

ВРХОВЕН СУД НА МАКЕДОНИЈА
СТОПАНСКИ СУД НА МАКЕДОНИЈА

**ЗБИРКА
НА СУДСКИ ОДЛУКИ
1980 — 1984**

К Н И Г А Ш

1985
С К О П Ј Е

ЗБИРКА НА СУДСКИ ОДЛУКИ
1980—1984

РЕДАКЦИЈА
НА ЗБИРКАТА НА СУДСКИ ОДЛУКИ

Главен и одговорен уредник
ДИМИТАР СОЛЕВ
Претседател на Врховниот суд на Македонија

Редакциски одбор:

Членови: Славе Петровски, Трајко Ников, Тодор Анастасов, Томе Пу-
лејков, Хилми Емини, Олга Наумова, Благородна Дулиќ и Ганс
Тодоровски, судии на Врховниот суд на Македонија и на
Стопанскиот суд на Македонија

Издавач:
Новинско-издавачка работна организација
СЛУЖБЕН ВЕСНИК НА СР МАКЕДОНИЈА
Скопје

Тираж: 1500 примероци

Печат: Графички завод „Гоце Делчев“ — Скопје

Една од значајните активности на Врховниот суд на Македонија во остварувањето на судската функција претставува и издавањето на Збирката на судски одлуки.

Досега Врховниот суд на Македонија има издадено две збирки на судски одлуки, и тоа првата во 1976 година и втората во 1979 година.

Новина претставува тоа што оваа збирка на судски одлуки ја издава во заедница со Стопанскиот суд на Македонија, со што збирката добива комплетност на судските одлуки донесени во работата на редовните судови во Републиката.

Како претходните две така и оваа трета збирка на судски одлуки корисно ќе послужи не само во работата на правосудните и управните органи, туку и во работата на организациите на здружениот труд и на сите они кои непосредно ги применуваат законите, подзаконските прописи и самоуправните општи акти.

Оваа збирка на судски одлуки содржи начелни ставови и одбрани и карактеристични судски одлуки на Врховниот суд на Македонија и на Стопанскиот суд на Македонија, донесени по редовни и вонредни правни средства од кривичната, граѓанската, управната и стопанската материја за периодот 1980—1984 година. Збирката ќе овозможи од една страна јавноста да се запознае со работата на овие два суда и воопшто со работата на редовните судови во нашата Република, а од друга страна ќе послужи како корисен прирачник на сите оние кои се занимаваат со правни работи и со примената на сојузните и републичките закони и други правни прописи. Во исто време, збирката во голема мера ќе обезбеди едначување на судската практика и еднаква примена на законите во Републиката

Скопје, јануари 1985 година

РЕДАКЦИСКИ ОДБОР

КРИВИЧНО ПРАВО

I. НАЧЕЛНИ СТАВОВИ

На заедничка седница на Сојузниот суд, врховните судови на републиките и на покраините и Врховниот воен суд, во врска со примената на кривичното материјално и процесно право во 1980, 1981, 1982, 1983 и 1984 година, се донесени следниве НАЧЕЛНИ СТАВОВИ:

I. На XV заедничка седница одржана на 1 и 2 октомври 1980 година:

Начелен став бр. 5/80

Ако овластеното лице се откаже од поднесената жалба, судот пред кој се води постапката со решение ќе ја отфрли жалбата како недозволена.

Начелен став бр. 6/80

Кога кривичната постапка започнала по обвинение за кривично дело кое повлекува редовна постапка, а во првостепената пресуда делото е правно квалификувано како кривично дело за кое е предвидена скратена постапка, рокот за жалба изнесува 15 дена.

Начелен став бр. 7/80

1. Второстепениот суд, одлучувајќи во смисла на чл. 159 ст. 7 од ЗКП по жалбата против решението на советот од чл. 23 ст. 6 од ЗКП, може да постапи на следниот начин: а) ако според состојбата на списите установи дека постои основано сомнение, ќе ја уважи жалбата на овластениот тужител, ќе го преправи побиваното решение со кое барањето за спроведување истрага е одбиено и ќе донесе решение за спроведување истрага; б) ако според состојбата на списите установи дека не постои основано сомнение, ќе ја уважи жалбата на лицето против кое се бара спроведување истрага, ќе го преправи побиваното решение со кое барањето за спроведување истрага е одбиено и ќе донесе решение за спроведување истрага; в) ќе го укине побиваното решение заради подобро разјаснување на работите и слично.

2. Второстепениот суд, одлучувајќи по жалбата на овластениот тужител изјавена против решението на советот од чл. 23 ст. 6 од ЗКП, со кое е усвоен приговорот против обвинението и е одлучено дека нема место за обвинение и дека кривичната постапка се замира или дека обвинението се отфрла, односно против вакво решение на советот, донесено по повод барањето на претседателот на советот да се испита основаноста на обвинението (чл. 270 и 271 од ЗКП), може да го преправи побиваното решение и да го одбие при-

говорот против обвинението како неоснован, односно да се согласи со обвинението и да му го отстапи на претседателот на советот од првостепениот суд пред кој треба да се одржи главниот претрес. Второстепениот суд може побиваното решение и да го укине, ако најде дека постојат причини од чл. 269, ст. 2 од ЗКП.

II. На XVIII заедничка седница одржана на 25 и 26 јуни 1981 година:

Начелен став бр. 5/81

Кога Врховниот суд одлучува за продолжување на притворот (чл. 197 ст. 2 од ЗКП), како и кога второстепениот суд одлучува по жалбата на притвореното лице против решението на советот од чл. 23 ст. 6 од ЗКП за одредување притвор (чл. 197 ст. 2 од ЗКП), не е овластен да го оценува постоењето на основаното сомнение дека притвореното лице извршило кривично дело.

Начелен став бр. 6/81

1. Одлучувајќи по жалбата на обвинетиот против решението за одредување или продолжување на притворот, судот не смее со преправањето на нападнатото решение притворот да го заповеде врз некој нов основ што не бил опфатен со нападнатото решение ниту, пак, смее да го укине нападнатото решение, за истражниот судија или првостепениот суд да донесе решение за притвор засновано врз новиот основ за притвор.

2. При одлучувањето по предлогот на истражниот судија или на јавниот обвинител за продолжување на притворот во истрагата, во смисла на чл. 197 ст. 2 од ЗКП, судот не е врзан со тој предлог во однос на основите по кои притворот е одреден, но може да одлучи притворот да се продолжи само по некој друг основ по кој не бил одреден или, освен по сите или по некои основи по кои бил одреден, да се продолжи и по некој нов законски основ.

Во тој случај во изреката на решението за продолжување на притворот ќе се наведат законските основи по кои притворот е продолжен, а новиот основ посебно ќе се образложи (чл. 192 ст. 2 од ЗКП).

При продолжувањето на притворот во истрагата судот не може да го продолжи притворот во подолго траење од она што во својот предлог го барал истражниот судија, односно јавниот обвинител.

3. Кога при укинувањето во целост на првостепената односно на второстепената пресуда, во смисла на чл. 395 ст. 4 од ЗКП, жалбениот суд испитува дали постојат уште причини за притвор, тој не е ограничен во утврдувањето дали постојат уште основи по кои притворот бил одреден, туку е овластен да го продолжи притворот и по други основи од чл. 191 од ЗКП, ако утврди дека овие основи постојат.

Доколку притворот не е продолжен по истите основи по кои бил одреден, во изреката на решението за продолжување на притворот ќе се наведат законските основи по кои притворот е продолжен, а новиот основ посебно ќе се образложи (чл. 92 ст. 2 од ЗКП).

Начелен став бр. 7/81

Притвореното лице има право со жалба против решението за притвор да напаѓа само некои од основите за притвор врз кои се засновува притворот.

Ако второстепениот суд ја уважи таквата жалба, ќе го препрати нападнатото решение и ќе изрече притворот што е одреден или продолжен со првостепеното решение понатаму да се засновува само врз оној основ чие постоење со жалбата воопшто не е нападнато, или успешно не е нападнато.

Начелен став бр. 8/81

Под рок на траење на притворот, кога притворот се укинува во смисла на чл. 196 од ЗКП, се подразбира рокот до кој е одредено траењето на притворот со решението со кое притворот е одреден, односно продолжен.

Начелен став бр. 9/81

Против спорителите на кривичните дела за кои се гони по приватна тужба, притворот може да се одреди исто така и во скратена постапка по основите предвидени во чл. 433 ст. 1 од ЗКП, но само по поднесувањето на приватна тужба.

Постоењето на причините за притвор судот ќе го испита по службена должност на начин предвиден во чл. 433 ст. 3 од ЗКП.

Начелен став бр. 10/81

Кога второстепениот суд по жалба против пресудата од првостепениот суд, по одржаниот претрес, ќе одлучи, па судот од трет степен ќе ја укине второстепената пресуда и предметот ќе го врати на повторно одлучување, по жалбата против пресудата на првостепениот суд одлучува второстепениот суд на седница на советот.

На седницата на советот може да се одлучи второстепениот суд повторно да одржи претрес.

Начелен став бр. 11/81

Надлежниот суд ќе постави барање до надлежниот орган за издавање патни исправи: патната исправа да не се издаде; рокот на важењето на патната исправа да не се продолжи; патната исправа да се одземе; или да не се издаде виза, односно издадената виза да се поништи, кога е исполнет еден од условите од чл. 43 ст. 1 т. 1 од Законот за патните исправи на државјаните на СФРЈ и кога околностите во дадениот случај покажуваат дека во спротивно би биле загрозувани интересите на кривичната постапка опфатени со одредбите на ЗКП.

Барањето се доставува со писмо во кое се наведува основот за барањето. Со писмо, исто така, се врши отповикување на барањето (чл. 43 ст. 4 од Законот за патните исправи на државјаните на СФРЈ) и се доставува известување за престанувањето на мерката (чл. 43 ст. 3 од истиот закон).

Кога судот врз основа на чл. 185 ст. 2 од ЗКП привремено ќе ја одзема патната исправа нема да поставува барање за одземање на патната исправа, односно за поништување на визата, а за донесеното решение веднаш ќе го извести надлежниот орган за издавање патни исправи.

3. Во пресудата со која се отповивкува условната осуда со која е мерчена мерката на безбедност од чл. 65 од КЗ на СФРЈ, судот не ќе може повторно да одлучува за мерката на безбедност, туку само ќе констатира дека мерчената мерка остаива во сила.

2. Принципот на врзување на мерката на безбедност мерчена за извршување на кривичните санкции не е поинаку одредено.

1. Во Одлуката со која се нарекува мерката на безбедност на запоткнатино лекување на алкохоличари и наркомани од чл. 65 од КЗ на СФРЈ не се одредува во кој вид услов и во која установа мерката на безбедност ќе се изврши, доколку со Законот за извршување на кривичните санкции не е поинаку одредено.

Начелен став бр. 1/82

година:

III. На XIX седничка седница одржана на 20 и 21 април 1982

3. Кога кај квалификуваните облици на кривичното дело издана ваѓе чек без покрпие од чл. 172 од КЗ на СФРЈ се применува кон- ституцијата на пројомкено кривично дело, правната ознака на де- лото се одредува според вкупниот износ на противправната имотна корист прибавена со извршувањето на тоа кривично дело, без оглед на бројот на оштетените.

2. Упитите извршени во теконата сметка на издавачот на че- кот без покрпие по извршувањето на првото, а пред извршувањето на последното дело што влегува во состав на пројомкено кривично дело издавање чек без покрпие од чл. 172 од КЗ на СФРЈ, мораат да се земаат предвид како покрпие при утврдувањето на висината на противправната имотна корист прибавена со извршувањето на тоа кривично дело.

1. За постоење квалификувани облици на кривичното дело изда- вање чек без покрпие по теконите сметки на пратените од чл. 172 од КЗ на СФРЈ не е доволно издавачот на чекот без покрпие да го подготви одредениот износ пари или со чек да ја плати сто- ката или усуглата, туку кај него мора да биде утврдена и намера за прибавување противправна имотна корист (на пример, издавање чек без покрпие без намера за намиривање на износот на кој че- кот е издаден, постоење значаен несразмер меѓу висината на износот на изданиот чек што нема покрпие и реалното очекување прилив на општествата на теконата сметка на спорителот). Постоенето на оваа намера е фактичко прашање.

Начелен став бр. 13/81

Пош осуда од чл. 93 од КЗ на СФРЈ се смета дека санкција изречена од страна на судот како резултат на правосилна пресуда и на постапка во редовните и вонредните правни текони, а исто така и некоја санкција до која дошло во актите за амнестија или по- милување

Начелен став бр. 12/81

Начелен став бр. 2/82

Поимот тешки последици од делото во чл. 77 од КЗ на СФРЈ ги опфаќа како последиците што се состојат во конкретната тешка повреда, така и последиците што се изразуваат во конкретното тешко запрозвање на заштитеното добро.

Начелен став бр. 3/82

Оштетениот може да преземе или да го продолжи гонењето во својство на оштетен како тужител спрема оној соучесник (соизвршител, потликнувач, помагач) во извршувањето на кривичното дело за кое се гони по службена должност, за кого јавниот обвинител ја отфрлил пријавата, или се откажал од гонењето, или истрагата е запрена од страна на советот од чл. 23 ст. 6 од ЗКП, а јавниот обвинител презел, односно го продолжил гонењето против друг соучесник во извршувањето на истото дело.

Начелен став бр. 4

Врз основа на одредбите на чл. 199 ст. 2 од ЗКП, советот е должен веднаш по истекот на два месеца, сметајќи од правосилноста на последното решение за одредување или продолжување на притворот, да испита дали сè уште постојат причини за притвор, без оглед на тоа што во меѓувреме е донесено решение за одбивање на предлогот на странките за укинување на притворот.

IV. На XXII заедничка седница одржана на 2 и 3 јуни 1983 година:

Начелен став бр. 1

1. Кривичното дело од чл. 359 од Царинскиот закон може да се изврши и со едно пренесување стоки преку царинската линија со избегнување на мерките на царински надзор кога ќе се утврди дека кај сторителот постоела намера да се занимава со таква дејност.

2. Кривичното дело од чл. 359 од Царинскиот закон е довршено и тогаш кога царинската стока е откриена и на самиот граничен премин.

Начелен став бр. 2/83

Второстепенниот суд е должен за седницата на советот да го извести обвинетиот и неговиот бранител, кога тоа во жалбата изјавена во негова корист а во рокот за жалба го бара лицето наведено во ст. 2 на чл. 360 од ЗКП.

V. На XXIV заедничка седница одржана на 17 и 18 мај 1984 година:

Начелен став бр. 1/84

Во постапката за примена на мерката на безбедност задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа (или лекување на слобода) што се води против непресметлив сторител на кривично дело, сè до правосилното окончување на таа постапка, обви-

нетиот може непосредно да ги врши своите процесни права и во случај кога во исто време е во сила друга одлука со која обвинетиот е лишен од деловна способност и врз основа на која е ставен под опателство.

Обвинетиот е овластен лично да поднесува барање за повторување на постапката против правосилното решение со кое како на непресметлив сторител на кривично дело му е изречена мерката на безбедност задолжително психијатриско лекување и чување во здравствена установа (или лекување на слобода), а судот во таков случај ќе донесе одлука.

II. КРИВИЧЕН ЗАКОН

1. На обвинетиот можат да му бидат изречени само санкции што се предвидени во чл. 5 од КЗ на СФРЈ, а кон условна осуда само мерките предвидени во кривично-правните одредби во чл. 52 ст. 2 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Со првостепената пресуда за стореното кривично дело самовластие според член 214 од КЗ на СРМ обвинетиот е осуден на парична казна, а освен поа наложено му е „да ја затвори влезната врата од западната страна од својата индивидуална станбена зграда и да престане да поминува преку дворното место“.

Второстепениот суд оваа пресуда ја преиначил така што изречената парична казна ја одложил од извршување за една година и определил дека таа нема да се изврши доколку во тој период не стори друго кривично дело и така му изрекол условна осуда. Според тоа, првостепениот суд се одлучил за полесниот вид од двете алтернативно предвидени казни за ова кривично дело (парична и затвор), додека второстепениот суд се одлучил за поблаг вид на санкција — условна осуда, но притоа без да се произнесе за наложеното задолжение на обвинетиот. Според мислењето на Врховниот суд, вака изреченото задолжение за обвинетиот е вид на санкција, но која не е предвидена во Законот. Во смисла на чл. 5 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, кривични санкции што се пропишани за сузбивање на општествено опасни дејности со кои се повредуваат или загрозуваат општествените вредности заштитени со кривичното законодавство се: казни, условна осуда и судска опомена, мерки на безбедност и воспитни мерки. Ниту една од овие санкции не може да се идентификува со цитираното задолжение. Тоа многу е слично со оние обврски споменати во чл. 52 ст. 2 од КЗ на СФРЈ што се применуваат кога се изрекува условна осуда. Имено, во некои случаи и под одредени околности судот може заедно со изречената условна осуда да определи дека казната нема да се изврши, освен ако обвинетиот во определен рок не стори друго кривично дело и доколку во определен рок не ја врати имотната корист прибавена со кривичното дело, не ја надомести штетата причинета со кривичното дело, или не ги исполни другите обврски предвидени во кривично-правните одредби. Под последниве, пак, се подразбираат, оние од одредбите од општиот дел од КЗ на СФРЈ (такви се во одредбите од чл. 65 ст. 3, 66 ст. 3, 67 ст. 3, 68 ст. 5) и некои други што содржат такви обврски и услови во републичките и покраинските кривични закони (на пример, чл. 110 ст. 3 од КЗ на СРМ). Меѓутоа, и покрај сличноста (таквата сличност е нешто поизразена при спореду-

вањето со наброените утврдени забрани според чл. 66 од КЗ на СФРЈ), а сепак, вакво задолжување, какво што му определил првостепенниот суд на обвинетиот, не се предвидува ниту во една кривично-правна одредба во Сојузниот, републичките и покраинските кривични закони. Според тоа, тоа и не можело да му се наложува на обвинетиот како еден вид дополнителна санкција. Ова дополку повеќе што предвидените мерки во кривичното законодавство секогаш би се изрекувале според чл. 52 ст. 2 од КЗ на СФРЈ, што значи заедно со условната осуда, и така би претставувале дел од условната осуда. Од горе изложеното е јасно дека првостепенниот суд таква условна осуда не изрекол, а второстепенниот суд, иако ја преимначил првостепената и изрекол условна осуда, ина не ја поврзал со „задолжението“, па тоа не станало составен дел на условот.

Поради ова, со двете пресуди на штета на обвинетиот бил повреден кривичниот закон, поради што и се уважи барањето на јавниот обвинител на Македонија и првостепената пресуда е укината во делот што се однесува на цитираното „задолжение“.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 9/83 од 7. X 1983 година)

2. Позајмувањето нужно количество бензин од службено возило на возило што останало на пат без бензин за да стигне возачот со тоа возило до најблиската бензиска пумпа, не претставува кривично дело послужување од чл. 180 од КЗ на СРМ, бидејќи претставува незначителна општествена опасност — чл. 8 ст. 2 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Точни се наводите во барањето за погрешна примена на КЗ на СРМ.

За да се смета дека е сторено кривичното дело послужување од чл. 180 од КЗ на СРМ, потребно е да се утврди дека сторителот на ова кривично дело неовластено се послужил со пари, хартии од вредност или други подвижни предмети што му биле доверени во службата, или воопшто во работата на државен орган, во организација на здружен труд или друго општествено правно лице или овие предмети неовластено му ги даде на друг да се послужи.

Во конкретниов случај, според утврденото од судот, обвинетиот на ден 29. X 1982 година неовластено му наточил на обвинетиот 40 литри нафта од резервоарот за гориво на товарното возило марка „Јелч“, со рег. бр. ШТ 762-47, сопственост на РО „Грозд“, со кое бил задолжен да управува, во вредност од 1.200 динари, за да се послужи. При ова се наведува дека тој нафтата на обвинетиот му ја дал на заем, со тоа што да му ја врати во стовариштето на РО „Грозд“ од Струмица во Скопје и нафтата навистина според договореното, била вратена во почетокот на ноември истапа година.

Исто така, во текот на постапката првостепенниот суд утврдил дека обвинетиот, со сведокот, на критичната дата, непосредно пред настанот, со возилото застанале на паркиралиштето на патот Т. Велес — Штип, бидејќи им снемало гориво. Обвинетиот застанал на патот за да го запре првото возило кое ќе наиде и од возачот да побара гориво. Набргу тука се запре првообвинетиот, бидејќи имал дефект на возилото. Тогаш обвинетиот му побарал на второобвине-

тиот да му наточи 10 литри нафта за да може да стигне до Штип. Меѓутоа, откако обвинетиот му ги наточил овие десет литри, му кажал дека во Штип воопшто немало гориво. Тогаш, имајќи го ова предвид, обвинетиот му побарал на второобвинетиот да му даде уште 30 литри за да може со возилото да стигне до Спрумица. Во текот на точењето на ова количество нафта наишле органите на милицијата кои им ја одзеле нафтата.

При ваква состојба на фактите се поставува прашање дали во дејствието на двајцата обвинети постојат елементите на кривичното дело послужување од чл. 180 од КЗ на СРМ, а имајќи го предвид сето гореизнесено.

Врховниот суд на Македонија смета дека позајмувањето на 40 литри нафта од обвинетиот С. на обвинетиот Р. за да може Р. со возилото да стигне до Ш., односно С., бидејќи останал без нафта кога се наоѓал на патот Т. В. — Ш., а нафта немало во моментот на бензиските пумпи, со единствена цел да не остане на патот во деновите на доцна есен, не може да се смета за послужување во смисла на барањата поставени во чл. 180 од КЗ на СРМ за постоење на тоа кривично дело. Иако од формална гледна точка дејствието на обвинетите претставува кривично дело, бидејќи ги содржи обележјата на кривичното дело пропишани во КЗ, сепак може да му се одрече карактер на кривично дело, поради незначителната општествена опасност манифестирана во конкретниов случај и отсутноста на штетните последици — нафтата била вратена по неколку дена. Имено, кривичното дело е општествено опасно дело кога вистински ги повредува или загрозува објектите на кривично-правната заштита. Затоа, ако во извесни случаи извесни околности го смалуваат општествено опасниот карактер на делото или во целост го негираат, логично е делото да престанува да биде општествено опасно во таков случај.

Во конкретниов случај овие барања се исполнети, бидејќи обвинетиот Р. нафтата ја позајмил со цел со возилото да може да стигне до С., односно да не остане на пат, зашто останувањето секако би предизвикало штетни последици, а обвинетиот С. нафта му дал со цел во тоа да му помогне. Значи, тука и кај двајцата не постоела некоја намера да се искористи општествен имот за исполнување на некои свои приватни цели. Смислата, пак, на одредбата на чл. 180 од КЗ на СРМ е да се спречи послужувањето со пари или со други подвижни предмети од лице на кое тие му се доверени со нив привремено да се користи. Такво нешто во дејствието на обвинетите не е одржано. Нивната умисла била само да му се помогне на обвинетиот со возилото да не остане на отворен пат. Кога ова е неспорно утврдено и кога поради тоа општествената опасност на делото станува незначителна, а отсуствуваат штетните последици, јасно е дека во таквото дејствие на двајцата обвинети не можат да бидат консумирани елементите на кривичното дело послужување од чл. 180 од КЗ на СРМ.

Поради тоа, Врховниот суд на Македонија, уважувајќи го барањето на осудениот Р., ја преправи првостепената пресуда и осудените ги ослободи од обвинението дека го сториле кривичното дело послужување од чл. 180 од КЗ на СРМ, а согласно со чл. 350 т. 1 од ЗКП во врска со чл. 3 ст. 2 од КЗ на СФРЈ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 142/83 од 13. XII 1983 година)

3. Наредбата на претпоставениот не ја исклучува противправноста на кривичното дело — чл. 8 од КЗ на СФРЈ. Противправноста е конститутивно обележје како на кривичните дела сторени со умисла, така и на оние сторени од небрежност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија, испитувајќи ги пресудите најде дека:

Противправноста на дејствието е едно од основните обележја на кривичното дело. Само она дејствие што е спротивно на правниот поредок може, доколку ги содржи и другите обележја предвидени во законот, да претставува кривично дело. Дејствијата што не се спротивни на правниот поредок не се кривични дела. По исклучок, правниот поредок дозволува во определени ситуации и под определени услови и такви однесувања кои инаку би биле противправни и кои би содржеле елементи на кривични дела. Тие околности и услови претставуваат основи за исклучување на противправноста, па и на кривичната одговорност. Такви основи се нужната одбрана — чл. 9 и крајната нужда — чл. 10 од КЗ на СФРЈ, или употребата на сила од страна на припадниците на службата за јавна безбедност и други лица, кога се исполнети условите пропишани во Законот за внатрешни работи итн. Меѓутоа, наредбата на претпоставениот да се изврши дејствие што е забрането и кое ги содржи обележјата на кривично дело не е основ за исклучување на противправноста, под услов со тоа извршителот да не се доведува во нужна одбрана или во крајна нужда.

Во конкретниов случај, обвинетиот, кој инаку на дигалката не работел од 22 до 23,30 часот поради тоа што знаел дека е неисправна и преоптоварена, и бил свесен дека до забранети последици може да дојде, работата ја продолжил кога тоа му било речено — наредено од директорот. Првостепениот суд, а тоа го прифатил и второстепениот суд само поради постоењето на наредбата на претпоставениот за која сметаат дека ја исклучува противправноста на делото, го ослободиле обвинетиот од обвинението. Таквата примена на кривичното право, т.е. таквото офаќање на битието на кривичното дело е погрешно. Наредбата на претпоставениот може да ја исклучи противправноста на делото, но само доколку со тоа сторителот се доведува во крајна нужда или нужна одбрана. Но во тој правец судовите не испитувале.

Поради тоа Врховниот суд наоѓа дека барањето е основано, бидејќи е повреден законот со тоа што обвинетиот не е огласен виновен за кривичното дело од чл. 231 ст. 4, во врска со ст. 1 од КЗ на СРМ, бидејќи пониските судови погрешно наоѓаат дека со наредбата на претпоставениот се исклучува противправноста на делото. Особено, не е правилно становиштето на второстепениот суд кога наоѓа „дека наредбата на претпоставениот ја исклучува противправноста на делата сторени од небрежност“, а „не ја исклучува противправноста на делата сторени со умисла“. Според наоѓањето на Врховниот суд, противправноста е основен (конститутивен) елемент како на делата што се сторени со умисла, така и на оние што се сторени од небрежност, па по тој основ можат да бидат ослободени од обви-

неието не само сторителите на дела од небрежноста туку и сторителите на дела со умисла. Во конкретниот случај пак, дејствието на обвинетиот е противправно, а не е дозволено.

Од горните причини, врз основа на чл. 420 ст. 1 во врска со чл. 421 ст. 3 од ЗКП, бидејќи барањето е на штета на обвинетиот, судот повредата само ја констатира, не засегнувајќи во правосилната одлука.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз бр. 16/81 од 8. XII 1981 година)

4. Одобрението од раководителот на продавницата дадено на обвинетиот кој е негов заменик да не се евидентира преку регистар-касата дел од дневниот промет и таа сума да се потроши по повод Новата година и извршениот годишен попис, во која смисла обвинетиот и дал устен налог на касиерката, а потоа тие износи се потрошени, не ја исклучува неговата кривична одговорност за кривичното дело злоупотреба на службата од чл. 177 ст. 5 во врска со ст. 3 од КЗ на СРМ и чл. 8 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Општинскиот суд во С. со пресудата К. бр. 972/83 од 15. XI 1983 година, што е потврдена со пресудата на Окружниот суд во С., Кж. бр. 788/84 од 23. V 1984 година, го огласил виновен обвинетиот Л. Д., кој во почетокот на 1983 година, како заменик-раководител на продавницата, со намера за себе и за други да прибави противправна имотна корист, наредил на касата од продавницата да не се регистрира прометот од 10.200,00 динари, а таа сума потоа да се подигне и да се потроши за честење на вработените за новогодишните празници и по повод извршениот попис, што е и сторено, бидејќи со тоа го сторил кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст. 5, во врска со ст. 3 од КЗ на СРМ.

Врховниот суд барањето за вонредно преиспитување го одбил како неосновано при што навел:

Првостепениот суд правилно утврдил дека обвинетиот не добил одобрение од раководителот за да се потрошат тие средства.

Впрочем, и да имало таква наредба и одобрение, обвинетиот не смеел таквата наредба да ја изврши, бидејќи злоупотребата е сторена кога тој ја дава наредбата, дури и да добил одобрение за таква наредба.

Затоа, првостепениот суд правилно го применил КЗ кога нашол дека во таквите дејствија на обвинетиот се содржани обележјата што го оочинуваат битието на кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст. 5 во врска со ст. 3 од КЗ на СРМ.

Од горните причини, согласно со чл. 429 во врска со чл. 421 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП. бр. 146/84 од 5. X 1984 година)

5. Нужната одбрана е право на сторителот, па тој не е должен да чека друг да го одбрани — чл. 9 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Со правосилната пресуда е утврдено дека обвинетиот бил нападнат од страна на оштетениот. Меѓутоа, двата суда сметаат дека одбраната што ја одбрал обвинетиот не е неопходно потребна за од себе да го одбие истовремениот противправен напад од оштетениот. Ова затоа што на местото каде што се случил настанот биле присутни повеќе луѓе кои можеле веднаш да реагираат и да ги раздвојат.

Според мислењето на овој суд за одбивањето на противправниот напад осудениот не бил должен да очекува помош од присутните луѓе. Ова затоа што таквата помош може да не ја добие, како што е тоа во конкретниот случај, а имено, факт е дека присутните не го спречиле нападот од страна на оштетениот, поради што и дошло да тоа оштетениот да се најде легнат врз обвинетиот.

Во случајов осудениот само еднаш го употребил ножот, во моментот кога оштетениот бил легнат врз него, па кога го отспранил нападот, престанал со одбраната, што значи дека тој убој во случајов бил неопходно потребен за да се одбие нападот. Ова посебно е важно ако се знае дека пред критичниот настан обвинетиот бил нападнат од оштетениот и дека оштетениот според доказите бил физички појак. Значи, во случајов треба да се цени целокупната ситуација што е создадена по вина на оштетениот, така што обвинетиот тој напад на друг начин не можел да го отстрани, освен со употреба на ножот.

Според горезизнесеното Врховниот суд смета дека кога обвинетиот со ножот „ојката“ му нанел на оштетениот тешка телесна повреда во пределот на стомакот во моментот кога оштетениот противправно го нападнал и бил легнат врз него, таквата повреда е нанесена во нужна одбрана.

Поради горезизнесените причини овој суд го ослободи од обвинението, согласно чл. 350 т. 1 од ЗКП, во врска со чл. 9 ст. 1 од КЗ на СФРЈ и чл. 428 од ЗКП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП. бр. 89/80 од 19. VII 1980 година)

6. Кога смртната последица е резултат од повредите нанесени од дејствијата со кои се одбива истовремениот противправен напад — чл. 9 ст. 2 од КЗ на СФРЈ и од повредите со кои е пречекорена границата на нужната одбрана — чл. 9 ст. 3 од КЗ на СФРЈ, сторителот е кривично одговорен за кривичното дело убиство сторено со пречекорување на нужната одбрана од чл. 37 ст. 1 од КЗ на СРМ, во врска со чл. 9 ст. 3 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Спорно во случајов е дали смртната последица настапила од првиот удар или е резултат од сите повреди — удари, како што судот примил, и дали обвинетиот, со оглед на создадениот ушнав

поради постапките на сега покојниот бил во состојба да го сфати значењето на делото и да управува со своите постапки.

Утврдувањето на првостепениот суд дека смртната последица е резултат од сите повреди — удари е правилно, бидејќи произлегува од наодот и мислењето на вештото лице — обдуцентот, каде што јасно е речено дека смртта настапила за кратко време по задобивањето на повредите. При ова Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд не погрешил кога не го сослушал вештото лице — обдуцентот, бидејќи вештиот наод и мислење е јасен, непротивречен, а судот во смисла на чл. 251 од ЗКП има обврска да нареди ново вештачење, ако во мислењето на вештакот има противречности или недостатоци, или се појави основано сомнение во точноста на даденото мислење.

Не е основан жалбениот навод дека обвинетиот со оглед на создадениот ушлав кај него — да не биде задавена неговата мајка, не бил свесен за значењето на делото и не бил способен да управува со своите постапки, поради тоа што од неговиот исказ даден во претресот на постапката — истрагата и главниот претрес, јасно се гледа колку е зачувана неговата способност за управување со постапките и за сфаќањето на значењето на своето дело. Имено, тој во детали го опишува текот на настанот, она што му претходело на настанот и што станало потоа, како што е обидот за лекарска интервенција и др., што сигурно не би било така ако бил во таква психичка состојба во каква одбраната сака да го прикаже. Според тоа правилно постапил првостепениот суд што не наредил психијатриско вештачење врз него, бидејќи не се довела во сомнение неговата пресметливост, како што е речено во чл. 258 од ЗКП.

Не е основан жалбениот навод дека делото е сторено во нужна одбрана.

Првостепениот суд од изведените докази — исказите на обвинетиот и на неговите родители, кои се единствени очевидци на настанот, утврдил дека обвинетиот дејствувал во моментот кога сега покојниот ја имал фатено со рацете неговата мајка, т.е. кога постоела опасност по нејзиниот живот. Не е спорно дека по првиот удар успеал да го одбие истовремениот противправен напад, бидејќи покојниот паднал. Не е спорно, а тоа е утврдено и од материјалните докази, дека тој продолжил и натаму да удира.

При ваква положба правилен е заклучокот на првостепениот суд дека до моментот кога сега покојниот паднал на подот обвинетиот бил во нужна одбрана, бидејќи го оспранувал истовремениот противправен напад, а продолжувањето да задава удари врз сега покојниот го прави со пречекорување на нужната одбрана.

Од наодот и мислењето на вештото лице — обдуцентот се гледа дека последицата е резултат од збирот на сите повреди — удари. Според тоа смртта не настапила само од првиот удар, па од тука да се тврди дека делото е сторено во нужна одбрана. Затоа првостепениот суд правилно нашол дека делото е сторено во пречекорена нужна одбрана.

Од горните причини и од причините наведени во првостепената пресуда, кои Врховниот суд наполно ги прифаќа, фактичката состојба во неа правилно е утврдена, а во таквите дејствија на обвинетиот се содржани елементите што го сочинуваат битието на кривичното дело убиство со пречекорување на нужната одбрана.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 86/79 од 10. X 1979 година)

7. Ударот со нож што му го нанесува обвинетиот на оштетениот кога сведоците го држат оштетениот за да не се расправа со обвинетиот не претставува дејствие сторено во нужна одбрана во смисла на чл. 9 ст. 2 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Согласно со чл. 429, во врска со чл. 423 ст. 1 од ЗКП, Врховниот суд испита дали вистинито се утврдени решавачките факти во пресудата што се напаѓа, па најде дека утврдената фактичка состојба од првостепениот суд, која во целост ја прифатил второстепениот суд, произлегува од доказите кои од судот правилно се изведени, па според тоа пресудата не се доведува во сомнение. Имено, од изведените докази — исказите на сведоците очевидци на настанот произлегува дека кога тие го задржувале оштетениот Г. да не се расправа со обвинетиот Ж., во тој момент обвинетиот Ж. го извадил ловечкиот нож со еднострано сечило во должина од 13 см и со него најпрво се нафрлил врз оштетениот Г. нанесувајќи му убодни рани на абдоменалниот ѕид подробно опишани во диспозитивот на првостепената пресуда, а потоа во моментот кога оштетениот К. влегол помеѓу него и оштетениот Г. обвинетиот Ж. со истото средство му нанел повреди и на овој оштетен, опишани во диспозитивот на првостепената пресуда.

При ваква состојба првостепениот суд правилно нашол дека обвинетиот не дејствувал во нужна одбрана, бидејќи немало противправен напад од страна на оштетените, па според тоа обвинетиот немал потреба од себе или од друг да одбива истовремен противправен напад.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП, бр. 76/82 од 24. IX 1982 година)

8. Нема крајна нужда во смисла на чл. 10 од КЗ на СФРЈ, кога обвинетиот управувајќи моторно возило во пијана состојба, по ради што доцна забележил деца на патот, па за да го избегне нивното прегазување нагло свртел во десно и на десната страна од патот тешко повредил други две деца, бидејќи самиот ја предизвикал таа состојба.

Од образложението:

Не се основани наводите во барањето дека делото е сторено во состојба на крајна нужда.

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот возилото го управувал во состојба на пијанство (1,70‰ слободен алкохол во крвта), на пат каде што група деца си играле од левата страна, сметано во правецот на движењето на возилото, а на десната страна на патот била паркирана товарна количка во која биле двете повредени деца, па кога наближил до децата што играле, нагло свртел во лево за да го избегне нивното прегазување и удрил во количката па од тој удар двете деца се повредени.

Во случајов, според барањето на Врховниот суд, не станува збор за крајна нужда, која во смисла на чл. 10 од КЗ на СФРЈ постои кога делото е сторено со цел сторителот да отстрани од себеси или од друг истовремена неоскривена опасност што на друг начин не можела да се отстрани, а при тоа стореното зло не е поголемо од злото што се заканувало.

Во конкретниов случај утврдено е дека децата на патот си играле. Обвинетиот имал доволно време брзината на возилото да ја сообрази на конкретните услови на патот за да може возилото да го запре при појава на каква и да е пречка. Меѓутоа, со оглед на неспорниот факт, дека тој бил под дејство на алкохол и дека, како што правилно утврдил првостепениот суд, поради тоа бил очигледно неспособен за безбедно возење, тој доцна ги забележал децата и не презел соодветни мерки за да ја избегне несреќата, а ако не бил под дејство на алкохол благовремено ќе ги видел децата и ќе го сопрел возилото. Според тоа создадената состојба не е неоскривена.

Затоа наводите во барањето дека делото е сторено во состојба на крајна нужда и дека првостепениот суд погрешил кога не ги применил одредбите од чл. 10 од КЗ на СФРЈ се неосновани.

Од горните причини следуваше како неосновано барањето да се одбие согласно со чл. 429, во врска со чл. 421 од ЗКП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 165/84 од 19. X 1984 година)

9. Одредбата од чл. 12 ст. 3 од КЗ на СФРЈ се применува само тогаш ако делото е сторено во наполно непресметлива состојба.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Обвинетиот го управувал моторното возило во тешка пијана состојба (со присутен алкохол во крвта 2,65‰ и во урината 2,85‰), управувал со недозволена, неприспособна на конкретната сообраќајна ситуација брзина, навремено не ја забележал опасноста, не оставил доволно растојание од велосипедистот што го претекнувал, така што налетал на него и го усмртил. Затоа судот правилно го осудил за кривичното дело тешко кривично дело против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот од чл. 243 ст. 2, во врска со чл. 240 ст. 1 од КЗ на СРМ. Заклучокот на судот дека обвинетиот бил очигледно неспособен за безбедно управување моторно возило произлегува од овие неспорно утврдени факти и од наодот на вештите лица невропсихијатри. Всушност непотребно било спроведување на вакво вештачење. Очигледната неспособност за безбедно управување моторно возило неспорно се утврдува од сите други докази. Меѓутоа, судот наредил вакво вештачење и по вторпат со цел да се утврди дали пред незгодата обвинетиот бил во состојба на смалена пресметливост под дејство на алкохол. Ова вештачење исто така било излишно. Ниту еден доказ не укажува дека обвинетиот бил наполно непресметлив во времето на незгодата. Тоа не го утврди ниту обвинетиот. Тој изнел дека бил тешко пијан, но сепак вината за незгодата ја префрлува врз друг учесник во сообраќајот. Изнел и поединости

за настанот, од што се заклучува дека бил со зачувана свест. Од друга страна, утврдените од судот факти за сторените од него дејствија — критичниот ден бил на работа и вршел работна задача, заминувал во друг дел со позајмено моторно возило, купил и презел моторно возило што го управувал и ја причинил незгодата, — сите тие дејствија ја отстрануваат помислата дека во времето на незгодата обвинетиот бил непресметлив. На тоа не укажало и првото невропсихијатриско вештачење. Тоа укажало само на неговата состојба дека бил очигледно неспособен за безбедно управување моторно возило. Во случајов, пак, токму тоа било битно — дека не бил непресметлив кога го сторил делото. Постоеноста состојба на битно намалена или само намалена пресметливост под дејство на алкохол — состојба во која самиот се довел — не е од влијание за кривично правната одговорност на обвинетиот. Постои целосна кривична одговорност за сторител на кривично дело што го сторил по дејство на алкохол, состојба во која самиот се довел доколку не бил непресметлив во времето на вршењето на делото. Според тоа, одредбата од чл. 12 ст. 3 од КЗ на СФРЈ се применува само ако делото е сторено во наполно непресметлива состојба.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 190/83 од 27. I 1984 година)

10. Првостепениот суд не ја применил погрешно одредбата од чл. 12 ст. 2 од КЗ на СФРЈ кога утврдил дека обвинетиот кривичното дело го сторил во битно намалена пресметливост, а казната не ја ублажил под законскиот минимум предвиден за тоа кривично дело.

Од образложението:

Првостепениот суд утврдил, што е и неспорно во предметот, дека обвинетиот кривичното дело го сторил во состојба на битно намалена пресметливост.

За тоа кривично дело судот му изрекол условна пресуда со утврдена казна затвор во траење од една година.

Жалбата на обвинетиот дека судот погрешно ја применил одредбата од чл. 12 ст. 2 од КЗ на СФРЈ е неоснована.

Според оваа одредба судот може сторителот на кривичното дело, кога е тоа сторено во битно намалена пресметливост, поблаго да го казни, но и не мора тоа да го стори.

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот сторил и други кривични дела, околностите под кои е сторено кривичното дело се специфични и според личноста на обвинетиот не е оправдано утврдена казна да се ублажува.

Според тоа кога првостепениот суд нашол дека обвинетиот кривичното дело го сторил во битно намалена пресметливост, не ја повредил одредбата од чл. 12 ст. 2 од КЗ на СФРЈ со тоа што утврдената казна не му ја ублажил под законскиот минимум предвиден за тоа кривично дело.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 9/81 од 15. II 1981 година)

11. Кога обвинетиот со своето возило ќе го започне претекнувањето на возило што се движи пред него, со брзина што не е соодветна на слабата видливост, поради што е сосема извесно дека, ако се појави возило од спротивната насока, не ќе може да се избегне загрозувањето, дејствува со умисла — чл. 13 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Утврдувањето на првостепениот суд дека обвинетиот М. кој бил свесен или поради забранетите дејствија може да предизвика опасност за луѓето и имотот што се во сообраќајот и дека со тоа се согласил и Врховниот суд наоѓа дека е правилно поради следново:

Обвинетиот М. е психофизички здрава личност. Тој е на возраст од 41 година — значи личност на полно зрела и со големо животно искуство. Покрај тоа тој поседува возачка дозвола од „С“ категорија, а како професионален возач е веќе 21 година — значи личност со големо работно искуство како возач. Тој понатаму знае дека неговото возило има сопствена нето тежина од 10 тони и дека поради намената може да го управува со брзина не поголема од 70 км на час, токму поради тоа што спрема другите возила, особено спрема патничкиот сообраќај, е со зголемена опасност. Сите тие околности и конкретните околности во критичниот момент, за кои веќе стана збор, укажуваат дека тој во случајов безобѕирно и силеџиски се однесувал, што во себе содржи согласност да се загрози сообраќајот и да се прифати тој ризик, а не лекомислено да се смета дека такво загрозување нема да настапи или ако настапи или ќе ги избегне последиците. Во случајов сосема е извесно дека, ако од спротивната насока се јави какво и да е возило и со каква и да е брзина со оглед на слабата видливост и временскиот интервал да се дојде дури и до запрежно возило — само од околу 5 секунди — загрозеноста настапува и не може да се избегне. При таква извесност, пак, постои согласност да се загрози сообраќајот, т.е. безбедната состојба на сообраќајот. Вистина обвинетиот смета дека во евентуалниот судир нема да настанат, или поради дејствието од други или дејствијата што сам ќе ги преземе, не ќе настанат материјалните последици — усмртување или повредување на луѓе, или материјалните штети не ќе бидат големи, но тоа и не му се става како последица од неговата евентуална умисла, туку во однос на тие е во небрежност.

Тоа се причините поради кои се одбиваат жалбените наводи за погрешно и нецелосно утврдената фактичка состојба, при што Врховниот суд ги прифаќа во целост и причините што првостепениот суд ги дал и изложил во првостепената пресуда.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 105/82 од 16. IX 1982 година)

12. Сторителот кој не е свесен дека малолетничката со која полово општи е под 14 години, или ако погрешно смета дека има 14 години, кријичното дело обљуба со малолетно лице од чл. 97 од КЗ на СРМ го врши во заблуда — чл. 16 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Врховниот суд, по проучувањето на списите, нападнатата пресуда и жалбените наводи и предлози, најде дека:

Првостепениот суд со пресудата утврдил оти обвинетиот Л., постариот малолетник Љ. и лицето С. Х., кој е во бегство, ноќта помеѓу 4 и 5 март 1983 година во домот на обвинетиот Љ. имале полокви односи со малолетничката В. која што е родена на 1. X 1969 година, па според тоа таа уште немала наполнето 14-годишна возраст.

Горното утврдување, иако Врховниот суд ти имаше предвид и жалбените наводи дека жалителите немале полово општење со малолетничката, не е под сомнение од причините што ти дал првостепениот суд. Меѓутоа, првостепениот суд, поаѓајќи од погрешно правно становиште не го расправил и не го утврдил решавачкиот факт дали обвинетиот Л. и постариот малолетник Љ. знаеле дека малолетничката В. во времето кога е извршена обљубата нема наполнето 14 години. Дека, пак, првостепениот суд не ја расправил и не ја утврдил горната околност произлегува од образложението на пресудата — ст. 8 т. 1 каде што стои: „Судот го ценеше наводот на бранителот на малолетникот Љ. дека тој не знаел оти оштетената В. била под 14 години. Меѓутоа, оштетената В. не само што тогаш била под 14 години, туку и сега (22. VI 1983 година — денот на претресот — забелешка на Врховниот суд на Македонија) нема наполнето 14 години, па правно е ирелевантно дали малолетникот Љ. знаел или не знаел дека оштетената В. немала полни 14 години, а за постоење на кривичното дело што му се става на товар“.

Првостепениот суд погрешно смета дека е правно ирелевантно дали постариот малолетник Љ. перспективно и обвинетиот Л. знаат или не знаат дали малолетничката е лице што не наполнило 14 години. Согласно со чл. 16 ст. 1 од КЗ на СФРЈ не е кривично одговорен сторителот кој во времето на извршувањето на кривичното дело не бил свесен за некое негово обележје определено со закон; или кој погрешно сметал дека постојат околности според кои, да постоеле тие навистина, тоа дело би било дозволено. Во конкретниов случај, пак, битно обележје на кривичното дело од чл. 97 од КЗ на СРМ е обљубата да се врши со малолетно лице кое не наполнило 14 години. Ако сторителот не е свесен дека малолетничката е под 14 години, или ако погрешно смета дека има 14 години, тој е во заблуда и кривично не е одговорен. Малолетникот Љ. уште во истрагата (записникот од 25. IV 1983 год) се бранел и изјавил: „јас знам дека В. има 15 години, а тоа го знам зашто она тоа ми го кажуваше“ — што го повторил и на главниот претрес. Што се однесува до обвинетиот Л. тој во претходната постапка на таа околност не е ни распитан. Тоа не е сторено и на главниот претрес. Меѓутоа, на главниот претрес, покрај другото, тој рекол: „иначе В. и В. се многу слободни девојки, одат за пари како проститутки, а знам дека и В. се мажела во Врање и Штип и била избелана и ја барале преку новини“. Не е, пак, спорно дека и В. побегнала од дома и цели два месеца вонбрачно живеела со други лица во Штип. Ваквата одбрана, пак, директно упатува на заклучокот дека тие — обвинетиот Л. и постариот малолетник Љ. — сметале оти малолетната В. има полни 14 односно 15 години. Во врска со таа околност во истрагата малолетната В. воопшто не е прашана, а на главниот претрес, на прашање од бранителот изјавила:

„таа вечер кога бевме кај Л. дома никакво прашање, т.е. нисаков разговор не бил воден околу годините и на колку сум години никој не прашал“.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 166/83 од 11. XI 1983 година)

13. Подготвувањето на кривично дело обљуба над немоќно лице од чл. 95 од КЗ на СРМ не претставува казниво дејствие од чл. 18 од КЗ на СФРЈ. Откажувањето од подготвителните дејствија, кога тие не се казниви, не е од релевантно значење за примената на чл. 21 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Согласно со чл. 18 ст. 1 од КЗ на СФРЈ тој што со умисла подготвува извршување на кривично дело ќе се казни само кога тоа поради посебната општествена опасност на самото подготвување, законот го определува изречно. Со став 2, пак, на тој член, е определено дека подготвувањето на кривично дело може со закон да се определи како посебно кривично дело или со закон може да се пропише казнување за подготвување на определено кривично дело.

Од горните одредби несомнено произлегува правилото дека: подготвувањето на извршувањето на кривично дело не се казнува, освен ако со закон не е определено дека претставува посебно кривично дело (на пример, кривичното дело од чл. 124 ст. 2 од КЗ на СФРЈ) или ако со закон се пропише казнување за подготвување (на пр. чл. 138 од КЗ на СФРЈ).

Во конкретниов случај подготвувањето на обљуба над немоќно лице ниту е предвидено како посебно кривично дело, ниту со закон е предвидено да се казнува такво подготвување. Поради тоа судот попрешил кога нашол дека подготвувањето на обљубата над немоќната — оштетената С. претставува казниво дејствие, се разбира, при утврдената фактичка состојба дека обвинетите А. и С. со извршените дејствија само се подготвувале да го сторат делото, бидејќи не презеле ниту едно дејствие што претставува дејствие на извршување на делото. Кога, пак, подготвителното дејствие не е казниво откажувањето од него нема релевантно значење, па не доаѓа ни до примена на чл. 21 од КЗ на СФРЈ. Член 21 од КЗ на СФРЈ може да дојде до примена само во случаите кога подготвителното дејствие е предвидено како посебно кривично дело, или кога подготвителното дејствие за определеното кривично дело посебно се казнува во случаите кога доброволно ќе се откаже, каков што не е конкретниов настан.

При таква состојба, а по правилна примена на кривичниот закон врз основа на чл. 350 т. 1. од ЗКП, обвинетите А. и С. се ослободени од обвинението за кривичното дело од чл. 95 ст. 2 од КЗ на СРМ, бидејќи дејствијата што тие ги сториле не се кривично дело.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 56/83 од 20. V 1983 година)

14. Доброволно откажување кај свршениот обид ќе постои само кога дејствијата насочени кон спречување на последиците се преземаат доброволно и без влијание од надворешни фактори и кога сторителот објективно ќе преземе сè што е во негова можност или ќе им овозможи на други благовремено и соодветно да преземат дејствије за спречување на последиците — чл. 21 на КЗ од СФРЈ.

Од образложението:

При горните факти и околности и Врховниот суд наоѓа дека е правилно утврдувањето во првостепената пресуда оти во случајов нема доброволно откажување, во смисла на чл. 21 од КЗ на СФРЈ, поради следново:

Доброволно откажување кога е довршен обидот, каков што е конкретниов случај, има само кога се исполнети субјективните и објективните околности. Во субјективните околности на доброволното откажување влегуваат следниве: одлуката доброволно да е донесена, а не под влијание од надворешни фактори и околности, и целта е да се спречи настапувањето на забранетата последица. Во објективните околности на доброволното откажување влегуваат следниве: преземените дејствија да се целосни, т.е. сторителот на делото да ги преземе самиот сите оние дејствија што водат кон спречување да настапи забранетата последица, а што може тој да ги преземе, а ако такви не може да преземе, да им овозможи на други благовремено и адекватно да дејствуваат. Меѓутоа, во конкретниов случај Врховниот суд наоѓа дека не се исполнети ниту субјективните ниту објективните околности, а имено: обвинетата преземените дејствија не ги врши за да ја спречи последицата што ја сакала давајќи ѝ отровно млеко на малолетната, туку тоа го прави по наговор на сведетелката, и не за да се спречи настанувањето на забранетата последица. Таа детето го носи во здравствениот дом, очигледно само за да го прикрие своето дејствие, да ја избегне кривичната одговорност, а не за да ја спречи последицата што сакала да ја предизвика. Ако таа сакала последицата да не настапи, веднаш ќе соопштела дека детето е затруено, па во тој случај сигурно е дека една искусна постара жена и мајка, каква што е сведочката и самата ќе преземела определени мерки за брзо отстранување на отровните материји, или за намалување на нивното дејство, какви што се вообичаените и општопознатите мерки: да му се даде на детето млеко или поголемо количество вода, да се предизвика повраќање и слично. А кога веќе дошла во првата медицинска установа, сигурно е дека првото дејствие што требало да го преземе е да каже што му дала на детето. Таа тоа не го сторила ни во втората медицинска установа, иако во двете установи била прашувана како дошло до влошување на здравствената положба на детето. Таа тоа не го сторила дури и кога пред неа лекарите, како што самата изјавила, говореле оти детето е затруено. Токму поради тоа и се заклучува дека преземените дејствија не се мотивирани за да се спречи последицата, туку да се прикрие кривичната одговорност. Ова дотолку повеќе што обвинетата како зрела и здрава жена знае оти отровот дејствува со текот на времето и таа последица ќе настапи и кога ненавремено ќе се преземат соодветни мерки, или ќе се преземат несоодветни мерки. Меѓутоа, нејзиното однесување било такво што не му овозможувало на медицинскиот персонал да преземе навремени и соодветни мерки.

Од горните причини Врховниот суд наоѓа дека не постојат условите за примена на чл. 21 од КЗ на СФРЈ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 75/82 од 12. V 1982 година)

15. Соизвршителот на кривичното дело убиство на едно или повеќе лица може да одговара само доколку се договорил заеднички да лишат од живот едно или повеќе лица, или доколку е свесен дека од заедничкото дејствување можат да настапат тие последици на со тоа се согласил — чл. 22 од КЗ на СФРЈ, во врска со чл. 37 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Горното утврдување на првостепениот суд дека обвинетиот М. молкум се согласил при грабнувањето на оштетената Н. што требало да го извршат тој и брат му Ј. и со убиство на повеќе лица кое треба да го изврши обвинетиот Ј. Врховниот суд на Македонија, наоѓа дека е под големо сомнение, поради следново:

Обвинетиот М. во текот на целата постапка негира дека станало збор по секоја цена, па и по цена на лишување од живот на повеќе лица, да ја грабнат оштетената Н. Сведоците А., Р. и Е., кои се согласиле да помогнат во грабнувањето, не потврдиле дека со такво нешто се согласил М., ниту тие заклучиле юти такво нешто е можно. Обвинетиот М. иако пиштолот марка „Ц. застава“ кал. 7,65 мм е негова сопственост, пиштолот не го зел, туку ги земал пончаку палките, а пиштолот му е даден на сведокот А. Времето на грабнувањето се одбира така што во куќата да нема машки лица, што особено упатува на тоа дека се цели токму да се избегнат такви судири од кои би можеле да произлезат смртни последици. М. е тој што проверува одејки во џамијата дали се во џамијата И., сведокот М. и Ф., деверите на Н. и утврдува дека дома останале само жените, што е особено конкретно дејствије за избегнување тешки последици. Понатаму, по неговото влегување во куќата и среќавањето со Н. дејствијата што ги сторил тој се дејствија наочени само кон тоа да се присили со него да појде Н. за да му стане жена. Потоа, кога на вратата се појавила сведоцката А., во кое време ги слуша и истрелите во другиот дел од куќата и повиците „доаѓаат луѓе од џамијата“ тој ја остава оштетената Н. и бега. Најпосле, доколку се прима за точен исказот на сведоцката Ј., кога Ј. лукал во нејзината ќерка, тука бил и обвинетиот М., кој само се врткал, ништо не правел, стоел, т.е. бил особено збунет. Последицата, пак, — усмртување на малолетната З. обвинението не ја става на товар на обвинетиот М. Овие околности што инаку не се спорни сигурно упатуваат на заклучокот дека обвинетиот М. не се согласил при грабнувањето на оштетената Н. и на евентуални лишувања од живот на повеќе лица, што може да ги изврши неговиот брат.

Соизвршителот, пак, како и самиот извршител, може да одговара само доколку е свесен дека такви последици можат да се предизвикаат и доколку со тоа се согласи. Според тоа, правилното утврдување на горната околност е од решавачко значење.

Тие се причините поради кои Врховниот суд на Македонија ја укина пресудата на првостепениот суд по обвиненијата за кривичните дела убиство.

(Одлука на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 155/83 од 3. XI 1983 година)

16. Нема соизвршителство во смисла на чл. 22 од КЗ на СФРЈ кога обвинетите дејствувале незнаејќи еден за друг.

Од образложението:

Со пресудата на Општинскиот суд во К., К. бр. 253/80 од 17. XII 1980 година Т. Б. и Ј. О. од К. биле огласени виновни за кривичното дело проневера од чл. 178 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Врховниот суд наоѓа дека од страна на првостепениот суд погрешно е применет кривичниот закон, кога во конкретниов случај применил дека се работи за соизвршителство и тогаш кога „двајцата обвинети со намера за себе да прибават противправна имотна корист, од доверените пари и стоки во работата, сукцесивно ги присвојувале незнаејќи еден за друг, па на тој начин...“

Соизвршителство постои кога две или повеќе лица со учествување во дејствието на извршувањето или на друг начин, заеднички ќе го извршат кривичното дело. Соизвршителството претпоставува постоење на свест и волја за заедничко дејствување на две или повеќе лица во извршувањето на противправно дејствие кое ги содржи суштествените белези што го сочинуваат битието на кривичното дело.

Според тоа можно е да постојат повеќе извршители на делото, а пак да не се соизвршители. Ако повеќе лица учествуваат во извршувањето на кривичното дело, меѓутоа, независно еден од друг, без каква и да е свест и одлука за заедничко дејствување, секој од нив е извршител на делото.

И второстепениот суд ги повредил одредбите на кривичниот закон, кога одлучувајќи по жалбата ги одбил жалбените наводи за погрешно и непотполно утврдена фактичка состојба, наоѓајќи дека првостепениот суд во текот на доказната постапка извел доволно докази, нив правилно ги ценел, а врз основа на тие докази правилно утврдил дека двајцата обвинети „со намера за себе да прибават противправна имотна корист одземените пари и стоки во работата, сукцесивно ги присвојуваат незнаејќи еден за друг и тоа...“.

Врховниот суд на Македонија, уважувајќи го барањето на осудениот Ј. О. ги укина првостепената и второстепената пресуда и предметот му го врати на првостепениот суд на повторно судење.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП. бр. 88/81 од 27. XII 1983 година)

17. За постоење соизвршителство во кривичното дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ не е доволно секој од обвинетите да знае дека другиот одзема туѓ подвижен предмет со намера да се здобие со противправна имотна корист, туку со своето дејствие или на друг начин да учествува во извршувањето на делото — чл. 22 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Врховниот суд, по проучувањето на списите, првостепената и второстепената пресуда и наводите во барањето и внимавајќи по службена должност, согласно со чл. 429 ст. 1, во врска со чл. 423 ст. 1 од ЗКП, дали решавачките факти вистинито се утврдени, најде дека:

Првостепениот суд утврдил оти осудените Д. и Т. претходно се договориле да ги одземат двете вазни, па постапувајќи во согласност со тој договор секој еел по една вазна ставајќи ја во посебно кесе и изнесувајќи ја од кругот од ООЗТ „Кристал“ — Скопје. Поради тоа првостепениот суд ги огласил виновни дека како соизвршители — чл. 22 од КЗ на СФРЈ го сториле кривичното дело. Тоа го прифатил и второстепениот суд.

Утврдувањето дека двајцата осудени делото го сториле по претходен договор е под сомнение, поради следново:

— Пред сè тоа утврдување нема основа во доказниот материјал. Така, ниту осудениот Д., ниту осудениот Т., при нивниот распит не признале, а на таа околност и не се послушани, дека претходно се договориле заеднички да го извршат делото. Претставникот на ООЗТ „Кристал“ — О. М., чиј исказ е прочитан на главниот претрес изјавила дека осудените „излегле на споредната капија, при што носеле две кесини, па кога биле забележани од чуварот, кесината ги оставиле кај губриштето и потоа се вратиле назад“. Други докази не се изведени. Овие докази не го оправдуваат утврдувањето дека делото го сториле по претходен договор.

Покрај тоа, ниту во првостепената ниту во второстепената пресуда не се наведени причини од кои може да се види врз кои докази и факти се заснова утврдувањето дека осудените делото го сториле како соизвршители.

И утврдувањето дека една вазна има вредност 3.096,00 динари, односно дека нивната вкупна вредност е 6.192,00 динари, што се заснова врз искажувањето на претставникот О. М., исто така е под сомнение. Во списите стои кривична пријава на РО „Стакларница“ — Скопје под бр. 9.745 од 4. VIII 1982 година во која е наведено дека е „извршена кражба на 2 кристални вазни „Оора-30“ во вредност од 3.096,00 динари“. Таа противречност не е разјаснета.

Врховниот суд наоѓа дека горните факти се од битно значење, поради следново:

Соизвршителите, особено оние кои претходно се договориле заеднички да извршат кривично дело, се одговорни не само за последицата што ја предизвикале со своето дејствие, туку и за последицата што ја предизвикал другиот соизвршител, односно за вкупните последици. Така, во случајов, ако се прими дека осудените се договорни соизвршители, тие се одговорни за вкупните последици — одземањето и противправното присвојување на двете вазни и вкупната вред-

ност. Ако таков договор нема, секој од осудените самостојно врши дело и одговара за последицата само од своето дејствие, во случајов само за одземање и противправно присвојување на една вазна и нејзината вредност. — Тоа, пак, што еден за друг знаат дека земаат вазна и знаат дека вршат дело, уште не значи оти се соизвршители, бидејќи соизвршителите учествуваат во дејствието со кое се извршува едно дело. Притоа потребно е да се укаже дека, доколку се утврди оти тие не дејствувале како соизвршители, а со правосилната пресуда е применет чл. 22 од КЗ на СФРЈ, тоа е на штета на осудените, бидејќи се земени на одговорност и за последица што сами не ја предизвикале — за вазната што другиот ја одзел.

Правилното утврдување, пак, на реалната вредност на вазните, т.е. дали едната вазна чини 1.598,40 динари или 3.096,00 динари, иако за правилната примена на кривичниот закон не е битно, може и има значително влијание при одлучувањето за казната.

Од горните причини Врховниот суд го уважи барањето постапувајќи согласно со чл. 429, во врска со чл. 424 ст. 1 од ЗКП, па одлучи како во диспозитивот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП. бр. 135/83 од 8. XII 1983 година)

18. Во случаите кога при вонредно ублажување на казната се преправи правосилната пресуда, така што наместо казна затвор се изрече парична казна, висината на паричната казна се определува согласно со износите содржани во законот што е во сила, а не што бил во сила кога е донесена пресудата што се преправа, а така се постапува и со замената на паричната казна со казната затвор и пресметувањето на притворот во парична казна — чл. 39 ст. 1 и 3 и чл. 50 ст. 3 од КЗ на СФРЈ.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

При определувањето на висината на паричната казна Врховниот суд испита дали треба да се примени кривичниот закон што важел во времето кога е донесена правосилната пресуда — пресудата на Окружниот суд Кж. бр. 59/83 од 3. III 1983 година, кога според чл. 39 од КЗ на СФРЈ „паричната казна не може да биде помала од 500 динари ниту поголема од 50.000 динари, а за кривични дела сторени од користољубие не поголема од 200.000 динари“, или треба да се примени кривичниот закон што е во сила кога се одлучува по барањето за вонредно ублажување на казната, бидејќи според чл. 1 од Законот за измена на Кривичниот закон на СФРЈ со кој е изменет чл. 39 ст. 1 од Кривичниот закон „паричната казна не може да биде помала од 2.500,00 динари ниту поголема од 500.000,00 динари, а за кривичните дела сторени од користољубие не поголема од 200.000,00 динари“, од што би произлегло дека новиот закон е построг, па најде дека треба да се применува новиот закон.

— Тоа правно сфаќање наоѓа директна основа во чл. 13 од законот за измените каде што, покрај другото, буквално стои: „Заменивањето на паричната казна во затвор по правосилно донесените пресуди до денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се врши според прописите што важеле во времето на донесувањето на пресудата“. Тоа, пак, значи согласно со чл. 39 ст. 3 од КЗ на СФРЈ што

бил во сила кога е донесена пресудата на Окружниот суд — ако била изречена парична казна, замената ќе се врши „така што за секој започнати 100 динари парична казна ќе се определи еден ден затвор“. Според Новелата, пак, замената се врши така што „секој започнати 500 динари се заменуваат со еден ден затвор“, а пресудата во поглед на казната утврдена со решението за вонредно ублажување на казната станува правосилна со денот кога тоа решение е донесено. Ова стојалиште особено наоѓа потврда во ст. 1 од чл. 13 на измените, каде што е определено дека „засметувањето на притворот и на другите лишувања од слобода во врска со кривичното дело во паричната казна по правосилно донесените пресуди од денот на влегувањето во сила на овој закон ќе се врши според одредбите на овој закон“. Тоа, пак, значи дека за секој ден притвор ќе се пресметува по 500 динари, — чл. 50 од КЗ на СФРЈ, во врска со чл. 13 од измените.

Според тоа, Врховниот суд наоѓа дека во случаите кога при вонредно ублажување на казната се преправа правосилната пресуда, така што наместо казна затвор се изрекува парична казна, висината на паричната казна се определува согласно со износите содржани во измените на кривичниот закон, а не според законот што важел кога е донесена правосилната пресуда, па и замената на паричната казна со казната затвор (чл. 39 ст. 3 од КЗЈ на СФРЈ) и пресметувањето на притвор и секое друго лишување од слобода за кривичното дело во парична казна (чл. 50 од КЗ на СФРЈ), ќе се врши според износите во Измената, бидејќи се смета дека казната станала правосилна кога е донесено решението за вонредно ублажување на казната.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 355/84 од 16. X 1984 година)

19. При изборот на видот и определувањето на висината (времето) на казната на сторителот на кривичното дело грабеж — чл. 162 од КЗ на СРМ, покрај другите околности од значење се: реалната вредност на противправното присвојување кога делото е сторено, дали е или не е отстранета штетата, индиректните штети што настанале, мотивите поради кои делото е сторено, општествената и работната положба која сторителот ја имал во времето кога делото го сторил итн., во смисла на чл. 41 од КЗ на СФРЈ.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд, во врска со жалбата на окружниот јавен обвинител, наоѓа за потребно да укаже на следново: доколку при повторното судење не дојде до промена на фактичката состојба и на правната оценка на кривичното дело и останат истите отежнувачки и олеснувачки околности, бидејќи во укинатата првостепена пресуда одмерената казна се јавува како неоправдано блага, зашто на некои отежнувачки околности не им е дадено она значење што тие го имаат, а имено: непосредното оштетување на општествениот имот за вредност од над 320.000,00 динари трипати го надминува минималниот износ што го предвидува чл. 162 ст. 1 од КЗ на СРМ, а на обвинетиот му е изречена казна под минимумот од 5 години предвиден во тој член. Покрај тоа, таа последица е предизвикана пред повеќе од пет години, кога реалната вредност на парите била речиси повеќе од двојно од

сегашната, а со оглед на инфлаторните движења, штетните последици ни до денес не се отстранети, штетата не е отплатена, па и индиректните штетни последици, исто така се поголеми, а овие околности првостепениот суд не ги зел предвид. Исто така, иако првостепениот суд ја утврдил околноста дека обвинетиот У. е со добра имотна состојба, па тој и неговото семејство не се наоѓале во орудност, а тој поради лакомост посегнал на општествениот имот, на оваа околност не ѝ го дал вистинското значење. Понатаму, од не помало значење е и фактот што нашето општество токму во овој период вложува вонредни напори за да се остварат целите на стопанската стабилизација, при што една од многубројните обврски на граѓаните е да го штитат и чуваат општествениот имот како основ на севкупниот развој. Притоа личната одговорност треба да е и во врска со положбата што вработениот ја има во стопанството и во општеството. Затоа, поголема е одговорноста на лицата што се на одговорни места, каков што е и раководителот на продавницата, како што е и поголема одговорноста на членот на СКЈ од другите. А таков е и обвинетиот. Тие околности, пак, првостепениот суд не ги цени или недоволно ги зема предвид. Поради тоа, Врховниот суд наоѓа, дека, под условите што се изнесени погоре ако не дојде до фактичка и правна промена на обвинението, и ако не се утврдат нови олеснувачки и отежнувачки околности, изречената казна не одговара и на степенот и на општествената опасност на делото и на сторителот, па укажувањата во жалбата на окружниот јавен обвинител за построга казна треба да се земат предвид. Поради тоа жалбата на јавниот обвинител е уважена, во смисла како што погоре е речено.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 175/82 од 13. I 1983 година)

20. Ослободувањето од казна, согласно со чл. 45 од КЗ на СФРЈ, не може да се изрече во случаите кога со умисла се започнало дејствие за лишување од живот на едно лице па не се погодило — со што е сторено кривично дело убиство во обид од чл. 37 ст. 1, во врска со чл. 19 од КЗ на СФРЈ, а потоа се погодило друго лице на коме му се нанесло тешка телесна повреда (аберацио иктус) во однос на која сторителот е во небрежност, со што сторил кривично дело тешка телесна повреда од чл. 43 ст. 4 од КЗ на СРМ, иако тешко повредениот му е брат, па тоа и него тешко го погодува.

Од образложението:

Жалбата на окружниот јавен обвинител за погрешна примена на чл. 45 од КЗ на СФРЈ во однос на обвинетиот А. кој по тој основ е ослободен од казната за кривичното дело од чл. 43 ст. 4, во врска со ст. 1 од КЗ на СРМ, е основана, поради следново:

Согласно со чл. 45 од КЗ на СФРЈ судот може да го ослободи од казна сторителот на кривично дело сторено од небрежност, кога последиците на делото толку тешко го погодуваат сторителот што изрекувањето на казната очигледно не би одговарало на целта на казнувањето. Според тоа, по овој основ може да биде ослободен од казна само сторител кој небрежно дејствува.

Меѓутоа, во конкретниот случај обвинетиот А. здружен со обвинетите И. и Ц. преземаат смислени дејствија за да го лишат од живот повредениот Г., при што избегнувајќи го едниот од повеќето удари, што ги презел А. спрема него, тој удар завршил врз раката на второобвинетиот Ц. кој на обвинетиот А. му е брат, а од тој удар неговата рака била скршена.

Според тоа, дејствието на обвинетиот А. што е насочено спрема оштетениот Г. е преземено со цел да се лиши тој од живот т.е. со умисла. Тоа што тој удар не ја предизвикал саканата последица спрема Г., затоа што дошло до непогоднување (аберацио иктус), или до избегнување, а паднал врз неговиот брат, така што со едно дејствие настанале или можеле да настанат две последици (што е случај на идеален стек), или што спрема едната последица е во небрежен однос, на целиот кривично-правен настан не му го одзема карактерот на смислено дејствување и да му дава карактер на небрежно однесување. Ако, пак, кривично-правниот настан не може во целина да се третира како небрежен, погаш не може да се примени одредбата од чл. 45 од КЗ на СФРЈ, без оглед на тоа што еден дел од тој настан може да се квалификува како небрежно кривично дело.

Од тие причини Врховниот суд наоѓа дека не може да се примени чл. 45 од КЗ на СФРЈ кога со едно дејствие се извршат две кривични дела, при што едното е сторено со умисла, а другото од небрежност (идеален стек), или кога настане таканаречениот аберацио иктус па со преземеното дејствие не се оствари саканата последица, бидејќи не е погодена целта поради што делото останало во обид (каков што е случајов — убиството останало во обид) па со продолженото дејствие на преземениот удар е предизвикана друга последица во однос на која сторителот е во небрежност.

Поради тоа, со оглед на тоа што првостепениот суд токму со примена на тој член го ослободил од казна обвинетиот А. за кривичното дело од чл. 43 ст. 4, во врска со ст. 1 од КЗ на СРМ, погрешно го применил законот. Затоа жалбата на јавниот обвинител е основана и се уважува.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 45/81 од 23. VI 1981 година)

21. Кога четворицата обвинети кои однапред се договориле со употреба на сила да одземат од двајцата оштетени пари за да ги присвојат и со тоа да стекнат противправна имотна корист, тоа го реализираат на тој начин што двајцата обвинети нападнаат и одземат пари од едниот оштетен, а другите двајца нападнаат и одземат пари од другиот оштетен, — сите вршат по две кривични дела разбојништво од чл. 158 од КЗ на СРМ сторени во стек — чл. 48 од КЗ на СФРЈ, а не по едно продолжено кривично дело.

Од образложението:

Жалбените наводи на Окружниот јавен обвинител за погрешна примена на КЗ се основани, поради следново:

Договорот помеѓу обвинетите опфаќа не напад само на едно лице, туку напад на две лица и одземање предмети што се наоѓаат во притежавање на две лица. Заради тоа обвинетите си ги поделиле улогите при вршењето на нападот, така што оштетениот Д. го нападнале обвинетите И. и В. додека оштетениот К. бил нападнат од обвинетите Д. и С.

Според тоа во нивниот договор егзистира умисла за вршење на две дела. Затоа од фактот што во случајов се користени исти услови, исти можности, не може да се заклучи дека станува збор за едно продолжено кривично дело разбојништво, како што погрешно примил првостепениот суд, туку за сторени во реален стек две кривични дела од чл. 158 од КЗ на СРМ.

Од горните причини, согласно со чл. 387 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 25/81 од 29. IV 1981 година)

22. Придонесот на оштетениот во сообраќајната незгода не ја исклучува одговорноста на обвинетиот за кривичното дело тешко дело против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот од чл. 243 ст. 1, во врска со чл. 239 ст. 1 од КЗ на СРМ, туку е од влијание за правилното одмерување на казната во смисла на чл. 41 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Правилен е заклучокот на првостепениот суд дека пијанството, во какво што неспорно се наоѓал обвинетиот пред критичниот настан со 1,47 грам промили во крвта и 1,66 грам промили во уринатата е причина за незгодата. Имено, според наодот на вештото лице д-р В. П., постоела отапеност на рефлексите, намалена критичност и самокритичност кај обвинетиот. Во прилог на ова е и однесувањето на обвинетиот пред незгодата, за што зборува сведокот Д. кој пред незгодата бил претекнат од обвинетиот во кривина и во времето кога од спротивен правец доаѓало и друго возило, неговиот возач, поради таквото возење на обвинетиот морал да скршне надвор од коловозот. Таквото пијанство, како што правилно заклучил првостепениот суд, влијаело обвинетиот да не ја прилагоди брзината на конкретните услови на патот, поради што обвинетиот не можел навреме да го забележи појавувањето на запрежното возило на патот и благовремено да го запре своето возило пред местото на несреќата.

Според тоа, првостепениот суд правилно заклучил дека во таквите дејствија на обвинетиот се одржани елементите на кривичното дело од чл. 243 ст. 2, во врска со чл. 239 ст. 2 од КЗ на СРМ, за кое дал и доволно причини (страница 9 од образложението). Затоа и КЗ е правилно применет.

Врховниот суд ја испита и одлуката за казната, па најде дека:

Првостепениот суд при одлучувањето за казната неправилно ја оценил околноста за придонесот на возачот на запрежното возило во настанатата незгода. Имено, во жалбата на обвинетиот правилно се наведува дека оштетениот Р. С. — возач на запрежното возило, како учесник во сообраќајот, бил должен да постапува согласно со

одредбите од ОЗБОП. Тој, со оглед на условите под кои то управувал запрежното возило, бил должен во времето на првиот мрак при намалената видливост да има такво светло какво што е предвидено со чл. 76 ст. 1 т. 4 од ЗОБОП и да има поставени катадиодптери во црвена боја, какви што се бараат според чл. 76 ст. 3 од овој закон. Не е спорно дека така не постапил возачот на запрежното возило па и поради тоа обвинетиот навреме не го забележил.

Според барањето на Врховниот суд, ваквата околност — придонесот на оштетениот за настаната неопрека, не ја исклучува вината на обвинетиот за која поре стана збор, меѓутоа, од влијание е за казната во смисла на чл. 41 од КЗ на СФРЈ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 76/79 од 16. XI 1979 година)

23. Во казната изречена за кривично дело чии обележја ги опфаќаат и обележјата на прекршокот ќе се пресмета и казната затвор или паричната казна изречена за прекршокот, само ако тие казни се извршени — чл. 50 ст. 2 од КЗ на СФРЈ.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Барателот во барањето наведува дека на негова штета е повреден КЗ поради тоа што и во прекршочна постапка и пред редовен суд за исти дејствија бил осуден на казна затвор. Овој жалбен навод не е точен. Обвинетиот можело да биде осуден на ефективна казна затвор за исти настан и во прекршочна постапка за сторен прекршок и во постапката пред редовен суд за сторено кривично дело. Но казната затвор, која обвинетиот ја имал издржано поради сторен прекршок ќе му се пресмета во смисла на чл. 50 ст. 2 од КЗ на СФРЈ, меѓутоа, во случајов, во барањето не се наведува и за тоа не се поднесува доказ дека тој прекршочната казна од еден месец затвор и ја издржал. Во таков случај би следувало таа казна да му се пресмета во изречената казна затвор во првостепената пресуда на Општинскиот суд во Битола.

Поради изложението, бидејќи Врховниот суд најде дека барањето на обвинетиот е неосновано во смисла на чл. 429, во врска со чл. 427 од ЗКП, таквото барање и го одби.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП. бр. 46/83 од 25. IV 1983 година)

24. Условна осуда не може да се изрече за кривичното дело убиство во обид од чл. 37 ст. 1 од КЗ на СРМ, во врска со чл. 19 од КЗ на СФРЈ, бидејќи тоа го забранува чл. 53 ст. 3 од КЗ на СФРЈ, освен ако поради посебни околности сторителот може да се ослободи од казна (чл. 20, 21, 44, 45 од КЗ на СФРЈ и др.).

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Жалбата на Окружниот јавен обвинител е основана, поради следново:

Согласно со член 53 ст. 3 од КЗ на СФРЈ условна осуда не може да се изрече за кривични дела за кои ниту со ублажување на казната не може да се изрече казна поблага од една година затвор. Границите на ублажувањето се пропишани со член 43 од КЗ на СФРЈ, при што со ст. 1 т. 1 од тој член е предвидено: „кога постојат услови за ублажување на казната од член 42 на овој закон, судот ќе ја ублажи казната до една година затвор: ако за кривичното дело како најмала мера на казна е пропишан затвор во траење од три или повеќе години. Според тоа, за делата за кои е пропишана најмала мера на казна затвор од три или повеќе години, поради тоа што и со ублажувањето не може да се изрече помала казна затвор од една година, не може да се изрече условна осуда, освен ако не се исполнети условите од чл. 20, 21, 44 и 45 итн., кога сторителот може да се ослободи од казна. Во конкретниов случај за кривичното дело убиство од чл. 37 ст. 1 од КЗ на СРМ е застрашено со казната затвор во траење од најмалку 5, а најмногу 15 години. Со одредбите за ублажување, бидејќи делото е сторено во обид, како законска основа за ублажување содржана во чл. 19 од КЗ на СФРЈ, или кога судот најде дека постојат такви околности што го оправдуваат поблагото казнување — чл. 42 ст. 1 и 2 и чл. 43 ст. 1 т. 1 од КЗ на СФРЈ, ублажената казна не може да биде помала од една година затвор. Во таков случај судот не може да изрече условна осуда, бидејќи тоа ја забранува чл. 53 ст. 3 од КЗ на СФРЈ, што е во целосна согласност со општата определба дека „во рамките на општата цел на кривичните санкции (чл. 5 ст. 2) целта на условната осуда е спрема кривично одговорниот сторител да не се примени казна за помалку општествено опасни дела (подвлекол Врховниот суд) кога тоа не е нужно...“ (чл. 51 од КЗ на СФРЈ). Меѓутоа, обидот на убиство никако не може да се нареди во помалку општествено опасните дела. Според тоа, првостепениот суд, изрекувајќи ја условната осуда, ги пречекорил овластувањата и погрешно го применил материјалното право — чл. 52, во врска со чл. 53 ст. 1 т. 3 од КЗ на СФРЈ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 106/83 од 2. IX 1983 година)

25. Првостепениот суд сторил повреда на одредбите од чл. 54 ст. 1 од КЗ на СФРЈ кога за стореното ново кривично дело во времето на проверувањето на обвинетиот му изрекол казна затвор во траење од 3 години, а не ја отповикал условната осуда.

И второстепениот суд сторил повреда на чл. 54 ст. 2 од КЗ на СФРЈ кога за отповикувањето на условната осуда јавниот обвинител го упатил на посебна постапка.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точен е наводот во барањето дека првостепениот и второстепениот суд неправилно го примениле КЗ на СФРЈ во случајот со осудениот Х. Р.

Бидејќи првостепениот суд утврдил дека осудениот Х. Р. порано бил осудуван на условна казна и во условниот рок сторил друго кривично дело, за кое го осудил на казна затвор во траење од три години, бил должен да ја отповика условната осуда, како што тоа го

предвидува одредбата од чл. 54 ст. 1 од КЗ на СФРЈ и за сите кривични дела да му изрече една казна согласно со чл. 48 од КЗ на СФРЈ.

Бидејќи првостепениот суд не постапил така и при изрекувањето на новата казна не ја отповикал условната осуда, погрешно го применил КЗ на СФРЈ.

Во истиов случај и второстепениот суд погрешно го применил КЗ на СФРЈ, кога решавајќи по жалбата на јавниот обвинител која се однесува за погрешна примена на КЗ, не одлучил за условната осуда, туку го упатил јавниот обвинител тоа прашање да го реши во посебна постапка, не укажувајќи на која постапка се однесува тоа.

Ваквиот став на второстепениот суд, според мислењето на Врховниот суд е неправилен и нема поткрепа ниту во КЗ на СФРЈ, ниту во ЗКП.

Член 54 став 2 од КЗ на СФРЈ го обврзува судот (првостепениот или второстепениот) кога ќе изрече казна помала од две години, а во конкретниов случај таква казна изрекол второстепениот суд уважувајќи ја жалбата на обвинетиот, да одлучи за порано изречената условна осуда. Значи, според наведената одредба судот мора да одлучи за условната осуда, а негово право е дали ќе ја отповика или не ќе ја отповика.

Во ЗКП не е предвидена посебна постапка за отповикување на условната осуда поради сторено ново кривично дело. Во одредбата од чл. 509 од ЗКП се предвидува постапка само за отповикување условна осуда поради неисполнување на определените обврски што се во врска со примената на чл. 56, а не и со примената на чл. 54 од КЗ на СФРЈ. Според тоа, погрешил второстепениот суд кога во решавањето за одлуката за казна не решил и за условната осуда, а укажал дека тоа прашање треба да се разреши во посебна постапка.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 19/80 од 6. I 1981 година)

26. Одземање на предмети купени со противправно присвоени парични износи се врши со примена на чл. 84, а не согласно со чл. 69 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Решавајќи по жалбата на Д. М., Врховниот суд ја поиначи првостепената пресуда на Окружниот суд во Штип К. бр. 18/83 од 12. IV 1983 година, и во образложението наведува дека:

Врховниот суд е согласен со одлуката на првостепениот суд за одземање од обвинетиот Д. М. на заплениетиот износ западно-германски марки, патничкото моторно возило и тракторот и тракторската приколка како вредности прибавени со противправно присвоени парични износи. Меѓутоа, првостепениот суд погрешил кога предметите ги третираше како предмети што се употребени или биле наменети за извршување или настанати со извршувањето на кривичното дело, во смисла на чл. 69 од КЗ на СФРЈ. Зашто, според наоѓањето на Врхов-

Наводот во жалбата на обвинетиот Г., а во таа смисла и на обвинетиот В., фактичкиот јужок — јужокот јужок за вршење работ на трговски патник и извршената работа ја се третираат како јужок за јужок, па јужок остварената имотна корист со реализациите, во висина на јужокот јужокот јужокот, не претставуваат имотна корист.

Одобразлиженост:

и 4 од КЗ на СРМ.
претставува противправна имотна корист во смисла на чл. 177 ст. 3 се врши прометот, чл. 12 од Законот за промет со стоки и услуги, лице што не е во работен однос со работната организација за која е дозволена, како што е вршењето промет како трговски патник на 28. Имотната корист стекната со работа која со законот е не-

VI 1982 година)

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 66/82 од 7.

менет КЗ.

противречност за која во жалбата се говори, ниту шорешно е при- омиола на чл. 364 ст. 1 т. 1 од ЗКП, бидејќи пресудата ја нема таа работна Врховниот суд не наоѓа јужок постои суштествена повреда во со кривично јужок ќе се одземе. Така е поставено и во случајот. По- тоа не е пречка тие средства ја се одземаат, бидејќи се што е стекната припадат, во кривичната постапка не ја бара, ниту од тоа се откажал, тата причинета со противправното присвојување на средствата што му вена со кривично јужок. Таа корист ќе се одземе. Ако оштетените што- од КЗ на СФРЈ никој не може ја ја задржи имотната корист приба- наје противправна корист, па таа им се одзема. Согласно со чл. 84 суштена на "Макошпој" во С. а од првта страна јужок обвинетите стек- една страна со пресудата е утврдено оти нема штега бидејќи не е до- та. При таквата состојба, пак, не е точен жабениот навод јужок: од- ност ТРО "Макошпој" од Скопје се откажала од ваква причинетата ште- што судот смета јужок со неправилното признавање на калото вкупно- то одземе вешокот во корист на шржавата. Ова е спорно поради тоа како во работната организација. Врз основа на чл. 84 од ЗКП судот Оваа вредност и количество се покрпени со неправилно призналото бележки бр. 18/10, 21/10 и 236 во вкупна вредност од 138.380,00 динари. Ретки и бајевни, чие количество и вредност се означени во кантарните Првостепенниот суд утврди јужок е оозајен вешок на кафе, кики-

Одобразлиженост:

27. Кога оштетеното лице во кривичната постапка не бара, или се откажало од штетата причинета со кривичното јужок, судот е дол- жен споменатата имотна корист да ја одземе — чл. 84 од КЗ на СФРЈ.

IX 1983 година)

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 127/83 од 15. од КЗ на СФРЈ одој суд ошорачи како во диспозицијата на оваа пресуда. вичното јужок. Поради тоа, во смисла на чл. 85, во врска со чл. 84 ниот суд тие претставуваат само имотна корист придобвена со кри-

имотна корист, Врховниот суд не можеше да го прифати. Како што веќе е речено, согласно со чл. 12 од Законот за промет со стоки и услуги, работи на трговски патник во прометните и другите организации може да врши само лице што е во редовен работен однос. Според тоа, со закон е забрането таков промет да вршат лица кои не се вработени. Затоа и приходот остварен со работа која со закон не е дозволена, според мислењето на Врховниот суд е противправен. Ова дотолку повеќе што обвинетиот Г. веќе е во работен однос со друга работна организација во својство на трговски патник. При таква фактичка положба признавањето на недозволената работа како работа од договор за дело би претставувало легализација на таквата недозволена дејност.

Од тие причини Врховниот суд најде дека во дејствијата на обвинетите В. и Г. се содржани елементите на кривичното дело од чл. 177 ст. 4, во врска со ст. 5 од КЗ на СРМ, а за обвинетиот Г. и во врска со чл. 23 и 27 од КЗ на СФРЈ, поради што се одлучи како во диспозитивот под т. 2.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 26/83 од 31. III 1983 година)

29. Парите што оштетениот му ги дал на осудениот кој лажно претставил дека тој тие пари ќе ги даде како поткуп на судијата, па со тоа сторил кривично дело измама од чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ, согласно со чл. 84 од КЗ на СФРЈ треба да се одземат, а не да му се вратат.

И во кривичната постапка, согласно со чл. 104 ст. 2 од Законот за облигационите односи нема да се даде судска заштита кога парите се дадени за цели што се спротивни на принудните прописи.

Од образложението:

Врховниот суд наоѓа дека во дејствието на обвинетиот Н., кој лажно претставил дека има познајник — истражен судија во Окружниот суд кој може ефективната казна затвор изречена на О. М. да ја замени со условна осуда, ако оштетениот Т. му даде 60.000 динари, со што е доведен тој во заблуда и тие пари му ги дал, па на тој начин обвинетиот стекнал противправна имотна корист постојат сите обележја на кривичното дело измама од чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ за кое дело и со пресудите на двата суда е огласен виновен. Според тоа во тој поглед е правилно применет КЗ.

Меѓутоа, Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд погрешил кога го уважил барањето на оштетениот Т., па го задолжил осудениот Н. да му врати 60.000 динари. Ова е поради следново: неспорно е дека оштетениот Т. 60.000 динари ги дава на осудениот Н. со цел да се поткупи судијата за да се замени казната затвор со условна осуда. Според тоа, дадената сума е за цели што се спротивни на принудните прописи и на таквото барање не требало, согласно со чл. 104 ст. 2 од Законот за облигациите, да му се даде заштита, туку требало да се одбие барањето. Затоа при таква состојба во однос на осудениот требало да се примени чл. 84 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, т.е. од осудениот да се одземе имотната корист стекната со кривичното дело. Второстепениот суд, пак, бидејќи се одлучувало по жалба само на осудениот, таа повреда не можел да ја отстрани. Најпосле, Врхов-

ниот суд, како што е предвидено во чл. 427 ст. 1 п. 1 од ЗКП, одлучува во постапката за вонредно преиспитување, покрај другото, и за тоа дали е „повреден кривичниот закон на штета на осудениот со одлуката за одземање на имотната корист“. Бидејќи во случајов таква мерка не е изречена, нема повреда на штета на осудениот. Поради тоа и овој навод се одбива како неоснован.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП. бр. 15/83 од 4. III 1983 година)

30. Бришењето на осудата според одредбата на чл. 93 ст. 5 од КЗ на СФРЈ е условено од висината на изречената казна затвор со правосилна пресуда, а не од делот на издржаната казна, застарувањето или опростувањето на казната.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Правилно е становиштето на првостепениот суд кога барањето за бришење на осудата го одбил, покрај другото, и поради тоа што не се исполнети условите предвидени во чл. 93 ст. 5 од КЗ на СФРЈ.

Имено, според оваа одредба осудата може да се брише кога е изречена казна затвор под 3 години. Бидејќи во конкретниов случај станува збор за осудено лице на казна лишување од слобода со присилна работа во траење од 5 години, не се исполнети законските услови за бришење на осудата.

Според тоа, бришењето на осудата според одредбата на чл. 93 ст. 5 од КЗ на СФРЈ е условено од висината на изречената казна затвор со правосилната пресуда, а не од делот на издржаната казна, застарувањето на казната или опростувањето на казната.

Иако во конкретниов случај осуденото лице издржало затвор 2 години, 11 месеци и 6 дена, не ги исполнува условите за бришење на осудата.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 500/79 од 8. I 1980 година)

31. Кај продолженото кривично дело застареноста на кривичното гонење се прекинува со секое ново дејствие што го сочинува продолженото кривично дело и почнува одново да тече.

Застареноста на кривичното гонење настапува во секој случај кога ќе измине двојно повеќе време од тоа предвидено за застареност на кривичното гонење (апсолутна застареност). Врз апсолутната застареност на кривичното гонење не влијае ни прекин ни застој на застареноста, па за дејствијата на продолженото кривично дело за кои настапила апсолутна застареност не може да се преземе кривично гонење.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според становиштето изразено во барањето бидејќи за кривичното дело е предвидена казна затвор до 5 години, што значи за настапување на застареност на кривичното гонење по протек на 5 години од денот кога делото е сторено, а бидејќи кривичната пријава е под-

донесена во 1980 година, обвинетата можела да биде огласена виновна за дејствијата сторени наназад петте години од поднесувањето на кривичната пријава, а не и за дејствијата сторени надвор од овој рок.

Според мислењето на овој суд, во случајов станува збор за продолжено кривично дело. Кај продолженото кривично дело со секое ново дејствие што ги содржи обележјата на кривичното дело, се прекинува застареноста на кривичното гонење и почнува одново да тече. Бидејќи барателката со правосилната пресуда, чие преиспитување се бара, била огласена виновна за продолжено кривично дело сторено со дејствија од 1973 до 1977 година, застареноста се смета од последното дејствие. Бидејќи, пак, последното дејствие е сторено во 1977 година, а до поднесувањето на кривичната пријава не поминале пет години, не настапила застареност и за дејствијата за сиот временски период за кои е утврдено дека е сторено кривичното дело.

Само за апсолутна застареност не постои ни прекин ни застој, туку тече од денот кога делото е сторено и настапува кога ќе помина двојно повеќе време од времето предвидено за застареност на кривичното гонење, што во конкретниов случај значи по истекот на 10 години. За дејствијата надвор од овој рок не може да се преземе кривично гонење, без оглед на настапените прекини или застои на застареноста на кривичното гонење.

Бидејќи за ниедно од дејствијата за кои обвинетата е огласена виновна не настапила апсолутна застареност на кривичното гонење и бидејќи со оглед на sukcesивното повторување на делото од година во година, во периодот 1973—1977 година, доаѓало до прекин на застареноста, не настапила ни релативна ни апсолутна застареност, па ниту првостепениот ниту второстепениот суд не го повредиле законот на штета на обвинетата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, ВПП. бр. 84/81 од 4. XII 1984 година)

32. Кога казната е намалена со решение за вонредно ублажување на казната — чл. 414 ст. 6 од ЗКП, рокот за застареност на извршувањето на казната од чл. 97 од КЗ на СФРЈ тече од денот кога е донесена таа одлука, а не од правосилноста на пресудата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со решение на Врховниот суд на Македонија Кр. бр. 22/82 од 4. III 1982 година, преправени се пресудите на Окружниот суд во С. К. бр. 213/74 од 25. II 1975 година и Кр. бр. 308/76 од 21. VII 1976 година во однос на казната, така што согласно со одредбите од чл. 48 од КЗ на СФРЈ на осудениот му е изречена единствена казна затвор во траење од една година и осум месеци.

При ваква состојба правилно е наоѓањето на првостепениот суд дека во случајов не се исполнети законските услови за застареност од чл. 97 т. 5 од КЗ на СФРЈ и чл. 99 ст. 5 од КЗ на СФРЈ.

Во конкретниов случај, според мислењето на Врховниот суд на Македонија, рокот за застареност тече од денот кога е донесена одлуката со која е утврдена последната казна. Таа одлука е донесена во постапката за вонредно ублажување на казната на 4. III 1982 година.

Според тоа, со оглед на тоа што со решението Кр. бр. 22/82 од 4. III 1982 година на осудениот му е изречена казна затвор во траење од 1 година и 8 месеци, во случајов не е поминат рокот за застареност на извршувањето на казната од три години, како што е предвидено во чл. 97 ст. 5 од КЗ на СФРЈ.

Од овие причини жалбата на обвинетиот како неоснована е одбиена, а првостепеното решение во целост е потврдено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 195/83 од 21. VI 1983 година)

33. Рокот за застареност кај продолженото кривично дело тече од последното дејствие на продолженото кривично дело — чл. 95 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Врховниот суд, иако првостепената пресуда ја укина од причините истакнати во т. 1 ги разгледа и наводите во жалбата на обвинетите во врска со правилната примена на КЗ, па бидејќи обвинетите тие наводи можат да ги изнесат пред првостепениот суд, наоѓа за потребно да го изложи следново свое мислење:

Жалителот тврди дека дејствијата што обвинетите ги презеле спрема малолетниците С. А. и Ш. М. се сторени пред 1979 година па бидејќи гонењето е почнато на 9. X 1982 година, настапила застареност на гонењето согласно со чл. 95 ст. 1 т. 5 од КЗ на СФРЈ. Точен е наводот дека застарениот рок за кривичното дело од чл. 109 ст. 2 од КЗ на СРМ, согласно со член 95 ст. 1 т. 5 од КЗ на СФРЈ е 3 години. Тој рок, кога би се применило, како што примил и првостепениот суд, дека дејствијата што обвинетите ги презеле спрема малолетниците А. и М. се преземени во 1979 година, а така примил првостепениот суд (во диспозитивот стои во текот на 1979 година, и до 1982 год.) не е поминат на 9. X 1982 година, бидејќи рокот истечува на 31. XII 1982 година. Според тоа, не настапила застареност на кривичното гонење и кога би се оценувал застарениот рок за секое дејствие од продолженото кривично дело. Меѓутоа, бидејќи во случајов станува збор за продолжено кривично дело — обвинетите ги наведувале на питање не само А. и М., туку и малолетникот Ј., па ги своите деца Р. и В. а не е спорно дека тоа е чинето по однос на малолетниот Ј. почнувајќи од 1979 год. и продолжувајќи во 1980, 1981 и 1982 година, каков што е случајот и со нивните деца, затоа рокот за застареност се смета од последното дејствие на продолженото кривично дело. Дури и кога дејствијата би се третирале како дела сторени во стек, би настапил прекин на застареноста согласно со чл. 96 ст. 5 од КЗ на СФРЈ.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 75/83 од 10. VI 1983 година)

34. Кога судот на помладо полнолетно лице за време на траењето на воспитната мерка му изрече казна затвор помала од една година, должен е, во смисла на чл. 25 ст. 2 од КЗ на СРМ, да одлучи во пресудата и за тоа дали по издржаната казна ќе продолжи со извршувањето на воспитната мерка или таа мерка ќе ја укине.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точни се наводите во барањето за заштита на законитоста дека пониските судови го повредиле КЗ на штета на обвинетиот кога, одлучувајќи по обвинението против обвинетиот за сторено кривично дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ, не ги примениле одредбите на чл. 25 ст. 2 од КЗ на СРМ. Имено, во текот на постапката што се водела против овој обвинет за стореното кривично дело било утврдено дека нему му била изречена воспитна мерка упатување во воспитно-поправен дом од страна на Општинскиот суд за сторени кривични дела кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ и дека во времето кога го сторил кривичното дело веќе се наоѓал во ВПД, каде што се извршувала оваа воспитна мерка. Според тоа пониските судови, кога одлучувале за вината на обвинетиот, кој сега, кога го сторил ова дело бил полнолетен, биле должни да се изјаснат за дејствието на казната врз воспитната мерка, како што е предвидено во чл. 25 од КЗ на СРМ, односно да се изјаснат дали по издржувањето на казната затвор од 6 месеци ќе продолжи со извршувањето на воспитната мерка, или таквата мерка треба да се укине.

Бидејќи судовите така не постапиле и не ја примениле спомнатата одредба, го повредиле КЗ.

Заради отстранување на оваа повреда на КЗ пресудите на Општинскиот и на Окружниот суд треба да се укинат и предметот да се врати на повторно судење.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 21/82 од 7. I 1983 година)

35. Кога обвинетиот стапил во странска разузнавачка служба и за неа прибирал податоци за состојбата во нашата земја, сторил кривично дело шпионажа од чл. 128 ст. 3 од КЗ на СФРЈ, без оглед на тоа што прибраните и дадените податоци не се од доверлива природа.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Жалбата за погрешна примена на материјалното право е неоснована.

Според утврдената фактичка состојба првостепениот суд правилно го применил КЗ на СФРЈ кога обвинетиот го огласил виновен за кривичното дело шпионажа од чл. 128 ст. 3 од овој закон, бидејќи неосомнено е утврдено дека обвинетиот стапил во странска разузнавачка служба и за неа прибирал податоци за состојбата во нашата земја.

За постоењето на ова кривично дело не е нужно податоците да се од доверлива природа. Битно е да е прибираат и да ѝ се даваат податоци на оваа служба, или на друг начин да се помага нејзината работа.

Според тоа, во конкретниов случај, иако податоците што ѝ ги дал обвинетиот на странската разузнавачка служба официјално не се прогласени за доверливи податоци, тие можат да се подведат во податоците во смисла на одредбата од чл. 128 ст. 3 од КЗ на СФРЈ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 120/81 од 14. I 1982 година)

36. Создавач (организатор) на банда, завера, група или друго здружение, во смисла на чл. 136 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, не е само иницијаторот, туку и секое друго лице кое ќе влезе во составот на раководството кое раководи со организацијата и секое лице кое врбува лица да станат членови на таа организација.

Од образложението:

Со жалбата поднесена во корист на обвинетиот Ш., и со жалбата поднесена во корист на оптужениот Е. се оспорува утврдувањето во првостепената пресуда дека, покрај обвинетите Р. и З., и Ш. и Е. се организатори-создавачи на илегалната организација „Национална партија на грудот“, во смисла на чл. 136 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, иако се тие само лица што пристапиле кон таа организација (станале нејзини членови) во смисла на чл. 136 ст. 2 од КЗ на СФРЈ.

Врховниот суд испитувајќи ги овие жалбени наводи најде дека тие не се основани, поради следново:

Не е спорно дека идејата за создавање илегална организација, со цели како што погоре е образложено, е на обвинетите Р. и З. кои, за да ја остварат таа идеја, пристапиле и кон изнаоѓање лица кои таа организација и ќе ја организираат, за која цел обвинетиот Р. го врбувал обвинетиот Ш. кој положил заклетва пред обвинетиот З., а обвинетиот З. го врбувал обвинетиот Е., кој положил заклетва пред обвинетиот Ш. Вака создаденото јадро почнало да одржува состаноци и одржало 4 состаноци. На тие состаноци било дискутирано, покрај другото, и дали со веќе врбуваните членови може да егзистира или не замислената илегална организација и сите четворица заклучиле дека тоа е можно. Тоа е првата манифестација од која се изведува заклучок дека четворицата обвинети се создавачи (организатори) на илегалната организација. Потоа на еден состанок на кој присуствувале само тие ја разгледале организацијата и нејзината состојба и формите на дејствувањето па заклучиле дека е неприфатлив методот по системот на „двојки“, што го применувал обвинетиот З., туку дека треба да се работи по системот на „тројки“, што го предложил обвинетиот Р. Тоа е втората, сосема јасна манифестација дека обвинетите Ш. и Е. се организатори. Исто така, а што е неспорно, обвинетите на еден од одржаните состаноци се прогласиле за „епи-центар“, т.е. централен орган на илегалната организација, што е натамошна организациона активност, при што извршиле распоред на функциите и задолженијата. Така, обвинетиот Р. ја добил функцијата претседател, З. — негов заменик, Ш. — благајник и Е. — контролор на членарината, што сепак претставува една од основните организациони активности при создавањето на која и да е, па и на илегалната организација. Во донесувањето на овие одлуки и заклучоци учествувале не само обвинетиот Р. и обвинетиот З., туку и обвинетите

Ш. и Е. Понатаму обвинетите Р., З., Ш. и Е. решиле истовремено да положат заклетва, иако некои од нив веќе еднаш дале заклетва. Како што решиле, така и сториле: еден по еден пред албанското знаме, една рачна бомба и двете книги со непријателска содржина спрема СФРЈ што ги донел обвинетиот Р. положиле заклетва, што не се оспорува. Тоа, според наоѓањето и на Врховниот суд е врвна манифестација дека четворицата обвинети се прогласиле за централен орган (или како што и тие се нарекле епицентар) на организацијата и за нејзини организатори.

Најпосле обвинетиот Ш. го врбувал обвинетиот Е. да стане член на илегалната организација, а обвинетиот Е. го врбувал Р. А., што претставува непосредна активност на создавањето и проширувањето на организацијата, а кон што се додава и дека пред Ш. положиле заклетва обвинетиот Е. и Д., а пред Е. заклетва положиле сведоците И. А. и Н. Н.

Од овие причини и од причините наведени во првостепената пресуда се одбиваат како неосновани жалбените наводи на обвинетите Ш. и Е. дека првостепениот суд потрешил кога утврдил оти и тие се создавачи на илегалната организација, чија цел била да работат врз противуставно отцепување територии на СФРЈ и припојување на тие територии кон НСР Албанија, и дека натамошната активност ја засновувала врз неистинито прикажување на положбата на албанската народност во заедништвото со другите народи и народности во Југославија и кон разбивање на братството и единството на народите и народностите во СФРЈ. Поради тоа Врховниот суд не може да го прифати тврдењето на жалителите Ш. и Е. дека тие само пристапиле (станале членови) на непријателската организација.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 75/81 од 11. IX 1981 година)

37. Златниот накит не е предмет на кривичното дело трговија со златни пари, странска валута и со девизи според чл. 167 ст. 1 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Сообразно со Законот за девизно работење и кредитни односи со странство „... прометот на предмети од злато, на кршено злато, на златен заботехнички лим и на друг златен заботехнички материјал е слободен во границите на прописите за прометот на стоки и на прописите за контрола на предметите од скапоцени метали...“ (чл. 104 ст. 1 од Законот). Под предмети од злато се подразбираат: накит, украсни предмети од уметничка вредност и од друга употребна вредност изработени од злато (чл. 106 ст. 2 од Законот). Ако во случајов илегално пренесените златни предмети претставуваат златен накит (како што тоа го утврдил второстепениот суд), за нив прометот би бил слободен, но, се разбира, во означените граници од цитираниот член. Оваа набавка и пренесување на златниот накит, ако се вршела илегално, би можела да се оквалификува како царински прекршок, можеби и како кривично дело (на пример, според чл. 359 од Царинскиот закон доколку се утврди дека сторителите се занимавале со таква дејност, или, како недозволена трговија според чл. 137 од КЗ

на СРМ доколку количествата биле набавени за натамошна продажба и сл.). Меѓутоа, противправните дејствија не можат да се квалификуваат и како кривично дело трговија со златни пари, странска валута и со девизи според чл. 167 од КЗ на СФРЈ, бидејќи, само златото и златните пари, но не и означените предмети во чл. 106 ст. 2 од Царинскиот закон, меѓу кои е и златниот накит, можат да бидат предмет на ова кривично дело.

Првостепениот и второстепениот суд не го имале ова предвид. Првостепениот суд не забележал дека меѓу другите златни предмети има и златен накит, а второстепениот суд неправилно примил за утврдено дека сите предмети претставуваат златен накит и дека нивното купување и продавање е недозволено, всушност дека сите тие предмети претставуваат „злато“ во смисла на законската инкриминација од чл. 167 ст. 1 од КЗ на СФРЈ. Поради ова и двата суда сториле повреда на КЗ на штета на осудените според чл. 365 ст. 1 т. 4 од ЗКП, поради што, а во сообразност со чл. 429 и 427 ст. 1 т. 1, во врска со чл. 420 и 422 од ЗКП оледуваше да се укинат пресудите на пониските судови.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впл. бр. 110/82 од 9. XII 1982 година)

38. Со тоа што обвинетиот во неколку наврати од повеќе лица купувал германски марки, а при секое купување износот искажан во динари не бил над 10.000,00 дин. го сторил кривичното дело трговија со златни пари, странска валута и со девизи од чл. 167 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, бидејќи збирот на вредноста на сите купени марки е над 10.000,00 динари.

Од образложението:

Како што се гледа од диспозитивот во точка 2 од првостепената пресуда, судот утврдил дека обвинетиот противно на сојузните прописи купувал странска валута на тој начин што од разни лица во 1978 година купил 2.000 германски марки кога курсот на марката изнесувал 987 динари, во вредност од 19.740 динари; во 1980 година купил 1.300 германски марки кога курсот на марката изнесувал 1.612 динари, во вредност од 19.656 динари; во 1981 година купил 980 германски марки кога курсот на марката изнесувал 1.840 динари, во вредност од 18.032 динари. Значи, обвинетиот во 1978, 1980 и 1981 година купил вкупно 4.280 марки, во вредност од 57.428 динари.

Од ова произлегува дека обвинетиот купувал девизи — германски марки во вредност од над 10.000 динари и тоа во повеќе наврати.

Според наоѓањето на овој суд во ваквото дејствие на обвинетиот се одржани сите битни обележја на кривичното дело трговија со златни пари, странска валута и со девизи од чл. 137 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, како што делото го квалификувале и пониските судови бидејќи обвинетиот повеќе пати купувал девизи во вредност од над 10.000 динари.

Не е точен наводот во барањето дека не постои ова кривично дело затоа што тој во повеќе наврати од повеќе лица купувал германски марки, но никогаш не купил за 10.000 динари, од причина што ова кривично дело се извршува и на тој начин кога лицето ку-

пува двапати или повеќепати, иако при секое купување износот е помал од 10.000 динари, ако збирот на сите купувања го надминува овој износ.

Од горните причини со пресудата на првостепениот суд и со пресудата на второстепениот суд не е повреден КЗ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впн. бр. 101/82 од 4. XI 1982 година)

39. Обвинетиот врши кривично дело посредување во вршење на проституција од чл. 251 ст. 1 од КЗ на СФРЈ и кога врбува женски лица на вршење проституција, иако тие и порано се занимавале со тоа.

Од образложението:

Врховниот суд го ценеше наводот во барањето за повреда на КЗ и најде дека тој навод е неоснован.

Кривичното дело посредување во вршењето на проституција од чл. 251 од КЗ на СФРЈ се состои во самото врбување, наведување и поттикнување на женски лица на проституција (полов однос за пари) па оттука за постоењето на ова кривично дело е ирелевантно дали женското лице за првпат се оддава на ваков живот, или тоа го правело и порано.

Како што може да се види од смислата на одредбата од чл. 251 ст. 1 од ЗКП, ова кривично дело е сторено кога не ќе дојде до полови односи. Битието на кривичното дело не е во актот на половиот однос, туку во самото врбување, наведување и поттикнување да се врши полов однос за пари (проституција).

Според тоа, делото е сторено врз секое женско лице што се наведува на проституција, дури и тогаш кога не дошло до полов однос.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впн. бр. 10/80 од 30. I 1980 година)

40. Кривичното дело издавање чек без покритие од чл. 172 ст. 1 од КЗ на СФРЈ го врши лице што сака исплатата на чековите само да ја одложи додека на тековната сметка не притекнат нови средства (од личен доход или од други приходи).

Кривичното дело од чл. 172 ст. 2, 3 и 4 го врши лице што сака или се согласува за себе или за други да прибави противправна имотна корист. Доколку до исплата на чековите без покритие со кои се сакало за себе или за друг да се прибави противправна имотна корист не дошло, во тој случај сторителот ќе се казни за обид — чл. 19 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Во неспорно утврдената фактичка состојба, дека обвинетиот Ј. Ф. во септември и октомври 1979 година, искористувајќи ги блатко-чековите за тековната сметка отворена на негово име во Национал-

вестминстер банк лимитед Л. со цел за себе и за други да прибави противправна имотна корист за износ поголем од 100.000 динари ги издал и пуштил во промет чековите: бр. 8900078 на име на Р. Ц. на износ од 33.000 англиски фунти, па Стопанската банка С. му ги префрлила на девизна штедна книшка; бр. 890081 на име И. М. на износ од 6.000 англиски фунти; бр. 367672 на име Ж. З. на износ од 500 англиски фунти и бр. 890079 на име на Љ. М. на износ од 150 англиски фунти, иако немал покритие, кои чекови потоа биле презентирани за наплата во Стопанската банка С., но до исплата не дошло со оглед на тоа што биле известени дека чековната сметка е без покритие. И според наоѓањето на Врховниот суд стојат обележјата на обид на кривичното дело издавање чек без покритие, од чл. 172 ст. 4 од КЗ на СФРЈ како што делото го квалификувал и првостепениот суд, од следниве причини:

Согласно со чл. 19 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, „тој што со умисла го започне кривичното дело, но не го доврши, ќе се казни за обид на кривично дело за кое по законот може да се изрече казна затвор во траење од 5 години или потешка казна, а за обид на друго кривично дело само кога законот изречно пропишува казнување и за обид“. Во конкретниов случај кривичното дело од чл. 172 ст. 2, 3 и 4 од КЗ на СФРЈ се извршува само со умисла. Делото од чл. 172 ст. 2 го врши тој што за себе или други прибави противправна имотна корист — при што е застрашено со казна затвор од 3 месеци до 5 години; делото од ст. 3 го врши тој што ќе стекне имотна корист во износ од над 30.000 до 100.000 динари, при што е застрашено со казна од 1 до 10 години и делото од ст. 4 го врши тој што за себе или за друг ќе прибави противправна имотна корист над 100.000 дин. при што е застрашено со казна затвор од 5 до 15 години или 20 години. Според тоа, бидејќи ова дело се врши со умисла при што за ст. 2, 3 и 4 може да се изрече пет години и потешка казна, обидот се казнува согласно со чл. 19 од КЗ на СФРЈ. Обид пак, постои кога сторителот го започнал дејствието на извршувањето, но не настанила забранетата последица. Во случајов дејствието на ова кривично дело започнува со издавањето на чекот или чековите без покритие, а завршува со нивната исплата. Но до исплата не дошло. Значи делото останало во обид.

Навистина, се поставува прашањето дали самото издавање на чекот без покритие, т.е. обидот не е инкриминиран во чл. 172 ст. 1 од КЗ на СФРЈ. Врховниот суд на Македонија, поаѓајќи од целта на инкриминацијата да се заштити стопанството и посебно платниот промет смета дека, со чл. 172 ст. 1 од КЗ на СФРЈ е инкриминирано такво издавање чекови без покритие од страна на имателите кога тие, иако знаат дека на сметката немаат средства или средствата им се блокирани, поради што исплатата не може да се изврши што им ќе се презентира чекот тоа не го прават за себе или за друг да прибават противправна имотна корист, туку само привремено недоволно да се кредитираат од банката, или да го одолговлечат плаќањето, уверени дека на сметката ќе стигнат нови средства или таа ќе се деблокира. Тоа се сите оние случаи на граѓани што имаат тековна сметка и чековна книшка, а личниот доход и другите приходи притекуваат на тековната сметка. Такви се и тековните сметки на работните организации и други. Според тоа имателот на сметката го врши делото од други мотиви. Наспроти тоа, делото од чл. 172 ст. 2, 3 и 4 од КЗ на СФРЈ е посебен вид на измама. Тоа се врши со цел за себе

се пласира на југословенскиот пазар. Врз основа на севе ова, пак, се заклучува дека обвинетиот е лице кое се занимава со пренесување стока преку царинската линија“.

Врховниот суд наоѓа дека утврдената фактичка состојба во првостепената пресуда е нецелосна во врска со решавачките факти од кои зависи правилната примена на кривичната одредба од ЦЗ, поради следново:

Кривичното дело од чл. 359 од ЦЗ го врши „тој што се занимава со пренесување на стоки преку царинската линија избегнувајќи ги мерките на царинскиот надзор“.

Според тоа, битни обележја на ова кривично дело се: пренесување на стока преку царинската линија, пренесувањето на стока преку царинската линија да е во вид на занимање и избегнување на мерките на царинскиот надзор. Во конкретниов случај не е спорно дека обвинетиот пренесувал стока преку царинската линија избегнувајќи ги мерките на царинскиот надзор. Првостепениот суд тоа и го утврдил. Меѓутоа, првостепениот суд, што се утврдува од цитираниот дел на првостепената пресуда, не испитувал, па поради тоа и не утврдил дали обвинетиот во вид на занимање се занимава со пренесување на стока преку царинската линија. Оваа околност постои тогаш кога сторителот има намера пренесувањето на стоки преку царинската линија да го врши како занимање, т.е. ако таквата дејност се повторува. Но тоа првостепениот суд не го утврдува. Вистина првостепениот суд утврдува дека најдената стока обвинетиот сакал да ја пренесе во Полска за да ја препродаде, но тоа не е доволно за постоење на ова кривично дело. Тој факт сè уште не говори дека обвинетиот ќе се занимава со пренесување на стока преку царинската линија. Еднократното пренесување на стока преку царинската линија, иако така пренесената стока е наменета за продажба, не е доволно за постоење на опоменатото кривично дело. При тоа Врховниот суд стои на гледиштето дека и со еднократно пренесување на стоки преку царинската линија може да се изврши ова кривично дело, но само под услов сторителот да имал намера во иднина таа дејност да ја врши во вид на занимање. Отсуството на таков субјективен однос — намерата во иднина да се занимава со таква дејност, значи отсуство на еден од конститутивните елементи на ова кривично дело. Првостепениот суд во тој правец ништо не утврдил. При тоа за утврдувањето на горната околност од значење се и објективните околности, како што се: бројот на патувањата во странство, целта на тие патувања, стоките што му се запленети, нивната вредност, занимањето на сторителот итн. и субјективните својства на сторителот.

Според тоа првостепената пресуда се заснова врз нецелосно утврдена фактичка состојба за околностите од битно значење за правилната примена на чл. 359 од ЦЗ, па што Врховниот суд внимава по службена должност врз основа на чл. 429, во врска со чл. 423 ст. 1 од ЗКП.

Понатаму Врховниот суд наоѓа дека:

Второстепениот суд, иако навел дека „првостепениот суд правилно и целосно ја утврдил фактичката состојба“, својата одлука ја заснова врз друга фактичка состојба, имено:

Второстепениот суд утврдува дека обвинетиот сакал да ја пласира „стоката на југословенскиот пазар“, што е во директна опротивност со утврдувањето на првостепената пресуда и

или за друг да се прибави противправна имотна корист. Во случајов, обвинетиот Ј., како што правилно утврдил првостепениот суд, не само што на тековната сметка немал ни динар, туку на таа сметка немал ни што да стави. Тој бил без работа, без пребиена пара, а се претставувал дека имал стекнато огромно богатство и дека на тековната сметка имал над 200.000 англиски фунти. При тоа тој од сведокот Р. купил — направил договор за купопродажба на куќата со сета покуќнина, што очигледно е сторено со цел за себе да прибави корист, а таа корист и да се „плати“ со чековите без покритие. Од тие причини, а со оглед на тоа што до исплата на чековите не дошло, поради интервенцијата на Банката од Л. делото останало во обид. Тие се причините поради кои Врховниот суд наоѓа дека е неоснован жалбениот навод за погрешна примена на КЗ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 35/81 од 29. IV 1981 година)

41. Со еднократно пренесување стоки преку царинската линија, при што се избегнува царинскиот надзор, се врши кривичното дело од чл. 359 од Царинскиот закон, ако сторителот имал намера во иднина да се занимава со таква дејност.

О д образложението:

Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на описите, првостепената и второстепената пресуда, наводите во барањето и наводите во одговорот, најде дека:

Првостепениот суд, врз основа на изведените докази, утврдил оти обвинетиот, кој што е студент, во почетокот на декември 1981 година, со уредна патна исправа од Полска заминал за Грција. Во гр. Солун во Грција купил за 500 американски долари астраган-крзно за 8 бунди, што го сокрил во патничкото возило, што го управувал, марка полонез рег. бр. ВРК-3481. На граничниот премин Богородица пристигнал на 8. XII 1981 година. Иако бил прашан од царинските органи дали има нешто за царинење, таа стока не ја пријавил. Меѓутоа при извршениот претрес стоката му била најдена. Таа стока е проценета на 200.000 динари. Комисијата за царински прекршоци во Певгелија, со решението бр. 12578 од 8. XII 1981 година нашла дека обвинетиот е одговорен за царински прекршок од чл. 370 ст. 1 од Царинскиот закон па го казнила со парична казна од 50.000 динари, а покрај тоа, врз основа на чл. 383 и 385 од ЦЗ му ги одзела и стоката и колата. Понатаму првостепениот суд утврдил дека обвинетиот сакал стоката да ја пренесе во Полска, со намера да ја препродаде. Со овие дејствија обвинетиот го сторил кривичното дело од чл. 359 од ЦЗ.

Второстепениот суд, одлучувајќи по жалбата на обвинетиот во врска со примената на КЗ, нашол дека законот правилно е применет кога е огласен виновен за кривичното дело од чл. 359 од ЦЗ, поради тоа што „обвинетиот не ја пријавил стоката со цел да го избегне царинскиот надзор што се заклучува од фактот што стоката била скриена во шаторското крило, во просторот кај моторот и во резервните гуми, што стоката е со поголема вредност и што се сакало таа стока да

второстепениот суд утврдува дека „обвинетиот е лице кое се занимава со пренесување на стоки преку царинската линија“, а што првостепениот суд и не го утврдил.

Таквото постапување, пак, на второстепениот суд е спротивно на законот, бидејќи како што тоа е предвидено во чл. 387 од ЗКП второстепениот суд може да ја преправи првостепената пресуда кога ќе утврди дека во првостепената пресуда решавачките факти се утврдени правилно и целосно. Во случајов работите не стојат така како што веќе е кажано погоре. Вистина второстепениот суд може да утврди и поинаква фактичка состојба, но само ако во смисла на чл. 373 од ЗКП одржи претрес, а така не е постапено.

Поради изложеното Врховниот суд најде дека е повреден законот, па врз основа на чл. 429 во врска со чл. 423 од ЗКП, одлучи двете пресуди да се укинат и предметот да се врати на првостепениот суд за повторно судење.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 35/82 од 16. IV 1982 година)

42. Кога обвинетиот 920-те златни синџирчиња набавени во странска земја во два наврата ги превел преку нашата земја и ги продал во друга странска земја, се смета дека се занимава со пренесување на стока преку царинската линија и сторил кривично дело од чл. 359 од Царинскиот закон, а не прекршок од чл. 370 од истиот закон.

Од образложението:

Не се точни наводите во барањето за погрешна примена на материјалното право.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, дејствието на обвинетиот Н. Х., така како што е опишано во правосилната пресуда, претставува кривично дело од чл. 359 од ЦЗ. („Службен лист на СФРЈ“, бр. 10/76), а не прекршок од чл. 370 ст. 1 т. 1 од истиот закон, како што се наведува во барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда.

Ова затоа што осудениот Н. Х. вистински се занимавал со пренесување на стока — големо количество златни синџирчиња преку царинската линија, избегнувајќи ги мерките на царинскиот надзор. Под поимот да се занимава со пренесување стока во смисла на чл. 359 од ЦЗ, се подразбира секое пренесување стока за да се стекне имотна корист. Таквото пренесување не мора да биде професија и единствен извор на egzистенција на извршителот, како што тоа се наведува во барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда.

Во конкретниов случај осудениот Н. Х. пренесувал големо количество златни синџирчиња од што и очекувал голема добивка. Пренесувањето на златните синџирчиња се вршело два пати. Затоа според мислењето на Врховниот суд по количеството на синџирчињата и по начинот како тие се пренесувани осудениот Н. Х. се занимавал со пренесување стока во смисла на чл. 359 од ЦЗ. Покрај ова во дејствието на обвинетиот постои и елементот избегнување на мерките на царинскиот надзор. Според ЦЗ осудениот бил должен да ги при-

јави златните синџирчиња при влегувањето во нашата земја, но тоа не го сторил, а синџирчињата ги сокрил и го избегнал царинскиот надзор.

Од начинот како ги пренесувал синџирчињата се гледа дека бил добро верзиран во таа работа и дека тоа го врши во вид на занимање.

За постоењето на ова кривично дело не е неопходно извршителот да се фати со стоката што ја пренесува. Постоењето на ова кривично дело може да се утврдува и преку други докази, како што е и овој конкретен случај — со признание на осудениот, со запленетата странска валута која потекнува од пренесените златни синџирчиња, како и со другите докази изведени по предметот.

Врховниот суд на Македонија не наоѓа дека во дејствието на осудениот постои царински прекршок од чл. 370 ст. 1 т. 1 од ЦЗ затоа што оваа одредба се однесува на лица кои ќе пренесат или ќе се обидат да пренесат стока преку царинската линија, а не се занимаваат со такво пренесување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 79/81 од 25. XI 1981 година)

43. Кривичното дело убиство на свиреп начин од чл. 37 ст. 2 т. 1 од КЗ на СРМ постои кога покојникот пред смртта трпел големи физички болки, се мачел и страдал, а обвинетиот намерно одел кон тоа да му нанесе такви болки.

Од образложението:

Првостепениот суд примил дека обвинетиот сторил кривично дело убиство на свиреп начин затоа што обвинетиот го удрил покојникот два пати еднопосредно со копач по главата и откако покојникот од тој удар паднал во безосозание, го влечел до одредено место каде што и го задушил притискајќи го со рацете за гушката, од што и настапила смртта.

Од вака утврдената фактичка состојба, според мислењето на Врховниот суд не може да се прими дека целото е сторено на свиреп начин, како што тоа е предвидено во чл. 37 ст. 2 т. 1 од КЗ на СРМ.

Според оваа законска одредба свирепо убиство постои тогаш кога на убиениот пред да настапи смртта му се нанесуваат потрајни големи физички болки и мачење кои ги преминуваат границите на обично убиство и кога извршителот на убиството намерно одел кон тоа на убиениот да му нанесе болки и притоа да го гледа како се мачи и страда и на тоа да се изживува сè до настапувањето на смртта.

Објективната страна на свирепото убиство се гледа во состојбата на убиениот пред да настапи смртта, а субјективната страна во односот на извршителот кон состојбата на убиениот во која се наоѓал пред смртта.

Од утврдената фактичка состојба не се гледа дека покојникот трпел физички болки, дека се мачел, дека страдал, ниту обвинетиот одел кон тоа да му нанесе физички болки и да се изживува на нив.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 29/80 од 11. IV 1980 година)

44. Убиството од користољубие од чл. 37 ст. 2 т. 4 од КЗ на СРМ е сторено и во случај кога користа што би се добила со извршување на таквото убиство би била и за друг.

Од образложението:

Правилен е заклучокот на првостепениот суд дека обвинетиот делото го сторил од користољубиви намери сакајќи да не биде раскинат договорот за доживотно издржување. Ова не го менува фактот што договорот бил склучен со зетот на обвинетиот Г., сведокот С., а не директно со обвинетиот Г., бидејќи овој бил заинтересиран договорот да остане во сила и да се изврши поради тоа што од тој договор имале корист неговата ќерка и неговиот зет.

Врховниот суд на Македонија прифати и е согласен со мислењето на првостепениот суд дека убиството е сторено од користољубие и кога користа што би се добила со извршување на таквото убиство би била за друг, како што е во случајов за зетот и ќерката на обвинетиот, бидејќи тука е битно што делото е извршено за постигнување таква корист.

Затоа правилно нашол првостепениот суд дека во дејствието на обвинетиот Г. се коноумирани елементите на кривичното дело убиство од чл. 37 ст. 2 т. 4 од КЗ на СРМ, па од овие причини неосновани се жалбените наводи за погрешна примена на КЗ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 162/84 од 16. X 1984 година)

45. При повратот за кривично дело убиство од чл. 37 ст. 1 од КЗ на СРМ, протекот на времето меѓу двете сторени дела или фактот што обвинетиот ја издржал казната по осудата за првото дело не се од влијание повтореното дело да се казува според ст. 3 од истиот член.

Од образложението:

Заклучокот на првостепениот суд дека обвинетиот умислено се обидел да го лиши од живот оштетениот е осема логичен, правилен и во согласност со доказите. Од друга страна, утврдено е дека и порано со правосилна пресуда обвинетиот бил осуден за исто вакво кривично дело. Без оомнение тоа прво дело го сторил пред 10 години и казната по правосилната пресуда за тоа дело ја издржал во наредната година. Поради овој протек на време спрема него се стекнале услови според чл. 93 ст. 4 од КЗ на СФРЈ оваа казна да му се брише од казнената евиденција. Меѓутоа, протекот на време и фактот што казната ја издржал пред 8 години и што биле стекнати услови казната да му се брише од казнената евиденција не се околности од влијание врз основната констатација дека второто кривично дело — убиство од чл. 37 ст. 1 од КЗ на СРМ, во обид според чл. 19 од КЗ на СФРЈ, го сторил како и првото со умисла, па така по вторпат се забележува како сторител на исто кривично дело убиство во обид. Во вакви и слични случаи правилно е делото да се казува според чл. 37 ст. 3 од КЗ на СРМ. Имено, кога ќе се констатира дека обвинетиот со умисла сторил повеќе убиства, без оглед на тоа дали за

нив ќе му се суди во стек или за некое убиство (што го сторил кога и да е порано) бил осуден, па и во случаи кога по правосилноста на пресудите по поранешните осуди казните ги издржал (како што е тоа и во конкретниот случај) обвинетиот сепгаш се казнува во смисла на чл. 37 ст. 3 од КЗ на СРМ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 59/84 од 27. IV 1984 година)

46. Убиство на миг од чл. 38 од КЗ на СРМ постои и тогаш кога интензитетот на навредувањата биле послаби од поранешните, но доволни поради кумулирање на афектот да го доведат обвинетиот во силна раздразнета состојба.

Од образложението:

Преиначувајќи ја пресудата на Окружниот суд во С., К. бр. 120/82 од 21. II 1983 година, Врховниот суд дејствието на обвинетата го преквалификувал како кривично дело убиство на миг од чл. 38 од КЗ на СРМ, поради следново:

Врховниот суд на Македонија наоѓа дека обвинетата С. била доведена во состојба на силна раздразнетост без своја вина во критичниот момент од таквите навредувања на овекрвата, сега покојната М., па на миг ја лишила од животот. Во една таква состојба кога подолго време имало конфликтни ситуации, тешки навредувања и напади врз обвинетата од страна на овекрвата, која најчесто била поттикнувач за нарушување на односите во бракот на обвинетата, кај обвинетата С. дошло до кумулација на афектите па и најмала дразба можела да предизвика експлозија. Можеби навредувањата на сега покојната по својот интензитет биле послаби од некои поранешни навредувања, меѓутоа доволни за да доведат до стеснување на свеста на обвинетата и за празнење на овие кумулирани афекти. Навредувањата од страна на овекрвата дека снаата е уличарка, дека децата не се нејзини, дека не ѝ ги даваат и плукањето, во тој момент биле доволно тешки за да ја доведат во силна раздразнетост, па што впрочем укажуваат и големите број убоди нанесени неконтролирано.

Од овие причини Врховниот суд смета дека од фактичката состојба, каква што ја утврдил првостепениот суд, произлегува кривичното дело убиство на миг од чл. 38 од КЗ на СРМ сторено во состојба на битно намалена предметливост — чл. 12 ст. 2 од КЗ на СФРЈ, врз основа на гореизнесеното за тоа, поради што ја преправи обжалената пресуда уважувајќи ги жалбените наводи на обвинетата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 58/83 од 6. V 1983 година)

47. Кога обвинетите знаат дека при овластената употреба на сила на повредените им се нанесени лесни телесни повреди, па по престанокот на околностите за овластена употреба на сила, продолжат да употребуваат гумени палки и да им нанесуваат нови лесни телесни повреди, така што со вкупното дејствие се предизвикува такво влошување на здравјето со што се доведува во опасност животот на

повредените и тоа го сакаат или со тоа се согласуваат, одговорни се и за кривичното дело тешка телесна повреда од чл. 43 ст. 2 од КЗ на СРМ, а ако како последица од тоа настапи и смрт на повредените, што може да им се припише во небрежност, вршат кривично дело тешка телесна повреда од чл. 43 ст. 3, во врска со ст. 2 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Испитувајќи ја примената на КЗ, Врховниот суд најде дека: Кривичното дело тешка телесна повреда предвидено во чл. 43 ст. 2 од КЗ на СРМ го врши тој што друг толку тешко телесно ќе го повреди, што поради тоа ќе биде доведен во опасност животот на повредениот. Ако повредениот поради тешката телесна повреда умре, сторителот го врши делото од ст. 3 од член 43 од КЗ на СРМ.

Во конкретниов случај, обвинетите К. и Б. дејствувале како соизвршители, при што со гумените палки продолжиле да ги удираат во самиците бр. 7 и бр. 3 веќе повредените Ф. и Т., нанесувајќи им и други повреди, кои заедно со повредите нанесени од нив и од другите обвинети во совладувањето на отпорот, предизвикале бројни крвни подливи по телото и по главите, од што настанал хеморогичен трауматски шок кој ја предизвикал смртта кај повредените. При неспорната околност дека секоја одделна повреда врз телото на покојните Ф. и Т. не предизвикува хеморогичен шок, кој претставува такво тешко нарушување на телесниот интегритет така што со тоа се доведува во опасност животот на повредениот, туку дека тој хеморогичен шок е резултат на вкупното дејство од повредите, крвните подливи, Врховниот суд, наоѓа дека секој што учествува во нанесувањето на поединечните повреди е одговорен и за вкупната последица, ако таа последица — тешкото повредување со кое се доведува во опасност животот на повредениот ја сака или дозволува да настане. Кога, пак, едни повреди се нанесени при овластена употреба на гумената палка, а други повреди се нанесени кога такво овластување нема, кривично е одговорен за вкупната последица оној што нанесува повреди во времето кога неовластено — противправно дејствува, ако сакал таква последица да се предизвика, или ако со тоа се согласил.

Во конкретниов случај првостепениот суд утврдил, а тоа го прифаќа и Врховниот суд, дека двајцата обвинети, иако знаеле дека во совладувањето на отпорот што го дале оега покојните Ф. и Т. веќе им се нанесени бројни повреди и со тоа значително им е нарушен телесниот интегритет, и дека со натамошното тепање со гумени палки врз нивното тело предизвикуваат такво влошување со кое се доведува во опасност животот на повредениот и тоа го сакаат, па продолжиле да ги удираат со гумените палки, кривично се одговорни, бидејќи вкупната последица — хеморогичниот шок е предизвикан и со противправното, криминалното дејствување на обвинетите К. и Б. Со оглед на тоа што двајцата обвинети дејствуваат на исто место и истовремено, очигледно е дека тие се соизвршители, иако однапред не е постигнат договор, туку тоа е сторено со согласност заеднички да дејствуваат. Кога пак, заеднички се дејствува, сексј е одговорен не само за последицата што сам ја предизвикува или во која придонесува (што за кривично-правниве настани во кои ти изгубиле животите пок. Ф. и пок. Т. е доволно и утврдено), но и за вкупната после-

лица од заедничкото дејствување. Токму поради тоа, од гледиште на правилната примена на КЗ, ирелевантно е утврдувањето кои поединечни повреди се нанесени при овластената употреба на гумената палка за кои дејствија нема кривична одговорност, а кои поединечни повреди се нанесени со криминалните однесувања, бидејќи лицата кои противправно дејствувале одговараат за придонесот во вкупната последица, во конкретниов случај за придонесот да се појави, ако веќе не бил присутен, или да се зголеми (ако е веќе присутен, хеморогичниот шок кој го доведува во опасност животот на повредениот, во случајов животите на повредените Ф. и Т., со оглед на тоа што во конкретниве случаи настапила и смрт на повредените Ф. и Т. како резултат од задобиените хеморогични шокови, а тоа им се припишува на небрежноста. Поради тоа Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд правилно го применил КЗ кога обвинетите К. и Б. ги огласил за виновни за две кривични дела од чл. 43 ст. 3, во врска со ст. 2 од КЗ на СРМ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 115/79 од 15. II 1980 година).

48. Обвинетите кои како стражари во казнено-поправниот дом требало да го совладаат отпорот на побунетите лица, по нивното совладување продолжиле со употреба на сила и тешко телесно ги повредиле, сториле кривично дело тешка телесна повреда од чл. 43 ст. 2 од КЗ на СРМ, но не сторено на миг — чл. 43 ст. 5 од КЗ на СРМ, бидејќи тие очекувале напад од побунетите лица и групата е формирана за да се совладаат побунетите лица.

Од образложението:

Врховниов суд исто така го ценеше мислењето на одбраната дека во дејствијата на обвинетите К. и Б. можат евентуално да стојат обележјата на кривичното дело тешка телесна повреда но во однос на наоѓањето дека делото е сторено на миг, па дека треба да се квалификува според чл. 43 ст. 5, во врска со ст. 2 од КЗ на СРМ најде:

Според чл. 43 ст. 5 на КЗ на СРМ за делото од ст. 1 ќе се казни со затвор до 3 години, а за делото од ст. 2 и 3 со затвор од 1 до 5 години, тој што делото го стори на миг, доведен без своја вина во состојба на силна раздражнетост со напад или со тешко навредување од страна на повредениот. Самиот текст недвосмислено упатува дека сторителот на делото е доведен во силна раздражнетост со напад или со тешко навредување од страна на повредениот, и во таква раздражнета состојба на миг се одлучува да употреби сила и средства со кои се предизвикуваат предвидените последици. Присутен е изненадувачкиот, однапред непредвидениот напад или тешкото навредување што ја зголемува психичката тензија кај сторителот на делото и кој на миг, веднаш во таа состојба дејствува, ненаоѓајќи време и можност за поголема критичност и интелектуално обработување на создадената положба. Меѓутоа, во конкретниов случај таква непредвидливост, таков изненадувачки момент нема. Тоа се гледа и од обвинетиот К., кој по наредба на Л. Ч., пом. управникот на Домот, формирал толку голема група од 12 домски стражари за извршување на наредбата, бидејќи знаел, а тоа им е пренесено на сите, па и на обвинетиот Б. дека осудениците, меѓу кои и пок. Ф. и Т., не само

што можат да дадат пасивен отпор, туку и активно со напад да се спротивстават. Дури биле известени, како што и двајцата, па и другите тврдат, дека осудениците се готови и некого да киднапираат. Според тоа претстојниот отпор, а во рамките на тоа, и евентуален напад бил предвиден. Токму заради тоа се формира групата, која, ако е потребно, ќе употреби и сила. Токму заради тоа одлуката за употребата на сила не била донесена на миг, ниту дејствувањето е на миг. Покрај тоа, ниту обвинетите Б. и К. не тврделе дека биле во силна раздразнета состојба, а тоа не го утврдил ни првостепениот суд. Тоа, пак дека обвинетите однапред знаеле и биле инструктирани, оти може да дојде до употреба на сила за Врховниот суд не се ни доведува во сомнение. Поради тоа не е основан жалбениот навод дека обвинетите дејствувале на миг, доведени во силно раздразнета состојба, без своја вина со напад или со тешко навредување од повредениот. Поради тоа и нема место за примена на чл. 43 ст. 5 од КЗ на СРМ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 115/79 од 13. II 1980 година)

49. Кривичното дело учество во тепачка од чл. 45 ст. 1 од КЗ на СРМ е сторено само тогаш ако во тепачката зеле учество 3 или повеќе лица.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Расправијата, караницата, а потоа и тепачката се одиграле само меѓу двајцата обвинети. Оштетениот не зел учество во тепачката. Тој бил намерник што имал несреќа да биде тешко телесно повреден и да трпи последици. Второобвинетиот не сторил дејствија за да биде повреден оштетениот, тој и не бил свесен за неговата присутност близу до местото на тепачката. Неосмнено првообвинетиот ја фрлил чашката за да го повреди второобвинетиот, но него не го погодил, туку го погодил оштетениот. Само тој сторил кривично дело и тоа тешка телесна повреда од чл. 43 ст. 4, во врска со ст. 2 од КЗ на СРМ. Второобвинетиот не придонел со своите дејствија да биде повреден оштетениот. Навистина, тој е учесник во тепачката, но таа се одвивала помеѓу нив двајцата, без учество на оштетениот или на некое трето лице. За да биде, пак, сторено кривичното дело учество во тепачка од чл. 45 ст. 1 од КЗ на СРМ треба во неа на некој начин да земат учество 3 или повеќе лица, па макар едното од нив и да е и лицето лишено од живот или на кое му е нанесена тешката телесна повреда. Констатацијата за оштетениот (смрт, тешка телесна повреда) е само еден објективен услов за да постои ова кривично дело. Во случајов обвинетите се тепале меѓусебно, оштетениот или некои трети лица не зеле учество во нивната меѓусебна пресметка, поради што, се заклучува дека во дејствијата сторени од второобвинетиот (тоа што се тепал со првообвинетиот) не се содржани елементи на кривичното дело учество во тепачка од чл. 45 од КЗ на СРМ, ниту пак на некое друго кривично дело. Значи второобвинетист бил неправилно осуден од пониските судови за кривично дело од чл. 45 од КЗ на СРМ, поради што и следувахе да се ослободи од обвинението.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 39/84 од 8. III 1984 година)

50. Кога обвинетите ноќно време ја одвеле малолетната оштетена надвор од градот и со употреба на сила ја соблекле гола, ја кутнале во вир со вода и ја држеле подолго време во вирот, а откако ја извадиле полово оштетеле без нејзина согласност, сториле кривично дело силување на особено суров начин предвидено и казниво според чл. 94 ст. 2 од КЗ на СРМ.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од изведените докази е утврдено дека обвинетите околу 23 часот на сила ја довеле оштетената, која е малолетна, кај реката Дропир, побарале таа да се облече пола, па откако одбила насилно ја соблекле, ја кутнале во еден вир со вода оформен во самото корито на реката, извесно време ја држеле кутната во вирот, а откако ја извадиле повторно насила ја кутнале и извршиле обљуба.

Врз основа на вака утврдената фактичка положба правилно постапил првостепениот суд кога дејствието на обвинетиот го квалификувал за кривично дело силување на особено суров и понижувачки начин, предвидено и казниво според чл. 94 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Суровото понижувачко однесување се состои во насилното облемување на оштетената на полно гола, кутната и држана во вирот со вода, како и повторното куткање за да извршат обљуба.

Ваквото постапување на обвинетите според мислењето на Врховниот суд на Македонија ги минува границите на употребената сила за да се изврши обљуба предвидена во одредбата на чл. 94 ст. 1 од КЗ на СРМ, поради што дејствието на обвинетите добива квалификуван облик според ст. 2 на истиот член.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 109/84 од 1. XII 1981 година)

51. Насилната обљуба е извршена на особено суров и понижувачки начин во смисла на чл. 94 ст. 2 од КЗ на СРМ кога сторителот оштетената ја тепал со најразлични предмети, не внимавајќи каде ја удира и каква повреда ѝ нанесе, а тепањето траело подолго и било проследено со разни изживувања и понижувања.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија, испитувајќи ја првостепената пресуда во однос на примената на КЗ, најде дека во дејствијата на обвинетиот се содржани сите обележја за постоење на кривичното дело силување од чл. 94 ст. 2 од КЗ на СРМ, за кое првостепениот суд го огласил виновен. Имено, обвинетиот ја тепал оштетената со различни предмети: шишиња, бардаче полно со вода, транзистор, со раце, не внимавајќи каде ја удира, по кој дел од телото и каква повреда ѝ нанесе. Тепањето траело долго, околу 5 часа, проследено со разни изживувања по што е извршена обљуба. Ваквиот начин претставува особено суров и понижувачки начин. За поинаква квалификација, на што помеѓу другото инаквотира одбраната на обвинетиот, во случајов не може да стане збор, од причини што кривичното дело силување е сторено на особено суров и понижувачки начин.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 22/83 од 24. III 1983 година)

52. Со тоа што обвинетиот со употреба на сила и закана ја присилувал оштетената со која не живее во брачна заедница на обљуба, па откако таа му рекла дека боледува од сифилис, вовлекувајќи ѝ го половиот орган во устата на оштетената доживеал полово задоволување, сторил кривично дело силување во обид од чл. 94 од КЗ на СРМ, во врска со чл. 19 од КЗ на СФРЈ и кривично дело противприроден блуд од чл. 101 од КЗ на СРМ, а не продолжено кривично дело од чл. 94 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Согласно со чл. 94 ст. 1 од КЗ на СРМ тој што женско лице со кое не живее во брачна заедница со употреба на сила или закана дека непосредно ќе нападне на нејзиниот живот или тело или животот или телото на нејзино блиско лице, ќе присили на обљуба, го врши кривичното дело силување. Од самиот текст на оваа одредба произлегува дека се заштитува половата слобода на женското лице. Самиот, пак, чин обљубата се врши на природен начин, при што под природен начин се подразбира полово општење меѓу две лица од различен пол.

Псаѓајќи од горното во дејствието на осудениот С. А., кој почнал оштетената да ја тепа удирајќи ја со тупаници по лицето, стомакот и градите, при што ги откопчал панталоните, а потоа насилно ѝ ја вовлекол раката под гаќите и ја фатил оштетената за половиот орган сосема определено е манифестирана желбата со употреба на сила оштетената да ја присили на полово општење на природен начин. Меѓутоа, со оглед на тоа што оштетената му рекла дека боледува од тешката заразна болест сифилис, обвинетиот под влијание на тој фактор се спркажал од намерата на тој начин полово да се задоволи. Во тие дејствија, и според наоѓањето на Врховниот суд, се консумирани сите обележја на кривичното дело од чл. 94 ст. 1 од КЗ на СРМ, сторени во обид — чл. 19 ст. 1 од КЗ на СФРЈ.

Согласно со чл. 101 ст. 1 од КЗ на СРМ тој што со употреба на сила или закана дека непосредно ќе нападне на животот или телото или на животот или телото на нему блиско лице, ќе присили друг на противприроден блуд, го врши кривичното дело противприроден блуд. Од самиот текст на оваа одредба произлегува дека ова дело може да го стори не само машко лице, туку и женско лице, дека објектот на напад може да биде не само женско туку и машко лице и дека се штити не само половата слобода — да се врши полово задоволување спротивно на волјата на оштетеното лице, туку и од неприродниот начин на половото општење, ако е тоа спротивно на волјата на лицето, или, иако е со негова согласност, ако тоа се прави меѓу две машки лица — ст. 2 од тој член.

Според тоа, природата на ова кривично дело, иако во основа ја штити половата слобода, е сосема подруга од кривичното дело силување од чл. 94 од КЗ на СРМ.

Поаѓајќи од тоа и Врховниот суд наоѓа дека во натамошните дејствија на осудениот С., кој потоа ја фатил оштетената за косата па насила ѝ ја наведнал главата над penisот и ѝ го ставил во устата, при што ејакулирал, постојат сите обележја на кривичното дело противприроден блуд од чл. 101 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Мишленето на барателот дека во случајов не станува збор за стек на две кривични дела, туку дека едното се конзумира во другото, овој суд најде дека не е основано поради тоа што дејствието на извршувањето на кривичното дело од чл. 94 ст. 1 од КЗ на СРМ — со сила или закана да се присили женоко лице на обљуба — со сема различно е извршено од дејствието на кривичното дело од чл. 101 ст. 1 од КЗ на СРМ — со сила или закана да се присили друго лице на противприроден блуд, иако сторителот и во едното и во другото дејствие одел на задоволувањето на половото доживување, но во првиот случај на природен начин — имисио пер вагина, во вториот случај на неприроден начин — имисио пер ос. Поради тоа, според наоѓањето на Врховниот суд, не може да се прифати становиштето на барателот дека во случајов станува збор за таканаречен привиден стек. При тоа временскиот континуитет помеѓу едното и другото дејствие во случајов нема никакво значење.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 46/80 од 26. V 1980 година)

53. Кривичното дело несовесно работење на стопанството од чл. 126 ст. 1 на КЗ на СРМ постои и кога штетата причинета со делото е намирена пред да е поднесена кривичната пријава.

Од образложението:

Не е основан наводот дека судот погрешно го применил КЗ кога сторителот го огласил виновен за кривичното дело од чл. 126 ст. 1, бидејќи не постоеле битните обележја на ова кривично дело, т.е. дека не постоела штета за организацијата, бидејќи пред поднесувањето на кривичната пријава е намирен кусокот. Ова поради тоа што првостепениот суд утврдил, а таквото утврдување во текот на постапката не се оспорувало, дека при извршениот попис во организацијата е констатиран кусок — штета.

При ваква состојба, без оглед на фактот што сумата е вратена пред поднесувањето на кривичната пријава, дејствието е извршено, бидејќи во моментот на попиот е најден кусок.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 55/82 од 11. VI 1982 година)

54. Кривично дело неосновано работење во стопанството од чл. 126 од КЗ на СРМ е сторено и тогаш кога штетата е нанесена со кривичното дело кражба од познат сторител, ако со несовесното однесување кон доверениот имот е овозможено крадењето.

Од образложението:

Решавајќи по жалбите на обвинетите против пресудата на Окружниот суд во Б., К. бр. 35/83 од 30. I 1983 година, Врховниот суд ги одбил како неосновани наводите во жалбите на Д. Б. и К. А., а во образложението наведува дека:

Првостепениот суд примил, а неспорно е утврдено, дека и двајцата обвинети како одговорни лица, очигледно несовесно постапувале

во извршувањето на своите работи и работни задачи, со тоа што парите од дневниот промет не ги чувале во железната каса, туку во фиоката од бирото во канцеларијата; дека кога излегувале од канцеларијата фиоката не ја заклучувале, а канцеларијата ја оставале отворена иако знаеле и биле свесни дека во секој момент може во канцеларијата да влезат и други лица, повременни работници или муштери и да земат пари од незаклучената фиока, а со тоа да настапи штета за задругата, која и настапила со противправно присвојување на износот од 114.659,50 динари од страна на обвинетиот Р.

Врз основа на правилно и целосно утврдена фактичка состојба, правилно е применет и КЗ бидејќи во дејствието на обвинетиот се конзумирани сите битни елементи на кривичното дело несовесно рабстење во стопанството од чл. 126 ст. 2 од КЗ на СРМ. Овој суд наоѓа дека првостепениот суд дал доволно образложение за причините зошто ја прифаќа ваквата квалификација на делото и образложение зошто не ја прифаќа одбраната на обвинетите, на нивната свест и намера.

Неоснован е жалбениот навод дека точно се знае од што резултира причинетата штета и дека таа не може да им се припишува во вина на обвинетите.

Причинска врска помеѓу дејствието и последицата според чл. 126 ст. 2 од КЗ на СРМ, постои кога ќе настане таков однос помеѓу дејствието и последицата при кој, во случај на исклучувањето на дејствието на сторителот, последицата не би настапила воопшто, или би настапила во друг обем.

Врховниот суд наоѓа дека во конкретниот случај имаме таква ситуација. Неспорно е утврдено дека обвинетите парите од дневниот промет не ги оставале заклучени во железната каса, туку ги чувале во незаклучената фиока, а при излегувањето од канцеларијата не ја заклучувале вратата. На тој начин не ја исклучувале можноста од допир на парите со трето лице и можноста од евентуална кражба, до која и навистина дошло во конкретниот случај. Доколку обвинетите како одговорни лица, постапувале спротивно на констатираното однесување, едносно совесно и согласно со работните задолженија од кои се очекуваат одредени општествени целесходни резултати, немало да дојде до настапување на последицата — настанатата штета за задругата. Затоа во конкретниот случај остварена е причинската врска помеѓу дејствието на обвинетите Д. и К. и настанатата последица — штетата која вистина настапила со противправното одземање на парите од страна на обвинетиот Р., до кои тој не можел да дојде ако било совесно нивното дејствување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 188/83 од 15. XII 1985 година)

55. Кривичното дело склучување штетен договор од чл. 130 ст. 1 од КЗ на СРМ се врши кога тој што склучува договор знаел уште во времето на склучувањето дека е штетен за организацијата или за општествено-правното лице.

Од образложението:

Постоенето штета е решавачки факт и прв услов од конструкцијата на битието на кривичното дело склучување штетен договор од

чл. 130 ст. 1 од КЗ на СРМ. Овој прв услов е поврзан со вториот услов — обвинетиот да знаел дека склучува штетен договор, и нешто повеќе — ова сознание да било присутно во времето на склучувањето на договорот. Од доказите не произлегува дека обвинетиот знаел уште во времето на склучувањето дека договорот ќе предизвика штета за работната организација. Од доказите произлегува основан заклучок дека тој не можел да ги предвиди изменетите услови и од нив да оцени дека договорот ќе биде штетен, дека во текот на неговата реализација ќе настани штета. Обвинетиот настојувал да оствари добивка за организацијата на здружен труд и со таква цел го склучил договорот. Договорот предвидува права и обврски за двете договорни страни, така што не може да се каже дека е тој штетен само поради тоа што подоцна настанал спор поради кој било спречено договорот до крај да биде реализиран. Во текот на реализацијата на договорот настапил спор, што значи дошло до изменети услови, но од доказите не произлегува дека за нив обвинетиот знаел во времето на склучувањето на договорот. Утврдување, пак, на штетни последици во ваков случај е неопходно, бидејќи при непостоење на ваков прв услов — обвинетиот да знаел пред склучувањето на договорот дека склучува штетен договор — договорот не може да се смета за штетен дури и во случај кога со сигурност ќе бидат утврдени штетни последици кои настанале во текот на реализацијата на договорот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 10/83 од 18. II 1983 година)

56. Со одземањето предмети од приватна занаетчиска работилница каде што обвинетиот работи, со цел за противправно присвојување, сторено е кривично дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ, а не кривично дело затајување од чл. 160 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Со пресуда на Општинскиот суд во К., К. бр. 174/82 од 20. VII 1982 година, обвинетиот Р. К. од К. бил оглашен виновен за кривичното дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ и осуден на казна затвор во траење од 3 месеци.

Во барањето за вонредно преиспитување е истакнато дека:

Осудениот работел како калфа во дуќанот на општетениот Р. Б., па според тоа нему му биле доверени предметите во дуќанот и предметот гоблен, што го одзел. Според тоа, со дејствието на обвинетиот може да се стори кривичното дело затајување од чл. 160 ст. 1 од КЗ на СРМ, а не кривичното дело кражба од чл. 155 ст. 1 од истиот закон, како што нашол првостепениот суд, а второстепениот суд потврдил, со што бил повреден КЗ — чл. 365 ст. 4 од ЗКП.

Врховниот суд на Македонија смета дека и со двете пресуди не е повреден материјалистичкиот закон.

Врз основа на правилно и целосно утврдената фактичка состојба, правилно е применет КЗ, бидејќи во дејствието на обвинетиот се содржани сите елементи на кривичното дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Осудениот бил вработен во дуќанот на оштетениот како калфа и не може да се прифати дека на осудениот му биле доверени предметите. Осудениот го одзел везениот поблен, сопственост на Ш. К., го однесол во својот дом и го врамил, а сето тоа со намера за себе да прибави противправна имотна корист. Врз основа на ова не може да стане збор за постоење елементи на кривичното дело затајување од чл. 160 ст. 1 од КЗ на СРМ, како што се наведува во барањето на осудениот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 108/82 од 2. XII 1982 година)

57. Постои свршено кривично дело кражба од чл. 155 од КЗ на СРМ, а не обид од чл. 19 од КЗ на СФРЈ, кога сторителот ги зел предметите и ги ставил во сопственото патничко возило, без оглед на тоа што е фатен во кругот на работната организација.

Од образложението:

Не се основани наводите во барањето за повреда на КЗ.

При утврдената фактичка состојба дека осудениот на критичниот ден со своето возило влегол во кругот на топилницата и одзел 23 пластифицирани алуминиумски табли кои биле сопственост на работната организација „18 Ноември“ од Гостивар, ги натоварил во своето возило и пред да го напушти кругот на фабриката бил фатен од страна на чуварот, првостепениот суд правилно го применил КЗ кога нашол дека во таквите негови дејствија се содржани елементите на свршено кривично дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ, а не на тоа дело во обид.

Имено, без оглед на тоа што осудениот е фатен уште во кругот на работната организација, со фактот што предметите ги внел во своето возило се смета дека тие се одземени, бидејќи со нивното ставање во сопственото возило е прекинато туѓото владение над нив, т.е. владението на поранешниот сопственик — Работната организација „18 Ноември“.

Според тоа, кривичното дело е свршено во моментот кога е прекинато туѓото владение и е засновано свое владение од страна на сторителот на кривичното дело, а тоа е моментот на одземањето и ставањето на предметите во сопственото возило.

Од горните причини следуваше да се одбие барањето како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 26/81 од 28. V 1981 година)

58. Кривично дело тешка кражба од чл. 156 ст. 1 од КЗ на СРМ е и кога се демонтираат делови од моторно возило.

Од образложението:

Првостепениот суд утврдил неспорна фактичка состојба. Обвинетиот одзел делови во вредност поголема од 10.000 динари од тракторот на оштетениот оставен покрај патот поради дефект, што

значи одзел вредносни предмети туѓа сопственост со намера со нив да прибави противправна имотна корист. Овие делови од моторот на тракторот можел да ги одземе само со употреба на погоден клуч (што го чувал во своето возило за такви можности) и откако ја применил стекнатата вештина-знаење ги демонтирал деловите од моторот, потоа ги пренесол најпрвин во своето возило, а потоа и во својата куќа во селото. Овие дејствија не можат да се сметаат за обично одземање на подвижни предмети, бидејќи сторителот претходно морал да совладува поголеми пречки за да дојде до нив — (демонтирањето со погоден клуч потрајало подолго време, а поради нивното сложено одземање и пренесување бил зголемен ризикот да биде виден и фатен при извршувањето на делото). Поради ова, според мислењето на Врховниот суд, кражбата што ја сторил обвинетист се смета за тешка кражба од чл. 156 ст. 1 т. 2 од КЗ на СРМ. Во смисла на оваа законска одредба одговара оној сторител на кражба кој, за да дојде до предметот, крши или провалува затворени простории (згради, соби, каси, ормани или други затворени простории) но, и кога совладува на друг начин поголеми пречки, токму како што тоа во случајов го сторил обвинетист.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 149/84 од 28. IX 1984 година)

59. Грабнувањето пари од регистар-касата кога касиерката ја отворила за да ја наплати стоката што ја купил обвинетиот претставува особено дрзок начин што е обележје на кривичното дело тешка кражба од чл. 156 ст. 1 т. 3 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Врховниот суд на Македонија, испитувајќи ја правосилната пресуда во поглед на примената на КЗ, не најде дека погрешно е применет КЗ на штета на осудениот.

При утврдена фактичка состојба, дека обвинетиот кога дошол до касата за да го плати виџакот, во еден момент кога касиерката ја отворила регистар-касата, противправно одзел износ од 9.650 динари на очиглед на сите присутни и со трчање се упатил кон излезната врата од самослугата, исполнети се законските обележја на кривичното дело тешка кражба на особено дрзок начин, бидејќи од обвинетиот е употребена таква безобзирност што навистина го надминува она што е просечно и што може да се очекува при изборот на средствата и начинот на извршувањето на кражбата. При ваква состојба првостепениот суд правилно го применил КЗ кога нашол дека кражбата е извршена на особено дрзок начин.

Од овие причини следуваше барањето на осудениот да се одбие како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 46/79 од 12. IX 1979 година)

60. Провалување во затворен простор, во смисла на чл. 156 ст. 1 т. 1 од КЗ на СРМ, се смета и кога со теглење на двете врати од тезгата се создаде отвор, преку кој се одземени предметите, иако бравата не е скршена, а вратите не се отворени.

Од образложението:

Барањето е неосновано.

Од утврдената фактичка состојба во првостепената пресуда произлегува дека обвинетиот заедно со двајцата малолетници со употреба на сила теглејќи со раце ги свиткале двете врати, направиле отвор преку кој можело да се вовлече рака и однатре ги одземале предметите наброени во диспозитивот на првостепената пресуда.

При ваква состојба, првостепениот суд правилно нашол дека противправното одземање на наведените предмети, обвинетиот со малолетниците го извршиле на тој начин што со сила ја овладале постојната пречка на затворениот простор, т.е. тезгата каде биле сместени одземените предмети. При ова, без значење е фактот што тие не го окршиле катанецот, кога како што погоре е речено, со употреба на сила ги истеглиле вратите, на тој начин ја отстраниле пречката и при тоа на противправен начин присвоиле туѓ имот, а противправното присвојување на туѓ имот со теглење на вратите во затворена просторија претставува провалување во таа просторија, што е еден од битните елементи на кривичното дело тешка кражба од чл. 156 ст. 1 т. 1 од КЗ на СРМ.

Според тоа, и Врховниот суд наоѓа дека обвинетиот го сторил кривичното дело за кое е огласен виновен.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 106/82 од 12. X 1982 година)

61. Постои кривично дело тежок случај на разбојништво од чл. 159 ст. 1 од КЗ на СРМ, а не кривично дело тешка телесна повреда од чл. 43 ст. 1 од КЗ на СРМ и кривично дело одземање на туѓи предмети од чл. 163 ст. 1 од КЗ на СРМ кога употребената сила над оштетениот била насочена кон тоа да се совлада неговиот отпор за да му се одземат парите и часовникот и на тој начин за себе да се прибави противправна имотна корист.

Од образложението:

Испитувајќи ја првостепената пресуда во однос на примената на КЗ Врховниот суд најде дека во дејствијата на обвинетиот се содржани сите битни обележја за постоење на кривичното дело тежок случај на разбојништво од чл. 159 ст. 1, во врска со чл. 158 од КЗ на СРМ, за кое дело и првостепениот суд го огласил виновен. Според тоа КЗ е правилно применет. За поинаква правна квалификација, односно дека станува збор за кривично дело тешка телесна повреда од чл. 43 ст. 1 од КЗ на СРМ, во врска со чл. 12 ст. 3 од КЗ на СФРЈ, со елементи на институтот „акционе либере ин кауза“ и, евентуално, за кривичното дело од чл. 163 ст. 1 од КЗ на СРМ одземање на туѓи предмети, во случајов не може да стане збор. Ова од причини што

обвинетиот употребил сила против оштетениот за да му одземе подвижни предмети — пари и часовникот, со намера со нивното присвојување за себе да прибави противправна имотна корист. При извршувањето на делото тој на оштетениот со умисла му нанел тешка телесна повреда свесно удирајќи го по главата и горниот дел на телото сè доггањ додека оштетениот не изгубил свест. Откако констатирал дека оштетениот повеќе не е свесен, му ги одзел наведените предмети. Обвинетиот знаел дека со удирањето по главата со бокови, клоци и со ременот може да предизвика тешка телесна повреда, па се согласил со настапување на таквата последица, сакајќи оштетениот да го доведе во несвесна состојба за да ја оствари својата цел и да одземе подвижни предмети што ќе ги најде кај него и преку кои за себе ќе прибави противправна имотна корист.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 42/83 од 15. IV 1984 година)

62. Кога двајцата обвинети работеле во трафиката, а од нив едниот е во работен однос, а другиот работите ги врши по овластување на тој обвинет, па заеднички присвојуваат од доверените им пари чиј износ надминува над 100.000 дин., обвинетиот кој е вработен го врши кривичното дело грабеж од чл. 162, во врска со чл. 178 од КЗ на СРМ, а другиот кој не е во работен однос го врши кривичното дело затајување од чл. 160 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Правилно утврдил првостепениот суд дека појавениот кусоок на обвинетата М. по 1. VIII 1980 година е резултат на противправно присвојување од двајцата обвинети кои тие средства заедно ги тропеле, поради што и кривично се одговорни.

Жалбениот навод дека обвинетиот С. не може да одговара за кусоокот на обвинетата М., бидејќи не бил вработен во НИП „Нова Македонија“ и не бил службено лице на кого средствата му се поверени во работата е неоснован.

Обвинетиот С. првостепениот суд го огласил виновен за кривичното дело затајување од чл. 160 ст. 1 и 3 од КЗ на СРМ.

За ова кривично дело не е потребно средствата да му се доверени во врска со работата и да има својство на службено лице.

Според наведената законска одредба, доволно е да му е доверен туѓ подвижен предмет од кого и да е и тој предмет да го присвои со намера да стекне противправна имотна корист.

Во конкретниот случај обвинетата М. со полномошно му ги доверила продавницата и прометот што се прави во неа. Од тие доверени средства обвинетиот С. тропел за свои лични потреби со намера не да ги врати, туку да стекне противправна имотна корист, каква и што стекнал.

Првостепениот суд правилно постапил кога обвинетата М. ја огласил виновна за кривичното дело грабеж по основ на проневера од чл. 162 ст. 1, во врска со чл. 178 ст. 2 од КЗ на СРМ за целиот кусоок од 243.096,95 динари.

Ова затоа што овие средства на обвинетата ѝ биле доверени во работата како продавачка во НИП „Нова Македонија“, па тие средства противправно ги присвоила за себе и за друг.

Правилно постапил првостепениот суд кога за делот од кусокот во износ од 177.296,75 динари го огласил виновен и обвинетиот С. за кривичното дело затајување од чл. 160 ст. 1 и 3 од КЗ на СРМ, бидејќи тие средства му биле доверени од обвинетата М. со полномошно кое било заверено од работната организација, па заедно ги присвојувале и трошеле парите, со што ја оштетиле работната организација.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 80/81 од 9. X 1981 година)

63. Во случаите на идентичност помеѓу царинскиот прекршок (на пример, чл. 359 ст. 1 т. 10 од Царинскиот закон) и кривичното дело измама од чл. 161 од КЗ на СРМ, разграничувањето се врши врз основа на интензитетот на општествената опасност на дејствијата. Дејствијата што се со помала или просечна општествена опасност претставуваат царински прекршок, а дејствијата со поголема општествена опасност претставуваат кривични дела.

Дејствијата се со поголема општествена опасност кога штетните последици го надминуваат износот од 150.000,00 динари — чл. 161 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Царинскиот закон како посебен закон што ги регулира прашањата во врска со увозот и извозот на стоките, покрај другото предвидел и казниви дејствија од сите видови, т.е. предвидел царински кривични дела (чл. 359, 360, 361 и 362), стопански престапи (чл. 366 и 367) и прекршоци (чл. 369 до 380). Во тој поглед може да се рече дека тоа е постиполн закон. Од тоа може да се заклучи дека волјата на законодавецот во основа била точно со тој закон да определи кои општествени опасни дејствија спорени при увозот и извозот на стоките претставуваат: кривични дела, кои престапи а кои прекршоци. Бидејќи е можно описот на кривичното дело со КЗ да е напoлно идентичен со описот на престапот или прекршокот во ЦЗ, во такви случаи, според Врховниот суд, сторителите ќе се казнат со кривично дело само ако дејствието е со поголема општествена опасност (општествена опасност од појак интензитет), а во сите други случаи сторителите ќе се казнат за престап или прекршок. Во конкретниов случај во чл. 359 ст. 1 т. 10 за прекршок ќе се казни и „тој што со лажно прикажување на фактите ќе издејствува или ќе се обиде да издејствува при увозот или извозот на стоки ослободување од плаќање царина или плаќање царина во помал износ или некое друго олеснување“. Очигледно е дека во конкретниов случај дејствијата на обвинетите кои „со лажно прикажување на фактите (како што тоа е опишано во т. 1, 2, 3 и 4 од диспозитивот на првостепената пресуда) е издејствувањо ослободување од плаќање царина за вкупен износ од 113.198,00 динари во кој износ обвинетата М. учествувала во целост а обвинетиот Д. само во дел од 86.353,00 динари“, кои дејствија судот ги квалификувал како кривично дело, се идентични со прекршокот. Оценувајќи го интензитетот на општествената опасност на дејствијата, Врховниот суд наоѓа дека во случајов опасноста е во границите на просечната, а не е опасност со поголем интензитет, при што за ваква оцена се раководеше од следниве околности:

Со дејствијата сторени од обвинетите со кои е избегнато плаќањето царина за вкупен износ од 113.128,00 динари, при што како соизвршители двајцата обвинети учествувале за износот од 86.353 динари, а обвинетата М. уште и за износот од 26.845,00 динари, делото би се квалификувало како измама од чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ. Тоа, пак, е основното кривично дело. А основното кривично дело, пак, во случаите кога се предвидени квалификувани или потешки видови, не може да се смета за дело со поголема општествена опасност, туку со просечна општествена опасност. Како дела со општествена опасност од поголем интензитет може и треба да се сметаат квалификуваните облици „ако причинетата штета го надминува износот од 150.000,00 динари (чл. 161 ст. 2) или ако прибавената имотна корист го надминува износот од 500.000,00 динари (чл. 162 ст. 1)“. Бидејќи ЦЗ дејствието со просечна општествена опасност го предвидел како прекршок, сега (по влегувањето во сила на измените на КЗ на СРМ) нема место за примена на чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Врховниот суд при тоа најде дека целите на казнувањето за конкретното дејствие се остваруваат со санкциите и мерките предвидени за прекршокот, па така: сторителот на прекршокот од чл. 370 ст. 1 т. 10 од КЗ може да биде казнет од еднократен до петнаесекратен износ од избегнатата царина, што во случајов изнесува од 86.000,00 односно од 113.000,00 динари, до 1.300.000,00 динари, односно до 1.690.500,00 динари, а согласно со чл. 383 ст. 1 од тој закон тие стоки и ќе се одземат, односно можат да се одземат. Во случајов и застрашените прекршочни казни и мерки исто така упатуваат на ставот и волјата на законодавецот дејствијата со просечна општествена опасност да се казнуваат како прекршоци, а не како кривични дела.

Поради гореизложеното Врховниот суд најде дека во дејствијата на обвинетите нема елементи на основното кривично дело измама од чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ, па врз основа на чл. 350 ст. 1 т. 1 од ЗКП од тоа обвинение ги ослободи обвинетите.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 125/84 од 6. IX 1984 година)

64. Кривичното дело измама од чл. 161 од КЗ на СРМ не може да се изврши со лажно прикажување или прикривање на факти изнесени во поднесокот (царинската декларација и молбата за ослободување од царина) со кој царинскиот обврзник бара да му се реши определено барање во царинската постапка, бидејќи управниот орган (царинарницата) тие факти мора по службена должност да ги испитува и утврдува — чл. 257 од Царинскиот закон.

Од образложението:

Врховниот суд наоѓа дека во дејствијата на двајцата обвинети нема елементи на основното кривично дело измама, предвидено во чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ, поради следново:

Кривичното дело од чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ го врши тој што со намера за себе или за друг да прибави противправна имотна корист доведе некој во заблуда со лажно прикажување или со прикривање на факти или го одржува во заблуда и со тоа го наведе да стори или да не стори нешто на штета на свој или туѓ имот.

Ова кривично дело, според офаќањето на Врховниот суд, може да се стори и на тој начин кога во управната постапка, каква што по својата содржина и суштина е и постапката за царинењето на стоки предвидена во Царинскиот закон („Службен лист на СФРЈ“, бр. 50/83, пречистен текст) управниот орган се доведе во заблуда на начин како што е предвидено во КЗ, но тоа дело не може да се изврши ако лажно се прикажуваат или се прикриваат фактите што се изнесуваат во поднесокот со кој се бара од управниот орган, а во случајов од царинскиот орган, да се реши определено барање на странката, бидејќи органот по службена должност е обврзан наводите за решавачките факти да ги проверува и утврдува. Конкретниве гореописани случаи се токму такви, а имено:

На обвинетите Д. и М. им се става на товар тоа што во увозните декларации како увозници се означени сведоците Т. и Е. каде што како доселеници, согласно со чл. 29 ст. 1 од ЦЗ можат да бидат ослободени од царина за определен вид увезени предмети и што за таа цел обвинетите поднеле молби, потпишувајќи ги сведоците. Дека царинската декларација е само поднесок произлегува од чл. 253 од ЦЗ каде што е определено дека „царинска декларација поднесува лицето на кое гласи превозната исправа, лицето врз кое се пренесени правата од превозната исправа, или други лица овластени за поднесување декларација (подносител на декларацијата)“. Дека царинскиот орган има должност по службена должност да ги проверува, испитува и утврдува наводите во декларацијата, особено се гледа од чл. 257 од ЦЗ, каде што таксативно е наброено што се мора да стори царинарницата. При тоа, од особен интерес е овде да се наведат ст. 2 и 3 од тој член кои гласат: ст. 2 „ако утврди дека постојат недостатоци или неисправности во декларацијата, царинарницата ќе му ја врати на подносителот заедно со прилозите назначувајќи на неа во што се состои недостатокот, односно неисправноста“; ст. 3 „ако подносителот не се согласува со наодот на царинарницата во поглед на недостатоците и неисправностите, царинарницата е должна да донесе заклучок со кој да ја отфрли декларацијата како неисправна“.

Во конкретниве случаи, пак, не е спорно дека сведоците Е. и Т. им ги отстапиле своите документи на обвинетите Д. и М. токму знаејќи дека во нивно име ќе се набават увозни стоки и во нивно име ќе се поднесат царински декларации и барања за ослободување од царина. Дури и што се однесува до колор-телевизорите непосредно извадиле девизни штедни книшци и дале овластување со девизните средства да располага обвинетиот Д. и самите ги потпишале приемниците во „Автотехна“ за да ги примат телевизорите. Неспорно е и тоа дека сведоците не потпишале писмено овластување на обвинетите Д. и Е. во нивно име да ги застапуваат пред царинските органи.

За конкретниов случај има особено значење одредбата од чл. 254 од ЦЗ. Имено, во ст. 1 на тој член е предвидено: „Ако во постапката за царинење се појават од името на обврзникот други лица, тие лица се одговорни за преземените дејствија. Значи тие одговараат како и обврзникот. А во ст. 2 од тој член е предвидено дека лицата од ст. 1 мораат да имаат писмено овластување односно диспозиција од царинскиот обврзник. Според тоа, царинскиот орган не може да ја прими царинската декларација, ако ја поднесува друго

лице, а не царинскиот обврзник, освен ако писмено не е овластено на тоа. Во случајов, што не е спорно, обвинетите Д. и М. немаат писмено овластување. Според тоа шефот на отсекот за управна постапка, сведокот М., царинските декларации ги примила, иако гласат на други лица, а не на подносителите, а подносителите немале писмено овластување. За тој факт таа и не е во заблуда. Таа знае, и тоа ѝ го кажале, дека се увозници други лица означени во декларацијата. Тој факт е од решавачко значење. Обвинението смета дека е неточен податокот во поднесокот за увозникот, а тој податок службеникот морал самиот да го утврдува, па иако другото лице што ја поднесува декларацијата нема писмено овластување, М. ја примила. Од ова е и заклучокот на овој суд дека во случајов царинарницата донела решенија за ослободување од царина, поради тоа што службениците не постапиле како што тоа го наложува ЦЗ. Документацијата, пак, што е приложена кон царинската декларација — копието од списокот на предметите при доселувањето, потврдите од амбасадата, одобрувањето за вселување во СФРЈ, што се од битно значење, е со вистинита содржина. Состојбата не се менува со тоа што во случаите под т. 1, 2 и 4 се прикажани само копиите од списоците, бидејќи навистина копијата одговараат на оригиналот и сведоците Е. и Т., при доселувањето подоцна не увезле предмети какви што се прибавените предмети опишани во т. 1, 2 и 4. Исто така, состојбата не се менува ни во однос на случајот опишан во т. 3, во кој случај обвинетиот Д. не го приложил списокот на предметите кои ги увезла или подоцна ги набавила сведошката Е. а меѓу кои се наоѓаат и предмети какви што се предметите за кои се бара ново ослободување од царина. Ова поради тоа што царинарницата, како што е тоа предвидено во чл. 257 ст. 1 т. 2 била должна да утврди: дека кон декларацијата се приложени сите исправи потребни за царинење на стоките, дали тие исправи се издадени од надлежните органи или организации и дали ги содржат сите податоци потребни за царинење. Но несомнено во случаите кога наши доселеници по доселувањето бараат да бидат ослободени од царина за стоки што подоцна ги набавиле, должни се да приложат список за порано увезените предмети, како со цел да се утврди дали веќе такви стоки не увезле и дали веќе не го искористиле правото за ослободување од царина. Без тој список царинската постапка не може да се спроведе. Од тука царинскиот службеник во случајов невршејќи ја сопствената должност решава само врз податокот содржан во поднесокот — царинската декларација, а на тој начин делото не може да се стори.

Според тоа, во дејствијата на обвинетите кои во царинската декларација и во молбата за ослободување од царина, поднесена од името на сведокот Т. И. и од името на сведошката Е. П., кои инаку се согласиле од нивно име да се постапува, иако писмено овластување не дале, навеле дека се увозници тие лица, не се содржани елементите на кривичното дело „измама“ од чл. 161 ст. 1 од КЗ на СРМ, бидејќи царинарницата како управен орган била должна по службена должност сама да ги провери и да ги утврди тие факти и состојности.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 125/84 од 6. IX 1984 година)

65. Кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст. 1 од КЗ на СРМ е свршено кога службеното, односно одговорното лице со намера да прибави некаква корист за себе или за друг, или на друг да му нанесе некаква штета, ќе ја искористи својата службена положба и овластување, ќе ги пречекори границите на своето службено овластување или не ќе ја изврши својата службена должност, иако не е остварена саканата последица, поради што не се работи за обид — чл. 19 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

Барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда во законскиот рок предвиден во чл. 425 ст. 2 од ЗКП поднесе осудениот преку бранителот С. П. адвокат од Т. Т. Во барањето се наведува дека:

Со правосилната пресуда бил повреден КЗ на штета на осудениот, со тоа што тој бил огласен виновен за свршено кривично дело од чл. 177 ст. 1 од КЗ на СРМ, а во битието на делото можеле да стојат само елементите на кривичното дело во обид.

Врховниот суд на Македонија иако дека и со двете пресуди не е сторена повреда на КЗ на штета на осудениот.

Кривичното дело од чл. 177 ст. 1 од КЗ на СРМ е свршено кога службеното, односно одговорното лице со намера да прибави некаква корист за себе или за друг, или на друг да му нанесе некаква штета, ќе ја искористи својата службена положба и овластување, ќе ги пречекори границите на своето службено овластување или не ќе ја изврши својата службена должност.

Ова значи дека со самото преземање на дејствието што претставува искористување на службена положба или овластување, односно со преземањето на дејствието што претставува пречекорување на границите на службеното овластување, односно со неизвршувањето на службената должност, кога ова е сторено со намера да се прибави некаква корист за себе или за друг, или на друг да се нанесе некаква штета, службеното, односно одговорното лице ги конзумирало битните елементи на кривичното дело од ст. 1 на чл. 177 од КЗ на СРМ. Остварувањето на намераваната корист, односно настапувањето на намераваната штета не се нужен елемент на кривичното дело од чл. 177 ст. 1 од КЗ на СРМ. Чл. 177 ст. 1 од КЗ на СРМ може да биде и со последица изразена во остварување на нематеријална корист или во настапувањето на штета на друг, која не може да се подведе под поимот значителна.

Кога службените, односно одговорните лица дејствијата од чл. 177 ст. 1 од КЗ на СРМ ги преземаат со намера за себе или за друг да прибават имотна корист, па до прибавувањето на имотната корист не дојде, вршат кривично дело во обид од чл. 177 ст. 3, односно ст. 4 од КЗ на СРМ, во зависност од вредноста на имотната корист што службеното, односно одговорното лице намеравало да ја прибави.

Меѓутоа, бидејќи пресудата што се побива со барањето е правосилна, а повредата е сторена во корист на осудениот, овој суд,

согласно со чл. 429, во врска со чл. 421 од ЗКП одлучи како во изреката на пресудата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 208/84 од 24. XII 1984 година)

66. Својството на вработен во организација на здружен труд, во смисла на чл. 178 од КЗ на СРМ го има и лице што не добило решение за засновување работен однос, ако е распоредено на работно место, врши определени работи, прима личен доход и социјално е осигурено.

Од образложението:

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот од 1. III 1982 година засновал работен однос како технички секретар во Општинската конференција на Феријалниот сојуз во К., при што вршел и благајничка должност.

Од исказот на обвинетиот се гледа дека му бил одреден личен доход во износ од 8.000 динари, но со оглед на тоа што ова му било прво вработување, примал приправничка плата во износ од 6.400 динари.

Не е спорно, а тоа се гледа и од исказот на обвинетиот, дека тој е пријавен во Заедницата за социјално осигурување каде што остварува права што му припаѓаат само на лице кое има статус на работник.

Горното утврдување е правилно бидејќи обвинетиот правно и фактички се здобил со сите права и обврски што ги имаат лицата кои го здружиле својот труд во една работна организација.

Својството на вработен во работна организација во смисла на чл. 178 од КЗ на СРМ го има обвинетиот иако не добил решение за засновување работен однос, ако тој е распореден на работно место, врши определени работи, прима личен доход и социјално е осигурен.

Од овие причини Врховниот суд иако дека не е основан жалбениот навод на осудениот оти тој немал својство на работник во организацијата на здружен труд само поради тоа што не му било издадено решение со кое е распореден на работното место технички секретар.

Од горните причини и од тие наведени во првостепената пресуда фактичката состојба е правилно и целосно утврдена, а во таквите дејствија на обвинетиот, кој како технички секретар и благајник во Општинската конференција на феријалниот сојуз од доверените му пари во работата со намера за себе да прибави противправна имотна корист присвоил износ од 782.676,50 динари, се содржани елементите што го сочинуваат битието на кривичното дело грабеж од чл. 162 ст. 1, во врска со чл. 178 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Според тоа и КЗ е правилно применет, па затоа и жалбените наводи за попречна примена на КЗ се неосновани.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 216/83 од 17. II 1983 година)

67. Кога службеното лице во едни исправи внесе неистинити податоци, а други исправи прикрие за да се прикрие противправното присвојување врши едно продолжено кривично дело фалсификување на службена исправа од чл. 187 ст. 1 и 2 од КЗ на СРМ, а не стек на кривични дела од чл. 187 ст. 1 и чл. 187 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Првостепениот суд, какс што се гледа од содржината на диспозитивот под II и III го огласил виновен обвинетиот М. за две кривични дела сторени во реален стек, и тоа за кривичното дело од чл. 187 ст. 1, во врска со ст. 3 од КЗ на СРМ, затоа што во пресудата службените исправи, означени во пресудата внел неистинити податоци и за кривичното дело од чл. 187 ст. 2, во врска со ст. 3 од КЗ на СРМ, затоа што други исправи, означени во пресудата, ги прикрил.

Врховниот суд наоѓа дека во конкретниов случај првостепениот суд погрешно го применува КЗ кога дејствијата под II и III ги квалификува како две продолжени кривични дела сторени во реален тек. Според мислењето на Врховниот суд, во случаите кога едно службено лице во вршењето на службената должност (односно одговорното лице во вршењето на работните должности) во едни исправи внесе неистинити податоци, а други исправи прикрие, при што целта и на едното и на другото дејствие е иста — да се прикаже поминква состојба од таа што е вистинската т.е. да се прикрие противправното присвојување тоа врши едно продолжено кривично дело од чл. 187 ст. 1 и 2, во врска со ст. 3 од КЗ на СРМ. Ова произлегува од самата содржина на ова дело, а имено: според ст. 1 за ова кривично дело ќе се казни не само тој што во службена исправа внесе неистинити податоци, туку и тој кој такви податоци не внесе, и тој што таква исправа завери со свој потпис и службен печат, и тој што со свој потпис, односно со службениот печат овозможи правење на таква исправа, а според ст. 2 тоа дело го врши не само тој што неистинитата службена исправа прикрие, туку и тој што ќе ја уништи, и тој што во значителна мера ќе ја оштети, и тој што на друг начин ќе ја стори неупотреблива и тој што таква исправа ќе употреби. И казнувањето според став 1 и 2, респективно според ст. 3, е еднакво. Од тоа произлегува дека во ст. 1 и 2 се предвидени не посебни кривични дела, туку начините како тоа кривично дело се извршува. Токму поради тоа, ако едно службено лице направи две или повеќе службени исправи во кои ќе внесе неистинити податоци, па истото лице во други службени исправи не внесе некој важен податок, а во трети со службениот печат и со свој потпис завери такви исправи, додека четврти, пак, исправи кои се со неистинити содржини употреби како вистински (иако самиот не ги составил или заверил) и петти такви исправи прикрие итн., тој на повеќе начини врши едно продолжено кривично дело. Спротивното становиште би довело до тоа, секој начин, без оглед на тоа дали е предвиден во ст. 1 или ст. 2 да се квалификува како посебно кривично дело, т.е. како продолжено кривично дело да се квалификуваат само оние дејствија што се идентични. За тоа, пак, нема оправдани криминално-политички ни правни причини.

Поради тоа, Врховниот суд наоѓа дека во овој дел жалбата на обвинетиот М. е основана, па е уважена.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 105/79 од 10. X 1979 година)

68. Нема доброволно откажување од лажниот исказ во смисла на чл. 196 ст. 4 од КЗ на СРМ кога е тоа сторено поради тоа што против сторителот е подигнато обвинение за кривично дело давање на лажен исказ од чл. 196 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Врховниот суд, по проучувањето на списите, првостепената и второстепената пресуда, најде дека:

Решавачките факти од кои зависи правната оценка на откажувањето од дадениот лажен исказ правилно и целосно се утврдени и не се доведуваат под сомнение. Имено:

Неспорно е дека обвинетиот К. распитан во својство на сведок по обвинението против обвинетиот З. Т. за кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 т. 3 од КЗ на СРМ на главниот претрес на 29. II 1980 година го дал лажниот исказ. Потоа, не е спорно дека Општинскиот јавен обвинител во С., а ползувајќи се со овластувањата од чл. 160 ст. 6 од ЗКП, подигнал непосредно обвинение (без да е водена истрага) со обвинителниот акт Кт. бр. 23/80 на 10 јуни 1980 година против обвинетиот К. за кривичното дело давање на лажен исказ од чл. 196 ст. 3 од КЗ на СРМ, што му е врачен на 11. IV 1980 година. Потоа обвинетиот К. на ден 30. IV 1980 година поднесол приговор против обвинителниот акт, при што, покрај другото, навел дека на главниот претрес на 29. II 1980 година, „бил погрешно разбран, па во записникот погрешно е запишан неговиот исказ, што не е така“, т.е. дека не бил „свесен оти не ја зборува вистината“. Приговорот му бил одбиен на 19. V 1980 година. На 19. VI 1980 година, кога е закажан и одржан претрес, по неговото ослобување, тој на „судот достави молба“ со која го повлекува неговиот исказ даден на главниот претрес по К. бр. 10/80.

Според тоа, не е спорно дека повлекувањето на лажниот исказ станало откако против обвинетиот К. е подигнато обвинение што стапило во правна сила и дури по закажувањето и одржувањето на главниот претрес. При таква состојба се поставиле прашањето дали повлекувањето на лажниот исказ е доброволно, или не. Според овакањето на Врховниот суд, а такво сфаќање има и Окружниот суд, доброволно откажување постои кога сторителот сам по сопствена желба и волја и независно од други причини се откаже од дадениот лажен исказ. Таква состојба постои кога давателот на лажниот исказ, врз основа на сопствените размислувања, дојде до сознание дека штетните последици што можат да се предизвикаат со лажниот исказ треба да се спречат или отстранат, па заради тоа и донесе одлука за повлекување на лажниот исказ и во извршувањето на таа одлука го повлече лажниот исказ пред да биде скончана постапката по редовните правни средства. Значи, тој откажувањето го прави не под влијание на надворешни објективни околности, туку по своја сопствена волја. Во тој случај навистина има доброволно откажување. Ако, пак,

откажувањето е сторено под влијание на надворешни фактори, при што тоа не мора да биде под закана или сила, туку се доволни објективни околности што го присилуваат на тоа, ако, на пример, настане нова ситуација која го мотивира за откажување, тогаш тоа е мотивирано од надворешни објективни фактори, а не е по сопствено размислување и одлучување. А во случајов е токму таква ситуацијата. Така, иако тој од денот кога го дал лажниот исказ — 29. II 1980 година, до денот кога ја дал молбата, всушност кога бил распитан како обвинет — 19. VI 1980 година изминале речиси 4 месеци, во кој период постапката по К. бр. 10/80 можела и да биде конечно завршена само ако судовите биле псажурни, бидејќи жалбата е поднесена на 19. V 1980 година, тој не манифестира ништо во правец на тоа да се спречат евентуалните последици, туку тоа по прави дури тогаш кога претресот против него е при крај, со што е создадена објективна нова ситуација, која го мотивира не за да ги спречи евентуалните последици од дадениот лажен исказ, туку за да создаде за себе поповолна кривично-правна ситуација. Поради тоа правната оценка на второстепениот суд е правилна. Таа се заснова врз утврдените факти. Тоа, според уверувањето на Врховниот суд е сцена и на првостепениот суд, кој делото и го квалификувал според чл. 196 ст. 3, а не ст. 5 од КЗ на СРМ, по кој како олеснувачка околност ја зел таа што делото го признал и што во тој поглед, а не на главниот претрес, приложил и молба за отповикување.

Поради тоа Врховниот суд иако дека барањето не е основано, и дека не постојат повредите на кои се укажува, поради што се реши како во диспозитивот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 5/81 од 22. V 1981 година)

69. Лицата на издржување на казната затвор во казнено-поправен дом кои ќе се соберат со намера да ги нападат домските стражари, или со сила или со закана дека непосредно ќе употребат сила ги присилат нив или некое друго службено лице на домот да им ги уважи барањата — да бидат преместени во друг затвор, да не се изврши осамување или да се пушти од осамување некој осуденик итн., вршат кривично дело бунт на лица лишени од слобода од чл. 199 ст. 1 од КЗ на СРМ, а учесниците што силата или заканата ја употребиле вршат кривично дело од ст. 2 на овој член.

Од образложението:

Испитувајќи ја примената на КЗ, во границите на жалбените наводи, а и по службена должност, Врховниот суд најде дека:

Кривично дело од чл. 199 КЗ на СРМ вршат и лица кои врз основа на закон се лишени од слобода а кои ќе се соберат заеднички да ги нападат лицата под чиј надзор се наоѓаат или со сила или со закана дека непосредно ќе употребат сила ги присилат да сторат или да пропуштат нешто што е спротивно на нивната должност (ст. 1). Учесниците што притоа ќе употребат сила или закана ќе се казнат со потешка казна (ст. 2). Првостепениот суд утврдил дека обвинетите се здружиле со намера да ги нападат домските стражари и евентуално некого од нив или некое друго службено лице да киднапи-

раат, со намера на тој начин тие и другите службени лица да се присилат да ги уважат нивните барања — да бидат преместени во друг затвор, да се пушти од осамување сега покојниот Ф., да не се изврши осамувањето на обвинетиот А. итн. Од тука се заклучува дека тие се договориле за целите што се означени погоре, а тие барања се во спротивност со Правилникот на Домот. Тие за таа цел и се обрале на 30. VI 1978 година сабајлето, прво при поделбата на појадскот, кога ја потпишале заедничката молба, а потоа пред „Препород“ каде што одбиле да работат. А тие дејствија се сметаат за бунт на лица лишени од слобода во смисла на чл. 199 ст. 1 од КЗ на СРМ. Меѓутоа, не само што се обрале заради остварување на горните цели и на начин како што погоре е утврдено, туку кога биле приведени кај пом. управникот на Домот, сведокот Л. Ж., му ја дале молбата со закана дека непосредно ќе ги нападнаат домските стражари, па и усно секој поединечно и оите заедно таква закана и упатиле. Со тоа се остварени и обележјата на кривичното дело од ст. 2 на чл. 199 од КЗ на СРМ. Покрај тоа, првостепениот суд утврдил во образложението на пресудата, иако со обвинението и со диспозитивот на првостепената пресуда тоа не им се става на товар на обвинетите, дека четворицата обвинети и сега покојните Ф. Р. и Т. З., ги нападнале домските стражари во соба бр. 16, кога тие се обиделе да ја извршат наредбата за осамување. Поради тоа Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд правилно го применил КЗ кога обвинетите ги огласил за виновни за кривичното дело побуна на лица лишени од слобода од чл. 199 ст. 2 од КЗ на СРМ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 115/79 од 13. II 1980 година)

70. Стражарот во работна организација е службено лице во смисла на чл. 203 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Со одредбите од чл. 203 ст. 2 од КЗ на СРМ се предвидува дека за спречување службено лице во вршење на службено дејствие ќе се казни оној кој при извршувањето на делото од ст. 1 од истиот член го навредил или малтретирал службеното лице или му задал лесна телесна повреда или го застрашувал со употреба на оружје. Во конкретниов случај првостепениот суд утврдил дека во дејствијата на обвинетите отсутнува сила и закана во спречување на службеното лице во вршење на службеното дејствие, односно одсуствува битен елемент од кривичното дело кое им се става на товар, а второстепениот суд утврдил дека во конкретниов случај оштетениот нема својство на службено лице, како што е предвидено со чл. 36 од КЗМ.

Според одредбите, пак, на чл. 36 ст. 1-в од КЗ на СРМ, како службено лице се смета лице кое врши определени службени должности врз основа на овластувањето дадено со закон или со други прописи донесени врз основа на закон. Бидејќи во конкретниов случај оштетениот со приложеното решение во списите кон предметот е распределен на работно место вагар-стражар, согласно со одредбите од чл. 22 ст. 1 т. 2 од Законот за општествената самозаштита („Службен весник на СРМ“ бр. 18 од 9. VI 1976 година), и во критичното време

на настанот се наоѓал на служба за обезбедување при вршење на работната должност, при што бил овластен и должен да го забрани неовластеното изнесување на средствата во општествена сопственост од објектот што го обезбедувал како стражар, при што поседувал и специфично задолжение да изврши проверка на исправите и мерења на стоката која се изнесувала, согласно со цитираните законски одредби тој имал овојство на службено лице и вршел службено дејствие, поради што Окружниот суд погрешно ги применил одредбите од КЗ утврдувајќи дека во конкретниов случај оштетениот нема својство на службено лице.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, КЗЗ бр. 3/82 од 5. III 1982 година)

71. Кондуктер на автобус во јавен превоз е службено лице во смисла на чл. 203 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Неоснован е жалбениот навод дека оштетениот нема својство на службено лице во смисла на чл. 36 ст. 1 т. в од КЗ на СРМ, па дека затоа не може да биде сторител на кривичното дело од чл. 203 од КЗ на СРМ.

Поимот службено лице во чл. 36 се однесува на лице сторител на кривично дело. Во чл. 203 од КЗ на СРМ обратно е инкриминирано дејствие кое оди кон тоа да го попречи дејствието што службеното лице го презело во рамките на своите овластувања. Неприфатливо е становиштето дека во услови на самоуправни социјалистичко општество, кое во својот развој го стеснува просторот на дејствувањето на управата и го развива самоуправувањето просторно и содржински, кривично-правна заштита да ѝ се даде само на дејноста на органите на управата.

Превозот на патници и стоки во јавниот сообраќај е јавно дејствие и се одвива врз основа на Законот за превоз на стоки и патници во јавниот сообраќај и врз основа на прописи донесени врз основа на закон, врз нормативни самоуправни акти на организациите што го вршат превозот, како што е и актот за систематизација на работните места, во кој е одредена должноста на лицата во јавниот сообраќај

Според Правилникот за систематизација на организацијата во која оштетениот бил вработен: кондуктерот се грижи за благовремено тргнување на автобусот, за контрола на патниците да не влегуваат без возен билет, води сметка за бројот на патниците да не доаѓа до прекумерно оптоварување на возилото и др.

Затоа според мислењето на Врховниот суд на Македонија кондуктерот на автобусот во јавниот сообраќај е службено лице, па секој што го попречува во извршувањето на своите овластувања врши кривично дело од чл. 203 на СРМ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 54/82 од 21. V 1982 година)

72. Сторено е кривично дело напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста од чл. 204 ст. 3 во врска со ст. 1 од КЗ на СРМ кога е нападнат милиционер кој по барање од граѓани влегол во заедничка просторија за да го воспостави нарушениот ред и мир.

Од образложението:

Со пресудата К. бр. 59/81 од 28. X 1981 година, Окружниот суд во С., обвинетите Е. П., Д. А. и Р. А. ги огласил виновни за кривичното дело против јавниот ред и правниот сообраќај напад врз службено лице при вршење работи на безбедноста од чл. 204 ст. 3, во врска со ст. 1 од КЗ на СРМ и им изрекол казна затвор во траење од 5 до 7 години.

Во жалбата обвинетите истакнале дека е повреден материјалниот закон, бидејќи милиционерот влегол во стан без решение, па не дејствувал како службено лице.

Врховниот суд на Македонија, најде дека:

Неспорно е юти откако обвинетите Е., Д. и Р., испиле доста алкохол, обвинетиот Е., ги извадил електричните бушони во бараката поради што повеќе семејства останале без струја па започнала расправија околу тоа и дека за средување на нарушениот ред и мир од страна на свидетелката Е., бил повикан дежурниот пожарник во тој реон, оштетениот Д. А. Исто така не е спорно дека откако оштетениот милиционер побарал да се воспостави ред, бил удрен по тилот од обвинетиот Р., од што се занесол напред, па бидејќи обвинетиот Е. нагло ја отворил вратата, му ја одзел радиостаницата и го удрил со неа, и оштетениот паднал на подот од собата. Според наоѓањето на овој суд оштетениот Д. дошол на местото на настанот откако расправијата веќе започнала и бил повикан да ја запре, па за тоа влегол во ходникот од бараката вршејќи ги службените овластувања — воспоставување на јавниот ред и мир.

Според мислењето на судот милиционерот како службено лице може да влегува во заеднички простории на повеќе корисници на стан и за тоа влегување не му е потребно посебно овластување. Бидејќи во бараката живееле повеќе одвоени семејства во посебни простории, односно станови, ходникот од бараката не би можел да претставува станбен простор што се користи исклучиво од семејствата на обвинетите, туку заедничка просторија на повеќе други семејства. А тоа, пак, што оштетениот во еден момент се нашол во станот на обвинетиот Е. не би можело да се подведе под неовластено влегување во туѓ стан, бидејќи оштетениот Д. се нашол во станот на обвинетиот Е. откако бил удрен по тилот од обвинетиот Р., од што се занесол и по наглото отворање на вратата од страна на обвинетиот Е. овој му ја отргнал радиостаницата и со неа го удрил по устата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 7/82 од 5. V 1982 година)

73. Во сообразност со чл. 222 и 223 од КЗ на СРМ може да се фалсификуваат оригинална исправа, заверен препис или заверено фотокопије.

Од образложението:

Барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда на осудениот е основано.

Обвинетиот бил осуден за две кривични дела од чл. 222 ст. 1 и чл. 223 ст. 1 т. 5 од КЗ на СРМ. Првото дело го сторил на тој начин што во договорот за користење на стан, што го склучил со Заводот за станбено и комунално стопанисување, внесол дополнителна клаузула за одобрување на замена на станот, потпишувајќи го при тоа лицето со кое наводно извршил замена и ставајќи го печатот на Секретаријатот за урбанизам, комунални работи и сообраќај, па така составил исправа со лажна содржина. Второто дело го сторил со поднесување фотокопије на главниот претрес пред судот кое било со невестината содржина, бидејќи во горниот десен агол од фотокопијето со фотомонтажа бил насликан потписот на секретарот за урбанизам и комунални работи и сообраќај. Од овој опис (за второто кривично дело) и од содржината на вештачењето по првото кривично дело во првиот случај на вештакот му било презентирано заради вештачење фотокопијето на договорот), се констатира дека и во двата случаи обвинетиот употребил фалсификувани фотокопија, а не оригинални исправи или нивни заверени преписи.

Во второстепената пресуда не се изнесува друга содржина на фактичката состојба. Поради ова утврдената фактичка состојба и за двете кривични дела се доведува под сомнение, а под сомнение е и правилната примена на КЗ. Пониските судови испуштиле од предвид дека во смисла на законските текстови од чл. 222 и 223 од КЗ на СРМ под употребениот лосим во одредбите — исправа се мисли на оригиналните исправи. Како оригинални исправи се сметаат и дупликатите што содржат оригинални потписи и заверки со печат, а исто така и заверените преписи. Во сообразност, пак, со чл. 1 ст. 2 од Законот за заверување на потписи, факсписи и преписи („Сл. в. на СРМ“ бр. 31 од 12. X 1972 година) фотокопиите на исправите имаат карактер на преписи. Според ова и доколку на несомнен начин се утврди оти обвинетиот извршил фалсификување на незаверени фотокопија, во не и на оригинални исправи или на заверени преписи сд тие исправи, тој не ќе биде сторител на кривично дело ниту од чл. 222, ниту од чл. 223 од КЗ на СРМ. Поради ова, а во смисла на чл. 427 став 1 т. 4 и чл. 423, 429 од ЗКП пресудите на пониските судови се укинати и предметот е вратен на повторно судење.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впл. бр. 100/83 од 19. IX 1983 година)

74. Преправането податоци за национална припадност во работна книшка претставува кривично дело од чл. 222 ст. 3 од КЗ.

Од образложението:

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија Јавното обвинителство на Македонија правилно истакнува во своето барање дека секое преправане на јавна исправа по однос на фактите што во неа се содржани, со намера така преправената јавна исправа да се употреби како вистинска, претставува кривично дело од чл. 222 ст. 3 од КЗ на СРМ. Не е точен наводот на Окружниот суд во Б. дека фактот за националната припадност бил ирелевантен по однос на намената за која служи работничката книшка.

Оценката за тоа кои податоци треба да ги содржи работната книшка ја дал надлежниот орган. Внесувањето на податокот за националната припадност во работната книшка укажува на тоа дека е дадена оценка за значењето на овој факт при вработувањето, па поради тоа преправането на овој факт е недозволено и во смисла на чл. 222 ст. 3 претставува кривично дело кога тоа се прави со намера преправената јавна исправа да се употреби како вистинска.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 14/82 од 4. IX 1982 година)

75. Ставањето на препаратот ланата во пиперот и зелката, од кој е затруено стадото, при што поовисале 34 овци, претставува општоопасно дејствие во смисла на кривичното дело доведување во опасност на живот и имот со општоопасно дејство или средство од чл. 231 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Од образложението:

Првостепениот суд утврдил, а тоа го примил и второстепениот суд, дека на критичниот ден 27. X 1979 година, обвинетиот Т. К. во својата нива, која била посадена со пипер и зелки, ставил стров ланата, при што не е спорно дека кога на 24. и 25. XI 1979 година биле пуштени на пасење стадата на оштетените В. Л. и Ј. А. биле затруени двете стада, од кои 34 овци умреле. Тој препарат и според наоѓањето на Врховниот суд претставува општоопасно средство во смисла на чл. 231 од КЗ на СРМ.

Бидејќи обвинетиот не презел мерки за заштита на животот и здравјето на луѓето и на добитокот, каква што обврска неспорно имал, второстепениот суд правилно нашол дека обвинетиот дејствувал со несвесна небрежност, за што дал и доволно причини, кои и Врховниот суд наполно ги прифаќа.

Од горните причини следуваше да се одбие барањето како неосновао.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 75/80 од 4. X 1980 година)

76. Возач на моторно возило во смисла на чл. 244 од КЗ на СРМ е лице кое управува со моторно возило.

Од образложението:

Според мислењето изнесено во барањето сторителот на кривичното дело од чл. 244 ст. 1 од КЗ на СРМ, може да биде само возач на моторно возило, а возач на моторно возило може да биде само лице кое има возачки испит. Бидејќи осудениот немал положено возачки испит, не бил возач во смисла на одредбите на законот, па значи ни сторител на кривичното дело од чл. 244 ст. 1 од КЗ, за кое превиоко е осуден.

Навистина, со моторно возило во сообраќајот на патот може самостојно да управува само лице кое има важечка возачка дозвола, воена возачка дозвола, странска возачка дозвола или меѓународна возачка дозвола, што е потврда дека ги исполнува условите потребни за безбедно управување со моторно возило.

Меѓутоа, факт е дека во сообраќајот се вклучуваат и лица кои немаат возачка дозвола, сметајќи дека имаат доволно познавања и вештина за безбедно управување со моторно возило. Би било секако нелогично лице што не се здобило со возачка дозвола да не биде и кривично одговорно за загрозување на сообраќајот кога се доведува во опасност животот и имотот на луѓето, ако се исполнети другите услови потребни за кривична одговорност.

Тоа, исто така, е должно да се придржува за одредбите на законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, како и на Законот за безбедност на патиштата. Член 7 од ЗОБСП на изразот учесник во сообраќајот му дава значење на лице кое во сообраќајот на патот управува со возило или се наоѓа во возило, кое тера или јава животни, кое се движи по патот како пешак или кое работите на своето работно место ги врши на пат, а под поимот возач подразбира лице што на патот управува со возило. Затоа КЗ на СРМ кривичната одговорност за кривичното дело од чл. 239 ја врзува за учесниците во сообраќајот, а според истиот член, учесник во сообраќајот е и лице што управува со моторно возило. Според ова, возач на моторно возило во смисла на КЗ на СРМ, е лице кое фактички управува со моторно возило, независно од тоа дали е со положен испит или не, со или без возачка дозвола.

Такво значење овој суд му дава и на изразот возач употребен во чл. 244 ст. 1 од КЗ на СРМ.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впш. бр. 23/81 од 22. V 1981 година)

III. КРИВИЧНА ПОСТАПКА

77. Со тоа што судијата на Окружниот суд учествувал во донесување на второстепенa пресуда иако претходно учествувал во совет кој како првостепен суд донел пресуда против која било дозволено повторување на постапката сторена е повреда на чл. 39 ст. 1 т. 5 од ЗКП.

Од образложението:

Врховниот суд на Македонија најде дека Окружниот суд во С. со пресудата Кж. бр. 1938/81 од 23. XII 1981 година, ја повредил одредбата од чл. 39 ст. 1 т. 5 од ЗКП. Имено:

Решавајќи по повторената постапка Општинскиот суд С. I донел пресуда со која всушност утврдува иста фактичка состојба како и во првостепената пресуда на Окружниот суд во С. К. бр. 546/76 од 25. II 1977 година, примајќи дека покојната К. Ц. немала никаков придонес за настанувањето на сообраќајната незгода, па во делот на одлуката за казната судот примил дека за стореното кривично дело исклучиво е виновен обвинетиот Т. В.

Окружниот суд во С. пресудата Кж. бр. 1938/81 од 23. X 1981 година ја донел во советот во чиј состав учествувал и судијата В. Р., кој учествувал и во советот на Окружниот суд кој како првостепен суд ја донел пресудата К. бр. 546/76 од 25. II 1977 година, против која било дозволено, повторување на постапката во која Општинскиот суд С. I ја донел пресудата Кр. бр. 1555/77 од 21. I 1981 година. Со тоа што судијата Р. В. веќе учествувал во донесување на пресудата од пониските судови (кога Окружниот суд решавал како првостепен суд), согласно со чл. 39 ст. 1 т. 5 од ЗКП, не можел да учествува и во одлучувањето на повисокиот суд, како што е во нападнатата пресуда на Окружниот суд С. Кж. бр. 1938/81 од 23. XII 1981 г. особено при состојба што нападнатата пресуда на Општинскиот суд С. I е сосема идентична со пресудата на Окружниот суд С. К. бр. 546/76 од 25. II 1977 година.

Од наведените причини, согласно со чл. 422 ст. 3 од ЗКП, следуваше да се одлучи како во диспозитивот на оваа пресуда.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 4/82 од 7. IV 1982 година)

78. Приватната тужба за кривичното дело клевета од чл. 84 од КЗ на СРМ е благовремена ако од последното изнесување или пренесување на нешто што може да наштети на неговата чест и углед,

односно од сознанието за тоа, не изминал рокот од чл. 52 од ЗКП, иако истите тие инкриминации и порано биле изнесувани или пренесувани, а од сознанието на поранешните дејствија изминал рокот од тој член.

Од образложението:

Наводите во барањето дека Окружниот суд во С., донесувајќи го решението со кое ја укинал првостепената пресуда, а приватната кривична тужба ја отфрлил како неблагоприятна, и дека ги повредил одредбите од чл. 52 ст. 1 и чл. 349, во врска со чл. 385 од ЗКП, се основани, поради следново:

Од изведените докази во текот на постапката првостепениот суд утврдил дека на ден 1. VI 1980 година, на осбирот на работните луѓе во Работната организација „Анпрокожа и гума“ во С., обвинетиот изнел дека приватниот тужител за неговото вработување му барал 150.000 динари, со што му наштетил на честа и угледот.

Не е спорно дека приватниот тужител кривичната тужба ја поднел на 5. VI 1980 година.

Од содржината на кривичната тужба се гледа дека таа се однесува на настанот од 1. VI 1980 година. Во неа како кривично дело од чл. 84 ст. 2 од КЗ на СРМ е квалификувано дејствието што се одиграло на 1. VI 1980 година.

Од ова произлегува дека приватната кривична тужба е поднесена само пет дена по настанот, т.е. по стореното кривично дело.

Според тоа, приватната кривична тужба е благовремена. Затоа Окружниот суд отфрлајќи ја таа тужба како неблагоприятна, погрешно ја применил одредбата од чл. 52 ст. 1 од ЗКП.

Вистина обвинетиот пред настанот од 1. VI 1980 година ги имал изнесено инкриминираните зборови на адреса на приватниот тужител, како што е настанот од 26. II 1980 година, но од тоа не може да се заклучи дека приватната тужба е неблагоприятна при состојба што со секое изнесување невистина се врши кривично дело, а право е на тужителот за кое такво изнесување невистина ќе поднесе кривична тужба.

Во конкретниов случај обвинетиот е обвинет за настанот од 1. VI 1980 година кој, според мислењето на Врховниот суд на Македонија треба самостојно да се цени, бидејќи тој е опфатен и со тужбата и со првостепената пресуда и за тој настан првостепениот суд изведувал докази.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 6/82 од 26 III 1981 година)

79. Рокот за поднесување приватна тужба, за дело сторено спрема малолетник тече од денот кога родителот како законски застапник на малолетникот разбрал за стореното дело и за сторителот — чл. 52 ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

Одлучувајќи по приватна кривична тужба, поднесена од таткото на малолетната оштетена, против В. А. од истото село, за кривичното дело заведување од чл. 100 од КЗ на СРМ, Општинскиот суд во Т. В.

донел пресуда К. бр. 323/81 од 9. X 1981 година, со која обвинетиот го огласил виновен за тоа кривично дело и за истото го осудил на казна затвор во траење од една година.

Одлучувајќи по жалбата Окружниот суд во С. со своја пресуда Кж. бр. 1966/81 од 7. XII 1981 година, првостепената пресуда ја преправил и го одбил обвинението, согласно со чл. 249 т. 6, во врска со чл. 52 ст. 1 од ЗКП.

Јавниот обвинител на Македонија подигнал барање за заштита на законитоста против пресудата на Окружниот суд во С. бидејќи смета дека тој суд не постапил согласно со одредбите на чл. 394 ст. 6 и чл. 52 ст. 1, во врска со чл. 54 ст. 1 од ЗКП.

Врховниот суд на Македонија најде дека Окружниот суд во С. со својата пресуда ги повредил одредбите од чл. 52 ст. 1 и чл. 54 ст. 1 од ЗКП, засновувајќи ја пресудата врз утврдената фактичка состојба на денот на инкриминираната обљуба 16. II 1981 година и на денот на поднесувањето на приватната тужба на приватната тужителка малолетната Л. Д. и заклучувајќи дека со оглед на претекот на времето, од денот кога е спорено кривичното дело до денот кога е поднесена тужбата, изминал рокот од три месеци предвиден во чл. 52 ст. 1 од ЗКП.

Во чл. 52 ст. 1 од ЗКП е предвидено дека за кривичното дело за кое се гони по приватна тужба тужбата се поднесува во рок од три месеци, од денот кога лицето овластено за поднесување на приватната тужба дознало за кривичното дело и за сторителот.

Во чл. 54 ст. 1 од ЗКП се наведува дека за малолетни лица кои наполно се лишени од деловната способност приватната тужба ја поднесува нивниот законски застапник.

Од првостепениот суд неспорно било утврдено дека малолетната Л. е родена на 7. XI 1955 година, па според тоа на денот на извршувањето на кривичното дело и за време на законскиот рок од три месеци за поднесување на тужбата, била на возраст од 15 години и три месеци, односно помлада од 16 години. Врз основа на ова, согласно со одредбите на чл. 54 ст. 1 од ЗКП, таа не можела самата да ја поднесе тужбата, туку само нејзиниот родител, како законски застапник. Заради тоа, и во чл. 52 ст. 1 од ЗКП е предвидено дека законскиот рок од три месеци за поднесување на тужбата се смета од денот кога лицето овластено за поднесување на приватната тужба дознало за кривичното дело и за сторителот. Врз основа на оваа одредба нејзиниот татко, како овластено лице, ја поднел приватната тужба.

Бидејќи и во самата тужба било наведено дека кривичното дело е откриено во времето кога била утврдена бременоста во шестиот месец, кога за подносителот на тужбата, таткото на малолетната бил откриен и сторителот, а за тоа и во текот на главниот претрес биле изведени и доказите — извештај на специјалист гинеколог од 9. VIII 1981 година, изјавата на сведокот, овој суд најде дека од сето тоа произлегува оти оознанието за кривичното дело и за сторителот било во почетокот на август 1981 година. Според тоа, кривичната тужба била поднесена по истекот на еден месец, во законскиот рок, па не била неблагоприятна, како што нашол второстепениот суд.

Врховниот суд смета дека доколку второстепениот суд се сомневал во тоа оти денот на дознавањето за кривичното дело и за сторителот од страна на родителите на малолетната Л. не бил доволно испитан и прецизно утврден, требало тоа да го утврди на претрес,

или пак да ја укине првостепената пресуда и предметот да го врати на повторно разгледување и одлучување на првостепениот суд, меѓутоа, во никој случај не смеел да ја третира малолетната како приватна тужителка и свластеното лице за поднесување на тужбата и да го одбие обвинението од наведените причини.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 8/82 од 22. IV 1982 година)

30. Кривичната пријава за кривично дело спречување на службено лице во вршење службено дејствие од чл. 203 ст. 2 од КЗ на СРМ, во која е наведено дека службеното лице е и лесно телесно повредено се смета како благовремена приватна тужба и за кривичното дело лесна телесна повреда од чл. 44 ст. 1 од КЗ на СРМ, ако е поднесена од оштетениот и ако е поднесена во предвидениот рок — чл. 53 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Окружниот суд поаѓајќи од тоа дека обвинителниот предлог бил поднесен од страна на Општинскиот јавен обвинител за кривичното дело спречување на службено лице во вршење на службено дејствие од чл. 203 ст. 2 од КЗ на СРМ, а Општинскиот суд со својата пресуда обвинетиот го огласил виновен за кривичното дело лесна телесна повреда од чл. 44 ст. 1 од КЗ на СРМ, кое кривично дело се гони по приватна тужба, нашол дека е повредена постапката по прашањето за тоа дали има овластен тужител за кривично гонење за ова кривично дело и дека обвинетиот не можел да биде огласен виновен и казнет за тоа кривично дело по обвинение поднесено од јавниот обвинител.

Меѓутоа, при одлучувањето Окружниот суд не ја имал предвид одредбата од чл. 53 од ЗКП во која се вели дека кога оштетениот поднел кривична пријава, а во текот на постапката се утврди дека се работи за кривично дело кое се гони по приватна тужба, пријавата ќе се смета како благовремена приватна тужба. Споменатава одредба може во случајов да најде своја примена, бидејќи оштетениот поднел кривична пријава против обвинетиот, во која, покрај другото, навел дека при спречувањето да го изврши своето службено дејствие овој и физички го нападнал, нанесувајќи му лесни телесни повреди, за што приложил и лекарско уверение. Покрај ова, на главниот претрес во присуство на јавниот обвинител, оштетениот го застапувал обвинението во границите на своите овластувања и побарал обвинетиот да биде огласен виновен и казнет според законот.

Затоа во случајов имало овластен тужител, а тоа бил оштетениот, бидејќи поднесената кривична пријава од него се смета за благовремена приватна тужба, која била поднесена во предвидениот рок, од лице овластено да поднесе таква тужба.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 11/81 од 9. VII 1981 година)

51. Кривичната пријава во смисла на чл. 53 ст. 2 од ЗКП ќе се смета за благовремена приватна тужба само: а) ако е поднесена за кривично дело што се гони по службена должност, па во текот на постапката се утврди дека станува збор за кривично дело што се гони по приватна тужба и б) ако пријавата е поднесена во рокот предвиден за поднесување на приватна тужба од чл. 52 ст. 1 од ЗКП.

Кога во пријавата се бара од јавниот обвинител покренување кривична постапка за кривично дело што се гони по приватна тужба, таквата пријава не може да се третира како тужба, ниту приватниот тужител може да го користи рокот од 8 дена од известувањето за отфрлањето на кривичната пријава. Благовременоста на приватната тужба во таков случај ќе се цени според одредбите од чл. 52 ст. 1 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Согласно со чл. 52 ст. 1 од ЗКП за кривичните дела што се гонат по приватна тужба, како што е конкретниов случај, тужбата се поднесува во рок од три месеци од денот кога лицето овластено за поднесување приватна тужба дознало за кривичното дело и за сторителот.

Во случајов не е спорно дека приватната тужителка за кривичното дело и за сторителот на делото дознала на 28. XII 1980 година, а тужбата до Судот ја поднела на 12. V 1980 година што значи по протекот на рокот од три месеци предвиден во чл. 52 ст. 1 од ЗКП.

Во чл. 53 ст. 2 од ЗКП е речено дека кога оштетените поднел кривична пријава, а во текот на постапката се утврди дека станува збор за кривично дело за кое се гони по приватна тужба, пријавата ќе се смета за благовремена приватна тужба ако е поднесена во рокот предвиден за приватна тужба. Тоа упатува на заклучок дека само во случаите кога подносителот на пријавата бара од јавниот обвинител да се покрене кривична постапка за кривично дело што се гони по службена должност, т.е. кога јавниот обвинител е овластен да го подигне обвинението, па во текот на постапката пред јавниот обвинител (барање посебен извештај, разговор со евентуални сведоци или вештаци), или во постапката пред судот (истрага, истражни дејствија, главен претрес итн.) се утврди дека станува збор за кривично дело што се гони по приватна тужба, во тој случај ќе се смета дека пријавата, ако е поднесена во рокот за поднесување приватна тужба, е благовремена тужба. Меѓутоа, во конкретниов случај поднесената кривична пријава е за кривичното дело нарушување неповредливоста на станот од чл. 58 ст. 1 од КЗМ, како и што е квалификуванс во пријавата, а што се гони по приватна тужба. Според тоа, тој факт дека станува збор за дело што се гони по приватна тужба не бил непознат. Поради тоа, одредбата од свој член не би можела да се примени на конкретниов случај, со оглед на тоа што постапката во случајов не почнала. Според тоа, без оглед што кривичната пријава до јавниот обвинител е поднесена во рокот предвиден во чл. 52 ст. 1 од ЗКП, поради фактот што оштетената формалната кривична тужба до надлежниот суд ја поднела на 12. V 1980 година, како што е речено погоре, тужбата се јавува како неблаговремена, па второ-степенист суд одбивајќи го обвинението не ја сторил повредата на која се укажува во барањето, поради што следувааше да се одбие барањето како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 3/81 од 10. IV 1981 година)

82. Кога е утврдено дека на обвинетиот со решение на Општинскиот суд му е одземена деловната способност и му е одреден постојан старател, нему мора да му се постави бранител по службена должност, бидејќи таквата околност укажува на тоа дека тој во смисла на чл. 70 од ЗКП е неспособен самиот успешно да се брани. Ваков бранител треба да му се постави уште при првото негово испитување.

Од образложението:

Врховниот суд на Македонија наоѓа дека се основани наводите во барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда за повреда на правото на одбрана на обвинетист и за повреда на одредбите на ЗКП во жалбената постапка, а кои повреди биле од влијание врз донесувањето на правилна пресуда, поради следново:

Во чл. 70 ст. 1 од ЗКП предвидено е дека ако обвинетиот е нем, глув или неспособен самиот успешно да се брани, или ако постапката се води поради кривично дело за кое може да се изрече смртна казна, обвинетиот мора да има бранител уште при првото испитување, а согласно со став 4 од истиот член, ако самиот тој не земе бранител, претседателот на судот ќе му постави бранител по службена должност.

Како што се гледа од списите по предметот, обвинетиот во текот на првостепената постапка немал бранител, ниту, пак, за такво право на главниот претрес бил поучен, иако, имајќи ја предвид горе цитираната законска одредба, морал да има бранител уште при првото испитување, па ако сам не зел бранител, претседателот на судот требало да му постави бранител по службена должност.

Обвинетиот во жалбената постапка истакнал дека е лице со трајно душевно заболување, на кое му е одземена деловната способност и на кое од центарот за социјална работа му е одреден постојан старател.

Според наоѓањето на овој суд погрешил окружниот суд како второстепен суд, наоѓајќи дека не е точен жалбениот навод за сторени битни повреди на одредбите од кривичната постапка, дека обвинетиот на главниот претрес не приложил докази од кои судот ќе можел да ја утврди неговата непресметливост и дека во законот не било предвидено поставување бранител по службена должност согласно со член 70 од ЗКП. Жалителот во поткрепа на своите наводи приложил: потврда од Центарот за социјални работи, отпусна листа од Медицинскиот центар, од одделението за невропсихијатрија и извештај на специјалистот.

Окружниот суд погрешно го применил член 70 од ЗКП кога утврдил дека за спореното кривично дело во законот не е предвидено поставување бранител по службена должност, бидејќи во чл. 70 ст. 1 од ЗКП, задолжителна одбрана е предвидена без разлика на тоа за кое кривично дело станува збор, ако обвинетиот е нем, глув или неспособен самиот успешно да се брани, како што е во дадениов случај. На осудениот со решение на Општинскиот суд бр. 1/75 од 19. III 1975 година му е одземена целосно деловната способност и му е одреден постојан старател, што значи дека обвинетиот е неспособен самиот успешно да се брани, па мора да има бранител уште при првото испитување.

Од овие причини овој суд го уважи барањето, а првостепената и второстепената пресуда ги укина и предметот го врати на повторно судење, бидејќи е повредено правото на одбрана на обвинетиот, а тоа било од битно влијание за правилно пресудување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 111/83 од 10. XI 1983 година)

83. Иако на обвинетиот не му бил одреден бранител во времето кога му е доставено обвинението, со што бил повреден чл. 70 ст. 2 од ЗКП, тоа не било од влијание за правилно и законито пресудување, бидејќи судот му обезбедил бранител на главниот претрес.

Од образложението:

Со пресуда на Општинскиот суд е огласен виновен С. В. за кривичното дело тешко дело против безбедноста на луѓето и имотот во обраќајот — чл. 243 ст. 1, во врска со кривичното дело загрозување на безбедноста во обраќајот — чл. 239 ст. 1 од КЗ на СРМ, и е потврдена со пресуда на Окружниот суд.

Осудениот во рокот предвиден со чл. 425 ст. 2 од ЗКП поднел барање за вопредно преиспитување на пресудата на Општинскиот суд и пресудата на Окружниот суд, во ксе навел дека му е повредено правото на одбрана, бидејќи во времето на доставувањето на обвинителниот акт тој немал бранител, а станувало збор за кривично дело за кое било задолжителна одбрана. При ваква состојба и двата суда сториле повреда на член 70 ст. 2 од ЗКП.

Врховниот суд наоѓа дека е точен наводот во барањето оти е повреден чл. 70 ст. 2 од ЗКП, според кој по подигнувањето на обвинителниот акт за кривично дело за кое според законот може да се изрече 10 години строг затвор или потешка казна, обвинетиот мора да има бранител во времето на доставувањето на обвинителниот акт. Во овој кривично-правен случај, иако за кривичното дело од чл. 243 ст. 1 од КЗ на СРМ е предвидена казна затвор во траење од 10 години, во времето на доставувањето на обвинителниот акт осудениот С. В. немал бранител.

Меѓутоа, Врховниот суд наоѓа дека, како што се гледа од списите, на осудениот му бил поставен бранител по службена должност на главниот претрес од 6. X 1981 година, со што му било овозможено со стручна помош на бранителот на главниот претрес, не само да ги истакне евентуалните забелешки на обвинителниот акт, туку и да ја изнесе својата одбрана, што тој и го сторил. Според тоа, иако е сторена повреда на чл. 70 ст. 2 од ЗКП, во случајов таа не била од влијание за правилно и законско пресудување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 18/82 од 6. III 1984 година)

84. Не се смета за осудено лице во смисла на чл. 147 ст. 4 од ЗКП лицето на кое за сторено кривично дело во непресметлива состојба му било изречена само мерката на безбедност задолжително психијатриско лекување на слобода од чл. 64 од КЗ на СФРЈ.

Од образложението:

При утврдувањето на фактот дали обвинетиот за поранешните кривични дела се смета за осудено лице судовите не постапиле согласно со одредбата на чл. 147 ст. 4 од ЗКП.

Според оваа одредба за осудено лице се смета она лице за кое со правосилна пресуда е утврдено дека е кривично одговорно за определено кривично дело.

Во конкретниов случај обвинетиот обете поранешни кривични дела ги сторил во непресметлива состојба и за нив му била изречена само мерката на безбедност задолжително психијатриско лекување на слобода од чл. 64 ст. 1 од КЗ на СФРЈ.

Во таков случај, кога на обвинетиот за поранешно кривично дело му била изречена само мерка на безбедност, а не е утврдено со пресуда дека е кривично одговорно за определено кривично дело, според мислењето на Врховниот суд, не се смета за осудено лице во смисла на чл. 147 ст. 4 од ЗКП.

Според тоа, кога судовите во редовната постапка, спротивно на доказите, утврдиле дека обвинетиот бил поранис осудуван и тој факт го зеле за одмерувањето на казната, сториле суштествена повреда на кривичната постапка предвидена во чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП, во кој правец е и барањето за заштита на законитоста.

Од изнесените причини, согласно со одредбата од чл. 422 ст. 1 од ЗКП, следувахе да се одлучи како во диспозитивот на оваа пресуда.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 9/80 од 28. IV 1980 година)

85. Пресудата не може да се заснове врз признание што обвинетиот го дал пред овластеното лице на органот за внатрешни работи што постапувал согласно со чл. 151 на ЗКП, затоа што не е постапено согласно со чл. 218 ст. 9, во врска со ст. 10 од ЗКП, без оглед на тоа дали овластеното лице за тоа испитување составило службена белешка, а судот ја прочитал, или за тоа не е составена белешка, а за содржината на испитувањето е распитано овластено лице.

Од образложението:

Согласно со чл. 218 ст. 10 од ЗКП на исказот на обвинетиот не може да се заснове пресудата, искрај во други случаи, и кога обвинетиот е испитан во отсуство на бранителот „ако изречно од тоа право не се одрекол“. Првостепениот суд во конкретниов случај пресудата ја заснова врз „признанието на обвинетиот што му го дал на сведокот В. Г., милиционер во станицата на милицијата во С. (на кого му бил поверен случајот), кога тој и П. С. го приведувале за распит во станицата, при што им рекол: „нема потреба да ме носите во С., полиетиленското платно јас го зедев и се наоѓа кај мене дома“. Вистина е дека согласно со чл. 151 ст. 3 од ЗКП „органите за внат-

решни работи можат и да повикуваат граѓани“, за да дадат „известувања (ст. 2)“, но не можат граѓаните да ги сослушаат во својство на обвинети, сведоци или вештаци, ако во законот не е поинаку предвидено (чл. 155 ст. 1 од ЗКП). За фактите и околностите што се утврдени по овој пат, а можат да бидат од интерес за кривичната постапка, ќе се остави записник или службена белешка. Споменатите милиционери за ова „признание“ не оставиле службена белешка, што е неспорно и што се заклучува од списите. Очитледно е, пак, дека „обвинетиот ниту бил поучен за правата на одбрана ниту, пак, изречно се откажал од тоа право“, а покрај тоа и не може да биде сослушуван како обвинет. Според тоа, и да била оставена службена белешка за „признанието“, врз неа не би можела да се заснова пресудата. При тоа постои и обврската на судот од чл. 83 ст. 3 од ЗКП дека кога во законот е предвидено оти на исказот на обвинетиот не може да се заснова судската одлука, тие известувања (службени белешки) да ги издвојува и ковертира. Тие докази не можат да се користат во постапката, освен во случаите предвидени во чл. 84 од ЗКП, каков што не е конкретниот случај. Кога, пак, не се користени тие докази согласно со чл. 85 од ЗКП, не може на тие околности да се сослушува службеното лице на органот за внатрешни работи. Таа забрана да се сослушува службеното лице на органот за внатрешни работи на околностите за кои дал изјава обвинетиот спротивно на чл. 218 ст. 10 од ЗКП, постои не само кога е оставена службена белешка, туку и кога таква не е оставена. Меѓутоа, првостепениот суд постапил спротивно а тоа го прифатил и второстепениот суд зашто на стр. 2 од пресудата Кж бр. 643/80 стои: „Меѓутоа кога бил качен во возилото, тој признал дека платното се наоѓа кај него дома“.

Според тоа, Врховниот суд констатира дека е повредена постапката, бидејќи пресудата се заснова врз признание на обвинетиот дадено пред органите за внатрешни работи, врз кое не може да се заснова пресуда, затоа што не е постапено според чл. 218 ст. 9, во врска со ст. 10, што тој не можел да биде испитуван како обвинет (чл. 151 ст. 2) и што службените лица на органот за внатрешни работи не можеле на тие околности да бидат испитувани (чл. 85).

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впл. бр. 15/81 од 2. IV 1981 година)

86. Службената белешка составена од овластеното лице за внатрешни работи за водениот разговор со граѓанин, а во извршување на овластувањето од чл. 151 од ЗКП, може да биде прочитана на главниот претрес, доколку разговорот не се водел со обвинетиот — чл. 218 ст. 10 од ЗКП, со сведоците кои во тоа својство не можат да бидат сослушани — чл. 226 од ЗКП или кои се ослободени од таа должност — чл. 227 од ЗКП, ако граѓанинот кој го дал тоа известување не може да биде пронајден или од други причини не може да биде сослушан како сведок. Во таков случај и овластеното лице може да биде сослушано за содржината на разговорот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Жалбенист навод на обвинетиот дека првостепениот суд ја заснова пресудата врз исказот на сведокот С. Г. постар инспектор на СВР во Б., за кого стои забрана да биде испитуван за околности доз-

нати во вршењето на својата должност, не е основан од следниве причини:

Согласно со чл. 151 од ЗКП, кога постојат основи за оомнение дека е извршено кривично дело што се гони по службена должност, органите за внатрешни работи се должни да преземаат одредени мерки за да се пронајде сторителот на делото, да се пронајдат докази, да се приберат известувања итн. Заради извршување на тие цели органите можат, покрај другото, и да повикуваат граѓани и од нив да бараат известување. За добиените известувања оставаат службени белешки. Понатаму, согласно со чл. 83 од ЗКП, оние службени белешки земени од лица врз кои белешки пресудата не може да се заснове, кога е тоа предвидено во законот, се издвојуваат и конвертираат. На тие околности согласно со чл. 84 од ЗКП, по правило, не можат да се сослушуваат и службените лица на органот за внатрешни работи. Тоа, пак, се: исказите и известувањата на обвинетиот (чл. 218 ст. 8 и 9, во врска со ст. 10 од ЗКП); известувањата добиени од сведоци кои во тоа својство не можат да се сослушаат (чл. 226 од ЗКП) или кои се ослободени од сведочење (чл. 227 од ЗКП) итн. Меѓутоа, во конкретниов случај, известувањето што Г. го примил од З. К., не е од обвинето лице или од лице кое би можело да биде обвинето, ниту од лице кое не може да биде испитано како сведок, ниту од лице кое е ослободено од должноста да сведочи. При таква состојба, а со оглед на тоа што З. К. и покрај вложените напори не можела да биде пронајдена и сослушана, правилно и законито е постапено кога постариот инспектор е сослушан за содржината на известувањето што му е дадена при разговорот. Поради тоа, Врховниот суд не наоѓа дека постапката е повредена, поради што овој жалбен навод се одбива како неоснован. Истото тоа се однесува и на известувањето за лицето А. Р. кој не е достапен како и З. Сослушувањето, пак, на лицето В. Т. во чиј стан живеела З. не е потребно, бидејќи што сè е најдено во тој стан се гледа од записникот за претресот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 126/80 од 3. IV 1981 година)

87. Обвинетист може да биде распитан во отсуство на бранителот кога изречно се одрекол од тоа право, освен ако одбраната не е задолжителна, без оглед на тоа што бранителот барал да биде присутен. Ирелевантно е што бранителот не бил известен за времето и местото на испитувањето на обвинетиот — чл. 218 ст. 9 од ЗКП.

Од образложението:

Жалбениот навод на обвинетиот дека пресудата се заснова врз исказите на обвинетиот, дадени во истрагата без присуство на бранителот, до што дошло затоа што истражниот судија не го известил бранителот, не е основан од следниве причини:

Согласно со чл. 218 ст. 9 од ЗКП, обвинетиот може да биде распитан во отсуство на бранителот во следниве случаи: 1) кога изречно се откажал од тоа право, а одбраната не е задолжителна, 2) кога на бранителот тоа право (правото да присуствува) му е ускратено, 3) кога бранителот не е присутен иако е известен и 4) кога за првото испитување обвинетиот не обезбедил бранител ниту во рокот од 24 часа, освен во случајот на задолжителна одбрана. Во конкрет-

ниов случај обвинетиот С., како при првиот распит на 4 јуни, така и при второто испитување на 10 јуни 1980 година, изречно се одрекол од тоа право. При таква состојба не постојат околностите од чл. 218 ст. 10 од ЗКП за да не може врз тој исказ да се заснове пресудата. При тоа ирелевантно е дали бранителст бил известен за тие дејствија или не, штом обвинетиот изречно се одрекол од тоа право. Тврдењето во жалбата дека изјавата юти се одрекува од правото да биде распитан во присуство на бранителот му е изнудена ос ништо не е поткрепена, ниту голото тврдење го доведува во сомнение правилното работење на истражниот судија.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 126/84 од 3. IV 1981 година)

88. Кога постои основано сомнение дека некое лице сторило кривично дело што е од надлежност на окружен суд, без оглед на тоа дали гонењето се презема по барање на јавниот обвинител, оштетениот како тужител, или приватниот тужител, се спроведува истрага — чл. 176 ст. 2 од ЗКП, освен ако не постојат условите од чл. 160 ст. 6 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се основани жалбените наводи дека истражниот судија не е овластен приватната кривична тужба да ја третира како барање за спроведување истрага, поради следново:

— Кривичното дело од чл. 184 од КЗ на СРМ, кое ос приватната кривична тужба му се става на товар на обвинетиот, е во надлежност на Окружниот суд.

— Кога постои основано сомнение дека некое лице сторило кривично дело што е во надлежност на Окружниот суд, истрага задолжително се спроведува.

— Исклучок е предвиден во ст. 6 на чл. 160 од ЗКП, каде што е речено дека, ако за кривичното дело е предвидена казна затвор до 5 години, јавниот обвинител може надвор од условите предвидени во ст. 1 до 5 на овој член да подигне обвинение и без спроведување истрага, ако прибраните податоци кои се однесуваат на кривичното дело и на сторителот даваат доволно основа за обвинение.

Во случајов истрага не е водена, а не е подигнато и непосредно обвинение.

Според тоа истражниот судија приватната кривична тужба правилно ја третираше како барање за спроведување истрага.

Согласно ос чл. 176 ст. 2 од ЗКП, во поглед на поведувањето, спроведувањето, прекилот и запирањето на истрагата сообразно се применуваат одредбите на овој закон кои се однесуваат на поведувањето и водењето на истрагата по барање од јавниот обвинител.

Според тоа неосновани се и жалбените наводи дека советст на Окружниот суд е неовластен да одлучува по изјавеното несогласување на истражниот судија.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кр. бр. 385/83 од 15. XII 1983 година)

89. Препознавањето на сторителот на кривичното дело кое не е извршено согласно со чл. 233 од ЗКП не е без доказна вредност, бидејќи нема забрана тој доказ да се изведе, што произлегува од чл. 364 ст. 1 т. 8, во врска со чл. 218 т. 10 и чл. 226 и 227 од ЗКП.

Од образложението:

Првостепениот суд, покрај другото, пресудата ја заснова врз препознавањето на обвинетиот С. Н. што оштетениот М. и сведокот Р. под раководство на сведокот К. Ј. инспектор при СВР во П. и во присуство на С. Р. крим. техничар во истиот СВР го извршиле на 28. V 1982 година во с. И. и врз препознавањето што оштетениот М. под раководство на истражниот судија го извршил во просториите на Општинскиот суд во П. на 8. VI 1982 година. Врховниот суд наоѓа дека е точен жалбениот навод оти препознавањето извршено на 28. V 1982 година во предкривичната постапка не е извршено под условите како што тоа е предвидено во чл. 233 од ЗКП, т.е. обвинетиот С. не е „покажан заедно со други нему непознати лица“, туку само тој е покажан. Исто така, Врховниот суд наоѓа дека подоцнежното препознавање со кое раководел истражниот судија на 8. VI 1982 година, иако е во согласност со горниот пропис, не може да ја има таа доказна вредност, каква би имало кога веќе не му е покажан обвинетист на оштетениот и на споменатиот сведок. Врховниот суд наоѓа дека овие докази, иако изведени на несоодветен начин, не се апсолутно неподобни, ниту се докази врз кои не може да се заснова пресудата и дека тие можат да се изведат како доказ и, како и секој друг доказ, да се земат на оцена. Ова произлегува од одредбата на чл. 364 ст. 1 т. 8, во врска со чл. 218 ст. 10, во врска со ст. 8 и 9 (кога врз исказ на обвинетиот не може да се заснова пресудата) и во врска со чл. 226 и 227 (кога врз исказ на сведокот не може да се заснова пресудата) од ЗКП. Таква забрана нема доколку препознавањето не е извршено во согласност со чл. 233 од ЗКП. Поради тоа, овој суд наоѓа дека не е повредена постапката со тоа што тие записници се прочитани и со тоа што за начинот на препознавањето и на добиениот резултат се ослушани: обвинетиот С., оштетениот М. и сведоците Р., Р. и С.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 115/83 од 2. IX 1983 година)

90. Кога од анализата на земената крв е констатирано дека сторителот во времето на сообраќајната незгода имал над 1,5 грам промили алкохол, а и од другите изведени докази е утврдена очигледната неспособност за безбедно управување моторно возило, нема потреба во таков случај да се врши и невропсихијатриско вештачење за неговите психофизички способности — чл. 241 од ЗКП.

Од образложението:

Првостепениот суд утврдил дека обвинетиот на 2. IV 1981 година управувајќи го сопственото патничко возило на магистралниот пат не се придржувал за сообраќајните прописи и со тоа толку го загрозил јавниот сообраќај, што го довел во опасност животот на луѓето, на тој начин што постанил спротивно на чл. 41 ст. 1 и чл. 152

од ЗОБСП, возилото го управувал под дејство на алкохол со 2,35-грам промили алкохол во крвта, поради што очигледно бил неспособен за безбедно возење, па во еден момент со возилото преминал на левата коловозна лента и директно се судрил со возилото управувано од оштетениот, кое доаѓало од спротивен правец и се движело по својата десна страна, и при тоа оштетениот добил тешки телесни повреди.

Во ваквото дејствие на обвинетиот и според наоѓањето на овој суд постојат сите битни обележја на кривичното дело тешко дело против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот од чл. 243 ст. 1, во врска со чл. 240 ст. 1 од КЗ на СРМ, како што делото го квалификувале и пониските судови. Според тоа, со пресудата на првостепениот суд и со пресудата на второстепениот суд не е повреден КЗ.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија количеството алкохол во крвта на обвинетиот од 2,35 грам промили и манифестацијата што ја покажал преминувајќи на левата спротивна коловозна лента, без за тоа да има причини, јасно укажуваат на очигледната неспособност на обвинетиот за безбедно возење.

Основната причинска врска за настапување на сообраќајната незгода е на страната на обвинетиот и тоа во неговите пропусти, кој возилото го управувал под дејство на алкохол со присуство од 2,35 грам промили во крвта, со брзина на движење од приближно 70 км на час која не била сообразена на конкретните услови на патот бидејќи коловозот бил влажен и лизгав и што во пијана состојба преминал на левата, спротивната коловозна лента, изгубил контрола над механизмот за управување и осет за простор.

Овој суд наоѓа дека нема потреба од вештачење за утврдување на фактот дали присуството на алкохол го правело обвинетиот очигледно неспособен за безбедно возење, од причина што таа околност е утврдена од другите изведени докази. Според тоа со изведување на доказот вештачење, во ништо битно не би се изменила утврдената фактичка состојба од првостепениот суд.

Од горните причини следуваше да се одбие барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 151/83 од 12. I 1984 година)

91. Суровиот опиум (афионскиот катран) во смисла на чл. 245 ст. 1 од КЗ на СФРЈ претставува опојна дрога и како таква е предвидена во т. 112 од Списокот на опојните дроги што со Решение го утврдил Сојузниот извршен совет („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 70/78), поради што својствата на тој опиум не се утврдуваат по пат на вештачење — чл. 241 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Жалбените наводи истакнати во жалбата на обвинетите дека првостепениот суд ја повредил постапката со тоа што не наредил вештачење на заплениетиот опиум за тоа какви својства има, од што зависи оцената дали тој опиум треба да се третира како опојна дрога.

во смисла на чл. 245 ст. 1 од ЗКП, и што не побарал мислење на стручно лице дали „боровиот катран“ може да се употреби како лек, од што зависи оцената за веродостојноста на одбраната на обвинетите С. и Г., не се основани, од следниве причини:

Согласно со чл. 2 од Законот за производство и промет на опојни дроги („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 55/78) како опојни дроги се сметаат производите и супстанцииите од природно или вештачко потекло со чија употреба може да се создаде состојба на зависност, кои можат да предизвикаат оштетување на здравјето или на друг начин да го загрозат човековиот интегритет во физичка, психичка или социјална смисла. Со чл. 3 од истиот закон е определено дека како опојни дропи се сметаат психоактивните, односно психотропните супстанции наведени во Списокот на опојни дроги што го донесува Сојузниот извршен совет. Сојузниот извршен совет со Решението бр. 1094 од 21. XII 1978 година („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 70/78) го утврдил тој список. Под т. 112 од тој список е и опиумот. Според тоа, без сомнение опиумот претставува опојна дрога, како во смисла на Законот за производство и промет со опојни дроги, така и во смисла на чл. 245 ст. 1 од ЗК на СФРЈ. При тоа првостепениот суд побарал и мислење од Фармацевтско-хемијската и козметичката индустрија „Алкалоид“ од Скопје, која инаку е и единствено овластена за откуп на суровиот опиум на подрачјето на СРМ, која со свое писмо бр. 195765 упатено до судот наведува, покрај другото: „Ве известуваме дека заплениетиот суров опиум во количество од околу 12 кгр содржи во просек околу 13 до 13,5 морфиумски единици“ итн. Според тоа, на несомнен начин, а тоа не е спорно, е утврдено не само дека во случајов станува збор за суров опиум, туку и за опиум со голем број морфиумски единици, така што не било потребно и друго вештачење. Поради тоа, овој жалбен навод не е основан.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 126/84 од 3. IV 1981 година)

92. Заклучокот на вештото лице (невропсихијатарот) што се однесува на пресметливоста е од релевантно значење за судот, бидејќи е во доменот на вештачењето — чл. 258 од ЗКП, додека заклучокот на тоа вешто лице за мотивот или поводот од кои се раководел извршителот на делото и заклучокот за вината не се релевантни. Бидејќи тие елементи судот ги утврдува врз основа на сестрана оценка на доказите и околностите — чл. 347 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд, по проучувањето на списите, жалбените наводи и предлози, најде дека:

Првостепениот суд утврдената фактичка состојба ја заснова врз искажувањето на сведоците — оштетената В. и нејзината мајка сведочката Б. Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд правилно оценил оти тие ја говорат вистината. Вистината сведокот В. потврдил дека тој интервенирал пред да е извршено испалувањето, и дека во таа интервенција дошло до чкрапнување, но првостепениот суд не му поверувал. И Врховниот суд наоѓа дека тој исказ не е објективен,

при што ги прифаќа и причините од кои се раководел и првостепенниот суд. Истакнатиот жалбен навод дека морало на слепоочницата на В. да има изгоретини ако испалувањето станало кога цевката од пиштолот била допрена на слепоочницата, не го доведува во сомнение утврденото. Ова поради тоа што е неспорно дека зрното не излегло од цевката, туку се заглавило во неа. А таквата состојба очигледно говори дека тоа зрно спречило низ цевката да излезе пламенот, а тоа е услов да може да дојде и до изгоретини. Покрај тоа, не е спорно дека полнењето со барут било неисправно, или имало мало количество, или барутот бил навлажен, поради што и согорувањето е неадекватно, не се создава потребниот притисок, а директна последица од тоа е што пламенот е слаб. Покрај тоа, првостепенниот суд и не примил дека цевката од пиштолот била допрена, туку примил дека „пиштолот го доближил до левата слепоочница (страна 7 ст. 1 од Образложението). Таквата, пак, положба не мора и да предизвика изгоретини. Поради тоа, и Врховниот суд наоѓа дека е правилно утврдувањето оти обвинетиот П. со пиштол доближен до левата слепоочница на оштетената В. чкралнал, при што дошло до испалување, но дека проектилот останал во цевката. Ваквото однесување на обвинетиот П. на особема сигурен начин упатува на заклучокот дека со тоа дејствие тој сакал оштетената В. да ја лиши од живот, иако вештото лице невропсихијатарот, кој инаку потврдил дека обвинетиот П. е пресметлива личност, изјавил дека: „обвинетиот ниту во еден момент не развил мотив за вршење на убиството или на било какво физичко оштетување на В. Таквото агресивно импулсивно дејствие е производ на неговата структура што го карактеризира како емоционално лабилен, изразито зависен од невротичните компоненти кои доминираат во личноста. Сметам дека тој немал намера да ја убие сега оштетената В., но само да ја присили на доста агресивен начин таа со децата да појде со него“. Заклучокот на вештото лице, што се однесува до пресметливоста на обвинетиот П. е правилен и тоа е доменот во кој неговото мислење е релевантно, бидејќи таа компонента може и треба да се утврдува преку вештачењето, но заклучокот на вештото лице за мотивот или поводот од кои се раководел обвинетиот П. при преземањето на дејствијата и заклучокот за вината не се релевантни за судот, бидејќи тие компоненти судот ги утврдува врз основа на сестрана оцена на доказите и околностите што се однесуваат на настанот и на сторителот. Во случајов, пак, кога е неспорно дека обвинетиот П. е пресметлива личност, вистина импулсивно агресивна структурирана личност, очигледно е оти тој е свесен дека со дејствието што го презема, се разбира, при тоа тој и знае оти средството е убојно, на што упатува неговото признание дека со пиштолот и порано пукал, може да ја лиши од живот сега оштетената В. и тоа тој во тој момент го сака, иако, одлуката однапред не е донесена, но до саканата последица не доаѓа поради оксалности надвор од неговата свест и волја. Од тие причини и од причините што ги дал првостепенниот суд и Врховниот суд наоѓа дека е правилно утврдувањето на првостепенниот суд дека обвинетиот П. омишлено дејствувал во извршувањето на кривичното дело.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 106/83 од 2. IX 1983 година)

93. Кога на обвинетиот му е ставено на товар кривичното дело разбојништво од чл. 158 од КЗ на СРМ, а со пресудата е огласен виновен за кривичното дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ, не е пречекорено обвинението во смисла на чл. 346 ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

Согласно со чл. 346 ст. 1 од ЗКП пресудата може да се однесува само на лице кое е обвинето и само на дело кое е предмет на обвинението содржано во поднесениот, односно на главниот претрес изменетиот обвинителен акт.

Во овој случај овој принцип не е повреден и судот не го пречекорил обвинението кога обвинетиот го огласил виновен за кривичното дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ, иако бил обвинет за кривичното дело разбојништво од чл. 158 од КЗ на СРМ. Кривичното дело разбојништво на кое се однесува обвинението се состои во тоа што сторителот, со употреба на сила против некое лице или со закана дека непосредно ќе нападне врз животот или телото, ќе одземе туѓ подвижен предмет со намера со неговото присвојување да прибави за себе или за друг противправна имотна корист. Судот утврдил дека обвинетиот предметите ги одземал од оштетената со намера за себе да прибави противправна имотна корист, меѓутоа, при тоа не употребил ниту сила, ниту закана, па во таквото негово дејствие се конзумирани елементите на кривичното дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ. Затоа правилно постапил првостепениот суд кога обвинетиот го огласил виновен за ова кривично дело.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 82/81 од 17. IX 1981 година)

94. Првостепениот суд е должен во диспозитивот на осудителната пресуда да ја внесе и околноста дека обвинетиот делото го сторил во битно намалена пресметливост (чл. 12 ст. 2 од КЗ на СФРЈ), согласно со чл. 351 ст. 1 т. 1 од ЗКП.

Меѓутоа, доколку таа околност не е внесена во диспозитивот, а ја содржи образложението, тоа не претставува суштествена повреда на постапката во смисла на чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП.

Од образложението:

Првостепениот суд во диспозитивот утврдил дека кога обвинетиот Ј. влегол во сепарето каде што била оштетената З., дотогаш неговата брачна другарка, ѝ се обрнал со зборовите „јас тебе ќе те мажам 25 пати“, па со намера да ја лиши од живот го одвиткал ножот што бил во хартија, го зел во десната рака што ја подигнал во висина на рамото насочувајќи го спрема З., која се наоѓала од другата страна на масата, но тогаш присутните го фатиле, а потоа ножот му бил одземен. Во образложението на пресудата (ст. 5 и 6) исти и тоа дека овие дејствија обвинетиот ги презел во состојба на битно намалена пресметливост предизвикана со конзумираниот околу половина литар вињак. Ваквата неувиданост на диспозитивот и образложението пресудата не ја прави нејасна и противречна за да не може со сигурност да се испита нејзината правилност и законитост, во смисла на

чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП. При тоа според мислењето на Врховниот суд првостепениот суд бил должен во диспозитивот да ги внесе и утврдените околности дека обвинетиот дејствувал во состојба на битно намалена пресметливост, што произлегува од одредбата содржана во чл. 357 ст. 4, во врска со чл. 351 ст. 1 т. 1 (да се назначат фактите и околностите што се обележја на кривичното дело, како и оние суд кои зависат примената на соодветна одредба од КЗ) од ЗКП. Во случајов околноста што делото е сторено во состојба на битно намалена пресметливост е услов за примена на чл. 12 ст. 2 од КЗ на СФРЈ. Но бидејќи таа околност јасно и недвосмислено е истакната во образложението, истакнатиот недостаток нема битно значење.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 125/83 од 8. VIII 1983 година)

95. Кога за судот се појави сомнение дека е исклучена или намалена пресметливоста на обвинетиот пред или во време на вршење на делото, за утврдувањето на таквите состојби судот ќе го има за основа невропсихијатриското вештачење — чл. 258 од ЗКП.

Од образложението:

Високиот процент на присутен алкохол во организмот на обвинетиот кога настанала незгодата (во крвта 1,72‰ во мочката 2,18‰) е доказ дека тој бил во средна пијана состојба. Ова судот го утврдил врз основа на направените испитувања во крвта и мочката на обвинетиот по незгодата, изготвената анализа и судско-медицинското вештачење. Ова е толку многу висок процент на присутен алкохол во организмот што само од тој податок може да се заклучи за тоа дека обвинетиот бил очигледно неспособен за безбедно возење. Меѓутоа, во прилог на овој заклучок во случајов можеле да послужат и другите докази, во прв ред самопризнанијата на обвинетиот и исказувањата на другите сведоци во врска со однесувањето и начинот на возење на обвинетиот пред и во времето на незгодата и по неа. Судот ова го прифатил, но, освен тоа врз истите докази и без да нареди невропсихијатриско вештачење, утврдил дека обвинетиот под дејство на алкохол западнал во непресметлива состојба. За ваков заклучок, пак, судот немал доволно основа во доказите. Тој ден обвинетиот извозил на подолга релација една тура со доверениот автобус од градскиот сообраќај, попатно застанувал на секоја автобуска станица и примал нови патници, од што не може да се доведе под сомнение заклучокот дека бил очигледно неспособен за безбедно возење, но затоа се доведува под сомнение вториот заклучок, т. е. дека не можел да управува со своите постапки или да го сфати значењето на делото (дека бил непресметлив). За тоа дали пред и во време на незгодата или по неа обвинетиот бил со исклучена или намалена пресметливост треба да укаже невропсихијатриското вештачење. Такво вештачење судот секогаш треба да нареди согласно со чл. 258 од ЗКП, кога за тоа ќе се појави сомнение. Ова вештачење ќе послужи како основа за такви и слични констатации на судот. Без такво вештачење судот не би можел сам со свои заклучоци од другите докази да ги утврдува овие состојби.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 140/82 од 28. X 1982 година)

96. Кога со обвинение се става на товар на обвинетиот дека со злоупотреба на службената положба sukcesивно противправно присвоил определен износ, со што го сторил кривичното дело грабеж од чл. 162 став 1, во врска со чл. 177 ст. 4 од КЗ на СРМ, а судот утврди дека противправно присвоениот износ е помал, нема во диспозитивот да донесува пресуда со која се ослободува од обвинението за разликата, туку во образложението ќе ги даде причините — чл. 357 од ЗКП.

Меѓутоа, доколку со обвинението на товар на обвинетиот му се става дека со одделни дејствија (најчесто опишани под „а“, „б“, „в“ итн.) го сторил кривичното дело грабеж, а судот најде дека за некое од тие дејствија постои некој од основите за ослободување (чл. 350 ст. 1, 2 или 3 од ЗКП) тогаш е должен да донесе ослободителна пресуда за тој дел.

Од образложението:

Согласно со чл. 346 ст. 1 од ЗКП пресудата може да се однесува само на лицето што е обвинето (субјективен идентитет помеѓу обвинението и пресудата) и само на делото што е предмет на обвинението содржано во обвинителниот акт што е поднесен, односно на главниот претрес изменет или проширен (објективен идентитет помеѓу обвинението и пресудата). Од тука произлегува обврската на судот што суди во прв степен, а на тоа се внимава по службена должност и во жалбената постапка (чл. 364 ст. 1 т. 7 од ЗКП) во целост да го реши обвинението содржано во обвинителниот акт што е поднесен, односно на главниот претрес изменет или проширен.

Во конкретниов случај со изменетиот обвинителен акт на главниот претрес на товар на обвинетиот В. Н. му е ставено под 1 и тоа под „а“ дека во текот на 1981 година со искористување на службената положба за да прибави за себе противправна имотна корист преку благајникот А. М. зел 100.000 динари што ги присвоил и под „б“ дека со дејствијата што се опишани во тој дел од обвинението му овозможил на обвинетиот Г. З. да стекне противправна имотна корист во вид на побарување од С. З. на износот од 258.319,60 динари, од кој износ се исплатени 204.803,20 динари, при што од тој износ обвинетиот Г. му дал на обвинетиот В. 60.000 динари, па со тие две дејствија (под „а“ и под „б“) го сторил кривичното дело грабеж од чл. 162 ст. 1, во врска со чл. 177 ст. 4 од КЗ на СРМ.

Првостепениот суд нашол дека со дејствијата опишани под 1. т. „а“ обвинетиот В. Н. за себе противправно присвоил само износ од 36.522,45 динари, а дека износот од 63.477,55 динари не го присвоил. Токму поради тоа судот придржувајќи се за обврската целосно да го реши обвинението, ја донел одлуката под I т. А — го огласил виновен за сумата од 36.522,45 динари и одлуката под II — го ослободил за сумата од 63.477,55 динари. Според тоа првостепениот суд не ги пречекорил овластувањата, туку придржувајќи се за обврската во целост го решил тој дел од обвинението. Поради ова жалбениот навод дека судот го пречекорил овластувањето е без основ и се сдбива. Ова е што се однесува до суштината на жалбениот навод.

Меѓутоа, во оваа пригода Врховниот суд наоѓа за потребно да укаже на следново: во случаите кога со обвинението му се става на товар на обвинетиот дека sukcesивно противправно присвоил, со зло-

употреба на службената положба, определен износ, па судот најде дека така присвоениот износ е помал, не е потребно во диспозитивот да се донесува посебна ослободителна одлука за разликата и е дозволено такво отстапување, бидејќи се смета за небитно, иако во образложението мора да се дадат причините од кои се раководел првостепениот суд и за сумата што се става на товар со обвинението, а судот тоа не го прифатил. Причините во диспозитивот да не се внесува ослободителен дел во тој однос лежат во обврската на судот диспозитивот да го содржи само најбитното. Меѓутоа, доколку се постапи и на начин како што постапил првостепениот суд во конкретниот случај, тоа не ја прави пресудата ни нејасна, а ни противречна за да се смета дека е повредена постапката во смисла на чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП.

Меѓутоа, доколку со обвинението на товар на обвинетиот му се стават одделни дејствија (најчесто опишани под „а“, „б“, „в“ итн.) и со секое дејствие присвоил определен износ, секое такво дејствие содржи обележја на кривично дело, но поради истородноста и поради други околности сите дејствија заедно претставуваат една органичка целина и единство, па делото се квалификува како продолжено кривично дело, а судот најде дека за некое од тие дејствија постои некој од основите за ослободување (чл. 350 т. 1, 2 или 3 од ЗКП), во таков случај е должен да донесе ослободителна пресуда за тоа дејствие, што ќе биде содржана во диспозитивот и образложена во образложението. Доколку, пак, на главниот претрес јавниот обвинител се откаже од некое од тие дејствија, каков што е конкретниот случај со сумата од 5.000 динари, што му е ставено на товар на обвинетиот В земенс од продавницата бр. 1, судот е должен за тоа обвинение да донесе пресуда со која ќе го одбие обвинението — чл. 349 од ЗКП, како што во случајев и е постапено. Ова поради тоа што секое дејствие од едно продолжено кривично дело, или секое дејствие од едно збирно кривично дело (на пр., кога крадежот потекнува од две тешки крадби и две проневери на штета на општествениот имот, или на имот што со законот е заштитен) претставува и посебно обвинение, па е потребно и во диспозитивот јасно и децидно да се истакне донесената одлука за секое дејствие — обвинение што се ставало на товар. Поради тоа не е основан и жалбениот навод на Окружниот јавен обвинител дека тоа што судот донел пресуда со која го одбил обвинението за сумата од 5.000 динари, примени од продавницата бр. 1, поради тоа што јавниот обвинител се откажал, бидејќи со тоа не е пречекорено овластувањето ниту тоа ја прави пресудата нејасна.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 26/83 од 31. III 1983 година)

97 Кога јавниот обвинител на главниот претрес предложи на обвинетиот да му бидат изречени споредна казна и мерка на безбедност, а судот тоа не го прифати, тоа ќе се образложи согласно со чл. 357 ст. 7 од ЗКП, а нема за тоа да се одлучува во диспозитивот на осудителната пресуда.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Жалбениот навод на Окружниот јавен обвинител дека првостепениот суд суштествено ја повредил постапката со тоа што во дис-

позитивот на својата пресуда не се произнел — не го одбил предлогот на сите обвинети да им се изрече како споредна казна така и парична казна, туку тоа е сторено само во образложението, не е основан. Согласно со чл. 351 ст. 1 т. 3 од ЗКП „во пресудата со која обвинетиот се огласува винсвен, судот ќе изрече, покрај другото, и на каква казна се осудува обвинетиот или дека според одредбите на КЗ се ослободува од казна“. Од ова соопштение јасно произлегува дека диспозитивот на првостепената пресуда ја содржи само изречената казна, а не содржи одлука со која се одбива предлогот да се изрече споредна казна. Во врска со предлозите што не ги уважил, судот согласно со чл. 357 ст. 7 од ЗКП во образложението на пресудата ќе наведе, „од кои причини одделни предлози на странките не ги уважил“ како што и постапил во конкретниот случај првостепениот суд. Поради тоа овој жалбен навод не е основан и се одбива.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 126/84 од 3. IV 1981 година)

98. Кога првостепениот суд ќе утврди дека обвинетиот не знаел ниту можел да знае дека оштетената со која имал полов однос, поради нејзината психофизичка состојба, е неспособна да даде отпор, што претставува вистинска заблуда за едно од битните одбележја на кривичното дело обљуба со немоќно лице од чл. 95 од КЗ на СРМ ќе донесе ослободителна пресуда врз основа на чл. 350 т. 2 од ЗКП, во врска со чл. 16 од КЗ на СФРЈ, а не врз основа на чл. 350 ст. 1 од ЗКП, поради тоа што делото за кое се обвинува не е кривично дело.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд исто така ги испита и жалбените наводи на Окружниот јавен обвинител за погрешна примена на КЗ во однос на обвинетиот, па најде дека:

Првостепениот суд утврдил оти обвинетиот, поради олигсфренијата и акутната алкохолизираност дејствијата ги сторил во битно намалена пресметливост, но дека обвинетиот не знаел ниту дознал оти оштетената поради малоумност е неспособна за отпор па нашол „делото за кое се обвинува според законот не е кривично дело — чл. 350 т. 1 од ЗКП“, како што тоа стои во диспозитивот, односно „дека тој е кривично неодговорен и тоа како за делото кое му се става на товар со обвинението — чл. 94 ст. 2, така и за делото за кое судот утврдува дека е сторено — чл. 95 ст. 1 од КЗ на СРМ“.

При гореутврдената фактичка состојба првостепениот суд грешил кога ослободителната пресуда ја заснова врз билс кој од спомнатите два основа, поради следново:

— Сторителите на кривичните дела во состојба на битно намалена пресметливост, согласно со чл. 12 од КЗ на СФРЈ, се кривично одговорни, но таквите сторители „можат поблаго да се казнат“. Првостепениот суд, пак, утврдил дека обвинетиот е со битно намалена пресметливост, поради што по тој основ не би можел да биде ослободен — чл. 350 т. 2 (но никако т. 1) од ЗКП, т.е. „ако има окслности што ја исклучуваат кривичната одговорност“.

Во дејствието, пак, на обвинетиот што тој извршил обљуба со немојќно лице со кое не живее во брачна заедница постојат сите објективни обележја на кривичното дело од чл. 95 од КЗ на СРМ, па и по основот од чл. 360 т. 1 од ЗКП не би можел да биде ослободен.

Меѓутоа, Врховниот суд наста дека, и покрај тоа правилно е донесена ослободителна пресуда, со оглед на утврдувањето дека обвинетиот, кој бил во битно намалена пресметливост, не знаел ниту дознал оти оштетената, поради нејзината психофизичка состојба, е неспособна да даде отпор. А таа состојба е состојба на вистинска заблуда — чл. 16 од КЗ на СФРЈ. Сторителот што е во вистинска заблуда не е кривично одговорен. Вистинската заблуда ја исклучува кривичната одговорност. Од тие причини, врз основа на чл. 350 т. 2 од ЗКП, во врска со чл. 16 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, ослободителната пресуда е правилна.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 25/84 од 12. III 1982 година)

99. Јавниот обвинител нема право на жалба против одлуката на првостепениот суд со која оштетената работна организација за имотно-правното барање е упатена на парница — чл. 103 во врска со чл. 359 од ЗКП.

Од образложението:

Врховниот суд ја испита жалбата на јавниот обвинител по однос на одлуката со која првостепениот суд ја упатил на парница РО „Црн Бор“ од П. за причинетата штета, и најде дека:

Согласно со чл. 103 од ЗКП имотно-правното барање кое настанало со извршувањето на кривичното дело може да се расправи по предлог од овластените лица и во кривичната постапка, само ако со тоа значително не би се одолговлекувала постапката. Овластено лице во овој конкретен случај е РО „Црн бор“. А согласно со чл. 360 ст. 3 од ЗКП оштетениот — овластеното лице за поднесување предлог за остварување на имотно-правното барање, нема право на жалба против одлуката со која судот го одбил барањето, делумно или во целост го уважил, туку тој има право на жалба во врска со одлуката на судот за трошоците на постапката.

При таква состојба, т.е. дека само по предлог од оштетениот може да се расправи имотно-правното барање, каква што иницијатива не е дадена од јавниот обвинител, и дека оштетениот не може да ја побива со жалба одлуката за имотно-правното барање, очигледно е дека такво право не може да има и јавниот обвинител. Поради тоа жалбата на јавниот обвинител во овој дел е од неовластено лице, па врз основа на чл. 381 ст. 1, во врска со чл. 383 од ЗКП се отфрли како недозволена.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 135/82 од 21. X 1982 година)

190. Со тоа што првостепениот суд ги оценил само доказите кои одат во корист на обвинението, а не дал оценка за доказите што одат во корист на одбраната — сторил суштествена повреда на кривичната постапка од чл. 364 ст. 1 т. 11 во врска со чл. 357 ст. 1 т. 7 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точни се жалбените наводи за суштествена повреда на кривичната постапка предвидена во одредбата на чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП кога во првостепената пресуда не е дадена анализа и оценка на сите изведени докази, како оние кои го товарат обвинетиот, така и тие што се во негова корист.

Според одредбата на чл. 357 ст. 1 т. 7 од ЗКП судот е должен во пресудата на определен и целосен начин да изнесе кои факти и кои причини ги зема за утврдени или неутврдени, како и да даде оценка на доказите, посебно на оние докази кои се противречни.

Во конкретниов предмет првостепениот суд извел голем број докази, сослушал повеќе сведоци, но фактичката положба ја заснова само врз исказите на тројца сведоци кои го поткрепуваат обвинението, а за другите докази кои ја поткрепуваат одбраната на обвинетиот не дава никакво образложение, ниту може да се види каков е ставот и оценката на судот за тие докази и зошто врз нив не ја заснова фактичката положба.

Кога првостепениот суд дал образложение и оценка за доказите што се во корист на обвинението, согласно со чл. 357 ст. 1 т. 7 од ЗКП бил должен тоа да го стори и за другите докази.

Според оваа законска одредба судот е должен да постапува со еднакво внимание спрема сите докази, бидејќи само со правилна оценка на сите изведени докази може да се донесе правилна и законита пресуда. Бидејќи во конкретниов случај првостепениот суд не постапил така и вниманието го сконцентрирал само врз доказот што е во прилог на обвинението, сторил суштествена повреда на кривичната постапка предвидена во чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 19/80 од 3. IV 1980 година)

101. Првостепениот суд не го повредил правото на одбрана на обвинетиот кога сослушаните сведоци не ги опоменал дека не биле должни да одговараат на прашањето ако со исказот што треба да го дадат се изложуваат на тежок срам — чл. 229 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Неосновани се наводите во барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда дека првостепениот суд го повредил правото на одбрана на осудените кога при изведувањето на доказите на главниот претрес не ги опоменал сведоците за нивните права од чл. 229 од ЗКП.

Точни се наводите во барањето дека првостепениот суд ја повредил одредбата од чл. 231 ст. 2 од ЗКП, кога не ги опоменал сведоците на нивните права дека не се должни да одговараат на одредени прашања од судот, ако оценат дека одговорите ќе им нанесат

ним и на нивните најблиски сродници тежок срам, значителна материјална штета или кривична одговорност (чл. 229 од ЗКП).

Меѓутоа, според насаѓањето на Врховниот суд, со направениот пропуст не е повредено правото на одбраната на обвинетите што би имало значење за донесувањето на правилна пресуда, како што тоа го предвидува чл. 427 ст. 1 т. 3 од ЗКП.

Повредата на чл. 231 ст. 2 од ЗКП според мислењето на Врховниот суд на Македонија не спаѓа во категоријата на повреди на одредбите од ЗКП кои се сметаат за повреда на правото на одбраната на обвинетиот.

Опоменувања на сведоците за нивните права предвидени во чл. 229 од ЗКП се врши заради запазување на нивните лични права, со цел тие лично и нивните најблиски сродници да не претрпат тежок срам, значителна материјална штета или да не потпаднат под кривична одговорност, а не заради состојбата во која ќе се најде обвинетиот со дадените одговори.

Значи, станува збор за повреда на личните права на сведоците а не за повреда на правата на одбраната на обвинетите.

Привилегираните сведоци од чл. 229 од ЗКП не се исти како и сведоците од чл. 227 од ЗКП кои се ослободени од сведочење и врз чии искази, ако не се земено согласно со позитивните прописи, не може да се заснова судска пресуда, а кое право им е дадено заради положбата на обвинетиот и нивните односи со обвинетиот.

Привилегираните сведоци од чл. 229 од ЗКП се должни да сведочат без оглед на тоа какво влијание ќе имаат нивните искази врз состојбата на обвинетиот и какви односи ќе настанат меѓу нив поради сведочењето. Според тоа, врз исказите на овие сведоци може да се заснова судска пресуда и кога не се споменати на нивните права предвидени во чл. 229 од ЗКП, а со таквата пресуда не се смета дека е повредено правото на одбраната на обвинетиот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 10/80 од 30. I 1980 година)

102. Со тоа што првостепениот суд пропуштил да одлучи за едно од повеќето дејствија што влегуваат во битието на кривичното дело грабеж од чл. 162 ст. 1 во врска со кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст. 1 од КЗ на СРМ, направил битна повреда на чл. 364 ст. 1 т. 7 од ЗКП, бидејќи со својата пресуда не го решил целосно предметот на обвинението.

С д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точни се истакнатите жалбени наводи во жалбите на странките дека првостепениот суд донесувајќи ја обжалената пресуда сторил битни повреди на одредбите на ЗКП од чл. 364 ст. 1 т. 7.

Оваа битна повреда на одредбите на ЗКП се состои во тоа што судот пропуштил во целост да го реши предметот на обвинението.

Според обвинителниот акт обвинетиот е обвинет за кривичното дело грабеж од чл. 162 ст. 1 во врска со кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст. 1, во врска со ст. 4 и 5 од КЗ на СРМ.

Во обвинителниот акт е наведено дека обвинетиот кривичното дело грабеж, покрај со другите дејствија го сторил и со дејствието опишано во т. 1 т. 2, односно со тоа што на 15. VIII 1977 година од магацинот на секторот за градежни материјали подигнал за градба на својата куќа ламперија од 350 m² и храстов паркет од 55 m², а сето тоа во вредност од 54.354,50 дин., а потоа ја изготвил заклучницата бр. 945 во која внел невистинити податоци, како божем наводно ламперијата и паркетот ги купува Т. П. „Јелова гора“ од Т. Ужице, па за примател на заклучницата се потпишал обвинетиот, а потоа изготвил и фактура, која потоа му била исплатена на трговското претпријатие каде што тој бил вработен. Потоа тој изготвил и пописна листа, во која навел невистинити податоци, како божем ламперијата и паркетот се наоѓаат на лице место во магацинот и на тој начин се здобил со противправна имстна корист во износ од 54.354,50 динари.

Меѓутоа, првостепениот суд, иако ова дејствие на обвинетиот било предмет на обвинението, иако изведувал докази за утврдувањето на фактичката состојба во врска со тоа дејствие, воспшто во пресудата не се произнел за тоа. Поради тоа, од пресудата не може да се види дали судот нашол дека тој го сторил ова дејствие или не, па следствено на тоа дали го ослободува од обвинението за тоа дејствие или не.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 72/80 од 25. IX 1980 година)

103. Оштетениот кој треба да се распита како сведок согласно со чл. 313 ст. 1 од ЗКП ќе се отстрани од главниот претрес до неговото повикување за распит. Ако не биде отстранет за време на распитот на обвинетиот, тоа може да биде суштествена повреда на постапката од чл. 364 ст. 2 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точен е наводот во барањето на осудениот да првостепениот суд ја повредил постапката, конкретно чл. 313 од ЗКП, кога допуштил оштетената да биде присутна цело време додека е распитуван обвинетиот, меѓутоа, оваа повреда ниту била, ниту можела да биде од битно влијание за донесувањето правилна пресуда, посебно што оштетената е распитана во текот на истрагата, а исказот, пак, е во целосна согласност со исказот даден на главниот претрес.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впн. бр. 96/80 од 22. I 1981 година)

104. Кога првостепениот суд на главниот претрес непосредно не сослушал претставник на заводот за судски вештачења, а како доказ го извел писмениот извештај од вештачењето, не ја повредил кривичната постапка во смисла на чл. 364 ст. 2 од ЗКП, ако тоа не е од битно значење за правилното одлучување.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд суштествено не ја повредил кривичната постапка со тоа што на главниот претрес на кој е донесена обжалената

пресуда по предлогот на обвинетиот не повикал претставник на заводот за судско вештачење, а го извел како доказ неговото основно и дополнително вештачење со читање.

Ова затоа што за основното вештачење на заводот бил сослужан претставник на главниот претрес на 11. XII 1980 година и дополнителното вештачење на заводот од јануари 1981 година е јасно и разбирливо, така што немало потреба од сослушување претставник на заводот.

Ваквото постапување на првостепениот суд е во согласност со одредбата на чл. 326 ст. 7 од ЗКП. Имено, според оваа одредба, ако вештачењето е извршено од стручна установа, а заводот за вештачење е таква установа, судот може да одлучи да не се повикува претставник на таа установа за да го појаснува вештачењето, ако од самото тоа вештачење произлегува дека претставникот нема да даде уште поцелосно објаснување и мислење од тоа што е дадено во писмениот наод.

Во ваков случај советот може да изведе доказ со читање на писмениот наод од заводот.

Првостепениот суд така и постапил. Го одбил со решение предлогот за повикување претставник на заводот и извел доказ со читање на писмениот извештај.

Во предлогот на обвинетиот да се повика претставник на заводот на претрес не се наведува зошто е потребно неговото присуство и кои околности треба да ги дообјасни. Истото тоа не се наведува ни во жалбите на обвинетиот.

Првостепениот суд нашол дека не било нужно непосредно да се сослуша претставник на заводот, а со таквиот став се согласува и Врховниот суд на Македонија. Ова затоа што основниот наод и дополнителниот наод се толку опширни и детални што навистина не останало ништо што треба да се доразјаснува.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 50/81 од 24. IX 1981 година)

105. Сведокот кој не е уредно повикан за главниот претрес не може да биде приведен. Против сведок не може да се распише потерница. Читањето на исказот на сведокот што не може да се пронајде, без согласност на странките, не претставува повреда на одредбите од чл. 333 ст. 1 т. 1 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се точни жалбените наводи за битна повреда на одредбите на кривичната постапка. Оштетената е сослушана во текот на истрагата од истражниот судија на записник на 23. X 1978 година. Како што се гледа од списите по предметот, првостепениот суд повеќе пати го одложувал претресот поради тоа што, оштетената не можела уредно да биде повикана за главниот претрес. Преку Секретаријатот за внатрешни работи таа била барана во Бујановац, Смедерево, Крагуевац, но, бидејќи не можел да ја дознае адресата на оштетената, основано, врз основа на чл. 333 ст. 1 т. 1 од ЗКП, судот решил, и покрај противењето на обвинетите, да се прочита исказот на оштете-

ната. Сведок кој не е уредно повикан за главниот претрес, не може да биде приведен ниту спрема него може да биде распишана потерница, како што се бара во жалбените наводи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 44/80 од 29. V 1980 година)

106. Кога обвинетиот имал бранител, судот во смисла на чл. 123 ст. 4 од ЗКП е должен препис од пресудата и од жалбата на противната страна да му достави и на бранителот.

Непоставувајќи така судот сторил суштествена повреда од чл. 364 ст. 2 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите во предметот се гледа дека обвинетиот во текот на кривичната постапка имал ангажирано бранител кој бил присутен на главниот претрес кога е донесена првостепената пресуда. Следствено на ова, во смисла на чл. 123 ст. 4 од ЗКП, примерок од пресудата требало да му се достави и на бранителот на обвинетиот. Но ова не е сторено од првостепениот суд. Исто така вложената жалба од тужителот не му е доставена на одговор на бранителот на обвинетиот, како што е предвидено во чл. 123 ст. 4 од ЗКП.

Со ваквите постапувања на првостепениот суд повредено е правото на одбрана на обвинетиот, бидејќи му е оневозможено преку бранителот да поднесе жалба против првостепената пресуда, а исто така му е оневозможено да даде одговор на жалбата од тужителот.

Окружниот суд со тоа што решавал по жалбата на тужителот без да провери дали е правилно извршено доставувањето на првостепената пресуда и на жалбата од тужителот, го повредил правото на одбрана на обвинетиот.

Со ваквата постапка на судовите сторена е суштествена повреда на одредбите на ЗКП од чл. 364 ст. 2.

Според сето гореизнесено овој суд го уважи барањето за заштита на законитоста на Јавниот обвинител на Македонија, па пресудата на Окружниот суд ја укина, а предметот го врати на натамошно постапување на Општинскиот суд.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 1/81 од 15. I 1982 година)

107. Првостепениот суд сторил суштествена повреда на кривичната постапка предвидена во чл. 364 ст. 2 од ЗКП кога на обвинетиот, кој се наоѓал во странство на привремена работа со непозната адреса, му судел во отсуство, а претходно не ги утврдил ниту ги навел во пресудата особено важните причини да се суди во отсуство — чл. 300 ст. 3 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија, ценејќи ги наводите во барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда најде дека

тие се основани, бидејќи во конкретниот случај не се исполнети сите услови од чл. 300 од ЗКП за на осудениот да му се суди во отсуство.

Согласно со член 300 ст. 3 од ЗКП на обвинетиот може да му се суди во отсуство само ако е во бегство или инаку не им е достапен на државните органи, а постојат важни причини да му се суди иако е во отсуство.

Во конкретниов случај не се исполнети услови на осудениот да му се суди во отсуство.

Од списите по предметот се гледа дека осудениот на 12. X 1979 година, за која е закажан главниот претрес, не се наоѓал на територијата на СФРЈ, туку, како што се гледа од писмото на СВР во Тетово, бил на привремена работа во Данока, со непозната адреса. Општинскиот јавен обвинител од Тетово со овој писмо Кт. бр. 247/79 од 17. I 1980 година, доставил предлог до првостепениот суд на осудениот да му се суди во отсуство, бидејќи бил со непозната адреса и не им бил достапен на државните органи, а постоеле важни причини да му се суди во отсуство. По ова првостепениот суд донел решение со кое на осудениот му поставил бранител по службена должност.

Првостепениот суд во конкретниов случај стерил суштествена повреда на кривичната постапка предвидена во чл. 364 ст. 2 од ЗКП кога на обвинетиот, кој се наоѓал во странство на привремена работа со непозната адреса, му судел во отсуство, а претходно не ги утврдил ниту ги навел во пресудата особено важните причини да му се суди иако е отсутен. Член 300 ст. 3 од ЗКП бара, на обвинет да му се суди во отсуство само ако, покрај тоа што тој се наоѓа во бегство или не им е достапен на државните органи, постојат особено важни причини. Во конкретниов случај, како првостепениот суд, така и второстепениот суд не дале образложение за вториот услов. Такви причини не навел ни јавниот обвинител.

Со оглед на тоа што за судење во отсуство се потребни кумулативно двата услова, а во конкретниов случај не е утврдено постоењето на вториот услов, судот ги укина првостепената и второстепената пресуда согласно со чл. 428 во врска со чл. 427 ст. 3 од ЗКП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 60/80 од 27. VI 1980 година)

108. Суштествено е повредена постапката во смисла на чл. 364 ст. 2 во врска со чл. 347 од ЗКП, кога првостепената пресуда се заснова врз искази на сведоци кои на главниот претрес не се сослушани или записниците од нивните искази не се прочитани, иако претседателот на советот надвор од главниот претрес со кусата содржина на тие докази ги запознал членовите на советот.

Од образложението:

Врховниот суд, по проучувањето на списите, наводите и предлозите, најде дека:

На претресот, одржан на 27. XII 1979 година, кој повторно почнал, не се прочитани исказите на сведоците Ф. Е., З. Е., Ш. В., Н. Ч., и З. А., кои биле сослушани на главниот претрес на 9. и 12.

XII 1979 година, а не се прочитани ни исказите на сведоците Р. А. Ф. Р. и Т. А., кои се сослушани на главниот претрес на 26. XI 1979 година, како што не е прочитан ни исказот на сведокот А. Н. кој е сослушан во истрагата на записник на 1. VIII 1979 година, иако во записникот стои констатацијата дека горните искази се прочитани. Ова се утврдува од изјавите на сите членови на судскиот совет. Токму врз овие докази првостепениот суд ја заснова пресудата. Спротивно тоа, пресудата се заснова врз докази што не се изведени на главниот претрес, што е спротивно на чл. 347 ст. 1 од ЗКП. Фактот што во составот на советот на претресите на 1. VIII 1979 год.; на 26. XI и на 9 и 12. XII 1979 година, кога биле непосредно сослушани споменатите сведоци бил истиот претседател, судијата и едниот член, воопшто не ја менува правната положба, бидејќи двајцата судии — поротници од составот на советот пред кој е одржан последниот претрес се нови, така што тие немаат непосредни забележувања и сознанија за тоа што сведочеле тие сведоци. Со тоа е нарушено начелото на непосредност во судењето, кога за тоа нема законски претпоставки, што е гаранција за вистинитс и правилно утврдување на фактите од значење за одлуката.

Врховниот суд при испитувањето на овие наводи не го занемари ни фактот што пред започнувањето на претресот претседателот на советот, како што тврди во изјавата, а тоа е потврдено и од другиот судија, накусо ги запознал со содржината на исказите на споменатите сведоци и што по одржаниот претрес и на советувањето постапил исто така, па најде дека таквото постапување никако не може да биде замена за она што непосредно ќе се чуе, било со читањето на порано распитаните сведоци, ако за тоа има услови, било со непосредното сослушување на сведоците, врз основа на која непосредност секој член создава своја претстава за настанот и свое општествено уверување. Доволно е во оваа пригода да се укаже дека интерпретацијата и колку и да е блиска на тоа што е напишано или чуено, е само субјективна претстава на оној што тоа го прави. Еден ист збор, реченица или дел од исказ со поинаков нагласок, поинакво апострофирање, може да добие друго значење од она кога не се апострофира, или ако друг дел од зборот, реченицата или дел од исказот се апострофира. Во случајов, пак, горните искази не се прочитани ни на советувањето, или се прочитани само делови од исказите само на сведоците В. и Ч., како што истакнува во својата изјава еден од судиите — поротници.

При таква положба, Врховниот суд најде дека првостепениот суд во текот на претресот со тоа што не ги прочитал исказите на сведоците, а само констатирал дека се прочитани, постапил спротивно на чл. 333 ст. 2 од ЗКП и со тоа што пресудата ја заснова врз докази што не се изведени на главниот претрес, постапил спротивно на чл. 347 ст. 1 од ЗКП, а тоа можело да биде од влијание за пресудата, со што е сторена повредата од чл. 364 ст. 2 од ЗКП. На поради тоа, врз основа на чл. 385 ст. 1 од ЗКП, ја уважи жалбата на обвинетиот и првостепената пресуда ја укина, а предметот го врати на повторно судење. При повторното судење првостепениот суд е должен да постапи на начин како што погоре е укажано, што е гаранција за објективно и вистинито одлучување.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 16/80 од 11. IV 1980 година)

109. Кога во судскиот совет се изменил еден член од судните поротници и без согласност на обвинетиот на главниот претрес е читан исказот на еден од сведоците што бил даден на поранешниот претрес, не е сторена суштествена повреда на кривичната постапка од чл. 364 ст. 1 т. 1 во врска со чл. 360 ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

Не се основани наводите во барањето за заштита на законитоста дека пониските судови сториле суштествена повреда на кривичната постапка кога во изменет судски состав, иако само на еден судија-поротник, бил читан исказ на сведок што бил даден во поранешен претрес, а со читањето на исказот не се согласил обвинетиот.

Ова затоа што според одредбите на чл. 333 ст. 2 од ЗКП судот може да изведе доказ со читање на искази на сведоци дадени во претходни претреси без да бара согласност од странката, ако тие искази се дадени на главен претрес и пред ист претседател на совет.

Во конкретниов случај прочитаниот исказ на еден од сведоците бил даден на претходниот главен претрес пред истиот претседател, судски совет и еден член на советот.

Според тоа, кога пред изменет судски совет и тса на еден од судните поротници е изведен доказ со читање на записник од искази на сведоци дадени на поранешен главен претрес пред ист претседател на совет, не се смета за непрописно оставен суд, ниту пак во донесувањето на пресудата учествувал судија — поротник кој не учествувал на главен претрес, како што е тоа предвидено во чл. 364 ст. 1 т. 1 од ЗКП.

Од овие причини со нападнатата пресуда донесена во редовната кривична постапка не е сторена суштествена повреда на чл. 364 ст. 1 т. 1 од ЗКП, како што се наведува во барањето за заштита на законитоста.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кжз. бр. 10/81 од 2. VII 1981 година)

110. Со тоа што првостепената пресуда се заснова врз исказ на оштетената која е сослушана без толкувач, иако е глумонема и неписмена, сторена е повреда на чл. 364 ст. 1 т. 8 од ЗКП.

Од образложението:

Општинскиот суд во К. со пресудата К. бр. 16/81 од 20. II 1981 година го огласил виновен осудениот за 3 кривични дела силување од чл. 94 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Со пресудата на Окружниот суд во С. Кж. бр. 745/81 од 28. IV 1981 година е потврдена првостепената пресуда.

Барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда во рокот предвиден со чл. 425 ст. 2 од ЗКП, поднесе осудениот. Во барањето наведува дека:

Со правосилната пресуда се повредени одредбите на кривичната постапка, предвидени во чл. 364 ст. 1 т. 8 од ЗКП. Имено, пресудата се заснова врз доказот сослушување на оштетената М. Р.

која е глумонема, а на која судот бил должен да ѝ обезбеди толкувач. Судот тоа не го сторил, а од нејзините мимики на записникот за главниот претрес констатирал дека таа била нападната од страна на обвинетиот и дека тој се обидел да ја силува. Вака изведениот доказ не може да послужи за доказ врз кој се занова пресудата.

Врховниот суд при увидот во записникот за главниот претрес констатира дека горните наводи се точни.

Првостепениот суд бил должен да ѝ обезбеди толкувач на оштетената т.е. лице кое може да се разбере со неа, воспоставувајќи соодветен контакт, и врз основа на тоа да се состави нејзиниот исказ. Судот не може преку личните уверувања — гестикулации и мимики на оштетената, да го составува нејзиниот исказ и врз тој исказ да ја занова пресудата.

Поради горното Врховниот суд најде дека е сторена повреда од чл. 224 ст. 2 во врска со чл. 364 т. 8 од ЗКП, па ги укина пресудите на пониските судови.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Вп. бр. 37/81 од 18. VI 1981 година)

111. Пропуштањето да му се достави на обвинетиот првостепена пресуда, кога таа му е доставена на неговиот бранител, од чие доставување се смета рокот за жалба — чл. 356 ст. 3, во врска со чл. 123 ст. 4 од ЗКП, не било од влијание за законито одлучување во жалбената постапка — чл. 427 ст. 1 т. 3 од ЗКП, кога е донесена второстепената пресуда со која е уважена жалбата на јавниот обвинител, а на која согласно со чл. 371 од ЗКП бил присутен и обвинетиот.

Од образложението:

Од увидот во списите во предметот се гледа дека првостепената пресуда на бранителот на обвинетиот му е доставена на 14. VI 1983 година.

Согласно со чл. 123 ст. 4 од ЗКП, ако обвинетиот има бранител обвинението, обвинителниот предлог, приватната тужба и сите одлуки од чие доставување тече рокот за жалба, како и жалбата на противната странка која се доставува заради одговор, ќе се достави и на бранителот и на обвинетиот според одредбите од чл. 122 на овој закон.

Во тој случај рокот за вложување правен лек, односно одговор на жалба тече од денот на доставувањето на писменото на бранителот.

Во случајов обвинетиот имал бранител, а првостепената пресуда како што погоре е речено, му е доставена на 14. VI 1983 година, а жалбата на бранителот до судот е поднесена на 11. VII 1983 година што значи по протекот на рокот за поднесување која со решението Кж. бр. 1739/83 од 3. VI 1983 година е отфрлена како неблагоприятна.

Од увидот се гледа и тоа дека на седницата одржана пред второстепениот суд, во смисла на чл. 371 од ЗКП, обвинетиот бил присутен.

При ваква оостојба точен е наводот во барањето на осудениот дека постапката е повредена со тоа што првостепената пресуда не му е доставена. Меѓутоа, таквата повреда не била од битно влијание за заксниот одлучување, при оостојба рокот за жалба, во смисла на чл. 123 ст. 4 од ЗКП, да тече од денот на доставувањето на пресудата на бранителот, а обвинетиот пак, присуствувал на седницата што е одржана пред второстепениот суд, во смисла на чл. 371 од ЗКП, и притоа имал можност да даде одговор на наводите во жалбата на Окружниот јавен обвинител.

Од горните причини следуваше да се одбие барањето како неосновано, согласно со чл. 429, во врска со чл. 421 од ЗКП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 156/83 од 29. XII 1982 година)

112. Второстепениот суд го повредил законот кога не одговорил на наводите во жалбата за погрешна примена на КЗ — чл. 388 ст. 1, во врска со чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Второстепениот суд не одговорил на жалбените наводи во врска со повредата на КЗ, при што посебно како жалбен навод се истакнува дека, иако се прифатила фактичката состојба како што ја утврдил првостепениот суд, според жалбата евентуално би можело да стане збор за кривичното дело навреда или за кривичното дело лесна телесна повреда.

При ваква положба во барањето за заштита на законитоста основано се наведува дека второстепениот суд ја повредил одредбата од чл. 388 од ЗКП, каде што е јасно речено дека во објаснувањето на пресудата второстепениот суд треба да ги оцени сите жалбени наводи.

Во конкретниот случај Окружниот суд во С. одлучувајќи по жалбата на обвинетиот против првостепената пресуда воопшто не ги оценил жалбените наводи во врска со примената на КЗ, т.е. дали во дејствијата на обвинетиот се одржани елементите што го сочинуваат битието на кривичното дело од чл. 209 од КЗ на СРМ, особено во врска со елементот на изживувањето на сторителот при вршењето на ова кривично дело.

Од овие причини следуваше да се уважи барањето за заштита на законитоста, а пресудата на Окружниот суд во С. Кж. бр. 891/82 да се укине.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 16/82 од 4. IX 1982 година)

113. Кога првостепениот суд ослободителната пресуда ја заснова врз чл. 350 т. 1 од ЗКП во врска со чл. 8 од КЗ на СФРЈ — дека делото што му се става на товар на обвинетиот не е кривично дело, а требало да ја заснова врз чл. 350 т. 2 од ЗКП во врска со чл.

16 од КЗ на СФРЈ, бидејќи сторителот бил во вистинска заблуда, погрешно го применува КЗ — чл. 365 ст. 1 т. 1 и 2 од ЗКП, која повреда врз основа на чл. 387 од ЗКП, може да ја отстрани второстепениот суд, а не дека сторил суштествена повреда на постапката според чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Жалбените наводи за суштествена повреда на постапката не се основани, поради следново:

Наводот во жалбата на Окружниот јавен обвинител дека првостепената пресуда е противречна, бидејќи во диспозитивот стои дека обвинетиот Т. се ослободува врз основа на чл. 350 т. 1 од ЗКП, т.е. дека дејствието што му се става на товар со обвинението не е кривично дело, а во причините се наведува дека не е докажано сти при обљубата е употребена сила, што би претставувало основ за ослободување на обвинетиот, согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП и понатаму, дека тсј делото го сторил во битно намалена пресметливост, но и во вистинска заблуда, што би претставувало основ за ослободување според чл. 350 т. 2 од ЗКП, во врска со чл. 16 од КЗ на СФРЈ е точен но тие противречности во конкретниот случај не се од такъв карактер што да ја доведуваат под сомнение суштината на ослободителната пресуда, бидејќи пред сè станува збор за материјалниот основ поради кој следува обвинетист Т. да се ослободи од обвинението, т.е. дали дејствието што го сторил обвинетиот, па и другите, е кривично дело — чл. 8 од КЗ на СФРЈ, односно дали обвинетиот делото го сторил во непреметлива состојба — чл. 12 од КЗ на СФРЈ, односно во вистинска заблуда — чл. 16 од КЗ на СФРЈ, што второстепениот суд може да го исправи, ако најде дека е погрешно применето материјалното право, а не поради повреда на процесното право. Во тој поглед Врховниот суд наоѓа дека првостепениот суд правилно ги утврдил фактите и околностите од кои зависи правилната примена на материјалното право.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 25/82 од 12. III 1982 година)

114. Првостепената пресуда се заснова врз нецелосно утврдена фактичка состојба — чл. 366 ст. 1 од ЗКП, кога обвинетиот е ослободен од обвинението поради тоа што не сакал да го лиши од живот оштетениот (немал директна умисла), а судот не испитувал дали обвинетиот, иако бил свесен дека со своите дејствија може да го лиши од живот оштетениот, се согласил со тоа (евентуална умисла) — чл. 13 од КЗ на СФРЈ.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд во нападнатата пресуда неспорно утврдил дека односите помеѓу обвинетиот С. и оштетениот Р. биле од порано нарушени поради фактот што обвинетиот С. често конзумирал алкохол.

Не е спорно дека на критичниот ден обвинетиот конзумирал поголемо количество алкохол, поради што се наоѓал во состојба на битно намалена пресметливост. Кога стигнал дома, само што седнал на масата на која претходно вечерале оштетениот и жената на обвинетиот — свидетелката Т., го зел куќинскиот нож, се упатил кон оштетениот Р., кој бил легнат на креветот, и трипати го убој во пределот на градите. Не е спорно ни тоа дека сопругата — свидетелката Т. по третиот убој успеала да му го земе ножот спречувајќи го во натамошното дејствување.

Спорно во случајов е дали обвинетиот сакал оштетениот да го лиши од живот (директна умисла), или дали бил свесен дека со дејствијата што ги презема можел оштетениот да го лиши од живот и дали со тоа се согласил (евентуална умисла).

Првостепениот суд го ослободил обвинетиот од обвинението бидејќи нашол дека не било докажано оти обвинетиот сакал оштетениот да го лиши од живот (директна умисла). Меѓутоа, судот не испитувал дали обвинетиот не го сторил кривичното дело со евентуална умисла.

Имено, за постоење на кривичното дело убиство од чл. 37 ст. 1 од КЗ на СРМ не е потребна намера на сторителот друг да лиши од живот, туку е доволно тој да постапува со умисла.

Според тоа, доволна е и евентуална умисла, при што кај обвинетиот во поглед на предизвикувањето на забранетата последица не постои интензитет на волја во тој степен како кај директната умисла.

Сторителот е свесен за дејствието и за последицата. Тој го сака дејствието, а во поглед на последицата само се согласува таа да настапи.

Токму од овој аспект првостепениот суд не ги испитувал речавачките факти, што довело до тоа фактичката состојба во првостепената пресуда да биде нецелосно утврдена, поради што следуваше да се уважи жалбата на јавниот обвинител како основана, првостепената пресуда да се укине и предметот да се врати на повторно судење, на кое првостепениот суд ќе ги има предвид горните укажувања и ќе ги цени и другите жалбени наводи истакнати во жалбата на јавниот обвинител.

Од горните причини, согласно со чл. 385 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 3/79 од 22. III 1979 година)

115. Кога јавниот обвинител првостепената пресуда во жалбата ја напаѓа поради погрешно утврдена фактичка состојба — чл. 366 од ЗКП и поради погрешна примена на КЗ — чл. 365 т. 4 од ЗКП, а не и поради изречената казна — чл. 367 од ЗКП, второстепениот суд ако ја преправи првостепената пресуда и делото го квалификува во потежок вид и наместо ст. 1 го применил ст. 2 од чл. 95 од КЗ на СРМ, не е овластен да ја испитува казната на штета на обвине-

точот, бидејќи само жалбата поднесена во корист на обвинетиот по горните основи во себе содржи и жалба поради одлуката за казната, мерката за безбедност и одземањето на имотната корист — чл. 379 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т ю :

Испитувајќи ја изречената казна на обвинетиот, Врховниот суд најде дека:

Согласно со чл. 379 од ЗКП, жалбата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба или поради повреда на КЗ изјавена во корист на обвинетиот содржи во себе и жалба поради одлуката за казната, мерката за безбедност и одземањето на имотната корист. Во конкретниот случај жалбата на јавниот обвинител, која се однесува на погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и за повреда на КЗ изјавена на штета на обвинетиот и на постариот малолетник со оглед на тоа што првостепената пресуда не се напаѓа поради одлуката за казната, не може пресудата да се испитува и за казната на штета на обвинетиот, без оглед на тоа што Врховниот суд најде дека жалбата на јавниот обвинител за квалификацијата на делото е основана и без оглед на тоа што овој суд делото го квалификувал според ст. 2 од чл. 95 од КЗ на СРМ. Во случајов може да се испитува првостепената пресуда во однос на казната само во корист на обвинетиот, т.е. од причините што ги наведува обвинетиот во жалбата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 25/82 од 12. III 1982 година)

116. Повредено е начелото на забрана реформацио ни пејус (чл. 378 од ЗКП) кога судот при повторното судење, по укинувањето на првостепената пресуда по жалба на обвинетиот, го условил одложувањето на извршувањето на казната и со плаќањето на неплатената даночна обврска, кој услов не постоел во укинатата пресуда.

О д о б р а з л о ж е н и е т ю :

Точни се наводите во барањето за заштита на законитоста дека Општинскиот суд во Б. ги исврредил одредбите на чл. 390 ст. 4, во врска со чл. 378 од ЗКП и чл. 52 ст. 2 од КЗ на СФРЈ.

Согласно со чл. 390 ст. 4 од ЗКП при изрекувањето на новата пресуда првостепениот суд е врзан со забраната пропишана во чл. 378 од истиот закон. Во чл. 378 од ЗКП е речено дека, ако е изјавена само жалба во корист на обвинетиот, пресудата не смее да се измени на негова штета. Во таков случај судот не смее обвинетиот да го осуди според построг КЗ, ниту на построга казна отколку што бил осуден со првостепената пресуда.

Од наведеното во овие одредби произлегува дека Општинскиот суд во Б., штом со укинатата пресуда исклучиво по жалбата на обвинетист одложувањето на извршувањето на утврдените казни било условено само со тоа тој во рок од две години да не стори ново кривично дело, без некој посебен друг услов, не смеел со новата пресуда донесена по повторното судење, да одредува дека доколку

обвинетиот не ја исполни предвидената обврска во оваа пресуда за плаќање на даночната обврска, условната осуда ќе биде отповикана и дека ќе се определат да се извршат утврдените казни во условната осуда. Ова не смее да го стори првостепениот суд, бидејќи со таквата постапка обвинетиот е осуден според построг КЗ, отколку што бил осуден со поранешната пресуда. Обвинетиот сега со оваа пресуда е осуден според построг закон бидејќи со укинатата пресуда одложувањето на извршувањето на казната било условено само во смисла на чл. 52 ст. 1 од КЗ на СФРЈ, каде што е предвидена само обврска обвинетиот за времето што судот ќе го определи да не стори ново кривично дело. Меѓутоа, сега судот, покрај овој услов предвиден во споменатиот став од чл. 52 од КЗ ги применил и одредбите предвидени во ст. 2 од истиот член на овој закон и одредил казната да се изврши ако обвинетиот во одредениот рок не ги исполни обврските предвидени со кривично-правните одредби. Јасно е дека сега, ако обвинетиот во рок од 3 месеци не ја исполни обврската за која станува збор, условната осуда ќе му биде отповикана, иако тој во предвидениот рок не сторил ново кривично дело. Очигледно е дека со ваквото свое постапување првостепениот суд обвинетиот го осудил според построг КЗ.

Од изнесените причини Врховниот суд на Македонија не уважи барањето за заштита на законитоста на Јавниот обвинител на Македонија и ја преправи првостепената пресуда во таа смисла што одлучи да ја укине клаузулата со која одложувањето на извршувањето на утврдената казна на обвинетиот е условено и со исполнувањето на обврската за плаќање на даночната обврска во рок од три месеци и можноста поради неисполнувањето на таквата обврска да се отповика условната осуда.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 1/83 од 7. I 1983 година)

117. Со тоа што жалбениот суд, согласно со чл. 388 од ЗКП не ги оценил сите жалбени наводи и предлозите за нови докази, го повредил правото на одбрана на обвинетиот во постапката по жалба. Меѓутоа, само онаа повреда на правото на одбрана што е од влијание за донесувањето на правилна пресуда, е основ за вонредно преиспитување на правосилната пресуда — чл. 327 ст. 1 т. 3 од ЗКП.

Од образложението:

Точен е наводот на осудениот дека тој во жалбата предложил нови докази — заверени изјави дадени од Б. К. син на осудениот, и А. З. од с. Чеграни. Првиот наведува дека бил присутен во својот дом кога неговиот татко, осуденист Б. Н. примил од сведокот Б. П. кој е негов баџанак, 60.000 динари наведувајќи дека тоа е заем, а вториот сведок наведува дека тој го превезувал со својата лека кола сведокот Б. П. и во разговор му рекол оти му дал на заем 60.000 динари на осудениот Н. и да не му враќа. Второстепениот суд согласно со чл. 388 од ЗКП бил должен во образложението на пресудата да ги оцени сите жалбени наводи, па и предлозите за нови докази, што во конкретниот случај не го сторил па со тоа очигледно

ја повредил постапката. Меѓутоа, таа повреда не била од влијание за законитето и правилното одлучување, поради следново:

Од исказот на оштетениот Т. се гледа дека разговорот во врска со фактот што осудениот Н. има познајник — истражен судија кој може казната на О. М. да му ја замени со условна осуда е воден во с. Челонек, во продавницата на сведокот И. Е. кога и побарал 60.000 динари. Тоа го потврдил и сведокот Б. П. Подоцна тие, оштетениот Т. и сведокот Б. отишле во домот на осудениот Н. и му ги дале парите. Според тоа, сведокот К. не бил присутен кога е барана сумата и не знае зошто е барана, а истото важи и за сведокот З. Тие знаат дека сведокот Б. рекол оти е даден заем, што може и да е речено бидејќи недозволеното дејствие — да се даваат пари за да се поткупи судија на окружен суд, нема да се обелоденува ниту на свои роднини ниту на лица кои тоа не се. Меѓутоа, ако е земен заем, како што се бранел и осудениот, која е причината тој, осудениот Н. да го ангажира адвокатот Б. К. и нему да му исплати 3.000 динари, особено кога Б. барал 2.000 динари, како што тоа го изјавил тој сведок, а пак, таа сума не е барана од оштетениот Т. Според тоа, очигледно е дека и со ослушувањето на споменатите сведоци не би се довело во осмнение утврдувањето на првостепената пресуда. Но само онаа повреда на правото на одбраната на осудениот во постапката по жалбата, што е од влијание за донесувањето на правилна пресуда — чл. 427 ст. 3 од ЗКП, може да биде основ таа пресуда да се укине. Поради тоа и овој навод се одбива како неоснован.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 15/83 од 4. III 1983 година)

118. Со тоа што првостепениот суд при повторното судење не ги отстранил нејасностите и противречностите (чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП) воочени од второстепениот суд и со тоа што не наредил да се изврши сообраќајно вештачење како ново процесно дејствие за разјаснување на сообраќајниот настан, како што укажал второстепениот суд, сторил суштествена повреда на постапката во смисла на чл. 390 ст. 3 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на списите, правосилната пресуда и наводите во барањето, најде дека:

Со пресудата К. бр. 4/80 од 4. IV. 1980 година, Општинскиот суд во Т го огласил виновен обвинетиот Л. Р. за кривичното дело запрозвање на сообраќајот од чл. 243 ст. 5, во врска со чл. 239 ст. 3 од ЗКП, сторено во време и на начин како што е опишано во првостепената пресуда.

Окружниот суд во Скопје, уважувајќи ја жалбата на оштетениот, со решението Кж. бр. 1562/80 од 15. VIII 1980 година ја укинал првостепената пресуда, при што укажал: дека утврдувањето во првостепената пресуда обвинетиот, кога видел како возилото што му доаѓало во пресрет, управувано од сега покојниот А. М., преминало на неговата коловозна лента. „не презел никакви мерки за да го избегне сударот“ што е во противречност со содржината на записникот за увид, фотодокументацијата и скиците, од кои произлегува дека

пред местото на судирот има траги на кочење од возилото со кое управувал тој и тоа вс должина од 16 метри и околу 6м по судирот; потоа дека утврдувањето во првостепената пресуда оти возилото на покојниот навлегло во коловозната лента за 110 см е во спротивност со податоците од скицата, кои укажуваат дека тоа возило навлегло за 160 см, односно е во спротивност со наодот во вештото мислење од инж. С. С. дека возилото навлегло за 180 см; дека утврдувањето во првостепената пресуда оти обвинетиот би го избегнал судирот ако возилото би го управувал по десно за 60 см е во спротивност со фактот што возилото на покојниот навлегло најмалку за 160 см при што возилото на обвинетиот е широко 220 см, што прави зафат од 380 см, а патот е широк (без риголата) 350 см; дека првостепениот суд не го распрашал на претресот вештото лице инж. С. С. па така останале неразјаснети противречностите меѓу вештото лице и дополнителното мислење итн. Со тоа се сторени повреди во смисла на чл. 364 ст. 1 т. 11 и чл. 250, 326 ст. 2 и чл. 339 ст. 2 од ЗКП, па му наложил на првостепениот суд при повторното судење да се изврши негово сообраќајно вештачење од Заводот за судско вештачење.

Меѓутоа, при повторното судење првостепениот суд ниту ги извел процесните дејствија ниту ги расправил спорните околности на кои укажал второстепениот суд, па ја донел пресудата К. бр. 334/80 од 24. X 1980 година, со која обвинетиот е огласен виновен за истото дело. Оваа пресуда станала правосилна бидејќи жалбата на обвинетиот е отфрлена поради тоа што, по објавувањето на пресудата и по откажувањето на правото на жалба од јавниот обвинител и обвинетиот се откажал од тоа право.

При таква состојба Врховниот суд наоѓа дека со тоа што првостепениот суд не постапил спред упатството на второстепениот суд е сторена повреда од чл. 390 ст. 3 од ЗКП, а со тоа што утврдувањето во првостепената пресуда е во противречност со доказите врз кои се заснова, бидејќи новата пресуда К. бр. 344/80 е содржински иста како и укинатата пресуда К. бр. 4/80 е сторена повреда од чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 15/81 од 8 XII 1981 година)

119. За закажаната седница во смисла на чл. 370 ст. 1 од ЗКП второстепениот суд задолжително го известува јавниот обвинител. Неизвестувањето на јавниот обвинител за седницата претставува битна повреда од чл. 364 ст. 2, во врска со чл. 370 ст. 3 од ЗКП.

Од образложението:

Согласно со чл. 370 ст. 1 од ЗКП кога списите ќе пристигнат кај второстепениот суд, претседателот на жалбениот суд одредува судија известител. Ако станува збор за кривично дело кое се гони по барање на јавниот обвинител, судијата известител списите ќе му ги достави на надлежниот јавен обвинител, кој е должен да ги разгледа и без одложување да му ги врати на судот. Согласно со став 2 јавниот обвинител може враќајќи ги списите да стави предлог или да изјави дека предлог ќе стави на седницата на осветот. Во ст.

3 од истиот член е предвидено кога јавниот обвинител ќе ги врати списите, претседателот на советот да закаже седница на советот и за тоа да го извести јавниот обвинител.

Бидејќи во случајов Окружниот суд одржал седница на советот без да го извести јавниот обвинител, иако е должен тоа да го стори ја повредил одредбата од чл. 370 ст. 3 од ЗКП.

Јавниот обвинител сам оценува дали ќе присуствува на седницата на советот, бидејќи ако е тој известен, седницата може да се одржи и во негово отсуство. Ваквата одредба нема формален, туку има и суштински карактер, бидејќи на седницата на советот јавниот обвинител е должен да се осврне на жалбените наводи, да укаже на одредени докази, да укаже на правната примена на одредени одредби од законот, во поглед на одлуката за казната и друго. Доколку доставил писмен предлог тој предлог може да го измени.

Од горните причини известувањето на јавниот обвинител не е формално и затоа во законот стои дека за седницата на советот ќе се извести јавниот обвинител, што подразбира задолжително известување.

Поради горенаведеното Врховниот суд на Македонија, согласен со чл. 422 т. 1 од ЗКП, утврди дека со пресудата на Окружниот суд е повредена одредбата од чл. 370 ст. 3 од ЗКП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 12/82 од 12. V 1982 година)

120. Кога советот од чл. 26 ст. 6 од ЗКП одлучува по жалбата на обвинетиот против решението за спроведување истрага и најде дека таа е основана поради постоењето на една од околностите предвидени во чл. 171 од ЗКП, ќе донесе решение со кое ќе го преиначи првостепеното решение, така што ќе го одбие барањето за спроведување на истрагата — чл. 397, во врска со чл. 159 ст. 8 од ЗКП

Против тоа решение на советот не е дозволена жалба — чл. 394 ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

Истражниот судија при Окружниот суд во С. со решението Кио. бр. 33/82 од 24. III 1982 година, определил да се спроведе истрага против обвинетите М. Т. и П. Д., двајцата од С., поради постоење основано сомнение дека сториле кривично дело тешко дело против безбедноста на луѓето и имотот во сообраќајот, од чл. 243 во врска со чл. 240 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Советот на Окружниот суд во С. решавајќи по жалбата на обвинетиот П. Д., со решението Кс. бр. 157/82 од 3. IV 1982 година, ја уважил жалбата и решението на истражниот судија го преправил, така што истрагата против него ја запрел.

Окружниот јавен обвинител од С. поднел жалба против решението на советот, при што навел дека, иако обвинетиот Д. не го управувал возилото, можел да го стори кривичното дело од чл. 243, во врска со чл. 239 ст. 1 од КЗ на СРМ, а тоа што барањето се од-

несува за кривичното дело од чл. 243, во врска со чл. 240 од КЗ на СРМ не е од битно значење, бидејќи за правната квалификација не е врзан судот, па поради тоа предлага решението на советот да се преправи и да се овозможи натамошна постапка. Жалбата ја заснова врз чл. 171 ст. 3 од ЗКП.

Јавното обвинителство на Македонија, кому му беа доставени списите на увид, враќајќи ги описите со актот Ктр. бр. 235/82 од 19. IV 1982 година, предлага да се уважи жалбата на Окружниот јавен обвинител.

Врховниот суд на Македонија, по проучувањето на описите, најде дека:

Жалбата не е дозволена, од следните причини:

Согласно со чл. 394 ст. 1 од ЗКП против решението на истражниот судија и против другите решенија на судот донесени во прв степен може да се изјави жалба секогаш кога во овој закон не е изречно определено дека жалбата не е дозволена. Од тука произлегува дека жалба против решенија на судот, па и на советот донесени во втор степен, не е дозволена. А во конкретниов случај нападнатото решение со жалбата на окружниот јавен обвинител е решение на советот донесено во втор степен. При тоа советот од чл. 23 ст. 6 од ЗКП одлучува врз основа на овластувањата предвидени во чл. 159 ст. 8 од ЗКП. Поради тоа, врз основа на чл. 397 ст. 1 и 2 од ЗКП, следувааше да се одлучи како во диспозитивот.

Повикувањето на окружниот јавен обвинител на чл. 171 ст. 3 од ЗКП е без основ. Вистина, согласно со чл. 171 ст. 1 од ЗКП советот од чл. 23 ст. 6 од ЗКП истрагата ќе ја запре кога одлучува за било кое прашање во текот на истрагата, ако најде дека постои било која од околностите во т. 1, 2, 3 и 4 од тој член, против кое решение согласно со ст. 3 од тој член е дозволена жалба. Меѓутоа, тоа се случува кога истрагата се спроведува врз основа на правосилно решение на истражниот судија или на советот. Во тој случај ваквото решение на советот може да се обжалува, бидејќи жалбата е изречно дозволена и тоа е во согласност со чл. 394 ст. 2 од ЗКП. Но, конкретниов случај не е таков.

(Решение на Врховниот суд на Македонија Кр. бр. 115/82 од 23. IV 1982 година)

121. Кога судот одлучува во постапка за неправо повторување во смисла на чл. 401 ст. 1 т. 1 од ЗКП, во врска со чл. 48 ст. 2 т. 3 од КЗ на СФРЈ при изрекувањето на единствената казна мора да ги има на увид сите правосилни пресуди од кои ќе може да го види описот на дејствијата за кои осудениот е огласен виновен и од кои ќе ги види олеснувачките и отежнувачките околности.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд, решавајќи по предлогот за изрекување единствена казна на осудениот, ги преправил правосилните пресуди со кои е осудуван по однос на одлуката за казната, па со примена

на чл. 401 ст. 1 т. 1 од ЗКП, во врска со чл. 48 ст. 2 т. 3 од КЗ на СФРЈ го осудил обвинетиот на единствена казна затвор од 8 години и 11 месеци.

Меѓутоа, како што се гледа од образложението на нападнатата пресуда, Окружниот суд не ги имал на увид сите пресуди од кои може да се види опиоот на дејствијата за кои осудениот е огласуван виновен, а кои пресуди се правосилни.

Според наоѓањето на овој суд ваквото постапување од страна на првостепениот суд е потребно од причини што при изрекувањето на единствената казна не ги имал на увид сите правосилни пресуди, што се гледа од списите по предметот, од кои може да го види опиоот на дејствијата за кои осудениот е огласуван виновен и од кои ќе ги види олеснувачките и отежнувачките околности од чл. 41 од КЗ на СФРЈ кои ги пенеле судовите при одмерувањето на видот и висината на казната.

Бидејќи тоа не го сторил првостепениот суд, следуваше жалбата да се уважи, а нападнатата пресуда да се укине и предметот да се врати на повторно судење.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Кж. бр. 181/83 од 10. XI 1983 година)

122. Повторување на кривичната постапка завршена со правосилно решение за запирање на истрагата ќе се дозволи ако со новиот доказ се стават под сомнение причините поради кои е дадена изјавата за откажување на гонењето, бидејќи тогаш се смета „дека се стекнале услови за повторно покренување на кривичната постапка“ — чл. 403 ст. 1 од ЗКП.

Од образложението:

Врховниот суд, по проучувањето на списите, нападнатото решение и на жалбените наводи, најде дека:

Окружното јавно обвинителство во С. во барањето да се дозволи повторување на правосилно окончаната постапка Кт. бр. 818/76 од 8. XI 1978 година наведува: „На 12. X 1978 година од Републичкиот секретаријат за внатрешни работи во С. добивме писмен извештај изработен од стручното лице Б. М. за работењето на обвинителот З. и остварениот приход од недозволената трговија за 1972, 1973, 1974 и 1975 година од кој се гледа дека во тие години остварил чист приход од 282.370,00 динари, што е 10 пати поголем од сумата што е најдена од вештото лице Д. А. Ако, пак се знаеше дека е толкав чистиот приход, во истрагата немаше да се даде изјава за откажување“.

Окружниот суд со нападнатото решение наоѓајќи дека наодот на стручното лице Б. М. е нов доказ, врз основа на чл. 403 од ЗКП и овојпат го дозволил повторувањето, бидејќи „висината на прстивправно присвоената сума со недозволената трговија е квалификаторен елемент на предметното кривично дело, која сума порано не била позната, а сега со писмениот извештај е утврдена“.

Значи, окружниот суд го дозволува повторувањето поради тоа што утврдувањето во истрагата дека чистиот приход изнесувал 29.970,00 динари е под сомнение. Бидејќи наодот на стручното лице М. говори оти тој приход е 282.370,00 динари, т.е. десет пати поголем — како што јавниот обвинител наведува во барањето.

Врховниот суд наоѓа дека согласно со чл. 403 ст. 1 од ЗКП „на барање од овластениот обвинител може да се дозволи повторување на постапката што е окончана со правосилно решение за запирање на истрагата, ако се поднесат нови докази врз основа на кои судот може да се увери дека се стекнале услови за повторно покренување на кривичната постапка“. Од тука произлегува дека новите докази треба да се од таков карактер што да ги стават во сомнение причините поради кои е дадена изјавата за откажување од гонењето. Во конкретниов случај тоа би биле такви докази кои би упатувале на поинаква состојба од таа што е утврдена во истрагата, што е од значење за заклучокот дали постои основано сомнение дека обвинетиот го сторил кривичното дело „недозволена трговија“ од чл. 226 од КЗЈ.

Без секое сомнение е фактот дека изјавата за откажување од гонењето е дадена поради тоа што не е докажано оти обвинетиот З., иако немал овластување за трговија, набавувал стоки во поголемо количество или вредност заради продажба, или дека неовластено и во поголем обем се занимавал со трговија или посредување, бидејќи тој не купувал и не продавал дрва. Ако тој дрвата ги купувал заради трговија, без оглед на тоа дали остварил или не остварил печалба, делото би го сторил, зашто „набавените и продадените 1.500 m³ дрва колку што е утврдено и со наодот на судскиот вештак А. Д. (стр. 4) секако е стока, односно предмети во поголемо количество или вредност“, па Окружниот јавен обвинител не можел ни да се откаже од гонењето, бидејќи делото од чл. 226 од КЗ и со тоа би било сторено, без оглед на тоа дали и колку печалба е остварена. Висината на печалбата може да биде од значење само за потешкиот вид на тоа дело — чл. 226 ст. 5 од КЗ на СФРЈ. Со новиот доказ не се доведуваат во сомнение причините поради кои е дадена изјавата за откажување, т.е. дека доказите собрани во истрагата укажувале оти обвинетиот З. ниту купувал ниту продавал дрва, без кои елементи не може да се говори за делото од чл. 226 од КЗЈ. Се доведува под сомнение само висината на приходот што е остварен со превозот на дрвата, која околност не е од значење. При таква состојба првостепениот суд попрешил кога го дозволил повторувањето, бидејќи со новиот доказ не се стекнати условите за повторување на постапката, т.е. не се ставени под сомнение причините поради кои јавниот обвинител се откажал од обвинението — чл. 403 ст. 1 од ЗКП. Од наведената причина во барањето дека се откажал од гонењето поради тоа што е остварен чист приход од 29.970,00 динари, како што е поре образложено, судот не можел да се раководи. Таа околност, пак, висината на остварениот чист приход, во конкретниов случај не може да биде од влијание за оцената дали постои основано сомнение дека обвинетиот го сторил делото, зашто само ако постои такво сомнение, може да се води истрага — чл. 157 од ЗКП.

Поради овие причини, врз основа на чл. 379 ст. 3, во врска со чл. 403 ст. 1 од ЗКП се одлучи како во диспозитивот.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Впн. бр. 5/80 од 22. V 1980 година)

123. Кога во постапката по барањето за заштита на законитоста ќе најде дека првостепениот суд ја повредил постапката во смисла на чл. 7 од ЗКП со тоа што обвинетиот не го поучил за правото да го употреби својот јазик, а обвинетиот во жалбената постапка тоа не го истакне, Врховниот суд на Македонија само ќе ја констатира повредата во смисла на чл. 422 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

На одржаниот главен претрес првостепениот суд утврдил дека обвинетиот по народност е Ром. Меѓутоа, судот не го поучил обвинетиот за правото да го користи мајчиниот јазик, согласно со чл. 7 од ЗКП. Во записникот за главниот претрес не е забележано дека е дадена поука во таа смисла, ниту пак е забележана изјава на обвинетиот за тоа.

Во својата жалба до второстепениот суд обвинетиот не навел жалбен навод дека првостепениот суд, постапувајќи на горниот начин, сторил битна повреда на одредбите на ЗКП — чл. 364 ст. 1 т. 3, во врска со чл. 7 ст. 2 и 3 од ЗКП.

Второстепениот суд не бил овластен да ја остварува оваа повреда на законот, на која во жалбата не се укажало, ниту таа повреда спаѓа во оние повреди на кои судот, по повод жалбата, а по службена должност внимава врз основа на чл. 376 од ЗКП. При тоа оваа повреда не била од влијание за правилно и законито одлучување.

Кога Врховниот суд, согласно со чл. 423 од ЗКП најде дека нема сомневање во вистинитоста на решавачките факти утврдени во одлуката против која е подигнато барањето за заштита на законитоста, иако се работи за значајна повреда на одредбите од ЗКП со тоа што обвинетиот не е поучен за правото да се служи со мајчиниот јазик, во оваа постапка ќе го утврди само постоењето на повредата.

Затоа барањето на јавниот обвинител за укинување на првостепената и на второстепената пресуда не беше уважено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 1/80 од 11. I 1980 година)

124. Против решението на второстепениот суд со кое е укината првостепената пресуда не може да се поднесе барање за заштита на законитоста — чл. 416 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Општинскиот суд во С. согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП го ослободил обвинетиот од обвинението дека сторил кривично дело кражба од чл. 155 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Окружниот суд во С., одлучувајќи по жалбата на јавниот обвинител со решението Кж. бр. 325/79 од 30. V 1979 година, порецитираната пресуда ја укинал и предметот го вратил на повторно судење.

Јавното обвинителство на Македонија поднесе барање за заштитата на законитоста против решението на Окружниот суд во С., поради битна повреда на одредбите од кривичната постапка — чл. 364 ст. 2, во врска со чл. 123 ст. 4 од ЗКП и предлага барањето да се уважи, нападнатото решение да се укине и предметот да му се врати на истиот суд на натамошна постапка.

При ваква состојба, со оглед на тоа што станува збор за решение на второстепен суд, со кое е укината првостепената пресуда поради погрешно утврдена фактичка состојба и предметот му е вратен на првостепениот суд на повторно судење, таквото решение не може да биде предмет на заштита на законитоста.

Ваквото решение е само формално правосилно решение со кое во конкретниов случај се одредува начинот на постапувањето пред судот, а од материјална страна тоа не претставува правосилна одлука во смисла на кривичната постапка. Постапката е уште во тек, а доколку е сторена повреда на законот, повредата може да ја исправи самиот суд, или пак ќе биде исправена со редовниот правен лек.

Од овие причини следуваше барањето за заштита на законитоста на Јавното обвинителство на Македонија да се отфрли како недозволено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 17/79 од 6. XII 1979 година)

125. Барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда не е дозволено против правосилно решение со кое е отфрлена жалбата како неблагоприятна — чл. 425 ст. 1 од ЗКП.

{

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според одредбите на чл. 425 ст. 1 од ЗКП обвинетиот кој правосилно е осуден безусловно на казна затвор или малолетнички затвор може да поднесе барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда поради повреда на законот во случаите предвидени со овој Закон.

Согласно со овој член, осудениот може да го користи овој вонреден правен лек непосредно, и тоа само по однос на правосилна пресуда под одредени услови предвидени во чл. 427 од ЗКП. По однос на решението не може да се користи овој вонреден правен лек. Во овој случај барањето е поднесено токму за вонредно преиспитување на правосилно решение на Окружниот суд во С. Кж. бр. 1471/81 од 8. IX 1981 година, со кое е отфрлена жалбата како неблагоприятна.

Од овие причини, Врховниот суд наоѓа дека барањето не е дозволено.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 86/81 од 4. XII 1981 година)

126. Согласно со чл. 428 ст. 1 од ЗКП, барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда може да поднесе осудениот и неговиот бранител.

Таткото на осудениот или некој друг негов сродник не се овластени лица за поднесување барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда.

Од образложението:

Општинскиот суд со првостепената пресуда обвинетиот го огласил виновен за кривичното дело тешка кражба од чл. 156 ст. 1 од КЗ на СРМ и го осудил на казна затвор од една година.

Оваа пресуда е потврдена од Окружниот суд како второстепен суд.

Таткото на осудениот поднел барање за вонредно преиспитување на правосилната пресуда.

Врховниот суд на Македонија, постапувајќи по ваквото барање, најде дека тоа е недозволено.

Согласно со чл. 428 ст. 1 од ЗКП барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда може да поднесе осудениот и бранителот.

Имајќи ја предвид горе цитираната законска одредба, таткото на осудениот не е овластено лице за поднесување барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда.

Бидејќи во случајов барањето е поднесено од таткото на осудениот, согласно со чл. 428 ст. 3 од ЗКП следуваеше барањето да се отфрли како недозволено.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 91/83 од 30. VIII 1983 година)

127. КЗ не е применет на штета на осудениот кога тој е огласен виновен за кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст. 3 од КЗ на СРМ, а требало да биде огласен виновен за кривичното дело проневера од чл. 178 ст. 1 од КЗ на СРМ, бидејќи застрашената казна е еднаква.

Од образложението:

Неоснован е наводот во барањето за повреда на КЗ на штета на осудениот.

Првостепениот суд утврдил, а тоа во целост го прифатил и второстепениот суд, дека обвинетиот Ф. Ф. како возач на товарно моторно возило пребало да превезе тули блок 20 во количество од 1.000 парчиња за ГРО „Маврово“ во С., ООЗТ „Наш стан“ во Г. во местото викано „Малеарди“, но тој тулите ги однесол кај неговиот вујко кој градел куќа, а парите т.е. противвредноста за тулите, во износ од 20.000 динари, противправно ги присвоил.

При ваква состојба Врховниот суд најоѓа дека во таквите негови дејствија се содржани елементите што го сочинуваат битието на кривичното дело проневера од чл. 178 ст. 1 од КЗ на СРМ, а не кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст. 3 од

КЗ на СРМ, бидејќи нему предметите — тулите му се доверени во работата, а пој нема својство на одговорно лице во смисла на чл. 36 ст. 2 од КЗ на СРМ.

Со оглед на тоа што во КЗ, и за кривичното дело проневера од чл. 178 ст. 1, и за кривичното дело злоупотреба на службената положба од чл. 177 ст 3 — за кое обвинетиот со првостепената пресуда е огласен виновен, е застрашено со иста казна, и тоа од 6 месеци до 5 години, овие две кривични дела по својата тежина се исти.

Според тоа, во конкретниов случај КЗ не е повреден на штета на осудениот, поради што следуваше барањето да се одбие како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впн. бр. 55/83 од 26. V 1983 година)

128. Барање за вонредно преиспитување на правосилна судска одлука поради одлуката за казната може да се поднесе само во случај кога е пречекорено овластувањето на судот што му е дадено со КЗ чл. 427 т. 1 во врска со чл. 365 т. 5 од ЗКП.

Од образложението:

Од списите по предметот се гледа дека осудениот е огласен виновен за кривичното дело загрозување на безбедноста на сообраќајот од чл. 239 ст. 3 во врска со ст. 1 од КЗ на СРМ, за кое кривично дело е пропишана казна затвор до една година. Второстепениот суд ја преправил пресудата на општинскиот суд, така што на осудениот за спореното кривично дело му изрекол казна затвор во траење од три месеци што е во рамките на пропишаната казна за ова дело. Од тоа произлегува дека согласно со одредбата од чл. 427 ст. 1 од ЗКП не е пречекорено овластувањето што се однесува на одлуката за казната.

Вонредно преиспитување на одлуката за казната е дозволено само во случај кога судот при одмерувањето на казната го пречекори овластувањето што му е дадено со КЗ, а не и за преиспитување на околностите врз основа на кои е изречена казната, како што во конкретниов случај е наведено во барањето. Поради тоа, барањето за вонредно преиспитување на правосилната пресуда се јавува како неосновано.

Од сето гореизнесено, согласно со чл. 426 од ЗКП, се одлучи како во диспозитивот на оваа пресуда.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впн. бр. 40/80 од 17. IV 1980 година)

129. Исклучувањето на јавноста на главниот претрес спротивно на законот — чл. 364 ст. 4 од ЗКП, не е основ за вонредно преиспитување на правосилна пресуда, согласно со член 427 од ЗКП.

Од образложението:

Не се точни наводите во барањето на осудениот дека првостепениот суд ја исклучил јавноста на главниот претрес. Од увидот

во списите — записникот за претресот се гледа дека претресот бил јавен. Во таа смисла на записникот нема констатирани забелешки од обвинетиот, односно од бранителот на обвинетиот. Од друга страна, кога би имало ваква повреда, таа не може да биде основ за вонредно преиспитување на правосилна пресуда, бидејќи не е опфатена во чл. 427 од ЗКП, во кој се наведени основите по кои може да се бара вонредно преиспитување на правосилна пресуда.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впо. бр. 93/82 од 29. X 1982 година)

130. Барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда за кривични дела сторени пред влегувањето во сила на ЗКП не е дозволено ни тогаш кога на обвинетиот му е судено за овие дела во стек со кривични дела сторени по влегувањето во сила на ЗКП — чл. 563 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од увидот во првостепената пресуда на Општинскиот суд во К. П., К. бр. 12/79 од 16. XII 1980 година, чие преиспитување се бара, се гледа дека кривичните дела тешка кражба од чл. 156 ст. 1 т. 1 од КЗ на СРМ, за кои обвинетиот е огласен виновен и осуден, се сторени во 1974 и 1975 година, т. е. пред влегувањето во сила на ЗКП. Според тоа, согласно со чл. 563 од ЗКП, одредбите за вонредно преиспитување на правосилна пресуда ќе се применуваат само во поглед на кривични дела сторени по влегувањето во сила на новиот закон, т. е. по 1. VII 1977 година.

Кривичното дело ситна кражба од чл. 168 ст. 1 од КЗ на СРМ е сторено, како што стои во диспозитивот на првостепената пресуда, во текот на 1976 и 1977 година. Бидејќи не е утврдено времето на последното дејствие, како време на извршување на ова кривично дело ќе се смета последниот ден од годината. Меѓутоа, иако со оглед на ваквото становиште ова дело е сторено по влегувањето во сила на ЗКП барањето по однос на ова дело е недозволено, затоа што за него обвинетиот бил осуден на парична казна, а согласно со чл. 425 од ЗКП, барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда може да поднесе само обвинет кој правосилно е осуден безусловно на казна затвор или малолетнички затвор.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впн. бр. 53/82 од 4. IX 1982 година)

131. Второстепениот суд не направил суштествена повреда на кривичната постапка кога не ги известил обвинетите за седницата на кривичниот совет на која се решаваат нивните жалби за кривичното дело ширење на лажни вести од чл. 208 ст. 1 од КЗ на СРМ иако тоа го барале во своите жалби, бидејќи за ова дело е предвидена скратена постапка — чл. 446 ст. 1 од ЗКП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд не наоѓа дека е сторена суштествена повреда на кривичната постапка со тоа што второстепениот суд не ги известил

обвинетите за седницата на кривичниот совет кога се решаваат нивните жалби, без оглед на тоа што тие барале да бидат известени.

Обвинетите биле огласени виновни за кривичното дело ширење на лажни вести од чл. 208 ст. 1 од КЗ на СРМ за кое според чл. 430 од ЗКП е предвидена сумарна постапка, бидејќи за ова дело е предвидена казна затвор до 3 години.

Според одредбите на чл. 446 ст. 1 од ЗКП, кога второстепениот суд решава по жалба против пресуда на првостепениот суд што е донесена во сумарна постапка, странките ќе се известат за седницата на второстепениот суд само ако претседателот на советот или советот најде дека е потребно присуство на обете или на едната странка. Од содржината на оваа законска одредба произлегува дека судот одлучува дали ќе ги извести обете или една од странките, без оглед на тоа дали странките поставиле барање да бидат известени или не поставиле такво барање.

Во конкретниов случај, иако осудените поставиле барање да бидат известени, судот не нашол за потребно и тие да присуствуваат на седницата, па ваквото постапување на судот е во согласност со одредбата на чл. 446 ст. 1 од ЗКП.

Одредбите на чл. 371 од ЗКП не се однесуваат на конкретниов случај.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Влп. бр. 79/80 од 12. XI 1980 година)

132. Првостепениот суд е должен да го поучи обвинетиот за неговото право да може своите докази да ги соопшти и предложи — чл. 439 ст. 2 од ЗКП и да може да земе бранител — чл. 67 ст. 2 на ЗКП и таа поука мора да се внесе во записникот и во случаите кога главниот претрес, врз основа на чл. 439 ст. 3 од ЗКП, ќе се одржи веднаш по врачувањето на обвинението на обвинетиот.

Од образложението:

Врховниот суд ги разгледа списите, наводите во барањето и одговорот, па најде дека:

Точен е наводот во барањето оти на обвинетиот му е врачен примерок од обвинителниот предлог на 17. VIII 1981 година, непоредно пред судењето, при што пред да започне претресот, обвинетиот изјавил дека е согласен претресот веднаш да се одржи, иако покана не примил и рокот не е запазен, за што имал лични причини. Првостепениот суд согласно со чл. 439 ст. 3 од ЗКП тоа го прифатил. Значи, со тоа не е повредена постапката.

Меѓутоа, првостепениот суд ја повредил постапката кога обвинетиот не го поучил, во смисла на чл. 439 ст. 2 од ЗКП, дека може своите докази да ги соопшти и предложи и дека може да земе бранител, која поука во редовните случаи (кога не се отстапува од рокот во кој мора да му се предадат поканата и преликот од обвинителниот предлог) мора да е содржана во поканата и при врачувањето на обвинителниот предлог, а на што упатуваат и одредбите од чл. 67 ст. 2 од чл. 314, во врска со чл. 430 од ЗКП. Поуката и предупредувањето за правата што ги има обвинетиот мора да се внесат во записникот за главниот претрес, а таква поука во овој

записник нема. Според тоа, така и не е постапено. При тоа погрешно е утврдено во пресудата на Окружниот суд кога констатираат дека во таа смисла обвинетиот бил поучен да може да има свој бранител, но дека првостепениот суд не го забележал тоа во записникот, бидејќи за такво утврдување во списите нема никаков доказ. Поради тоа Врховниот суд констатира дека е повреден ЗКП, бидејќи е постапено спротивно на чл. 67 ст. 2, чл. 414 и чл. 439 ст. 2 од ЗКП, на претресот пред првостепениот суд, а таа повреда не ја прифатил Окружниот суд, иако на тоа му било укажано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Впп. бр. 6/82 од 8. III 1982 година)

133. Кога апсолутната застареност за гонење настапи по донесувањето на првостепената пресуда, а пред истекот на рокот за жалба, првостепениот суд е должен со аналогна примена на чл. 270 ст. 3 од ЗКП да ја запре постапката.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Бидејќи првостепениот суд до 1. III 1978 година не успеал да му ја врати пресудата на обвинетиот, по истекот на овој рок, според наоѓањето на овој суд, бил должен да констатира дека настапила апсолутна застареност и да ја запре кривичната постапка против обвинетиот а не, како што се гледа од списите кон предметот, и по овој рок да врши доставување на пресудата. Ова од причина што по настапувањето на апсолутна застареност, престануваат овластувањата на државните органи насочени кон кривичен прогон на обвинетиот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Кзз. бр. 4/81 од 10. IV 1981 година)

СТОПАНСКИ ПРЕСТАПИ

1. Деловната единица (претставништво, стовариште и др.) не може да одговара за стопански престап, затоа што не е правно лице во смисла на одредбите на чл. 6 ст. 1 од Законот за стопанските престапи.

Од образложението:

Првостепениот суд за стопанскиот престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, ги огласил за одговорни РО „Јупосуровина“ Скопје — деловна единица Кочани и одговорното лице АА, затоа што спротивно на чл. 177 ст. 1 од наведениот закон на ден 15. V 1982 година употребиле во сообраќај на патот Кочани — Штип возило со нецелосни пневматици и ги осудил на парична казна — деловната единица 15.000 динари и одговорното лице 1.500 динари.

Обвинетите пресудата ја побиваат поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба.

Второстепениот суд по повод жалбата на обвинетите пресудата ја укинал согласно со чл. 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП од следните причини:

Според одредбите на чл. 6 ст. 1 од Законот за стопанските престапи за стопански престап можат да одговараат правно лице и одговорно лице во правното лице. Деловната единица не е правно лице и не може да одговара за стопански престап. При повторното судење првостепениот суд е должен да го повика јавниот обвинител, согласно со чл. 76 од ЗКП во врска со чл. 56 од ЗСП, да го наведе точниот назив, односно фирма на правното лице, а потоа по изведување на предложените докази ќе може да донесе правилна и законита одлука.

Решение на Стопанскиот суд на Македонија, ОПЖ бр. 439/82 од 24. XII 1982 година)

2. За стопански престап можат да бидат одговорни правно лице и одговорно лице во правното лице, како и лице на кое лично му е доверено одреден круг на работи од областа на стопанското и финансиското работење.

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил за одговорни ООЗТ „Малопродажба“ и одговорното лице НН за стопански престап од чл. 94 ст. 1 т. 1 и ст. 2 од Законот за основите на системот на цените и за

општествената контрола на цените поради непрописно формирање на малопродажните цени на шеќерот и ги осудил на парични казни — правното лице 150.000,00 динари и одговорното лице 15.000,00 динари. На правното лице му е изречена и заштитната мерка одземање на имотната корист во износ од 996.826,00 динари.

Обвинетото одговорно лице првостепената пресуда ја побива поради погрешно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон. Истакнува дека бил шеф на деловница при ООЗТ „Големопродажба“, а малопродажните цени на шеќерот биле формирани со наредба на директорот.

Второстепениот суд ја уважил жалбата на обвинетото одговорно лице и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење за да се испита и да се утврди дали обвинетото одговорно лице било овластено од одговорно лице, или од органот на управување на обвинетата ООЗТ „Малопродажба“ за формирање на малопродажната цена на шеќерот — затоа што според чл. 62 ст. 2 од Законот за здружениот труд формирањето на цените на стоките и услугите е право и должност на работниците од основната организација на здружен труд и ова право согласно со чл. 402 од истиот закон не може да се пренесе на друго правно лице. Според правното мислење на второстепениот суд за стопански престап можат да бидат одговорни правно лице и одговорно лице во правното лице (чл. 6 ст. 1 од ЗСП) како и лице на кое лично му е доверен одреден круг на работи од областа на стопанското и финансиското работење на правното лице (чл. 8 ст. 1 од ЗСП). Не можат да бидат одговорни правно лице и одговорно лице од друго правно лице, ако на тоа лице не му е доверено од страна на обвинетото правно лице водење на определени работи од областа на стопанското и финансиското работење.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, СПЖ бр. 502/83 од 9. XI 1983 година)

3. Одговорните лица во орган на општествено-политичките заедници можат да бидат одговорни ако со прописот со кој е определен стопанскиот престап е предвидена нивна одговорност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд по огласил за одговорен обвинетиот А за стопански престап од чл. 108 ст. 1 т. 1 и ст. 2 од Законот за изградба на инвестициони објекти, затоа што спротивно на чл. 73 од овој закон како одговорно лице во Советот за изградба, одржување и реконструкција на патиштата, не вршел постојан стручен надзор на градбата на автопатот Куманово — Титов Велес, поради што на мостовите не биле вградени проектираните бетонски маси. Осуден е на парична казна од 1.500,00 динари.

Обвинетиот А пресудата ја побива поради суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата и го одбил обвинението против обвинетиот А, согласно со чл. 349 т. 6 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини: Инвеститор на автопатот Ку-

маново — Титов Велес согласно со Законот за финансирање на изградбата, одржување и реконструкцијата на патиштата („Сл. весник на СРМ“ бр. 48/74) е СР Македонија. Стручниот надзор над изградбата на автопатот го вршела стручната служба при Советот за изградба, одржување и реконструкција на патиштата, чии членови ги именува Собранието на СРМ. Обвинетиот А бил раководител на секторот за изградба на автопатот во стручната служба на Советот.

Според одредбите на чл. 6 ст. 2 од ЗСП, општествено-политичките заедници и нивните органи не можат да бидат одговорни за стопански престапи, а според чл. 6 ст. 3 одговорните лица во органите на општествено-политичките заедници можат да бидат одговорни ако со пропиоот со кој е определен стопанскиот престап е предвидена нивна одговорност.

За повреда на одредбите на чл. 73 од Законот за изградба на инвестиционите објекти („Сл. весник на СРМ“ бр. 35/73, бр. 46/73, бр. 9/74, бр. 47/74 и бр. 10/78), согласно со чл. 106 ст. 2 од овој закон е пропишана одговорност за одговорните лица во организациите на здружен труд, а не и за одговорните лица во органите на општествено-политичките заедници. Со оглед на тоа, против обвинетиот А не може да се води постапка за горенаведениот стопански престап.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж бр. 1/82 од 22. I 1982 година)

4. Со престанокот на правното лице престанува и стопанско-казнената одговорност.

Од објаснувањето:

Првостепениот суд ги огласил одговорни РО „И“ ООЗТ „Промет“ Скопје и одговорните лица СБ и СМ за стопански престап од чл. 60 ст. 1 т. 5 и ст. 2 од Законот за книговодството, затоа што спротивно на чл. 29 и чл. 30 од овој закон на крајот на деловната 1981 година не извршиле попис на примените и издадените меници и ги осудил на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорните лица по 2.000 динари.

Обвинетите одговорни лица пресудата ја побиваат поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, првостепената пресуда ја укинал согласно со чл. 380 и чл. 385 од ЗСП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Првостепениот суд не испитал и не утврдил дали обвинетото правно лице постои, иако одговорното лице СБ на главниот претрес истакнало дека обвинетото правно лице престанало да постои, а на тоа упатува и овластувањето на претставникот издадено од работничкиот совет на РО „И“. Не се утврдени и работните задачи на обвинетите одговорни лица заради утврдување на нивната одговорност.

При повторното судење првостепениот суд е должен преку увид во судокиот регистар да утврди дали правното лице престанало да постои. Од утврдувањето на овој факт зависи дали може да се води постапка против правното лице. Имено, со престанокот на правното лице престанува и неговата одговорност за стопански престап

(чл. 140 од ЗСП). Исто така, нужно е да се утврдат и работните задачи на одговорните лица во времето на извршувањето на дејствието и нивната одговорност.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Слж бр. 302/83 од 10. VI 1983 година)

5. Имотна корист во смисла на одредбите на чл. 32 ст. 1 од ЗСП и чл. 85 од КЗ на СФРЈ, претставува чистата добивка што правното лице ја остварило со извршувањето на стопанскиот престап. И разликата во цени претставува имотна корист, но само ако нејзиниот износ е ист со износот на чистата добивка.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 33 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за општествена контрола на цените, затоа што спротивно на чл. 26 ст. 2 од овој закон и Спогодбата за промена на затечените цени на ПВЦ гранулати во времето од 1. I до 25. VI 1980 година при продажба на ПВЦ гранулати, односно мешавина за амбалажа за зејтин на купувачите РО „Серво Михаљ“ Зрењанин, РО „Благој Горев“ Титов Велес и РО „Милан Зечај“ Урошевац засметувале повисоки цени од определените со Спогодбата и тоа по 29,97 динари, наместо по 27,75 динари, а во времето по 25. VI 1980 година засметувале по 41,91 динари по кг. и на тој начин оствариле противправна имотна корист во износ од 2.200.006,80 динари. Осудени се на парични казни — правното лице 70.000 динари и одговорните лица по 6.000 динари. На правното лице му е изречена и заштитната мерка одземање на имотната корист во износ од 2.200.006,80 динари.

Обвинетите пресудата ја побиваат поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради одлуката за казната.

Второстепениот суд делумно ја уважил жалбата, ја потврдил пресудата во делот во кој обвинетите се огласени одговорни за стопанскиот престап од чл. 33 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за општествена контрола на цените, а ја укинал во делот за изречената заштитна мерка одземање на имотната корист од обвинетото правно лице во износ од 2.200.006,80 динари и во тој дел предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Првостепениот суд не ја утврдил висината на имотната корист остварена со извршувањето на стопанскиот престап. Од доказите во предметот е видно, а тоа не е спорно, дека износот од 2.200.006,80 динари претставува разлика во цени помеѓу цената дозволена со Спогодбата и цената по која обвинетите го продавале ПВЦ гранулатот. Не е утврдено дали поренаведениот износ претставува чиста добивка, односно дали со овој износ се зголемил имотот на обвинетото правно лице. Според правното мислење на овој суд разликата во цени не претставува имотна корист во смисла на одредбите на чл. 32 ст. 2 од ЗСП, туку чистата добивка што правното лице ја остварило со извршувањето на стопанскиот престап. Разликата во цени претставува имотна корист, но само ако нејзиниот износ е ист со износот на чистата добивка. За правилно утврдување на висината на имотната

корист потребно е да се утврдат нужните издатоци и трошоци што обвинетото правно лице ги имало во врска со остварувањето на имотната корист и тие да се одбијат од остварената разлика во цени, односно да се утврди чистата добивка на обвинетото правно лице.

(Преода на Стопанскиот суд на Македонија, СПЖ бр. 182/82 од 28. IX 1982 година)

6. Прописите за стопански престапи се применуваат на домашните правни лица и одговорните лица во нив без оглед на тоа дали стопанскиот престап е сторен на територијата на СФРЈ или надвор од неа.

Од образложението:

Првостепениот суд согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП обвинетото правно лице и обвинетото одговорно лице ги ослободил од обвинението дека спротивно на чл. 175 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата на ден 8. IX 1981 година употребиле во сообраќај товарно возило со приколка со носивост од 24 тони на релацијата Битола — Чехословачка — Југославија — Ирак и обратно, управувано од возач без да обезбедат замена со друг возач во управувањето на возилото, иако релацијата била подолга од 500 км и дека со ова дејствие сториле стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 9 и ст. 2 од наведениот закон.

Јавниот обвинител ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата и првостепената пресуда ја укинал, согласно со чл. 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Точни се жалбените наводи. Во конкретниов случај првостепениот суд, сметајќи дека законот важи само во земјава, утврдил дека возачот на 8. IX 1981 година го управувал возилото само 18 км на територијата на СФРЈ, не земајќи го предвид времето на управувањето на возилото и поминатата километража пред влегувањето во земјата и поради тоа обвинетите ги ослободил од обвинението.

Според одредбите на чл. 46 од Законот за стопанските престапи прописите за стопански престапи се применуваат на домашни правни лица и одговорните лица во нив, без оглед на тоа дали стопанскиот престап е сторен на територијата на СФРЈ или надвор од неа.

Стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 9 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, правното лице и одговорното лице во него прават ако спротивно на чл. 175 од овој закон, не му обезбедат на возачот кој го управува товарното возило, чија најголема дозволена тежина надминува 20 тони, кога во текот на 24 часа поминува повеќе од 500 км, да се замени со друг возач најдоцна по 8 часа управување на возилото, односно по поминати 500 км пат.

Со оглед на тоа што законот важи и за дејствија сторени надвор од земјава, првостепениот суд заради донесување правилна и законита одлука е должен, преку увид во тахографската лента, да утврди

колку време возачот го управувал возилото пред влегувањето во земјава, односно колку километри пат поминал без прекин во управувањето на возилото на ден 8. IX 1981 година и дали тоа го сторил по налог од одговорните лица при правното лице.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 18/82 од 9. II 1982 година)

7. Согласно со чл. 52 од ЗСП не може да се води постапка за стопански престап само против правно, односно одговорно лице освен ако за тоа постојат законски причини, и во тој случај првостепениот суд ќе го одбие обвинението согласно со чл. 349 т. 6 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП.

Од образложението:

Првостепениот суд го ослободил правното лице од обвинението за стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП.

Јавниот обвинител ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и предлага нови докази — ослущување на возачот во својство на сведок.

Второстепениот суд по повод жалбата на јавниот обвинител, а по службена должност, ја преиначил првостепената пресуда и го одбил обвинението против обвинетото правно лице согласно со чл. 349 т. 6 и чл. 381 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Според чл. 52 од ЗСП, за стопански престап против правно лице и одговорно лице се спроведува единствена постапка, ако не постојат законски причини постапката да се води само против еден од нив. Значи, за водење на постапката само против правното, или само против одговорното лице треба да постојат причини определени со законот. Така, правното лице може да се гони за стопански престап без истовремено гонење на одговорното лице во следниве случаи: кога одговорното лице по сторениот стопански престап или во текот на постапката умре, или оболи од трајно душевно заболување, кога одговорното лице не им е достапно на државните органи, или кога кај него настапило привремено душевно заболување или привремена душевна растроеност, кога одговорното лице настапувало по наредбите на органот на управување и ги презело сите дејствија кои врз основа на законот, друг пропис или општ акт било должно да ги преземе, за да го спречи извршувањето на стопанскиот престап, ако јавниот обвинител најде дека има основи за гонење на одговорното лице поради кривично дело кое има обележје на стопански престап и во случаите кога не може да се утврди кое одговорно лице е одговорно за стопанскиот престап, односно кога до извршувањето на стопанскиот престап дошло со пропуштање на должниот надзор од страна на органот на управувањето.

Во случајов не е исполнета една од законските причини за постапката да се води само против обвинетото правно лице. Обвинение против одговорното лице при обвинетото право лице со чие дејствие

е сторен стопанскиот престап не е поднесено од страна на јавниот обвинител, па бидејќи е повредено начелото на единственост на постапката за стопански престап против правното и одговорното лице, според наоѓањето на овој суд постојат околности кои го исклучуваат кривичното понење спрема обвинетото правно лице,

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 77/84 од 9. III 1984 година)

8. Обвинителниот предлог што не ги содржи податоците од чл. 101 од ЗСП, односно којшто е со недостатоци, првостепениот суд може согласно со чл. 76 ст. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, да го отфрли најдоцна до закажувањето на главниот претрес, и тоа откако претходно ќе го повика јавниот обвинител да ги отстрани недостатоците, односно да го дополни со потребните податоци.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд со решение го отфрлил обвинителниот предлог против обвинетото правно лице и против обвинетото одговорно лице АА за стопански престап од чл. 13 ст. 1 т. 4 и ст. 2 од Законот за посебните услови за давање кредити за инвестиции, согласно со чл. 76 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП.

Јавниот обвинител го побива решението поради суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка и смета дека одредбите на чл. 76 од ЗКП се однесуваат на други поднесоци, а не и на обвинителниот предлог.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, решението го укинал и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно решавање, согласно со чл. 397 ст. 4 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следните причини:

Обвинителниот предлог е поднесок во смисла на чл. 76 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП.

Според чл. 101 од ЗСП, обвинителниот предлог треба да содржи краток опис на делото, кој мора да ги содржи фактите и обележјата што го сочинуваат стопанскиот престап, времето, местото, начинот на извршувањето на стопанскиот престап, како битни елементи. Обвинителниот предлог кој ги нема овие елементи е манлив. Во таков случај првостепениот суд при претходното испитување на обвинителниот предлог може да го повика јавниот обвинител за да ги отстрани овие недостатоци во смисла на чл. 76 ст. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, а доколку, пак, јавниот обвинител не постапи така, судот ќе го отфрли обвинителниот предлог во смисла на чл. 76 ст. 3 од ЗКП.

Во конкретниов случај првостепениот суд го отфрлил обвинителниот предлог на главниот претрес, одржан на 29. II 1984 година. Според мислењето на второстепениот суд, по закажувањето на главниот претрес судот не може да ги примени одредбите од чл. 76 ст. 3 од ЗКП, туку ќе спроведе постапка, ќе ги изведе предложените докази, па доколку дејствијата што им се ставаат на товар на обвинетите со обвинителниот предлог немаат обележја на стопански прес-

тап, ќе донесе ослободителна пресуда согласно со чл. 350 т. 1 од ЗКП, а во другите случаи, кога е неразбирлив фактичкиот опис на делото во обвинителниот предлог, односно кога обвинителниот предлог е неразбирлив или не го содржи сето она што е потребно за да може да се постапи по него, првостепениот суд ќе го одбие обвинението согласно со чл. 349 т. 6 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 165/84 од 29. II 1984 година)

9. Не може на главен претрес на записник да се врши субјективно проширување на обвинението, туку тоа се прави со обвинителен предлог што се поднесува во писмена форма и во потребен број примероци за судот и за странките кој мора да го содржи сè она што е пропишано во чл. 100 од ЗСП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил за одговорни обвинетото правно лице и одговорното лице НН за стопански престап од чл. 9 ст. 1 и 2 од Законот за привремена забрана на располагањето со дел од општествените средства за исплатување на дневници за службени патувања, надоместоци за трошоците за превоз на службено патување, издатоци за репрезентација, издатоци за реклама и пропаганда, издатоци за авторски хонорари, издатоци за интелектуални услуги и издатоци по основ на договор за дело во 1980 година, затоа што во деловната 1980 година ги пречекориле издатоците за репрезентација за 21.538,25 динари и ги осудил на парични казни — правното лице 10.000 динари и одговорното лице 1.000 динари.

Пресудата ја побива правното лице поради повреда на законот.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, првостепената пресуда ја укинал и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Со обвинителниот предлог биле обвинети правното лице и одговорното лице ББ за горенаведениот стопански престап. На главниот претрес јавниот обвинител го изменил обвинителниот предлог и наместо лицето ББ, го обвинил лицето НН. Според правното мислење на второстепениот суд при субјективно преиначување на обвинителниот предлог судот бил должен да го одложи главниот претрес, да го задолжи јавниот обвинител да изготви обвинителен предлог и потоа тој предлог да му го врати на обвинетиот НН. Дури потоа судот можел да закаже и да одржи главен претрес. Имено, обвинителниот предлог се поднесува во писмена форма и во потребен број примероци за судот и за странките и мора да го содржи сето она што е пропишано во чл. 100 од ЗСП. Според тоа не може на главниот претрес на записник да се врши субјективно проширување на обвинението, туку тоа се прави со обвинителен предлог.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж бр. 623/83 од 21. XII 1983 година)

10. Писменото овластување на претставникот за претставување на обвинетото правно лице пред надлежниот суд во стопанско-казнената постапка го издава органот на управување на правното лице и тоа овластување не може да го потпише директорот на обвинетото одговорно лице.

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил за одговорни обвинетото правно лице и одговорното лице НН за стопански престап од чл. 9 ст. 1 и 2 од Законот за привремена забрана на располагањето со дел од општествените средства за исплатување на дневници за службени патувања, надоместоци за трошоците за превоз на службено патување, издатоци за репрезентација, издатоци за реклама и пропаганда, издатоци за авторски хонорари, издатоци за интелектуални услуги и издатоци по основ на договор за дело во 1980 година, затоа што во деловната 1980 година ги пречекориле издатоците за репрезентација за 21.538,25 динари и ги осудил на парични казни — правното лице 10.000,00 динари и одговорното лице 1.000,00 динари.

Пресудата ја побива обвинетото правно лице поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Писменото овластување на претставникот на обвинетото правно лице за претставување пред Окружниот стопански суд во постапката за поренаведениот стопански престап го потпишал обвинетиот НН директор на обвинетото правно лице. Според одредбите на чл. 78 од ЗСП, правното лице во стопанско-казнената постапка пред надлежниот суд го претставува лицето овластено да го претставува правното лице врз основа на законот, статутот или друг самоуправен акт на правното лице. Работничкиот совет може за претставник да определи друго лице од редот на своите членови или друг работник во тоа правно лице или во работната заедница која врши заеднички работи и тоа лице мора да има писмено овластување. Во овој случај овластувањето на претставникот на обвинетото правно лице не било издадено од работничкиот совет и не било потпишано од претседателот на работничкиот совет поради што е повредена одредбата на чл. 78 ст. 3 од ЗСП. Директорот кој е обвинет за истиот стопански престап не може да го претставува правното лице, ниту да му издаде овластување на друго лице за претставување на правното лице.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 623/83 од 21. XII 1983 година)

11. Изреката на пресудата е неразбирлива ако дејствието не е конкретизирано со факти и околности што се обележја на стопанскиот престап, а со донесување на таква пресуда првостепениот суд прави суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 384 ст. 1 т. 11 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП.

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, затоа што спротивно на чл. 7 од овој закон настанатите обврски од должничко-

доверителските односи во 14 случаи во вкупен износ од 3.894.656,00 динари ги намириле со задоцнување од 2 до 94 дена. Осудени се на парични казни — правното лице 50.000 динари и одговорното лице 5.000 динари.

Обвинетите ја побиваат пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја побива жалбата на обвинетите, а по службена должност, согласно со чл. 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП ја укинал пресудата и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Првостепениот суд сторил суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП. Изреката на пресудата е неразбирлива и не може да се испита со сигурност. Стопанскиот престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства се прави со непредавање на доверителите инструменти за обезбедување на плаќањето на обврските настанати од должничко-доверителските односи во пропишаниот рок. Во овој случај дејствието што им се става на товар на обвинетите не е конкретизирано со факти и околности што се обележја на стопанскиот престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 од наведениот закон. Имено, во изреката на пресудата не се наведени обврските од должничко-доверителските односи што обвинетото правно лице не ги исполнило во законскиот рок од 15 дена, односно во овој рок не им предало на доверителите инструменти за обезбедување на плаќањето на пропишан начин и во пропишана форма. Не се наведени ни доверителите на обвинетото правно лице спрема кои обврските биле исполнети со задоцнување.

При повторното судење првостепениот суд е должен да ја отстрани горенаведената повреда на одредбите на кривичната постапка, а претходно ќе го повика јавниот обвинител, согласно со чл. 76 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП да го дополни обвинението со потребните податоци за да може по него да се постапува, па потоа ќе може да донесе правилна и законита одлука.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 87/84 од 6. III 1984 година)

12. Првостепениот суд прави суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 364 ст. 1 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, кога во постапката за стопански престап против основната организација на здружен труд за претставник примил лице овластено од органот на управување на работната организација во чиј состав е обвинетата основна организација на здружен труд. Во тој случај главниот претрес е одржан во отсуство на претставник на обвинетата основна организација на здружен труд и е повредено правото на одбрана.

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил одговорни РО „Силекс“ ООЗТ „Неметали“ Кратово и одговорното лице АА за стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, затоа што спротивно на чл. 177 ст. 1

од овој закон на ден 5. XII 1982 година употребиле во сообраќај на патот Белград — Запреб, кај Сремска Митровица, возило со четири неисправни пневматици, од кои два на влечното и два на приклучното возило и ги осудил на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари.

Жалба против пресудата на првостепениот суд поднеле РО „Силекс“ Кратово и одговорното лице АА и пресудата ја побиваат поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон. Жалбата е без образложение, а дополнение не е доставено ниту во дополнителниот рок определен од првостепениот суд.

Второстепениот суд ја отфрлил жалбата на Работната организација како недозволена согласно со чл. 383 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, затоа што не е поднесена од овластено лице, во смисла на чл. 360 од ЗКП, а по повод жалбата на одговорното лице, по службена должност, ја укинал првостепената пресуда согласно со чл. 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Првостепениот суд сторил суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 364 ст. 1 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП. На главниот претрес пред првостепениот суд одржан на 10. I 1984 година, обвинетата основна организација на здружен труд немала свој претставник, а лицето што учествувало на главниот претрес било со овластување издадено од работничкиот совет на работната организација, во чиј состав се наоѓа обвинетата основна организација. Според тоа, главниот претрес бил одржан во отсуство на претставник на обвинетото правно лице, спротивно на одредбите на чл. 77 од ЗСП и со тоа е повредено правото на одбрана на обвинетото правно лице.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 544/84 од 25. X 1984 година)

13. Ако ООЗТ ѝ ги пренесла комерцијалното и финансиското работење на РЗ Заеднички служби, а обврските од должничко-доверителските односи ги создала РЗ Заеднички служби, ООЗТ и одговорното лице во неа не се одговорни за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил одговорни обвинетите ООЗТ и одговорните лица РА и ДБ за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, затоа што спротивно на чл. 7 ст. 3 од овој закон во периодот од 1. I до 30. IV 1982 година настанатите обврски од должничко-доверителските односи во 27 случаи, а во вкупен износ од 1.783.037,70 динари не ги намириле во одредениот законски рок, туку тоа го сториле со задоцнување од 4 до 71 дена, а во 14 случаи обврските во вкупен износ од 125.448,60 динари не ги намириле воопшто. Осудени се на парични казни — правното лице 70.000 динари, а одговорните лица РА и ДБ со по 8.000 динари.

Обвинетите ја побиваат пресудата поради суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка, поради погрешна и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради одлуката за казната.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, согласно чл. 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗОП првостепената пресуда ја укинал и предметот му го врагил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Првостепениот суд нецелосно ја утврдил фактичката состојба. Обвинетите изјавиле пред првостепениот суд дека обврските биле создадени од работници на комерцијалната служба при РЗ и дека плаќањето на тие обврски го вршела финансиската служба при РЗ. Првостепениот суд не ја проверил одбраната на обвинетите, не испитал и не утврдил дали обвинетото правно лице комерцијалните и финансиските работи со Самоуправната спогодба за здружување во РО не ѝ ги пренело на работната заедница. Исто така првостепениот суд не ги испитал и не ги утврдил работните задачи на РА и ДБ, односно дали тие создале обврски и нивните работни задачи во врска со намиравањето на обврските.

По утврдувањето на горенаведените факти првостепениот суд ќе може да донесе правилна и законита одлука. Имено, ООЗТ и одговорните лица во неа не се одговорни за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, ако ООЗТ со Самоуправната спогодба за здружување во РО, согласно со чл. 400 од Законот за здружениот труд ѝ ги пренесла комерцијалното и финансиското работење на РЗ заеднички служби, а обврските ги создала РЗ заеднички служби.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Слж. бр. 243/83 од 10. VI 1983 година)

14. За ненавремено предавање инструмент за обезбедување на плаќањето на доверителот, правното лице и одговорното лице во него се одговорни за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, само за обврските од должничко-доверителските односи во смисла на чл. 2 од овој закон, а не и за обврските по кредити и други парични обврски.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, затоа што спротивно на чл. 7 ст. 3 од овој закон во времето од 21. V до 31. XII 1980 година обврските спрема 6 доверители по 10 фактури, во вкупен износ од 354.434,20 динари, не ги исполниле во законскиот рок, ниту на доверителите им предале инструменти за обезбедување на плаќањето, туку тие тоа го сториле со задоцнување од 1 до 251 ден. Осудени се на парични казни — правното лице 10.000 динари и одговорното лице 1.500 динари.

Обвинетите ја побиваат пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба, поради повреда на материјалниот закон и поради одлуката за казната. Дел од обврските не настанале од должничко-доверителските односи, туку со салдо пренесено на обвинетото правно лице по статусните промени извршени во работната организација.

Второстепениот суд ја уважил жалбата на обвинетите, првостепената пресуда ја укинал и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Бидејќи во составот на работната организација „Пелагонија“ се организирани повеќе основни организации на здружениот труд, од кои и обвинетото правно лице, првостепениот суд при повторното судење е должен да испита и да утврди дали салдото од 1978 година, пренесено како обврска на обвинетото правно лице, што настанала пред статусните промени, претставува обврска од должничко-доверителен однос во смисла на одредбите на чл. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, или пак станува збор за друго парично давање, то ест кредит, како што наведуваат обвинетите во жалбата.

Според мислењето на овој суд за ненавремено предавање инструменти за обезбедување на плаќањето на доверителот, правното и одговорното лице во нејо се одговорни за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства само за обврските од должничко-доверителските односи во смисла на чл. 2 од овој закон, а не и за обврски по кредит и други парични давања.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 252/82 од 9. IX 1982 година)

15. Не постои услов за примена на институтот крајна нужда кога обвинетото правно лице обврските од должничко-доверителните односи не ги исполнило во законскиот рок од 15 дена по нивното настанување поради неликвидност и финансиски тешкотии.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил одговорни обвинетото правно лице и одговорното лице ТТ за стопански престап од чл. 49 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, затоа што спротивно на чл. 7 од овој закон не ги исполнил во законскиот рок од 15 дена обврските од должничко-доверителските односи настанати во првото полугодие на 1983 година, така што за обврските во износ од 2.277.407,85 динари на доверителите им предале инструменти за обезбедување на плаќањето со задолжување, а за обврските во износ од 10.539.851,20 динари на доверителите не им предале инструменти за обезбедување на плаќањето. Осудени се на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари.

Бранителот на обвинетото одговорно лице ја побива пресудата поради повреда на кривичниот закон и смета дека повредите на законот биле сторени од објективни причини — поради неликвидност на правното лице, финансиски тешкотии и во крајна нужда.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, а пресудата на првостепениот суд, согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, ја потврдил, од следниве причини:

Жалбаните наводи дека стопанскиот престап бил сторен од објективни причини и во крајна нужда и дека поради тоа обвинетото одговорно лице не било одговорно, се неосновани. Недозволено е финансиските тешкотии на правното лице да се решаваат на штета на доверителот, односно на штета на други правни лица. Обвинетиот ТТ во својство на директор на правното лице бил должен да се грижи за законитост во работењето и за примена на Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства. Тој и другите одговорни работници биле должни финансиските тешкотии на обвинетото правно лице да ги решаваат со помош на деловните банки и општествената заедница, а не на начин на кој тоа го правеле. Според тоа во конкретниот случај нема услови за примена на институтот крајна нужда во смисла на одредбите на чл. 10 од КЗ на СФРЈ, во врска со чл. 16 од ЗСП. Со неисполнувањето на обврските од должничко-доверителските односи се зголемува неликвидноста во стопанството, а таа е еден од основните дестабилизациони фактори. Поради тоа, нужно е почитување на Законот за обезбедување на плаќањето од сите субјекти — корисници на општествени средства.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 306/84 од 12. VI 1984 година)

16. Засметувањето зависни трошоци во износ поголем од реалниот претставува непрописно формирање на цените на производите.

Од образложението:

Првостепениот суд, согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, ги ослободил правното лице и одговорното лице АА, од обвинението дека спротивно на чл. 16 ст. 1 од Законот за општествена контрола на цените и Одлуката за начинот на формирање на цените на одделни прехранбени производи во прометот на големо и мало во времето од 1. I 1977 до 31. XII 1978 година во деловната единица во Риека при формирањето на малопродажната цена на овошјето и зеленчукот не се придржувале за пропишаниот начин на формирање на цени бидејќи неправилно засметувале зависни трошоци и на тој начин оствариле противправна имотна корист во износ од 515.235,70 динари, па дека со ова дејствие сториле стопански престап од чл. 33 ст. 1 т. 1 и ст. 2 од Законот за општествена контрола на цените.

Јавниот обвинител ја побива пресудата поради суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка и поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба бидејќи првостепениот суд пресудата ја засновал само врз наодот од вештото лице не ценејќи ги записникот на пазарниот инспектор и другите докази.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, а согласно со чл. 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, ја укинал пресудата и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Првостепениот суд сторил суштествена повреда на одредбите на кривичната постапка од чл. 364 ст. 1 т. 11 од ЗКП. Во пресудата не се наведени причините за решавачките факти. Во образложението не

е наведено дека судот ги ценел сите предложени и изведени докази, а пресудата ја засновал само врз наодот од вештото лице.

Точни се и жалбените наводи за погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба. Првостепениот суд не утврдил дали малопродажните цени на овошјето и зеленчукот во стовариштето на обвинетото правно лице во Риека биле формирани согласно со прописите за цените и со нормативните факти на обвинетото правно лице, дали со Правилникот за формирање на цените на обвинетото правно лице било предвидено складишно кало како зависен трошок, потоа кои зависни трошоци биле пресметани во малопродажната цена и дали биле пресметани трошоци за превоз и за стоките набавени франко од стовариштето во Риека.

По отстранувањето на горенаведените суштествени повреди на одредбите на кривичната постапка и по утврдувањето на горенаведените факти првостепениот суд ќе може да донесе правилна и законита одлука. Според одредбите на Одлуката за начинот на формирање на цените на јужното овошје, свежото овошје и свежиот зеленчук во промет и на Одлуката за начинот на формирање на цените на одделни прехранбени производи во прометот на големо („Службен весник на СРМ“ бр. 22/76) не е дозволено засметување поголеми зависни трошоци од реалните. Затоа е нужно, покрај другото, судот да утврди дали обвинетото правно лице при формирањето на цените пресметувало транспортни трошоци и за стоките набавени франко од складиште во Риека и колкав е нивниот износ.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 56/82 од 12. III 1982 година)

17. Формирањето на цените на производите и услугите е право и должност на работниците на ООЗТ и ова право не може да се пренесе на друго правно лице (работна заедница, деловна заедница и друго).

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 94 ст. 1 т. 1 и ст. 2 од Законот за основите на системот на цените и за општествената контрола на цените поради наплатување на повиооки цени за превоз во линиокиот патен сообраќај од одобрените и заверени цени од Републичката заедница за работите на цените и го осудил на парични казни. На правното лице му е изречена и заштитната мерка одземање на имотната корист во износ од 350.502,00 динари.

Обвинетото правно лице ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба. Во жалбата истакнува дека цените на превозот во линиокиот автобуски сообраќај ги формирала Деловната заедница на патниот сообраќај „Македонија сообраќај“ Скопје, чија членка била и обвинетото правно лице.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, а првостепената пресуда ја потврдил, од следниве причини:

Формирањето на цените на производите и услугите според чл. 62 ст. 2 од Законот за здружениот труд е право и должност на работниците на ООЗТ и ова право според чл. 402 од горенаведениот

закон не може да се пренесе на друго правно лице (деловна заедница, работна заедница и друго). Исто така, според чл. 9 од Законот за организација на превозот во патниот сообраќај обврска е на превозникот (транспортната организација) да ги утврди возниот ред и тарифата. Со оглед на тоа што обвинетите, применувајќи повисоки цени за превоз во линискиот патен сообраќај, ги повредиле прописите за цените, одговорни се за горенаведениот стопански престап.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж бр. 24/84 од 20. I 1984 година).

18. Кога одобрениот ценовник со кој се опфатени повеќе истородни производи (автогуми со разни димензии) не е реализиран за еден од производите наведени во него до денот на влегувањето во сила на Одлуката за определување на највисоките цени, односно највисокото ниво на цените и за начинот на формирање на цените на производите и услугите од надлежност на сите општествено-политички заедници („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 66/83), се смета дека ценовникот е реализиран во целост и во тој случај нема повреда на одредбите на горенаведената одлука ниту стопански престап од чл. 94 ст. 1 т. 1 од Законот за основите на системот на цените и за општествена контрола на цените.

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 94 ст. 1 т. 1 и ст. 2 од Законот за основите на системот на цените и за општествената контрола на цените, затоа што спротивно на чл. 16 од овој закон и на Одлуката за определување на највисоките цени, односно највисокото ниво на цените и за начинот за формирање на цените на производите и услугите од надлежност на сите општествено-политички заедници („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 66/83) во времето од 25. XII 1983 година до 16. I 1984 година продале 37 летни протектирани гуми по цена од 6.820 динари наместо по цена од 4.862 динари, бидејќи, иако бил заверен ценовникот, цените на овие гуми до 23. XII 1983 година не биле реализирани, па на тој начин оствариле противправна имотна корист во износ од 72.446 динари. Осудени се на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 6.000 динари. На правното лице му е изречена и заштитната мерка одземање на имотната корист во износ од 72.446 динари.

Обвинетите ја побиваат пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, првостепената пресуда ја преиначил и обвинетите ги ослободил од обвинението согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 и чл. 125 од ЗСП, од следниве причини:

Обвинетите кај Републичката заедница за работа на цените имаат евидентирано ценовник под број 11-7/351 од 24. X 1983 година, со примена од 1. XI 1983 година. Во заштитниот за извршената контрола од Републичкиот пазарен инспектор од 23. I 1984 година, што како доказ е изведен на главниот претрес, се констатира дека обви-

нетото правно лице по овој свој ценовник реализирало продажба на своите производи по следните фактури: од фактурата бр. 1338 од 1. XI 1983 година до фактурата бр. 1582 од 23. XII 1983 година и од фактурата бр. 827 од 1. XI 1983 година до фактурата бр. 981 од 23. XII 1983 година и дека во овој период е извршена продажба на следниве гуми: 12 00 20 — зимска, 11 00 20 — зимска, 9 00 20 — зимска, 9 000 20 — летна, 8 25 20 — зимска, 6 50 16 и 6 70 14, 6 00 16, 5 20 12, 5 50 12, 145 12, 135 13, 155 13, 145 13, 560 13, 590 13, 165 13, 170 13, 5 60 15, 6 00 12 и 5 60 12. Исто така неспорно е дека само летните гуми 11 00 12 што се предмет на обвинението не се реализирани по овој ценовник до денот на влегувањето во сила на Одлуката за одредување на највисоките цени односно највисокото ниво на цени и за начинот на формирање на цените на производи и услуги од надлежноста на сите општествено-политички заедници од 23. XII 1983 година. Согласно со автентичното толкување на Сојузниот извршен совет на одредбата од т. 1 од споменатава одлука, одредбата од т. 1 од оваа одлука треба да се разбере така што под цени на производи и услуги кои постоеле според прописите на денот на влегувањето во сила на оваа одлука се подразбираат цените во производството и во прометот што се формирани во согласност со важечките прописи и реализирани на пазарот до денот на влегувањето во сила на оваа одлука.

Во конкретниот случај ценовникот на обвинетото правно лице со важност од 1. XI 1983 година до денот на влегувањето во сила на споменатиот подзаконски акт фактички се зема дека е реализиран. Ова затоа што е реализирана продажбата на прото гуми на пазарот по определената цена со овој ценовник, како што погоре е истакнато, па фактот што не е реализирана продажбата само на еден тип на летна гума 11 00 20 до 23. XII 1983 година, што е ист производ, само со различна димензија од другите реализирани гуми на пазарот не може да се земе дека овие производи не се реализирани до денот на влегувањето во сила на оваа одлука.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 349/84 од 10. VII 1984 година)

19. За стопански престап од чл. 60 ст. 1 т. 3 и ст. 2 од Законот за книговодството, кој се врши со книжење на исправи чија исправност, точност и законитост не е утврдена, се одговорни работникот што го извршил книжењето и лицето овластено да врши надзор над неговата работа, а не благајникот и секретарот на ООЗТ.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил одговорни за стопански престап од чл. 60 ст. 1 т. 3 и ст. 2 од Законот за книговодството, обвинетото правно лице и обвинетите одговорни лица ЛЛ, ТИ, АП и ВЈ затоа што спротивно на чл. 15 и чл. 16 од овој закон во текот на 1981 година во книговодството книжеле исправи чија исправност, точност и законитост не била утврдена. Осудени се на парични казни — правното лице 10.000 динари и одговорните лица по 1.000 динари.

Обвинетите АП и ВЈ ја побиваат првостепената пресуда поради повреда на материјалниот закон и сметаат дека не се одговорни лица за стопанскиот престап од чл. 60 ст. 1 т. 3 и ст. 2 од Законот за книговодството.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, првостепената пресуда согласно со чл. 387 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП ја преиначил и обвинетите АП и ВЈ ги ослободил од обвинението, од следниве причини:

Стопанскиот престап од чл. 60 ст. 1 т. 3 и ст. 2 од Законот за книговодството се врши со книжење на исправи чија исправност, точност и законитост не е утврдена. Во конкретниов случај книжењето на книговодствени исправи чија формална и материјална исправност не била испитана во смисла на одредбите на чл. 14 и 15 од Законот за книговодството го вршеле самостојните книговодители — обвинетите ЛЛ и ТИ. Обвинетиот ВЈ бил секретар на обвинетото правно лице, а обвинетиот АП благајник и не вршеле книжење на исправи. Со оглед на тоа, обвинетите ВЈ и АП не се одговорни лица за стопански престап од чл. 60 ст. 1 т. 3 и ст. 2 од Законот за книговодството.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 464/83 од 12. X 1983 година)

20. Со книжењето на меница издадена во согласност со Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, ако должничко-доверителскиот однос настанал по издавањето на меницата, не се повредени одредбите на чл. 14 и чл. 15 од Законот за книговодството.

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил одговорни за стопански престап од чл. 62 ст. 1 т. 2 и ст. 2 од Законот за книговодството обвинетата основна организација на здружен труд и обвинетото одговорно лице АА, затоа што спротивно на чл. 14 и чл. 15 од овој закон во текот на 1980 година во своето книговодство книжеле исправи чија материјална и формална исправност не била утврдена, па така книжеле потврди за издадени меници без да постојат должничко-доверителски односи, имено вршеле авансирање со меници на своите добавувачи во износ од 34.449.644,00 динари, а особено на добавувачот РО „Ситмос“ — Копер кого го авансирале со 60.000.000,00 динари. Осудени се на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари.

Пресудата ја побива одговорното лице поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, првостепената пресуда ја преиначил, а обвинетите согласно со чл. 350 т. 1, чл. 380 и чл. 387 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, ги ослободил од обвинението, од следниве причини:

Дејството што им се става на товар на обвинетите не содржи обележја на стопански престап од чл. 62 ст. 1 т. 2 од Законот за книговодството („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 58/76). Овој стопански престап се врши со книжење на исправи чија формална и материјална исправност не е испитана. Во конкретниов случај во деловните книги на обвинетото правно лице биле книжени потврди за издадени меници со кои обвинетото правно лице ги авансирало своите купувачи. Стоката на обвинетото правно лице била испорачана по издавањето на мениците, односно должничко-доверителските односи настанале

по издавањето на мениците. Според правното мислење на овој суд, кога должничко-доверителскиот однос настанал по издавањето на меницата издадена во согласност со Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, со која се врши авансирање, меницата не ја прави материјално и формално неисправна, а со книжењето на таква меница не се повредени одредбите на чл. 14 и чл. 15 од Законот за книговодството, па следствено во ова дејствие не се содржани обележјата на стопански престап од чл. 62 ст. 1 т. 2 од овој закон.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 247/82 од 8. IX 1982 година)

21. За ненавременото извршување на пописот на средствата и на изворите на средствата и за точноста на состојбата утврдена со пописот се одговорни членовите на пописната комисија именувани со одлука на органот на управување.

Од објаснувањето:

Првостепениот суд ги огласил одговорни обвинетото правно лице и обвинетите одговорни лица АА, АС и АМ за стопански престап од чл. 62 ст. 1 т. 3 и ст. 2 од Законот за книговодството, затоа што спротивно на чл. 28 од овој закон, на крајот на деловната 1980 година не извршиле попис на готовите производи, не ја утврдиле стварната состојба, не извршиле усогласување со книговодствената состојба, а пописниот елаборат бил разгледан со задоцнување. Осудени се на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорните лица по 2.000 динари.

Обвинетиот АА ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон и смета дека како раководител на финансискиот сектор не бил одговорен за стопанскиот престап.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, пресудата ја преиначил согласно со чл. 387 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП и обвинетиот АА го ослободил од обвинението, од следниве причини:

Работничкиот совет на обвинетото правно лице со одлука формирал комисија за попис на средствата и на изворите на средствата во 1980 година. Според чл. 18 од Правилникот за пописот (инвентарисувањето) на средствата и на изворите на средствата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 59/77) работата врз пописот опфаќа: утврдување, мерење, пребројување и поблиско опишување на материјалните вредности во натура и внесување на тие податоци во пописните листи, како и утврдување на другите средства, внесување на книговодствените податоци во пописните листи, парично пресметување на попишаните материјални вредности, утврдување на разликата помеѓу фактичките состојби утврдени со пописот и состојбите искажани во книговодството, како и утврдување на причините за тоа несложување и други дејствија неопходни за вршење попис на средствата и на изворите на средствата. За ненавременото извршување на пописот и за точноста на состојбата утврдена со пописот, според одредбите од чл. 30 од Законот за книговодството („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 58/76), се одговорни чле-

новите на Пописната комисија. Обвинетиот АА не бил член на комисијата за попис на готови производи, туку раководител на финансискиот сектор при обвинетото правно лице, па со оглед на тоа не е одговорно лице за дејствието што му се става на товар.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Опж. бр. 103/83 од 6. IV 1983 година)

22. Работната организација и одговорното лице во неа со прикривање, ограничување и запирање со продажба на стоки со кои се предизвикува недостиг на тие стоки вршат дело шпекулација во прометот со стоки.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил одговорни обвинетото правно лице и обвинетото одговорно лице АА за стопански престап од чл. 37 ст. 1 и 2 од Законот за основите на работењето на организациите на здружен труд во областа на прометот на стоки и услуги во прометот на стоки и за системот на мерките со кои се спречува нарушувањето на единството на југословенскиот пазар во таа област, затоа што спротивно на чл. 16 од овој закон применото количество од 3.000 кгп брашно на 19. XI 1981 година, по испратницата бр. 2704 во продавницата бр. 27 во Генерал Јанковиќ, не ја продавале сè до 23. XI 1981 година, иако овој производ бил дефицитарен, па од тоа количество продавачот задржал 1.000 кгп за себе, а останатото количество им го продал на своите роднини и пријатели, иако од страна на пазарниот инспектор продавачот бил предупреден дека на секој купувач може да му продава најмногу 50 кгп брашно. Осудени се на парични казни — правното лице 30.000 динари и одговорното лице 3.000 динари.

Обвинетото правно лице ја побива пресудата поради погрешно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, и ја потврдил пресудата на првостепениот суд, согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Првостепениот суд правилно ја утврдил фактичката состојба и врз така утврдената фактичка состојба правилно го применил материјалниот закон. Со прикривањето на 1.000 кгп брашно во магацинот на продавницата бр. 27 во Генерал Јанковиќ и со продажбата на останатите 2.000 кгп, од вкупно примените 3.000 кгп брашно, на свои пријатели и роднини во времето од 19 до 23. XI 1981 година обвинетото правно лице и одговорното лице во него (раководителот на продавницата) сториле дело шпекулација во прометот со стоки, затоа што предизвикале недостиг на овој вид стока во Генерал Јанковиќ и се одговорни за стопански престап од чл. 37 ст. 1 и 2 од Законот за основите на работењето на организациите на здружен труд во областа на прометот на стоки и услуги во прометот на стоки и за системот на мерките со кои се спречува нарушувањето на единството на југословенскиот пазар во таа област.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 280/82 од 8. X 1982 година)

23. Со пуштањето во промет кафе во пакет со други производи се врши дело шпекулација во прометот со стоки.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 37 ст. 1 и 2 од Законот за основите на работењето на организациите на здружен труд во областа на прометот на стоки и услуги во прометот на стоки и за системот на мерките со кои се спречува нарушувањето на единството на југословенскиот пазар во таа област, затоа што спротивно на чл. 16 ст. 2 т. 1 од овој закон на 27. V 1982 година во продавницата бр. 3 во Скопје пуштиле во продажба мелено кафе во пакувања од 100 гр чија продажба ја условиле со купување на пакет алкохолни пијалаци, на тој начин што на пакетите биле залепени со селотип по две пакетчиња кафе по единствена цена, утврдена во вкупен износ. Осудени се на парични казни — правното лице 50.000 динари и одговорното лице 3.500 динари.

Обвинетото правно лице ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована и ја потврдил пресудата на првостепениот суд согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Неспорен е фактот дека обвинетите во текот на 1982 година пуштиле во промет пакет свои производи — алкохолни пијалаци и кафе. Општопознато е дека кафето во последниве неколку години е дефицитарен производ. Пуштањето во промет пакет производи од алкохолни пијалаци со кафе, кое во последниве години е дефицитарен артикал претставува дело шпекулација во прометот со стоки, бидејќи на тој начин купувачите се условени, покрај кафето да купат и други производи кои инаку не би ги купиле. Ова дејствие е спротивно на одредбите на чл. 16 ст. 1 т. 1 од Законот за основите на работењето на организациите на здружен труд во областа на прометот на стоки и услуги во прометот на стоки и за системот на мерките со кои се спречува нарушувањето на единството на југословенскиот пазар во таа област („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 43/76) и ги одржи сите обележја на стопански престап од чл. 37 ст. 1 од овој закон.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 28/83 од 18. II 1983 година)

24. Вршењето промет на стоки преку деловна единица која не е запишана, односно евидентирана во судскиот регистар, а во рамките на дејноста на ООЗТ е запишана во судскиот регистар, не претставува неовластено вршење на промет.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 75 ст. 1 т. 1 и ст. 2 од Законот за промет на стоки и услуги во прометот со стоки, затоа што спротивно на чл. 8, 10 и 32 ст. 1 од овој закон во текот на месец август 1982 година вршеле откуп на земјоделски производи од индивидуални земјоделски производители во с. Рогово, иако немале регистриран откупен

пункт, а откупот го вршеле без одобрение од надлежен орган и без да бидат исполнети минималните услови во поглед на откупниот и складишниот простор, при што од повеќе производители откупиле 5.503 кгр феферони. Осудени се на парични казни — правното лице 10.000 динари и одговорното лице 2.000 динари.

Обвинетите ја побиваат пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, ја укинал пресудата согласно со чл. 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Првостепениот суд нецелосно ја утврдил фактичката состојба. Не е испитано и утврдено дали обвинетото правно лице откупот на земјоделските производи во 1982 година го вршело во рамките на овојата дејност запишана во судскиот регистар. Од утврдувањето на овој факт зависи правилната примена на законот. Имено, стопанскиот престап од чл. 75 ст. 1 т. 1 од Законот за промет на стоки и услуги во прометот на стоки се врши со неовластено вршење промет на стоки и услуги во прометот на стоки. Во конкретниов случај не е утврдено дали обвинетото правно лице е овластено за вршење откуп на земјоделски производи, односно дали во судскиот регистар е запишана дејноста откуп на земјоделски производи.

Според правното мислење на овој суд вршењето промет на стоки, односно откупот на земјоделски производи во рамките на дејноста запишана во судскиот регистар не претставува неовластено вршење промет на стоки, независно од тоа што ООЗТ прометот го врши во деловна единица која не е запишана, односно евидентирана во судскиот регистар. За вршењето откуп на земјоделски производи во рамките на регистрираната дејност, пак, спротивно на одредбите на чл. 32 од Законот за прометот на стоки и услуги во прометот на стоки е пропишана прекршочна одговорност согласно со чл. 76 ст. 1 т. 4 од овој закон.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 422/84 од 22. VIII 1984 година)

25. Не ѝ е дозволено на ОЗТ да купува земјоделски производи непосредно од индивидуални земјоделски производители произведени во рамките на трајна деловна соработка помеѓу индивидуалните земјоделски производители и други организации на здружен труд.

Од објазложението:

Првостепениот суд ги огласил одговорни за стопански престап од чл. 75 ст. 1 т. 2 и ст. 2 од Законот за промет со стоки и услугите во прометот со стоки обвинетото правно лице и обвинетото одговорно лице АА, затоа што спротивно на чл. 31 од овој закон во текот на март 1982 година откупиле 98 јагниња од индивидуални производители од с. К. со кои не биле во деловна соработка, а знаеле и можеле да знаат дека тие производители биле во трајна деловна соработка со ЗИК ООЗТ „Кооперација“ во К. Осудени се на парични казни — правното лице 35.000 динари и одговорното лице 3.000 динари.

Обвинетото правно лице ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и погрешна примена на материјалниот закон, бидејќи откупот го вршеле од свои кооперанти во с. К со кои имале склучено договор за деловна соработка.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, ја укинал пресудата согласно со чл. 380 и 385 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење, од следниве причини:

Првостепениот суд нецелосно ја утврдил фактичката состојба. Не е испитано и не е утврдено дали обвинетото правно лице било во кооперантен однос со индивидуалните производители од с. К, од кои во март 1982 година откупиле 98 јагниња, односно дали овие производители имале кооперативни односи со ЗИК ООЗТ „Кооперација“ во К. Со оглед на тоа што кон жалбата се приложени договори за деловна соработка на обвинетото правно лице со индивидуални производители од поренаведеното село, овој суд ја укинал пресудата за да се провери одбраната на обвинетите и да се утврди дали обвинетите го спориле дејствието што им се става на товар, односно дали недозволено, спротивно на одредбите на чл. 31 од Законот за прометот на стоки и услугите во прометот со стоки вршеле откуп на јагниња од индивидуални производители во с. К.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 104/83 од 6. IV 1983 година)

26. Со плаќањето повисоки цени од максималните цени пропишани за одделни земјоделски производи, организацијата на здружен труд врши дело на нелојален натпревар.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил одговорни за стопански престап од чл. 94 ст. 1 т. 2 и ст. 2 од Законот за основите на системот на цените и за општествената контрола на цените, обвинетото правно лице и обвинетото одговорно лице затоа што спротивно на чл. 17 од овој закон, на Одлуката за максималните цени на олупен ориз од 11. IX 1980 година и на Самоуправната опогодба за трајна деловна соработка и заедничкиот пласман на бел ориз, на 23. II 1981 година откупиле од индивидуалниот земјоделски производител НС од с. Прдовци 3.080 кгр бел ориз по цена од 42,00 динари за кгр, со што ги довеле во нерамноправна положба другите учесници при откупот на бел ориз. Утврдени им се парични казни на правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари, а нивното извршување е одложено за 1 година под услов во овој период обвинетите да не сторат нов стопански престап.

Јавниот обвинител пресудата ја побива поради одлуката за казната.

Второстепениот суд по повод жалбата на јавниот обвинител, а по службена должност, ја преиначил првостепената пресуда и за гореопишаното дејствие согласно со чл. 387 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, обвинетите ги огласил одговорни за стопански престап од чл. 24 ст. 1 и 2 од Законот за сузбивање на нелојален натпревар и на монополистички спогодби и ги осудил на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари, од следниве причини:

Со дејствието опишано во изреката на првостепената пресуда, односно во изреката на оваа пресуда обвинетите ги повредиле одредбите на чл. 2 и чл. 8 т. 8 од Законот за сузбивање на нелојален натпревар и на монополистички спогодби („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/74) и сториле стопански престап од чл. 24 ст. 1 и 2 од овој закон. Имено, оризот е земјоделски производи чија цена е под општествена контрола во надлежноста на Федерацијата и за овој производ се предвидени максимални цени во откупот. Со Одлуката за максималните цени за олупен ориз („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 51/80) се утврдени максималните цени за неглазиран ориз — за прва класа 22,90 динари и за втора класа 21,90 динари за еден кгт франко утоварено во местото на производителот. И покрај вака утврдените максимални цени, обвинетите вршеле откуп на ориз по далеку повисоки цени, односно по 42,00 динари за еден кгт. Постапувајќи така обвинетите ги повредиле одредбите на чл. 2 и чл. 8 т. 8 од Законот за сузбивање на нелојален натпревар и на монополистички спогодби. Имено, обвинетите во конкретниов случај постапиле нелојално спрема другите учесници во прометот, плаќајќи повисоки цени од пропишаните. Таквото однесување е спротивно на добрите деловни обичаи, штетно на другите организации за здружен труд, на потрошувачите и на општествената заедница.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 63/82 од 12. III 1982 година)

27. За повреда на угледот на ОЗТ и СФРЈ во странство за извршен извоз на стока со послаб квалитет од договорениот, покрај производната организација одговорни се и организацијата што го извршила извозот и одговорното лице во неа.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд го огласил одговорно за стопански престап од чл. 94 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за прометот со стоки и услуги со странство обвинетото правно лице, затоа што спротивно на чл. 85 од овој закон во текот на 1978 и 1979 година го повредило угледот на својата организација и ги занемарило имотните интереси на општествената заедница на тој начин што на повеќе купувачи во Западна Германија и во НР Полска и извршило извоз на конзервиран зеленчук и масна киселина од сончогледово масло во овој име, а за сметка на производителите: РО „Зора“ од Гевгелија, ЗИК „Пелагонија“ од Битола, ЗЗ „Моша Пијаде“ од Спрумница и РО „Благој Ѓорев“ од Титов Велес, а при извозот не се придржувало за договорените образци и квалитетот на испорачаната стока, поради што на купувачите од странство им одобрило бонификација во износ од 1.205.475,00 динари. Осудено е на парична казна во износ од 30.000 динари.

Обвинетото правно лице ја губи пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон. За квалитетот на стоката биле одговорни производителите, а не извозната организација.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, а првостепената пресуда ја потврдил согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Обвинетото правно лице е организација овластена за надворешно-трговско работење и таа била во деловен однос со купувачите од странство. По оклучувањето на договорите за извоз на поренаведените стоки, обвинетото правно лице било должно да се прижи квалитетот на стоките да одговара на сите договорени услови, а пред испораката стоките да бидат контролирани од овластена организација за испитување на квалитетот на земјоделските производи. Не постапувајќи така, т.е. извезувајќи стока со послаб квалитет од договорениот, обвинетото правно лице ги занемарило моралните и имотните интереси на општествената заедница и нанесло штета на својот углед и на угледот на СФРЈ во странство.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 217/83 од 12. V 1983 година)

28. Плаќањето во девизи помеѓу домашни правни лица не е дозволено. Во спротивно правното лице и одговорното лице во него вршат стопански престап од чл. 215 ст. 1 т. 6 од Законот за девизно работење и кредитни односи со странство.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил обвинетите за одговорни за стопански престап од чл. 215 ст. 1 т. 6 и ст. 2 од Законот за девизно работење и кредитни односи со странство, затоа што спротивно на чл. 77 од овој закон извршиле плаќање во девизи — износ од 120.000 западногермански марки во динарска противвредност од 1.961.249,55 динари на РО „Сава“ Крањ — ТОЗД ТАП за купени гуми за овој возен парк. Осудени се на парична казна — правното лице 50.000 динари и одговорното лице 5.000 динари.

Бранителот на обвинетите ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради одлуката за казната.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, и ја потврдил првостепената пресуда согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗОП од следните причини:

Дејствието на обвинетите е во спротивност со одредбите на чл. 77 од Законот за девизно работење и кредитни односи со странство и ги содржи сите обележја на стопански престап од чл. 215 ст. 1 т. 6 од овој закон. Имено, според одредбите на чл. 77 од наведениот закон плаќањето во девизи помеѓу домашни правни лица е забрането. Обвинетите не го почитувале законот. Тие на главниот претрес пред првостепениот суд изјавиле дека делото било сторено поради тоа што морале да набават автогуми за возилата од овој возен парк и ги прифатиле условите што ги диктирал доверителот. Производителот на гуми РО „Сава“ Крањ побарал од обвинетото правно лице да му преведе девизни средства. Обвинетите тоа го сториле. Понудената самоуправни спогодба од производителот на автогуми за здружување на труд и средства обвинетото правно лице не ја прифатило и не ја потпишало. Според тоа, првостепениот суд правилно заклучил дека обвинетите извршиле плаќање со девизни средства за набавка на гуми. Законот не само што не дозволува плаќање во девизи, туку не дозволува и отстапување и купопродаж-

ба на девизи (чл. 76). Дозволено е само здружување на девизи помеѓу општествени правни лица, врз основа на самоуправни спогодба за здружување на труд и оредства заради остварување на заедничка развојна програма, остварување на заеднички приход и заедничко производство на стока и вршење услуги со кои се придонесува остварување на поголем девизен прилив (чл. 66). Меѓутоа, обвинетите не постапиле согласно со одредбите на чл. 66 од Законот за девизно работење и кредитни односи со странство, туку за набавените автогуми на производителот му платиле девизи.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Опж. бр. 521/84 од 25. X 1984 година)

29. Не е дозволено започнување со дејност во деловни простории без решение на надлежниот орган дека просториите ги исполнуваат условите во поглед на техничката опременост и на заштитата при работа, како и другите пропишани услови. Во спротивно ООЗТ и од одговорното лице во неа вршат стопански престап од чл. 650 ст. 1. т. 7 од Законот за здружениот труд.

Од објаснувањето:

Првостепениот суд го огласил одговорно обвинетото правно лице за стопански престап од чл. 650 ст. 1 т. 7 од Законот за здружениот труд, затоа што спротивно на чл. 412 од овој закон во почетокот на 1982 година започнало со дејност во деловните простории во Титоград без решение од надлежниот орган дека тие простории ги исполнуваат условите во поглед на техничката опременост и на заштитата при работа, како и другите пропишани услови. Осудено е на парична казна во износ од 10.000 динари. Постапката против одговорното лице првостепениот суд ја издвоил поради тоа што обвинетиот се наоѓал во притвор во Титоград.

Обвинетото правно лице ја побива пресудата прати погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, и ја потврдил првостепената пресуда согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП од следните причини:

Фактичката состојба правилно е утврдена и материјалниот закон правилно е применет. Обвинетото правно лице започнало со дејност во деловната единица — претставништвото во Титоград во почетокот на 1982 година. Преку оваа деловна единица биле вршени работи на повеќе објекти во Црна Гора. Со дејност деловната единица започнала без решение од надлежниот орган дека просториите на ул. Б. Брцановиќ бб. во Титоград, во кои била сместена, ги исполнуваат условите во поглед на техничката опременост и на заштитата при работа, како и другите пропишани услови. Ова дејствие ги содржи сите обележја на стопански престап од чл. 650 ст. 1 т. 7 од Законот за здружениот труд. Имено, според одредбите на чл. 412 од споменатиот закон ООЗТ не може да започне со дејност во простории без решение од надлежниот орган дека тие простории ги исполнуваат условите во поглед на техничката опременост и на заштитата при работа, како и другите пропишани услови. Во кон-

кретниов случај обвинетото правно лице за просториите на ул. Б. Брцановиќ во Титоград не прибавило решение од надлежниот орган во Титоград.

На записникот составен на 8. X 1982 година од назарниот инспектор на општината Титоград, а во кој е констатирано дека во просториите на ул. Б. Брцановиќ бб. во Титоград, покрај обвинетиот С работеле уште две лица и дека обвинетото правно лице изведува-ло работи на објекти на Агрокомбинатот „13 Јули“ со триесет ра-ботници, како и на други објекти, не се ставени никакви забелешки. Записникот е заверен со печат и жиг на обвинетото правно лице. Дека обвинетото правно лице вршело дејност во Титоград се потвр-дува и со одлуката на работничкиот совет од 22. XII 1982 година за опремување на претставништвото во Титоград.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 2/84 од 11. I 1984 година)

30. Производите со поминат рок на употреба се сметаат хиги-енски неисправни и мора да бидат отстранети од промет. Се смета дека се во промет и производите што се наоѓаат во прирачниот магацин на продавницата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил обвинетите одговорни за стопански престап од чл. 29 ст. 1 т. 2 и ст. 2 од Законот за здравствена исправност на животните намирници и на предметите за општа употреба, затоа што спротивно на чл. 6 ст. 1 од овој закон на 13. XII 1982 година преку продавницата „Корзо“ во Гостивар пуштило во промет прехранбени производи со изминат рок на упо-треба и тоа 14 пакетчиња крем супа, 8 пакетчиња супа од зеленчук со тестенини, 15 пакетчиња крем супа со прашок, 9 пакетчиња месна супа со резанци, 15 пакетчиња пржен чипс, 139 пакетчиња колач „фруид“, 15 пакетчиња какао десертен прелив „топинг“, 25 пакет-чиња пастеризирана пиперка „капија“, мешан мармалад во пакување од 9 кгр и 33 пакетчиња зачин „ловит“. Осудени се на парични каз-ни — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари.

Обвинетото правно лице ја добива пресудата и предлага таа да се преиначи така што да се ослободи од обвинението, или да се укине пресудата и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење, затоа што прехранбените производи на кои бил изминат рокот на употреба биле издвоени и се наоѓале во магацинот на продавницата.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, а прво-степената пресуда ја потврдил, согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Првостепениот суд правилно ја утврдил фактичката состојба и правилно го применил материјалниот закон. Во продавницата на об-винетото правно лице „Корзо“ во Гостивар на 13. XII 1982 година се наоѓале во промет производи со изминат рок на употреба. Вак-вите производи се сметаат хигиенски неисправни. Со пуштањето во промет на производи со изминат рок на употреба обвинетото правно лице и обвинетиот СБ ги повредиле одредбите на чл. 6 ст. 1 од За-

коњот за здравствена исправност на животните намирници и на предметите за општа употреба и сториле стопански престап од чл. 29 ст. 1 т. 2 и ст. 2 од овој закон.

Правното лице го пропуштило нужниот надзор над работата во продавницата „Корзо“ во Гостивар затоа што дозволило во неа да се наоѓаат во промет производи на кои рокот на употреба им бил изминат и до 12 месеци. Ако контролата била редовна, производи со изминат рок на употреба не би се наоѓале во продавницата, ниту, пак, во нејзиниот магацин. Производите со изминат рок на употреба мора веднаш да се отстранат од промет за со нивната консумација да не дојде до штетни последици по здравјето на потрошувачите. Според становиштето на овој суд и производите што се наоѓале во прирачниот магацин на продавницата се смета дека се во промет.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж бр. 571/83 од 7. XII 1983 година)

31. ОЗТ е должна веднаш да преземе мерки за отстранување на пречките што ја загрозуваат безбедноста на сообраќајот на јавен пат. Во спротивно врши стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 5 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил обвинетите за одговорни за стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 5 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, затоа што спротивно на чл. 23 од овој закон на 18 и 19. I 1982 година при прадењето на објектот на ул. Цветан Димов во близина на паркот во населбата Чаир — Скопје од пукнатата цевка од чешмата на објектот водата истекувала надвор од градилиштето на улицата Цветан Димов и поради ниската температура замрзнала на коловозот, па како последица на тоа на 19. I 1982 година во времето од 9 до 9,30 ч. на истото место се случиле две сообраќајни несреќи на моторни возила и била причинета материјална штета. Обвинетите се осудени на парични казни — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари, а нивното извршување е одложено за 1 години под услов обвинетите во овој период да не сторат друг стопански престап.

Обвинетото правно лице ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон. Не го оспорува фактот дека нокта на 18 и 19. I 1982 година поради ниската температура пукнала водоводната цевка на чешмата на објектот и дека водата истекувала надвор од градилиштето и се излеала на улицата Цветан Димов, замрзнала и на тој начин била создадена опасност по безбедноста на сообраќајот. Тоа смета дека немало пропуот од страна на обвинетите, туку станува збор за вина оила.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, а првостепената пресуда согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, ја потврдил, од следниве причини:

Стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 5 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата врши ОЗТ, самоуправни интересна заедница и друго правно лице, како и одговорно лице во правното лице, ако веднаш не преземе мерки за

отстранување на пречките и за воспоставување безбеден сообраќај во случаите од чл. 23 од овој закон. Според чл. 23 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, во случај на прекинување или загрозување на сообраќајот на јавен пат поради сметови, одронувања или лизгање на теренот, голомразица или други причини, како и во случај на оштетување на коловозот, кои во поголема мера ја загрозуваат безбедноста на сообраќајот, мора веднаш да се преземат мерки за отстранување на пречките и за воспоставување безбеден сообраќај. Улицата во населено место согласно со чл. 10 т. 2 од наведениот закон се смета јавен пат.

Во конкретниов случај не е спорно дека како последица на прскањето на цевката од чешмата на објектот на обвинетото правно лице во ноќните часови помеѓу 18 и 19. I 1982 година водата истекувала од градилиштето на улицата Цветан Димов, поради ниската температура замрзнала на коловозот и како последица од тоа на 19. I 1982 година во времето од 9 до 9,30 ч. на ова место се случиле две сообраќајни незгоди на моторни возила и е причинета материјална штета. Стопанскиот престап не бил сторен поради виша сила. Обвинетите на 19. I 1982 година, по 8 ч. го отстрашиле дефектот на чешмата. Обвинетите биле должни согласно со чл. 23 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата веднаш да преземаат мерки за отстранување на пречките на коловозот, да го отстранат мразот со фрлање песок или да преземаат друго дејствие за да биде воспоставен безбеден сообраќај. Пречките на коловозот биле последица од излевањето на водата од чешмата на објектот на обвинетото правно лице. Обвинетите требале да знаат и да предвидат дека излеаната вода на коловозот ќе замрзне поради ниската температура и дека постоела опасност за безбедно одвивање на сообраќајот на улицата Цветан Димов. Во конкретниов случај обвинетите не презеле мерки за отстранување на мразот од коловозот, па со оглед на тоа се одговорни за дејствието што им се става на товар.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 200/84 од 24. IV 1984 година)

32. Кога на пат настане неисправност на еден или на повеќе пропишани уреди што возилото мора да ги има исправни во сообраќајот на пат, возачот продолжи да го управува возилото без одобрение од одговорното лице, не постои стопанско-казнена одговорност на правното лице и на одговорното лице во правното лице од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, туку прекршочна одговорност на возачот од чл. 208 ст. 1 т. 25 од споменатиот закон.

Од образложението:

Првостепениот суд ги ослободил од обвинението за стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата обвинетото правно лице и обвинетото одговорно лице ТТ дека спротивно на чл. 177 ст. 1 од овој закон на 4. III 1982 година употребиле во сообраќај на автопатот Куманово — Титов Велес товарно возило со неисправен тахограф, на кој сајлата му се скинала при возењето, а возачот продолжил да го

управува возилото со неисправен тахограф, согласно чл. 350 т. 1 од ЗКП, а во врска со чл. 56 од ЗСП.

Јавниот обвинител ја побива пресудата поради повреда на материјалниот закон и смета дека обвинетото правно лице и возачот — обвинетиот ТТ биле одговорни за стопанскиот престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, иако салјата се скинала на пат.

Второстепениот суд согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП ја одбил жалбата како неоснована, а пресудата на првостепениот суд ја потврдил, од следниве причини:

Првостепениот суд правилно го применил материјалниот закон. Дејствието што им се става на товар на обвинетото правно лице и на обвинетиот ТТ не содржи обележје на стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата. Имено, стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 од горенаведениот закон правното лице и одговорното лице во правното лице вршат употреба во сообраќај на патиштата неисправно возило, спротивно на чл. 177 ст. 1 од споменатиот закон. Во конкретниов случај возилото му било предадено на возачот во исправна состојба, а неисправноста на тахографот настанала на пат. Кога неисправноста на возилото настанала на пат, возачот е должен да ја отстрани настанатата неисправност, а доколку неисправноста не биде отстранета должен е да престане да го управува возилото. Ако возачот управува неисправно возило чија неисправност настанала на пат, без согласност на одговорното лице во правното лице, врши прекршок од чл. 208 ст. 1 т. 25 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 267/83 од 10. VI 1983 година)

33. За употреба во сообраќај на патиштата технички неисправно возило во организацијата на здружен труд во која е организирана служба за контрола на техничката исправност на возилата, возачот не е одговорно лице, туку работникот задолжен за вршење контрола над исправноста на возилата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги оласил за одговорни обвинетото правно лице и возачот АА за стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, затоа што спротивно на чл. 177 ст. 1 од овој закон на 2. X 1981 година го употребил во сообраќај на патот Прилеп — Битола товарното возило со рег. бр. Ох. 300—48 со три неисправни пневматици. Осудени се на парична казна — правното лице 25.000 динари и возачот 2.500 динари.

Обвинетиот АА пресудата ја побива поради погрешно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон. Тој наведува дека не бил одговорно лице за стопанскиот престап што му се става на товар.

Второстепениот суд ја уважил жалбата, првостепената пресуда ја преиначил согласно со чл. 387 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП и обвинетиот АА го ослободил од обвинение, од следниве причини:

Во конкретниов случај возилото било употребено во сообраќај откако пред тргнувањето на пат на 2. X 1981 година било прегледано од одговорното лице за техничката исправност на возилата во правното лице СТ и ова лице дозволило возилото да биде употребено во сообраќај со неисправни пневматици.

Според правното мислење на овој суд одговорноста на возачот за стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, зависи од тоа дали во ОЗТ е организирана служба за контрола на условите за работа на возачите и над техничката исправност на возилата, согласно со чл. 8 ст. 2 од споменатиот закон и дали со општ акт на правното лице се одредени одговорни лица. Доколку таква служба постои во ОЗТ па поради пропуст на одговорното лице за техничка исправност на возилото е употребено во сообраќај на пат возило со неисправни пневматици, стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од овој закон вршат тоа одговорно лице и правното лице, а не возачот.

За управување возило со неисправни уреди и пневматици спротивно на чл. 177 ст. 1 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата за возачот е предвидена прекршочна одговорност согласно чл. 208 ст. 1 т. 25 од споменатиот закон. Од овие причини Стопанскиот суд на Македонија одлучи како во изреката на пресудава.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 241/82 од 8. IX 1982 година)

34. Правното и одговорното лице за техничка исправност на возилата вршат продолжен стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата кога сториле повеќе исти стопански престапи во временски континуитет во исто место и на ист начин — со давање налози за употреба на возила во сообраќај на патиштата со неисправни уреди и пневматици.

Од образложението:

Првостепениот суд ги огласил одговорни за продолжен стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата обвинетото правно лице и одговорното лице за техничката исправност на возилата затоа што спротивно на чл. 177 ст. 1 од овој закон на 19. X 1981 година на патот Титов Велес — Скопје употребиле автобус со неисправен тахограф; на 10. XI 1981 година на патот Крушево — Кавадарци — товарно возило со неисправен тахограф и неисправен преден десен пневматик и на 25. XI 1981 година на патот Титов Велес — Скопје — автобус со неисправен тахограф. Осудени се на парична казна — правното лице 30.000 динари и одговорното лице 2.000 динари.

Јавниот обвинител ја побива пресудата поради повреда на кривичниот закон и смета дека во конкретниов случај не постоеле нужните елементи на продолжен стопански престап.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована, и ја потврдил пресудата на првостепениот суд согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, од следниве причини:

Во конкретниов случај се исполнети условите за постоење продолжен стопански престап. Дејствијата на обвинетите содржат поврзувачки елементи кои сочинуваат природна, логична и правна единственост на продолжен стопански престап како целина. Повредите на одредбите од чл. 177 ст. 1 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата се спорени во временскиот период од 19. X до 25. XI 1981 година од исти лица и претставуваат исти стопански престапи од чл. 203 ст. 1 т. 10 од наведениот закон. Покрај овие поврзувачки елементи (исти сторители, исти стопански престапи и временски континуитети) стопанските престапи сочинуваат единствена целина и поради тоа што се извршени во исто место и на ист начин — со давање налог за употреба на возила за сообраќај на патиштата со неисправни уреди. Според тоа, овие поврзувачки елементи на стопанските престапи се доволни за постоење продолжен стопански престап.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 249/82 од 21. X 1982 година)

35. За постоење стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, неисправноста на уредите за управување и за сопирање на возилото мора да биде утврдена во организација овластена за вршење технички преглед на возилата, согласно со чл. 200 и 201 од наведениот закон.

Од образложението:

Првостепениот суд согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП ги ослободил обвинетите од обвинението дека на 25. III 1982 година употребиле во сообраќај на магистралниот пат Колашин — Било Поље патничко возило со неисправни уреди за сопирање — рачна сопирачка, спротивно на одредбите на чл. 177 ст. 1 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата и дека со ова дејствие сториле стопански престап од чл. 203 ст. 1 т. 10 и ст. 2 од овој закон.

Јавниот обвинител ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон. Записникот на Сообраќајната милиција во Колашин претставува материјален доказ според кој обвинетите го сториле стопанскиот престап.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП, а првостепената пресуда ја потврдил, од следниве причини:

Во конкретниов случај записникот на СВР — Станица на милицијата за безбедноста на сообраќајот во Колашин од 25. III 1982 година не содржи податоци од кои може со сигурност да се утврди дали рачната сопирачка на возилото на обвинетото правно лице била неисправна. Во записникот не е наведено на кој начин бил извршен прегледот на уредите за сопирање. Возилото не било исклучено од сообраќај ниту упатено на вонреден технички преглед. Според одредбите на чл. 200 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, ако овластеното лице затекне возило кое поради

техничка неисправност ги загрозува или попречува другите учесници во сообраќајот, ќе му нареди на возачот веднаш да го прекине натамошниот сообраќај со возилото и да ја отстрани неисправноста, или да го одвезе возилото до определено место каде што може да ја отстрани неисправноста. Во случај, пак, кога основано се поосомнева дека на возилото му е неисправен уредот за копирање, ќе го упати на вонреден технички преглед (чл. 201 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата).

Во конкретниот случај надлежниот орган за контрола на исправноста на возилата не поотапил во смисла на одредбите на чл. 200 и 201 од горенаведениот закон и на соодветен начин не обезбедил докази за неисправноста на рачната копирачка на возилото. Со оглед на тоа што не се обезбедени докази од кои со сигурност ќе се утврди неисправноста на рачната копирачка на возилото на обвинетото правно лице, ниту постои можност такви докази да се прибават, првостепениот суд донел правилна и законита одлука со тоа што обвинетите ги ослободил од обвинението поради немање докази, согласно со чл. 350 т. 3 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 382/83 од 5. X 1983 година)

36. Нелегувањето во автобуската станица на автобусот во линискиот патен сообраќај не претставува изменување, туку непридржување на возниот ред и во тој случај правното лице и одговорното лице во правното лице не се одговорни за стопански престап од чл. 79 ст. 1 т. 4 и ст. 2 од Законот за организација на превозот во патниот сообраќај, бидејќи за таквото дејствие е пропишана прекршочна одговорност од чл. 81 ст. 1 т. 2 од наведениот закон.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил одговорни обвинетото правно лице и одговорните лица АА и ББ за стопански престап од чл. 79 ст. 1 т. 4 и ст. 2 од Законот за организација на превозот во патниот сообраќај, затоа што спротивно на чл. 26 ст. 1 од овој закон на 9. V 1982 година на релацијата Битола — Охрид не ја користеле автобуската станица во Ресен, со поаѓање во Ресен во 16,55 часот според утврдениот и регистриран возен ред. Осудени се на парична казна — правното лице 20.000 динари и одговорното лице по 2.000 динари.

Обвинетото правно лице ја побива пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон.

Второстепениот суд ја уважил жалбата на правното лице и согласно со чл. 350 т. 1, чл. 380 и 387 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗСП обвинетите ги ослободил од обвинението, од следните причини:

Дејствието што им се става на товар на обвинетите не ги одржи обележјата на стопански престап од чл. 79 ст. 1 т. 4 од Законот за организација на превозот во патниот сообраќај. Овој стопански престап правното лице и одговорното лице во правното лице го вршат кога спротивно на чл. 26 од горенаведениот закон го укинат или го променат возниот ред.

Во конкретниот случај обвинетите не го укинале ниту го промениле возниот ред на регистрираната автобуска линија Битола — Охрид, туку не се придржувале на возниот ред утврден во смисла на одредбите од чл. 9 од Законот за организација на превозот на патниот сообраќај. За непридржувањето на утврдениот возен ред за правното и одговорното лице во правното лице е предвидена прекршочна одговорност согласно со чл. 81 ст. 1 т. 2 од Законот за организација на превозот во патниот сообраќај.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 311/83 од 23. VI 1983 година)

37. Обврската за истоварување на стоката е врзана за моментот на известувањето во смисла на чл. 1 од Уредбата за задолжителниот рок во кој ОЗТ што користат услуги на превоз на стоки со железница се должни да вршат истоварување, односно натоварување на стоки, а околностите дека железницата не извршила предизвестување во смисла на чл. 2 од Уредбата нема значење за постоењето на стопански престап од чл. 4 ст. 1 од Уредбата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ги огласил за обвинети одговорни за продолжен стопански престап од чл. 4 ст. 1 и 2 од Уредбата за задолжителниот рок во кој ОЗТ што користат услуги на превоз со железница се должни да вршат истоварување односно натоварување на стоки, затоа што спротивно на чл. 1 ст. 1 од оваа уредба не извршиле истоварување на вагоните пристигнати на железничката станица Никола Карев и тоа: на 15. I 1984 година пристигнатите 6 вагони ги истовариле со задоцнување од 32 до 41 час, а пристигнатите 2 вагони на 20. II 1984 година ги истовариле со задоцнување од 24 до 26 часа. Осудени се на парична казна — правното лице 20.000 динари и одговорното лице 2.000 динари.

Обвинетите ја побиваат пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и поради повреда на материјалниот закон и сметаат дека не се одговорни за стопанскиот престап бидејќи железницата не извршила предизвестување за пристигање на вагоните, во смисла на чл. 2 од Уредбата.

Второстепениот суд ја одбил жалбата како неоснована и ја потврдил првостепената пресуда согласно со чл. 384 од ЗКП, во врска со чл. 56 од ЗОП, од следниве причини:

Жалбените наводи дека првостепениот суд погрешно ја утврдил фактичката состојба и дека го повредил материјалниот закон, дека железницата на обвинетите не им доставила известување во смисла на чл. 2 од наведената уредба и дека поради тоа обвинетите не биле одговорни, се неосновани. Околноста дека железницата не извршила предизвестување во смисла на чл. 2 од Уредбата не е од значење за постоење на стопански престап од чл. 4 ст. 1 од Уредбата затоа што обврската за истоварување на стоката е врзана за моментот на известувањето во смисла на чл. 1 од Уредбата. Според тоа нема потреба да се утврдува дали железницата постапила според чл. 2 од Уредбата или не.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Спж. бр. 575/84 од 25. X 1984 година)

НАЧЕЛНИ СТАВОВИ ОД ЗАЕДНИЧКИТЕ СЕДНИЦИ НА СОЈУЗНИОТ СУД, ВРХОВНИТЕ СУДОВИ НА РЕПУБЛИКИТЕ И НА ПОКРАИНИТЕ И ВРХОВНИОТ ВОЕН СУД ЗА ПЕРИОДОТ 1980—1984 ГОДИНА

1. Начелен став бр. 1/80 (Билтен бр. 12, јануари-јули 1980 година, стр. 24)

1. Во постапката по предлогот за повторување на постапката, дозволена е ревизија против решение на второстепениот суд кога со тоа решение повторената постапка е правосилно завршена и кога се исполнети условите од чл. 382 од ЗПП.

2. Во таа постапка секогаш е дозволена ревизија против решение на второстепениот суд со кое поднесената жалба се отфрла, односно со кое се потврдува решението на првостепениот суд за отфрлање на ревизијата.

3. Кога првостепениот суд го внел во одлуката за главната работа решението за повторување на постапката и за укинување на одлуката донесена во поранешната постапка:

а) ревизија е дозволена ако второстепениот суд ја уважи жалбата, го преиначил решението за повторување на постапката и предлогот го одбил и ако се исполнети условите од чл. 382 од ЗПП;

б) ревизија не е дозволена ако второстепениот суд ја одбил жалбата и го потврдил решението со кое е дозволено повторување на постапката.

4. Кога со усвојување на предлогот за повторување на постапката и за укинување на одлуката донесена во поранешната постапка, постапката во целост завршува и не се води постапка за повторно расправање за главната работа, ревизија е дозволена против решението на второстепениот суд со кое е потврдено првостепеното решение, ако се исполнети и условите од чл. 382 од ЗПП.

2. Начелен став бр. 2/80 (Билтен бр. 12, стр. 29)

1) Примањата по основ на здравствено, пензиско и инвалидско осигурување се преомеруваат во соодветните видови на надоместок на штета така што штетата што ја трпи осигуреното лице се состои во разликата помеѓу вкупната штета и тоа што оштетениот го прима по еден или по повеќе од наведените основи.

2) Штетата од претходниот став должно е на оштетениот да му ја надомести лицето кое според правилата за оштетно право е одговорно за надоместок на штетата.

3) Ако за причинување на штетата придонел и оштетениот, лицето кое е одговорно за надоместок на штетата е должно на оштетениот да му го надомести и делот од штетата од ст. 1 во сразмер со поделената одговорност.

4) При сето тоа не е одлучно (не е јасно) дали соодветната СИЗ може, по повод на давањата на својот осигуреник, кои се причинети со штетно дејствие, од одговорното лице да бара надоместок на тие давања во целост, односно, во оразмерен дел или на тоа воопшто нема право.

3. Начелен став бр. 3/80 (Билтен бр. 12, стр. 33)

Кога решението по предлогот за повторување на постапката окончана со пресуда донесена пред 1. VII 1977 година е донесено по 1. VII 1977 година, натамошната постапка ќе се продолжи според одредбите на ЗПП од 1976 година.

4. Начелен став бр. 1/81 (Билтен бр. 14, стр. 14)

Надоместок на нематеријална штета (поради намалена животна активност и други нејзини трајни облици) се досудува во еднократен паричен износ, но може, по барање од оштетениот, да биде досуден и во облик на парична рента, ако таквиот облик на надоместок, според околностите на дадениот случај, претставува соодветна сатиsfакција.

5. Начелен став бр. 2/81 (Билтен бр. 14, стр. 16)

Во односите помеѓу општествено-правни лица не се применува институтот одршка.

6. Начелен став бр. 3/81 (Билтен бр. 14, стр. 19)

Застареноста на барањето за надоместок на штета се смета според одредбата од чл. 376 и чл. 377 од Законот за облигационите односи, без оглед на тоа дали надоместокот се бара за веќе настанатата штета или за штета за која по редовниот тек на работите е извешано (осигурно) дека sukcesивно ќе настапува во иднина, како и без оглед на тоа дали идната штета се бара во вид на парична рента или во еднократен износ.

Горниот став се применува и на односите настанати за време на важењето на Законот за застареност на побарувањата — чл. 19/20 од тој закон.

7. Начелен став бр. 1/81 (Билтен бр. 14, стр. 23)

Бланко меница издадена заради обезбедување кредит се пополнува согласно со меѓусебната спогодба на доверителот и должникот. Ако нема посебна спогодба за пополнување на меничната исправа, имателот на меницата е должен да ја пополни во согласност со условите и роковите за отплаќање од основната работа. Приговори на назначената втасаност можат успешно да се истакнуваат кон доверителот од основната работа, а кон идниот имател на меницата само ако неа ја стекнал злонамерно или ако при стекнувањето на меницата постапувал со толема небрежност.

8. Начелен став бр. 5/82 (Билтен бр. 18, стр. 1)

При продажба на странската стока од консигнационен склад имателот на консигнациониот склад настапува спрема купувачот во свое име, а за сметка на странскиот производител, доколку стран-

скиот производител и имателот на консигнациониот склад поинаку не се договориле.

9. Начелен став бр. 6/82 (Билтен бр. 18, стр. 7)

Одредбите од чл. 485 од Законот за облигационите односи се применуваат и на договорите во стопанството.

10. Начелен став бр. 7/82 (Билтен бр. 18, стр. 9)

Правото на осигуреникот спрема Заедницата за осигурување од чл. 55 ст. 1, односно чл. 2 од Законот за основите на системот на осигурување на имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/76) преминува на оној осигурувач кој врз основа на договор за каско осигурување му исплатил на осигуреникот оштета за штетата (чл. 939 ст. 1 од Законот за облигационите односи), предизвикана од непознато моторно возило.

11. Начелен став бр. 5/83 (Билтен бр. 19, стр. 2)

I. За постоењето на облигационите односи кои настанале пред влегувањето во сила на Законот за облигационите односи, како и за правното дејство на облигационите односи, меродавно е правото кое важело во моментот на настанувањето на правниот однос (законот што важел пред тоа, односно прописот на новата држава, како и правните правила содржани во законите и другите прописи донесени до 6 април 1941 година, кои се применуваат под условите од чл. 4 од Законот за неважност на правните прописи донесени пред 6 април 1941 година и за време на непријателската окупација).

По исклучок од претходниот став, одредбите од Законот за облигационите односи од принуден карактер со кои првенствено се штити општиот општествен интерес се применуваат на трајните облигациони односи настанати пред влегувањето во сила на Законот за облигационите односи и тоа само во поглед на правните дејства на тие односи кои настануваат за време на важењето на овој закон.

Со одредбата од чл. 21 од Законот за облигационите односи е пропишано основното начело за примена на општите и посебните узанси и другите деловни обичаи, напоредно со Законот за облигационите односи, додека во чл. 1107 се одредени ограничувања под кои во иднина ќе се применуваат деловните обичаи кои важеле во правниот сообраќај до влегувањето во сила на Законот за облигационите односи. Овие ограничувања не се однесуваат на порано настанатите правни односи (член 1106).

II. За постоење на стварно-правните односи и на сите правни дејства на тие односи, настанати до влегувањето во сила на Законот за основните сопствено-правни односи меродавно е правото кое важело во времето на настанувањето, а на правните дејствија кои настанале подоцна, се применува Законот за основните сопствено-правни односи.

12. Начелен став бр. 6/83 (Билтен бр. 19, стр. 3)

I. На роковите од облигационите односи (застареност и преклузија) кои настанале пред влегувањето во сила на Законот за облигационите односи се применува правото кое важело до тој момент.

II. Законот за основните сопственосно-правни односи од неговото влегување во сила се применува на роковите за одршка кои почнале да течат пред неговото влегување во сила, ако до тој момент не истекле.

Кога со Законот за основните сопственосно-правни односи е пропишан покус рок, а по влегувањето во сила на Законот останало покусо време од со законот пропишаното, рокот истекува пред протекот на времето одредено со поранешниот закон. Ако од рокот предвиден со поранешниот закон останало време подолго од предвиденото во новиот закон, рокот истекува со протекот на времето пропишано во новиот закон.

13. Начелен став бр. 7/83 (Билтен бр. 19, стр. 4)

Ако смета дека постојат законски услови за примена на одредбите од чл. 104 ст. 2 од Законот за облигационите односи за одземање на предметот од забранетиот договор во корист на општината според околностите на случајот, судот за тоа ќе го извести овластениот општествен правобранител на самоуправувањето или јавниот обвинител или јавниот правобранител и ќе му одреди рок за пријавување на учество во процесот, вклучувајќи го и барањето за одземање на предметот од забранетиот договор.

Судот може, и без барање на органите од претходниот став, по службена должност, да одлучи другата страна да го предаде она што го примила по основ на забранетиот договор на општината на која има седиште, односно престојувалиште.

Ако тужителот ја повлече тужбата, а ниеден од органите од претходниот став не истакнал барање за одземање на предметот од забранетиот договор, судот не може понатаму да постапува по службена должност, но за повлекувањето на тужбата ќе го извести овластениот орган, независно од околноста дали тој орган учествувал во постапката.

14. Начелен став бр. 8/83 (Билтен бр. 19, стр. 5)

Тужителот може, повикувајќи се на одредбата од чл. 189 ст. 2 од Законот за облигационите односи, да го зголеми тужбеното барање и кога поранешната првостепена пресуда, против која не се жалел, е укината во уважениот дел по жалба на тужениот, односно на тужителот во продолжение на постапката може да му се досуди надоместок на штета во поголем износ од првобитно досудениот, само ако зголемувањето на цените настанало по заклучувањето на претходната главна расправа.

15. Начелен став од 30. X 1984 год.

Додека со посебен закон не се регулира височината на стапката на договорната камата помеѓу субјектите од чл. 399 ст. 2 од Законот за облигационите односи, нема да се дава судска заштита на каматата договорена над височината на стапката на запезната камата пропишана за паричните обврски што произлегуваат од договорите во стопанството зголемена најмногу до 8 насто.

16. Начелен став од 30. X 1984 год.

Одлуката за височината на стапката на затезната камата по својата правна природа е присилен пропис, па опранките од договорите во стопанството не можат да договараат затезна камата по друга стапка ниту можат полноважно однапред да се откажат од правото да бараат плаќање на таа камата.

17. Начелен став од 30. X 1984 год.

На доверителот од должничко-доверителскиот однос му припаѓа право на затезна камата сè до втасаноста, односно до наплатата на меницата издадена во смисла на Законот за обезбедување на плаќањата помеѓу корисниците на општествените средства и кога меницата ја индосирал пред нејзината втасаност.

ΓΡΑΓΪΑΝΣΚΟ ΠΡΑΒΟ

ГРАЃАНСКО МАТЕРИЈАЛНО И ПРОЦЕСНО ПРАВО

1. Секој наследник на тужителот може да бара да се продолжи бракоразводната парница и кога другите наследници се незаинтересирани, бидејќи во овој случај не постои нужно сопроцесништво.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Општинскиот суд со решение од 24. X 1983 година ја запрел постапката по тужбата на тужителот за развод на брак.

Окружниот суд одлучувајќи по жалбата на полномошникот на тужителот, со решение од 19. XII 1983 година, ја одбил жалбата како неоснована, а првостепената пресуда ја потврдил.

Незадоволен од второстепеното решение Јавниот обвинител на Македонија поднел барање за заштита на законитоста поради повреда на законот, која повреда ја гледа во следново:

Пониските судови ја запреле постапката наоѓајќи дека во конкретниот случај станува збор за единствено сопроцесништво и дека по тужбата започнатата постапка може да ја продолжат сите наследници, односно сите деца на покојниот во која можат да бараат да се утврди дали постои основ за развод на бракот. Бидејќи, пак, барање за продолжување на постапката поднеле само двајца наследници на покојниот, а такво барање не поднеле и другите двајца наследници, судот донел решение за запирање на постапката.

Според член 62 ст. 1 од Законот за бракот правото на поднесување тужба за развод на бракот не преминува на наследниците на тужителот, но тие можат да ја продолжат веќе започнатата постапка. Според тоа, не е точно гледиштето изразено во нападнатото решение дека сите наследници се единствени сопроцесници во започнатиот процес за развод на брак, туку дека секој наследник има право на продолжување на започнатата постапка со цел за докажување на основаноста на тужбата за развод на бракот, без оглед на тоа дали и другите наследници сакаат да ја продолжат постапката или не.

Иако во случајов кон тужбата не се придружиле двајцата од наследниците, биле исполнети условите за продолжување на постапката. Кога, пак, судот ја запрел постапката, со нападнатото решение е повреден законот, поради што се предлага како погоре.

Врховниот суд на Македонија, по разгледувањето на барањето за заштита на законитоста, нападнатата пресуда и другите списи за делото, во смисла на чл. 408 од ЗПП, најде дека:

Барањето за заштита на законитоста е основано.

Основано е укажувањето на Јавното обвинителство на Македонија дека е сторена повреда на законот од страна на лониските судови кога ја запреле постапката по тужбата на тужителот против тужената за развод на бракот.

Имено, согласно со чл. 7 ст. 2 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови („Сл. весник на СРМ“ бр. 13/78) правото на поднесување тужба за развод на брак и поништување на брак не преминува на наследниците на тужителот, но тие можат да ја продолжат веќе започнатата постапка заради утврдување дали постои основ за развод на брак, односно за поништување на брак.

Смислата на горната законска одредба е таква што ако тужителот има повеќе наследници, секој наследник има право на продолжување на започнатата постапка со цел за докажување на основаноста на тужбата за развод на брак, без оглед на тоа дали и другите наследници сакаат да ја продолжат започнатата постапка или не. Според тоа, наоѓањето на лониските судови дека станува збор за нужно сопроцесништво, како тужители во спорот, односно, дека единствено сите заедно можат да ја продолжат веќе започнатата постапка за развод на бракот по неговата тужба е погрешно.

Со оглед на горното, имајќи предвид дека ќерките на покојниот дале писмени изјави за продолжување на постапката по тужбата на нивниот покоен татко, според наоѓањето на овој суд, нема законски услови за запирање на постапката по тужбата за развод на брак, без оглед на тоа што и другите наследници на покојниот не се придружиле за продолжување на постапката, поради што следуваше да се укинат и двете решенија на лониските судови и предметот да му се врати на првостепениот суд на продолжување на постапката.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 20/84 од 3. V 1984 година)

2. Детето не го губи правото на издршка од своите родители кога стапило во брак, доколку школувањето и стручното образование продолжува и по неговото полнолетство, до редовното завршување и школување, но најдоцна до наполнувањето на 26 години, ако неговиот брачен другар не е во состојба да го издржува.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Согласно со чл. 34 ст. 2 од Законот за односите на родителите и децата, доколку школувањето и стручното образование на децата продолжува и по нивното полнолетство, родителите се должни, според своите можности, понатаму да ги издржуваат до редовното завршување на школувањето, но најдоцна до наполнувањето на 26 години возраст.

Неспорно е дека во времето на поднесувањето на тужбата за зголемување на издршката тужителот бил на редовно школување на Градежниот факултет во С. и дека се уште не наполнил 26 годишна возраст. Со оглед на околноста што во изминатиот временски период суштествено се измениле околностите во поглед на потребите на тужителот и можностите на тужениот, според мислењето на овој суд

износот од 900,00 динари е адекватен на потребите на тужителот, а со издвојувањето на тој износ нема да се доведе во прашање егзистенцијата на тужениот.

Ревизиониот навод дека противењето на тужениот за зголемување на издршката требало да се прифати како барање да се укине издршката не може да биде предмет на преиспитување по повод ревизијата, со оглед на тоа што доколку тужениот смета дека престанале да постојат околностите кои условувале неговата обврска да го издржува тужителот, тужениот може во одделен спор да бара укинување на издршката. Неговото противење на зголемување на издршката според мислењето на овој суд не може да се сфати како противтужбено барање за укинување на издршката.

Ревизиониот навод дека тужениот нема обврска да го издржува тужителот поради тоа што тој може да бара издршка од неговата брачна другарка е неоснован поради следново:

Согласно со чл. 28 од Законот за бракот, брачниот другар кој нема средства за живот, а е неспособен за работа или е без работа без овоја вина, има право на издршка од другиот брачен другар доколку е во состојба тоа да го прави.

Бидејќи во случајов е утврдено дека брачната другарка на тужениот не е во состојба да го издржува тужителот според мислењето на овој суд не постојат услови тужениот да престане да го издржува тужителот поради тоа што тој е во брак.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 408/80 од 18. VIII 1980 година)

3. Во барањето за зголемување на издршката на поранешниот брачен другар досудена со разводот на бракот, треба да се смета дека е содржано и барањето за продолжување на издршката што е досудена со таа пресуда.

Од образложението:

Првостепениот суд наоѓа, а со таков правен заклучок се согласува и второстепениот суд, дека во конкретниов случај престанало правото на издршка на тужената Марија на товар на тужителот, врз основа на чл. 61 ст. 1 од Законот за бракот, и во таа смисла го уважил тужбеното барање за престанок на ова право, а го одбил како неосновано противтужбеното барање за негово продолжување. Имено, според чл. 61 ст. 1 од Законот за бракот правото на издршка на необезбедениот брачен другар трае најмногу 5 години по разводот на бракот, па бидејќи во случајов изминале повеќе од 5 години, според наоѓањето на пониските судови ваквото право на тужената престанало и таа „не може повеќе да бара ниту воспоставување нова издршка“ ниту „продолжување на издршката“. При тоа, обата суда се согласуваат дека по барање на брачниот другар ова право може да биде продолжено, согласно со ст. 2 од чл. 61 од ЗБ, доколку за тоа постојат оправдани причини, но тоа барање треба да биде поставено пред истекот на 5 години по разводот на бракот. Таквото барање, примаат и двата суда, во тој период не било истакнато од туже-

ната. Тоа е истакнато дури со поднесувањето на противтужбата од 8. IX 1983 година, поради што и нејзиното барање за продолжување на ова право е одбиено.

Меѓутоа, Врховниот суд на Македонија не го прифаќа ваквиот заклучок на пониските судови. Имено, од утврденото, а и од списите по предметот, произлегува дека по барање на тужената издршката досудена на товар на тужителот како нејзин поранешен брачен другар, првобитно одредено во износ од 400 динари месечно, во два наврати била зголемена така што последното задолжение на тужителот по овој основ изнесува 1.200,00 динари месечно, како што е досудено со правосилната пресуда на Општинскиот суд во Битола, П. бр. 192/83 од 5. IV 1983 година.

Според наведените податоци, барањето од сега тужената по кое е донесена гореспоменатата пресуда, било поднесено пред истекот на временскиот период од 5 години, сметано од разводот на бракот.

Според мислењето на овој суд, во барањето за зголемување на издршката на необезбедениот брачен другар содржано е и барањето за продолжување на правото на издршка. Ова од причини што со истакнување на вакво барање за зголемување на претходно досудената издршка брачниот другар кој го поднесува барањето укажува всушност дека и натаму постојат околностите кои го оправдуваат досудувањето на издршката. Имено, дека необезбедениот брачен другар сè уште не е способен самиот да се издржува, што всушност претставува барање за продолжување на ова право, а поради изменетите околности — материјалните можности на брачниот другар на чиј товар е досудена издршката и потребите на необезбедениот брачен другар, се бара и зголемување на издршката.

Според тоа, во случајов, според мислењето на Врховниот суд на Македонија, не може да се прифати заклучокот на првостепениот и на второстепениот суд дека по силата на законот (чл. 61 ст. 1 од Законот за бракот) со протекот на временскиот период од 5 години на тужената ѝ престанало правото на издршка и дека тоа не може да биде продолжено и по овој период (во смисла на чл. 61 ст. 2 од ЗБ), со образложение дека таа такво барање во тој временски период не истакнала.

Според горенаведеното, прашањето дали престанала обврската на сега тужителот да ѝ плаќа издршка на поранешната брачна другарка, сега тужената, односно дали за тоа постојат оправдани причини, треба да се цени врз основа на околностите од чл. 61 ст. 2 од ЗБ.

Бидејќи во текот на редовната постапка тоа не било спорено, sledуваше двете пресуди — на првостепениот и на второстепениот суд да се укинат согласно со чл. 395 ст. 2, во врска со чл. 408 од ЗПП и предметот да се врати на повторно судење, при кое околностите за постоење услови за престанок, односно за продолжување на правото на издршка ќе бидат испитувани и утврдени според чл. 61 ст. 2 од ЗБ. Па дури потоа да се одлучи за основаноста на тужбеното барање, односно на противтужбеното барање.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 11/84 од 8. III 1984 година)

4. Не е навремено барањето за продолжување на рокот за оспорување на татковство поднесено до Врховниот суд на Македонија по истекот на рокот од 6 месеци од откривањето на несомнени докази дека сопругот не е татко на детето што го родила неговата сопруга.

Од образложението:

Предлогот е ненавремен.

Согласно со чл. 13 од Законот за односите на родителите и децата („Сл. весник на СРМ“, бр. 5/73) сопругот може да го оспорува татковството на детето што го родила неговата жена во бракот во рок од 6 месеци од денот на дознавањето на раѓањето, согласно со чл. 14 од истиот закон. Ако, пак, по истекот на рокот за поднесување на тужба од претходниот член се откријат несомнени докази дека сопругот не е татко на детето што го родила неговата сопруга, по негово барање Врховниот суд на Македонија може да одлучи рокот за оспорување на татковство да се продолжи.

Во случајов не е спорно дека предлагачот уште додека бил во брак со неговата поранешна сопруга дознал дека тој не е природен татко на малолетното дете, што, впрочем било констатирано и во пресудата за развод на бракот.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, ако сопругот по истекот на рокот за поднесување тужба за оспорување на татковство дознае за несомнени докази дека тој не е татко на детето што го родила неговата сопруга, може да побара од Врховниот суд на Македонија да го продолжи рокот за оспорување на татковство во редовниот рок за оспорување на татковство, предвиден во чл. 13 од Законот за односите на родителите и децата што изнесува 6 месеци од дознавањето за раѓањето, односно во случајов од дознавањето за несомнени докази дека тој не е татко на детето. Бидејќи во случајов предлагачот дознал дека тој не му е татко на малолетното дете уште во текот на 1968 година, за време на бракоразводниот спор со неговата сопруга, а предлогот за продолжување на рокот за оспорување на татковство го поднел на 6. VI 1980 година, очигледно е дека овој предлог е поднесен по истекот на законскиот рок од 6 месеци, поради што Врховниот суд на Македонија го отфрли предлогот како неблагоприятен.

Во случајов тужба за оспорување на татковство може да поднесе детето согласно со чл. 16 од Законот за односите на родителите и децата. Додека детето е малолетно, оваа тужба може да ја поднесе преку поставен старател за посебни случаи во смисла на чл. 51 ст. 1 и чл. 52 ст. 1 од Законот за старателство („Сл. весник на СРМ“, бр. 5/73), кога органот за старателство може да постави старател во случаи кога е тоа потребно заради заштита на правата и интересите на одделни лица, односно може да постави посебен старател на лице на кое родителите то вршат родителското право за водење спор меѓу него и неговите родители, како и во други случаи кога нивните интереси се во спротивност. Кога детето ќе стане полнолетно, може лично да поднесе тужба за оспорување на татковство, но најдоцна во рок од 3 години по полнолетството (чл. 16 од Законот за односите на родителите и децата).

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 47/80 од 26. VI 1980 година)

5. Во постапката за утврдување на татковство ако е умрено лицето за кое се тврди дека е татко на детето тужени ќе бидат неговите наследници.

Од образложението:

Неосновани се наводите во ревизијата за постоење суштествени повреди на одредбите од процесната постапка. Според наводите и во ревизијата родителите на покојниот Б. Ј. сега тужените СЈ и ЈИ не можат да бидат странки во постапката за утврдување на татковство, па постапувајќи спротивно ревизијата смета дека е сторена повреда на член 17 од Законот за односите на родителите и децата. И според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија со одредбата на член 17 од Законот за односите на родителите и децата („Сл. весник на СРМ“, број 5/73), како и со други одредби од овој закон, не се исклучува во постапката за утврдување на татковство како тужени да се јават и родителите на умрениот син кој имал полови односи во критичното време со мајката на детето чие татковство се бара да се утврди. Родителите на умрениот лице во постапката за утврдување на татковство, како правоприменици на умрениот лице, се јавуваат како тужена странка, бидејќи правното дејство на пресудата со која се утврдува дека умрениот е биолошки татко на детето не се исцрпува само со определување статусот на детето спрема вонбрачниот татко, во смисла на одредбите од Законот за односите на родителите и децата, туку од така утврдениот статус произлегуваат и други права од имотно-правна природа, па и право на детето да учествува во наследувањето на имотот на вонбрачниот татко (чл. 5 ст. 1 од Законот за наследувањето, „Сл. весник на СРМ“, број 35/73).

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 329/80 од 17. VI 1980 година)

6. Природната мајка на потполно посвоено дете не е активно легитимирана да води спор за утврдување на татковство, па и во случај кога детето е потполно посвоено во текот на постапката за утврдување на татковство.

Од образложението:

Погрешил Окружниот суд во Б со побиеното решение кога примил дека на страната на тужителката не постојат процесни претпоставки за водење вакво спор, односно дека на страната на тужителката како мајка на малолетната В. не постои правен интерес да може да бара утврдување на татковство за малолетната В. Постоенето правен интерес за поднесување тужба за утврдување, во смисла на чл. 187 од ЗПП, се испитува во случај кога ваква тужба со пропис не е предвидено да може да се поднесе. Поднесување ваква тужба е предвидено со одредбите на Законот за односите на родителите и децата („Сл. весник на СРМ“, број 5/73), според чл. 11 од овој закон, тужба заради утврдување на татковство на дете родено надвор од брак може да поднесе мајката во рок од 3 години по раѓањето на детето, односно старателот со одобрение од надлежниот орган за старателство во рок од 3 години од денот на ставање на детето под старателство и детето во рок од 3 години по полнолетството. Со оглед

на оваа одредба, тужителката во моментот на поднесувањето била овластена да ја поднесе тужбата, а судот не бил овластен да го испитува постоењето на правниот интерес. Меѓутоа, со потполното посвојување на детето повеќе не може да се применува одредбата од чл. 11 од ЗОРД, во врска со чл. 187 од ЗПП, бидејќи за тужителката како природна мајка на детето повеќе не може да се смета дека со посебен пропис е предвидено да поднесе ваква тужба за утврдување на татковство. Поради тоа, треба да се испитува дали таа има друг правен интерес да го продолжи натамошното водење на овој спор. Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, правниот интерес на тужителката за водење на овој спор произлегува од одредбата на чл. 32 од ЗОРД, со кој таа е овластена да бара од таткото на детето родено надвор од бракот да учествува во трошоците предизвикани со бременоста и породувањето, како и во трошоците за нејзиното издржување од три месеци пред породувањето и една година по породувањето. Значи, доколку се утврди таткото на тужениот, тужителката во друг спор ќе може да ги бара овие износи од тужениот, и во тоа е нејзиниот правен интерес во смисла на чл. 187 ст. 2 од ЗПП, да го продолжи водењето на овој спор.

Меѓутоа, според наоѓањето на овој суд, првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога примил дека тужбеното барање е неосновано. Ова од причини што правото на тужителката како мајка на малолетната В. да може да бара со тужба утврдување на татковство на малолетната престанало. Во случајов е неспорно дека малолетната потполно е посвоена на 11. VIII 1978 година, а тоа се потврдува од известието на Центарот за социјална работа во Б. У. бр. 03-7/79 од 10. I 1979 година. Според чл. 20 ст. 2 од Законот за посвојување („Сл. весник на СРМ“, број 5/73), со потполното посвојување престануваат заемните права и должности меѓу посвоеното дете и неговото поранешно семејство. Според овој законски пропис по 11. VIII 1978 година, односно по потполното посвојување на малолетната В. ѝ престанува правото на тужителката да може да бара утврдување на татковство на малолетната В. Затоа по потполното посвојување на малолетната В. тужителката нема активна легитимација за водење спор за утврдување на татковство на малолетната В.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 34/80 од 29. I 1980 година)

7. Способноста да се биде странка во конкретен спор за утврдување на татковство или мајчинство, се определува според материјално-правните одредби, т.е. според Законот за односите на родителите и децата, а не според Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови, во кои е определено кој сè може да биде странка во постапката.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се точни наводите во ревизијата за суштествена повреда на одредбите од процесната постапка, кои според ревизијата се состојат во тоа што, спротивно на чл. 56 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови, малолетниот не е означен како странка во спорот; што првостепениот суд не постапил во целост по упатствата на Врховниот суд на Македонија дадени во решението Гж. бр.

806/75 од 16. I 1976 год. и што изведените докази и двата поински суда погрешно и недобролно ги ценеле. Овие наводи од ревизијата се неосновани затоа што прашањето за правото за поднесување тужба заради утврдување на татковство на дете родено надвор од брак е регулирано со чл. 11 од Законот за односите на родителите и децата („Сл. весник на СРМ“, бр. 5/73), додека, пак, според чл. 56 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови („Сл. весник на СРМ“, бр. 13/78), се определуваат странките кои можат да се јават во споровите за утврдување на татковство или мајчинство. Тоа значи дека според оваа одредба од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови се определуваат странките во споровите за утврдување на татковството или мајчинството, а која странка кога може да поднесе тужба се одредува со материјално-правниот закон, во случајов со Законот за односите на родителите и децата. Во чл. 11 на овој закон е определено дека тужба заради утврдување на татковството на дете родено надвор од брак може да поднесе мајката во рок од три години по раѓањето на детето, односно старателот со одобрение од надлежниот орган за старателство во рок од три години од денот на ставање на детето под старателство и детето во рок од три години по полнолетството.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 532/80 од 1. XI 1980 година)

8. Во споровите за утврдување на татковство, кога една од странките ќе предложи да се изведе доказ и со проширено вештачење за крвните групи и крвните фактори, судот, по правило, таквиот доказ треба да го изведе.

Антрополошкото вештачење, пак, зависно од другите околности на случајот, може да биде изведено како доказ, ако според научните сознанија може да даде елементи кои ќе придонесат за утврдување со сигурност на исклучување на татковство на едно лице.

Вештачењето на папиларните цртички би можело да биде изведено како доказ само ако се утврди дека се работи за општо прифатен научен метод во врска со утврдувањето на татковство.

Од објаснувањето:

Основано наведува тужениот дека во второстепената пресуда не се наведени причини за решавачките факти. Имено, во жалбата против првостепената пресуда тужениот, покрај другото, предлага да се изведе доказ и со проширено вештачење на крвните групи и фактори, покрај претходно предложените антрополошко вештачење и вештачење со папиларните црти. Второстепениот суд, ценејќи ги овие наводи во жалбата, се осврнува само на предлогот за антрополошко вештачење, сметајќи дека таквиот доказ не би бил сигурен доказ во врска со утврдувањето на татковството, уште повеќе што малолетниот е на возраст на околу 2 години, но не се осврнал на предлогот во врска со проширеното биолошко вештачење, па поради тоа второстепената пресуда не може ни да се испита.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, во споровите за утврдување на татковство кога една од странките предложи да се изведе доказ и со проширеното биолошко вештачење кое може да даде сигурни елементи во врска со исклучувањето на татковството

на одредено лице, судот е должен таквиот доказ да го изведе, бидејќи станува збор за утврдување односи кои траат цел живот и кои се во сферата на личните односи на луѓето, поради што е неопходно со сигурност да се утврди дали одредено лице е исклучено од татковство на друго лице.

Поради горното согласно со одредбите од чл. 394 од ЗПП следуваше да се укинат и второстепената и првостепената пресуда, за да му се даде можноста на првостепениот суд да се изведе доказот и со проширеното биолошко вештачење со цел да се утврди дали тужениот и со елементите што ќе се добијат врз основа на таквото вештачење не се исклучува од татковство на малолетниот.

При повторното судење првостепениот суд ќе ги цени и другите наводи од ревизијата на тужениот, посебно што се однесува до предлогот за изведување на доказот со антрополошко вештачење и со вештачење на папиларните цртички. Што се однесува до антрополошкото вештачење, тој доказ, зависно и од другите околности на случајот, може да биде изведен ако, според научните сознанија, може да даде елементи кои со сигурноста би упатувале на исклучување на татковството на тужениот. Додека доказот, пак со вештачење на папиларните цртички би можел да биде изведен само ако судот утврди дека е тоа прифатен научен метод во врска со утврдувањето на татковството.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 830/81 од 15. XII 1981 година)

9. Органот за старателство може, по службена должност, да поведе постапка за утврдување на татковство во случај кога мајката во претходната постапка означила определено лице за татко на детето, но самата, занемарувајќи ги интересите на детето, не поведува постапка за утврдување на татковство. Оваа постапка органот за старателство може да ја поведе во рок од три години, но најдоцна по истекот на три месеци по запирањето на постапката што ја водела мајката, ако ѝ изминал претходниот рок од три години.

Од образложението:

Согласно со чл. 11 од Законот за односите на родителите и децата („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/73) тужба за утврдување на татковството на дете родено надвор од брак мајката може да поднесе во рок од 3 години по раѓањето на детето, односно старателот со одобрение од надлежниот орган за старателство во рок од 3 години од денот на ставањето на детето под старателство и детето во рок од 3 години по полнолетството.

И Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови („Сл. весник на СРМ“ бр. 13/78) со одредбата од чл. 60 предвидува дека во опоровите заради утврдување или оспорување на татковство или мајчинство откажувањето од тужбеното барање има исто дејство како и повлекувањето на тужбата без откажување од тужбеното барање. Согласно со одредбата од чл. 61 од истиот закон органот за старателство може, по службена должност, да поведе постапка за утврдување на татковство во случај кога мајката во претходната постапка означила определено лице за татко на детето, но самата, занемарувајќи ги интересите на детето не поведе постапка за утврдување на татковство.

Со оглед на тоа што Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови предвидува можност и за старателскиот орган да поведе постапка за утврдување на татковство, но во наведените законски одредби од чл. 61 од истиот закон нема пропишано посебен рок за поднесувањето на тужбата, Врховниот суд на Македонија смета како што е изнесено и во поднесеното барање за заштита на законитоста, дека ваква тужба може да се поднесе, по правило, во рок од 3 години согласно со чл. 11 од Законот за односите на родителите и децата. Во случајов, според наоѓањето на овој суд, како што се изнесува и во барањето за заштита на законитоста, тужбата на тужителот — Центарот за социјални работи е ненавремена, бидејќи е поднесена на 5. II 1980 година, односно 11 години по раѓањето на детето, а можело да се поднесе во рок од три години од раѓањето на детето согласно со наведениот член 11 од Законот за односите на родителите и децата. Меѓутоа, имајќи ја во предвид одредбата од чл. 61 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови за поведување на ваква постапка и од страна на старателскиот орган, во случај кога мајката во претходна постапка означила определено лице за татко на детето, но занемарувајќи ги интересите на детето не поведе постапка за утврдување на татковството, според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, би требало да дојде до примена на општите одредби од граѓанското право за отфрлање на тужба кога според овие одредби доверителот може во рок од 3 месеци од денот на правосилноста на одлуката за отфрлање на тужбата да поднесе повторно тужба, во кои случаи се смета дека застарувањето е прекинато со првата тужба, а кога всушност е донесена одлука со која мериторно не се решава и која не се однесува на суштината на предметот. Имено, со аналогна примена на овие одредби, според наоѓањето на овој суд, се прифаќа еден разумен рок од 3 месеци за поднесување тужба во вакви случаи, за да може старателскиот орган да ја поведе постапката кога мајката во рокот од 3 години не ја повела или се откажала од тужбеното барање, или ја повлекла тужбата, како што предвидува наведениот член 60 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 47/81 од 30. VI 1981 година)

10. Спорот во кој општината бара да се утврди дека недвижноста станала општествена сопственост и да се задолжи оној што оваа недвижност ја владее, без основ, да ја предаде во владение на општината не спаѓа во судската надлежност. Ваквите односи се уредуваат пред општинскиот орган на управата надлежен за имотно-правни работи, согласно со чл. 15 од Законот за уредување на имотните односи настанати со противправно заземање земјиште во општествена сопственост.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

При утврдувањето, како на првостепениот, така и на второстепениот суд, дека поранешниот сопственик кога заминал во Турција, спорниот имот го оставил непродаден и дека со неговото заминување во Турција и со губењето на југословенското државјанство, спорниот имот преминал во општествена сопственост, а не е спорно дека овој

имот се наоѓа во владение на тужениот, правилно заклучуваат двата суда дека тужениот овој имот го држи без никаков правен основ.

Според тоа, првостепениот и второстепениот суд со нападнатите пресуди уредувале имотни односи настанати со противправно заземање земјиште во општествена сопственост. Меѓутоа, уредувањето на ваквите имотни односи е регулирано со Законот за уредување на имотните односи настанати со противправни заземања на земјиште во општествена сопственост („Сл. весник на СРМ“, бр. 31/72), а според чл. 15 од тој закон ваквите односи се уредуваат во посебна постапка пред општинскиот орган на управата надлежен за имотно-правните работи. Судот е надлежен да одлучува во овие спорови само кога стапува збор за заземено земјиште за кое сегашните владетели го докажуваат правото на сопственост со правосилна судска одлука, тапија или упис во таписките книги (чл. 23 од законот).

Со оглед на тоа што во случајов не постои ниту еден од исклучоците предвидени во чл. 23 од споменатиот закон, надлежен за водење на постапката и за расправање на ваквиот имотно-правен однос е општинскиот орган на управата надлежен за имотно-правните работи, а не редовниот суд, како што погрешно е поставено во случајов.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 367/80 од 26. VI 1980 година)

11. Преносот на правото на трајно користење на градежно неизградено земјиште на лица на кои тоа право може да се пренесе согласно со позитивните законски прописи, произведува правно дејство без оглед на тоа дали се пренесува правото на користење на целата градежна парцела или само на дел од неа, а реализација на правото на градба на односната градежна парцела се решава сообразно со Законот за градежното земјиште.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Општинскиот суд го уважил тужбеното барање на тужителот Тој утврдил дека тужителот е траен корисник на земјиштето по основ за договор за подарок што е склучен во 1969 година со покојната му мајка и ги задолжил тужените тоа право на тужителот да му го признаат.

Окружниот суд ја одбил жалбата на тужените и пресудата на првостепениот суд ја потврдил.

Против двете пресуди во законскиот рок Јавниот обвинител на Македонија поднесо барање за заштита на законитоста поради повреда на законот, со предлог Врховниот суд на Македонија да ги преправи пресудите на окружниот и на општинскиот суд така што да го одбие тужбеното барање на тужителот како неосновано.

Барањето е неосновано.

Точни се наводите на Јавното обвинителство на Македонија дека земјиштето што е предмет на спорот било во н промет, како и тоа дека поранешниот сопственик може одредени права врз тоа земјиште да пренесе на брачниот другар, потомците, повоените, родителите и посвоителите. Меѓутоа, не е основан заклучокот на подносителот на барањето за заштита на законитоста дека во случајов

преносот на првенственото право на користење на спорното земјиште не е извршен согласно со важечките законоски прописи, туку спротивно на нив.

Имено, согласно со чл. 3 ст. 1 од Законот за определување на градежно земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 5/68) кој тогаш бил во сила, поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има право да го користи тоа земјиште до денот кога е должен врз основа на одлука на надлежниот орган да му го предаде на корисникот. Согласно со чл. 5 ст. 1 од истиот закон, правото од чл. 3 ст. 1 од тој закон поранешниот сопственик може да го пренесе врз горе наброените лица.

Во случајов, значи како што се гледа од утврдената фактичка состојба, поранешниот сопственик, т.е. мајката на странките го пренела на тужителот само правото на користење по основ на устен договор за подарок, кој е и извршен. Според тоа, таквиот пренос, според мислењето на Врховниот суд на Македонија, е извршен согласно со важечкиот закон, а не спротивно на него.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 15/80 од 6. III 1980 година)

12. Правното правило за стекнување право на сопственост по основ на градба на земјиште кое е сопственост на друго лице, се применува и во случај на градба на градежно земјиште врз кое друго физичко лице има право на користење, како поранешен сопственик. При тоа не се задира во примената на прописите кои се однесуваат на рушење, во управната постапка, на објекти градени без градежна дозвола и во врска со надоместокот во случај на експропријација на таквите објекти.

Од образложението:

Барањето за заштита на законитоста е основано.

Јавното обвинителство основано укажува дека со второстепената и со првостепената пресуда погрешно е применето материјалното право кога е уважено тужбеното барање. Погрешно омета второстепениот суд дека тужениот не бил совесен градител бидејќи градел на земјиште кое не му било доделено, ниту пак било одземено од тужениот и не добил градежна дозвола за подигнување на предметните објекти. Во врска со оценката на прашањето за совесноста на тужениот како градител во смисла на правните правила на имотното право, овие околности истакнати во второстепената пресуда не се од значење. Не е од значење ни тоа што е донесена привремена наредба со која на тужениот му е забрането да гради натаму, ако не е утврдено дали предметните објекти се изградени пред или по донесувањето на привремената наредба. Имено, правно правило на имотното право е дека лицето што може да биде носител на правото на сопственост, а кое ќе изгради зграда или друга градба на земјиште на кое друг има право на сопственост, стекнува право на сопственост и на земјиштето на кое е изграден градежниот објект, како и на земјиштето што е неопходно за редовна употреба на тој градежен објект, ако не знаело ниту можело да знае дека гради на туѓо земјиште, а сопственикот на земјиштето знаел за из-

градбата и не се спротивставил веднаш. Ако пак градителот знаел дека гради на туѓо земјиште, или ако тоа не го знаел, а сопственикот веднаш се спротивставил на тоа, сопственикот на земјиштето може да бара да му припадне правото на сопственост на градежниот објект, или градителот да го сруши градежниот објект и да му го врати земјиштето во првобитна состојба, или градителот да му ја исплати прометната цена на земјиштето. По исклучок од ова, судот може да одлучи изградениот градежен објект да не се сруши ако рушењето на тој објект, со оглед на околностите на случајот, а посебно на вредноста на објектот, имотните можности на сопственикот на земјиштето и на градителот, како и на нивното однесување во текот на изградбата, тоа не би било општествено оправдано, во кој случај сопственикот на земјиштето има право и на надоместок на штетата.

Ова правно правило на имотното право се однесува и на случаите кога градењето се врши на национализирано неизградено градежно земјиште, на кое поранешниот сопственик го задржал правото на трајно користење на тоа земјиште. Со ова не се задира во примената на прописите кои се однесуваат на рушење, во управната постапка, на објекти изградени без градежна дозвола и во врска со надоместокот во случаи на експропријација на такви објекти.

Ни првостепениот ни второстепениот суд при одлучувањето по оваа правна работа не ги имале предвид овие правни правила на имотното право, туку правната работа ја решиле со оглед на прописите и во врска со доделувањето на градежно земјиште на користење и со примена на урбанистичкиот план на градот, кои прописи, според мислењето на Врховниот суд на Македонија не можат да дојдат до примена при расправањето на правниот однос во врска со тужбеното барање на тужителот да се задолжи тужениот изградените објекти да ги сруши и земјиштето да му го предаде во владение на тужителот. Поради тоа и двата суда не ги испитале и не ги утврдиле фактите и околностите кои се од значење за правилна примена на материјалното право, па поради тоа и фактичката состојба останала нецелоосно утврдена.

Поради тоа, согласно со одредбите од чл. 408, во врска со чл. 395 ст. 2 од ЗПП, следуваше барањето да се уважи, двете пресуди да се укинат и предметот да му се врати на повторно судење на првостепениот суд.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 13/80 од 28. II 1980 година)

13. Врз станбени објекти изградени без градежна дозвола заради отстранување на последиците од катастрофалниот земјотрес во Скопје се стекнува право на сопственост по основ на градба, доколку се опфатени со аерофотограметриското снимање на Скопје, извршено на ден 15. IV 1964 година.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Непосредно по катастрофалниот земјотрес во 1963 година, кога многумина граѓани на С. останала без покрив на главата, од Собранието беше упатен повик до граѓаните да се обидат сами да го решат станбеното прашање. Со оглед на итноста за решавањето на

станбениот проблем и неможноста на надлежните органи навремено да ги задоволат побараните дозволи за градба, им беше соопштено на граѓаните да градат без потребната градежна и техничка документација, со цел побрзо да се реши проблемот со сместувањето. Во текот на 1964 година е извршено авионско снимање и состојбата според авионското снимање е регистрирана за да се реши прашањето околу изградените објекти без градежна дозвола, а за решавање на станбениот проблем. Дека вака изградените објекти по авионското снимање во 1964 година не се сметале за дивоизградени објекти е и заклучокот на Собранието на општината од 18. IV 1969 година, според кој надоместок на згради изградени без градежна дозвола од надлежен државен орган ќе им се признае и на сопствениците на експроприирани згради изградени без градежна дозвола од надлежниот државен орган што се изградени до 15. IV 1964 година, кога е извршено фотограметриското снимање и по 15. IV 1964 година, до 15. II 1968 година, а кои сопственици биле жители на град Скопје на 26. VII 1963 година и чии станови биле орушени од земјотресот или црвено обележени.

Со оглед на погореизнесеното, според мислењето на овој суд, правилно постапиле пониските судови кога го уважиле тужбеното барање и утврдиле дека тужителите се сопственици по основ на градба и трајни корисници на дворното место, при што е неспорно дека тужителите ја изградиле спорната семејна станбена зграда непосредно по земјотресот и таа е опкружена со авионското снимање од 1964 година.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 32/80 од 26. II 1980 година)

14. Лице кое изградило објект без градежна дозвола, не стекнува право на сопственост на изградениот објект и не може да пренесува право на сопственост на друго лице, ниту да го пренесува правото на користење на земјиштето под објектот или околу објектот што служи на изградениот објект

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија пониските судови погрешно постапиле кога примиле дека тужбеното барање е основано. Тужителот, како и неговиот претходник, не стекнале и не можат да стекнат право на сопственост на изградениот имот, бидејќи за изградениот објект, според утврденото од пониските судови, не се потврдува дека е изграден врз основа на одобрение од надлежен орган. Во таков случај, тужителот не можел да стекне право на сопственост, бидејќи градбата на зграда без соодветна градежна документација, односно без одобрение за градба не е легална, па според тоа, не може да доведе до стекнување право на сопственост. Евентуално, градителот во ваков случај може да има право на сопственост само на градежниот материјал од кој е изградена таквата зграда. Меѓутоа, за да се спречи самовласното постапување и таквиот градител ќе се заштити од самовласните посетувања на трети лица, па во случај на спор, таквиот градител може да бара да му се признае право — појакно право на владение од секое лице кое му

го опори таквото право и да бара заштита од незаконити посетувања. При тоа, примајќи дека продавачот ЕМ не стекнал и не можел да стекне право на сопственост на изградениот објект, а тој објект не можел да го пренесува на друго лице, односно да го отуѓува, ниту да го пренесува правото на користење на земјиштето под објектот и околу објектот што му служи за негови потреби. Во смисла на чл. 5 од Законот за промет на земјишта и згради („Сл. весник на СРМ“, број 36/75), граѓаните можат да ги отуѓуваат недвижностите на кои имаат право на сопственост, односно слободен е прометот со недвижностите за кои граѓаните имаат право на сопственост. Бидејќи продавачот ЕМ на изградениот објект не стекнал право на сопственост, тој според овој законски пропис објектот не можел да го отуѓува. Според чл. 10 од истиот закон, договорот врз основа на кој се стекнува или отуѓува недвижност не произведува правно дејство ако недвижноста од овој закон не може да биде во промет. При тоа, фактот што договорот за купопродажба помеѓу тужителот ФИ и продавачот ЕМ е целосно извршен, односно купопродажната цена е исплатена и имотот е предаден во владение, не може да биде од влијание за стекнување право на сопственост од страна на тужителот. Впрочем, договорот помеѓу тужителот ФИ и продавачот ЕМ не е судски заверен, односно потписите на договорните страни не се заверени пред судот, па во смисла на чл. 9 ст. 2 од Законот за промет со земјиште и згради овој договор не произведува правно дејство.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 689/82 од 24. II 1983 година)

15. Не претставуваат заеднички дел, туку посебен дел од семејна станбена зграда, гаражата, односно сутеренските простории, доколку претставуваат посебна градежна целина, така што на нив може да се стекнуваат посебни сопственички права.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, тужителот не може да остварува право на сопственост на имотот за кој е одбиено неговото тужбено барање. При делбата на куќата, во чија градба учествувал и тужителот со свој придонес, биле земен предвид и просториите во сутеренот, од кои едната тужителот ја користи како гаража. При тоа, при делбата просториите во сутеренот му се паднале во дел на тужениот. Според тоа, при постоење на физичка делба за поделба на заеднички недвижен имот, тужителот не може да бара нова делба. Во случајов не станува збор за дел од семејната станбена зграда што ѝ служи на зградата како целина, кој во таков случај е заедничка и неделива сопственост на сите сопственици на посебните делови на семејната станбена зграда. Во случајов не станува збор за визба, туку за сутеренски простории од кои едната била користена како гаража. Според одредбите од Законот за сопственост на делови од згради („Сл. весник на СРМ“, бр. 20/74), гаражата може да се отуѓува одвоено од станот на зградата, додека визбената просторија од станот не може да се отуѓува одвоено од станот. Понатаму не се потврдува дека станува збор за заеднички дел од семејната станбена зграда за просториите во сутеренот, би-

дејќи во тие простории живее тужениот, односно нив ги користи за живеење, а не како избени простории. Исто така, тужителот не може да остварува право на сопственост и на нивата во површина од 30 ари, односно на една идеална четвртина од оваа нива, бидејќи не се потврдува дека тужителот имал придонес во прибавувањето на оваа нива.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 489/84 од 25. X 1984 година)

16. Имотот што е одземен од едниот брачен другар, во постапка за испитување на потеклото на имотот поради тоа што е стекнат на незаконит начин, не претставува заеднички имот на брачните другари во смисла на чл. 31 од Законот за бракот, па другиот брачен другар не може да бара да се утврди дека е тој сопственик на тој имот по основ на имот стекнат во брак.

Од образложението:

Неосновани се наводите во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Првостепениот суд утврдил, а второстепениот суд прифатил, дека против тужениот и тужителката пред надлежната комисија во Битола била поведена и спроведена постапка за испитување на потеклото на имотот. Со заклучок број 1684/10185 од 17. XII 1979 година на Општинската комисија во Битола била запрена постапката против тужителката. Со решение на истата комисија под број 1684/10186 од 14. XII 1977 година, одземена е гарсоњерата во Охрид на ул. Партизанска бб бр. 2-а на петти кат на тужениот, сопруг на тужителката, како имот стекнат на незаконит начин. Истото решение е потврдено од второстепената Републичка комисија за испитување на потеклото на имотот со решение од 27. IV 1978 година, а по жалба на тужениот кој потоа повел и управен спор и при тоа Врховниот суд на Македонија со своја пресуда У. бр. 1046/78 од 28. II 1979 година, ја одбил тужбата како неоснована. Во текот на постапката пред првостепената комисија била распитана и тужителката и таа појаснила и дала податоци кои биле предмет на оценка.

При ваква фактичка состојба првостепениот суд примил дека тужбеното барање е неосновано. Според наоѓањето на првостепениот суд, а поаѓајќи од неспорниот факт дека предметниот имот незаконито е стекнат во текот на бракот на тужителката со второтужениот од кого по тој основ се одзема, согласно со чл. 31 од Законот за бракот тужителката не може да полага сопственичко право врз таков имот и да бара противната странка да биде задолжена тоа право да ѝ го признае. Според мислењето на првостепениот суд, тужителката тоа би можела да го бара само доколку предметниот имот во текот на бракот бил стекнат на законит начин. Од истите причини и второстепениот суд прима дека тужбеното барање е неосновано, поради што ја потврдил првостепената пресуда со која е одбиено тужбеното барање.

И според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, тужителката не стекнала и не може да стекне право на сопственост на една половина од гарсоњерата во Охрид на ул. Партизанска бб на петти кат стан 2-а со површина од 33 m². Фактот што гарсоњерата е прибавена во текот на бракот и брачната заедница на тужителката со

тужениот не претставува доволен основ тужителката во смисла на чл. 31 од Законот за бракот да стекне право на сопственост на една половина од овој имот. Точно е дека според чл. 31 од Законот за бракот („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/73), имотот што брачните другари ќе го стекнат во текот на бракот претставува нивен заеднички имот. Меѓутоа, не секој имот што брачните другари ќе го стекнат во текот на бракот претставува нивен заеднички имот. Како што прима и првостепениот и второстепениот суд, а што произлегува од одредбите на овој закон, заеднички имот на брачните другари претставува оној имот што е стекнат со нивен труд или на друг законит начин. Во случајов, според спроведената и окончана постапка на Општинската комисија за испитување на потеклото на имотот е утврдено дека парсонџерата во Охрид на ул. Партизанска бб, на петти кат стан бр. 2-а со површина од 33 m² е стекната на незаконит начин.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 359/80 од 26. VI 1980 година)

17. Не се сметаат за заеднички имот на брачните другари средствата стекнати од страна на едниот брачен друг по раскинувањето на брачната заедница, а пред разводот на бракот.

Од образложението:

Основан е наводот во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Пониските судови примаат дека заеднички имот на брачните другари претставува оној имот што брачните другари ќе го стекнат во текот на бракот, без оглед на тоа дали постоела или не постоела заедница на живот на брачните другари. За стекнување заеднички имот, односно за имотот стекнат во текот на бракот да претставува заеднички имот на брачните другари, во смисла на чл. 2 од Законот за бракот („Сл. весник на СРМ“, број 35/73), потребно е да постои трајна заедница на живот на брачните другари. Доколку не постои трајна заедница на живот, имотот стекнат во таков брак не може да се смета за заеднички имот на брачните другари. Според тоа, примајќи дека заеднички имот претставуваат и средствата што биле вложени на штеден влог по раскинувањето на брачната заедница, на името на едниот од брачните другари, погрешно е применето материјалното право. При тоа, поради погрешна примена на материјалното право, од пониските судови не е испитувано и утврдено колку парични средства на штедната книшка на тужениот биле вложени по раскинувањето на брачната заедница, поради што фактичката состојба се јавува како нецелосно утврдена и поради тоа нема услови за преиначување на побиваната пресуда. Имајќи го предвид тоа, согласно со чл. 395 ст. 2 од ЗПП, следувааше да се уважи изјавената ревизија од тужениот и побиваните пресуди на второстепениот и на првостепениот суд, во побиваниот дел, да се укинат и во тој дел предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење.

При повторното судење првостепениот суд, во смисла на горенаведеното, ќе испита и ќе утврди кога престанала брачната заедни-

ца и колку средства биле вложени на штедната книшка на тужениот, па врз основа на утврденото ќе се произнесе по однос на тужбеното барање.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 174/82 од 16. IX 1982 година)

18. Со стапувањето во брак и со отплатата на втасани рати во текот на бракот, брачниот другар не стекнува право на заедничка сопственост на станот, кој пред стапувањето во бракот го купил за себе другиот брачен другар.

Од образложението:

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија правилно е применето материјалното право кога на тужителката ѝ е признато право на сопственост на една идеална половина од опорниот стан како наследник на оставината на покојниот ѝ сопруг, со оглед на тоа што во моментот на купувањето на станот правото на сопственост го стекнал само оставителот, бидејќи тужителката со него сè уште не била во брак.

Со склучувањето на бракот и со отплатувањето на кредитите за истиот стан, не може да се изврши трансформирање на правото на сопственост и дел од станот да премине во заедничка сопственост на брачните другари, како што бара тужителката, без оглед на тоа што одредени рати од кредитот, за време на траењето на брачната заедница, се отплаќале од заеднички средства.

Евентуално, доколку висината на отплатата на одделни рати е толку голема што ги преминува нормалните трошоци за станувањето на семејството, како што е она на странките, тогаш тужителката може да бара за тој износ да се зголеми нејзиното учество во заедничкиот имот стекнат во бракот, или ако нема друг заеднички стекнат имот да истакне облигационо правно побарување.

Отплатата пак на ануитетите што го врши тужителката по смртта на сопругот не е од значење за стекнување на правото на сопственост на имотот за кој се отплаќаат ануитетите, бидејќи таа во исто време се јавува и како наследник на својот брачен другар, а за повеќе отплатените средства, односно за делот од станот на кој наследници се други лица, тужителката спрема нив може да поставува облигационо-правни побарувања.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 675/83 од 17. I 1984 година)

19. Не може да се бара заштита на владение во спорот за нарушено владение на добро кое е во општа употреба, со оглед на тоа што на ваквите добра никој не може да стекне сопственички и други стварни права, па ни владение.

Од образложението:

Независно од причините од кои се раководел првостепениот суд за својата одлука, таа според наоѓањето на Врховниот суд на Ма-

кедонија е правилна кога го одбива тужбеното барање на тужителот за нарушено владение од тужените на предметната недвижност, поради следново:

Во тужбата тужителот наведува дека предмет на владението во случајов е општествена нива за која и тужените изнеле дека е општонародна. Во таа нива има водој за добиток, игралиште, од што произлегува дека е неспорно утврдувањето на првостепениот и на второстепениот суд оти станува збор за утрина, што претставува добро од општ интерес.

Во смисла на чл. 2 од Законот за управување и користење на пасиштата и утрините („Сл. весник на СРМ“, број 20/74), тие се добро од општ интерес. Согласно со чл. 4 ст. 1 од истиот закон, утрина во смисла на овој закон е земјиште што се наоѓа во близина на населено место и служи претежно за изгон, одмор и делумно пасење на добиток, а според став 3 од овој член предимство на користењето на утрините имаат сопствениците на добиток од населените места што се наоѓаат во непосредна близина на утрините.

Со оглед на фактот што земјиштето, чие владение и нарушување е предмет на овој спор, е утрина што во смисла на наведените законски одредби е добро од општ интерес, и како такво во општа употреба, лицата не можат да стекнуваат сопственички или други стварни права, па во врска со ова тужителот не може да стекне ни владение чие нарушување и заштита е предмет на овој спор.

Од изнесените причини, Врховниот суд на Македонија го уважи барањето за заштита на законитоста и согласно со чл. 408 ст. 2, во врска со чл. 395 ст. 1 од ЗПП го преиначи и второстепеното решение.

Предмет на спорот за смеќавање на посед не може да биде утрина која согласно со чл. 2 од Законот за управување и користење на пасиштата и утрините е добро од општ интерес и како такво во општа употреба, поради што на неа не може да се стекнуваат стварни права, па во врска со тоа ни владение.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 40/80 од 22. V 1980 година)

20. Приговорот за застареност на побарувањето е од материјално-правна природа. па како таков може да се истакне до завршувањето на главната расправа или најдоцна во жалбата, така што второстепениот суд нема да го земе предвид кога приговорот е истакнат во дополнението или објаснението на жалбата кое е поднесено по протекот на рокот за изјавување на жалба.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Иако тужениот ревизијата не ја изјави поради суштествени повреди на одредбите на процесната постапка, тој изнесува во неа дека во редовната постапка и жалбата имал изнесено приговор за застареност на предметното побарување на тужителот, според кој наводно судовите не се изјасниле со што укажува на сторена суш-

тествена повреда на одредбите на процесната постапка. Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија изнесениот навод во ревизијата на тужениот е неоснован и како таков овој суд го одби, бидејќи како што се гледа од списите по предметот и жалбата на тужениот, тој во редовната постапка пред првостепениот суд и со изјавената жалба не истакнал приговор за застареност.

Приговор за застареност тужениот првпат истакнал со поднесето дополнително на жалбата преку поштата во Тетово на 1. IX 1979 година, и тоа по повеќе од три месеци по изјавувањето на жалбата на 3. V 1979 година. Независно од тоа што второстепениот суд одлучувал по приемот на дополнението на жалбата, односно на 2. X 1979 година, не е сторена повреда кога истакнатиот приговор за застареност на побарувањето во дополнението не е земен предвид, бидејќи овој приговор е материјално-правен приговор што е сврзан со утврдување на определени факти и околности. Бидејќи во случајов не станува збор за примена на материјалното право, на која судот внимава по службена должност, ами за приговор што може да се истакне само до завршувањето на главната расправа, или најдоцна во жалбата, второстепениот суд не сторил суштествена повреда на одредбите од ЗПП со тоа што не го ценел приговорот за застареност што е изнесен по протек на рокот за вложување на жалбата кој за тужениот истекол пред повеќе месеци, така што дополнението е поднесено дури по повеќе од три месеци по изјавувањето на рокот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 117/80 од 6. III 1980 година)

21. Лицето кое наполнило 15 години од животот, иако малолетно, може со својот труд да стекнува имот и за себе и во рамките на семејната заедница.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со првостепената и второстепената пресуда погрешно е применето и материјалното право, не само од причини поради погрешна примена на правното правило за прибавување право на сопственост во семејна и имотна заедница, ами и затоа што пониските судови не им признале на тужителите право на сопственост по основ на придонес на имотот што е стекнат додека тие биле малолетни, бидејќи нашле дека како малолетни не биле работоспособни. Меѓутоа, согласно со правните правила акцептирани во чл. 168 ст. 2 од Законот за здружениот труд, работен однос може да заснове лице кое наполнило 15 години и кое има општа здравствена состојба. Според тоа, во случајов, и тужителите можеле да дадат свој придонес во стекнувањето на одделен дел од предметниот имот, иако биле малолетни, доколку во моментот на неговото стекнување имале наполнило 15 години и имале општа здравствена способност.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 427/82 од 3. VI 1982 година)

22. Одредбата од чл. 41 од Законот за основните сопственичко-правни односи за посилна правна основа, аналогно се применува и во односите меѓу општествено-правни лица.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија попписките судови при одлучувањето во оваа правна работа погрешно го примениле материјалното право при заклучувањето на ништовност на договорот за пренос на правото на трајно користење врз спорната деловна просторија, односно за посилна правна основа. Според одредбите на чл. 243 ст. 2 од Законот за здружениот труд во остварување на правото на располагање општествените правни лица ги пренесуваат општествените средства врз другите општествени правни лица, прибавуваат средства во општествена сопственост од носителите на правото на сопственост, ги отуѓуваат општествените средства од општествена сопственост, ги даваат општествените средства на привремено користење, ги заменуваат општествените средства и по други основи располагаат со нив.

Тужената општина со договорот од 1974 година сакала да му пренесе на тужителот право на користење на спорната деловна просторија, која под закуп ја држел второтужениот. Поради оценката дали склучениот договор за пренос на правото на трајно користење во 1977 година меѓу тужените е ништовен, односно дали може да произведе правно дејство, било потребно да се утврди дали на спорната деловна просторија преминало правото на трајно користење на тужителот со договорот од 1974 година и дали таа околност му била позната на второтужениот, како закупувач, а подоцна и купувач. Утврдувањето на оваа околност има влијание за оценката за посилна правна основа на стекнувањето и правото да се бара поврат на деловната просторија од колевниот држател, аналогно на правилото содржано во чл. 41 од Законот за основните сопствено-правни односи. Согласно со ст. 2 од горенаведениот член е предвидено дека кога две лица се сметаат за претпоставени сопственици на ист предмет посилна правна основа има лицето кое предметот го стекнало товарно во однос на лицето кое предметот го стекнало бестоварно. Ако правните основи на овие лица се со иста јачина, првенство има лицето кај кое се наоѓа предметот.

Од утврденото во текот на постапката се гледа дека двата договора за пренос на правото на трајно користење биле товарни. Меѓутоа, за да се оцени кој од стекнувачите има првенство ако правните основи се со иста јачина, било нужно да се утврди кај кого се наоѓал предметот.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 283/84 и Гзз. бр. 26/84)

23. Ништовен е договорот склучен помеѓу самоуправната интересна заедница за становање и носителот на станарското право со кој на носителот на станарското право му е дозволено да изврши доградување на семејната станбена зграда во општествена сопственост, доколку договорот е склучен без согласност на организацијата на здружен труд која располага со зградата како давател на станот на користење.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Со договор од 20. VI 1967 година, склучен помеѓу тужителот работна организација и поранешниот Завод за станбено и комунално стопанисување, во фондот за станбени згради бил внесен и станот што му бил доделен на користење на второтужениот, а кој претставува монтажна барака. Според чл. 3 од Договорот заводот стекнал право со станот да управува на начин утврден со позитивните прописи и со општите акти, а со чл. 6 ст. 2 е предвидено дека заводот не може без претходна согласност на тужителот — како давател на станот, тој стан да го продаде или замени. Со чл. 7 од Договорот, тужителот го задржал правото да го користи станот, како и за другите станови што би биле внесени во фондот. Со Договорот од 29. IV 1970 година, тужителот на второтужениот му го дал станот на користење како носител на станарско право. Во овој стан второтужениот живее како носител на станарско право, а станарината му ја плаќа на првотужениот како организација за стопанисување со општествени станбени згради. Со Договорот, пак, од 3. XII 1979 година, склучен помеѓу тужените, првотужената СИЗ за становање дала согласност, на нејзино име, второтужениот да изврши доградба на станот, во кој живеел како носител на станарско право, а потребната техничка документација да ја прибави на свој трошок, а на име на првотужениот. При тоа, сите оредства за доградба од 100% да ги обезбеди второтужениот и понатаму да ги користи овие простории за тоа да плаќа соодветна станарина, сметано од денот на завршувањето на градежните работи. Тужителот, иако давател на станот на користење, не бил запознат со ваквиот договор и не дал одобрение за оклучување на договорот, па откако дознал, формирал комисија со решение од 28. VII 1980 година, која излегла на лице место и констатирала дека бараката не била променета надворешно и внатрешно, а дека постојната дрвена гаража била срушена и дека имало извршено ископ на земја во широк обем со длабочина од 1 m². Со решение на општината било огласено за ништовно одобрението за доградба на станот издадено од Секретаријатот за станбени и комунални работи при Собранието од 24. I 1980 година.

Врз основа на така утврдената фактичка состојба поништен е договорот склучен помеѓу тужените, според кој првотужениот се огласил второтужениот да изврши доградба на бараката во име на првотужениот, а со оредства на второтужениот, затоа што првотужениот немал овластување да склучува ваков договор, бидејќи такво овластување не произлегува од Законот за самоуправните интересни заедници за становање и од склучениот договор помеѓу тужителот и првотужениот од 1967 година.

И според мислењето на Врховниот суд на Македонија правилно е постапено од страна на двата пониски суда кога договорот помеѓу тужените, за доградба на станот — бараката, е поништен, бидејќи

во конкретниов случај станог претставува средство за задоволување на заедничките потреби на тужителот, па неговите работниците, во остварувањето на правото на работа со општествени средства, во поглед на користењето, управувањето и располагањето со тие средства, ги имаат правата, обврските и одговорностите утврдени со Законот и со самоуправниот општ акт во согласност со законот. Затоа, првотужениот не можел да манифестира право на користење и располагање со средства на тужителот, без за тоа да добие согласност од него, поради што склучениот договор со второтужениот, како противен на примолните прописи, е ништовен, па тужителот со право и бара негово поништување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 213/82 од 24. VI 1982 година)

24. При стекнувањето на имот во семејна заедница претпоставка е да се стекнува за оној член на заедницата, на чие име гласи договорот. Доколку волјата на членовите на заедницата била да се стекнува за некои членови од заедницата или за сите во заедницата, делот на секој член се определува според изразената волја на стекнувачите, а доколку таква волја не е изразена, според придонесот на секој член при стекнувањето на имотот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужителот и неговата сопруга, неговиот татко и сестра му кога живееле во заедница, решиле да изградат куќа на к. п бр. 1/49, а при тоа не се договориле кој од нив колкав дел ќе има, а волјата била да ја изградат за потребите на заедницата. Тужителот работел во разни претпријатија и остварувал личен доход во текот на 1967 и 1968 година, два пати зел станбени кредити по 2.000 динари, непосредно се ангажирал во изградбата на куќата, а неговата сопруга и сестра му својот придонес то дале со вршење земјоделски работи, водење на домаќинството, и потвење храна на мајсторите, па и со вложување непосреден труд при градбата. Таткото на тужителот придонесувал при градбата на начин што вршел земјоделски работи, домашни работи и дал парични средства од продадениот имот во износ од 1.250 динари, потоа непосредно работел во градбата и земјиште врз кое е градена куќата било негово, самиот ги направил дрвените каси за прозорците.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, пониските судови правилно го примениле материјалното право при одлучувањето по оваа правна работа. Според правните правила на граѓанското право, кои беа во важност кога е стекната куќата, беше предвидено дека при стекнувањето имот во семејна заедница претпоставка е дека се стекнува за оној на чие име се води или така е означено во договорот, доколку поинаку не произлегува од изразената волја на заедничарите било писмено, усно или молкум, односно да се заклучи од нивното однесување дека сакале да станат заеднички. Во случајов, како што е утврдено од пониските судови, помеѓу заедничарите немало посебно изразена волја кој колкав дел стекнал од имотот, а бидејќи стекнувањето е извршено во семејна заедница, утврдувањето

на уделот е извршено преку придонесот на секој член. При тоа е утврдено дека придонесот на тужителот и неговата брачна другарка заедно изнесува една половина во однос на таткото на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 12/82 од 22. VII 1982 година)

25. Ако решавачки мотив при давањето на подарокот било склучување на брак меѓу верениците, а до склучувањето на бракот не дојде, отпаѓа и основот на подарокот, па дадените подароци следува да се вратат.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Пониските судови правилно го примениле материјалното право кога тужбеното барање за признавање право на сопственост на предметните подвижни предмети и нивно предавање во владение на тужителката го одбиле како неосновано, од причините изнесени во нападнатите пресуди, односно поради следното:

При раскинувањето на веридбата, без оглед на тоа од кои причини дошло до раскинување, секоја странка има право да си го бара она што го дала и должност да врати тоа што примила. Браќањето на подароците дадени на верениците од страна на трети лица зависи од побудите поради кои тие се дадени. Ако решавачки мотив при давањето на подарокот било склучување на брак помеѓу верениците, каков што е конкретниов случај, а до склучување на брак не дојде, отпаѓа и основот на подарокот, па дадените подароци следува и да се вратат.

Според тоа, дадените подароци на тужителката при веридбата со тужениот од страна на тужените, тужените со право ги задржале при раскинувањето на вонбрачната заедница и веридбата бидејќи мотив за подарокот на овие предмети бил склучувањето на брак помеѓу тужителката и тужениот, но до тоа не дошло, туку веридбата како заемно ветување на брак била раскината. Од изнесеното произлегува дека е неоснован ревизиониот навод за погрешна примена на материјалното право.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 810/82 од 25. I 1983 година)

26. Застареноста на правото да се бара намалување на располагањата со договорот за подарок се прекинува со поднесувањето на тужба со која нужниот наследник бара да се утврди ништовност на договорот за подарок и започнува да тече одново по окончањето на спорот за поништување на договорот за подарок.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Основан е наводот во ревизијата за погрешна примена на материјалното право — чл. 395 ист. 1 и 2 од ЗПП. Во редовната постапка судовите примиле за утврдено дека тужителот и тужените се браќа. Нивниот татко покојниот МЖ на ден 14. VII 1970 година, со тужените А. и И. склучил договор за подарок, така што на синот А. му подарил три идеални четвртини од куќата на ул. „140“ бр.

74 во С. а на тужениот И. една идеална четвртина од предметната куќа. По смртта на М. кој починал на 23. II 1972 година, била расправена оставината со решение О. бр. 73/72 од 22. I 1973 година. Подоцна со решение О. бр. 189/73 од 8. I 1974 година, по однос на спорната куќа која била примена како новопронајден имот на оставителот М., тужителот М. бил упатен на парница дека постои новопронајден имот опфатен со договор за подарок. Тужителот М. против тужениот А. во 1974 година, повел спор за поништување на договорот за подарок Ов. бр. 3867/70 од 28. VIII 1970 година, но неговото барање со пресудата П. бр. 1794/74 од 12. II 1975 г. било одбиено како неосновано. Тужителот М. Ж. оваа тужба ја поднел на 9. I 1973 година.

При ваква фактичка состојба и првостепениот и второстепениот суд признаат дека тужителот не може да бара намалување на располагањето со договор за подарок, односно враќањето на подароците направени со договорот за подарок О. бр. 3867/70 од 28. VIII 1970 година, поради застареност на тужбата. Според чл. 44 од Законот за наследувањето, намалување на располагањата со тестамент може да се бара во рок од три години од прогласувањето на тестаментот, а враќањето на подароците во рок од три години по смртта на оставителот, односно од денот кога решението за неговото прогласување за умрен, односно решението со кое се докажува неговата смрт станало правосилно. Во случајов од смртта на оставителот (23. II 1972 година), па до поднесувањето на тужбата на 9. I 1978 година поминало повеќе од три години, односно речиси 6 години. При тоа, со поднесувањето на тужба за поништување на договор за подарок во 1974 год. по која е донесена пресудата П. бр. 1794/74 од 12. II 1975 год., не се прекинува рокот за застареност по оваа тужба во смисла на чл. 389 ст. 2 од Законот за облигационите односи, бидејќи тужбеното барање за поништување на договорот за подарок на тужителот М. Ж. било одбиено како неосновано.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија погрешиле пониските судови кога примиле дека тужбеното барање е неосновано, поради застареност на тужбата. Во случајов не настала застареност на правото да се бара враќање на подароците по договорот од 28. VIII 1970 година, бидејќи рокот за застареност од чл. 44 од Законот за наследувањето е прекинат. Застареноста на правото да се бара намалување на располагањето со договор за подарок, односно враќање на подарокот се прекинува со поднесувањето тужба со која нужниот наследник бара да се утврди ништовност на договорот за подарок. Застареноста се прекинува со поднесувањето на тужба за поништување на договорот, бидејќи во времето на поднесувањето на тужбата е неизвесно дали тужбата ќе биде уважена, одбиена или отфрлена, па самото нејзино поднесување има дејство во смисла на чл. 388 од Законот за облигационите односи. Во тужбата за поништување на договорот е содржано и барањето за враќање на подароците во смисла на чл. 44 од Законот за наследувањето, имајќи предвид дека со поништувањето на договорот за подарок ќе отпадне потребата да се бара намалување на располагањето со договорот за подарок, односно враќање на подарокот. Со одбивањето на тужбеното барање за поништување на договорот за подарок, според тоа, не се исклучува нужниот наследник да може да бара враќање на подарокот со протек на времето од три години од смртта на оставителот. Во таков случај, рокот за застареност од три години почнал одново

да тече од окончувањето на спорот за поништување на договорот за подарок, како што произлегува тоа и од одредбата на чл. 382 ст. 2 од Законот за облигационите односи. Повикувањето на пониските судови на чл. 389 ст. 2 од Законот за облигационите односи, според мислењето на овој суд, е погрешно. Во случајов не станува збор за иста работа, туку за различни барања.

Со оглед на горното не е испитувана и утврдувана фактичката состојба по однос на решавачките факти за основаност на тужбеното барање, односно не е целосно утврдена, па согласно со одредбите од чл. 395 ст. 2 од ЗПП следувааце и двете пресуди да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 84/81 од 3. IX 1981 година)

27. Правно правило на имотното право е дека при постоење на два договора за продажба на иста недвижност на која како продавач се јавува исто лице, а купувачите се различни, појак правен основ има оној купувач кој прв го склучил договорот. Меѓутоа, совесниот стекнувач кому предметот му е предаден во владение е појак во правото независно од тоа кога е склучен договорот.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, правилно постапиле пониските судови кога го уважиле тужбеното барање на тужителот ГТ, а го одбиле како неосновано тужбеното барање на вмешувачот СП. И според мислењето на овој суд, во случајов постои правно исправен договор за купопродажба помеѓу тужителот и тужените, кој договор не е раскинат. При тоа, при постоење на овој договор со негово целосно извршување тужените не можеле тој имот да му го продаваат на вмешувачот СП. Примајќи за утврдено дека со исплата на остатокот од купопродажната цена или на вкупно 8.845 динари на 22. IX 1973 година и дека спорниот имот тужените му го предале на тужителот, правилно примаат пониските судови дека тужителот има појака правна основа за стекнување на тој имот. Дека тужителот има појако владение на спорниот имот врз основа на договор за купопродажба, ова решавачко прашање во овој спор се потврдува и од решението за нарушено владение, односно со прависилна одлука за нарушено владение, со која одлука се утврдува дека вмешувачот СП му го нарушил мирното владение на тужителот ГТ на спорниот имот. Впрочем, како што се гледа и од одговорот на тужбата од тогаш тужениот СП во спорот за нарушено владение, спорниот имот вмешувачот С. го има во владение од заверка на договорот Ов. бр. 254/74 од 20. V 1974 година. При тоа, пониските судови не можеле поинаку да постапат од она како што постапиле со побиваните пресуди. Следствено на тоа, правилно е применето материјалното право со побивните пресуди.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 104/83 од 6. IX 1983 година)

28. Согласно со правните правила на имотното право за конверзија, кога ќе утврди дека договорот за доживотна издршка не произведува правно дејство, судот е должен да ја протолкува волјата на страните при испитувањето на договорот, па доколку утврди дека страните сакале да склучат некој друг договор или друго правно дело (договор за подарок или тестамент), да го утврди и постоењето на таквиот договор или таквото правно дело.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Основани се наводите во ревизијата за погрешна примена на материјалното право — чл. 395 ст. 1 и 2 од ЗПП. Во редовната постапка од пониските судови е утврдено дека тужениот ГП и покојниот СЈ на 28. VIII 1978 година во Хируршката клиника во С. склучиле договор за доживотна издршка, што бил заверен од страна на Општинскиот суд во Тетово под Ов. бр. 56/78. Истиот ден кога бил оклучен договорот за доживотна издршка во Хируршката клиника во Скопје умрел примателот на издршката, сега покојниот СЈ. Пред склучувањето на договорот било неспорно дека покојниот СЈ сакал да го посини тужениот, но тоа не го сторил, ниту пак до 28. VIII 1978 година со тужениот склучил некој друг договор. Исто така е неспорно дека тужениот го гледал и му се наоѓал на помош на сега покојниот, кој пак за време на својот живот имал пари и средства за своја егзистенција.

При ваква фактичка состојба, при оценка на важноста на договорот за доживотна издршка, поаѓајќи од смислата на чл. 120 од Законот за наследувањето, и двата суда заклучуваат дека при склучувањето на договорот за доживотна издршка тужениот практично не ја имал предвид и не ја примил врз себе стварната обврска за издржување на покојниот. Тоа, пак, значи дека договорот за доживотна издржување и не започнал да се реализира, бидејќи неговата цел била обезбедување издршка на примателот на издршката, сега покојниот, за во иднина. Поради тоа првостепениот суд го уважил тужбеното барање и утврдил дека склучениот договор за доживотна издршка не произведува правно дејство, а, пак, Окружниот суд во С. како второстепен суд, ја одбил жалбата на тужениот како неоснована и ја потврдил пресудата на првостепениот суд, како правилна.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, ваквата правна оценка не е во согласност со материјално-правните одредби за толкување на договорот. И при толкувањето на договорот за доживотна издршка, важат општите правила за толкување на договори. Според општите правила на имотното право, при толкување на договорот се испитува волјата на договорните страни која произлегува од содржината на договорот, а не само од означувањето на договорот. Според општите правила, при толкувањето на спорните одредби, не треба да се земе буквалното значење на употребените изрази, туку треба да се испитува заедничката намера, односно волјата на договорните страни. Според тоа, ако при испитувањето на волјата на договорните страни се утврдува дека примателот на издршката имал намера и волја имотот опфатен со договорот да му го остави на давателот на издршката, таквиот договор може да има правна важност како договор за подарок или како тестамент, па не може само поради неговото означување како договор за доживотна издршка да се утврди дека не произведува правно дејство. По таков начин, и двата

суда погрешно го примениле материјалното право кога при правната оцена на важноста на договорот за доживотна издршка се задржале само на интерпретација на одредбите од чл. 120 од Законот за наследувањето.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 49/80 од 31. I 1980 година)

29. Лице кое снага во редот на законските наследници не е активно легитимирано да бара поништување на договор за доживотна издршка поради немање на деловна способност кај една од договорните странки, кога договорните странки се живи, поради тоа што тоа е работа на договорните странки. Евентуално такво поништување може да бара старателот на деловно неспособната странка откако ќе ѝ биде одземена деловната способност.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Согласно со правните правила на имотното право ништовни се оние договори кои се спротивни на со уставот утврдените начела на општественото уредување, спротивни на принудните прописи или моралот на социјалистичкото самоуправни општество, освен ако целта на повреденото правило не упатува на некоја друга санкција или ако законот во одреден случај не пропишува нешто друго. Поништување на ваквите договори може да бара секое заинтересирано лице, покрај странките на ваквиот договор, а судот на тоа внимава и по службена должност.

Во случајов се бара поништување на спорниот договор поради недостаток на волјата при склучувањето на договорот, кој недостаток се огледа во наводно деловната неспособност на тужениот за склучување на било вакви договори и во недостаток на волјата на договорните странки за склучување токму на договор за доживотна издршка. Ова поради тоа што тужениот не знаел и не знае што претставува по својата содржина договорот за доживотна издршка. Поништување на договорот се бара и поради очигледниот несразмер меѓу давањата и примањата што се предмет на спорниот договор.

При ваква состојба, а со оглед на околноста дека договорните странки на спорниот договор се живи, овој суд најде дека тужителката не е активно легитимирана да го води спорот за поништување на спорниот договор.

Имено, според мислењето на овој суд на страна на тужителката не постои заинтересираност за водење на овој спор во смисла на горечитираните правни правила, поради тоа што кај тужителката не постои правен и конкретен интерес за водење спор за поништување на договорот за доживотна издршка. Околноста што тужителката е една од евентуалните законски наследници на тужениот не претставува имање на правен интерес за водење на овој спор, со оглед на тоа што нејзините законски наследни права се неизвесни сè до смртта на тужениот поради што во случајов и не може да стане збор за оштетување на нејзините права.

Со оглед на ова, Врховниот суд не се впушта во причините изнесени во нападнатите пресуди, но смета дека материјалното право е правилно применето кога тужбеното барање е одбиено како неосно-

вано, но не од причините изнесени во нападнатите пресуди, туку поради немање на активна легитимација на страна на тужителката во водење на спорот за поништување на договорот за доживотна издршка.

Бидејќи во случајов тужителката не е активно легитимирана за водење на споров, овој суд не се впушти ни во оценка на ревизионите наводи кои се однесуваат на околноста дали постојат причини за поништување на спорниот договор. Според мислењето на овој суд, од причините од кои во овој спор се бара поништување на спорниот договор, би можело надвор од овој спор да се бара поништување на спорниот договор, но само откако на тужениот ќе му биде одземена деловната способност, доколку за тоа постојат причини, при што активно легитимиран за водење на таквиот спор би бил евентуалниот старател на тужениот, додека тужителката би можела да бара поништување на спорниот договор само по смртта на странката во чија полза е установена ништавноста.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 207/80 од 29. IV 1980 година)

30. Произведува правно дејство договор за доживотна издршка во кој давателот на издршката е претставуван од полномошник во смисла на чл. 121 ст. 4 од Законот за наследување и кога поминале повеќе од 3 месеци од издавањето на полномошното, ако склучениот договор меѓу странките подолго време е извршувач.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во текот на редовната постапка е утврдено дека предметниот договор за доживотна издршка, чие поништување се бара во овој спор, е склучен од договорната странка — даватели на издршката преку полномошникот — адвокат Г. Д., меѓутоа, на полномошната им бил поминат рокот за важност од три месеци определен со чл. 121 ст. 4 од Законот за наследување. Судовите утврдиле дека договорните обврски по вака склучениот договор биле извршувани. Договорот бил заверен од Општинскиот суд во К. Ов. бр. 1223/76 од 1. IX 1976 година. Примателот на издршката починал на 19. XI 1979 година. Едното полномошно било издадено на 5. II 1976 година, а второто на 19. II 1976 година.

Пониските судови го одбиле тужбеното барање на тужителката за поништување на склучениот договор за доживотна издршка, како и барањето да се утврди дека опфатениот имот со тој договор е оставина на покојниот Т. Н., наоѓајќи дека нема услови за поништување, бидејќи договорот бил извршувач од договорните странки кои не барале негово поништување или раскинување, така што тој бил конечно реализиран и со смртта на примателот на издршката, кога имотот опфатен со договорот преминал во сопственост на тужените.

Врховниот суд на Македонија најде дека пониските судови правилно го примениле материјалното право кога го одбиле тужбеното барање на тужителката како неосновано. Во случајов е изминат рокот на двете полномошна за склучување на договорот за доживотна издршка. За вакви полномошна во смисла на чл. 121 ст. 4 од Законот за наследување („Сл. весник на СРМ, бр. 35/73) е пропишан рок од 3 месеци од издавањето на полномошното за склучување договор

за доживотна издршка. Поради тоа што со оглед дека бил изминат овој рок, станува збор за пропуст во пропишаната форма при склучување на договорот, кој договор од договорните странки бил извршен. Со оглед на ова, во врска со тужбеното барање за поништување на овој договор се применуваат правните правила на облигационото право за полноважност на извршените договори на кои им недостапува пропишана форма. Во случајов, според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, со неговото извршување во смисла на наведеното правно правило на облигационото право доаѓа до конвалидација на ваквиот договор, поради што и наводите за погрешна примена на материјалното право, овој суд ги одби како неосновани.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 37/81 од 27. I 1981 година)

31. Одговорноста на наследникот во смисла на чл. 144 од Законот за наследување за долговите на оставителот до висината на вредноста на наследниот имот се утврдува во текот на процесната постапка, а не во извршната постапка, бидејќи пресудата со која се задолжува да го плати долгот може да се движи само во рамките на вредноста на наследениот дел.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Основан е наводот во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Имено, првостепениот суд смета дека тужените се договорени за долговите на сега покојниот, како негови наследници од прв наследен ред и дека евентуално во текот на извршната постапка ќе се утврдува дали долговите на покојниот ја надминуваат оставината што тужените ја наследуваат од сега покојниот.

Второстепениот суд, пак, смета дека тужената одговара за долговите на сега покојниот бидејќи го продала инвентарот од дуќанот на својот сопруг и покрај решението за привремена мерка, па бидејќи располагала со имотот, не може да се откаже од наследството, согласно со одредбите од чл. 137 ст. 1 од ЗН. Покрај тоа ги прифаќа и причините од првостепената пресуда.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија и двата суда погрешно го примениле материјалното право, па поради тоа и одредени решавачки факти останале неутврдени. Имено, согласно со одредбите од чл. 144 од Законот за наследувањето, наследникот одговара за долговите на оставителот до висината на вредноста на наследениот имот. Вредноста на наследниот имот, според мислењето на Врховниот суд се утврдува во текот на процесната постапка во која се цени одговорноста на наследникот за долговите на оставителот, а не во извршната постапка, како што погрешно смета првостепениот суд. Според тоа, не може да се задолжат наследниците да му ги платат долговите на оставителот пред да се утврди што наследиле и пресудата со која тие се задолжуваат да ги платат тие долгови може да се движи само во рамките на вредноста на наследениот дел.

Бидејќи ни едниот ни другиот суд не се занимавале со вредноста на оставината што евентуално ја наследиле тужените, ниту пак со тоа дали и тројцата тужени наследиле нешто, туку само некој од нив, решавачките факти не се утврдени, па согласно со одредбите

од чл. 395 ст. 2 од ЗПП следуваше и двете пресуди да се укинат и предметот да му се врати на повторно судење на првостепениот суд.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 623/80 од 1. XI 1980 година)

32. Решението за наследување донесено пред стапувањето во сила на Законот за наследување од 1955 година, во кое не е содржана оставината, не ги врзува учесниците на постапката и не е пречка во посебен спор да се утврдува дека наследството е уредено на друг начин, а не како во решението.

Од објаснувањето:

Со решение за наследување од 2. VIII 1948 година, расправена е оставината на покојниот татко на странките, така што, за наследници се огласени тужителката, тужените и нивната сестра, сите на по една идеална четвртина. Меѓутоа, како што се гледа од решението, во него не е содржан имотот што е предмет за наследување, така што таквото решение не можело да стекне материјална правосилност и не може да се смета дека решението ги врзува учесниците на постапката, односно дека врз основа на тоа решение наследството на татковството на странките е конечно уредено. Според тоа, постоењето на ова решение не е пречка во посебен спор да се утврдува дали наследството на покојниот татко на странките на друг начин конечно е уредено. Во оваа смисла со оглед на укажувањето на тужените дека тужителката повеќе од 20 години од смртта на нивниот татко не побарала да ѝ се предаде делот од оставината на кој има право, бидејќи за тоа време примала делски додаток, а на што не би имала право ако би била сопственик на земјоделско земјиште, што претставува вошност дел од оставината, и двата суда биле должни да испитуваат и да утврдат дали ваквото поведење на тужителката не значи дека таа се согласила на таквиот начин на распределба на оставината, а не како што е определено во гореситираното оставинско решение.

Со оглед на тоа што овие околности не се испитани, а и поради тоа што и утврдената фактичка состојба не дава основ за преиначување на побиваните пресуди, следуваше согласно со чл. 395 ст. 2 од ЗПП и двете пресуди да се укинат и предметот да се врати на повторно судење.

При повторното судење првостепениот суд, поаѓајќи од одредбите од чл. 151 од ЗН, ќе утврдува дали со оглед на укажувањата на тужените во горната смисла не се смета дека наследство на покојниот татко на странките е решено на друг начин. При тоа, посебно треба да се цени околноста што во решението од 2. VIII 1948 година е предвидено дека сопругата на покојниот има право на вдовичко уживање и како таа околноста влијаела врз поведението на тужителката во врска со барањето да ѝ се врати дел од оставината. Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, доколку тоа решение е спроведено онака како што гласи, во тој случај тужителката сè додека е жива нејзината мајка не би можела да бара да ѝ се врати дел од оставината што би ѝ припаѓала евентуално. Доколку, пак, за тоа има посебен правен интерес, таа може да бара да се утврди кој имот влегува во оставината за по смртта на својата мајка да може да бара да ѝ биде предадена во владение една четвртина од таа оста-

вина. Во врска со ова ќе се испитува и утврдува и тоа на кој начин дошло до тоа имотот што е оставен во вдовичко уживање на мајката да биде запишан во катастарот на името на тужените, односно дали и таа околност не ја означува обгласноста на тужителката оставината на таткото на странките и покрај наследното решение да се расправи на друг начин.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 695/82 од 21. IV 1983 година)

33. Кога оставината не е расправана до влегување во сила на републичкиот Закон за наследувањето, застареноста на наследничката тужба ќе се проценува според одредбите на тој закон, а не според сојузниот Закон за наследување.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Неосновани се наводите во ревизијата за суштествени повреди на ЗПП од чл. 354 ст. 2 т. 13, бидејќи побиваните пресуди содржат доволно и јасни причини за решавачките факти, особено во врска со приговорот на тужениот за застареност на побарувањето. Ваквиот приговор на тужениот, од причините на првостепената преода е одбиен како неоснован поради следново: по смртта на покојната мајка на странките нејзината оставина не била расправана и не било донесено оставинско решение. При таква состојба е потребен рок од 20 години по нејзината смрт за да може да стане збор за застареност во смисла на одредбите од чл. 143 од Законот за наследување. Овој рок во случајов не е изминат, бидејќи од смртта на споменатата (30. X 1966) година до поднесувањето на тужбата (22. X 1984 година) не поминале 20 години. Тоа биле причините за одбивање на истакнатиот приговор за застареност како неоснован. Овие причини во потполност ги прифаќа и овој суд, а наводот во ревизијата за погрешна примена на материјалното право со примена на републичкиот, а не на сојузниот закон за наследување истовремено го цени како неоснован од следниве причини: без оглед на тоа што мајката на странките, од која се изведува правото, починала во време на важењето на сојузниот Закон за наследување, роковите за застареност се ценат според републичкиот Закон за наследување. Ова е регулирано со чл. 151 од Законот за наследување со кој е предвидено: „на наследствата што се отворени до влегувањето во сила на овој закон, а кои не се решени, ќе се применуваат прописите што важеле до влегувањето во сила на овој закон, освен одредбите од чл. 5, 27, 132, 133 ст. 3 и 4 и 143 од овој закон што се применуваат и на овие наследства“. Според одредбите, пак, на чл. 153 ст. 2 од Законот за наследување, кога не постои решение за наследување, правото да се бара оставина со тужба застарува по протекот на 20 години од смртта на оставителот. Овој рок во случајов не истекол, па поради тоа од пониските судови, со примена на републичкиот Закон за наследување, правилно е одбиен како неоснован приговорот за застареност.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 360/84 од 14. VIII 1984 година)

34. Брачниот другар кој учествувал во реновирање на куќата која другиот брачен другар ја стекнал пред склучување на бракот, не стекнува со тоа право на заедничка сопственост, туку врз основа на одредбата од чл. 35 од Законот за наследувањето може да бара од оставината на умрениот брачен другар да се издвои делот кој одговара на неговиот придонес.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужителката им е мајка на тужените. Таа се омажила со нивниот, сега покоен, татко на ден 20. VII 1961 година. Спорните простории: штала, кујна и полско ВЦ се наоѓаат на ул. ЈНА бр. 25 и се изградени од камен и ќерпич, и тоа пред 30 години, кога тужените биле во семејна заедница со нивниот татко. За време на бракот меѓу тужителката и покојниот Д. кога тие, пак, живееле во заедница со тужените, овие приземни простории биле само реновирани — малтерисувани и кујната била бетонирана. Во тоа време само тужениот Н. не бил во семејна заедница, но живеел и тој во една соба во кујната. Утврдено е, значи, дека спорните простории биле градени пред тужителката да склучи брак со сега покојниот татко на тужените.

При вака утврдена фактичка состојба, пониските судови го одбиле како неосновано тужбеното барање на тужителката, со кое барала да се задолжат тужените да ѝ признаат право на сопственост на една половина од приземните простории — летна кујна, штала и ВЦ, по основ на имот стекнат во брак со покојниот Д. и да трпат физичка делба на тие простории, бидејќи нашле дека предметните простории не претставуваат имот стекнат во брак.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, ваквото наоѓање на пониските судови е правилно. Имајќи предвид дека предметните простории се градени пред тужителката да стапи во брак со покојниот Д., тие не претставуваат имот стекнат во брак, односно, не станува збор за брачен придонес на тужителката во нивното стекнување, а тоа што било вршено одредено реновирање во овие простории, не може да претставува основ за стекнување сопственост, туку тужителката може, евентуално, во оставинската постапка да бара издвојување на делот од имотот кој одговара на нејзиниот придонес во зголемувањето на вредноста на имотот на оставителот во висина на вложените средства при реновирањето во смисла на чл. 35 од Законот за наследувањето.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 401/84 од 9. X 1984 година)

35. Вонбрачното дете за да може да оствари право на наследство спрема вонбрачниот татко неопходно е вонбрачното сродство да е утврдено на начин пропишан со закон.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд утврдил, а второстепениот суд прифатил, дека тужителите се вонбрачни деца на сега покојниот, родени за време траењето на вонбрачната заедница со нивната мајка и дека како малолетни со мајка им отишле да живеат во Истанбул — Република Турција, при што повремено контактирале со сега покојниот.

Врз основа на вака утврдена фактичка состојба, а согласно со чл. 5 од Законот за наследување, во врска со чл. 20 од Законот за основните сопственоправни односи пониските судови заклучиле дека тужителите имаат право на наследство на имотот на покојниот по основ на вонбрачно сродство.

Точно е стојалиштето на пониските судови дека вонбрачното сродство во поглед на наследување се изедначува со брачното, но за да можат вонбрачните деца да стекнат право на сопственост по основ на наследување, вонбрачното сродство треба да биде утврдено на начин, во рок и во постапка утврдена со законот. Конкретно, според чл. 9 ст. 1 и чл. 10 од Законот за односите на родителите и децата, за татко на детето родено надвор од брак се смета лицето кое ќе го признае за свое пред матичар, или со заверен пиомен документ, или во тестамент, или ако татковството е утврдено со одлука на судот.

Бидејќи во случајов нема докази дека вонбрачното татковство на сега покојниот спрема тужителите е утврдено во смисла на споменатите одредби од Законот за односите на родителите и децата, не постоеле и услови да се заклучи дека тужителите се вонбрачни деца на оставателот и дека во однос на наследувањето можат да се изедначат со брачните деца. Бидејќи пониските судови тужителите во однос на наследувањето на покојниот ги изедначиле со брачните деца, по кој основ и им признале право на сопственост на предметниот недвижен имот, иако вонбрачното сродство не е утврдено на начин и во постапка предвидени со закон, со погрешна примена на материјалното право донеле одлука.

Од изнесените причини, согласно со чл. 480 ст. 2, во врска со чл. 395 ст. 1 од ЗПП, следуваше поднесеното барање за заштита на законитоста да се уважи, побиваните пресуди да се преиначат и тужбеното барање да се одбие како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 403/84 и Гзз. бр. 36/84 од 6. IX 1984 година)

36. Присуството на идните наследници при составувањето на судски тестамент, не може да се смета како акт на присилба врз изјавената последна волја, па вака составениот тестамент не е ништовен.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Сега покојниот бил заболен од рак на грлото и последните две години пред неговата смрт бил болен. За него се грижеле сега тужениот и неговата сопруга. Повремено во посета доаѓала и тужителката. Утврдено е и тоа дека сега покојниот го составил пиомениот тестамент пред сведоците при што покојниот бил свесен за тестаментот што го оставил. Тој не можел јасно да зборува, меѓутоа зборувал со шепот. При ова тестаментот покојниот самиот го прочитал откако претходно нему му го прочитал и адвокатот, па на едно ливче запишал дека се согласува со таквиот тестамент што го потпишал. При ова врз покојниот не е вршена никаква присилба ниту од тужениот, ниту од неговата сопруга.

При пореутврдената фактичка состојба, според мислењето на овој суд, правилно е применето материјалното право кога е одбиено барањето за поништување на тестаментот. Имено, од утврдената фактичка состојба не може да се прифати тврдењето на тужителите дека

е сторена присилба при составувањето на тестаментот, бидејќи присилбата означува дејствие со кое кај некое лице се предизвикува оправдан страв со тоа што со сериозна опасност му е загрозен животот, телото или друго значајно добро нему или на трето лице. Во случајов такво нешто не е утврдено, ниту пак на тоа укажуваат подносителите на ревизијата. Присуството на идните наследници при составувањето на тестаментот не може да се смета како дејствие на присилба од која би произлегла ништовност на располагањето.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 145/84 од 19. IV 1984 година)

37. Отказ на договорот за користење на станот поради некористење повеќе од 6 месеци од носителот на станарското право овластена е да дава самоуправната интересна заедница за становање, а не давателот на станот на користење.

Од образложението:

Тужениот како поранешен работник на АТП во 1958 година добил стан од собранието на општината. Подоцна, во 1968 година, овој стан му бил заменет за друг стан на општината. Во 1969 година тужениот купил стан во С. од 7. IX 1980 година тужениот примал инвалидска пензија и со своето потесно семејство живеел во станот во С. а повремено доаѓал во спорниот стан.

При вака утврдена фактичка состојба пониските судови примиле дека во смисла на чл. 59 од Законот за станбените односи тужбеното барање на тужителот е основано, бидејќи тужениот и неговото потесно семејство повеќе од 6 месеци непрекинато не го користеле предметниот стан и го изгубиле станарското право.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија пониските судови погрешно го применило материјалното право кога му го уважиле тужбеното барање на тужителот. Имено, согласно со чл. 41 ст. 1 од Законот за станбените односи, организациите на здружениот труд, општините и републиките, државните органи и организации, што како инвеститори изградиле или во друг основ се здобиле со станбена зграда или стан, имаат право да даваат на користење празни станови (давател на стан на користење). Согласно, пак, со член 62 од истиот закон отказ на договорот за користење на станот од причините наведени во претходните одредби на овој закон дава организацијата за стопанисување со станбени згради, односно сопственикот на семејна станбена зграда или сопственикот на станот како посебен дел на зграда. Со чл. 2 од Законот за изменување на Законот за станбените односи се извршени измени во таа смисла што е предвидено отказот на договорот за користење на станот да го дава самоуправната интересна заедница за станување. Во конкретниот случај пониските судови, иако утврдиле дека од страна на тужителот, на тужениот му бил доделен предметниот стан на користење, извеле погрешен заклучок кога нашле дека тужителот може од причините во чл. 59 од Законот за станбените односи да му даде отказ на носителот на станарското право, т.е. на тужениот, бидејќи согласно со чл. 41 ст. 1 од истиот закон тужителот не е сопственик на предметниот стан, туку тој има својство на давател на стан на користење на станови во општествена сопственост. Во таков случај тужителот не може да му го откаже дого-

ворот за користење на станот на тужениот бидејќи во смисла на чл. 62 од Законот за станбените односи овластен за давање отказ на договорот за користење на станот по овој основ е самоуправната интересна заедница за станување, која единствено е активно легитимирана да го води овој спор.

Со оглед на сето горенамислено, согласно со чл. 395 ст. 1 од ЗПП, следуваše ревизијата на тужениот да се уважи, првостепената и второстепената преода да се преиначат и да се одбие тужбеното барање за отказ на станот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 58/83 од 5. V 1983 година)

38. При постоење на сезонска полска службеност, сопственикот на послужното добро не му го нарушил мирното владение на сопственикот на привилегираното добро кога го попречил во користењето на послужното добро, а кое користење било надвор од обемот и интензитетот на воспоставената сезонска полска службеност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

На 30. VI 1979 година тужителите оделе да ја ораат својата недвижност преку шивата на тужениот на која тој имал засадено домати, а за да не му се нанесе штета на посевет тој ги спречил тужителите да поминат. Според наоѓањето на овој суд со ваквото дејствие тужениот не го нарушил мирното и непречено владение на тужителите на полската сезонска службеност на пат воспоставена со правосилната пресуда на општинскиот суд од 5. IV 1978 година. Според споменатава пресуда тужителите имаат право еднаш годишно да минат со кола за пренос на сеното од ливадата. Бидејќи во случајов тужителите не оделе во остварување на воспоставената службеност, туку ограничувањето на одговорноста на тужениот го прошириле своевласно надвор од границите на обемот и интензитетот во кои дотогаш ја користеле службеноста, со тоа всушност му го нарушиле владението на тужениот на предметната недвижност. Тужениот, пак, дејствувал во заштита на постојната фактичка состојба во која смисла бил овластен да преземе дејствија со кои ќе се спротивстави на таквото проширување на вршењето на службеноста, од што произлегува дека во неговото спречување нема нарушување на владението на тужителите.

Поради ова Врховниот суд на Македонија го уважи барањето за заштита на законитоста на Јавното обвинителство на Македонија, согласно чл. 408 ст. 2, во врска со чл. 395 ст. 1 од ЗПП, ги преиначи и првостепеното и второстепеното решение и го одби тужбеното барање на тужителите како неосновано. Со ова не се засегнува во правото на тужителите во посебен спор да бараат, доколку за тоа постојат претпоставки, да им се воспостави право на сезонска службеност со помнаква содржина.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 16/80 од 4. III 1980 година)

39. Во согласност со начелото на рестрикција на службеноста е судот да дозволи преместување на трасата на патот на друга страна од послужното добро.

Од образложението:

Тужителите се сопственици на куќата на КП бр. 157/2 и имаат право на користење на земјиштето под куќата и дворното место, додека тужениот е сопственик на КП бр. 157/3. Тужениот користи службеност на пат преку послужното добро на тужителите КП 157/2, почнувајќи од улицата кон југоисток во должина од 13 метри и во ширина од 3 метри, кој пат потоа минува низ гаражата на тужителите што се наоѓа под нивната новоизградена куќа во должина од 10,10 метри и во ширина на влезната врата од гаражата од 2,25 см. и завршува во привилегираното добро на тужениот КП, бр. 157/3.

На североисточниот дел од новоизградениот објект на тужителите на КП бр. 157/2 има празен простор чија ширина на североисточното коше е 3,20 м. а кај југоисточното коше 5,30 м., кој празен простор тужениот може да го користи за пат во неговата катастарска парцела бр. 157/3, наместо сегашниот пат, бидејќи тој е дури поширок од еден дел на сегашниот пат (влезната врата на гаражата која е во ширина од 2,25 см.).

При таква фактичка состојба пониските судови правилно го примениле материјалното право кога го уважиле тужбеното барање за преместување на постојната предметна службеност на пат од сегашната локација на КП 157/2 на новопредложената локација од тужителите на истата катастарска парцела. Ова е поради изнесените причини во побиваните пресуди кои во целост ги прифаќа и овој суд. Ваквата одлука, имено, е во согласност со начелото на рестрикција според кое носителот на соодветната службеност, остварувајќи ги овластувањата што произлегуваат за него од таа службеност, тоа треба да го прави на начин кој најмногу го поштедува објектот на таа службеност. Имајќи ја предвид оваа карактеристика на предметната службеност, како стварно право од кое произлегува овластување за нејзиниот носител за користење на туѓа ствар, правилно пониските судови нашле дека со преместувањето на опорниот пат најмалку ќе се оптовари послужното добро на тужителите, бидејќи тие ќе можат гаражата под нивната куќа да ја користат за својата намена и цел, што при постоење на сегашниот службен пат е невозможно. Од друга страна, со преместувањето на патот од сегашното место на слободниот простор од дворното место североисточно од новоизградената куќа на тужителите на тужениот со ништо не се намалува употребната вредност на предметната службеност, бидејќи новиот простор што го нудат тужителите со ништо не го влошува правото на тужениот и ќе служи исто како и досега постојниот службен пат.

Тоа што службеноста што се преместува е воспоставена со правна работа — со договор помеѓу тужениот и претходникот на странките не значи дека мора и да се премести на истиот начин. Напротив, доколку не дојде до согласно преместување на службеноста помеѓу носителите на привилегираното и послужното добро, единствена можност останува преместување да се бара по судски пат, како што е постапено во конкретниот случај. Според тоа со преместувањето на

службеноста од страна на судот, по барање од една од странките (тужителите), според мислењето на овој суд, не е повреден материјалниот закон, бидејќи е утврдено дека постојат услови за преместувањето.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гез. бр. 27/84 од 19. VI 1984 година)

40. Исплатената аконтација на име надоместок за експроприрана недвижност ќе се пресмета сразмерно на делот на имотот кој со нејзината исплата во тоа време е покриен, така што со решението ќе се определи надоместок за останатиот дел од експроприраната недвижност според критериумите во времето на донесувањето на решението за надоместок.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

По започнувањето на постапката за определување на правичен надоместок на експроприраниот имот пред Општинскиот суд во К. корисникот на експропријацијата на записник пред судот на 7. III 1977 година изјавил готовност сумата од 502.776,60 динари веднаш да ја стави на располагање и да му исплати на поранешниот сопственик на име надоместок за експроприраниот имот. Иако не била постигната изречна согласност за спогодбено определување на надоместокот за експроприраниот имот, претходно депонираната сума во износ од 502.776,60 динари, според решението на Општинскиот суд во К. од 28. III 1977 година била исплатена на поранешниот сопственик ДТ. Л. од К. а при исплатата продолжила постапката за определување на надоместокот за експроприраниот имот.

Меѓутоа, при определувањето на правичен надоместок не е извршено правилно пресметнување на извршеното претходно авансирање од страна на корисникот со плаќање на сумата од 502.776,60 динари на име надоместок за експроприраниот имот. Овој износ не само што треба да се одбие од вкупно утврдениот надоместок, туку требало да се пресмета обемот на извршената исплата, сразмерно на вкупниот надоместок, според критериумите во време на исплатата на овој износ. Ако, на пример, овој износ во обем изнесува 70% од вкупниот надоместок што требало да му се исплати на поранешниот сопственик според критериумите во времето на исплатата на овој износ, поранешниот сопственик има право на надоместок уште од 30% од вкупниот надоместок пресметан според критериумите во времето на донесување на новата одлука за надоместок. Според тоа, постои повреда на законот кога при определувањето на правичен надоместок за експроприраниот имот правилно не се применети наведените правила.

Имајќи го предвид изложеното, следуваше да се уважи барањето за заштита на законитоста на Јавното обвинителство на Македонија, побивањите решенија на Окружниот суд во С, и на Општинскиот суд во К. да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување.

Со утврдување на висината на надоместокот за земјиште и за трајните наоади, според околностите кога е извршена исплатата на сумата од 502.776,60 динари, треба да се утврди во кој процент поранешниот сопственик бил намирен во однос на утврдениот надоместок, односно во кој процент останал ненамирен, па со процентот со кој останал ненамирен ќе се помножи вредноста на експроприра-

ниот имот што ќе се утврди во време на донесувањето на одлуката во оваа постапка. Така добиениот износ претставува износ што треба да му се исплати на поранешниот сопственик за овој дел од експроприраниот имот како надоместок кој не му бил исплатен во времето кога му е извршена исплатата на сумата од 502.776,60 динари.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 19/81 од 24. III 1981 година)

41. За да може поранешниот сопственик чија зграда и стан се експроприра да се здобие со право на надоместок и за трошоците за комунално уредување, потребно е фактички да го реши станбеното прашање со изградба на семејна станбена зграда или со купување стан, а не е доволно само да дал изјава дека ќе го реши станбеното прашање со купување стан.

Од образложението:

По однос на одлуката во нападнатите решенија за одредување надоместок за комунални правилно е правното стојалиште на Јавното обвинителство на Македонија дека согласно со чл. 36 ст. 3 од Законот за експропријација, кога се експроприра станбена зграда или стан како одделен дел од зградата во која живее поранешниот сопственик, ако тој изјави дека станбеното прашање сака да си го реши сам со изградба или со купување стан, ќе му се даде надоместок и за трошоците за уредување на градежното земјиште на кое ќе ја гради зградата, односно надоместок за вредноста на уредувањето на градежното земјиште што влегува во цената на станот што сака да го купи и тоа само за површината што од него се експроприра.

Меѓутоа, според мислењето на Врховниот суд на Македонија порецитираниот пропис треба да се толкува така што за да може поранешниот сопственик, чија станбена зграда или стан се експроприра, да се здобие со право на надоместок и на комуналните трошоци за уредување на градежното земјиште, потребно е фактички да си го реши станбеното прашање со изградба на семејна станбена зграда или со купување стан, а не е доволно само да дал изјава дека ќе го реши станбеното прашање со купување стан. Бидејќи, пак, во случајов не е утврдено дали предлагачот го решил станбеното прашање со изградба на семејна станбена зграда или со купување стан, а само е наведено дека на предлагачот му следува надоместок за трошоците за уредување на градежното земјиште, и со двете решенија во овој дел каде што е одреден надоместок за комунални е сторена суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 13 од ЗПП, бидејќи решенијата во овој дел имаат недостатоци поради кои не може да се испитаат.

Поради ова согласно со чл. 408 ст. 2 и чл. 400 и 394 од ЗПП следуваше нападнатото решение и решението на општинскиот суд во тој дел да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно разгледување и одлучување.

При повторното разгледување за отстранување на сторените повреди првостепениот суд ќе треба да утврди дали предлагачот фактички си го решил станбеното прашање со изградба на семејна станбена зграда или со купување стан, бидејќи само во таков случај на предлагачот му следува надоместок во овој вид, односно надоместок

за трошоците за уредување на градежното земјиште, меѓутоа доколку предлагачот не го решил станбеното прашање, како што е горе наведено и со ова решение не му се досуди надоместок од овој вид, со исполнување на условите за стекнување на ова право предлагачот ќе може да бара да му се одреди надоместок и по овој основ.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 41/82 и Гзз. бр. 1/82 од 21. I 1982 година)

42. Доколку со решението со кое е усвоен предлогот за експропријација има назначување дека недвижноста се експроприра без надоместок, судот не е надлежен во вонпроцесна постапка да определува надоместок за таа недвижност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија најде дека барањето за заштита на законитоста е основано, бидејќи во нападнатите решенија во делот за одредување надоместок за објектите што се градени без градежна дозвола погрешно е применето материјалното право во следното:

Како што се гледа од решението на управниот орган, односно на одделението за општа управа на Собранието на општината бр. 14-1956/2 од 27. IV 1981 година, објектите што се изградени без градежна дозвола, и тоа монтажната барака, шупата — настрешница, оградата од бетонското цокле и септичката јама се експроприраат без надоместок. При ваква состојба погрешно е правното стојалиште на пониските судови кога одредувале надоместок и за оние објекти што се експроприраат без надоместок.

Согласно со чл. 28 од Законот за експропријација точка 6 од решението со кое се усвојува предлогот за експропријација треба покрај другото, да одржи и назначување дека сопственикот нема право на надоместок за објект што е изграден без пропишана дозвола од надлежниот државен орган. Бидејќи решението со кое е усвоен предлогот за експропријација има назначување кои објекти се експроприраат без надоместок, во таков случај судот не е надлежен во оваа постапка да одредува надоместок и за објектите што се експроприраат без надоместок, бидејќи согласно со горесцитираните одредби од Законот за експропријацијата за тоа се надлежни управните органи. Предлагачот, доколку би бил незадоволен од таквото решение на управниот орган, што не е факт во случајов, во таа, односно во управна постапка можел да го побива решението на првостепениот орган.

(Решение на Врховниот суд на Македонија — Скопје Рев. бр. 41/82 и Гзз. бр. 1/82 од 21. I 1982 година)

43. Кога недвижноста е експроприрана и за неа е одреден надоместок од страна на Градската експроприациона комисија, не може да се бара повторно да се одреди надоместок, независно од тоа дали на поранешниот сопственик на недвижноста одредениот надомест му е исплатен или не.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Општинскиот суд Б., со пресуда од 21. III 1983 година, го одбил како неосновано тужбеното барање на тужителите М. Н. и др. да се

задолжат тужените — Работна организација „Ј“ и Општината Б. да им признаат на тужителките право на трајно користење на по 1/3 идеална од катастарската парцела бр. 8825 во површина од 14.854 m², да се задолжат тужените да им исплатат на тужителите правичен надоместок за наведената парцела сметано по 50 динари за еден метар квадратен, како и да им ги надоместат сторените трошоци во постапката.

Окружниот суд Б. со пресуда од 30. VI 1983 година, ја одбил како неоснована жалбата на тужителите изјавена против првостепената пресуда на Општинскиот суд Б. од 21. III 1983 година, и ја потврдил споменатата првостепенa пресуда.

Против пресудата на Окружниот суд Б. од 30. VI 1983 година, навремена ревизија поднесоа тужителите.

Според оценката на наводите во ревизијата, побиваните пресуди и другите списи во предметот, во смисла на чл. 386 од ЗПП, Врховниот суд на Македонија, најде дека:

Ревизијата е неоснована.

Неоснован е ревизиониот навод за суштествена повреда на ЗПП сторена така што првостепениот суд утврдил, и второстепениот суд прифатил, дека надоместокот за предметната катастарска парцела сегашен број 12215 утврден со решението за експропријација, бр. 18455 од 25. XII 1947 година, му е исплатен на поранешниот сопственик на оваа парцела, иако во предметот не постојат докази за вакво утврдување. Исплатата на утврдениот надоместок, како што правилно резонираат пониските судови, се наметнува како логичен заклучок на фактот што овој надоместок е одреден уште во 1947 година, но и кога би се примило за точно спротивното тврдење на тужителите, тоа нема никакво влијание врз законитоста на побиваните одлуки, поради следново: при состојба кога катастарската парцела бр. 12215 е експроприрана во 1947 година со актот за експропријација на извршниот одбор на Градскиот народен одбор од 30. VI 1947 година и за неа е определен надоместок со решение на Градската експропријациона комисија бр. 18455 од 25. XII 1947 година, не може за истата парцела повторно да се бара надоместок, сега во спорна постапка, како што постапиле тужителите во конкретниов случај. Во ваков случај тужителите можат само да бараат исплата на евентуално неисплатениот надоместок утврден со споменатото решение за експропријација, доколку не настапила застареност на побарувањето, но не можат повторно да бараат утврдување на еднаш веќе утврдениот надоместок.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 721/83 од 17. I 1984 година)

44. Не е надлежен судот да одлучува по барањето на поранешниот сопственик на национализираното неизградено земјиште да се задолжи општината земјиштето да го преземе врз основа на Законот за градежното земјиште.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите во предметот се гледа дека тужителите бараат да ѝ се наложи на тужената општина да го прими — да изврши депоседирање на градежното земјиште на к.п. бр. 12881 и к.п. бр. 12882 до површина од 15.000 м. кв., да се утврди дека тужената станува

траен корисник на градежното земјиште и да и се наложи да изврши исплата на надоместок во смисла на чл. 33 од Законот за експропријација. Во чл. 36 од Законот за редовните судови. („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/76) определена е стварната надлежност на редовните судови од општа надлежност и на стопанските судови, односно таксативно се наброени граѓанските работи по кои се надлежни да постапуваат овие судови. Меѓутоа, според наоѓањето на овој суд, решавањето на овој спор не опаѓа во судска надлежност предвидена со гореспоменатата законска одредба, па пониските судови требале тужбата на тужителите да ја отфрлат и да се огласат како стварно ненадлежни да постапуваат во оваа правна работа, бидејќи надлежен да одлучува по овој предмет е управниот орган, а согласно со правилата на чл 15 ст. 2 од Законот за градежното земјиште.

Со оглед на тоа што во постапката пред двата суда е сторена суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т 3 од ЗПП, следуваше ревизијата да се уважи и тужбата да се отфрли согласно со чл. 394 ст. 2 од ЗПП.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 593/83 од 7. II 1984 година)

45. Авторската агенција на Македонија како застапник има право на надоместок на трошоците за застапување според Адвокатската тарифа.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Неосновани се наводите во жалбата дека на тужителот не му следуваат трошоци за застапување бидејќи е застапуван од Авторска агенција на Македонија — Скопје. Застапувањето од Авторската агенција на Македонија било во смисла на чл. 89 од Законот за авторското право. Согласно со чл. 22 од Правилникот за надоместок на трошоци во кривичната и процесната постапка, надоместокот на трошоците и наградата на полномошниците кога се тоа јавното правобранителство или друг орган, односно организација која има право да застапува, се одредува според тарифата за наградата на адвокатите, како што во случајов се одмерени. При ова за застапување на една расправа е правилно определениот износ од 1.000,00 динари, бидејќи со тарифниот број 11 став 8 од адвокатската тарифа за застапување на една расправа е утврдено 870,00 до 1.200,00 динари. Покрај оваа награда, според тарифниот број 31 од адвокатската тарифа, за учество и присуство на рочиште следува посебна награда — часовина од 120,00 динари за секој започнат час. Како застапувањето на тужителот од авторската агенција на Македонија било на шест расправи и една одложена, по барање на двете странки, за која правилно е досуден надоместокот, првостепениот суд правилно по определениот надоместокот во рамките на наведените одредби од адвокатската тарифа, така што жалбените наводи дека превисоко се одмерени трошоците за застапување на тужителот овој суд ги одби како неосновани.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гж бр. 6/80 од 7. VI 1980 година)

46. Автобусите во јавен сообраќај се сметаат за јавни места и постои повреда на авторското право ако за користење на музика по пат на вградени радио апарати во автобусите на тужената работна организација не се плаќа надоместок на име авторски хонорар.

Од образложението:

Основан е наводот во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Погрешно примаат пониските судови дека тужбеното барање за наплата на сумата од 5.040 динари за користење на музички и книжевни дела преку поставените радио-апарати во автобусите на тужениот е неосновано, бидејќи помеѓу странките не бил склучен договор за плаќање хонорар за репродуцирање на снимените изведби. Според одредбите од Законот за авторското право („Сл. лист на СФРЈ“, број 19/78), потребно е да постои писмен договор за искористување на авторското право. Според чл. 56 ст. 2 од овој закон, авторскиот договор што не е склучен во писмена форма не произведува правно дејство. Авторските договори за начинот на користење на авторското дело, покрај другото, треба да ги содржат и висината, начинот и условите за плаќање на надоместокот, ако делото се користи со надоместок. Во случајов, во оваа правна работа се бара наплата на авторски хонорар при непостоење договор за користење на музички дел по механички пат, преку радиоапарат. Со непостоење на договор не се исклучува плаќањето на авторски хонорар за користење, односно за изведување на авторско дело. Со чл. 37 од Законот за авторското право е утврдено дека авторите на литературни, научни и музички дела имаат исклучиво право да даваат дозвола: 1) за снимање на тие дела со инструменти со механичка репродукција и 2) за јавно изведување на тие дела снимени со инструменти за механичка репродукција. Со одредбите од законот точно се утврдени случаите кога тоа се врши без дозвола од авторот и без плаќање надоместок за користење (чл. 38, 39 и 50). Не е утврдено јавно изведување на музички дела со инструменти за механичка репродукција, без плаќање надоместок за користење. Поаѓајќи од тоа дека место на кое јавно се изведува се сметаат и превозните средства во јавниот сообраќај, постои повреда на авторското право за користење на музика по механички пат преку поставените радиоапарати во автобусите на тужениот, па тужителот има право на надоместок на име авторски хонорар. Според чл. 95 од Законот за авторското право, лице чие авторско имотно право, или авторско морално право е повредено може да бара заштита на тоа право и надоместок на штета што му е нанесена со повредата.

Бидејќи поради погрешна примена на материјалното право фактичката состојба од пониските судови е нецелосно утврдена, не е испитувано и утврдувано колку треба да изнесува надоместокот на име авторски хонорар за користење музика по механички пат во автобусите на тужениот и, поради тоа, нема услови за преиначување на побиваната пресуда, согласно со чл. 395 ст. 2 од ЗПП следуваше изјавената ревизија да се уважи, а побиваните пресуди на првостепениот и на второстепениот суд да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 224/83 од 20. X 1983 година)

47. Песокот претставува природно богатство, па како таков не може да биде предмет на договор за купопродажба меѓу сопственикот на недвижноста и трето лице. Меѓутоа, доколку со вадењето на песокот на сопственикот на земјиштето му е причинета штета поради неможноста земјиштето да го користи, сопственикот има право на надоместок според принципите за надоместок на штета.

Од објаснувањето:

Првостепениот суд утврдил, а второстепениот суд прифатил, дека во јуни 1976 година бил склучен договор, по кој тужениот ООЗТ вршел експлоатација на материјал — шљунак од нивата на тужителката. При тоа била постигната согласност за висината на надоместокот сметана по квадратен метар, или експлоатацијата да чини вкупно 30.000,00 динари. Исто така утврдено е дека тужената ООЗТ користела шљунак од нивата на тужителката, но договорниот износ не го платила.

При вака утврдена фактичка состојба, со оглед на тоа што бил склучен договор за експлоатација и била одредена вкупна сума од 30.000,00 динари, како поради тоа што тужената ООЗТ вршела експлоатација на шљунакот, првостепениот суд нашол, а второстепениот суд прифатил, дека тужената ООЗТ е должна на тужителката да ѝ ја плати сумата од 30.000,00 динари со 7,5% камата од 9. XI 1977 година, поради што ваквото барање према тужениот ООЗТ е уважено во целост.

Врховниот суд на Македонија смета дека обата суда погрешно го примениле материјалното право, поради следново:

При фактичка состојба кога е утврдено дека помеѓу странките е склучен договор тужителката да ја отстапи нивата на тужениот за користење на шљунак, а висината на надоместокот била сметана по квадратен метар, или експлоатацијата да чинела вкупно 30.000,00 динари, за правилна примена на материјалното право нужно било да се испита дали надоместокот претставува надоместок за шљунакот што го користи тужениот, или надоместок за штетата што ѝ се прави на нивата на тужителката.

Имено, кога веќе е утврдено дека договорот е склучен во врска со користењето на шљунакот од нивата на тужителката, првостепениот суд требало да утврди дали станува збор за продажба на шљунак или пак за надоместок на штета настаната на нивата на тужителката поради користењето од страна на тужениот. Ова било нужно, бидејќи шљунакот претставува суштествено добро, без оглед на тоа што се наоѓа на нивата на тужителката, и како такво тужителката нема право да го продава. Меѓутоа, доколку со користењето на шљунакот се нанесува штета на нивата на тужителката, поради неможност на нејзино користење како нива, во тој случај на тужителката ѝ припаѓа право на надоместок на штета.

Поради горното, а бидејќи не се испитани фактите и околностите од кои зависи правилната примена на материјалното право, согласно со чл. 395 ст. 2 од ЗПП, следуваше пресудата на Окружниот суд и пресудата на Општинскиот суд да се укинат и предметот да се врати на повторно судење.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 195/80 од 10. IV 1980 година)

48. Совесниот држател има право да го задржи предметот сè дури не му се надоместат нужните и корисните трошоци што ги имал во врска со одржувањето на предметот, додека несовесниот држател исто така има право на надоместок на овие трошоци, но нема право да го задржи предметот што неосновано го држи.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Основана е ревизијата на тужителката во делот со кој е одбиено тужбеното барање за предавање на станот во владение. И двата суда сметаат дека тужбеното барање на тужителката е неосновано бидејќи таа не можела да бара исполнување на туѓата обврска, т.е. тужениот да ѝ го предаде станот во владение, иако е таа сопственик на тој стан, бидејќи претходно не ја извршила својата обврска спрема тужениот, т.е. не му ги исплатила втасаните, а не-исплатени обврски за изградбата на куќата. При тоа и двата суда сметаат дека тужителката била должна да ги намира издатоците на тужениот за градбата на куќата, а доколку тие издатоци не ѝ биле познати во висина, тогаш да поведе спор за да се утврди колку треба да плати. Дури потоа таа можела да бара предавање на станот во владение, односно и исплата на неоснованото збогатување на страната на тужениот.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, правното становиште и на двата суда е неправилно. Имено, правно правило на имотното право е дека сопственикот може со тужба да бара од држателот враќање на индивидуално определен предмет за кој ќе докаже дека е негов и дека се наоѓа во фактичка власт на тужениот. Совесниот држател на еден предмет има право да го задржи предметот додека не му се надомести износот на нужните и корисните трошоци што ги имал во врска со одржувањето на предметот. Право на надоместување на таквите трошоци има и несовесниот држател, но тој нема право да го задржи предметот додека не му се надоместат овие трошоци.

Во случајов, пред сè, не е испитувано дали тужениот е совесен или несовесен држател, имајќи предвид дека спорот за сопственост е заведен уште пред целосното довршување на зградата. Покрај тоа, и кога тужениот би се сметал за совесен држател, никако не може да се прифати правното становиште и на двата суда дека тужителката е таа што треба да поведе спор за да докажува какви трошоци имал тужениот во врска со градбата и довршувањето на зградата по однос на делот што ѝ припаднал во сопственост на тужителката. Напротив, тужениот е тој кој треба да истапне барање, посебно, во друг спор, или во овој спор што го воли тужителката против него колку треба да му плати тужителката за инвестициите што тој ги имал во врска со градбата и довршувањето на зградата. Тужениот е тој што треба да го документира своето барање за трошоците, а судот да утврди точно колку трошоци имал тужениот во врска со градбата и довршувањето на зградата, на кои има право да му се надоместат. Потоа, зависно од оценката на прашањето дали тој е совесен или несовесен држател на предметниот стан, ќе ја задолжи тужителката да му ги надомести тие трошоци, ако тужениот е совесен — истовремено со предавањето во владение на станот на тужителката, а ако не е совесен — независно од моментот на предавањето на станот во владение на тужителката.

Бидејќи, поради погрешната примена на материјалното право, фактичката состојба останала нецелосно утврдена во однос на горните факти и околности, согласно со одредбите од чл. 395 ст. 2 од ЗПП следуваће и двете пресуди да се укинат и предметот да му се врати на повторно судење на првостепениот суд.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 360/80 од 23. VI 1980 година)

49. Несоѕнано е барањето за исполнување на договорната обврска за пренос на правото на сопственост за недвижност спрема продавачот против кого се води постапка за испитување потеклото на имотот, кога нему со решение на Општинската комисија за испитување потеклото на имотот му е забрането отуѓување на имотот во смисла на чл. 16 ст. 3 од Законот за пријавување и испитување потеклото на имотот.

Од образложението:

Неспорно е дека помеѓу странките е оклучен писмен договор за купопродажба на стан на 8. II 1975 година, со кој договор тужениот КК, како продавач, се обврзал на тужителката РЈ, како купувач, со нов договор, кој ќе биде заверен пред надлежниот суд, да изврши пренос на правото на сопственост најдоцна до 20. XI 1975 година. Неспорно е, исто така, дека тужениот, како продавач, ја прифатил купопродажбата за станот и дека станот го предал во владение на тужителката. Меѓутоа, според правните правила на имотното право, врз основа на правна работа право на сопственост на недвижност се стекнува со упис во јавната книга или на друг соодветен начин определен со закон. Тоа значи дека само врз основа на оклучениот договор, по кој станот е предаден во владение и купопродажната цена е исплатена, тужителката не стекнала право на сопственост на ул. Милан Марковиќ број 44 во С. бидејќи не е извршен судски пренос. За извршување на судски пренос пак, во меѓувреме по потпишувањето на договорот, настанале законски пречки: забрана на отуѓување и оптоварување на имотот на тужениот сè до окончување на постапката за испитување потеклото на имотот. Договорната обврска може да се состои во давање, чинење, нечинење, или трпење, но таа секогаш мора да биде можна, дозволена и одредена, односно одредлива. Од изведените докази во текот на постапката недвосмислено е утврдено дека на тужениот му е забрането да врши отуѓување и оптоварување на имотот, а пак на општинските судови Скопје I и Скопје II, како и на Геодетската управа на гр. С. им е наложено да не можат да вршат никакви заверки и упис во јавните книги кои ќе бидат насочени кон отуѓување и оптоварување на имотот на тужениот. Од тука е и невозможноста тужениот да ја изврши обврската со заверка на договорот кај судот и упис во јавните книги, токму поради решението на општинската комисија за испитување потеклото на имотот. За донесување на вакво решение, Општинската комисија за испитување потеклото на имотот е овластена со чл. 16 ст. 3 од Законот за пријавување и испитување потеклото на имотот („Сл. весник на СРМ“, број 20/74). Затоа беше потребно побивањите пресуди да се преиначат и тужбеното барање да се одбие како несоѕнано, сè дотогаш додека тужениот не биде ослободен од за-

браната за отуѓување и оптоварување на својот имот, кога ќе биде возможно, се разбира, доколку не биде донесено поинакво решение тужените да и пренесат на тужителката правото на сопственост на станот што е предмет на овој спор.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 579/80 од 20. X 1980 година)

50. Преминување на ризикот од оштетување или уништување на продадената стока врз купувачот, не го ослободува продавачот од обврската со непроданата стока да постапува како добар домаќин и да презема неопходни мерки околу чување на стоката.

Од објаснувањето:

Во случајов е неспорно дека по постигнување согласност на 15. XII 1978 година, бил склучен и писмен договор на 18. XII 1978 година според кој тужената задруга на тужителот му го продала вградениот материјал во објектот „Стари касарни“ во Г., кој материјал тужителот можел веднаш да го подигне, а за цена од 50.000 динари. Според писмениот договор, тужителот платил 30.000 динари, а остатокот од 20.000 динари требало да го исплати на 1. III 1979 година. Со истиот договор помеѓу странките не било утврдено времето кога тужителот требало да го сруши објектот и да го подигне материјалот. Понатаму, неспорно е дека од објектот кој бил изграден пред повеќе години на површина на околу 70 x 12 м со висина од 3 метри, тужителот ги искористил кровната конструкција, дрвената праќа и керамичките плочки, додека тулите не ги искористил, односно не ги подигнал, бидејќи на 18. I 1979 година, остатокот од објектот бил уништен со булдожер на ГП „Пелагонија“, која организација како изведувач требало да гради училиште на ова место, а од истото место тужената задруга имала обврска да го отстрани објектот.

При ваква фактичка состојба погрешиле и двата суда кога примиле дека на страната на тужената задруга не постои одговорност за настанатата штета од страна на тужителот. При тоа првостепениот суд примил дека тужената задруга немала обврска да му ја надомести штетата на тужителот, бидејќи таа го нема урнато објектот, а пак доколку постои штета, таа штета требало тужителот да ја бара од ГП „Пелагонија“. Второстепениот суд со побиваната пресуда призна дека првостепениот суд правилно постапил кога примил дека тужителот е виновен за настанатата штета затоа што не го урнал објектот во дополнително определен рок со писмото на задругата од 29. XII 1978 година, според кое му било определен рок до 3. I 1979 година, со забелешка дека во тој рок објектот ќе биде урнат со булдожер и дека за никаква штета нема да одговара.

Ваквата правна оценка и заклучок не е во согласност со правните правила. Според правните правила на имотното право тужената задруга, како продавач, имала обврска на тужителот, како купувач да му овозможи прием на стоката, односно преземање на материјалот вграден во објектот, со одредување на погодни услови за подигнување на вградениот материјал во објектот. Така, според правните правила, кога датумот на предавањето на предметите на купувачот не бил одреден, продавачот е должен да изврши предавање на пред-

метите во разумен рок по склучувањето на договорот, со оглед на природата на предметите и на другите околности. Ако во разумен рок определен по склучување на договорот купувачот одбие да ги преземе предметите, ризикот на пропаѓање на предметите преоѓа на купувачот, но и во таков случај продавачот не се ослободува непредадените предмети да ги чува како добар домаќин и да презема потребни мерки за тоа. Значи, само при постоење на одредени услови (овозможување на прием на стоката во разумен рок) тужената задруга може да се ослободи од обврската, односно од одговорноста, а не и во секој случај, како што примаат пониските судови. Според тоа, со постапувањето спротивно на овие правила, и двата суда погрешно го применуваат материјалното право кога изведуваат заклучок дека тужбеното барање е неосновано. При тоа, поради погрешна примена на материјалното право, доволно не е испитувано и утврдувано дали тужената задруга овозможила прием на стоката во разумен рок, поради што фактичката состојба останала нецелосно утврдена, па огласно со одредбите од чл. 395 ст. 2 од ЗПП следуваат и двете пресуди да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 69/80 од 12. II 1980 година)

51. Во случај кога со закон е пропишана писмена форма на договор со тоа што потписите на договорните страни треба да бидат заверени во суд, писмената понуда за склучување на договорот и нејзиното прифаќање што се дадени преку суд се изедначуваат со писмен заверен договор.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во постапката по овој спор првостепениот суд утврдил дека тужителот е носител на станарско право на станот на ул. Младинска бр 8 во В. и дека од страна на тужената СИЗ за становање, преку Општинскиот суд во К. судско одделение во В. на тужителот му била доставена писмена понуда за склучување на договорот за купопродажба на споменатиот стан.

Во дадениот рок тужителот дошол кај секретарот на тужената СИЗ за становање, усно изјавувајќи дека е согласен да го купи станот и да состави договор за купопродажба. До склучување на договор за купопродажба на овој стан не дошло затоа што тужителот бил известен дека станот што му бил понуден нема да се продава затоа што бил наменет да се даде за замена на лица на кои што куќите треба да им се рушат заради расчистување на трајечно земјиште.

Врз основа на вака утврдената фактичка состојба второстепениот суд наоѓа дека барањето на тужителот — да се задолжи тужената страна да склучи договор за купопродажба на станот на кој што тужителот има станарско право, е неосновано од причина што прифаќањето на понудата за склучување на таквиот договор тужителот не го дал во писмена форма, како што тоа го предвидува чл. 38 од Законот за облигационите односи.

И според мислењето на Врховниот суд на Македонија второ-степенниот суд правилно одлучил кога го побиваната пресуда го одбил како неосновано тужбеното барање, поради следново:

Во смисла на чл. 38 од Законот за облигационите односи, понудата и прифаќањето на понудата за оклучување на договор за кој што законот бара посебна форма, го обврзува понудувачот само ако е тоа сторено во писмена форма, меѓутоа, оваа одредба се применува само на понудата и прифаќањето на понудата со кои се склучува договор за кој во законот е пропишана одредена форма како услов за негова полноважност. Понудата што не е составена во пропишана форма за одреден договор не го обврзува понудувачот.

Согласно со чл. 1 ст. 2 од Законот за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост („Сл. весник на СРМ“, бр. 21/72), при продажба на семејните станбени згради, односно становите во општествена сопственост, покрај општите услови што важат за продажба на згради, ќе се применуваат и одредбите на овој закон.

Како општ услов за оклучување на вакви договори е предвидена писмена форма во која мора да бидат составени овие договори, а потписите на договорните странки да бидат заверени кај судот — чл. 9 од Законот за промет со земјиште и згради („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/75) со измени („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79).

Според тоа, за да постои полноважен договор за купопродажба на спорниот стан, било потребно како понудата, така и прифаќањето да бидат составени во писмена форма со заверени потписи во судот. Писмената понуда и нејзиното прифаќање дадени преку суд може да се изедначат со писмени заверени исправи. Бидејќи во случајов споменативе услови не се исполнети, не постои ни договор за купопродажба на спорниот стан помеѓу тужителот и тужената СИЗ за становање.

Околноста што тужителот ја прифатил понудата за оклучување договор за купопродажба на спорниот стан, дури и да било ова прифаќање во писмена форма, како што тоа сака да докаже тужителот во ревизијата, но не преку суд, не ја обврзува тужената страна да склучи договор за купопродажба. Во случајов право е на понудувачот да одлучи дали ќе го склучи договорот или не. Поради ова, неосновани се наводите во ревизијата дека тужената страна е должна да склучи договор за купопродажба на станот со тужителот под условите во понудата, како што тоа тужената страна го сторила со носителите на станарското право на други станови, бидејќи прифаќањето на понудата не е во форма каква што е пропишана и за самиот договор.

Ако беа исполнети горните услови, тужителот би можел да поднесе тужбено барање да се утврди дека со пропишаното прифаќање на понудата договорот е склучен. Барањето, пак, да се задолжи тужената страна да склучи договор во онаа смисла како што се бара во овој спор, може да се поднесе само во случај кога станува збор за организации кои се должни да склучат договор кога тоа ќе го побара другата страна или во случај кога е склучен преддоговор во смисла на чл. 45 ст. 2 од Законот за облигационите односи.

Понудата на тужената СИЗ за становање за оклучување на договор за купопродажба на станот во кој што живее тужителот, како

и прифаќањето на таа понуда од тужителот, на начин како што е тоа сторено во конкретниов случај, не претставува ни преддоговор, со кој се презема обврска подоцна да се склучи друг, главен договор за купопродажба на станот, затоа што согласно со чл. 45 ст. 2 од Законот за облигационите односи, пропишите за формата на главниот договор важат и за преддоговорот, ако пропишаната форма е услов за полноважност на договорот. Бидејќи за договор за купопродажба на стан, како што веќе беше речено, е потребна писмена форма со судски заверени потписи на доповарачите, истата таа форма е потребна и за преддоговорот, а во случајот овој услов не е исполнет.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 817/81 од 10. XII 1981 година)

52. Купувачот на станот кој во гарантниот рок поднел приговор за квалитетот на изградениот стан до градежната работна организација која го градела станот, а не до инвеститорот од кого станот го купил, го задржал правото за отстранување на недостатоците и спрема инвеститорот.

Од образложението:

Со договор за купопродажба од 31. III 1976 година, тужителот и тужената организација за изградба се договориле на тужителот да му биде предаден спорниот стан. Веднаш по восплаќањето во дневната соба на тужителот се јавило пробивање на атмосферските води, т.е. прокиснување на плафонот од терасата што се наоѓа над дневната соба. Тужителот неколку пати се обратил до тужената фабрика која го изградила станот за да се отстранат грешките во изолацијата на терасата, но, иако неколку пати се вршиле поправки, тие биле извршени некавалитетно, така што наместо да се отстрани пробивањето на водата, положбата се влошила повеќе. Утврдено е и тоа дека пробивањето на водата доаѓало поради тоа што хидроизолацијата на терасата била неисправно изведена, а целосното отстранување на недостатоците, заедно со бојадисувањето на просторијата — штетата изнесува 22.835,50 динари.

При ваква утврдена фактичка состојба првостепениот суд нашол дека двата тужени се солидарно одговорни да му ја надоместат штетата на тужителот, и тоа: тужената фабрика, како изведувач, а тужената организација за изградба, како продавач, со тоа што организацијата за изградба е одговорна за надоместокот на штетата во смисла на чл. 127 од Законот за облигационите односи.

Окружниот суд, потврдувајќи ја пресудата на првостепениот суд по однос на главното барање, наоѓа дека првостепениот суд правилно одлучил кога ги задолжил тужените солидарно да му ја надоместат штетата на тужителот, меѓутоа пресудата ја преправил и го одбил барањето на тужителот во делот за досудената камата, наоѓајќи дека поради некавалитетно извршување на работите не може да се досудува камата, туку само да се бара извршувањето на договорот од страна на изведувачот.

И според мислењето на Врховниот суд на Македонија, правилно одлучиле пониските судови кога го уважиле барањето на тужителот и спрема тужената организација за изградба, со оглед на тоа што

организацијата за изградба, согласно со чл. 3 од Договорот помеѓу тужителот, како купувач, и тужената организација за изградба, како продавач, одговара за квалитетот на станот.

Неосновани се наводите од ревизијата дека барањето спрема тужената организација за изградба е застарено, со оглед на тоа што тужителот во овој рок не се обратил до тужената организација заради отстранување на недостатоците, а се обратил до изведувачот од каде настанал однос само помеѓу тужителот и изведувачот. Според одредбите од чл. 3 од договорот, на тужителот му е дадена гаранција од две години од денот на техничкиот прием на објектот. Во овој рок тужителот побарал да се отстранат недостатоците но изведувачот не ги отстранил. Поради тоа и овој суд смета дека барањето спрема тужената организација за изградба не е застарено. Одредбата од чл. 3 е таква што одговорноста за гаранцијата за квалитетот на станот изнесува 2 години од техничкиот прием на објектот и во тој рок тужителот, откако забележал дека постојат недостатоци во изградбата на станот, нив ги пријавил. Тоа пак, што недостатоците ги пријавил на изведувачот, а не и на тужената организација во овој рок, според мислењето на овој суд е без значење, бидејќи според договорот тужената организација одговара за квалитетот на станот во рокот од 2 години во кој рок тужителот се обратил за да се отстранат недостатоците.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 85/82 од 27. V 1982 година)

53. Споредна просторија на станбена зграда, односно на стан како посебен дел од зграда како што е: летна кујна, шуна и слично, освен гаража, не може да се отуѓува посебно од станбените простории и таквиот договор не произведува правно дејство.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, погрешно постапиле пониските судови кога со побиваните пресуди тужбеното барање го одбиле како неосновано. Во случајов, според мислењето на овој суд, не може да биде во промет недвижноста што е предмет на договорот чие поништување се бара. Според чл. 5 од Законот за промет со земјиште и згради („Сл. весник на СРМ“, број 36/75), е одредено дека прометот со недвижности на кои граѓаните имаат право на сопственост е слободен, ако со овој или со друг закон не е поинаку определено. Според чл. 8 од истиот закон, во промет може да бидат и посебни делови од згради (станбени или деловни простории), како и идеални делови од згради, (станови или деловни простории). Објектот што се отуѓува со договорот, односно што од тужителот С. К. му се пренесува на тужениот Д. К. во случајов не може да биде во промет, од причини што не станува збор за станбена зграда или стан што се користи за станување. Во случајов станува збор за споредна просторија, која во договорот различно се означува — летна шуна, односно летна кујна. Споредната просторија на станбената зграда, односно на станот како посебен дел од зграда, освен гаражата, не може да биде во слободен промет, односно нејзиниот сопственик не може одделно од станбената зграда, односно од станбените простории одделно да ја отуѓува на друго лице. При

тоа, погрешно постапиле пониските судови кога примиле дека може да се врши и пренос на правото на користење на земјиштето во општествена сопственост, во површина од 270 m². Според чл. 7 од Законот за промет со земјишта и згради може да се пренесува правото на користење на земјиште на кое се наоѓа зградата, како и земјиштето што служи за редовна употреба на зградата. Меѓутоа, во случајов не станува збор за земјиште што служи за редовна употреба на објектот што е отуѓен, односно летната шупа — летната куќна. Според чл. 10 од овој закон договорот врз основа на кој се стекнува или се отуѓува недвижност не произведува правно дејство, ако недвижноста според овој закон не може да биде во промет. Тужителот С. К. не само што не можел да го пренесува правото на користење на дворното место со површина од 270 m² заедно со летната шупа, туку не можел посебно да му го пренесува на тужениот како прадежно неизградено земјиште, бидејќи во смисла на чл. 19 од Законот за прадежно земјиште пренос на правото на користење на неизградено прадежно земјиште може да се врши само на брачниот другар, потомците, посвоениците, родителите, а во предметниот спор пренос на правото на користење не се врши на овие лица.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 624/82 од 18. II 1983 година)

54. Договорот за капар не произведува правно дејство, доколку главниот договор што се зацврстува со договорот за капар не е склучен во пропишаната форма.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Согласно со чл. 79 ст. 1 од ЗОО, ако до моментот на склучувањето на договорот едната страна ѝ дала на другата извесен паричен износ или извесно количество на други заменливи предмети, како знак дека договорот е склучен (капар), договорот се смета склучен кога капарот е даден, ако не е договорено нешто друго. Како што се гледа од ова, значи, навистина не мора во договорот да се спомене зборот „капар“ за одредено давање, меѓутоа, нужно е да се истакне дека тоа давање на пари или извесни количества на други заменливи предмети се врши како знак дека договорот е склучен. Во случајов, од утврдената фактичка состојба, посебно од чл. 2 од договорот, се гледа дека давањето на предметните 600.000 динари претставува дел од купопродажната цена и воопшто не се споменува дека тоа давање се врши како знак дека договорот е склучен. Според тоа, погрешен е заклучокот на окружниот суд, како второстепен суд, дека во случајов е склучен договор за капар и дека тужителката има право со примена на одредбите од чл. 79 и 80 од ЗОО да ѝ се врати двојниот износ на исплатените пари.

Независно од ова, според мислењето на Врховниот суд на Македонија, одредбите од Законот за облигационите односи за договарањето на капар може да се применуваат само доколку главниот договор, чие извршување се зајакнува со капар како спореден договор, треба да биде полноважно склучен. Во случајов, правилно заклучува првостепениот суд дека договорот за купопродажба меѓу странките не произведува правно дејство, но не во смисла на одредбите од чл. 103 и 104 од ЗПП, како ништовен договор, туку во смисла на чл. 70 од ЗОО како договор кој не е склучен во пропишаната фор-

ма. Со оглед на тоа што нема склучен полноважен договор за купопродажба, договорот за капар дури и кога би бил полноважно склучен во смисла на чл. 79 од ЗПП, не би произведувал правно дејство, бидејќи главниот договор што треба да се зајакне не произведува правно дејство. Ова се заклучува од почетните зборови на одредбата од чл. 79 ст. 1 од ЗОО во која е наведено „ако во моментот на склучувањето на договорот“... што значи дека треба да биде склучен главниот договор, а во случајов такво нешто не постои, бидејќи главниот договор полноважно не е склучен.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 485/83 од 24. XI 1983 година)

55. Кога станува збор за продажба на барака како привремен објект, полноважноста на договорот треба да се цени врз основа на одлуката на општинското собрание за тоа дали продажба на такви објекти е дозволена.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, понижките судови погрешно го примениле материјалното право во оваа правна работа. Имено, и првостепениот и второстепениот суд при одлучувањето во овој спор испуштиле од предвид дека предмет на договорот чие исполнување се бара е барака — деловен простор и при тоа не утврдиле дали станува збор за објект од привремен карактер и дали Собранието на градот има донесено одлука за начинот на располагање со овие објекти во смисла на тоа дали можат овие објекти да им се продаваат на физички и правни лица, односно да бидат во правен промет — чл. 45 од Законот за просторно и урбанистичко планирање („Сл. весник на СРМ“, бр. 20/78). Зашто доколку се утврди дека постои одлука на Собранието на градот од која би произлегло дека објектите од привремен карактер не можат да бидат во промет, извршената купопродажба би била спротивна на принудните прописи, па како ништовна не може да произведува правно дејство, односно тужителите не можеле да стекнат право на сопственост, а уште помалку тоа право да го пренесуваат на трети лица. Утврдувањето на овие околности е од суштествено значење за правилно одлучување во оваа правна работа. Бидејќи понижките судови тие околности не ги утврдиле, не можеле ниту да извлечат правилен заклучок.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 76/84 од 6. III 1984 година)

56. Кога купувачот на станот не го исплати заостанатиот дел од цената во договорениот рок, а во договорот е предвидено дека договорот во таков случај ќе се смета за раскинат, договорот се раскинува по сила на законот иако продавачот не го известил купувачот за тоа.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Околноста дали тужителката го примила или не писмото од тужениот е ирелевантна за одлучувањето од причини што со чл. 6 од

анексот на договорот е предвидено доколку купувачот во определениот рок од 30 дена не го плати остатокот за доплата на купопродажната цена за купениот стан, ќе се смета дека договорот го раскинува по своја вина. Значи, со самото неплаќање на остатокот од купопродажната цена во определениот рок со анекс договорот се смета дека договорот помеѓу странките еднострано е раскинат, по силата на договорот, односно по силата на законот во смисла на чл. 125 од Законот за облигационите односи. Поради тоа не е од суштествено значење дали тужителката и писмено е известена за раскинувањето на договорот поради неправилно исполнување од страна на тужителката или не е известена. Според тоа, неосновани се и наводите во ревизијата во оваа смисла.

Од истите причини е ирелевантен и фактот кога предметниот стан е продаден на друго лице (дали пред известувањето за раскинување на договорот или потоа) зашто, доколку тужителката навремено ја исполнише својата обврска за плаќање на купопродажната цена во целост, договорот за купопродажба помеѓу неа и тужениот ќе останеше во правна сила, па во конкуренција со другиот купувач — тужителката ќе беше појака во своето право, како лице кое порано оклучило договор за купопродажба на предметниот стан и кое договорните обврски во целост ги исполнило. Меѓутоа, тужителката не ја исполнила навремено својата обврска за плаќање на разликата до целата купопродажна цена за купениот стан и оваа сума не ја платила на жиросметка на тужениот во рок од 30 дена по потпишувањето на анекс договорот. Затоа се смета дека договорот за купопродажба тужителката го раскинала по своја вина. На овој начин е регулирано прашањето за доплатата на купопродажната цена за предметниот стан со одредбите од чл. 5 и 6 од анексот на договорот, во што, всушност, се ооспои и разликата во плаќањето на доплатата на купопродажната цена помеѓу првобитниот договор (според кој доплатата на разликата до целата купопродажна цена тужителката требало да ја плати во текот на градбата на објектот, а најдоцна до 15 дена пред да се изврши технички прием на објектот). Значи, времето на плаќањето на доплатата спогодбено е изменето помеѓу странките со анекс договорот, а ненавременото плаќање на доплатата е предвидено како услов за еднострано раскинување на договорот.

Бидејќи тужителката не ја исполнила договорната обврска за навремено плаќање на разликата до целата купопродажна цена за купениот стан, согласно со цитираните договорни одредби од анексот на договорот, пониските судови правилно го примениле материјалното право кога тужбеното барање за исполнување на договорот за купопродажба со предавање на предметниот стан во сопственост и владение на тужителката го одбиле како неосновано, а противтужбеното барање за раскинување на договорот за купопродажба на истиот стан го уважиле, од причини што самите странки предвиделе дека договорот ќе се смета за раскинат доколку не биде исполнет во одреден рок. Овој суд го прифаќа мислењето на првостепениот суд дека во случајов нема пречки за раскинување на договорот од чл. 131 од Законот за облигационите односи, бидејќи неизоплатената купопродажна цена од 188.838,34 динари претставува повеќе од една третина од вкупната купопродажна цена, со оглед на тоа што не може да

се третира како незначителен дел од неисполнетата обврска на тужителката и пречка за раскинување на договорот во смисла на чл. 131 од Законот за облигационите односи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 447/84 од 4. X 1984 година)

57. Во спор за исполнување на договор за продажба на градежно земјиште склучен пред да биде опфатено земјиштето во градежниот реон, судот ги цени условите, за полноважност на договорот, применувајќи ги одредбите од Законот за национализација на наемни згради и градежно земјиште од 1959 година, според кои договорот за купопродажба произведува дејство ако бил заверен од надлежен орган за заверка на потписи, или ако врз основа на ваков договор е даден предлог за промена во таписките книги, или во вршењето на таквиот договор купувачот вршел исплата преку банка — сето тоа пред денот кога земјиштето е опфатено во градежниот реон.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Неоснован е наводот во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Во редовната постапка од пониските судови неспорно се прима за утврдено дека тужениот е поранешен сопственик на нивата во м. в. К КП 373-1 со број на план и скица, со површина од 26.600 m² заведен во поседовен лист бр. 231. Истата нива е национализирана со одлука на Соборот на здружениот труд и Советот на Месната заедница на Собранието на општината, кога се одредени границите на потесниот градежен реон, во кои граници е опфатена и нивата на тужителот. Пред да се национализира неговата нива, тужениот на повеќе лица им продал плацеви, така што со некои склучил судски договор, а со некои сè уште немало склучено таков договор. На тужителот тужениот му продал плац со површина од 600 m², со точно утврдени мери и граници за цена од 168.000 динари. Цената од тужителот била исплатена и имотот бил примен во владение. По извршената купопродажба тужителот го запрадил купениот плац, но на него нема ништо изградено. За оклучената купопродажба бил составен пиомен договор на 5. V 1975 година.

При ваква фактичка состојба, пониските судови правилно постапиле кога примиле дека тужбеното барање е неосновано. И според мислењето на Врховниот суд на Македонија, со меѓусебниот договор што бил склучен помеѓу тужителот и тужените, а кој што не бил судски заверен, тужителот не стекнал право на сопственост, па ни со правото на користење на купеното земјиште. Неспорно е дека до 29. XII 1975 година не е извршен пренос на правото на сопственост по основ на меѓусебен договор за купопродажба.

Бидејќи потписите на договорните странки не биле заверени од надлежен орган за заверка на потписи, по основ на истиот договор тужителот не стекнал и не може да стекне и право на користење на купеното земјиште кое по 29. XII 1975 година, по основ на национализација, преминало во општествена сопственост. За признавање право на користење на земјиште во општествена сопственост сообразно со прописите за национализација (чл. 70 од Законот за национализација на наемни згради и градежно земјиште, „Сл. лист на СФРЈ“,

бр. 52/58), потребно е постоење на правно исправен договор за подарок, односно за купопродажба. Според овие прописи правно исправен договор постои ако потписите на договорните страни се заверени од органот надлежен за заверка на потписи, или ако врз основа на таквиот договор пред национализацијата е поднесено предлог за упис во јавните книги во кои што се упишува сопственоста на недвижностите, или ако во извршување на таквиот договор на договорните страни е вршена исплата преку банка. Доколку договорите не ги исполнуваат наведените услови, во смисла на чл. 72 од наведениот закон, немаат правна важност, а односите помеѓу договорените страни што произлегуваат од договорот кој изгубил правна важност, во случај на спор ќе се расправаат според правилата на имотното право. При тоа, не може да биде од влијание фактот што купопродажната цена била платена и имотот бил предаден во владение. Исто така, не може да биде од влијание и согласноста на тужениот да се изврши пренос на правото на користење на тужителот, бидејќи таквото пренесување е во спротивност со принудните прописи, според кои пренос на правото на користење на земјиште во општествена сопственост може да се врши само на определен круг сродници. Според тоа, правилно постапиле пониските судови кога тужбеното барање го одбиле како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 189/84 од 24. IV 1984 година)

58. Не произведува правно дејство договор што го склучило деловно неспособно лице, без оглед на тоа што за време на склучувањето на договорот не била поведена постапка за одземање, односно за ограничување на деловната способност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Основано се укажува во ревизијата на постоење суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 13 од ЗПП, а имено, и првостепената и второстепената пресуда не содржат доволно причини за решавачките факти, поради нецелосна оцена на сите изведени докази. Во случајов, од решавачко значење за спорот, односно за основаноста на тужбеното барање, е дали тужителот во времето на склучувањето на договорот за купопродажба бил ограничено деловно способно лице, бидејќи според чл. 111 од Законот за облигационите односи рушлив е договорот што го склучило ограничено деловно способно странка. Во смисла на чл. 48 ст. 2 и чл. 39 од Законот за старателството („Сл. весник на СРМ“, бр 5/83), лицето што е лишено од деловна способност ги има правата на малолетник што наполнил 15 години од животот. Малолетникот под старателство што наполнил 15 години од животот може да врши сам свои правни работи, но за да имаат правна сила тие работи, потребно е одобрение од неговиот старател, а за сние работи што старателот не може да ги презема сам потребна е согласност од органот за старателство. Според чл. 48 ст. 2 од Законот за старателството, малолетник под старателство што наполнил 15 години од животот може слободно да располага со својот личен доход. Неспорно е дека тужителот деловно е лишен од деловната способност со решение на Општинскиот суд во Б, а потоа со решение на Центарот

за социјална работа во Б. е ставен под старателство како делумно неспособно лице, а за старател му е одреден неговиот син. Од пониските судови, како што е истакнато во побиваната второстепена пресуда се прима дека од решавачко значење мора да биде стварната неспособност на тужителот, а не правната констатација која априорно не може да се прилагоди на стварната состојба. За оценка на деловната способност на некое лице во моментот на склучувањето на правната работа не е единствено решение дали во тоа време на тоа лице му била одземена деловната способност, туку е решавачка фактичката состојба на неговото душевно здравје во моментот на оклучувањето на договорот. Во конкретниот случај на тужителот формално-правно не му била одземена деловната способност во моментот на склучувањето на договорот. Постои само мислење на вештото лице дека состојбата во која се наоѓал тужителот во моментот на одземањето делумно на деловната способност датира од околу 1 година пред тоа. Потоа истото вешто лице појаснува дека и покрај таквата состојба тужителот бил свесен за актот за склучување на договорот и во таа смисла изјавил волја. Вака утврденото од пониските судови не само што не е доволно јасно, туку е и противречно. Ако делумно деловната неспособност на тужителот датира од околу 1 година пред одземањето на таа способност со решение на Општинскиот суд, тоа не е во согласност со утврдувањето дека тужителот бил свесен за актот за склучување на договорот, односно, дека таквиот договор склучен во тоа време може да произведува правно дејство. Поради непостоење доволно причини за решавачките факти, побиваните пресуди не може да се испитаат, согласно со чл. 394 ст. 1 од ЗПП, следуваще изјавената ревизија да се уважи, побиваните пресуди да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење.

При повторното судење, покрај другото, првостепениот суд да испита и да утврди постоење на основи и услови за поништување на договорот за купопродажба склучен помеѓу странките. За правилна оценка на основаноста на тужбеното барање, како што е укажано, треба да се испита и да се утврди дали тужителот во времето на оклучувањето на договорот бил деловно способен. Според мислењето на овој суд, ако психичката состојба на тужителот во времето на оклучувањето на договорот била таква каква што била во времето кога му била одземена делумно деловната способност со решение на Општинскиот суд, логично треба да се прими, во смисла на горенаведените прописи дека тој можел да располага со својот имот со негово отуѓување без согласност на неговиот старател, односно на органот за старателство, без оглед на тоа што тужителот имал волја својот имот да го продаде. За тоа ќе се прибави мислење од истото, или од друго вешто лице и на таков начин ќе се отстранат противречностите. Ако цената на продадените овци се совпаѓа со пазарната цена во тоа време, само од тоа не може да се заклучува дека тужителот, иако бил ограничено деловно неспособен, бил свесен за своите постапки и дека можел да го склучи договорот, бидејќи со продавањето на овците не бил оштетен. Зашто, како што веќе е истакнато, лицето лишено од деловна способност може да врши само свои правни работи, но за да имаат правна сила тие работи, потребно е одобрение од неговиот старател. Меѓутоа, доколку тужителот бил ограничено делумно способен и пред склучувањето на договорот за купопродажба, таквиот договор не може да биде правно исправен

ако тој немал одобрение од неговиот старател, односно од органот за старателство. При утврдувањето дали тужителот бил делумно способен во времето на склучувањето на договорот за купопродажба со помош на вешто лице, покрај другите околности, ќе се цени и истакнувањето дека во времето на купопродажбата, без согласност на својот зет, ги продал и неговите овци. Бидејќи во времето на склучувањето на договорот не постоело решение за деловно лишување од деловна способност, од органот за старателство да се побара извештај дали го одобрува склучувањето на договорот. Дури потоа врз основа на утврденото судот да се произнесе по тужбеното барање.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 684/84 од 12. I 1984 година)

59. Организацијата на здружен труд при продажба на стан кога продажбата ја условува со уплата на однапред определен износ, должна е на купувачот, при конечната пресметка, да му пресмета и исплати вообичаена камата на однапред продадениот износ на име купопродажна цена, сметано од уплатата до продавањето на станот, доколку се применува лизгава скала.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во текот на 1982 година помеѓу тужителите, од една страна како купувачи — нарачателни, и тужената работна заедница — заеднички служби „Б“ од С., од друга страна како продавач — изведувач, биле склучени договори за изградба — купопродажба на станови во станбената зграда на улица Булевар Васил Главинов бб во Скопје. Според овие договори, посебно за секој стан од тужителите било утврдено договорената вредност (цена) да се плати сукцесивно во три рати, и тоа првата рата во износ од 70% од цената во рок од неколку дена по склучување на договорот, втората рата од 20% во рок од неколку месеци по склучување на договорот и остатокот — 10% пред изградбата — предавањето на станот. Според однапред отпечатените формулари и вклучените договори било утврдено дека „ако првата рата не се плати во рок од 8 дена од предвиденото време ќе се смета дека договорот е раскинат“. Со чл. 6 од договорите е утврдено дека „ако не се исплати сумата како што е предвидена со договорот, продавачот стекнува право да го раскине договорот“. Според склучените договори, продавачот — изведувачот зел обврска објектите (становите) по договорите да ги предаде во употреба до 1. III 1983 година, а плаќањето по договорите да биде во корист на тек. сметка на ООЗТ I прадилиште во С. Утврдената вредност (цена) на становите било договорено да може да се менува, доколку дојде до покашување на материјалите, работната рака и друго (клизна скала), со тоа што промената на цената да се смета од 1. IV 1981 година.

Врз основа на склучените договори, без претходно да била постигната согласност, тужените бараат зголемување на вредноста на становите за 14,47% и за тоа зголемување биле составени и анекс договори. Повеќемина од тужителите ги потпишале овие анекс договори со забелешка дека процентот на зголемувањето на вредноста на становите ќе го утврдуваат преку судот, за да можат да се вселат во становите.

При ваква фактичка состојба, според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија правилно постапиле пониските судови кога при-миле дека е основано тужбеното барање за плаќање камата и како такво го уважиле. Според горенаведените прописи, односно според чл. 16 ст. 2 т. 4 од Законот за основите на работењето на органи-зациите на здружен труд во областа на прометот на стоки и услуги во прометот на стоки и на системот на мерките со кои се спречува нарушување на единството на југословенскиот пазар во таа област („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 43/76 и 23/79), организацијата на здружен труд сторува дело шпекулација, покрај другото, иако продажбата на стока ја условува изречно или промолчно со уплата на однапред определен износ на парични средства, па до испораката на стоките при конечната пресметка не му признае, односно не му пресмета на купувачот соодветна (вообичаена) камата на уплатениот износ. Не-зависно од другите обележја на делото шпекулација, во оваа законска одредба е содржано посебно правило за обврската на продавачот на парите што ги користи, а до кои дошол со уплатување однапред на купопродажната цена да плати вообичаена камата. И според ми-слењето на овој суд, омислата и целта на ваквото правило е да спре-чи стекнување на користи со употреба на туѓ предмет. Користа што во рамките на одреден договорен однос се јавува како неоснована мора да му биде вратена на сопственикот, што впрочем произлегува и од правните правила на облигационото право. Од друга страна, треба да се воспостави неопходна договорна рамнотежа меѓу стран-ките, посебно во поглед на материјалните ефекти што настануваат за нив од договорот. При тоа, пак, треба да се подразбере вкупната имотна корист што странките, секоја за себе, ја остваруваат со дого-вор што значи не само прибавување на материјалните добра кои се непосреден предмет на договорот, туку и друга имотна корист што се остварува со употреба на уплатените пари, за кои сè уште не е дадена противвредност. Со плаќањето на цената однапред купувачот се лишува од средствата и користа што би ги имал од нив, а прода-вачот, од друга страна, на овој начин прибавува средства за кои противвредноста ќе ја даде подоцна, а во меѓувреме со нив располага и собира корист не давајќи за тоа никаков надоместок.

Според утврденото, како што напред е наведено, исполнети се условите тужителите да може да бараат плаќање на камата од тужените, како нивна законска обврска по склучените договори за из-градба — купопродажба на станови. Уплата на износите однапред како аванси на купопродажната вредност (цена) е утврдена како ус-лов за дејството на договорите, така што ако вредноста (цената) не се плати однапред, како што е утврдено продавачот— изведувачот стекнува право да го раскине договорот. Значи, со плаќањето на оп-ределени износи однапред од страна на тужителите како купувачи условено е продавањето на становите, а не е условена цената на ста-новите, како што се истакнува во ревизијата. Ако била уловена цената на становите, во таков случај не би била договорена клизна скала, односно утврдената вредност да може да се менува доколку дојде до поскапување на материјалите, работната рака и друго. Об-врската на тужените за плаќање на камата постои и по договорите

склучени со тужителите кои вкупната вредност (цена) ја плаќале однапред во рати, како аконтации. Според чл. 3 ст. 2 од Законот за измени и дополнение на Законот за основите на работењето на организациите на здружен труд во областа на прометот на стоки... („Ол. лист на СФРЈ“, бр.23/79), обврската за плаќање на соодветна (вообичаена) камата се однесува и на уплатените аконтации. Организациите на здружен труд не се должни на купувачот да му плаќаат камата ако испораката на стоките ја извршат во рок од 30 дена од денот на извршената уплата од страна на купувачот. Значи, во сите други случаи, кога испораката на стоките е извршена по протек на 30 дена од денот на извршената уплата од страна на купувачот, постои обврска за плаќање на соодветна камата на однапред уплатените парични средства. Во случајов не станува збор за контрахирање, ниту договорите се склучени како такви, па тужителите да немаат право на камата, односно тужените да немаат обврска за плаќање на камата, како погрешно се истакнува во ревизијата.

Овој суд смета дека во ревизијата неосновано се истакнува оти становите не биле градени за пазар, туку дека биле градени за конкретно одредени субјекти кои се одредени пред да почне со градењето и дека цената на становите не е одредена според пазарните услови, туку на начин кој е најповолен за граѓанинот. Понатаму, неосновано е и истакнувањето дека градежништвото не претставувало прометна дејност. Овие околности не ја исклучуваат обврската на тужените за плаќање камата на однапред уплатените парични средства како аконтација на купопродажната цена на становите. Склучените договори се означени како договори за изградба — купопродажба на стан и други простории. Иако договорите се означени и како договори за изградба на стан, тие претставуваат договори за купопродажба на станови. Не можат да се сметаат како договори за градење. Во смисла на чл. 630 од Законот за облигационите односи, договорот за градење е договор за дело со кој изведувачот се обврзува да изгради, според определен проект, во договорениот рок определен градежен објект, на определено земјиште или да изврши на такво земјиште, односно на веќе постоен објект некакви други градежни работи, а нарачувачот се обврзува за тоа да му исплати определена цена. Значи, за да постои договор за градење, потребно е да постои определен проект според кој изведувачот ќе изврши градење. Во случајов, не постои определен проект и определено земјиште на тужителите како договорни странки за изградба на станови. Според тоа, за односите на договорните странки, најбитно е постоењето промет на стоки. Според чл. 271 т. 2 од Законот за промет..., како промет на стоки се смета и продажбата на стоки од сопствено производство. Притоа, за постоење обврски за плаќање камата не е потребно организацијата на здружениот труд да се занимава исклучиво со промет — купување на стоки заради продажба на тие стоки.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 74/84 од 14. III 1984 година)

60. Кога се враќа она што е стекнато без основ, се враќаат и плодовите и се плаќа затезна камата и тоа за оној што неосновано ја држел стварта и бил несовесен од неговото неосновано стекнување, а за совесниот држател од денот на поднесувањето на тужбата.

Од образложението:

Со правосилна пресуда нивата КП. бр. 3/15/4 во мв. „Крушевачки пат“ со површина од 2.100 m² е сопственост на тужителот во спорот. Од страна на комисија на поранешната општина Градско нивата му била дадена во замена на тужениот за негова нива влезена во блок. Иако не била наведена во решението за замена, тужениот од комисијата бил воведен во владение на таа нива, што било по нејзина преписка. Тужениот, знаејќи дека таа нива му е доделена од комисијата, ја работел 18 години и повеќе, и тоа самиот, но и повеќе години ја давал под наем. Судовите утврдиле дека тужителот сè до поднесувањето на тужбата не ја побарал нивата од тужениот, затоа што немал кој да ја работи.

Врховниот суд на Македонија смета дека првостепениот суд и второстепениот суд правилно го примениле материјалното право кога го одбиле како неосновано тужбеното барање. Според правните правила на облигационото право, кога се враќа она што е стекнато без основ се враќаат и плодовите и се плаќа затезна камата, а тој што бил несовесен, од денот на стекнувањето, а во спротивно од денот на поднесувањето на тужбата. Со оглед на утврдувањето дека тужениот од комисијата бил воведен во владение на нивата на тужителот, судовите основано заклучиле дека тој е совесен владетел, па не може да биде од влијание за неговата совесност фактот што во решението за замена било определено дека му се доделува друга парцела. Поради изнесениот и Врховниот суд на Македонија смета дека тужителот согласно со наведеното правно правило нема основ да му се досуди неосновано збогатување за периодот во кој тужениот ја користел нивата, а и од причина што тужителот во изминатиот период не барал од тужениот да му ја предаде нивата сè до поднесувањето на тужбата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 269/80 од 22. V 1980 година)

61. Висината на закупнината според која се одредува висината на барањето за неосновано збогатување поради користење на туѓо земјиште, се утврдува на начин како што е вообичаено во местото каде што се наоѓа земјиштето.

Од образложението:

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија пониските судови правилно го примениле материјалното право во оваа правна работа. Имено, надоместокот за неоснованото збогатување за користење на земјиште се определува во висина на закупнина. Закупнината се плаќа на начинот определен со договорот или со закон, а во недостиг на договор и закон, како што е вообичаено во местото каде што предметот му е предаден на закупецот. Во конкретниот случај,

со оглед на утврденото од пониските судови, а тоа тужителот не го оспорува, помеѓу тужителот и тужениот не постоел договор за закуп, па пониските судови правилно ја определиле закупнината на начин кој бил вообичаен во местото каде се наоѓало арондираното земјиште, односно во пченица што била потребна да се посеје површината дадена под закуп, а тоа количество го одредиле со помош на вешто лице. Поради тоа неосновано во ревизијата се укажува дека определениот износ од 38.010,00 динари е прениско одмерен, зашто тој е утврден со помош на вешто лице. Со тој износ тужениот неосновано се збогатил и е должен да му го плати на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 448/83 од 10. XI 1983 година)

62. Ништовен е договорот за осигурување на живот, доколку осигуреникот при склучувањето на договорот премолчал настан кој придонел за влошување на неговата здравствена состојба, а кој се случил по поднесување на понудата, но пред склучувањето на договорот за осигурување на животот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во текот на редовната постапка утврдено е дека покојниот маж на тужителката бил осигуран кај тужениот со полиса бр. 435275 два пати, и тоа од 1. II 1969 година до 1. II 1974 година, а вторпат од 1. IX 1974 па заклучно со 1. IX 1984 година. Утврдено е и тоа дека покојниот понудата за осигурување ја поднел на 28. VII 1974 година кај тужениот, а договор за осигурување склучил на 1. IX 1974 година. Во меѓувреме, од понудувањето, па до склучувањето на договорот, покојниот задобил повреди на работа и тоа на 8. VIII 1974 година, како последица на кои повреди тој и починал по склучување на договорот за осигурување.

Врз основа на така утврдената фактичка состојба од страна на двата пониски суда одбиено е тужбеното барање како неосновано, бидејќи според одредбата од чл. 71 од Законот за осигурување и осигурителните организации, ако во моментот на склучување на договор за осигурување ризикот од кој се осигурува веќе настапил или неговото настапување е извесно, а тоа осигуреникот го знаел или морал да го знае, договорот за осигурување е ништовен во делот што се однесува на ризикот што настапил или е во настапување. Со оглед на тоа што сега покојниот знаел за настанатата повреда на 8. VIII 1974 година, бил должен ова да го истакне при склучувањето на договорот на 1. IX 1974 година, што е во согласност со чл. 2 од ст. 1 од Општите правила за осигурување на животот. Според овие правила осигурувањето започнува да тече на денот означен во полисата, под услов до тоа време здравствената состојба на осигуреникот да не се влошила, во однос на состојбата што била во моментот на поднесувањето на понудата.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, во конкретниов случај правилно е применето материјалното право кога тужбеното барање е одбиено како неосновано, бидејќи, како што правилно утврдиле и двата пониски суда, кај сега покојниот здравствената состојба во времето на склучувањето на договорот била вло-

шена во однос на онаа што била во времето на поднесувањето на понудата. Поради тоа склучениот договор за осигурување не произведува правно дејство и врз основа на таков договор тужителката нема право било што да побарува. За ова, впрочем, и двата пониски суда даваат доволно причини што и овој суд ги прифаќа како правилни.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 148/82 од 23. VIII 1982 година)

63. Договорот со кој носителот на фирмата со средства во сопственост на граѓани го отстапува своето право на користење на фирмата на друго лице со месечен надоместок е ништовен и не произведува правно дејство.

Од образложението:

Пониските судови примиле за утврдено дека помеѓу тужителот и тужените бил склучен договор, според кој тужените требало да работат како фасадери на име на фирмата од тужителот и за тоа да му плаќаат месечно по 3.000 динари, како и да ги намируваат давачките што произлегуваат од користењето на фирмата за вршење на ѕидарско-фасадерската дејност, за што тужителот имал добиено одобрение со решение УП. бр. 11-178/1 од 23. V 1977 година од Одделението за стопанство при Собранието на општината во С. Во согласност со овој договор склучен помеѓу тужителите и тужените, тужителот на тужените им дал писмено полномошно од 24. IX 1979 година, со кое ги овластил тужените да можат во името на тужителот да ги вршат работите околу склучување на договори, наплатување ситуации, пријавување и одјавување на работници, подигнување фактури и исплатување детски додатоци на работниците, подигнување пари од жиро-сметката на тужителот, како и да ги намируваат сите давачки што ќе произлегуваат од таквото работење за органите на собранieto, интересната заедница за здравство и детска заштита, банките и работниците. Врз основа на ваквиот договор, тужените ја користеле фирмата на тужителот во целата 1980 година и во јануари 1981 година. По овој договор тужителот примил сума во износ од 51.400 динари, а според неговото наоѓање тужените останале да му доплатат уште 23.100 динари од вкупната сума од 84.500 динари, која тужените требало да му ја платат. Инаку тужителот бил задолжен и платил придонес за здравство и здравствено осигурување за себе и за работниците кои биле ангажирани за неговата фирма од страна на тужените во 1980 година, во вкупен износ од 40.176,50 динари.

При ваква фактичка состојба пониските судови примаат дека тужбеното барање е неосновано. Договорот со тужените со кој тужителот им го отстапил правото тие да работат под негова фирма и за таквото отстапување да му плаќаат месечен надоместок по 3.000 динари, како и да му ги плаќаат трошоците за здравствено и пензиско осигурување и други трошоци околу работењето, не се во согласност со одредбите од чл. 38 од Законот за вршење на занаетчиска дејност со личен труд и средства во сопственост на граѓаните и како таков е противен на прописите и на моралот на социјалистичкото општество, па како ништовен, според чл. 103 и 104 од Законот за облигационите односи, не може да бара судска заштита.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, правилно постапиле пониските судови кога примиле дека тужбеното барање е неосновано. Примајќи за утврдено дека помеѓу тужителот и тужените бил склучен ништовен договор, односно договор што е спротивен на прописите и на моралот на социјалистичкото општество, пониските судови не можеле поинаку да постапат од она како што постапиле со побиваните пресуди. Во случајов, и според мислењето на Врховниот суд на Македонија, тужителот не може да остварува корист без личен труд. Од договорот не произлегува дека тужените биле работодаатели, а тужителот извршител на нивните работи, и дека за извршување на нивните работи тужителот би имал право на дневници и други трошоци. Од друга страна, според утврденото тужителот од тужените остварил поголеми приходи — парични средства отколку што имал расходи за плаќање на придонеси: од тужените примил 61.400 динари, а исплатил давачки 40.176,50 динари. Според тоа, правилно е применето материјалното право кога е одбиено тужбеното барање како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 189/83 од 29. IX 1983 година)

64. Според правните правила на облигационото право кои се однесуваат на договорот за дело, ако извршителот не го отстранил недостатокот до истекот на одредениот рок, начувачот, по свој избор, може: да изврши отстранување на недостатокот на сметка на извршителот, да го намали надоместокот, или да го раскине договорот. Меѓутоа, со ова не се исклучува можноста начувачот да бара исполнување на договорот, односно отстранување на недостатоците по судски пат.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Окружниот суд во С. прима дека во односите помеѓу странките постои договор за дело, но по однос на правата и обврските од овој договор изведува поинаков заклучок од оној што го изведува првостепениот суд. Второстепениот суд при интерпретацијата на правилата за договорот за дело прима дека доколку начуваната работа не биде уредно извршена и доколку се во прашање такви недостатоци и мანი што предметот не може да се употреби за целта за која треба да служи, начувачот има право да го раскине договорот, т.е. да го одбие приемот на работата и да бара надоместок на штета. Доколку маните се од незначителна природа, тој има право да бара изведувачот на свој трошок да ги отстрани и предметот да го доведе во состојба како што е договорено. Бидејќи е неспорно дека е направен обид за отстранување на маните, но дека во тоа не се успеало, така што недостатоците и денес постојат, второстепениот суд прима дека начувачот повеќе не може преку суд да бара повторно изведувачот да биде задолжен недостатоците да ги отстрани, туку му стојат на располагање други, секундарни права — да изврши отстранување на недостатоците на сметка на изведувачот, или да го намали договорениот надоместок, како и да бара надоместок на штета. При тоа, второстепениот суд наоѓа дека првостепениот суд, уважувајќи го тужбеното барање, погрешно одлучил

кога го уважил тоа барање, поради што следуваше обжалената пресуда да биде преправена и тужбеното барање на тужителот да се одбие како неосновано.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, со побиваната пресуда погрешно е применето материјалното право, кога тужбеното барање на тужителот е одбиено како неосновано. Ова, пак, уследило поради погрешна и нецелосна интерпретација на правните правила. Во односите помеѓу странките неспорно е постоењето на договор за дело. Кога извршената работа има недостатоци, според правните правила нарачувачот може да бара од извршителот на работата овој недостаток да го отстрани и за тоа да му одреди примерен рок. Отстранување на недостатоците, доколку за тоа бил благовремено известен, извршителот на работите не може да одбие, освен ако тоа отстранување бара преголеми трошоци. Во тој случај на нарачувачот му припаѓа право, по негов избор да бара снижување на надоместокот или раскинување на договорот, како и правото на надоместок на штетата. Со наведените правила, не е утврдено дека нарачувачот не може да бара отстранување на недостатоците, преку суд, каков што заклучок изведува второстепениот суд. Според правните правила, ако извршителот не го отстрани недостатокот, нарачувачот може: да изврши отстранување на недостатокот на сметка на извршителот, да го намали надоместокот или да го раскине договорот. Меѓутоа, и со оваа негова можност, по овој избор, не се исклучува нарачувачот да бара исполнување на договорот, односно отстранување на недостатоците по судски пат. Затоа, поради погрешна примена на материјалното право, следуваше изјавената ревизија од тужителот да се уважи, побиваната второстепена пресуда да се преправи, жалбата на тужениот како неоснована да се одбие, а побиваната првостепена пресуда како правилна да се потврди.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 184/81 од 31. III 1981 година)

65. Имотната полза остварена со продажба на недовршена станбена зграда, а и самата зграда, може да се одземе во корист на општината, бидејќи прометот на таквата зграда е забранет.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според постојните прописи — чл. 6 од Законот за условите за определување на градежно земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/73), лицето на кое му е дадено на користење неизградено градежно земјиште не може правото на користење на тоа земјиште да го пренесува на друго лице, освен ако преносот на тоа право се врши заедно со изградена станбена зграда погодна за живеење, односно со деловна зграда погодна за вршење на определена деловна дејност. Меѓутоа, двете странки постапиле спротивно на овие прописи со склучувањето на договорот од 12. VIII 1974 година за недовршен станбен објект на градежно земјиште што му било доделено на тужителот за станбена зграда. Договорот пак, што е спротивен на принудните прописи е ништовен. Иако во случајов не постои барање од општината, односно од нејзиниот застапник, за одземање на предметот и на цената од таквиот договор, според чл. 104 од Законот за облигационите односи

постои овластување судот да може да одлучи предметот и цената од таквиот договор да ѝ се предадат на општината. И според мислењето на овој суд, постои несовесност на двете странки за склучување на забранетиот договор. При непостоење на околности врз основа на кои може да се исклучи несовесноста на двете странки, не само што постои основ, туку постои и оправдување за такво постапување како што постапил второстепениот суд со побиваната пресуда Притоа, според мислењето на овој суд, за таквото постапување не може да биде од влијание и фактот што тужениот вложил парични средства за уредување на подрумските простории во ниско приземје, посебно ако се има предвид дека постоела и наредба да не смее да гради.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 624/84 од 12. I 1984 година)

66. Се смета за зеленашки договор, и како таков за ништовен, договорот со кој некој, користејќи ја тешката состојба на друг во која другиот се нашол поради болеста на својот малолетен син, договорил за себе несразмерна имотна полза на тој начин што за извршената работа платил шест пати пониска цена од вистинската.

Од образложението:

Според наоѓањето на овој суд пониските судови правилно го примениле материјалното право со побиваните пресуди. Ова затоа што според утврденото во текот на редовната постапка тужителот ја искористил тешката состојба на тужениот, во која се нашол поради болеста на својот малолетен син, и на тој начин го навел тужениот да ги оклучи наведените договори, со што за себе прибавил несразмерна имотна полза, па не може да бара надоместок на штета, ниту разлика во цената поради тоа што работите не биле изведени од тужениот. Според одредбите од чл. 141 ст. 1 од ЗОО ништовен е договорот со кој некој, користејќи ја состојбата на нужда, ќе договори за себе корист која е во очигледен несоразмер со она што тој на другиот му го дал, или сторил, или се обврзал да му го даде или да му го стори.

Според утврденото од пониските судови, тужителот како договорна страна договорил со тужениот очигледно несразмерна чинида, затоа што требало да плати цена од 40.000,00 динари, а фактички тоа чинело 281.640,00 динари, колку што фактички му е платено на друг столар. Во ваков случај бидејќи станува збор за зеленашки договор, кој е апсолутно ништовен договор, тој договор не произведува правно дејство и последиците од ништовноста се состојат во тоа што секоја странка е должна да ѝ го врати на другата странка сето она што го примила по основ на таквиот договор — чл. 104 ст. 1 од Законот за облигационите односи, како што правилно заклучиле и двата пониски суда.

Неоснован е ревизискиот навод на тужителот дека тужениот го изгубил правото за поништување на двата договора, од 27. VIII 1979 година и од 13. IV 1980 година. Ова од причини што наведените

договори како Зеленашки договори се апсолутно ништовни, а правото на истакнување на ништовност не се гаси — чл. 110 од Законот за облигационите договори.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 213/84 од 11. IX 1984 година)

67. Раководителот на стопанско-сметководниот сектор во општествено правно лице, доколку нема посебно овластување, не може да дава полноважна изјава за признавање на застарено побарување.

Од образложението:

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, тужбеното барање е неосновано, бидејќи настапила застареност на побарувањето. Со настапување на застареноста престанува правото да се бара исполнување на обврската, во случајов враќање на уплатениот износ од 500.000,00 динари. Погрешно се истакнува во ревизијата дека тужениот молкум го признал долгот и дека од денот на таквото признание одново почнува да тече рокот за застареност на побарувањето. При тоа, и овој суд смета дека не настанало прекинување на застареноста, бидејќи раководителот на сметководството, без за тоа да има посебно овластување, не може да признава застарено побарување. Ваков заклучок произлегува од одредбите на чл. 438 и 439 од Законот за здружениот труд, со кои се уредуваат односите во меѓусебните односи за застапување и претставување на организација на здружениот труд. Според овие одредби, организацијата на здружениот труд ја застапува и претставува индивидуалниот работоводен орган, односно претседателот на колегијалниот работоводен орган, ако со статутот или со друг самоуправен општ акт на организацијата не е определено поинаку. Застапникот е овластен од името на организацијата, во рамките на нејзината дејност, а во границите на своите овластувања да склучува договори и да врши други правни дејствија, како и да ја застапува организацијата на здружениот труд пред судови и други органи. Застапникот на организацијата во рамките на своите овластувања може да му даде на друго лице писмено полномошно за склучување определени видови договори и за преземање на други определени видови правни дејствија, односно за склучување на поединечно определен договор и за преземање на други поединечни определени правни дејствија. Во случајов не се потврдува дека со статутот или со друг самоуправен општ акт раководителот на сметководството имал овластување да ја застапува и претставува организацијата, односно дека имал писмено овластување по престанокот на договорните односи и во случаите кога престанува правото да може да се бара исполнување на обврски, да создава нови обврски. Според тоа, правилно е применето материјалното право кога поради застареност на побарувањето тужбеното барање е одбиено како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 564/84 од 22. XI 1984 година)

68. При определување надоместок на штета причинета со изливање на вода од хидроцентралата и трајно оштетување на земјиште кое служело за земјоделска обработка има место за аналогна примена на одредбите од чл. 33 од Законот за експропријацијата, т.е. надоместокот да се утврди според пазарната цена на земјоделското земјиште што се купува и продава за земјоделска обработка.

Од образложението:

Точни се наводите во ревизијата дека се сторени суштествени повреди на одредбите на процесната постапка, бидејќи првостепената пресуда има недостатоци, поради кои не може да се испита и не ги одржи причините за решавачките факти. Овие повреди не се отстранети и од страна на второстепениот суд, поради што и со второстепената пресуда се сторени такви повреди — чл. 354 ст. 2 т. 13 од ЗПП. Имено, првостепениот суд го уважил тужбеното барање на тужителите и го задолжил тужениот да им ја надомести штетата според принципот на објективната одговорност. Меѓутоа, иако во текот на првостепената постапка тужениот приговорил по однос на причината за настанување на штетата, првостепениот суд, без да утврди што е причина за изливањето на водите, го задолжил тужениот штетата да ја надомести. Второстепениот суд ги одбил жалбените наводи на тужениот во оваа смисла и ја потврдил првостепената пресуда. Покрај ова, и во едната и во другата пресуда нема доволно причини за решавачките факти, бидејќи во списите има различни уверенија за вредноста на однесаното земјиште, од кои од едното се гледа дека вредноста по квадратен метар е неколку пати помала од онаа што судовите ја зеле за утврдена. Од уверението на Геодетската управа, во кое се наведуваат и договорите за купопродажба, од кои произлегува таквата цена. Во другото уверение издадено од Одделението за финансии на Собранието на општината цената по метар квадратен е означена со 150 динари, што не се поткрепува со никакви други околности. Затоа судовите требало да се послужат и со други докази за утврдување на висината на штетата, имајќи предвид дека оштетеното земјиште се обработува како земјоделско и како за такво треба да се досуди надоместок.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 73/80 од 12. II 1980 година)

69. Оштетениот, кој е повреден со моторно возило на штетникот, може со тужба да бара штетникот да му ја надомести преостанатата штета и кога претходно, од страна на заедницата за осигурување имоти и лица, доброволно делумно му е исплатен надоместок за претрпената штета.

Од образложението:

Во текот на постапката е утврдено дека тужениот со возилото на ден 8. XI 1978 година од небрежност ѝ нанел на тужителката тешка телесна повреда, и тоа прелом на носот, крвни подливи на двата синуса горни вилични, крвни подливи на левата јаболчница, на обете усни и брадата, како и други повреди на телото и главата

кои се од потешок карактер. При ова тужителката претрпела секундарен страв што постои и денеска, а претрпела и физички болки кои во првите неколку часа биле од силен интензитет, потоа во првите денови од среден интензитет, а со послаб интензитет болките биле при крајот, односно до целосното санирање на повредените делови, а болки од време — навреме тужителката и денеска чувствува во пределот на носот и а во иднина ќе ги чувствува. Од ЗОИЛ „Кроација“ тужителката побарала да ѝ бидат исплатени за намалена животна и работна способност 20.000 динари, за претрпениот страв 5.000 динари и за претрпените болки 10.000,00 динари, ЗОИЛ „Кроација“ ѝ исплатил на тужителката за физички болки 8.000 динари и за намалена животна способност 10.000 динари.

Врз основа на овака утврдената фактичка состојба правилно е применето материјалното право, бидејќи и двата пониски суда правилно нашле дека согласно со чл. 200 од Законот за облигационите односи и чл. 223 од ЗПП тужителката има право на надоместок за претрпените физички болки во износ од 7.000 динари и за претрпениот страв во износ од 5.000 динари, при што го имале предвид интензитетот на физичките болки, времетраењето на болките како и целта за која надоместокот што се исплаќа ќе послужи на тужителката. За ова од страна на двата пониски суда се дадени доволно причини кои и овој суд ги прифаќа како правилни.

Овој суд посебно го ценеше ревизиониот навод дека тужителката не може да бара од тужениот надоместок на штета, која веќе еднаш побарала од ЗОИЛ „Кроација“, па доколку не била задоволна со исплатените износи требала да го тужи осигурителниот завод, а не тужениот. Но овој суд најде дека ревизиониот навод е неоснован затоа што според правните правила на облигационото право осигурувачот и штетникот солидарно му одговараат на оштетениот за наместување на сторената штета, па оштетениот може наместувањето да го бара било од кого сè додека тоа не биде целосно исполнето.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 502/81 од 9. X 1981 година)

70. Странката која врз основа на ништовен договор за замена на земјиште применото земјиште го отуѓила и не може да ѝ го врати на другата странка, должна е на другата странка да ѝ надомести штета во висина на прометната вредност на отуѓеното земјиште во времето на донесувањето на пресудата.

Од образложението:

Точни се наводите во ревизијата за погрешна примена на материјалното право — чл. 395 ст. 2 од ЗПП. Имено, поради погрешна примена на материјалното право, пониските судови не утврдиле и битни факти за одлуката по овој спор. Во случајов, пониските судови утврдиле, што е и неспорно, дека тужителот и тужената се брат и сестра и дека на 15. IV 1972 година во присуство на сведоците Ж. К. и Т. К. склучиле договор за размена на недвижен имот во писмена форма. Според договорот тужителот на тужената ѝ отстапил во сопственост нива во м. в. „Јазацилница“ на к. ш. бр. 1752 со површина од 814 m², а од тужената ја примила нивата во м. в. „До ре-

ка“ на к. п. бр. 241 КО Глуво со површина од 1101 m². Нивата на к. п. бр. 241 во катастарската евиденција е запишана на име на покојната мајка на тужената К. Ц. во пл. 427, и се наоѓа во потесен градежен реон и е национализирана. Нивата што тужената ја добила во замена од тужителот му ја продала на лицето С. Л. за купопродажна цена од 35.000,00 динари, и на таа нива лицето С. Л. изградило семејна станбена зграда. Договорот за замена меѓу странките бил склучен на ден 15. IV 1972 година, па откако тужителот утврдил дека нивата што ја добил во замена е национализирана и е вон промет, повел спор пред Општинскиот суд С. II во С. за поништување на договорот. Со пресуда П. бр. 958/76 е уважено тужбеното барање на тужителот и договорот за замена склучен меѓу странките е поништен, а тужената е задолжена да му ја предаде во владение нивата на тужителот што ја примила во замена. По правосилноста на оваа пресуда тужителот повел спор за неосновано збогатување против тужената П. и лицето С. Л., па со пресуда на Општинскиот суд С. II во С. П. бр. 1988/79 од 18. X 1979 година, потврдена со ГЖ. бр. 302/80 од 25. II 1980 година — пресуда на Окружниот суд во С. тужбеното барање на тужителот е делумно уважено и тужената П. е задолжена на тужителот да му плати 35.000 динари, на име неосновано збогатување кое произлегува од бесправното продавање на нивата к. п. бр. 1752 со површина од 814 m² КО Ч. Во останатиот дел за разликата од 35.000 динари до 81.400 динари спрема тужената П., како и барањето да се задолжи тужениот С. со тужената П. солидарно да ѝ платат сума од 81.400 дин. на име неосновано збогатување, барањето е одбиено како неосновано.

Со оглед на изнесеното утврдување пониските судови нашле дека барањето на тужителот е неосновано, бидејќи веќе со пресудата П. бр. 188/79 се обештетил еднаш, односно примил надоместок по основ на неосновано збогатување кое произлегува од бесправното продавање на нивата к. п. бр. 1752, така што нашле дека тужителот не можел за еден ист однос да бара надоместок по два правни основа и тоа по основ на неосновано збогатување и по основ на надоместок на штета, туку само по еден основ.

Меѓутоа, ваквото наоѓање Врховниот суд смета дека е погрешно и дека, и покрај тоа што ѝ е исплатен надоместок во износ од 35.000 динари, колку што тужената примила за продавањето на нивата, а по основ на неосновано збогатување, како што било поставено барањето по предметот П. бр. 188/79, тужителот има право на целосно обештетување. Ова затоа што според чл. 104 ст. 1 од Законот за облигационите односи во случај на ништовност на договор секоја договорна страна е должна да ѝ врати на другата се што примила врз основа на таквиот договор, а ако тоа не е можно, или ако природата на она што е спорено се противи на враќање, ќе се даде соодветен надоместок во пари, според цените во времето на донесување на судската одлука, доколку Законот поинаку не определува. Обврската за надоместување на штета што настанала од склучување на ништовен договор е предвидена и со одредбите од чл. 108, чл. 189 ст. 2, чл. 190 до 300, поради што првостепениот суд требало да се впушти да оцени и да утврди дали е основано барањето на тужителот и дали тој претрпел штета, односно дали е обештетен со износот од 35.000 динари, што то добил, или требало тужбеното барање делумно или целосно да му биде уважено.

Бидејќи, поради погрешна примена на материјалното право, првостепениот суд не испитал и не утврдил факти кои се битни за одлуката по овој спор, а тоа не го отстранил ни второстепениот суд, Врховниот суд на Македонија ја уважи ревизијата и согласно со чл. 395 ст. 2 од ЗПП ги укина пресудите на пониските судови и предметот му го враќа на првостепениот суд на повторно судење.

При повторното судење е потребно да се испита и да се утврди од пониските судови дали на тужителот, со добиениот износ од 35.000 динари му се надоместува штетата, односно колкаво надоместување процентуално претставува износот од 35.000 динари во однос на целосното обештетување на тужителот. Доколку се утврди дека износот од 35.000 динари не претставува надоместување на целосната штета при досудувањето, ќе му се уважи барањето за оној процент, за кој штетата не му е надоместена според состојбата на предметот во времето на склучувањето на договорот, а според неговата цена во времето на пресудувањето.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 847/82 од 4. XI 1982 година)

71. Кога купувачот зел обврска стоката да ја плати пред преземањето, а тоа не го сторил ни по барање од продавачот да ја исплати цената за во рок од три дена да му се испорача стоката купувачот нема право да бара надоместок на штета поради неисполнување на договорот.

Од образложението:

Не се точни наводите во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Во редовната постапка пониските судови утврдиле дека странките со писмен договор за купопродажба на ореви во јадро се договориле тужителот, како купувач, да купи 80.000 кгр ореви што ќе ги плати според клаузулата „плаќање пред преземање на стоката“. Со оглед на ваквиот договор тужениот кој требало да ја испорача стоката му испратил писмо на тужителот со кое го известил дека е готов да изврши испорака на стоката во периодот од 15—20. XII 1979 година, доколку во рок од 3 дена, согласно со договорот, тужениот изврши претходно плаќање на цената, односно го обезбеди плаќањето, кое тужителот не го сторил.

Врховниот суд на Македонија смета дека пониските судови правилно го примениле материјалното право кога го одбиле тужбеното барање за надоместок на штета настаната поради неисвршување на договорот од тужителот, односно поради неиспорачување на договорената стока. Во смисла на одредбите кои се однесуваат на раскинување на договорот поради неисполнување, и тоа согласно со чл. 124 од Законот за облигационите односи, во двостраните договори, кога една страна не ќе ја исполни својата обврска, другата страна, ако не е определено нешто друго, може да бара исполнување на обврските, или под условите предвидени во идните членови, да го раскине договорот со проста изјава, ако раскинувањето на договорот не настапува според самиот Закон, а во секој случај има право на надоместок на штетата. Меѓутоа, тужителот во случајов нема право на надоместок на штета, бидејќи раскинувањето на договорот од тужениот дошло поради тоа што тужителот не ја исполнил својата до-

говорна обврска за плаќање на купопродажната цена во смисла на договорената клаузула плаќање пред преземање на стоката и покрај тоа што за ова бил повикан од тужениот со писмото бр. 3173 од 22 XI 1979 год. Тужителот би имал право на надоместок на штета во смисла на оваа одредба, ако тој ја исполнише договорената обврска да плати пред преземањето на стоката. Поради ова наводите во ревизијата за погрешна примена на чл. 124 од Законот за облигационите односи овој суд ги одби како неосновани.

Неосновани се и наводите во ревизијата дека начинот на плаќањето во случајов бил во опротивност со законските прописи, за што се наведува чл. 16 од Законот за основите на работењето на организациите на здружен труд во областа на прометот со стока и за системот на мерките со кои се опречува нарушувањето на единството на југословенскиот пазар. Во врска со овој навод Врховниот суд на Македонија го прифаќа даденото образложение во второстепената пресуда дека со овој пропис не се забранува плаќањето однапред, туку дека се преметува и вообичаена камата на однапред платениот износ при конечната преметка. Меѓутоа, бидејќи е утврдено дека тужителот не платил, не станува збор за ваков случај, па оваа одредба нема влијание врз донесената одлука по спорот и наводите во оваа смисла Врховниот суд на Македонија ги одби како неосновани.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 733/82 од 3. II 1983 година)

72. Работникот кај кого поради повреда на работа настанува губиток или намалување на работната способност, може да бара од Заедницата за осигурување имоти и лица само онаков надоместок на штета кој без своја вина не можел да го остварува на основ на правата што му припаѓаат од здравствено или инвалидско осигурување.

Од образложението:

Основани се наводите во ревизијата на тужената ЗОИЛ, по однос на правилната примена на материјалното право во делот во кој е уважено тужбеното барање на тужителот. Имено, согласно со чл. 63 од Законот за инвалидско и пензиско осигурување („Сл. весник на СРМ“ бр. 39/78), со инвалидското осигурување (осигурениците, покрај другото, обезбедуваат и право на вработување според преостанатата работна способност и паричен надоместок во врска со вработувањето. Според чл. 57 ст. 1, пак, од истиот закон, инвалидност, во смисла на овој закон, постои кога кај осигуреникот ќе настане губење или намалување на способноста да ја врши својата работа, кои не можат да се отстранат со лекување односно со мерки на медицинска рехабилитација. Според чл. 97 ст. 1 од истиот закон организациите се должни да ги задржат на работа инвалидите на трудот кои според преостанатата работна способност можат без професионална рехабилитација да работат на друга соодветна работа, односно по завршената професионална рехабилитација да ги распоредат на работа за која се способни, или да им обезбедат соодветна работа во друга организација, ако инвалидноста настапила додека биле на работа во организацијата. Додека, според чл. 101 од истиот закон на вработените

инвалиди на трудот им се обезбедува право на надоместок за работа со скратено работно време, односно надоместок поради помал личен доход во висина што ја определува заедницата.

Со оглед на овие законски одредби, погрешно е стојалиштето на пониските судови дека право е на тужителот да се обезштети од кого сака, т.е. дали од тужениот ЗОИЛ, кој одговара на местото на штетникот или од Заедницата за пензиско и инвалидско осигурување. Според мислењето на Врховниот суд на Македонија штета за тужителот претставува само оној износ што тужителот без своја вина не можел да го оствари врз основа на правата што му припаѓаат од работниот однос од здравственото, инвалидското и пензиското осигурување. Во таа смисла тужителот како оштетен бил должен да поведе постапка пред надлежната СИЗ за инвалидско и пензиско осигурување и потоа дури откако таму не ќе оствари одредени надоместоци што му припаѓаат по основ на надоместок на штета, ќе може за нив да поднесе и тужба за надоместок на штета.

Во оваа смисла, и првостепениот, и второстепениот суд ништо не испитувале и не утврдувале, поради горе изнесеното погрешно правно стојалиште, па поради тоа опасано со одредбите од чл. 395 ст. 2 од ЗПП, следувахе и двете пресуди во овој дел да се укинат и предметот да му се врати на првостепениот суд на повторно судење.

При повторното судење првостепениот суд треба да го упати тужителот да се обрати до надлежната СИЗ за инвалидско и пензиско осигурување заради остварување на правата од Законот за пензиско и инвалидско осигурување и во таа смисла може и да ја прекине постапката.

Доколку тужителот не се обрати во натамошниот тек на судењето, судот, по пат на вештачење, ќе утврди во кој износ би остварил права по овој основ преку СИЗ за пензиско и инвалидско осигурување, и ценејќи ги причините поради кои тужителот не ги остварил тие права, ќе одлучи дали за тој износ надоместокот ќе му се намали, бидејќи тужителот со свои дејствија пропуштил да ја намали штетата што ја претрпел од овој оштетен настан.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 305/82 од 26. X 1982 година)

73. Купувачот на лозови прачки кој ќе претрпи штета поради нивната употреба, нема право да бара надоместок на штета, ако знаел дека продавачот на лозовите прачки е лице кое не е овластено да ги произведува и да ги продава тие прачки.

Од образложението:

Тужителот е земјоделец, лозар, а тужениот производител и продавач на посадочен материјал. Во јануари 1981 година, помеѓу странките бил склучен устен договор за купопродажба. Со тој договор тужениот се обврзал да му продаде на тужителот 1.000 лозови прачки од сортата „кардинал“, по цена 12,00 динари за една прачка, или за вкупно 12.000,00 динари. По 15 дена од склучувањето на договорот, тужениот со сопствено возило му ја донел на тужителот до-

говорената сорта прачки. Тие биле во снопчиња од по 50 прачки. Тужителот ги ставил во ископаната дупка од дворното место, а потоа тужениот примил од тужителот 12.000,00 динари. Во текот на март 1981 година, тужителот ги посадил прачките. Во текот на јуни 1981 година, кога прачките пуштиле лист, тужителот утврдил дека тие не се од сортата „кардинал“ туку дека прачките биле од сортата „смедеревка“. Во август 1981 година, тужителот се обратил до тужениот и го известил дека му се продадени прачки од погрешна сорта, барајќи да му ја плати штетата, со што тужениот не се согласил. Тужителот лозовите прачки ги прекалемил од сортата „омедеревка“ со сортата „кардинал“ и со тоа претрпел штета во износ од 84.000,00 динари.

При ваква фактичка состојба, пониските судови погрешно постапиле кога целумно го уважиле тужбеното барање на тужителот и го задолжиле тужениот да му плати на тужителот сума во износ од 84.000,00 динари на име надоместок на штета кога нашле дека тужителот ја претрпел таа штета со купувањето и прекалемувањето на лозовите прачки од тужениот. Ова е од следниве причини: со одредбите од чл. 1 и чл. 2 од Законот за семе („Сл. весник на СРМ“, бр. 18/73), предвидено е кои делови од земјоделски и шумски растенија што служат за осидба или за размножување се сметаат за семе, а помеѓу другото, како семе се сметаат и виновите насади. Одредбата од чл. 28 од истиот закон, која се однесува на прометот на семе, во ст. 4 изречно определува дека граѓанско-правните лица и граѓаните не смеат да ставаат семе во промет. Во спротивно, тоа претставува прекршок за кој се плаќа парична казна (чл. 49 т. 2 од цитираниот закон). Имајќи ги предвид горните прописи, произлегува дека тужителот и тужениот со оклучувањето и реализирањето на договорот за купопродажба на лозови прачки, постапиле спротивно на позитивниот правен пропис, со оглед на тоа што граѓани не смеат да ставаат семе во промет. Тоа значи дека тој нивен договор, според мислењето на Врховниот суд на Македонија е ништовен, а судот на такви договори не им дава заштита.

Со оглед на горното, следуваше тужбеното барање на тужителот да се одбие како неосновано, бидејќи тужителот самиот се довел во состојба да претрпи штета склучувајќи ништовен договор, па нема право да бара противната странка да му ја надомести претрпената штета.

Евентуално, тужителот може само да бара да му се врати сето тоа што го дал, но и да врати сè она што примил, односно, имајќи ја предвид природата на лозовите прачки, да даде соодветен надоместок во пари, во смисла на чл. 104 од Законот за облигационите односи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 495/83 од 8. XII 1983 година)

74. Зголемување на паричниот износ на тужбеното барање за надоместок на штета во текот на процесот, до кое дошло поради зголемување на вредносниот израз на оштетеното добро поради протекот на време, подлежи на истите рокови на застареност на кои подлежи и првобитно поставеното тужбено барање. Според тоа, не е застарено зголеменото тужбено барање по овој основ, иако тоа е поднесено по истекот на рокот од три години, откако тужителот дознал за штетникот и за штетата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во врска со изјаснувањето на Јавното обвинителство на Македонија за застареност на зголеменото тужбено барање, Врховниот суд на Македонија смета дека зголемувањето на паричниот износ на штетата во текот на расправата, кој паричен износ со оглед на промената на вредноста на оштетеното добро, соодветствува на сегашната вредност на тоа оштетено добро, со цел за репарација на штетата, не претставува истакнување на ново тужбено барање на кое посебно би се пресметувале роковите за застареност. Во ваков случај рокот за застареност се прекинува со поднесување на првобитната тужба, макар што во текот на спорот вредноста на оштетеното добро, поради промените на паритетот на динарот, пораснала, па зголемувањето на бараниот паричен износ е последица само на таа промена на паричниот израз на оштетеното добро. Ако се прифати ставот дека за вака зголеменото тужбено барање рокот за застареност би течел сè до зголемувањето на тужбеното барање во текот на процесот, тогаш оштетениот без своја вина — само поради долгото траење на постапката, би бил доведен во ситуација да не може да оствари целосна репарација на штетата што му е нанесена.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 733/80 од 30. XII 1980 година)

75. Со поднесувањето тужба за утврдување право на користење на одредено земјиште, не се прекинува рокот за застареност по однос на правото да се бара надоместок на штета која настанала од тоа што на тужителот му е оневозможено да го користи земјиштето.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија смета дека во случајов пониските судови правилно го примениле материјалното право кога поради застареност, го одбиле тужбеното барање како неосновано. Согласно со чл. 19 ст. 1 од Законот за застареност на побарувањата што се применува во случајов, побарувањето за надоместок за претрпена штета застарува за три години откако оштетениот дознал за штетата и за лицето кое ја сторило штетата. Во случајов, пак, бидејќи е утврдено дека тужителот уште во 1968 година дознал за штетата и за сторителите, а тужбата ја поднел дури во 1973 година, барањето правилно му е одбиено поради застареност.

Пониските судови правилно нашле дека тоа што тужителот водел спор за сопственост, односно за право на трајно користење на земјиштето на кое штетата е нанесена, па по правосилното окончување на овој спор ја поднел тужбата за надоместок на штета, нема

влијание врз застареноста на тужбеното барање во случајов. Ова затоа што потребните услови за поднесување на тужбено барање за надоместок на штета во смисла на чл. 19 од Законот за застареност на побарувањата на тужителот му биле познати, така што немало пречка кога поднел тужба за право на трајно користење во исто време да поднесе и тужба за надоместок на штета. Бидејќи, пак вакво барање поднел по протек на три години од дознавањето на штетата и штетникот, поднесеното тужбено барање е застарено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 355/82 од 6. I 1983 година)

76. Тужителот во текот на процесот може, поради зголемување на цените, да го зголеми тужбеното барање за надоместување на штетата за изгубено издржување и кога неговата жалба за одбиеното тужбено барање е одбиена, додека пресудата со која делумно е уважено тужбеното барање е укината врз основа на жалбата на тужениот и предметот е вратен на повторно судење.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не е точен ревизиониот навод за суштествена повреда на одредбите од процесната постапка.

Точно е тврдењето во ревизијата дека со пресуда на Општинскиот суд во Р. П. бр. 16/81 од 7. IX 1981 година, тужените биле задолжени да им плаќаат на тужителите на име надоместок на штета поради изгубена издршка по 2.000,00 динари месечно, а за разликата до 5.000,00 динари тужбеното барање било одбиено како неосновано. Исто така точно е и тоа дека Окружниот суд со пресуда Гж. бр. 2093/81 од 5. XII 1981 година ја одбил како неоснована жалбата на тужителите по однос на одбиениот дел од поголемото тужбено барање, а ја уважил жалбата на тужените и предметот во уважениот дел го вратил на повторно судење. Општинскиот суд во Р., ги задолжил тужените да им плаќаат на тужителите на име надоместок на штета поради изгубена издршка по 3.000,00 динари. Но тоа не значи дека за разликата од 2.000,00 динари, колку што судот им досудил месечна издршка на тужителите со пресуда П. бр. 16/81 од 7. IX 1981 година, до 3.000,00 динари, колку што судот досудил со побиваната пресуда, судот одлучувал за еднаш веќе пресудена работа, како што неосновано се тврди во ревизијата, од следниве причини:

Иако со пресудата П. бр. 16/81 од 7. IX 1981 година била одбиена како неоснована жалбата на тужителите за надоместок на штета поради изгубена издршка над досудениот износ од 2.000,00 динари месечно, на повторното судење кога судот одлучувал по побиваната пресуда П. бр. 367/81 од 21. XII 1983 година, тужителите останале при тужбеното барање за надоместок на штета поради изгубената издршка во износ од по 5.000,00 динари месечно и судот бил овластен да одлучува во границите на вака поставеното тужбено барање, затоа што помеѓу донесувањето на опоменативе две пресуди измениле повеќе од две години, а во тој период дошло до зголемување на цените. Согласно пак, со чл. 181 ст. 2 од Законот за облигационите односи висината на надоместокот на штетата се одредува

според цените во времето на донесувањето на судската одлука. Имено, според начелниот став на XXIII заедничка седница на Сојузниот суд, републичките и покраинските судови и Врховниот воен суд одржана на 14 и 15 декември 1983 година, тужителот може, повикувајќи се на одредбата од чл. 189 ст. 2 од Законот за облигационите односи, да го зголеми тужбеното барање и кога поранешната првостепена пресуда против која тој не се жалел (иста е ситуацијата и кога се жалел, а жалбата му е одбиена како неоснована), е укината во досудителниот дел по жалбата на тужениот, односно на тужителот, во продолжение на постапката може да се досуди надоместок на штета во поголем износ од првобитно досудениот, само ако зголемувањето на цените настанало по заклучувањето на претходната главна расправа

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 344/84 од 14. VIII 1984 година)

77. Висината на надоместокот на нематеријалната штета се утврдува со оглед на состојбата на оштетеното добро во времето на оштетувањето, а според неговата вредност во времето на пресудувањето. Поради тоа не е повредено материјалното право кога по истиот основ еднаш судот досудил помал износ, а при повторното судење, по подолг временски период, досудил поголем износ, ако првата пресуда била укината по жалба на тужениот.

Од образложението:

Не е точен наводот во ревизијата за суштествени повреди на одредбите од процесната постапка. Имено, со пресудата не е повредено начелото „реформацио ин пејус“. Навистина, во 1969 година, со пресуда на окружниот суд е укината пресудата на општинскиот суд, со која на тужителот му е досудено надоместок на штета за претрпен бол во износ од 700 дин., и тоа по жалба на тужениот. Сега со нападнатите пресуди по истиот основ на тужителот му е досудено 5.000 динари на име надоместок на штета. Номинално, изразено во парични единици, сега на тужителот му се досудени повеќе парични единици, иако неговото тужбено барање над износот од 700 динари, со претходната пресуда, било одбиено како неосновано. Меѓутоа, според мислењето на Врховниот суд на Македонија во случајов не е повреден законот на штета на тужениот. Имено, не станува збор за тужбено барање за исплата на паричен долг, туку станува збор за надоместок на нематеријална штета, чиј износ се утврдува со оглед на состојбата на оштетеното добро во времето на повредувањето, а спрема вредноста на штетата во времето на пресудувањето. На тој начин она што во времето на пресудувањето во 1969 година било проценето на 700 динари, сега судовите правилно го процениле на 5.000 динари, па поради тоа не е повреден законот на штета на тужениот, односно правосилната пресуда не е изменета на штета на тужениот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 283/80 од 17. VI 1980 година)

78. Околноста што мајката на оштетените е во можност да ги задоволува нивните потреби со давање издршка, не го ослободува штетникот, кој го убил нивниот татко, да им ја надомести штетата претрпена со тоа што ја губат издршката што им ја давал нивниот татко.

Од образложението.

Неосновани се и наводите за погрешна примена на материјалното право изнесени во ревизијата на тужените. Пред сè на тужителите им е досуден надоместок за изгубена издршка што требало да им ја дава нивниот татко кој е убиен од страна на тужените. За оваа обврска на тужените не е од никакво значење околноста дали може да им даде издршка мајката на тужителите, бидејќи на штета на тужените е досуден само износот што требало да им го дава таткото на тужителите. Ова се однесува и по однос на обврската на полнолетните браќа и сестри да ги издржуваат малолетните тужители.

За обврската на тужените да ја надоместат штетата на тужителите не е од значење материјалната состојба на тужените, бидејќи е утврдено дека тие делото го сториле со умисла, а не со обично невнимание.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 331/81 од 3. XII 1981 година)

79. Надоместок на штета поради изгубено издржување не може да се досудува како надоместок на штета за изгубена помош, нега, лекување, воспитување и образование, бидејќи сето тоа е опфатено со досудениот надоместок поради изгубено издржување.

Од образложението.

Основан е наводот во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Во редовната постапка пониските судови примиле за утврдено дека во сообраќајната несреќа настаната на 17. III 1978 година, со учество на моторни возила осигурени при тужените, животот го загубиле двајцата родители на малолетниот М., како и неговата тетка ММ. Малолетниот М. е роден на 7. VII 1977 година. По смртта на неговите родители него го чувала и негувала неговата баба по татко — тужителката РМ.

При ваква фактичка состојба пониските судови тримаат дека во смисла на чл. 194 од Законот за облигационите односи, со смртта на неговите родители во сообраќајната незгода, покрај надоместокот за изгубено издржување, малолетниот тужител има право и на надоместок за нега, чување и воспитување од трето лице, поради што делумно го уважиле тужбеното барање и тужените ги задолжиле на малолетниот тужител да му исплатуваат по 2.500 динари секој месец.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, погрешно постапиле пониските судови кога примиле дека малолетниот тужител има право на надоместок на штета поради изгубено помагање, со смртта на неговите родители, покрај надоместокот на штета за изгубено издржување. Според чл. 194 ст. 1 од Законот за облигационите односи („Сл. лист на СФРЈ“, број 29/78), лицето што загинаатиот го

издржувал или редовно го помагал, како и она што според законот има право да бара издржување од загинагиот, има право на надоместок на штетата што ја трпи со загубувањето на издржувањето, односно на помагањето. Значи, според овој пропис, може да се остварува надоместок на штета и тоа, како материјална штета во случаите: 1) поради губење на издржување со смртта на давателот на издржувањето; 2) поради губење на редовно помагање со смртта на давателот на помагањето и 3) поради губење на издржување со смртта на лицето од кое оштетениот според законот имал право на издржување. При тоа издржувањето ги опфаќа намиравањето на сите неопходни трошоци како за исхраната, облекувањето и станувањето, така и за негувањето, лекувањето, воспитувањето и образованието на детето, односно лицето кое според законот има право на издржување. Според тоа, помагањето во смисла на чл. 194 од Законот за облигационите односи треба да се согледува одвоено од издржувањето. Правото на надоместок на издршка поради губење на редовно помагање со смртта на давателот на помагањето не претставува право на посебен надоместок поради смртта на давателот на издржувањето, односно на лицето од кое оштетениот според законот имал право за издржување. Затоа, правото на надоместок за изгубено помагање може да се остварува со смртта на давателот на помагањето што го чинел редовно, односно трајно, а не повремено, од време на време. Во случајов, со смртта на двајцата родители малолетниот тужител изгубил издржување, па има право да остварува надоместок за изгубено издржување, во рамките на кое издржување е опфатено и неговото негување, лекување, воспитување и образование. По таков начин, со побиваните пресуди погрешно е применето материјалното право во целот во кој е уважено тужбеното барање, поради што согласно со чл. 395 ст. 1 од ЗПП следуваше изјавената ревизија да се уважи, побиваните пресуди да се преиначат и во побиваниот дел тужбеното барање да се одбие како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 454/82 од 18. I 1983 година)

80. Не може да се досудува надоместок на нематеријална штета за изгубени изгледи за мажачка, бидејќи со тоа би се погодувало врз стремежи што не се спови со природата на тој надоместок и со општествената цел заради која се признава надоместок на ваква штета.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Ревизијата и барањето за заштита на законитоста се неосновани.

Неосновано во нив се укажува на погрешна примена на материјалното право. Имено, утврдено е дека во ноември 1977 год., странките засновале вонбрачна заедница со тоа што претходно се познавале еден месец. Тужителката тогаш имала 16 години и била ученичка во трговско училиште. Тужителката доброволно отишла со тужениот во неговиот дом и доброволно ја засновала вонбрачната заедница која траела околу два месеца. Тужениот за вонбрачното живеење со малолетното лице бил огласен за виновен и осуден на казна затвор во траење од 4 месеци.

При гореутврдената фактичка состојба, и според мислењето на Врховниот суд на Македонија правилно е одбиено тужбеното барање на тужителката за надоместок на нематеријална штета поради намалени изгледи за мажачка. Имено, според правните правила на имотното право кои сега дошле до израз и во чл. 202 од Законот за облигационите односи, право на справедлив паричен надоместок поради претрпени душевни болки има лицето кое со измама, со принуда или со злоупотреба на некој однос на потчинетост или зависност, е наведено на казнива обљуба или на казниво блудно дејствие, како и лицето спрема кое е извршено некое друго кривично дело против достоинството на личноста и моралот. Во случајов тужениот е осуден за кривично дело вонбрачен живот со малолетно лице од чл. 106 ст. 1 од КЗ на СРМ, кое кривично дело спаѓа во редот на кривичните дела против бракот и семејството, а не против достоинството на личноста и моралот. Покрај тоа водејќи сметка за значењето на повреденото добро и за целта за која служи справедливиот паричен надоместок за претрпени душевни болки, овој суд смета дека во досудувањето на надоместокот на нематеријална штета за изгубени изгледи за мажачка се погодува врз стремежи што не се спојливи со природата на тој надоместок и со општествената цел, па поради тоа за таква нематеријална штета надоместок не може ни да се досудува.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 806/81 од 24. XII 1981 година)

81. Право на надоместок на нематеријална штета има женско лице со кое веридбата е раскината на невообичаен начин (истата ноќ по извршениот полов однос), по што уследило враќање во домот на нејзините родители, сторено со голем публицитет, во невреме и на непристоен начин, проследено со неосновани навреди и клевети упатени на честа и угледот на женското лице.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија смета дека споменатите околности на конкретниот случај оправдуваат признавање паричен надоместок за претрпените душевни болки од страна на тужителката поради намалената чест и углед, во смисла на чл. 200 од Законот за облигационите односи. Имено, вонбрачната заедница помеѓу странките, е раскината истата ноќ по извршениот полов однос, по што уследиле неосновани навреди и клевети од страна на тужениот, упатени на честа и угледот на тужителката. Враќањето на тужителката во домот на нејзините родители е сторено со голем публицитет, во невреме и на неадекватен — непристоен начин. Сето тоа придонело тужителката да претрпи интензивни и долготрајни душевни болки поради повредената чест и углед, што крајно негативно се реперкуира и врз сегашните нејзини брачни односи. Поради сето тоа таа заслужува да и се признае право на паричен надоместок. Соодветна парична сатисфакција со која до некаде ќе се ублажат таквите болни чувства кај тужителката, според мислењето и на овој суд, претставува износот од 20.000 динари, колку што е досуден надоместок на штета по овој основ од страна на првостепениот суд. Со поголем износ од наведениот би се потцениле претрпените душевни болки, за кои всушност не постои еквивалентен надоместок. Со оглед на тоа, правилно е

применето материјалното право од страна на второстепениот суд кога тужбеното барање по овој основ е уважено до износ од 20.000,00 динари и во таа смисла е преправена првостепената пресуда во тој дел. Изнесеното укажува на неоснованоста на ревизионите наводи на странките за погрешна примена на материјалното право сторена од страна на второстепениот суд при одлучувањето по овој дел од тужбеното барање.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 617/83 од 27. X 1983 година)

82. Нема право на надоместок на штета лице чија фотографија без негова согласност е објавена на календар, доколку станува збор за фотографија со уметнички квалитети на која доминира народната носија на одреден крај, а ликот на тоа лице не е даден во прв план ниту е прикажан на начин на кој се навредува неговата личност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд заклучува дека е основано барањето на тужителката за надоместок на нематеријална штета причинета со објавувањето на фотографија со ликот на тужителката на календар на Стопанска банка — Скопје, наоѓајќи дека со тоа ѝ е нарушен нејзиниот углед ѝ е повредена честа, па утврдувајќи дека второ и третотужениот се одговорни за тоа, ги задолжил по овој основ солидарно да ѝ платат износ од 30.000,00 динари.

Второстепениот суд се согласил со ваквиот правен заклучок на првостепениот суд по однос на постоењето на нематеријална штета за тужителката, со тоа што наоѓа дека постои одговорност за причинување на штета и за претужената Стопанска банка — Здружена банка Скопје, па во оваа смисла ја преимначил пресудата на првостепениот суд, задолжувајќи ја првотужената солидарно со второ и третотужените да ѝ ја исплати сумата од 30.000,00 динари.

Врховниот суд на Македонија наоѓа дека ваквиот заклучок на пониските судови е погрешен. Имено, претпоставка за остварување право на надоместок на штета постои и е причинета така што со тоа дејствието на штетникот му биде нанесена на оштетениот психичка болка со повреда на угледот, честа, слободите или неговите права. Ваквото право за оштетениот произлегува од одредбите од чл. 154, 155 и 200 од Законот за облигационите односи на кои се повикуваат пониските судови со своите одлуки.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, во конкретниов случај со објавувањето на фотографијата со ликот на тужителката на календарот на Стопанска банка за 1979 год., не се повредува нејзиниот морален интегритет. Имено, во прашање е фотографија со уметнички квалитети, на која е доминантна народната носија од смирновскиот крај, каков наслов и носи фотографијата, илустрирајќи ги етнолошките вредности од тоа подрачје, при што ликот на тужителката не е даден во прв план ниту е прикажан на начин на кој се повредува нејзината личност. Оваа и ваква фотографија, според мислењето на овој суд, не може да предизвика непријатности во лич-

ниот и семејниот живот на тужителката, ниту на било кој начин да го нарушува нејзиниот углед и да ја повредува честа во средината во која таа живее.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 720/83 од 20. XII 1983 година)

83. Сопругата која е оштетена при судир на возило управувано од нејзиниот сопруг со друго возило има право на надоместок на штета по основ на задолжително осигурување на другото возило само во процент за кој возачот на другото возило е виновен за настанатата сообраќајна незгода.

Од образложението:

На 24. VIII 1979 год., во сообраќајна незгода во која учествувале грчко товарно возило, управувано од грчки државјанин, и возилото на сопругот на тужителката, тужителката задобила тешка телесна повреда. Со правосилна пресуда на Општинскиот суд грчкиот државјанин бил огласен за виновен и осуден, а сопругот на тужителката бил ослободен од казна, иако и тој имал придонес во незгодата. Од страна на тужениот ЗОИЛ на тужителката ѝ била исплатена сума од 107.628,25 дин. на име надоместок на штета за нарушен естетски изглед, претрпен страв, намалена општа животна способност, претрпен бол, лекарско уверение и изгубена заработувачка, согласно со принципот на поделена одговорност 60% према 40% утврдена од страна на сега тужениот. Утужениот износ од 71.735,50 динари претставувал износот од 40% кој не ѝ бил исплатен на тужителката.

Врз основа на вака утврдена фактичка состојба пониските судови го одбиле тужбеното барање на тужителката како неосновано, наоѓајќи дека согласно со чл. 40 од Законот за основите на системот за осигурување на имоти и лица, тужителката не се смета за трето лице и нема право на надоместок.

И според наоѓањето на овој суд правилна е одлуката на пониските судови. Во чл. 40 од Законот за осигурување имоти и лица („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/77), таксативно се наброени лицата кои во смисла на овој закон не се сметаат за трети лица и немаат право на надоместок на штета. Меѓу нив, во т. 2 е опфатен и брачниот другар на лицето од т. 1 на овој член ако за време на настанувањето на штетата меѓу нив постои животна заедница. Во случајов, според утврденото, на тужителката ѝ е исплатен износот од 107.628,25 динари, односно 60% од вкупно претрпената штета во сообраќајната незгода кој процент одговара на придонесот на грчкиот државјанин во предизвикувањето на сообраќајната незгода. Процентуално сметајќи, останатите 40%, претставуваат придонес на сопругот на тужителката во сообраќајната незгода, а тоа е утужениот износ од 71.735,50 динари, што не ѝ е исплатен на тужителката. Овој износ, тужителката не може да го остварува бидејќи во смисла на гореситираната законска одредба не се смета за трето лице и нема право на надоместок на штета, при неспорна околност дека и нејзиниот сопруг придонел за сообраќајната незгода. Укажувањето, пак, во ревизијата дека тужителката не придонела во настанувањето на несреќата и дека нејзино право е по кој основ ќе бара обештетување се неосновани. Ова затоа што со оглед на утврденото и сопругот на тужителката

бил виновен за настанувањето на сообраќајната незгода во износ 40% спрема 60% и тужителката од него може да го побарува утужениот износ, кој, пак, согласно со гореситираната законска одредба нема право да го остварува од тужениот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 678/83 од 20. XII 1983 година)

84. Општината одговара за штетата што е причинета на возило, ако пуштила во сообраќај улица која не е довршена.

Од образложението:

Улицата Питу Гули во 1979 год., е реновирана и кога е пуштена во сообраќај биле извршени сите градежни работи, освен што слој на асфалтот не е фрлен, така што поради помалата висина на претпоследниот слој од асфалтот од 4 см., останале за толку да штрчат канализационите шахти над нивото на улицата.

На 27. XI 1979 год., тужениот неколку пати поминал со своето возило по ул. Питу Гули. Вечерта истиот ден, околу 18,45 часот тужителот врвејќи по оваа улица удрил со возилото во отворениот капак од шахтата, поради тоа бил занесен и изгубил контрола над возилото, така што удрил во дрво од левата страна на улицата при што возилото му е оштетено, а поправката чинела 56.022,00 динари.

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија правилно е применето материјалното право кога, со делумно уважување на тужбеното барање, тужената општина е задолжена на тужителот да му ја надомести штетата и тоа една половина. Имено, правилна е констатацијата на првостепениот суд дека постои одговорност кај тужената општина кога ја пуштила во сообраќај предметната улица, иако таа не била довршена и стрчеле шахтите над нивото на улицата, па можело да се претпостави дека со митнување на потешки возила може да дојде и до изместување на капаците на шахтите, како што тоа го наведува вештото лице. Одговорноста на тужителот, пак, се состои во тоа што и тој не го прилагодил своето движење според состојбата на патот, иако не е утврдено дека бил свесен оти поради таквото негово поведење може да дојде до штета врз неговото возило. Имено, поради тоа и тој не може да биде одговорен за целата штета што е нанесена на возилото, па правилно е одлучено кога тужената општина е задолжена да му ја надомести половината од штетата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 643/81 од 24. IX 1981 година)

85. Нема право на надоместок на штета од општината лицето на кое му е соопштено дека не смее да гради градежен објект без прописна дозвола а кој објект го срушила градежната инспекција, иако решението за рушење на објектот гласи на името на членот од семејната заедница на тоа лице.

Од образложението:

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога ја за-

должил тужената општина да ѝ надомести на тужителката еден дел од штетата, односно една половина од вкупната штета што претставува износ од 10.650,31 динар со 7,5% камата од 1. VII 1981 година до денот на исплатата, сметајќи дека во рушењето на спратот од плевната на тужителката постои противправно дејствие и на страната на овластен работник на тужената општина. Овој суд се согласува со мислењето на второстепениот суд дека со рушењето на спратот од плевната не е направено противправно дејствие од страна на овластен работник на општината, туку напротив дејствието за рушење на спратот од плевната на тужителката е извршено во согласност со издаденото одобрение за градба од страна на Одделението за општествени служби при Собранието на општината. Имено, на тужителката ѝ било одобрено да изгради плевна во висина од 2,50 метри, а не истата да ја изсида на спрат. Дејствието на тужителката со сидање на плевната на спрат е противправно па затоа правилно наоѓа второстепениот суд дека ризикот за штетата од рушењето на спратот паѓа исклучиво на товар на тужителката.

Наводите во ревизијата дека тужителката не добила никаков акт за рушење на спратот од плевната на нејзино име, иако одобрението за градба гласи на нејзино име, со оглед на што смета дека рушењето е противправно, биле предмет на оценка во жалбената постапка и правилно од страна на второстепениот суд овие наводи се одбиени како неосновани. Имено, со самиот факт што градежниот инспектор бил два пати на лице место и во присуство на тужителката и нејзиниот сопруг дал наредба да не се гради над димензиите дадени во одобрението за градба, доволно зборува дека тужителката ја примила на знаење забраната издадена од градежниот инспектор, но и покрај тоа таа продолжила со градба на плевната на спрат. Таквиот однос на тужителката е спротивен на одобрението за градба, па ризикот на срушениот дел од плевната паѓа на тужителката. Тоа што решението за забрана за градба и решението и заклучокот за рушење не гласат на име на тужителката, туку на име на нејзиниот син, не може да ја ослободи од одговорноста за предметната штета при положба кога со сигурност е утврдено дека нејзе лично усно ѝ е забрането да гради противно на одобрението за градба, но и покрај тоа продолжила и изградила спрат на плевната. Евентуалниот пропуст на градежниот инспектор во изготвувањето на решенијата за зазирање на градбата и рушење на противправно изградениот спрат од плевната што се оостои во тоа што овие акти гласат на името на синот на тужителката, а не на нејзино име, не може да служи како основ за одговорност спрема тужената општина.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 780/82 од 25. I 1983 година)

86. Самоуправната интересна заедница за здравство и здравствено осигурување има право на надоместок на штета што ја имала во врска со повредата на осигуреникот, само доколку лицето кое го повредило осигуреникот дејствувало намерно или со грубо невнимание, а не и кога штетата е причинета со обично невнимание.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд на Македонија смета дека донесените одлуки се правилни и дека во случајов материјалното право е правилно при-

менето. Имено, надоместувањето на штетата на тужителот настаната со повреда на работникот не може да се бара врз основа на одредбите за надоместување на штета предвидена со одредбите од Законот за облигационите односи, на кои неправилно се укажува во ревизијата, бидејќи постои специјален закон за разрешување на овие односи. Така, согласно со одредбата од чл. 130-б од Законот за изменување и дополнување на Законот за здравственото осигурување и задолжителните видови на здравствена заштита на населението („Сл. весник на СРМ“, бр. 24/73) Заедницата на здравственото осигурување има право да бара надоместок на штета причинета на заедницата од лице кое намерно или поради крајно невнимание предизвикало болест, повреда или смрт на осигурено лице, поради кое е условено користењето на право од здравственото осигурување, на која се повикал и првостепениот суд, а истото по прифатил и второстепениот суд. Тужителот не може да се регресира во случајов, бидејќи според истата одредба се бара повисок степен на вина од работникот, а во случајов до повредата дошло поради обично невнимание на работникот при настанувањето на штетата, односно на повредата од која настанала штетата за тужителот. Поради ова, неосновани се наводите во ревизијата дека станува збор за опасно оружје и дека тужениот треба да одговара според одредбите од чл. 154 ст. 2 и чл. 174 од Законот за облигационите односи за штета која произлегла од предмети или дејности со зголемена опасност за околината, а за која се одговара без оглед на вината и за која одговара неговиот имател. Ова затоа што не станува збор за опасно оружје, како што се укажува во ревизијата. А постои и специјален закон според чии одредби, како веќе е изнесено, се бара повисок степен на вина и одговорност во ваков случај.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 487/82 од 23. VI 1982 година)

87. Банката е одговорна за надоместок на штета за извршена исплата од штедна книшка на лице кое не е овластено од сопственикот за подигање на штеден влог.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точни се наводите во ревизијата за погрешна примена на материјалното право — чл. 395 ст. 1 од ЗПП. Во текот на редовната постапка судовите утврдиле дека тужителката на предметната штедна книшка, во 1976 година имала износ од 53.946,00 динари, кои пари ги добила од продажба и наемнина на парцели од имотот на нејзините родители. Од овие извори, како и од обработка на тутун во книшката внесувала други износи така што на 9. II 1980 година имала 260.472,68 динари. Бидејќи во штедната книшка парите биле вложувани преку нејзината свекрва Л. Г. како и нејзиниот сопруг К. Г. без да бидат подигнувани, тужителката повторно преку нејзината свекрва склучила договор за орочување на штеден влог од 76.212,21 динари, и тоа на 7. VI 1978 година, со траење до 7. VI 1980 година. Повремено на нејзината штедна книшка, откако се вработил, вложувал парични средства и сопругот на тужителката. Тужителката на својата штедна книшка нема означено застапник — полномошник, ниту пак има дадено пиомено полномошно со цел

да ополномошти било кој член од нејзиното семејство да подига пари од нејзината штедна книшка. Но и покрај ова, нејзиниот сопруг, кој само повремено и тоа месечно доаѓал во нејзиниот дом бидејќи работел како шофер во шпедиција, ја земал книшката на тужителката и повремено вадел одредени износи од неа. Благајниците му ги исплаќале износите на тужениот и покрај тоа што на спорната штедна книшка не постоел застапник — полномошник, ниту пак посебно писмено полномошно заверено во суд, од причини што според практиката на Стопанската банка — филијала Р. штедни влогови се исплаќаат и на брачни другари кои претходно им се познати на благојниците, што било случај и во овој спор. Пониските судови го одбиле тужбеното барање на тужителката, наоѓајќи дека парите од нејзината штедна книшка биле подигнати од нејзиниот сопруг кој лично му бил познат на благојникот, а вообичаено работење на банката било да се исплаќаат пари од штедниот влог на брачен другар кој му е непосредно познат на благојникот. Вака било, иако како што изнел првостепениот суд, според одредбите од чл. 21, 22, 23, 24 и 26 од Законот за основите на кредитниот и банкарскиот систем („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 2/77), што се цитирани во првостепената пресуда, штедните влогови можат да се повлечат од страна на сопственикот на штедната книшка или од лице кое е овластено со таа книшка, или со писмено полномошно заверено во суд. Второстепениот суд ваквата одлука ја потврдил.

Ваквото наоѓање на пониските судови е неправилно. Имено, Врховниот суд на Македонија најде дека пониските судови погрешно го примениле материјалното право. Ова затоа што според наведените законски одредби погоре изречно се наброени случаите во кои може друг да повлече влог од туѓа штедна книшка, а во случајов е утврдено дека парите се подигнувани без овластување предвидено за подигнување на штедни влогови од туѓа штедна книшка, така што со непридржување кон овие прописи неправилно се исплатени парите од штедната книшка на тужителката, поради што од тужената банка треба да и се надоместат на тужителката. Покрај ова, со оглед на тоа што станува збор за орочени парични средства, да ѝ се исплати и соодветна камата за орочените средства.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 717/81 од 27. X 1981 година)

88. Заедницата за осигурување имоти и лица има право на регрес спрема возачот кој не е сопственик на моторното возило со кое е причинета штета на трето лице, доколку сопственикот на возилото не го осигурал возачот од регресот на осигурувачот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд утврдил, а тоа го прифатил и второстепениот суд, дека на 23. III 1977 година, сопственикот на патничкото возило застава 125 рег. бр. ШТ 158-90 В. В. го замолил тужениот Р. Ц. да го управува возилото и заедно со него да одат во К. Тужениот се согласил. Околу 23,30 часот тужениот возејќи со брзина од околу 80 до 90 км. на час, неприлагодувајќи ја брзината според условите на патот, не успеал правилно да ја фати кривината, така што возилото излегло надвор од патот, при што поради споменатава

небрежност на тужениот на возилото била причинета штета во износ од 18.335,00 динари. Оваа сума тужителот, како осигурувач, му ја исплатил на сопственикот на моторното возило В. В., како осигуреник, врз основа на полиса за каско осигурување.

Врз основа на вака утврдената фактичка состојба, второстепениот суд го уважил барањето на тужителот ЗОИЛ „Македонија“ — С. филијала П. и го задолжил тужениот Р. Ц. по основ на регрес да му ја плати на тужителот сумата во износ од 18.335,00 дин. наведувајќи дека во случајов правото на осигурувачот произлегува од чл. 47 од Условите за комбинирано осигурување на моторни возила на Заедницата за осигурување имоти и лица „Македонија“ — С. Во смисла на таа одредба со исплатата на надоместокот од осигурување, до висината на исплатениот износ му преоѓаат на осигурувачот сите права на обештетување кои осигуреникот ги има спрема лицето кое по било кој основ е одговорно за штетата. Бидејќи сопственикот на возилото не го осигурил возачот од регрес на осигурувачот, тужениот, кој што како возач бил виновен за причинување на штетата е задолжен оваа штета, што тужителот му ја исплатил на сопственикот на моторното возило, да му ја надомести на тужителот.

Врховниот суд на Македонија смета дека Окружниот суд со побиваната пресуда правилно одлучил кога го задолжил тужениот по основ на регрес да му ја исплати на тужителот сумата од 18.335,00 динари, но не од причина што правото на тужителот како осигурувач произлегува од чл. 47 од Условите за комбинирано осигурување на моторни возила, бидејќи споменатава одредба ги обврзува само странките во договорот за осигурување, ами за тоа што ова право на тужителот ЗОИЛ „Македонија“ — С. филијала П. како осигурувач на моторно возило произлегува од одредбата на чл. 68 ст. 2 од Основниот закон за осигурувањето и осигурителните организации („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 7/67). Оваа одредба останала во сила и по донесувањето на Законот за основите на системот на осигурување имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/76), согласно со чл. 72 од овој закон. Во смисла на споменатава одредба, кај имотното осигурување осигурителниот завод стапува во правата на осигуреникот, до износот на платениот надоместок односно корисникот на осигурувањето спрема трето одговорно лице.

Според тоа, согласно со чл. 68 ст. 2 од Основниот закон за осигурувањето и осигурителните организации, тужителот, како осигурувач, може да оствари право на регрес за извршената исплата на штета, без оглед на степенот на вината, односно да стапи во правата на својот осигуреник до висината на извршената исплата, по основ на законска субропација.

Бидејќи првостепениот суд утврдил дека тужениот, како возач на моторно возило, штетата ја сторил од небрежност, неприлагодувајќи ја брзината на возилото според условите на патот, а оваа штета тужителот, како осигурувач, му ја исплатил на сопственикот на моторното возило, како осигуреник, согласно со цитираниот законски пропис тужителот има право на регрес од тужениот за исплатениот износ на спорената штета на осигуреникот. Ова и од причина што сопственикот на моторното возило не го осигурил возачот од регрес на осигурувачот во смисла на чл. 19 од Условите за комбинирано осигурување на моторни возила.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 887/81 од 7. XII 1981 година)

89. Осигурителната организација не му одговара на осигуреникот за надоместок на штета за тоа што при склучувањето на договорот за осигурување не му обрнала внимание зградата да ја осигури и од некои други дополнителни опасности.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во текот на постапката утврдено е дека на тужителот му била причинета штета на неговата индивидуална станбена зграда која со полиса бр. 139383 од 11. I 1980/81 година ја осигурил кај тужениот. Штетата настанала поради одронување на стена што се наоѓала околу 30 метри над куќата. Според понудата на ГРО „Слобода“ штетата изнесува 19.920 динари. Со полисата тужителот ја осигурил својата куќа од основните ризици предвидени со чл. 2 ст. 1 од Условите за осигурување од опасност од пожар и од некои други опасности, а не ја осигурил, ниту платил доплатна премија за дополнителни опасности — ризици, каде што е предвидено и лизгање, односно одронување на земјиште.

Врз основа на така утврдената фактичка состојба првостепениот суд го уважил тужбеното барање, наоѓајќи дека за неосигурување на станбената зграда од дополнителни опасности виновен е тужениот, кој не го поучил тужителот својата зграда да ја осигури и од тие ризици, па и покрај тоа што недостига посебно осигурување, тужениот е должен да му ја надомести штетата на тужителот.

Второстепениот суд, пак, одлучувајќи по жалбата на тужениот, врз основа на утврдената фактичка состојба од првостепениот суд, ја преиначил првостепената пресуда и тужбеното барање го одбил како неосновано, наоѓајќи дека правното становиште на првостепениот суд е погрешно, па со оглед на тоа што тужителот не го осигурил својот имот и од дополнителни опасности и за тоа не платил доплатна премија, не му следува надоместување на штетата од тужениот.

И според мислењето на Врховниот суд на Македонија, тужителот во конкретниов случај нема право на надоместување од тужениот во утужениот износ, затоа што, како што е веќе утврдено во текот на постапката, тужителот својата станбена зграда не ја осигурил со плаќање на доплатна премија и за дополнителните опасности, односно ризици предвидени со ст. 2 од чл. 2 од Условите на осигурување од опасност од пожар и од некои други опасности, туку својата станбена зграда кај тужениот ја осигурил само од основните ризици, во кои како опасност не влегува лизгање и одронување на земјиште, од кој физик всушност и настанала штетата. Бидејќи посебно не е договорено и не е платена доплатна премија за една или повеќе дополнителни опасности, според договореното осигурување тужителот има право на осигурителна заштита само од основните ризици. Поради тоа правилно е применето материјалното право од страна на второстепениот суд кога тужбеното барање на тужителот е одбиено како неосновано.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 542/81 од 22. X 1981 година)

90. Осигурителната организација која на трето лице му ја надоместила претрпената штета, има право на регрес спрема сопственикот на возилото кое не е осигурено во Југославија од одговорност спрема трети лица и во случај кога возилото го управувало друго лице по овластување од сопственикот, а не сопственикот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 55 ст. 1 од Законот за основите на системот за осигурување имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 24/76) тужителот ЗОИЛ ја надоместил и исплатил штетата предизвикана со моторно возило чиј корисник, односно сопственик не склучил договор за осигурување од одговорност со тужителот или со друга заедница за осигурување во СФРЈ. Со исплатата, пак, на штетата, тужителот, согласно со чл. 55 ст. 5 од споменатиот закон, стекнал право на регрес од неосигурениот корисник на моторното возило.

Покрај тоа, според правните правила на имотно право, сега содржани во чл. 174 од Законот за облигационите односи, за штета од опасен предмет одговара нејзиниот имател, кој може да биде како сопственик на предметот, така и општествено правното лице кое има право на користење. Во случајов неспорно е дека тужениот е сопственик на моторното возило со странска регистрација, со кое возило е предизвикан несреќниот случај, па согласно со горечитираните законски прописи и правни правила, тужителот има право да бара надоместок на штета и од тужениот кој, како сопственик на патничкото возило, е одговорен за надоместување, но по пат на субротација предвидена со чл. 68 ст. 2 од Основниот закон за осигурувањето и осигурителните организации („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 7/67). Тоа што тужителот се определил надоместувањето на штетата да го регресира од тужениот, а не од оној што ја предизвикал штетата, не значи дека нема право на надоместок, бидејќи неговото право на надоместување не е ограничено само против штетникот, туку тој има право на надоместок спрема секое лице кое по било која основа е одговорно за штетата.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 618/81 од 12. I 1982 година)

91. Сопственикот на земјиштето нема право на надоместок на штета поради сеча на шума извршена од општествено правно лице, доколку шумата на тоа земјиште е подигната со општествени средства заради заштита од ерозии и порои.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Спорната багремова шума се наоѓа во атарот на с. С. на парцелата КП бр. 2/1-3 со површина од 1909 m². Тужениот во јануари 1983 година извршил ресорекција во спорната шума во која пресекол 23 m³ дрвна маса, од кои 9 m³ ситна техничка маса, во вкупна вредност од 20.600,00 динари. Тужителите биле а и понатаму останале сопственици на земјиштето на кое била подигната оваа шума и ова земјиште во катастарската евиденција е евидентирано на нивно име. Спорната багремова шума што ја исекол тужениот е подигната од страна на општествената заедница и со општествени средства во

1959—1961 година. Подоцна, при разграничување на општествените и приватните шуми, оваа шума со решение на СО К. П. од 2. III 1970 година, влегла во состав на општествените шуми, а сега со неа управува и стопанисува тужениот Шумско стопанство С.

При вака утврдената фактичка состојба, според мислењето на Врховниот суд на Македонија, понижките судови правилно по примениле материјалното право кога по одбиле тужбеното барање на тужителите за надоместок на штета поради пресечена дрвна маса, бидејќи тоа е спорено во општествена шума. Имено, според утврденото, предметната багремова шума е засадена од општествената заедница со учество на месното население со општествени средства и садници на тужениот, а на земјиште во сопственост на тужителите. Тоа е спорено заради заштитата на земјиштето од ерозија, а за таа цел биле донесени и соодветни одлуки од надлежното општинско собрание. Според чл. 73 ст. 3 од Основниот закон за искористување на селско стопанско земјиште („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 25/65), објекти за заштита на земјиште од ерозија и порои се градежни објекти, долгогодишни насади и повеќегодишни култури подигнати за таа цел. Според чл. 32 ст. 1 т. 1 од Законот за измени и дополненија на порецитираниот закон („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 12/67), објектите за заштита од ерозија и порои подигнати од општествени средства на земјиште на кое постои право на сопственост се општествена сопственост. Согласно со претходните законски одредби, правилно е наоѓањето на понижките судови дека на тужителите не им следува надоместок на штета за пресечената дрвна маса од шумата што се наоѓа на нивно земјиште, бидејќи таа шума била подигната со општествени средства, па иако се наоѓа на нивно земјиште, според порецитираните законски одредби, шумата е општествена сопственост и со неа сега управува и располага, односно, стопанисува тужениот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 290/84 од 14. VI 1984 година)

92. Кога со изградба на јавен пат е прекинат водотекот, лицето кое го користело водотекот за наводнување на своето земјиште може да бара надоместок на штета само ако имало дозвола за користење од надлежниот орган врз основа на Законот за водите.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во случајов, како што се гледа од списите, станува збор за спор за надоместок на штета, која, според наводите на тужителот, произлегува од дејствие на тужената организација која во текот на 1981 година вршела санирање на патот, во непосредна близина на имотот на тужителот. При тоа била прекината браздата преку која тужителот го наводнувал својот имот. Поради спреченоста да се наводнува имотот, очекуваните приноси од посеаната јонца биле намалени за 50% во 1982 и 1983 година. За тој период тужителот бара надоместување на вака причинетата штета.

Постапувајќи по ваквото тужбено барање, првостепениот суд утврдил, а второстепениот прифатил, дека се точни наведувањата на тужителот оти на пореопишаниот начин му била причинета штета, поради што го уважил тужбеното барање, повикувајќи се на одред-

бите од чл. 154 во врска со чл. 155 од Законот за облигационите односи. Имено, според споменатите одредби од чл. 154 ст. 1 тој што ќе му причини штета на друг, должен е да му ја надомести, доколку не ќе докаже дека штетата настанала без негова вина. Таквата штета за тужителот се состои во намалените приноси што претставува изгубена добивка (иопуштена корист) а бидејќи штетата, според барањето на овој суд, била предизвикана од дејствие на тужената, таа е должна да му ја надомести штетата на тужителот.

Наведените причини за основаноста на барањето на тужителот ги прифатил и второстепениот суд, па ја потврдил првостепената пресуда.

Меѓутоа, како што основано се укажува во барањето за заштита на законитоста, во случајов, обата суда, постапувајќи по конкретното тужбено барање, сториле привид дека штетата, за која всушност не е опорно дека на тужителот му е причинета, е предизвикана при извршувањето на општокорисни работи, па според тоа, дека во случајов се применуваат други материјално-правни одредби. Имено, согласно со чл. 156 ст. 3 од Законот за облигационите односи, ако штетата настане во вршење на општокорисна дејност за која е добиена дозвола од надлежниот орган, може да се бара само надоместок на штетата која ги преминува нормалните граници.

Поаѓајќи од околноста дека штетата на имотот на тужителот посредно е причинета, со санирање на патот извршено според проектот и со одобрение од овластени органи, несомнено е дека станува збор за ситуација во која доаѓа предвид примена на гореситираните одредби од чл. 156 ст. 3 од ЗОО, според која првенствено се зема предвид нужниот и општествениот корисен развој кој повлекува потреба од заштита на општо-општествените интереси, па и ако тие се остваруваат со нанесување штета на индивидуалните земјопелци. Во таков случај на оштетениот му следува право на надоместок само ако станува збор за штета што ги надминува нормалните граници, односно доколку заштитата и обезбедувањето на општите општествени интереси не повлекуваат нужни и такви последици кои се штетни за имотот на индивидуалните сопственици.

Сето ова, на што се укажува погоре наметнува и друго прашање на кое пониските судови воопшто не се заложале. Имено, дали тужителот имал право да ги употребува и користи водите од браздата со чие Прекинување на водотекот му е причинета штетата, за да може да го остварува и правото на надоместок на штетата. При ова се има предвид дека водите како добро од општ интерес се под посебна општествена заштита, па нивното користење и заштита се воши под услови пропишани со Законот за водите. При тоа различен е правниот режим на природните водотечи кои ги заложале таквите овојства и оние на кои се извршени регулациони работи или се изградени водостопански објекти, но и во обата случаи користењето и употребата на водите од нив поллежи на законска регулатива.

Според тоа, за да може тужителот да се легитимира како оштетено лице, кое како такво остварува одредени права било потребно да се испитува дали тој, во смисла на одредбите од Законот за водите, имал одредени корисни овластувања врз водите што ги користел за наводнување на својот имот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рез. бр. 19/84 од 8. V 1984 година)

93. Организација на здружен труд не одговара за надоместок на штета поради необезбедување на средства за хигиенско-техничка заштита во случај кога тужителот изведувал работи за таа организација според склучен договор за дело.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се точни ревизионите наводи за погрешна примена на материјалното право. Во текот на редовната постапка, првостепениот суд утврдил, а второстепениот суд прифатил, дека процесните страни на ден 20. IV 1978 година, склучиле договор за дело, според кој тужителот се обврзал за тужениот да изврши дотур на пилански трупци од шумокостопанската единица со анимална влеча во одделението 3, 4 и 5.

Не е спорно дека тужениот не му обезбедил на тужителот заштитни средства, меѓутоа исто така е неспорно дека таква обврска за тужениот не била предвидена со договорот.

При правната оценка на ваквата фактичка состојба, обата пониски судови наоѓаат дека е неосновано барањето на тужителот за надоместок на штета од тужената организација, бидејќи од утврдувањето произлегува дека нема вина на страната на тужената за причинување на штетата на тужителот.

Врховниот суд на Македонија го прифаќа ваквото спојалиште на првостепениот и на второстепениот суд.

Имено, во случајот, и според наоѓањето на овој суд не станува збор за работен однос во смисла на Законот за работните односи, па да може да се смета дека повредата што ја претрпел тужителот е последица од несреќа при работа според овој закон, а со тоа да произлегува и обврска за тужената да ја надомести штетата на работникот причинета со повредувањето. Поради тоа, и Основниот суд на здружениот труд во Б., со решение Р. бр. 789/81 од 6. VII 1982 година, се огласил за стварно ненадлежен суд да постапува по оваа правна работа.

Како што се гледа од списите по предметот и утврдуваните факти, настанатиот однос меѓу процесните странки не произлегува од Законот за работните односи, туку од договорот склучен помеѓу нив заради извршување на работите (дотур на трупците) од кои имала потреба работната организација, со оглед на процесот на работата во неа. Тоа значи дека станува збор за извршување на работи по основ на договор, но не во смисла на чл. 108 од Законот за работните односи, според кој е утврдена повремениа или привремена работа во траење од најдолго 30 дена во текот на една календарска година. Поради ова, во случајов, на правните односи меѓу странките се применуваат правилата на облигационото право, а не одредбите од ЗРО. Согласно, пак, со чл. 154 ст. 1 од Законот за облигационите односи, тој што ќе му причини штета на друг, должен е да му ја надомести, доколку не докаже дека штетата настанала без негова вина.

Во случајов е утврдено дека до повредување на тужителот не дошло по вина на тужената, туку поради невнимание, извршување на договорните работи од страна на тужителот.

Овој суд ги ценеше и ревизионите наводи на тужителот дека тужената организација не обезбедила заштитни средства за тужите-

лот кои би можеле да го отстранат или евентуално да го ублажат повредувањето, во што согледува основ за одговорност на тужената. Меѓутоа, тие наводи ги одби како неосновани, од следниве причини:

Како што претходно е наведено, во случајов не станува збор за договор во смисла на чл. 108 од Законот за работните односи, па поради тоа на меѓусебните односи на процесните странки и не можат да се применуваат одредбите од овој закон. Тоа ја исклучува и обврската на тужената организација да му обезбеди на тужителот заштита при работа, како што тоа го предвидува одредбата од чл. 111 од ЗРО, која се применува на договорите за вршење привремени работи од чл. 108 од истиот закон.

Бидејќи во случајов не станува збор за таков договор, а од договорот што е во прашање не била предвидена обврска за тужената да им обезбеди средства за заштита при работа на тужителот и на другите работници ангажирани од него, на неа не може да ѝ се препише во вина, ниту да ѝ се стави на одговорност фактот што заштитните средства не биле обезбедени. Поради тоа, во случајов и не доаѓа предвид примената на чл. 97 од Правилникот на ХТЗ мерки („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 41/61), на кои одредби се укажува во ревизијата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 79/84 од 6. III 1984 година)

94. Во случај кога оштетениот имал парични издатоци за отстранување на штетата на одреден предмет, му се надоместува номиналниот износ на издатоците што ги имал во времето на отстранувањето на штетата, а не според вредноста во времето на пресудувањето.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, независно од причините изнесени во побиваните пресуди, тужителот има право на надоместок во висина од 50% од исплатените австриски шилинзи за поправка на возилото, во вредност според курсот на исплатата. Според одредбите од чл. 189 ст. 2 од Законот за облигационите односи, височината на надоместокот на материјална штета се определува според цените во времето на донесувањето на судоката одлука, освен во случај кога законот наведува нешто друго. Според мислењето на овој суд, ова правило не се применува кај т.н. „парична штета“ што е карактеристична само во случај на материјалната штета. Тоа е случај ако штетата директно настанала во паричен вид со плаќање на трошоци за поправка на возилото, како во овој случај, или кога натуралната штета е претворена во парична штета. Намалувањето на имотот на оштетениот, значи не е изразено во оштетениот или уништениот предмет, туку во издавање на определен износ на пари. Имотот на оштетениот е намален за исплатениот паричен износ и на него му припаѓа правото да бара од штетникот, односно од одговорното лице, исплата на тој износ заради воспоставување на поранешната состојба. Предметот на спорот е за штета, тука е примарно определен износ на пари, па според мислењето на овој суд, доаѓа до примена на одредбата од чл. 394 од Законот за облигационите односи која гласи: „кога обврската има за предмет паричен износ, должникот е должен да го исплати оној број парични единици на кој гласи обврската, освен

кога со закон се определува нешто друго“. Бидејќи законот за овој случај не определува ништо друго, тоа според начелото на монетарниот номинализам, не може да се измени бројот на паричните единици ако дојде до примена на вредноста на парите. Според член 10 од Законот за паричниот систем („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 49/76), сите обврски и права кои гласат на пари, а склучени се во Југославија помеѓу организации на здружен труд, други домашни правни лица и граѓани, како и граѓани со странско лице, се изразуваат во динари и се пресметуваат во средства на плаќање кои гласат на динари. Одредбите од договорот или на други правни работи кои ги оклучуваат напред наведените лица, а во кои динарската вредност на обврската се пресметува на основа цената на златото или курсот на странската валута и на други меѓународни средства за плаќање, се сметаат за ништак.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 654/84 од 7. II 1984 година)

95. Кога преплашен коњ од непрописно управување на возила сторил штета, заедницата за осигурување на имоти и лица по основ осигурување од одговорност за надоместок на штета причинета со моторно возило е должна да ја надомести така причинетата штета.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се точни наводите во ревизијата за погрешна примена на материјалното право. Во редовната постапка пониските судови утврдиле дека штетата на возилото на тужителот настанала на автопатот Тетово — Скопје, кога му налегал коњ кој бил оставен слободен во меѓупросторот на автопатот и споредниот пат. Првостепениот суд утврдил дека налетувањето на коњот на возилото на тужителот настанало како последица од непрописно управување на возила управувани од непознати возачи што се движеле по споредниот пат, кое го преплашило коњот. Тужителот кој возел со прописна брзина од 90 км/час поради изненадното излегување на коњот на автопатот од делот на слободниот простор кој бил тука увалест и тоа на два до три метри пред возилото и покрај преземените мерки на кочење и свртување во лево, успеал да го избегне само директниот судар со коњот, при што со десниот преден дел од возилото удрил во пределот на предните нозе на коњот. Од ова дошло до загинување на коњот и до настаната штета на тужителот.

Врховниот суд на Македонија, со оглед на изнесеното утврдување на пониските судови најде дека одлуката е правилна кога е уважено тужбеното барање на тужителот и се задолжени тужените ЗОИЛ „Македонија“ — централа Скопје и ЗОИЛ „Македонија“ — деловна единица Тетово солидарно да му ја надоместат штетата во износ од 38.500 динари со 7,5% камата од настанувањето на штетата.

Согласно со одредбата од чл. 173 од Законот за облигационите односи, штетата настаната во врска со опасен предмет, односно опасна дејност се смета дека произлегува од тој предмет, односно дејност, освен ако се докаже дека тие не биле причина за штетата.

Во случајов, од исказот на тужителот првостепениот суд утврдил дека преплашувањето на коњот настанало поради непрописното

управување на возилата кои се движеле на споредниот пат вршејќи наизменично претекнување едно со друго и создавајќи голема бучава од зголемувањето на гасот при претекнувањето и употребата на звучни сигнали.

Со оглед и на утврдувањето дека тужителот се движел со дозволена брзина и не можел во моментот ништо друго да преземе, освен да го избегне директниот судир со коњот кој му налетал на возилото, што и го сторил, свртувајќи на лево, првостепениот и второстепениот суд правилно ги задолжиле тужените кои се одговорни врз основа на споменатиот чл. 173 од Законот за облигационите односи и чл. 55 ст. 1 од Законот за основите на системот на осигурување на имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/76) штетата да му ја надоместат на тужителот.

Во случајов, станува збор за индиректна штета од управувањето на моторните возила како опасни предмети поради што и наводите дека нема директна причинска врска од нивното управување и настанатата штета, овој суд ги одби како неосновани. Бидејќи станува збор за објективна одговорност, каде што се претпоставува причинска врска меѓу опасниот предмет и штетата, немаат влијание врз одлуката околностите во врска со управувањето на возилото на тужителот. Меѓутоа, и покрај ова, пониските судови во случајов утврдиле дека тужителот возел со пропишана брзина и дека на патот коњот исплашен му налетал на возилото.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 766/82 од 8. II 1983 година)

96. При досудување на надоместок на нематеријална штета, судот со пресудата ќе ги утврди поодделните износи на надоместокот за секој основ по кој на оштетениот му припаѓа право на надоместок, не за повеќе основи да одредува еден износ.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Поставеното барање за надоместок на штета поради намалена работна способност е нејавно и потребно е судот да побара од тужителката да го прецизира, за тоа што како последица од намалената работна способност тужителката може да трпи како материјална, така и нематеријална штета. Окружниот суд заклучува дека дооддениот надоместок за намалена работна способност всушност се однесувал за надоместокот на штетата поради намалена животна активност. Меѓутоа, по овој основ судот ѝ досудил на тужителката посебен износ на име надоместок на штета, па не може по еден ист основ на тужителката двапати да ѝ се досудува надоместок на штета. Покрај ова треба да се има предвид дека за секој основ на име надоместок на штета потребно е поединечно да се одреди висината на надоместокот, а не како што тоа го сторил првостепениот суд, задолжувајќи ја тужената страна да ѝ плати на тужителката на име надоместок на штета поради намалена животна активност и нагрденост еден вкупен износ од 100.000,00 динари.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 99/84 од 22. III 1984 година)

97. Организацијата за одржување на патиштата не може да ја отстрани својата одговорност за штетата настаната со одронување на земјиште на јавниот пат, иако поставила соодветен сообраќаен знак за опасност од одронување, доколку не докаже дека одронувањето не можела да го спречи, или одронот да го отстрани.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, во случајов постои одговорност на страната на тужената организација „Македонија пат“ — ООЗТ Погон во Битола за штетата што ја претрпел тужителот со ненадејно одронување на земја заедно со камења врз предниот дел од неговото моторно возило. Според чл. 4 ст. 1 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата, организациите на здружен труд и други организации и органи што се грижат за јавните патишта и ги одржуваат, се должни да преземаат потребни мерки јавните патишта да бидат способни за безбеден и непречен сообраќај, а особено да ги отстрануваат недостатоците на патот поради кои на одредени места доаѓа до сообраќајни незгоди. И според чл. 5 ст. 1 од истиот закон, организациите на здружен труд и други организации и органи што се грижат за јавните патишта и ги одржуваат се должни да организираат и трајно да вршат контрола на состојбата и одржувањето на јавните патишта и на објектите на нив, на поставувањето на сообраќајни знаци и на обезбедувањето услови за безбеден и непречен сообраќај на јавните патишта. И според чл. 22 од Законот за јавните патишта, јавните патишта мораат да се одржуваат во состојба која ќе овозможи нормален и безбеден сообраќај, а според видот на коловозникот и елементите на патот. Според дадените одредби битно е дали организацијата што управува со патот ги презела потребните мерки и ги извела работите на патот што се нужни и за непречено одвивање на сообраќајот. Во случајов, како што правилно примат пониските судови, релевантно е дали поседникот, управувачот на патот тоа можел или не можел да го стори, дали за тоа имало потребни финансиски средства, дали со планот, односно со финансиската програма за изградба, одржување и за реконструкција на патиштата, што ја донесува Собранието на општината, биле предвидени средства или не, и сл. И според мислењето на Врховниот суд на Македонија, тужената организација во случајов не ги презела потребните мерки и не ги извела работите на патот што се јавуваат како нужни за безбедно и за непречено одвивање на сообраќајот. Со постоење, односно со поставување на сообраќајни знаци не се исклучува одговорноста на тужената организација. Не станува збор за случај за кој тужената организација не е одговорна, ниту за настан кој не може да ѝ се припише во вина на тужената организација. Тужената организација знаела за недостатоците на патот, за одронувањето на камења и земјиште, но не ги презела сите потребни мерки за отстранување на последиците, односно мерки кои што биле нужни за безбедно и непречено одвивање на сообраќајот. Со пропуштањето да преземе одредени потребни мерки за безбедно и непречено одвивање на сообраќајот, на страната на тужената организација се јавува вина за настанатата штета на имотот на тужителот. Според тоа, правилно е применето материјалното право кога тужбеното барање во најголем дел е уважено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 14/82 од 16. IX 1982 година)

98. Доколку со изградба на пат е променет текот на природниот водотек, сопственикот на воденицата што поради тоа не може да ја користи има право само на надоместок на стварна штета, а не и на изгубена добивка.

Од образложението:

Основано и во ревизијата од тужениот и во барањето за заштита на законитоста се укажува на погрешна примена на материјалното право.

Имено, во случајов, во текот на редовната постапка, постапувајќи по барањето на тужителот за надоместок на штета за изгубена добивка, првостепениот суд утврдил, а второстепениот суд го примил таквото утврдување, дека тужителот бил сопственик на воденица во с. Рогле, во непосредна близина на патот Скопје — Тетово. Таа воденица при градбата на патот Скопје — Тетово во 1973 год., била на полно урната, па тужителот по судски пат бил парично надоместен за урнатата воденица.

Ова тужбено барање било изјавено за изгубена добивка од воденицата за 1973, 1974 и 1975 год., бидејќи во годините што претходеле на овој период тужителот воденицата ја давал под наем на тој начин што приходот од воденицата го делел со наемателот и сведокот во овој спор Ш. Ш., а вкупниот приход за споменатите години изнесувал 119.400 динари.

Врз основа на главна вака утврдената фактичка состојба, и првостепениот, и второстепениот суд наоѓаат дека тужениот стои во обврска да му го надомести на тужителот утужениот износ на име изгубена добивка, бидејќи бил виновен за уривање на воденицата.

Уважувајќи го на овој начин тужбеното барање на тужителот, при ваква фактичка состојба, пониските судови очигледно се раководеле од општите правила на облигационото право за надоместок на штета (сега прифатени во одредбите од Законот за облигационите односи), па нашле дека тужителот во овој случај има право, покрај надоместок на стварната (обична) штета и на надоместок за изгубена добивка (испуштена корист).

Меѓутоа, Врховниот суд на Македонија не се согласува со правниот заклучок на пониските судови во врска со основаноста на барањето на тужителот за надоместок на испуштена корист, особено при состојба кога наоѓа дека суштествените и правно релевантните факти по овој спор не се утврдени.

Имено, доколку при градбата на патот бил затрупан и јазот од кој се користела вода за работа на воденицата, па со тоа настанала неможност за нејзина натамошна работа, во тој случај на тужителот не му следува право на испуштена корист.

Ваквото стојалиште наоѓа свое оправдување од следниве причини:

Според позитивните прописи, водите се добро од општ интерес и се под посебна општествена заштита, па никој нема право да врши искористување и експлоатација на водите само за овој личен интерес. Тоа значи дека во случај на промена на намената на водите што се користат за стопански потреби, приоритетен е општествениот интерес. Според тоа, доколку во случајов заради остварување на општествениот интерес — изградбата на патот, бил променет текот на водата,

односно затрупан јазот, тужителот има право само на стварна штета за оштетената воденица, а не и на изгубена корист.

Впрочем, и со Законот за водите („Сл. весник на СРМ“, бр. 6/81), во одредбата од чл. 14 е регулирано ова прашање, па се утврдува дека поранешните корисници имаат право на надоместок за вложени-те средства и труд според прописите за екотропријација, значи надоместок на стварна штета, односно правичен надоместок, а не и на надоместок на испуштена корист.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 22/83 и Гзз. бр. 39/83 од 29. IX 1983 година)

99. При одлучувањето по барањето за злоупотреба на правото, судот е овластен да испитува дали во конкретниот случај не станува збор евентуално за барање да се отстрани опасност од штета од чл. 156 од Законот за облигационите односи и според тој законски пропис да го реши спорниот случај.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Основано укажува Јавното обвинителство дека во случајов станува збор за барање да се отстрани опасност од штета во смисла на чл. 156 од Законот за облигационите односи, а не за тужбено барање врз основа на злоупотреба на правото. Разграничувањето на основот на тужбеното барање во случајов е од значење, бидејќи едни се околностите што судот треба да ги утврдува, ако станува збор за отстранување на опасност од штета, а други ако станува збор за злоупотреба на правото.

Утврдена е следнава фактичка состојба: порано на стариот пат не постоел пропуст за одвод на водите од парцелите што се наоѓаат над патот во парцелата на тужителот; со изградбата на патот е изграден пропуст кој се наоѓа до работ на северната меѓа од КП. бр. 820 и водата од тој пропуст истекува низ двете парцели на тужителот, каде што постојат и траги на протечна вода, затоа, според мислењето на Врховниот суд на Македонија, во случајов станува збор за отстранување на опасност од штета во смисла на одредбите од чл. 156 од ЗОО. Според овие одредби секој може да бара од друг да го отстрани изворот на опасност од кој му се заканува позначителна штета нему или на неопределен број лица, како и да се воздржи од дејност од која произлегува вознемирување или опасност од штета ако настанувањето на вознемирувањето или на штетата не може да се спречи со соодветни мерки. Судот по барање од заинтересираното лице ќе нареди да се преземат соодветни мерки за спречување на настанувањето на штетата или вознемирување, или да се отстрани изворот на опасноста, на трошок на држателот на изворот на опасноста, ако тој самиот не го отори тоа. Ако штетата настане во вршењето на општокорисна дејност, за што е добиена дозвола од надлежниот орган, може да се бара само надоместок на штета која ги преминува нормалните граници. Но и во тој случај може да се бара преземање на општествено оправдани мерки за спречување на настанувањето на штетата или за нејзиното намалување.

Со оглед на овие одредби, заради правилна примена на материјалното право нужно било да се испитува и утврдува дали не пос-

тоа можност да се преземат општествено оправдани мерки за спречување на настапувањето на штетата или за нејзино намалување, бидејќи од списите по делото се гледа дека со извршување на чинидбата, каква што е наложена со нападнатите пресуди, би дошло до значително поголеми штети од штетата што ја трпи тужителот со поставување на цевките за протек на природните води. Во таа смисла евентуално ќе треба да се изврши вештачење за тоа на каков начин би се регулирал протекот на водата за да не ѝ нанесе штета на нивата на тужителот.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 35/82 од 31. VIII 1982 година)

100. Со затворањето на преминот што дотогаш непречено го користеле тужителите, без да им се остави примерен рок на друг начин да го решат пристапот до недвижноста, тужената работна организација врши злоупотреба на своето право и е одговорна за штетата што на тој начин им ја нанела на тужителите.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во редовната постапка судовите примиле за утврдено дека во корист на тужениот била експроприрана парцелата КП. број 6733 со површина од 2.781 m². Парцелата била сопственост на тужителот и на неговата сестра. За доаѓање во својата овошна градина КП. бр. 6711 и КП бр. 6712 со површина од околу 3600 m² тужителот поминувал преку експроприраната парцела КП бр. 6733 m². Потоа таа парцела била оградена со жичана ограда. Корисникот им оставил при тоа премин на еден дел од оградата и тоа до 24. V 1978 година, кога тужениот, без навремено да го предупреди тужителот, го затворил преминот. За да ги отстрани последиците што настанале со затворањето на преминот, тужителот претходно се обрнал до тужениот и барал отворање на преминот. Потоа тужителот со предлог за издавање на привремена мерка бара од тужениот да ја одгради жичаната ограда односно да го отвори преминот. Предлогот на тужителот за издавање на привремена мерка бил уважен со решение на Општинскиот суд во В. од 31. V 1978 година, а извршувањето на мерката било спроведено од извршниот орган на истиот суд на 3. VI 1978 година. Поради затворање на преминот од страна на тужениот, во овој временски период тужителот не можел да изврши неопходно прокање на своите овошни дрвја и да ги применува агротехничките мерки за нивната заштита. Поради тоа, како што се прима од пониските судови, дошло до нивно заболување од физикладиум, па бил намален приносот за 95%. Со тоа тужителот бил оштетен, според извршеното вештачење, со износ од 53.200 динари.

При ваква фактичка состојба, според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, не се исклучува одговорноста на тужениот со тоа што не постоело утврдено право на службеност за премин на експроприраната парцела од страна на тужителот. При непостоење на службеност, односно право на премин преку експроприраната парцела, и според мислењето на овој суд постои одговорност на страната на ту-

жениот, бидејќи е утврдено дека тужителот и по оградувањето на експроприраната парцела поминувал преку неа за во својата овошна градина, бидејќи од страна на тужениот бил оставен отвор за премин. При тоа, со затворањето на преминот, без претходно тужениот да се предупреди дека отворот уште за одредено време ќе може да го користи, тужениот се јавува одговорен за настанатата штета на тужителот предизвикана од затворањето на отворот, односно преминот. Според тоа, од овие причини истакнати во барањето за заштита на законитоста, не постои повреда на законот кога е уважено тужбеното барање на тужителот.

Пониските судови погрешно примаат дека постои одговорност и на страната на тужителот, затоа што тој веднаш не преземал мерки преку судот по затворањето на преминот заради отстранување на штетните последици од затворањето на преминот од страна на тужениот. Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, од овие причини не може да постои одговорност на страна на тужителот, бидејќи како што се прими за утврдено, веднаш по затворањето на преминот, тужителот барал од тужениот да се отвори преминот, но неговото барање останало неуспешно. Меѓутоа, одговорност за настанатата штета на страната на тужителот може да постои ако овој имал можности во својата овошна градина да преминува преку друг имот. Во таа насока побиваната пресуда нема доволно причини и не може да се испита, иако од тужената страна е укажувано на оваа околност која може да биде од решавачко значење. Ако тужителот имал можности во овојата овошна градина да преминува и преку друга парцела, односно преку имот на друго лице, а таа можност не сакал да ја користи, постои одговорност и на негова страна за настанатата штета. Исто така во побиваната пресуда нема доволно причини за обемот на штетата за која е одговорен тужениот. Мислењето на вештото лице А. Г. што се зема како веродостоен доказ, не е дефинитивно и целосно по однос на висината на штетата. Рештото лице во своето мислење изнесува дека родноста можела да се намали до 95%, доколку било нужно прскањето, а тоа е пропуштено во интервалот од 24. V до 3. VI 1978 година. Понатаму, вештото лице изнело дека, доколку тужителот не вршел заштита на овоштарникот пред 24 V 1978 година, тоа исто така е причина за појавата на болеста. При тоа, иако мислењето било условено, се прима дека настанала штета 95%, а не и помалку. Исто така не се испитува и не се утврдува дали и колку тужителот остварил приходи од заболените овошки, или ги оставил необрани и неупотребени, односно за тоа нема причини во побиваната пресуда.

Имајќи го предвид гореизложеното, следуваше барањето за заштита на законитоста на Јавното обвинителство на Македонија да се одбие како неосновано, изјавените ревизии од тужителот и тужениот да се уважат, побиваната второстепенa и првостепенa пресуда да се укинат и предметот да му се врати на повторно судење на првостепениот суд.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 459/81 и Гзз. бр. 42/81 од 3. XII 1981 година)

101. Го злоупотребува своето право на користење на фирма носителот на работилницата кој фирмата на работилницата ја истакнува така што ја затскрива фирмата на другата работилница што се наоѓа во истата зграда, па должен е истакнатата фирма да ја отстрани.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужителот има закупено дуќан и отворено своја продавница за спортска опрема, лов и риболов под име „Македонија-спорт“ на ул. Моша Пијаде бр. 53. Оваа продавница се наоѓала западно од зградата што е сопственост на Исламската верска заедница со која тужителот имал оклучено договор за закуп. Излогот и фирмата на оваа продавница се наоѓале на ул. Моша Пијаде. Во истата зграда на источниот крај тужениот имал под закуп просторија — дуќан за вршење фотографска дејност, под име „Фото“. Овој дуќан се наоѓал југоисточно странично, сметано од продавницата на тужителот на растојание од 8 м. Занаетчискиот дуќан за вршење фотографска дејност на тужениот чиј влез се наоѓал од јужната страна, над влезната врата има поставено фирма „Фото“, како што и продавницата на тужителот над влезот има поставено ознака на својата фирма. Тужителот поставил светлечка фирма и странично од својот дуќан. Тужениот од својата фирма „Фото“ имал истакнато и на дуќанот — продавницата на тужителот и тоа висечка, отстрана, со што кога се наидува по ул. Моша Пијаде од јужната страна, фирмата на тужителот била покриена. Тужениот својата фирма — знак ја поставил и на едно дрво што се наоѓа на околу 4 м јужно од неговиот влез, така што од улицата Моша Пијаде директно се забележува таа фирма. Тужениот овој знак на својата фирма го поставил кај дуќанот — фирмата на тужителот по усна согласност од сопственикот на зградата — Исламската верска заедница.

При вака утврдена фактичка состојба, според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, пониските судови правилно го примениле материјалното право кога, уважувајќи го барањето на тужителот, утврдиле дека тужениот го злоупотребил своето право на користење на фирма и му наложиле фирмите поставени над продавницата на тужителот да ги отстрани. Имено, со поставувањето на фирмите на овој начин, како што тоа е утврдено од пониските судови, била скриена фирмата — називот на тужителот Македонија-спорт така што тоа создавало забуна кај потрошувачите. Ваквото настапување на тужениот води кон нелојална конкуренција, па тужителот основано бара заштита на својата фирма. Доползу повеќе што тужениот има законска обврска називот под кој работи занаетчискиот дуќан да го истакне над или покрај влезот на деловната просторија во која ја врши својата дејност (чл 21 ст. 2 од Законот за вршење занаетчиска дејност со личен труд и оредства во сопственост на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 9/74).

Наводите во ревизијата, дека во случајов неправилно бил применет овој закон, се неосновани бидејќи е во прашање фирма истакнатата од тужениот кој како фотограф врши лични занаетчиски услуги, па согласно со чл 3 ст. 2, во врска со чл. 1 од споменатиот закон, во случајов се применуваат одредбите од тој закон.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 465/82 од 11. I 1983 година)

102. Изјавената жалба првостепениот суд ѝ ја доставува на спротивната странка на одговор согласно со чл. 359 од ЗПП за остварување на начелото за обостраното сослушување на странките. Поради ова, кога второстепениот суд одлучувал по жалба која не ѝ е доставена на спротивната страна на одговор сторува суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 7 од ЗПП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од описите во предметот се гледа дека првостепениот суд жалбата на тужениот со сите описи ја доставил до Окружниот суд на одлучување по жалбата, без претходно примерок од жалбата да ѝ достави на спротивната странка, која може во рок од 8 дена од приемот да поднесе до првостепениот суд одговор на жалбата, како што е одредено со чл. 359 од ЗПП. Непостапувајќи според одредбите од овој законски пропис, првостепениот суд сторил суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 7 од ЗПП, бидејќи со пропуштање на доставување на жалбата на тужителите не им е дадена можност да расправаат пред судот. Поради тоа беше нужно пресудата на второстепениот суд да се укине и предметот да му се врати на првостепениот суд на понатамошна постапка со цел, согласно со чл. 359 и 360 од ЗПП, првостепениот суд примерок од жалбата да достави до тужителите, кои во рок од 8 дена од приемот можат да поднесат до првостепениот суд одговор на жалбата, а по приемот на одговорот на жалбата или по изминувањето на рокот за одговор на жалба, жалбата и одговорот на жалбата, ако е поднесен, со сите описи првостепениот суд ќе ги достави до второстепениот суд.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 8/81 од 10. II 1981 година)

103. Општината има правен интерес да поднесе тужба за утврдување, во смисла на чл. 187 од ЗПП, дека одредена недвижност станала општествена сопственост уште пред донесувањето на општиот акт за национализација, бидејќи од тоа утврдување зависи одлуката по барањето на поранешниот сопственик да му се исплати надоместок за истото земјиште.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Отфрлена е тужбата на тужителот затоа што било утврдено дека тужителот нема интерес за поднесување на тужба за признавање право на користење, во случај кога тужениот тоа право не го спорел, а земјиштето го немал во владение. Меѓутоа, од описите во предметот се гледа дека законскиот застапник на тужителот уште во тужбата и за сето време во редовната постапка барал да се утврди дека спорната катастарска парцела е во општествена сопственост поодамна и пред донесувањето на општиот акт за национализација, поради што тужениот во поведената постапка за одземање од владение не би имал право на надоместок, бидејќи тој не е поранешен сопственик на спорната парцела. Од вака поставеното тужбено барање не може да се изведе заклучок дека тужителот бара утврдување на факти и околности кои се неспорни, бидејќи, според тужбеното барање се бара утврдување на право во смисла на чл. 187 од ЗПП. Зависно од тоа како ќе се утврди, дали спорната парцела била општествена

сопственост пред донесувањето на актот за национализација или не, ќе зависи и остварувањето на барањето на тужениот во постапката за одземање од владение на парцелата за исплата на правичен надоместок. Значи, во случајов не може да се смета дека тужителот нема правен интерес за утврдување на општествена сопственост врз парцелата и пред донесување на актот за национализација. Затоа во ревизијата основано се укажува на суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 385, во врска со чл. 354 ст. 1 и со чл. 187 и 354 ст. 2 т. 13 од ЗПП.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 580/82 од 9. XI 1982 година)

104. Кога не постојат услови за спојување на постапката по тужбата и по противтужбата заради спроведување на единствена постапка, судот не може да ја отфрли противтужбата туку ќе спроведе одвоена постапка по неа.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

И првостепениот и второстепениот суд попрешиле кога пријмиле дека има основи и услови противтужбата на тужениот С. П. да може да се отфрли. Зашто и противтужбата е тужба на тужениот против тужителот во спорот што овој против тужениот порано го покренал. Со неа тужениот пред истиот суд против тужителот остварува свое самостојно тужбено барање. При постоење на услови утврдени со чл. 189 од ЗПП, судот ќе изврши спојување на двете тужби и ќе спроведе единствена постапка. Доколку не постојат услови за спојување на постапката по двете тужби и за спроведување на единствена постапка, во смисла на чл. 189 од ЗПП, не постои законско овластување тужбата на тужениот против тужителот, што е наречена противтужба, судот да може да ја отфрлува. Во таков случај, поради непостоење услови за спојување на постапката, судот ќе спроведе одвоена постапка по тужбата на тужениот (противтужбата).

Имајќи го предвид изложеното, следуваше изјавената ревизија од тужениот да се уважи, а пресудите на второстепениот и на првостепениот суд, во делот со кој е одлучено за отфрлање на противтужбата на тужениот против тужителката за враќање на износот од 38.000 динари, да се укинат и предметот во тој дел да му се врати на првостепениот суд на повторна постапка.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 539/80 од 9. X 1980 година)

105. Кога станува збор за развод на брак по заемна согласност, а странките поднесуваат спогодба за начинот на вршењето на родителските права спрема нивните малолетни деца, претседателот на советот не е овластен да донесува одлука за развод на бракот во смисла на чл. 35 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови, туку одлуката ја донесува советот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Општинскиот суд на 12. XII 1980 год. по развел бракот на странките по заемна согласност, малолетното дете ѝ го доделил на мајката на чување и одгледување, а таткото го задолжил да плаќа по 700,00

нови динари на име издршка за малолетното дете, сметано од 1. I 1980 година.

Окружниот суд одлучувајќи по жалбата на мајката во делот за издршката на детето, со пресуда од 17. II 1981 год., жалбата ја одбил како неоснована, а првостепената пресуда во тој дел ја потврдил.

Против оваа пресуда во делот за досудената издршка за малолетниот мајката поднесе ревизија поради суштествени повреди на одредбите од процесната постапка и погрешна примена на материјалното право, и предложи ревизијата да се уважи.

По оценката на наводите од ревизијата, нападнатата пресуда и другите списи по делото, во смисла на одредбите од чл. 386 од ЗПП, во врска со чл. 2 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови, Врховниот суд на Македонија најде дека:

Ревизијата е основана.

Како што се гледа од списите по делото, првостепената пресуда не содржи причини за решавачките факти, односно за тоа дека, во смисла на чл. 51 од Законот за бракот, спогодбата на странките е во интерес на малолетното дете. Во таа смисла не се ни изведуваат никакви докази во смисла на одредбите од чл. 46 од Законот за посебните процесни постапки во семејните спорови, а пресудата, спротивно на чл. 35 од тој закон е донесена од судија поединец, без учество на судии-поротници. Овие повреди не можел ни да ги отстрани второстепениот суд без да ја укине првостепената пресуда.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 313/81 од 28. IV 1981 година)

106. Доставата се смета за уредна во смисла на чл. 139 од Законот за процесната постапка кога е извршена и на лице кое врши извесни работи во и за адвокатската канцеларија, независно од тоа дали дејноста ја врши со надоместок или без надоместок.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се точни наводите во ревизијата за сторена суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 7 од ЗПП, според која суштествена повреда секогаш постои кога на странката со незаконито постапување, а особено со пропуштање на доставување не ѝ е дадена можност да расправа пред судот, со тоа што наводно доставата на пресудата на Општинскиот суд С. I, П. бр. XV, бр. 3961/78 од 18. IX 1979 година не била уредно извршена.

На доставницата за предадена пресуда П. бр. 3961/78 од 18. IX 1979 година е констатирано од судскиот доставувач дека споменатата пресуда е предадена на ден 7. XII 1979 година во канцеларијата на адвокатот Г. Ш. кој е полномошник на тужителката, на неговата секретарка, бидејќи тој не бил во канцеларијата.

Согласно со чл. 139 од ЗПП доставување на адвокатот како на полномошник може да се изврши и со предавање на списот на лице кое е вработено во неговата адвокатска канцеларија.

Во случајов, според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, не е сторена споменатата суштествена повреда на одредбите на процесната постапка во доставувањето на пресудата, бидејќи е извршена

уредна достава на пресудата во смисла на споменатиот чл. 139 од ЗПП. Вработено лице според одредбите од чл. 139 од ЗПП, според наоѓањето на овој суд, како што правилно примиле и пониските судови, не мора да е само лице кое има заоновано работен однос, туку и лице кое врши извесни работи во адвокатската канцеларија и за адвокатската канцеларија, независно од тоа дали тоа е со надоместок или без надоместок.

Секретарката С. Д. која во случајов ја примила пресудата во адвокатската канцеларија на полномошникот на тужителката адвокатот Г. Ш., како што наведува и самиот во образложението на жалбата од 3. IV 1980 година, му помагала повремено, односно вршела за него извесни работи, бидејќи тој ѝ бил полномошник на Работната организација „Метропол“ каде што таа била вработена. Не е спорно, пак, дека таа примала и други доставки, како што е и поканата за расправа по истиот предмет од 26. VI 1979 година, од што се заклучува дека постоело одобрување од адвокатот Г. Ш. ова лице да ја прима поштата во неговата адвокатска канцеларија.

Со оглед на овие околности, според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, пресудата не е предадена на олучајно затекнато лице во адвокатската канцеларија, туку на лице кое работело извесни работи за адвокатот. Поради тоа правилно е и наоѓањето на пониските судови дека доставата на пресудата е уредна, во смисла на чл. 139 од ЗПП.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 567/80 од 7. X 1980 година)

107. Кога во две тужби поднесени против разни тужени, кои се единствени сопроцесници, за ист предмет на спорот е означена иста вредност на предметот на спорот при спојувањето на процесите за утврдување на вредноста на предметот на спорот износите не се кумулираат.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужителот на 6. VII 1976 год. поднел тужба против тужените, при што вредноста на предметот на спорот ја означил со 5.000 динари. По првото рочиште, откако тужените изјавиле дека не се единствени наследници на покојниот брат на тужителот, тужителот на 14. II 1977 год., доставил друга тужба и против другите тужени во која исто така вредноста на спорот ја означил со 5.000 динари.

Во исто време тужителот доставил и подавка со која го прецизирал барањето против тужените, така што барањата во тужбата против едните тужени и прецизираното барање против другите тужени се потполно идентични. Во подавката за прецизираното барање против другите тужени тужителот навел дека според кажување на некои познати разбрал оти наследници на покојниот му брат биле другите тужени. Во одговорот на тужбата тие истакнале дека имале и други наследници, поради што тие не биле единствено пасивно легитимирани по овој спор. Тужениот изјавил дека за да го отстранити тој недостаток нема да ја проширува тужбата против другите законски наследници на покојниот им брат, бидејќи бил овесен дека тие нема да се прифатат како тужени, поради што ќе поднесе посебна тужба и ќе предложи спојување на двата спора.

При ваква состојба, кога и во тужбата против едните тужени и во тужбата против другите тужени вредноста на спорот е означена со 5.000 динари, а станува збор за ист имот, односно за наполно идентични барања од страна на тужителот, за определување на вредноста на спорот, според мислењето на овој суд меродавна е вредноста на имотот, односно на предметот на спорот, без оглед на тоа што за истиот предмет на спорот, односно имот, се поднесени две тужби — едната против едните наследници на покојниот му брат, а другата против други наследници на покојниот му брат, кои се единствени сопарничари во смисла на одредбите од чл. 201 од ЗПП.

Со оглед на тоа што предметот на тужбеното барање е еден ист имот, без оглед на тоа што е содржан во повеќе формални тужби против повеќе тужени, вредноста на предметот на спорот која е од значење за дозволеноста на ревизијата, не се определува со кумулирање на вредностите на двете тужби, туку со единствената вредност на имотот која е означена и во двете тужби, а тоа е 5.000 динари.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 124/80 од 27. III 1980 година)

108. Не се смета за прво рочиште, во смисла на чл. 465 ст. 1 од ЗПП, рочиштето за главна расправа закажано по укинување на пресудата и кога предметот е вратен на повторно судење, кога на првостепената пресуда ѝ претходело одржано рочиште.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужителката на расправата на ден 27. XII 1978 година не се јавила, иако била уредно повикана, па првостепениот суд со решението П. бр. 150/78 од 27. XII 1978 година, сметал дека нејзината тужба за надоместок на штета во износ од 800 динари е повлечена, согласно со чл. 465 од ЗПП, бидејќи станува збор за спор од мала вредност, а второстепениот суд ова решение го потврдил.

Меѓутоа, од списите по предметот се гледа дека по истиот предмет од страна на општинскиот суд по одржани расправи е донесена пресудата П. бр. 342/76 од 5. III 1977 година, која по жалби на странките е укината од страна на окружниот суд, со решение Гж. бр. 3078/77 од 7. II 1978 година, и предметот му е вратен на првостепениот суд на повторно судење. Потоа е закажана расправата на ден 27. XII 1978 година, кога поради недоаѓањето на тужителката, првостепениот суд со решение П. бр. 150/78 сметал дека тужителката тужбата ја повлекува.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, првостепениот суд, со донесеното решение, и второстепениот суд, кој го потврдил тоа решение, погрешно го примениле законот — чл. 465 ст. 1 од ЗПП. Согласно со чл. 408 ст. 2, во врска со чл. 395 ст. 2 од ЗПП, овој суд ги укина и двете решенија и предметот му го врати на првостепениот суд на повторно судење, поради следново:

Согласно со одредбата од чл. 465 ст. 1 од ЗПП, ако тужителот не дојде на првото рочиште за главната расправа, а уредно е викан, ќе се смета дека ја повлекол тужбата. Според ст. 2, пак, од истиот

член, ако на некое подоцнежнo рочиште изостанат двете странки, судот ќе го одложи рочиштето. Ако и на новото рочиште не дојдат двете странки, ќе се смета дека тужителот ја повлекол тужбата.

Врховниот суд на Македонија најде дека во случајов не може да се примени наведениот чл. 465 ст. 1 од ЗПП, бидејќи не станува збор за прво рочиште. Првостепената пресуда во случајов била укината, а на одржаната расправа во постапката пред првостепениот суд на ден 25. I 1977 година, и на ден 5. III 1977 година, тужителката присуствувала. Во повторната постапка, што уследила по укинувањето на пресудата, на рочиштето на 27. XII 1978 година, тужителката навистина, иако била уредно повикана, не дошла, ниту своето недоаѓање го оправдала. Но, судовите не можеле поради нејзиното недоаѓање да сметаат дека тужбата е повлечена согласно со чл. 465 ст. 1 од ЗПП, кога тужителката присуствувала на расправите на ден 25. I 1977 година и на 5. III 1977 година, а единствено ваква одлука судовите можеле да донесат под претпоставка од чл. 465 ст. 2 од ЗПП, што во случајов не е утврдено.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 8/80 од 26. II 1980 година)

109. Постои суштествена повреда на одредбите од процесната постапка доколку судот ја заклучил главната расправа со тоа што да изврши увид во одредени списи, а при тоа странките не се откажале од расправањето по тие докази, односно советот не констатирал дека такво расправање не е потребно.

Од образложението:

Основан е наводот во ревизијата за суштествени повреди на ЗПП кои се состојат во тоа што првостепениот суд ја заклучил расправата на 6. IX 1983 година, задолжувајќи ги странките дополнително да ги доставуваат доказите што ги имаат (без да одреди кои се тие докази), а кои судот ќе ги цени вон расправата. Ваквото процедурирање е во спротивност со чл. 304 ст. 2 од ЗПП. Според таа одредба е предвидена можноста за заклучување на расправата само кога останало да се прибават извесни списи што содржат докази потребни за одлучувањето, или ако треба да се почека записник за доказите изведени од замолниот судија (значи точно определени писмени докази), а странките ќе се откажат од расправањето за тие докази или советот смета дека тоа расправање не е потребно. Во конкретниов случај, од записникот за споменатата расправа ниту се гледа каков доказ странките се задолжени дополнително да доставуваат, ниту дека постои откажување на странките да расправаат по тие докази, ниту дека има констатација на судот оти расправањето на странките по дополнително доставените докази е непотребно и зошто. Ова претставува суштествена повреда на ЗПП од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 304 ст. 2 и чл. 4 и 5 од ЗПП, на која повреда е укажано во жалбата изјавена против првостепената пресуда од 6. IX 1983 година. Меѓутоа, окружниот суд го одбил како неоснован ваквиот жалбен навод како и жалбените наводи за нецелосна и погрешно утврдена фактичка состојба и за погрешна примена на материјалното право и првостепената пресуда ја потврдил, а со тоа и

самиот ја сторил истата повреда на ЗПП, на која сега основано се укажува во ревизијата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 407/84 од 11. IX 1983 година)

110. Не постои пресудена работа ако по претходниот спор тужителот барал спрема тужениот да се утврди дека станал сопственик на одредена недвижност по основ на договор за купопродажба со тужениот, а во новиот спор тужителот бара да се задолжи тужениот да го исполни договорот за купопродажба, со тоа што ќе изврши пренос на правото на користење на недвижноста.

Од образложението:

Точен е наводот од ревизијата дека второстепениот суд погрешил кога, повикувајќи се на чл. 333 од ЗПП, првостепената пресуда ја укинал, а тужбата на тужителот ја отфрлил. Ова затоа што, и покрај тоа што станува збор за исти странки, во случајов помеѓу овој спор и порано заведениот спор помеѓу странките П. бр. 547/76 не постои ист правен основ, со оглед на тоа што во поранешниот спор како правен основ било утврдување на сопственост, додека во сегашниот спор правен основ е утврдување на постоење на договор за купопродажба помеѓу тужителот и сопругот на тужената, која е единствен негов наследник, и исполнување на тој договор со задолжување на тужената да го изврши преносот на правото на трајно користење. Значи, во поранешниот спор, што тужителот го изгубил, се барало да се утврди дека тој станал сопственик по основ на купопродажба, но бидејќи договорот не бил исполнет, таквото барање било одбиено како неосновано. Во конкретниот случај, пак, тужителот бара исполнување на договорот со упис во јавна книга на правото на трајно користење на спорниот имот од име на тужената на име на тужителот. Вака поставениот правен основ, според мислењето на Врховниот суд на Македонија не е идентичен со поставениот правен основ во спорот П. бр. 547/76, кој е правосилно завршен со донесената пресуда од 6. III 1979 година.

Поради пореизнесеното следувајќи, согласно со чл. 400 ст. 4 во врска со чл. 394 ст. 1 од ЗПП, ревизијата на тужителот да се уважи, решението на окружниот суд да се укине и предметот да му се врати на истиот суд на повторна постапка.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 908/82 од 26. V 1983 година)

111. Не постои идентитет на тужбеното барање, а со тоа и пресудена работа кога во едниот спор тужителот спрема тужениот барал да се утврди дека има право на сопственост врз основа на договор за подарок, а во другиот тужениот спрема тужителот бара да се редуцира таквиот подарок заради намиравање на нужниот наследен дел.

Од образложението:

Врховниот суд на Македонија не го дели мислењето изразено во барањето за заштита на законитоста дека правосилната одлука по

противтужбеното барање на првотужената би довело до правосилно пресудена работа во врска со тужбеното барање на второ и третотужените за реализирање на нивниот нужен дел. Пред сè, за да постои пресудена работа, не е доволно само процесот да се води помеѓу исти странки и да се заснова врз иста фактичка состојба, како што тоа се истакнува во барањето, туку е потребно и тужбеното барање да е идентично. Барањето од противтужбата на првотужената е дека е сопственик на куќата по основ на договор за подарок. Додека барањето на второ и третотужените во посебниот процес е да се поништи договорот за подарок заради утврдување на правото на нужниот дел. Според тоа, очигледно е дека нема идентичност на тужбените барања. Од ова се гледа дека не постои иста фактичка основа на тужбените барања, бидејќи фактичката основа на противтужбеното барање на првотужената во овој спор е постоење на договор за подарок во нејзина корист, додека фактичката основа на тужбеното барање на второ и третотужените во другиот процес е постоењето на релативниот однос со сега покојниот, од кој произлегува право на нужен дел што е повреден со подарокот сторен на првотужената. Значи и уште повеќе неопходно е претходно да се утврди постоењето на договорот за подарок за да може да се бара намалување на подарокот заради реализирање на нужниот дел. Оттука произлегува дека во другиот процес заведен по тужбата на второ и третотужените ќе се појде од неспорноста на подарокот сторен на првотужената што произлегува од оваа пресуда во овој спор и така утврдениот подарок ќе се намали доколку со него е повреден нужниот наследен дел на второ и третотужените.

(Одлука на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 43/84 и Рев. бр. 475/84 од 25. X 1984 година)

112. При признавањето на странска судска одлука со која е досудена издршка, судот не е овластен да ја испитува висината на досудената издршка.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се точни жалбените наводи дека пресудата на странскиот суд не е правосилна, дека жалителот не учествувал во постапката, како и дека не примил тужба, ниту дал одговор на тужбата. Согласно со чл. 88 од Законот за решавање на судири на законите со прописите на други земји во определени односи („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 43/82), предвидено е дека странска судска одлука ќе се признае ако подносителот на барањето за признавање и извршување поднел потврда за правосилноста на одлуката според правото на државата во која е донесена, а лицето за кое се однесува учествувало во постапката или примило покана и тужба, односно се впуштило во расправање по главната работа. Во конкретниот случај, како што се гледа од списите приложени кон предметот, а посебно од пресудата на странскиот суд должникот учествувал во постапката, се впуштил во расправањето по главната работа, а за правосилноста на пресудата постои службен печат, поради што, жалбените наводи истакнати во оваа смисла се јавуваат како неосновани.

При ваква состојба и според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, првостепениот суд правилно го применил материјалното право со побиваното решение, бидејќи се исполнети условите за признавање и извршување на странската судска одлука од поренаведените причини.

Жалбениот навод на должникот дека висината на издршката е превиоко одмерена е неоснован, од причини што овој суд единствено ја цени дозволеноста на исправата за нејзино признавање и извршување и не може во случајов да интервенира околу одредувањето на висината на досудената издршка.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Гж. бр. 8/84 од 8. XI 1984 година)

113. Присилната наплата на местен самопридонес ја спроведува органот на управата за приходи на собранието на општината, а не судот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Предмет на тужбеното барање на тужителот е наплата на местен самопридонес усвоен со одлука за распишување на местен самопридонес, за која по пат на референдум граѓаните од територијата на месната заедница се произнеле позитивно. Издадениот платен налог спрема тужениот се однесува на сума од 3.000 динари.

Согласно со член 89 од Законот за придонесите и даноците на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 5/65) кој важел во времето на задолжувањето на тужениот, надлежниот орган на општинското собрание врз основа на Одлуката за воведување на самопридонес врши обложување и наплата на самопридонесот на начинот пропишан за придонесите, односно даноците. Согласно со чл. 89 од истиот закон, обврските по самопридонесот што обврзаникот не ќе ги изврши во определениот рок се извршуваат со принудна наплата. Според ст. 2 од овој член, принудната наплата ја спроведува надлежниот орган на општинското собрание. Впрочем, оваа одредба е прифатена и со чл. 21 и 24 од постојниот Закон за општите начела на самопридонесот („Сл. весник на СРМ“, бр. 27/78).

Со оглед на изнесените законски одредби со кои е предвидено дека присилната наплата на месниот самопридонес ја спроведува надлежниот орган на општинското собрание, Врховниот суд на Македонија го уважи барањето за заштита на законитоста, согласно со чл. 408 ст. 2, чл. 394 и чл. 354 ст. 2 т. 3, во врска со чл. 16 од ЗПП и одлучи да се отфрли тужбата, бидејќи решавањето на оваа правна работа не спаѓа во судска надлежност.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзв. бр. 43/80 од 29. V 1980 година)

114. Во случај на повреда на користењето на патот како добро во општа употреба, заштита може да се бара пред надлежниот општински орган на управата, бидејќи согласно со чл. 18 од Законот за патиштата, на јавните патишта, како добро во општа употреба, не можат да се стекнуваат имотни права.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Патот на кој е почнато со копање на темелите за градба на привремена деловна просторија од страна на тужениот во катастарот се води како КП. бр. 821 и тоа како пат — општонароден имот. Согласно со чл. 18 од Законот за патиштата („Сл. весник на СРМ“, бр. 15/80) на јавните патишта, како добро во општа употреба не можат да се стекнуваат имотни права. Според тоа, на добрата во општа употреба не може ни да се врши владение во праѓанско-правна смисла на зборот, така што и доколку дојде до повреда на користењето на одредени лица на патот како јавно добро, во тој случај заштитата може да се бара пред надлежниот општински орган на управата.

Со оглед на тоа што тужителите на овој пат како јавно добро не можеле да стекнат владение, тие ниту можат да бараат заштита на некакво владение во судска постапка во смисла на одредбите од Законот за основните сопственосно правни односи, односно на Законот за процесната постапка. Поради тоа следувало и нивното тужбено барање да се одбие како неосновано, па во таа смисла и првостепениот и второстепениот суд погрешно го примениле материјалното право, кога го уважиле тужбеното барање.

Поради горното, согласно со цитираните законски одредби, во врска со одредбата од чл. 395 ст. 1 од ЗНП, следуваа и двете решенија да се преиначат и да се одбие тужбеното барање на тужителите.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 43/81 од 23. VI 1981 година)

115. Не е дозволен предлогот за определување на друг стварно надлежен суд да постапува по тужба која има намера да се поднесе, но се уште не е поднесена.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Предлагачот доставил до овој суд предлог за определување на друг општински суд на територијата на СР Македонија да постапува по неговата тужба што има намера да ја поднесе заради утврдување на правото на сопственост и предавање во владение на недвижност од причина што тужениот е претседател на окружниот суд кој е повисок суд на стварно и месно надлежниот суд што треба да постапува по тужбата што има намера да ја поднесе предлагачот.

Предлогот е недозволен.

Според чл. 68 највисокиот суд од определен вид во Републиката може по предлог од странката, или од надлежниот суд да определи во одделен предмет да постапува друг стварно надлежен суд од неговото подрачје, ако е очигледно дека така полесно ќе се спроведе постапката, или ако за тоа постојат други важни причини.

Според одредбите на наведениот чл. 68 се гледа дека предлог до Врховниот суд на Македонија, како највисок суд на СРМ, може да поднесе странката или надлежниот суд, што претпоставува дека веќе е поднесена тужба и е започната процесната постапка. Во случајов, пак, како што и самиот предлагач во предлогот наведува, сè уште процесната постапка не е поведена, па и нема можност, пред поведување на постапката, да се бара определување на друг суд во смисла на чл. 68 од ЗПП, да постапува по тужбата што допрва има намера да ја поднесе.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 20/81 од 3. III 1981 година)

116. Судот на здружениот труд не е надлежен да одлучува по барања за надоместок на штета што ја претрпел работникот на работа, доколку работникот покрај основната организација на здружениот труд со тужбата тужи и трети лица кои се одговорни за надоместок на штета.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужителот поднел тужба до Општинскиот суд против тужените за надоместок на штета.

Општинскиот суд се огласил за стварно ненадлежен да постапува по тужбата и смета дека по оваа правна работа треба да одлучува Основниот суд на здружен труд.

Основниот суд на здружен труд предизвикал судир на надлежност и предметот го испрати на одлучување пред Врховниот суд на Македонија, наведувајќи дека во случајов треба да одлучува редовниот суд од општа надлежност, а не судот на здружениот труд.

Стварно и месно надлежен да одлучува во правната работа помеѓу странките во спорот е општинскиот суд, од следниве причини:

Според чл. 208 од Законот за здружениот труд е предвидено дека доколку работникот претрпи штета на работа или во врска со работа, има право од основната организација да бара надоместок на штета според општите начела за одговорност за штетата. Ако основната организација во пропишаниот рок не ја надомести штетата, работникот има право надоместокот на штетата да го бара пред судот на здружениот труд.

Во случајов тужителот своето тужбено барање за надоместок на штета во врска работниот однос не го поставил само спрема работната организација, каде што го здружил својот труд, туку и спрема тужените трети лица, евентуално одговорни за надоместување на штетата.

При состојба кога тужителот побарува надоместок на штета во врска со работен однос, не само спрема основната организација каде што го здружил трудот во времето на повредувањето и настапувањето на штетата, туку и спрема трети лица за кои смета дека се одговорни за штетата, тогаш надлежен да одлучува е редовниот суд од општа надлежност, а не судот на здружен труд.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 46/82 од 16. IX 1982 година)

117. Кога со одлука на Уставниот суд е укината општинската одлука за реализација на деталниот урбанистички план, врз основа на кој од тужителката е одземено од владение национализирано неизградено градежно земјиште, барањето на таквото земјиште може да се бара по пат на повторување на управната постапка, а не во процесна постапка.

Од образложението:

Со решение УП. бр. 11-233 од 11. III 1980 година, во корист на општината, а за изградба на стопански двор на второтужениот, одземено е од користење на тужителката градежното неизградено земјиште КП. бр. 10821 со површина од 7.764 m². Со пресуда на Врховниот суд на Македонија тужбата на тужителката против решението У. бр. 10-773/1-80, со кое е потврдено решението број 11-233 од 11. III 1980 година е одбиена како неоснована. Утврдено е и тоа дека Уставниот суд на Македонија со одлука У. бр. 35/81 од 23. IX 1981 година ја укинал одлуката за донесување план за реализација на индустрискиот дел — фаза детален урбанистички план донесена од Собранието на општината на седницата од 31. III 1977 година. Исто така е утврдено дека била поведена постапка за надоместок на експроприран имот и со решение на општинскиот суд задолжена е тужената општина да исплати надоместок за одземената недвижност вкупно 550.207 динари. Окружниот суд решението за надоместокот за градежното земјиште и за ѕидаријата од камен го потврдил, а за насадите го укинал.

При вака утврдена фактичка состојба, бидејќи предметната недвижност станала општествена сопственост, во оваа постапка тужителката не можела да биде активно легитимирана да го води овој спор, поради што е одбиено барањето како неосновано, а поради тоа е одбиено и барањето и за издавање на привремена мерка.

Окружниот суд, прифаќајќи ги причините изнесени во првостепената пресуда, исто така смета дека тужителката не е активно легитимирана да го води овој спор, бидејќи го изгубила правото на сопственост со експроприрањето на недвижноста во управната постапка.

И според мислењето на Врховниот суд на Македонија, пониските судови правилно одлучиле кога го одбиле тужбеното барање на тужителката како неосновано. Во случајов, во управна постапка со решение на управен орган од тужителката било одземено градежното неизградено земјиште. Тужителката водела спор и пред Врховниот суд на Македонија, побивајќи ги решенијата на управните органи, при што и во оваа постапка по тужбата на тужителката во управната постапка и е одземено градежното неизградено земјиште. Затоа според мислењето на овој суд доколку тужителката смета, со оглед на одлуката на Уставниот суд на Македонија, дека земјиштето треба да ѝ се врати во владение, ќе треба во таа, односно управната постапка, со барање за повторување на постапката, да бара да се одменат решенијата на управните органи и земјиштето да ѝ се врати во владение. Доколку во таа постапка успее во спорот и земјиштето ѝ биде вратено во владение само во таков случај доколку биде вознемирувана од некој, може по судски пат да бара да ѝ се врати земјиштето. При постоењето на одлуките на управните органи за

одземање на прадежното неизградено земјиште тужителката во оваа постапка нема право да бара тоа да ѝ се врати во владение.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 405/82 од 7. X 1982 година)

118. Во спор за исплата на волонтерски додаток за вршење на функцијата претседател на општинско собрание, надлежен е да постапува судот на здружениот труд, бидејќи волонтерското вршење на функцијата не може да се смета привремена, односно повремена работа.

Од образложението:

Основниот суд на здружениот труд се огласил за стварно надлежен да постапува по предлогот на предлагачот против учесникот општината, за исплата на волонтерски додаток за вршење на функцијата претседател на Собранието на општината во периодот од 1. IX 1981 до 30. IV 1982 година, и по правосилноста на решението за ненадлежност предметот му го отстапил на општинскиот суд.

Општинскиот суд сметајќи дека тој не е надлежен да постапува по предлогот, предметот го достави до Врховниот суд на Македонија за решавање на судирот на надлежност, а во смисла на одредбите од чл. 23 ст. 3 од ЗПП, сметајќи дека основниот суд на здружениот труд погрешно ценил оти по ова спорно прашање е надлежен да постапува и да одлучува општинскиот суд.

Врховниот суд на Македонија во совет составен во смисла на чл. 50 ст. 2 од Законот за редовните судови, врз основа на чл. 23 ст. 3 од ЗПП најде дека за одлучување по оваа правна работа стварно и месно е надлежен основниот суд на здружен труд, од следниве причини:

Со одредбите на чл. 175 ст. 1 од Законот за здружениот труд е предвидено: „се смета дека работникот кој за основната организација врши привремени или повремени работи не е во работен однос во смисла на овој закон“.

Во ст. 2 од истиот член е регулирано која работа се смета како привремена, односно повремена во смисла на ст. 1 од чл. 175 од Законот за здружениот труд. Имено, како привремена, односно повремена работа се смета работата што врз основа на договор се врши во основната организација, а која, со оглед на нејзиниот процес на трудот, не се врши како постојана и непрекината работа, туку трае определено пократко време или потребата од вршење на таа работа настанува од време навреме. Со Законот се утврдуваат условите под кои можат да се склучуваат договори за извршување на овие работи и нивното траење.

Со чл. 16 ст. 2 и чл. 17 ст. 1 од Законот за работните односи, пак, е предвидено: „работен однос на определено време се заснова само по исклучок и тоа во случаи: кога работите по овојот карактер траат определено време (сезонски работи, одделни работи во театар, радиотелевизија или при снимање на филмови, во угостителството и туризмот и слично); кога привремено се зголеми обемот на работа (привремени работи на утовар и истовар, зголемено побарување на сезонски стоки, организирање и настап на саеми и пана-

ѓури и слично) и кога заради вршење на работи и работни задачи треба да се замени привремено отсутен работник (отслужување на воен рок, подолго отсуство, боледување и слично). Случаите кога во ООЗТ може да се заснова работен однос на определено време се утврдуваат со самоуправен општ акт, а во согласност со законот“.

Вршењето на функцијата претседател на Собранието на општината волонтерски не може да се смета како повремени или привремена работа, во смисла на цитираните законски прописи, што впрочем се заклучува и од околноста што помеѓу странките не постои договор за вршење повремени или привремена работа, оклучен во духот на цитираните законски прописи, туку прашањето за волонтерски додаток се уредува со самоуправни општи акти на општината и конкретни решенија донесени врз основа на тие акти.

На ваквиот однос, според тоа, не може да му се даде третман на граѓанско-правен однос во смисла на чл. 175 ст. 1 од Законот за здружениот труд, за чие разрешување би бил надлежен редовниот — општинскиот суд. Напротив разрешувањето на спорното прашање околу исплатата на волонтерскиот додаток на предлагачот за вршење на функцијата претседател на Собранието на општина, за предметниот период, спаѓа во надлежност на Основниот суд на здружениот труд во смисла на чл. 19 од Сојузниот закон за судовите на здружениот труд.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 67/83 од 10. XI 1983 година)

119. Редовниот суд е надлежен да постапува и да одлучува по тужбеното барање за заштита на веќе стекнатите права на гробно место, во случај кога тие права се повредени од страна на трето лице.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Подносителот на барањето погрешно донесува заклучок дека по конкретната правна работа судот не е надлежен да постапува и да одлучува, туку дека за тоа е надлежен органот на управата, односно организацијата на која ѝ е дадено јавно овластување во вршењето на работите околу управувањето со гробиштата.

Имено, конкретниот спор меѓу процесните странки не се однесува на правото на изградба, употреба или управување со гробно место, односно за конституирање на право на користење на гробно место — во кој случај, според позитивните прописи, па и според Законот за гробиштата на чии одредби се укажува во барањето, е определена надлежност на орган на управата.

Со поднесената тужба се бара да се утврди дека тужените немаат право да постават надгробна плоча на предметното гробно место, тие да се задолжат поставената надгробна плоча да ја отстранат и во иднина да не му попречуваат на тужителот во користењето на означеното гробно место. Според тоа, со тужбата се бара заштита на веќе востановеното право на користење на гробно место и на објектите изградени на тоа место, а таква заштита не може да даде органот на управата, туку судот. Имено, со уплата на одреден надоместок на организацијата на која ѝ е дадено јавноправно овластување во вршење на работите околу управувањето на гробиштата, се

конституира за одредено време право на користење на гробното место. Овој надоместок, по правило, ги опфаќа трошоците за ископување на гробот, за одржување на гробното место и сразмерен дел на трошоците за уредување, одржување и управување со гробиштата. Според тоа, актот на востановување на правото на користење на гробно место и извршување на наведените работи, му е доверено на орган на управата.

Меѓутоа, по конституирање на тоа право, се воспоставува и поинаков правен режим на тоа гробно место. Имено, корисникот може на тоа место да подигне надгробен споменик, споменикот слободно да го отстрани и да располага со него, како и да врши други права — доколку не се во спротивност со пиететот кон покојниот или со моралните сфаќања на општествената средина, а правна заштита при евентуална повреда на тие права од страна на трети лица, дава судот, бидејќи тоа веќе не подлежи на административната регулатива, туку е пропуштено на волја на корисникот, се разбира, во границите на дадените овластувања што за него произлегуваат од правото на користење. Ова дотолку повеќе што, како што е веќе споменато, надгробните споменици и другите објекти на гробовите можат да бидат предмет на граѓанскоправен промет, односно предмет на сопственост, а заштитата на тие права е доверена на судот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 44/84 од 13. XI 1984 година)

120. Во спор за смеќавање на посед во кој двете странки се организации на здружен труд, надлежен е да постапува окружниот стопански суд, а не општинскиот суд.

Од образложението:

Општинскиот суд со свое решение од 17. I 1984 год. се огласил за стварно ненадлежен: да постапува по тужбата на тужителот ООЗТ Шумско стопанство К., против тужениот ООЗТ Шумско стопанство КП, за нарушено владение, и по правосилноста на решението предметот му го отстапил на Окружниот стопански суд, како на стварно надлежен суд.

Окружниот стопански суд, со својот акт од 24. II 1984 год., предметот му го достави на Врховниот суд на Македонија, за решавање на судирот на надлежноста, сметајќи дека во случајот Општинскиот суд погрешно оценил дека не постои негова надлежност за постапување по оваа правна работа.

Врховниот суд на Македонија, во смисла на чл. 23 ст. 2 од ЗПП, најде дека за постапување во оваа правна работа стварно надлежен е Окружниот стопански суд, од следниве причини:

Согласно со чл. 508 ст. 2 од ЗПП, ако по влегувањето во сила на овој закон (1. VII 1977 год.), биде укината првостепената одлука од ст. 1 на овој член, нагамошната постапка ќе се спроведе според овој закон. Во конкретниот случај, првостепената одлука со решение на второстепениот суд била укината по влегувањето во сила на овој закон, па согласно со цитираната законска одредба нагамошната постапка ќе се спроведе според одредбите на овој закон, каде што пак, во чл. 489 од ЗПП, по оваа правна работа е предвидено да

се применуваат правилата на постапката во стопанските спорови, бидејќи обете странки се организации на здружен труд.

Поради изложеното следува да се одлучи како во диспозитивот на ова решение, а согласно со чл. 23 ст. 2 од ЗПП.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 13/84 од 6. III 1984 година)

121. Судот, а не станбениот орган на општината е надлежен за утврдување својство на состанар.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Неосновано во ревизијата се укажува на суштествена повреда на одредбите од процесната постапка, во смисла на тоа дека одлучувањето по конкретната правна работа не е во надлежност на редовен суд, туку на управен орган, при што се посочува и на решението донесено од секретаријатот за комунално-станбени работи и урбанизам од 10. IV 1980 година, со кое за носител на станарското право на спорниот стан е определена тужената.

Според наоѓањето на овој суд, тужбеното барање на тужителот — да се утврди дека спрема тужената има својство на состанар на дел од спорниот стан (со точно определени простории кои тој ги користи), не е барање за конституирање на право што би ја исклучувало судската надлежност. Имено, ваквото барање на тужителот претпоставува веќе постоење на правен однос меѓу процесните странки во кој однос тужителот има правен интерес да се утврди одржината на правото, односно на правниот однос онаков каков што тој постои. Со ваквото барање и донесената позитивна одлука, по него, не се задира во законноста и правилноста на решението на управниот орган со кое тужената е определена за носител на станарското право на тој стан. Напротив, таквата околност, дава основ тужителот да бара заштита на своите права врз делот од спорниот стан што тој го користи, а спрема носителот на станарско право на тој стан (во случајов тужената, а претходно нејзиниот сега покоен брачен другар — поранешен носител на станарско право од кого тужената и го извлекла таквото својство за себе).

Тужбеното барање поставено на овој начин кога правната положба на тужителот се покажува како неизвесна и во однос кон тужената, а потребата од отстранување на оваа неизвесност е оправдана за да се опречи идната повреда на тие права, односно на со право признатите интереси на тужителот, е барање во смисла на чл. 187 од ЗПП, за кое е надлежен да одлучува процесниот суд. Поради тоа неосновани се тврдењата за судска ненадлежност, а и на истакнувањата за пресудена работа, со оглед на тоа што во оваа постапка не се бара да се определи носител на станарско право на предметниот стан (што е сторено со веќе споменатото решение на управниот орган), туку заштита на правата на тужителот токму во однос на носителот на станарското право.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 494/84 од 30. X 1984 година)

122. Општинскиот суд како редовен суд, а не судот на здружениот труд, е надлежен да одлучува во спор на работна организација за поништување на договор за размена на станови против учесниците во размената.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Општинскиот суд со решение од 18. VI 1982 година, се огласил за стварно ненадлежен да постапува по тужбата на тужителот РО „МИГ“ против тужените, за поништување на договор за размена на стан склучен помеѓу тужените, и по правосилноста на решението за ненадлежност предметот со сите списи му го отстапил на надлежност на Основниот суд на здружениот труд.

Основниот суд на здружениот труд, сметајќи дека тој не е надлежен да постапува по предметот, со решение од 6. I 1984 година предметот го достави до Врховниот суд на Македонија за решавање на судирот на надлежноста, во смисла на чл. 23 ст. 3 од ЗПП, сметајќи дека Општинскиот суд погрешно цени дека по овој спор е надлежен Основниот суд на здружениот труд.

Врховниот суд на Македонија во совет, составен во смисла на чл. 50 ст. 2 од Законот за редовните судови, врз основа на чл. 23 ст. 3 од ЗПП, најде дека за одлучување по оваа правна работа стварно и месно надлежен е општинскиот суд, од следниве причини:

Во случајов, не станува збор за право на распределба на станови, односно средства издвоени од доходот за задоволување на заеднички потреби на работниците, бидејќи постапката за самоуправни распределба на тие средства е завршена и станите што се предмет на договорот за размена чие поништување се бара им се дадени на користење на тужените. Значи, фазата на самоуправни располагање со општествени средства стекнати од средствата на заедничка потрошувачка е завршена, а само во таа фаза судот на здружениот труд е надлежен да интервенира заради заштита на евентуално повредено самоуправни право. По тоа, давателите на станите на користење, под условите предвидени во Законот за станбените односи, можат да дозволат или да ускратат замена на станите, но со тоа не доаѓа до промена, односно до намалување или зголемување на фондот за заедничка потрошувачка, бидејќи при замената на станите се менува само носителот на станарското право, а не и правото на давање стан на користење, кое останува на сопствениците на тие станови. Поради тоа, спорните прашања во врска со согласноста за размената на станите во општествена сопственост, со одредбите на ЗСО, се ставени во надлежност на редовниот суд, а таков стварно и месно надлежен суд во конкретниот случај е општинскиот суд.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 7/84 од 7. II 1984 година)

123. Против одлуките на Судот на здружениот труд на Македонија не е дозволено изјавување на правен лек, редовен или вонреден, пред Врховниот суд на Македонија.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Учесникот поднесе барање за заштита на законитоста до овој суд против Одлуката на Судот на здружениот труд на Македонија

Рож. бр. 331/80, со која е потврдена Одлуката на Основниот суд на здружен труд во Б. Ро. бр. 212/79 од 26. XII 1979 година.

Барањето е недозволено.

Согласно со чл. 13 од Законот за судовите на здружениот труд („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/74) во постапката пред судовите на здружениот труд се применуваат одредбите од глава I-XXIV од Законот за процесната постапка, доколку одговараат на природата на спорот за кој судот одлучува и ако не им се противни на одредбите од тој закон. Со истиот закон е предвидено дека против одлуката на судот на здружениот труд донесена во прв степен, секој учесник во постапката може да изјави жалба во рок од 15 дена од денот на доставувањето на одлуката — член 35 ст. 1, а од другите правни средства натаму е предвидено поведување на постапка пред надлежниот Уставен суд за оценка на уставноста и законитоста на правосилна одлука на судот на здружениот труд, со која се уредуваат самоуправните односи и со неа се заменува или се дополнува самоуправен општ акт. Како вонреден правен лек предвидено е и повторување на постапката во случаи определени со законот. Други правни лекови, освен овие, во постапката пред судовите на здружениот труд не се предвидени, а ниту пак е предвидено дека Врховниот суд на Македонија има некакви надлежности во однос на одлуките на судовите на здружениот труд.

Со оглед на горното, бидејќи не постои надлежноста на Врховниот суд на Македонија, барањето на учесникот е отфрлено како недозволено.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 60/80 од 29. VIII 1980 година)

124. Не е дозволена ревизија во вонпроцесна постапка за одредување на единствен носител на станарско право.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Окружниот суд со нападнатото решение ја одбил жалбата на противникот и го потврдил решението на општинскиот суд од 20. III 1979 година, со кое за единствен носител на станарското право на станот е одредена предлагачката.

Против ова решение противникот изјавил ревизија.

Ревизијата е недозволена.

Според Законот за процесната постапка се предвидени случаите во кои е дозволена ревизија, како вонреден правен лек, и тоа во процесна постапка која правосилно е завршена. Во останатите судовски постапки потребно е со посебен пропис да биде дозволена ревизија. Меѓутоа, ни со еден пропис не е дозволена ревизија во вонпроцесната постапка која се води според одредбите од член 18 од Законот за станбените односи заради определување на единствен носител на станарското право во случај на развод на брак помеѓу странките.

Со оглед на тоа, согласно со одредбите од чл. 392 од ЗПП следуваше да се отфрли како недозволена ревизијата на противникот изјавена против нападнатото решение.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 163/80 од 31. III 1980 година)

125. Против второстепеното решение донесено во постапката по предлог за повторување на постапката, допуштена е ревизија, кога со тоа решение постапката за повторување е правосилно завршена и кога се исполнети условите по чл. 382 од Законот за процесната постапка.

Од образложението:

Во случајов ревизија од тужителката била изјавена против решението на Општинскиот суд Прилеп, П. бр. 133/71 од 5. IX 1978 година со кое е отфрлен како неблаговремен предлогот за повторување на постапката што е правосилно завршена по предметот П. бр. 133/71 и пресудата од 29. VI 1971 година, а второстепениот суд ова решение го потврдил со решението ГЖ. бр. 663/79 од 5. IV 1979 година на Окружниот суд во Битола.

Оваа ревизија со решение П. бр. 133/71 од 20. XI 1979 година Општинскиот суд во Прилеп ја отфрлил како недозволена, бидејќи нашол дека со решенијата против кои е изјавена ревизија не се завршува правосилно постапката по тужбата на тужителката В., туку оваа постапка правосилно е завршена со пресудата ГЖ. бр. 1802/71, а рокот од 30 дена за изјавување на ревизија против таа пресуда е изминат.

Ова решение од Окружниот суд во Битола со решение ГЖ. бр. 743/79 од 24. IV 1980 година било потврдено.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија, донесените одлуки на првостепениот и второстепениот суд се неправилни. Во постапката по предлогот за повторување на постапката дозволена е ревизија против второстепеното решение кога со тоа решение постапката за повторување е правосилно завршена и кога се исполнети условите од чл. 382 од ЗПП.

Со решението П. бр. 133/71 од 20. XI 1979 година на Општинскиот суд Прилеп и решението ГЖ. бр. 743/80 од 24. IV 1980 година на Окружниот суд во Битола, постапката по предлогот за повторување е правосилно завршена, а станува збор за имотно-правен спор чија вредност е над 5.000 динари, по однос на кој во смисла на чл. 382 ст. 2 и 3 од ЗПП, ревизија е дозволена. Меѓутоа, првостепениот суд ревизијата ја отфрлил како недозволена, а второстепениот суд ваквата одлука ја потврдил.

Поради ова, Врховниот суд на Македонија, согласно со чл. 395 ст. 2, во врска со чл. 400 од ЗПП, ревизијата ја уважи, ги укина првостепеното и второстепеното решение и предметот му го враќа на првостепениот суд на понатамошно постапување.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 700/80 од 8. XII 1980 година)

126. Во однос на утврдувањето на правото на изјавување ревизија во имотно-правен спор меродавна е вредноста означена во тужбата, така што промената на вредноста на спорот откако странките се впуштиле во расправањето по спорот не е од влијание врз правото на изјавување на ревизија.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Ревизијата е недоволена.

Согласно со чл. 382 ст. 2 од ЗПП, во имотно-правни спорови во кои тужбеното барање се однесува на побарување во пари, на предавање предмети или извршување на некое друго чинење, ревизијата не е дозволена, ако вредноста на предметот на спорот од побиваниот дел на правосилната пресуда не преминува 5.000 динари.

Во случајов не е спорно дека предмет на спорот е сопственост и владение на недвижен имот, што значи имотно-правен спор од чл. 382 ст. 2 од ЗПП.

Од тужбата се констатира дека вредноста на предметот на спорот тужителот ја одредил на износ од 500 динари, а согласно со чл. 40 ст. 2 од ЗПП, кога тужбеното барање не се однесува на паричен износ, меродавна е вредноста на предметот на спорот што тужителот ја назначил во тужбата.

Навистина на второто рочиште од главната расправа на 26. IV 1978 година странките се согласиле вредноста на предметот на спорот да биде 16.000 динари, при што не е именувано тужбеното барање, меѓутоа, оваа измена на вредноста на предметот на спорот не може да биде од влијание по однос на правото на изјавување ревизија, затоа што на претходното рочиште од 20. III 1978 година, странките се впуштиле во расправање по спорот, а согласно со чл. 40 ст. 3 од ЗПП, кога вредноста на предметот на спорот тужителот очигледно ја означил многу високо, или многу ниско, судот најдоцна на подготвителното рочиште, ако такво не е одржано, тогаш на главната расправа пред почетокот на расправањето за главната работа, брзо и на погоден начин ќе ја провери точноста на означената вредност. Бидејќи во случајов така не е сторено, по однос правото на изјавување на ревизија меродавна останува вредноста на предметот на спорот означена во тужбата, а тоа е износот од 500 динари.

Од горните причини, а согласно со чл. 382 ст. 2 од ЗПП, ревизијата не е дозволена, поради што беше потребно како таква да се отфрли.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 427/80 од 27. VIII 1980 година)

127. Кога со ревизијата второстепената пресуда се напаѓа поради повреда на формалното право, без конкретно да се укаже поради која суштествена повреда се напаѓа, иако во жалбата биле наведени конкретни суштествени повреди на одредбите на процесната постапка сторени пред првостепениот суд, судот при одлучувањето по ревизијата второстепената пресуда ја испитува само во поглед на сторените суштествени повреди на одредбите на процесната постапка на кои внимава по службена должност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Врховниот суд не се ни впушти во оценка на повредите на процесната постапка, освен на оние на кои внимава по службена должност, бидејќи во ревизијата само општо се изнесува дека пресудата се напаѓа поради повреда на формалното право, без да се укаже конкретно во што се состојат тие повреди. Ревизијата не може да се повикува на повредите на формалното право што се изнесени во жалбата против првостепената пресуда, бидејќи со ревизијата се напаѓа второстепената пресуда, а само посредно, и првостепената. Според тоа, во жалбата не можат да бидат содржани причините поради кои се напаѓа второстепената пресуда, бидејќи во времето на поднесувањето на жалбата, второстепената пресуда не била донесена.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 273/81 од 6. IV 1981 година)

128. Кога наследниците го продолжуваат процесот за раскинување на договор за доживотна издршка, поведен од примателот на издршката, за оценка на дозволеноста на ревизијата од значење е вредноста на предметот на спорот означена во тужбата, бидејќи повеќе не станува збор за спор кој би бил од влијание за остварување на правото за издршка.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 382 ст. 2 од ЗПП, ревизија не е дозволена во имотно-правни спорови во кои тужбеното барање се однесува на побарување во пари, на предавање предмети или извршување на некое друго чинење, ако вредноста на предметот на спорот од побиваниот дел на правосилната пресуда не преминува 5.000 динари. Според став 3 од истиот член, ревизија не е дозволена во имотно-правни спорови во кои тужбеното барање не се однесува на побарување во пари, на предавање предмети или извршување на некое друго чинење, ако вредноста на предметот на спорот што тужителот ја навел во тужбата не преминува 5.000 динари. По исклучок и кога станува збор за тужбено барање од став 2 и 3 на овој член ревизија секогаш е дозволена во спорови за издржување, во спорови за работни односи, во спорови од авторско право...

Во случајов станува збор за имотно-правен спор чија вредност не преминува 500 динари, а не за спор за издржување. Како што се гледа од списите, вредноста на спорот по тужбата на сега покојниот Г. С. за раскинување на договор за доживотна издршка, била означена во износ од 500 динари. Вредноста на спорот на натамош-

ната постапка, по смртта на сега пок. Г. С. од неговите правоприменици, сега означени како тужители, не била изменета. Од друга страна, по смртта на сега пок. Г. С. овој спор не може да биде од влијание врз односите по договорот за доживотна издршка, односно врз односите за остварување правото на издршка.

Поради изложеново изјавената ревизија од тужителите В. А. Е. М. и Е. А. согласно со чл. 392 од ЗПП следуваше да се отфрли како недозволена.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 490/81 од 17. IX 1981 година)

129. Во управно-сметководните спорови против второстепената пресуда не е дозволена ревизија.

Од образложението:

Стопанскиот суд на Македонија — Скопје ја уважил жалбата на тужениот СОК на СРМ — централа Скопје, па пресудата на окружниот стопански суд ја преправил, тужбеното барање за поништување на решението на СОК — Централна Скопје го одбива како неосновано.

Против пресудата на Стопанскиот суд на Македонија изјави ревизија тужителот со предлог пресудата на Стопанскиот суд на Македонија да се преначи, така што да се потврди пресудата на окружниот стопански суд.

Поднесената ревизија е недозволена.

Управно-сметководните спорови со Законот за редовните судови („Сл. весник на СРМ“ бр. 10/76) се ставени во надлежност на стопанските судови.

Со одредбите на Законот за службата на општественото книговодство („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 2/77), правната заштита на учесниците во стопанско-сметководните спорови е посебно регулирана со одредбите од чл. 53 заклучно со чл. 63. на начин специфичен за овие спорови. Со оглед на тоа опоменатиот закон во поглед на постапката, правните лекови, надлежноста за давање правна заштита, претставува специјален закон во однос на Законот за процесната постапка. Со одредбите од чл. 61 ст. 2 на Законот за службата на општествено книговодство е предвидено дека против правосилната одлука која во управно-сметководен спор ја донел највисокиот суд во републиката, односно во автономната покраина, а со која е повреден сојузен закон, странките можат да поднесат до Сојузниот суд барање за вонредно преиспитување на таа одлука. Од содржината на цитираната законска одредба произлегува дека во стопанско-сметководните спорови не е дозволено правно средство ревизија по која би решавал Врховниот суд на Македонија.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 1/83 од 17. II 1983 година)

130. При оценувањето дали ревизијата е дозволена не се кумулираат предноста на тужбеното барање и вредноста на противтужбеното барање, туку дозволеноста на ревизијата се цени само врз основа на вредноста на предметот на спорот содржана посебно во тужбата, а посебно во противтужбата.

Од образложението:

Ревизијата е недозволена.

Според чл. 382 ст. 2 од ЗПП, во врска со чл. 2 ст. 1 од Законот за измените и дополнувањата на Законот за процесната постапка („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 69/82), ревизија не е дозволена во имотно правни спорови, во кои тужбеното барање се однесува на побарување во пари, предавање предмети или извршување некое друго чинене, ако вредноста на предметот на спорот во побиваниот дел на правосилната пресуда не преминува 50.000 динари.

Во случајов тужбеното барање се однесува на побарување во пари и во побиваниот дел изнесува 10.328,00 дин. а противтужбеното барање, исто така е за побарување во пари и изнесува 47.900 дин. што покажува дека во двата случаи сумите не ја надминуваат границата за дозволеност на ревизија.

Овој суд го ценеше наводот во ревизијата дека вкупниот збир на тужбеното и противтужбеното барање изнесува над 50.000 дин. и во таа смисла да се оцени дозволеност на ревизијата, па најде дека не е дозволено да се врши собирање на износите по секое поставено барање од двете странки во спорот, туку се цени износот одвоено за секое.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 246/84 од 29. V 1984 година)

131. Дозволена е ревизија против правосилно решение донесено врз основа на одредбата од чл. 19 од ЗПП со кое се одлучува за запирање на процесната постапка, со тоа што постапката ќе продолжи по правосилноста на решението според правилата на вонпроцесната постапка.

Од образложението:

Погрешно е наоѓањето на пониските судови дека е недозволена ревизијата од тужениот изјавена против решенијата со кои се запира постапката. Имено, првостепениот и второстепениот суд при толкувањето на одредбата од чл. 400 ст. 1 од ЗПП, заземаат стојалиште дека запирањето на процесната постапка во смисла на чл. 19 од ЗПП не значи и правосилно окончување на постапката, бидејќи согласно со споменатата одредба постапката продолжува според правилата на вонпроцесната постапка.

Според наоѓањето на Врховниот суд на Македонија ваквото стојалиште е погрешно. Имено, точно е дека со одлуката та судот согласно со чл. 19 од ЗПП се запира постапката, која по правосилноста на решението ќе продолжи по правилата на вонпроцесната постапка. Меѓутоа, ова значи дека со правосилноста на ова решение се ищцрпува можноста тоа да се побива во процесна постапка со редовен пра-

вен лек, што практично значи дека со тоа процесната постапка е правосилно завршена. Недозволеноста на ревизија како правен лек во овој случај би довело до оневозможување на странките да го остварат своето право тогаш кога овие одлуки со кои се запира процесната постапка се неправилни.

Поради тоа мислење на Врховниот суд на Македонија е дека запирањето на процесната постапка е нејзино правосилно завршување и ревизијата против тоа правосилно решение е дозволена.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 622/84 од 25. X 1983 година)

132. Јавниот правобранител не е овластен да става предлог до општинскиот суд во вонпроцесна постапка да се утврди надоместокот за арондирано земјиште. Такво овластување има корисникот на арондацијата и поранешниот сопственик на земјиштето.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точно е дека во смисла на чл. 21 од Законот за арондација („Сл. весник на СРМ“, бр. 18/76) решението со кое е определен надоместок за земјиштето опфатено со арондација, општинскиот орган на управата што ја спроведува арондацијата му го доставува на јавниот правобранител, но ова не значи дека согласно со споменатиот законски пропис јавниот правобранител е овластен да става предлог до општинскиот суд во вонпроцесна постапка да го утврди надоместокот за арондираниот имот, во смисла на чл. 15 од Законот за арондација, како што тоа погрешно смета јавниот обвинител, ниту пак општинскиот суд е надлежен да одлучува по ваквиот предлог на јавниот правобранител.

Имено, согласно со чл. 15 ст. 2 од Законот за арондација само поранешниот сопственик на земјиштето опфатено со арондацијата и корисникот на арондацијата можат да поднесат предлог до општинскиот суд, во вонпроцесна постапка да го утврди надоместокот на земјиштето, зградите и другите објекти опфатени со арондацијата. Според тоа, ниту со оваа одредба, ниту со некоја друга одредба од овој закон, јавниот правобранител не е овластен да поведе постапка пред редовен суд од општа надлежност, ниту пак овој суд е надлежен да одлучува по такъв предлог, заради што Општинскиот суд во Битола правилно одлучил кога со нападнатото решение се огласил за ненадлежен да решава по предлогот на општината Битола, застапувана од Општинскиот јавен правобранител, за укинување на дополнителното решение за арондација бр. 11-6143/9 од 14. XI 1979 година, и кога таквиот предлог го отфрлил.

Општинскиот суд е надлежен да одлучува во вонпроцесна постапка и да го утврдува надоместокот за арондираното земјиште само по предлог од поранешниот сопственик на земјиштето опфатено со арондацијата и по предлог од корисникот на арондацијата, а не и по предлог од јавниот правобранител, како што тоа неосновано се наведува во барањето за заштита на законитоста, затоа што, како што беше речено, не може да се поведе судска постапка по вакво барање на јавниот правобранител. Меѓутоа, јавниот правобранител, кому што

му е доставено решението со кое е определен надоместок за земјиштето опфатено со арондација, може евентуално да поведе некоја друга постапка врз основа на одредени законски овластувања.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 47/80 од 1. VI 1980 година)

133. Кога врз основа на правилата на вонпроцесната постапка судот ќе одлучи дел од сосопственичките предмети да му припадне на еден од сосопствениците, тој не е овластен, без согласност на сите сосопственици, да ја одредува вредноста на тој дел, туку вредноста на тој дел ќе се утврдува преку јавна продажба.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија, причините дадени во второстепеното решение се неосновани. За да се одлучи во смисла на одредбите од чл. 217 од Законот за вонпроцесната постапка заедничкиот предмет да му припадне само на еден од носителите на правото на сопственост, а тој да им исплати на другите сосопственици износ што судот ќе го одреди, нужно е тој износ да биде прифатен од другите сосопственици, а судот во оваа постапка не е овластен на друг начин, на пример со вештачење, да го одредува тој износ. Доколку, пак, другите сосопственици не го прифаќаат износот што го нуди оној носител на правото на сопственост што сака недвижноста да му припадне во сопственост, во тој случај тој сосопственик не е оставен без заштита. Имено, ако недвижноста биде изложена на јавна продажба, во тој случај сосопственикот кој сака недвижноста да му припадне, може да го реализира своето право на првенствено купување, сообразно со одредбите од чл. 27 од Законот за промет со земјиште и згради („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/75), така што, по заклучување на јавната продажба ќе изјави дека го користи тоа свое право и со исполнувањето на условите на јавната продажба недвижноста ќе ја купи и пред најповолниот купувач. Ова законско право на првенствено купување кое е предмет на извршување со продажба, е регулирано и со чл. 157 од Законот за извршната постапка.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 11/83 од 24. III 1983 година)

134. Оставинскиот суд не е овластен да ја утврдува вредноста на предметите што оставителот за време на животот му ги подарил на еден од наследниците, заради засметување во наследниот дел, туку, доколку постои спор за тоа помеѓу сонаследниците, послабата страна ќе ја упати на процес.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Со нападнатите решенија се сторени повреди на одредбите на вонпроцесната постапка од чл. 182 од ЗВП, со оглед на тоа што во вонпроцесната постапка судот решавал за прашања за кои требало да ги упати на спор согласно со чл. 167 од ЗВП. Имено, согласно со чл. 167 ст. 1 од ЗВП судот ќе го прекине расправувањето на оставината и учесниците ќе ги упати да поведат процес, односно управна

постапка, ако меѓу учесниците настане спор за фактите од кој зависи некое нивно право. Според ст. 2 т. 3 од тој член спорни можат да бидат особено фактите од кои зависи големината од наследниот дел, а особено пресметувањето на наследниот дел. При тоа, според мислењето на Врховниот суд на Македонија одредбата од чл. 166 од ЗВП за вршење на процена на оставината од страна на судот не се однесува на надлежност на оставинскиот суд, како вонпроцесен суд, туку само определување дека таква процена може да изврши и судот бидејќи, по правило, таквата процена, согласно со чл. 144 од ЗВП ја врши општинскиот орган за управата. Покрај тоа, кога оваа процена ја врши оставинскиот суд, таа е релевантна само доколку нема спорни факти меѓу учесниците на постапката од која зависи некое нивно право, така што, доколку настане такъв спор помеѓу учесниците, тој се решава во процес во смисла на одредбите од член 167 од ЗВП.

Со оглед на горното следуваше и двете решенија да се укинат и предметот да му се врати на повторна постапка на првостепениот суд за да се одлучи за упатување на послабиот учесник во правото на процес доколку и натаму, меѓу учесниците, остануваат спорни факти од кои зависи големината на наследниот дел, а особено пресметувањето на наследниот дел. При ова, при пресметувањето на наследниот дел да се земе предвид вредноста на подарениот предмет во моментот на смртта на оставителот, а според нејзината состојба во времето на подарувањето.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Рез. бр. 761/82 од 24. II 1982 година)

135. Кога делба на заеднички имот не се врши во постапка пред судот согласно со одредбите од Законот за вонпроцесната постапка („Сл. весник на СРМ“, бр. 19/79), договорот за физичка делба на недвижност, доколку делбата фактички и не е извршена, со аналогна примена на чл. 9 од Законот за промет со земјишта и згради („Сл. весник на СРМ“ бр. 36/75) мора да биде составен во писмена форма, а потписите на договорните странки да бидат заверени во судот. Во спротивно таквиот договор не произведува правно дејство.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Во текот на постапката утврдено е дека тужителката е наследник на една петина, а тужениот на четири петини од имотот наследен по оставинско решение О. бр. 199/63 од 5. III 1966 година. Предмет на договорот за физичка делба е тој имот, а договорот е склучен во писмена форма и потпишан од странките. Тужителката како договорна странка не била запозната со содржината на договорот, примерок од договорот не ѝ бил даден, и договорот ниту бил фактички извршен, ниту пак бил заверен во судот, иако постоела клаузула за заверка.

Врз основа на така утврдена фактичка состојба правилно е применето материјалното право, бидејќи и двата пониски суда нашле дека заверка на договорот не е извршена, фактички делба на имотот исто така не е извршена, ниту пак им е предаден имотот во владение на странките, а со оглед на тоа што тужителката не била запозната со содржината на договорот, тој не е израз на нејзината волја.

Поради тоа неоснован е ревизиониот навод за погрешна примена на материјалното право, бидејќи во ваков случај навистина договорот за физичка делба на недвижен имот, иако е составен во писмена форма, не произведува правно дејство.

Овој суд го ценеше ревизиониот навод дека за постоење на договор за физичка делба доволно е да постојат странки, нивна волја и предмет на делба и дека таквиот договор произведува правно дејство, иако е составен само во писмена форма без да биде заверен во судот, но најде дека тој е неоснован, затоа што според мислењето на овој суд, во случај кога делба на заеднички имот не се врши во постапка пред судот согласно со одредбите на Законот за вонпроцесната постапка („Сл. весник на СРМ“, бр. 19/79), договорот за физичка делба на недвижност доколку делбата не е спроведена, со аналогна примена на чл. 9 од Законот за промет со земјиште и згради („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/75), мора да биде оставен во писмена форма, а потписите на договорните странки да бидат заверени кај судот. Тоа значи дека договорот со кој се врши физичка делба на недвижност, доколку не е оставен во писмена форма, а потписите на договорните странки не се заверени кај судот, не произведува правно дејство.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Рев. бр. 248/81 од 21. V 1981 година)

136. Судот не е должен да одлучува во вонпроцесна постапка во смисла на чл. 19 и 20 од Законот за сопственост на делови од згради за целисходноста и оправданоста за поправки и преправки на посебниот дел од станбена зграда на која постои сопственост на делови од згради, ако со таквите поправки, односно преправки не се засегнува во посебниот дел на друг сопственик, како и за преправките на делови од семејна станбена зграда во сопственост на граѓани што не ѝ служат на зградата како целина, туку со тие преправки се зафаќа само во делот на сопственикот што има намера да ги изврши преправките. Дозволеноста на ваквите поправки и преправки ги цени надлежниот управен орган.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Според мислењето на Врховниот суд на Македонија и двата суда погрешно ги ценат одредбите од надлежноста на судовите во оваа правна работа. Согласно со одредбите од чл. 20 ст. 1 од Законот за сопственост на делови од згради, поправките на деловите од семејна станбена зграда во сопственост на граѓани што ѝ служат на зградата како целина, како и преправките на таква зграда, можат да се вршат врз основа на спогодба на сопствениците од сите посебни делови на зградата. Согласно со ст. 3 од истиот член, ако до спогодба не дојде, општинскиот суд, по предлог од заинтересираниот сопственик на посебниот дел, ќе одлучи во вонпроцесна постапка дали ќе се извршат определени поправки, односно преправки, водејќи притоа сметка дали таквите поправки односно преправки се целоснообразни и оправдани.

Како што се гледа од списите по предметот, и од утврдувањето на првостепениот суд, што го прифатил и второстепениот суд, во случајов првостепениот суд дозволил преправки-реконструкција на дел од

зградата кој им служи само на предлагачите т.е. кој е во сопственост само на предлагачите. За ваков случај треба да се применат одредбите од чл. 19 од истиот Закон за сопственост на делови од згради. Имено, според одредбите од овој член, сопственикот на посебен дел од згради може во согласност со градежните прописи, на свој трошок да врши преправки на својот посебен дел од зградата, ако со тие преправки не се засегнува во посебниот дел на друг сопственик, или во деловите што ѝ служат на зградата како целина или на посебниот дел на друг сопственик. Сопственикот не може на својот посебен дел да врши преправки што би можеле да го нарушат архитектонскиот лик на зградата, или да ја намалат сигурноста или стабилноста на зградата, или на заедничкиот дел на зградата односно на посебен дел на друг сопственик, како и на тие делови на друг начин да им нанесе штета. Во овие одредби од чл. 19 не е предвидено дека треба да се бара согласност од другиот сопственик или, доколку таква согласност не се добие, дека е надлежен општинскиот суд да ја замени таквата согласност со одлука донесена во вонпроцесна постапка. Условите за давање одобрение за вршење преправки на посебниот дел од зградата, ги цени надлежниот управен орган по барање од сопственикот на тој посебен дел од зградата, во согласност со градежните прописи и со одредбите од тој член. Ако тој управен орган констатира дека таквите преправки не се дозволени согласно со одредбите од чл. 19 од овој закон, тој нема да го издаде барањето одобрение. Евентуално ако управниот орган не го издаде барањето одобрение за преправки на посебниот дел на одреден сопственик, поради тоа што со тие преправки се засегнува во посебниот дел на друг сопственик, тогаш сопственикот што намерава да врши преправки на својот посебен дел, по споја иницијатива или по упатување од страна на управниот орган, може да бара воспоставување на стварна службеност или на друго право, на товар на делот на другиот сопственик, а во корист на својот дел. Ако, пак, поради преправки на својот дел се засегнува и во деловите што ѝ служат на зградата како целина, тогаш тој случај ќе се подведе под одредбите од чл. 20 од овој закон т.е. ќе се бара во вонпроцесна постапка судот да одлучи во смисла на ст. 3 од чл. 20. Во други случаи на преправки во смисла на чл. 19 од овој закон, посебно од ст. 2 од тој член, сопственикот што е одбиен со своето барање за одобрение пред управните органи, не може да поведе вонпроцесна постапка заради утврдување на целосообразноста на оправданоста на намераваните преправки, особено имајќи предвид дека за тоа нема ни правен интерес, бидејќи, врз основа на таквото решение на судот, а без одобрение на надлежните управни органи, тој не може да ги врши намераваните преправки.

Во случаите пак, од чл. 20 од Законот за сопственост на делови од згради, за да може да поведе вонпроцесна постапка, заинтересираниот сопственик треба да има правен интерес за тоа. Имено, пред да биде донесено решението за целесообразноста и оправданоста на таквите преправки од страна на судот, нужно е да се утврди дали таквите поправки, односно преправки на делови од станбената зграда, се во согласност со градежните прописи. Ова прашање е во исклучива надлежност на надлежните управни органи и судот за тоа не може да одлучува. Согласно со таквите поправки, односно преправки со градежните прописи се утврдува врз основа на решението за локација, односно на урбанистичката согласност што се даваат врз основа на Законот за просторно и урбанистичко планирање („Ол. вес-

ник на СРМ“, бр. 20/78). Ако во постапката за донесување на решение за локација, надлежниот управен орган најде дека намераваните поправки, односно преправки се во согласност со градежните прописи, а нема спогодба на заинтересираните сопственици, тој, пред донесувањето на решението за локација, ќе го упати заинтересираниот сопственик да поведе вонпроцесна постапка пред надлежниот суд во смисла на одредбите од чл. 20 ст. 3 од Законот за сопственост на делови од згради, за целесообразноста и оправданоста на таквите поправки, односно преправки. Откако заинтересираниот сопственик ќе постапи по тоа, и откако судот ќе донесе позитивно решение по негов предлог, ќе се продолжи со управната постапка заради донесување на натамошните управни акти, меѓу кои и одобрението за градба во врска со намераваните поправки, односно преправки.

И обратно, доколку заинтересираниот сопственик претходно конечно ќе биде одбиен со барањето за издавање решение за локација, односно урбанистичка согласност од надлежните управни органи, поради тоа што барањата поправка, односно преправка не е во согласност со градежните прописи, тој не може во смисла на одредбите од чл. 20 од Законот за сопственост на делови од згради, да бара од судот во вонпроцесна постапка да утврди дека намераваните поправки, односно преправки се целесообразни и оправдани. Во таков случај судот ќе го отфрли таквиот предлог, бидејќи не се исполнети условите за засновање на неговата надлежност да постапува во ваква правна работа.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Гзз. бр. 73/80 од 6. I 1981 година)

137. За донесување решение за извршување на непарично побарување месно надлежен е судот на чие подрачје должникот треба да ја изврши обврската спрема извршната исправа, без оглед на тоа што во текот на натамошното постапување судот треба да донесе решение за наплата на паричен износ за намирување на издатоците што настануваат со извршување на дејствија од страна на трето лице или од доверителот во врска со спроведувањето на извршната исправа.

Од образложението:

Општинскиот суд во К. извршниот предмет на тој суд И. бр. 15/80 заведен против должникот го препратил до општинскиот суд во смисла на чл. 91 од ЗПП и при тоа смета дека не е надлежен бидејќи доверителот доставил до судот пресметка за извршување на работите и бара од должникот да се наплатат парични средства како гаранција за изведување на работите, па бидејќи должникот живее и работи на територијата на општинскиот суд во Б. смета дека надлежен да постапува е општинскиот суд во Б. заради што на тој суд и го препратил предметот.

Општинскиот суд најави судир на надлежност до Врховниот суд на Македонија и предметот го достави до овој суд за решавање на негативниот судир на надлежност, сметајќи дека не е месно надлежен да постапува по овој предмет, бидејќи донесено е решение со кое доверителите се овластени сами или на друго лице да им ги доверат извршувањата на дејствијата по извршната исправа на трошок на должникот, без со истото решение или со дополнително решение да

се произнесе за висината на трошоците што треба да се намират од должникот, односно дека немало решение за дозволено извршување за намирување на парично побарување.

Врховниот суд на Македонија, решавајќи во смисла на чл. 23 од ЗПП, и чл. 51 од Законот за редовните судови („Сл. весник на СРМ“, бр. 17/79) најде дека месно надлежен суд да постапува во оваа правна работа е општинскиот суд во К. од следниве причини:

Во случајов од страна на општинскиот суд во К. е донесено решение со кое доверителите се овластени сами, или на друго лице да му доверат извршување на дејствијата по извршната исправа, на сметка на должникот. Извршната исправа значи се однесува на остварување на непарично побарување, односно, на извршување одредени дејствија, за кои месно е надлежен судот на чие подрачје должникот треба да ја изврши обврската по извршната исправа, согласно со чл. 223 од Законот за извршната постапка. Во овој случај, ова е без оглед на околноста што согласно со член 224 ст. 2, 3 и 4 од ЗПП, судот е овластен натаму извршувањето да го спроведе со донесување решение за наплата на паричниот износ потребен за намирување на трошоците што ќе настанат со извршувањето на дејствието од страна на друго лице или од доверителите.

Евентуално по правосилноста на решението донесено врз основа на ст. 3 и 4 од чл. 224 од ЗПП, со кое должникот дефинитивно е задолжен да го плати точно утврдениот износ на трошоците што настанале со извршувањето, може да се бара извршување за наплата на тој паричен износ и пред друг општински суд, доколку на подрачјето на првобитно надлежниот суд нема имот врз кој би се спровело извршување за наплата на овој паричен износ, односно доколку не би било можно извршувањето да се спроведе врз личниот доход на должникот.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Р. бр. 71/83 од 17. XI 1983 година)

УПРАВНО ПРАВО

I. НАЧЕЛНИ СТАВОВИ

Општата седница на Врховниот суд на Македонија на 14. III 1982 година го утврди следниов

НАЧЕЛЕН СТАВ

1) Под преправка, во смисла на чл. 19 и 20 од Законот за сопственост на делови од згради, се сметаат и доградбата и надградбата на посебниот дел на зградата,

2) Ако во постапката за издавање на локација и одобрение за доградба на посебен дел на семејна станбена зграда надлежниот орган на управата оцени дека со доградбата не се засега во деловите што ѝ служат на зградата како целина, ниту во посебните делови на другите сопственици, тој е овластен да издаде локација, односно одобрение за доградба без спогодба на сопствениците на другите посебни делови на зградата.

3) Кога е во прашање доградба на посебен дел на семејна станбена зграда со која, според оцената на органот надлежен за издавање на локација, односно одобрение, се засега во деловите што ѝ служат на зградата како целина или во посебните делови на другите сопственици, локација односно одобрение не може да се издаде без претходно да се обезбеди спогодба на сопствениците на другите делови од зградата.

4) Ако станува збор за зграда која лежи на една градежна парцела за доградба на посебен дел на таква зграда секогаш е потребна спогодба на сопствениците на посебните делови како око-рисници на градежното земјиште, во смисла на чл. 16 ст. 3 и 4 од Законот за градежното земјиште.

5) Ако сопствениците на посебните делови на зградата не постигнат спогодба, надлежниот орган на управата ќе застане со постапката и заинтересираниот сопственик ќе го упати да поведе вон процесна постапка пред надлежниот суд кој ќе донесе одлука која ја заменува спогодбата меѓу сопствениците, во смисла на ст. 3 на чл. 20 од Законот за сопственост на делови од згради и чл. 16 ст. 3 од Законот за градежното земјиште.

Образложение:

Според ст. 1 на чл. 19 од Законот за сопственост на делови од згради („Сл. весник на СРМ“, бр. 20/74), сопственикот на посебен дел од зграда може, во согласност со градежните прописи, на своја сметка да врши преправки на својот посебен дел од зградата, ако со

тие преправки не се засега во посебниот дел на друг сопственик или во деловите што ѝ служат на зградата како целина или на посебниот дел на друг сопственик. Согласно со ст. 2 од овој чл. на Законот, сопственикот не може на својот посебен дел да врши преправки што би можеле да го нарушат архитектонскиот лик на зградата, или да ја намалат сигурноста или стабилноста на зградата, или на заеднички дел на зграда, односно на посебен дел на друг сопственик, ниту на тие делови на друг начин да им нанесе штета. Со чл. 20 од означениот закон, посебно е регулирано прашањето за поправките и преправките на деловите на семејна станбена зграда. Така, според ст. 1 од овој чл., поправките на деловите од семејна станбена зграда во сопственост на граѓанин што ѝ служат на зградата како целина, како и преправките на таква зграда, можат да се вршат врз основа на спогодба од сопствениците на сите посебни делови на зградата. Ст. 2 пропишува дека поправките и преправките на деловите на ваква зграда што им служат на посебните делови на некои сопственици, се вршат врз основа на спогодба на тие сопственици. Ако до спогодба не дојде, според ст. 3 од овој чл. општинскиот суд, по предлог од заинтересираниот сопственик на посебниот дел ќе одлучи во вонпроцесна постапка дали ќе се извршат определени поправки, односно преправки, водејќи при тоа сметка дали таквите поправки, односно преправки, се целесообразни и оправдани. Во ваков случај судот истовремено ќе одлучи кои сопственици и во кој размер ги поднесуваат трошоците на поправките, односно преправките, и ќе води сметка за тоа, на кои посебни делови и во која мерка им користат поправките и преправките што треба да се извршат.

При примената на овие одредби од Законот двојната практика на судовите во вонпроцесната и управно-судската постапка, се заземени различни становишта, кога е во прашање доградба на посебен дел од семејна станбена зграда. Имено, органите во управната постапка и судот во управниот спор сметаат дека одредбите од чл. 19 и 20 треба да се применат и кога сопственикот на посебниот дел сака да изврши доградба, додека некои судови во вонпроцесната постапка стојат на спротивно становиште, сметајќи дека наведените одредби од законот се применуваат само кога се во прашање поправки и преправки, а доградбата не е ни едно ни друго, односно дека за доградбата исклучиво одлучува надлежниот орган на управата и нема потреба да се бара согласност од сопствениците и на другите посебни делови на зградата.

Општата оедница на Врховниот суд на Македонија го уовои наведениот начелен став по ова прашање, од следниве причини:

Преправката, како градежно дејствие, претставува промена на постоен градежен објект која се остварува со додавање или изоставане на извесни елементи, или на друг начин се видоизменуваат одделни делови на објектот (отворање на нови или затворање на постојани прозорци, изградба на нови или отстранување на постојани тераси, промени на кровната конструкција, изградба на надворешни скали, промена на фасадата и слично). Доградбата, и поимно и содржински, означува исто така промена на постоен градежен објект, која се остварува на начин што се изградува нов дел со задржувањето на градежната врска и претставува една целина со постојниот објект. Затоа, доградбата не претставува ништо друго, туку еден вид на поголема преправка, бидејќи со доградбата без сомневање

се изменува (преправа) постојниот објект со тоа што тој се зголемува и го менува својот архитектонски лик, а се вршат и други измени на објектот зависно од конкретните случаи (квотот, главните ѕидови, фасадата и олично). Оттаму, според мислењето на Општата седница, изразот преправка, ја опфаќа и доградбата, како вид на поголема преправка. Од сите причини и надградбата треба да се смета за преправка на градежниот објект, односно станбената зграда.

Трпнувајќи од изнесеното, надлежниот орган на управата за издавање локација, односно одобрение за градба, кога ќе прими барање од сопственикот на посебен дел на зграда, ќе треба претходно да оцени дали се исполнети урбанистичките и градежно-техничките услови за изведување на доградба. Ако во тој поглед нема пречка, органот ќе треба да иопита и да оцени дали со доградбата се засега во деловите, кои ѝ служат на зградата како целина или во посебните делови на другите сопственици, па доколку утврди дека се засега во таквите делови, тој, согласно со ст. 1 и 2 на чл. 20 од означениот закон, пред издавањето на локацијата, односно одобрението, ќе побара доказ дека е постигната опгодба меѓу сопствениците на посебните делови. Ако, пак, таква согласност не постои меѓу сопствениците, органот ќе застане со постапката, а сопственикот на посебниот дел ќе го упати да поведе вонпроцесна постапка пред надлежниот суд, во смисла на ст. 3 од чл. 20 од законот. Општинскиот суд е должен во вонпроцесната постапка да одлучи дали ќе се изврши доградбата, водејќи при тоа сметка, дали е тоа целесходно и оправдано. При тоа судот нема да се впушта во оценка на прашањето дали доградбата е дозволена од гледиште на урбанистичките и градежно-техничките прописи, туку ќе оцени во која мерка е таа целесообразна и оправдана од гледиште на односите меѓу сопствениците на посебните делови. (Ваквиот заклучок произлегува од становиштето дека доградбата треба да се смета за поправка, па ако е потребна согласност, иако судот одлучува за целесообразноста и оправданоста на една „обична“ преправка, доколку повеќе треба да одлучува во вонпроцесната постапка за доградбата — за нејзината целесообразност, како вид на поголема преправка на станбена зграда.

Погрешно е становиштето дека, кога е во прашање доградба на посебен дел на семејна станбена зграда, не е потребна согласност од сопствениците на посебните делови и дека поради тоа ни судот во вонпроцесна постапка не е надлежен да одлучува по барањето на заинтересираниот сопственик на посебниот дел поднесено во смисла на ст. 3 на чл. 20 од Законот. Ова затоа што, како што веќе е наведено, доградбата претставува преправка на станбената зграда, па ако со неа, според оцената на органот се засега во деловите на зградата што ѝ служат како целина, или во посебните делови на сопствениците; пред издавањето на решението за локација, односно одобрение за доградба, потребно е претходно да се расчистат односите што настануваат во врска со тоа меѓу сопствениците, било по пат на нивна согласност, било преку надлежниот суд во вонпроцесна постапка, како што е тоа предвидено во ст. 3 на чл. 20 од Законот. Органот на управата во никој случај не би можел тие односи сам

да ги раочистува, бидејќи се во прашање односи кои произлегуваат од сопственоста на посебни делови, значи односи кои се од имотно-правна, а не од управно-правна природа.

Покрај изнесеното, Општината јединица смета дека, кога семејната станбена зграда, на која постои право на сопственост на посебни делови е изградена на една градежна парцела, при решавањето за локација и одобрение за доградба, мора да се води сметка за одредбите од чл. 16 ст. 3 и 4 од Законот за градежното земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79). Имено, според ст. 3 на овој чл. од Законот, сопствениците на посебните делови од зграда, подигнати на земјиште на кое постои право на користење, спогодбено по утврдуваат начинот на користењето на тоа земјиште, а во случај на несогласување решава надлежниот суд во вонпроцесна постапка, додека согласно со ст. 4 на овој чл. од Законот, доделената градежна парцела на која е изградена зграда, според урбанистичкиот план не може да биде предмет на физичка делба помеѓу сопствениците на посебни делови на зградата. Од овие одредби произлегува дека, ако зградата лежи на една градежна парцела, сопствениците на посебните делови на зградата се сокорисници на земјиштето на целата градежна парцела, а тие се утврдуваат сами или преку надлежниот суд во вонпроцесна постапка, само начинот на користењето на тоа земјиште. Поради тоа, пред издавањето на решението за локација, односно на одобрението за доградба, потребно е да се постигне согласност меѓу сокорисниците, крајно преку надлежниот суд, за користењето на земјиштето за изградба на доградбата. Согласност на сопствениците на посебните делови е потребна, како во случај кога не е уреден начинот на користењето, така и во случај кога тоа прашање е регулирано со спогодба меѓу сопствениците или со решение на судот во вонпроцесна постапка, бидејќи изградбата на градежен објект во вид на доградба претставува нов начин на користење на земјиштето за што треба да се постигне и нова спогодба на сопствениците на посебните делови.

Потребата од постигнување спогодба меѓу сопствениците на посебните делови како сокорисници на земјиштето за извршување на доградба произлегува и од фактот што решение за локација, односно одобрение за доградба, може да се издаде според прописите за градење на лице кое ќе се легитимира пред надлежниот управен орган како сопственик или како корисник на градежното земјиште, бидејќи кога зградата лежи на една градежна парцела, сите сопственици на посебни делови се сокорисници на земјиштето. Надлежниот управен орган во никој случај не може да решава по барањето на сопственикот на посебен дел на зграда за издавање на локација, односно одобрение за доградба, ако не е постигната согласност на сопствениците, односно ако со решение на судот во вонпроцесна постапка не е одлучено кој од сопствениците на посебните делови, односно од сокорисниците на земјиштето ќе ја изведува доградбата.

**ЗАЕДНИЧКАТА СЕДНИЦА НА СОЈУЗНИОТ СУД, РЕПУБЛИЧКИТЕ И ПОКРАИНСКИТЕ ВРХОВНИ СУДОВИ И ВРХОВНИОТ ВОЕН СУД,
ВО ВРСКА СО ПРИМЕНАТА НА ПРОПИСИТЕ ОД УПРАВНАТА
МАТЕРИЈА ВО 1980 И ЗАКЛУЧНО СО 1984 ГОДИНА ГИ
ДОНЕСЕ СЛЕДНИВЕ НАЧЕЛНИ СТАВОВИ:**

На XVI седница одржана на 17 и 18 XII 1980 година

НАЧЕЛЕН СТАВ БР. 8/80

Под условите предвидени во Законот за воените инвалиди, со својство на мирновременски воен инвалид може да се здобие и лице кое е странски државјанин.

НАЧЕЛЕН СТАВ БР. 9/80

Стажот на осигурување со зголемено траење (12 месеци ефективно како 15 месеци) им се смета во смисла на чл. 58 од Законот за основните права од пензиското и инвалидското осигурување на осигурениците со телесно оштетување од најмалку 70%, кои работејќи со таквото оштетување со полно работно време поминале на работа по основ на која се осигурени најмалку 5 години, без оглед на тоа дали телесното оштетување од 70% настанало за време на осигурувањето.

На XXII седница одржана на 14. X 1983 година

НАЧЕЛЕН СТАВ БР. 3/83

Ограничување на правата пропишани со одредбите од чл. 31 ст. 1 т. 3 и чл. 89 од Законот за основните права на воените инвалиди и семејствата на паднатите борци („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 68/81) и чл. 12 од Законот за основните права на лицата одликувани со Орден Караѓорѓева ѕвезда со мечови, со Орден бел орел со мечови и со Златен медал на Обилиќ („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 53/82 — пречистен текст) имаат траен карактер и важат независно од условите предвидени во одредбите од Кривичниот закон на СФРЈ за правните последици на осудага.

НАЧЕЛЕН СТАВ БР. 4/83

На барањата поднесени по истекот на рокот одреден со републичкиот, односно покраинскиот Закон за пензиско и инвалидско осигурување, за утврдување во пензиски стаж, под условите од тие закони, времето поминато на работа во СРЗ, кое се докажува врз основа на изјави на сведоци, се применуваат одредбите од чл. 184 ст. 2 од Основниот закон за пензиското осигурување („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 51/64 до 11/68) согласно со чл. 75 ст. 1, во врска со ст. 5 од Законот за основните права од пензиското и инвалидското осигурување („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 35/72 и 74/80).

II. УПРАВНИ СПОРОВИ

1. Регрутите на кои им било одложено служењето на воениот рок, а потоа се запишале како редовни студенти, не можат да се повикуваат на служење на воениот рок по истекот на одложениот рок во текот на траењето на учебната година.

Од образложението:

Тужителот е роден во 1962 година. Во 1981 година завршил средно образование и се запишал како редовен студент на Вишата техничка школа во Лесковац во учебната 1981/82 година. Поради тоа што веќе на отслужување на воениот рок се наоѓал неговиот брат, нему му било одложено служењето на воениот рок. Во текот на декември 1982 година добил покана за отслужување на воениот рок, според која требало да се јави во единиците на ЈНА на 8. I 1983 година. Со молба побарал одложување на служењето на воениот рок, со оглед на тоа што бил редовен студент и во учебната 1982/83 година. Барањето му било одбиено, бидејќи немал статус на регрут според чл. 86 од Законот за воената обврска, односно немал статус на студент на денот на влегувањето во сила на овој закон. Во жалбата тужителот побарал одложување на воениот рок до октомври 1983 година, но жалбата била одбиена од истите причини наведени во првостепеното решение. Тужителот на 8. I 1983 година заминал на отслужување на воениот рок.

При таква состојба судот наоѓа дека оспореното решение е незаконито поради оледново: според чл. 31 ст. 1 т. 2 од споменатиот закон служењето на воениот рок може да се одложи по барање од регрутот, ако еден или повеќе членови на домаќинството се упатуваат или веќе се наоѓаат на отслужување на воениот рок — за времето додека тој член на домаќинството не го отслужил воениот рок, а најдоцна до крајот на ноември од календарската година во која наполнува 27 години живот. Според оваа одредба тужителот можел да биде повикан на отслужување на воениот рок по враќањето на неговиот брат. Меѓутоа, според наоѓањето на судот оваа одредба не може да се толкува изолирано од другите одредби во законот, кои се однесуваат на лицата кои по влегувањето во сила на овој закон се запишале како редовни студенти и не може да не се води сметка за тоа дали со отслужувањето на воениот рок, на регрутот на кој од причини предвидени со закон му било одложено служењето, не му се прекинува редовното школување. Според наоѓањето на судот таквите лица не можат да се повикуваат на отслужување на воениот рок во текот на траењето на учебната година, туку треба да се издначат како и регрутите од чл. 25 ст. 3 од Законот што се упату-

ваат на отслужување на воениот рок во месец октомври, ако се запишале на факултет, односно висока школа.

Поради тоа, иако според чл. 31 ст. 1 т. 2 од Законот постоеле услови за повикување на тужителот на отслужување на воениот рок во месец јануари 1983 година, со оглед на тоа што во 1982/83 година, бил на редовно школување, нему отслужувањето на воениот рок треба да му биде одложено до октомври, за да не му се прекине редовната посета на наставата во втората година на студиите. Таквата примена на одредбата од чл. 31 ст. 1 т. 2 од Законот е во согласност со одредбата од чл. 25 ст. 4 од истиот закон, според која регрутот кој е запишан на факултетот, односно на друга висока или виша школа, а кој не е упатен на отслужување на воениот рок, според одредбите од ст. 3 на овој член поради тоа што не наполнил 18 години живот, ќе се упати на отслужување на првиот дел од воениот рок во месец октомври наредната календарска година со која одредба исто така се водело сметка за траењето на учебната година на регрутите студенти и за континуитетот во студирањето.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 437/83 од 18. V 1983 година).

2. Одредбите од Законот за воената обврска за одлагањето на отслужувањето на воениот рок не можат да се применуваат на студентите на теолошките факултети во странство.

Од образложението:

Според т. 3 од ст. 1 на чл. 36 од Законот за воената обврска („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 22/74), служењето на воениот рок им се одлага по барање на регрутот-обврзник на редовните студенти на вишите или високите школи, вклучувајќи го и школувањето на трет степен (постдипломски студии) до завршувањето на школувањето, а најдоцна до крајот на ноември на календарската година во која наполнуваат дваесет и седум години возраст, под услов во текот на школувањето да не ја промениле повеќе од еднаш вишата, односно високата школа и тоа најдоцна до крајот на втората година од школувањето на вишата, односно високата школа на која првпат стекнале овојство на студент.

Од списите кон предметот се гледа дека тужителот барал одлагање на отслужувањето на воениот рок заради довршување на студиите на Теолошкиот факултет во Каиро.

Според мислењето на судот, во управната постапка, правилно е одбиено барањето на тужителот за одлагање на служењето на воениот рок. Ова затоа што одредбата од т. 3 од ст. 1 на чл. 36 од Законот за воената обврска ги има предвид вишите и високите школи основани од надлежните органи во земјата во смисла на прописите за високото образование, а чија цел е за стопанството и општествените дејности да обезбедуваат стручњаци, специјалисти и научни работници оспособени за работниот позив, да ја унапредуваат науката и уметноста и да придонесуваат за развитокот на социјалистичката самоуправни практика. Со оглед на тоа што тужителот е студент на факултет што е основан надвор од земјава за потребите на верската заедница, а не за наведените цели, овој суд смета дека

означените одредби од Законот за одлагање на отслужување на воениот рок не можат да се применуваат за студентите на овие факултети, па не е повреден Законот за штета на тужителот кога е одбиено неговото барање за одлагање на отслужување на воениот рок.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 179/81 од 8. IV 1981 година)

3. Барањето за признавање својство на мирновременски воен инвалид поднесено до Секретаријатот за народна одбрана, ако е поднесено во законскиот рок, треба да се смета за благовремено доколку поради пропуст на Секретаријатот не му било препратено на надлежниот орган и поради тоа истекол рокот за поднесување на такво барање.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според барањето на овој суд, во конкретната управна работа се повредени правилата на постапката од чл. 66 ст. 3 во врска со чл. 24 ст. 1 и 2 од Законот за општата управна постапка. Имено, според чл. 24 ст. 1 од ЗОУП, секој орган внимава по службена должност во текот на целата постапка на својата стварна и месна надлежност, па според ст. 2 на овој член, ако утврди дека не е надлежен да постапува по одредена управна работа, ќе постапи според чл. 66 ст. 3 и 4 на овој закон. Согласно со чл. 66 ст. 3, ако органот утврди дека не е надлежен за прием на писмениот поднесок, службено лице на органот ќе го предупреди подносителот и ќе го упати до органот надлежен за прием. Ако подносителот и покрај тоа инсистира неговиот поднесок да се прими, службеното лице е должно да го прими поднесокот. Ако органот утврди дека не е надлежен да постапува по таквиот поднесок, ќе донесе заклучок со кој ќе го отфрли поднесокот поради ненадлежност.

Од списите по предметот се гледа дека тужителот поднел молба до Секретаријатот за народна одбрана при Собранието на општината за признавање својство на мирновременски воен инвалид. Секретаријатот молбата ја завел, но по неа не постапил во омисла на чл. 66 ст. 3 од Законот за општата управна постапка, а издал потврда дека тужителот од 1971 година, па наваму неколку пати барал од органот да му издаде документ за неговата неспособност.

Со оглед на тоа што тужителот го поднел барањето во рокот определен со законот, но поради пропуст на Секретаријатот за народна одбрана, тоа барање не било доставено до надлежниот орган, а што овој бил должен да го стори согласно со цитираната одредба од Законот за општата управна постапка, овој суд смета дека барањето на тужителот, иако е поднесено до Секретаријатот за општествени дејности по истекот на законскиот рок од чл. 76 ст. 1 од Законот за воените инвалиди треба да се смета за благовремено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 180/81 од 18. III 1981 година)

4. Утврдувањето на процентот на воениот инвалидитет е фактичко прашање и по тој основ не може во вршење на правото на надзор второстепениот орган да укине конечно решение.

Од образложението:

Со оспореното решение укинато е првостепеното решение, со кое на тужителот му е признато право на воен инвалид од војните — IX група со 30% инвалидитет сметано од 1. XII 1979 година, но тој не е признат како воен инвалид.

Ваквото решение второстепениот орган го донел по правото на надзор, откако прибавил наод и мислење на второстепената лекарска комисија за преглед на лицата опфатени со Законот за воените инвалиди, со кој било утврдено дека кај тужителот не постои инвалидитет односно дека боледува од проширени вени на долните екстремитети кои не биле во никаква причинска врска со повреда. Од приложениот наод и мислење на првостепената лекарска комисија за преглед на лицата опфатени со Законот за воените инвалиди, се констатира дека оваа комисија кај тужителот покрај проширените вени на долните екстремитети, утврдила и смрзнатини на истите, па согласно со т. 6 од Упатството за утврдување процентот на воениот инвалидитет („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 18/73 и 6/77) констатирала дека постои инвалидност од 30%. Во случајов, како што се гледа од горенаведеното, станува збор за утврдување на поинаква фактичка состојба по однос на инвалидитетот од онаа што е утврдена во редовната постапка. Според чл. 77 ст. 3 од Законот за воените инвалиди („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 39/77), решение за правата по овој закон кое станало конечно во управната постапка, може да се укине по правото на надзор, ако со него е повреден материјалниот закон во корист на поединец, а на штета на општествената заедница. Според тоа, повреден е законот кога по правото на надзор е укинато конечното решение бидејќи немало законски услови, а не е во прашање повреда на материјалниот закон.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1759/79 од 6. II 1980 година)

5. Кога е поведена постапка од воениот инвалид, поради настаниите промени во здравствената состојба, кои го менуваат утврдениот процент на воениот инвалидитет, а кои повлекуваат признавање поголеми права (право на додаток за туѓа нега и помош), второстепениот орган не може по повод жалбата во вршење на ревизија да го укинува решението со кое во поранешната постапка му било утврдено право на ортопедски додаток и да утврдува дека му припаѓало право од понизок степен на ортопедски додаток.

Од образложението:

Овој суд смета дека со оспореното решение е повредено материјалното право и тоа одредбите од чл. 88 ст. 1 од Законот за воените инвалиди (пречистен текст „Сл. лист на СФРЈ“ бр. 79/77). Согласно со оваа законска одредба, ако по донесувањето на конечно решение за правата по овој закон кај воениот инвалид настапат

промени кои го менуваат утврдениот процент на воен инвалидитет, за правата во врска со настанатата промена се решава во постапка што се поведува по барање од странката, или по службена должност.

Во оваа одредба е дадено овластување за поведување нова постапка кога кај воениот инвалид настанат промени кои го менуваат воениот инвалидитет, а кои повлекуваат поголеми права. Во случајов, по барање од тужителот била поведена постапка поради влошување на здравствената состојба да му се признае право на додаток за туѓа нега и помош.

Првостепениот орган можел да решава само по тоа барање на тужителот. Меѓутоа, тој погрешил кога во своето решение констатирал дека тужителот и понатаму останува личен воен инвалид од втора група со 100% телесно оштетување на организмот со право на инвалиднина од 5.576,00 динари и право на ортопедски додаток од прв степен во месечен износ од 2.226,00 динари. Без оглед на тоа што во првостепеното решение е наведено ова, второстепениот орган нема овластување во вршење на ревизија да го менува истото решение. Ова затоа што согласно со чл. 84 ст. 1 од споменатиот Закон за воените инвалиди подлежи на ревизија решението донесено во прва степен, со кое се утврдува инвалидитет, инвалиднина, додаток за нега и помош од страна на друго лице, ортопедски додаток и решението со кое се доделува моторно возило. Во случајов решавањето со првостепеното решение требало да се ограничи на барањето на тужителот за признавање право на додаток за нега и помош од страна на друго лице. Дека тужителот е огласен за инвалид од втора група 100% според т. 204 од Листата за процентот на воениот инвалидитет, за постојано, било одлучено со решението од 21. II 1968 година. Врз основа на тоа решение, кое било правосилно и извршно, тужителот ги стекнал и користел правата утврдени со него веќе 12 години, а не врз основа на првостепеното решение донесено во сегашната постапка, така што се поставува прашањето за измена на правосилното решение од 21. IX 1968 година, а не за измена на сегашното првостепеное решение, бидејќи со него не му е признато никакво поголемо право на тужителот од тоа во поранешната постапка. Штом постои правосилно решение, со кое странката стекнала одредени права, односно со кое на странката ѝ се одредени некои обврски, таквото решение може да се поништи, укине или измени само во случаите предвидени со закон — чл. 11 од Законот за општата управна постапка.

Значи, споменатото решение од 21. II 1968 година со кое тужителот е признат за воен инвалид од војните од втора група со 100% воен инвалидитет за постојано, како правосилно решение можело да се измени само со примена на вонредно правно средство, а не и во постапката поведена согласно со чл. 88 ст. 1 од Законот за воените инвалиди по барање од тужителот. Оваа одредба од чл. 98 ст. 1 од споменатиот закон не одржи во себе овластување за решавање за преиспитување на порано утврдените права на воениот инвалид.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1001/80 од 22. X 1980 година)

6. Одредбата од чл. 52 ст. 2 од Законот за работните односи според која нема прекин на работниот однос, ако работникот во рок од 5 дена заснова работен однос од една во друга организација се применува и при толкувањето на поимот прекин на работен однос во Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност.

Од образложението:

Според наоѓањето на овој суд решението е засновано врз неправилно утврдена фактичка состојба, поради што дошло до повреда на законот, а поради следново: Според чл. 34 ст. 1 т. 1 од Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност („Сл. весник на СРМ“, бр. 13/78), времето за кое паричниот надоместок се исплатува изнесува три месеци ако работникот има најмалку 9 месеци непрекинат работен стаж, или 12 месеци со прекини во последните 18 месеци.

Тужениот орган согласно со оваа законска одредба утврдил дека тужителот има стаж без прекин само 1 година 9 месеци и 15 дена а целел дека има пензиски стаж од над 12 години, но бидејќи во времето од 20. III до 23. III 1979 година имал прекин од 3 дена, претходниот пензиски стаж не му го зел предвид.

Овој суд наоѓа дека тужениот орган погрешно ја толкува наведената законска одредба. Во неа е пропишано дека при одмерувањето на времетраењето за кое се исплатува паричниот надоместок се има предвид само непрекинатиот работен стаж. Прашањето за тоа, пак, што значи прекинување на работниот стаж, го решава Законот за работните односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/77), каде што во чл. 52 ст. 2 е речено дека ако работникот во рок од 5 дена заснова работен однос од една во друга основна организација, се смета дека не го прекинал работниот однос. Бидејќи во случајов на тужителот станува збор за временско растојание од 3 дена, откако тој се префрлил на работа, од К. во К. нема прекин на работниот однос, па при одмерување на времетраењето за кое ќе се исплатува паричниот надоместок, ќе треба да биде земен предвид вкупниот работен стаж на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1182/81 од 21. X 1981 година)

7. При одлучувањето за правото на продолжен паричен надоместок не се применуваат одредбите од чл. 40 од Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност, туку одредбите од чл. 46 ст. 2 од тој закон.

Од образложението:

Органите во управната постапка сметале дека тужителот има право на продолжен паричен надоместок само за време уште од 3 месеци, така што му го продолжиле за време од 1. IV 1981 година до 30. VI 1981 година, и тоа според работниот стаж што тужителот го поминал при повторното вработување. Ова затоа што тужителот веќе порано врз основа на вкупниот работен стаж користел паричен надоместок за време од 36 месеци, согласно со чл. 40 од Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност („Сл. вес-

ник на СРМ“, бр. 13/78), според кој на работникот на кого ќе му престане правото на паричен надоместок според одредбите од чл. 37 може да го оствари тоа право ако повторно ги исполни пропишаните услови од законот, со тоа што во работен стаж не се смета времето поминато на работа пред примениот последен паричен надоместок.

Таквото правно становиште на органите во управната постапка е неправилно, поради следново: одредбите од Законот за вработувањето и осигурувањето во случај на невработеност предвидуваат 2 одделни права во случај на невработеност, и тоа право на паричен надоместок и право на продолжен паричен надоместок.

Одредбите од чл. 40 од споменатиот закон на кој се повикува тужениот орган дека нема право тужителот на продолжен паричен надоместок повеќе од 3 месеци, односно дека паричниот надоместок не му се определува врз основа на вкупниот работен стаж, туку само врз основа на стажот наполнет при последното вработување според мислењето на овој суд, се однесуваат само во случај кога станува збор за признавање право на паричен надоместок. Во случај кога станува збор за признавање право на продолжен паричен надоместок, не се применуваат овие одредби. Ова затоа што во чл. 50 од истиот закон е предвидено при утврдувањето на условите за стекнување, остварување и престанок на правото на продолжен паричен надоместок да се применуваат одредбите од чл. 31, 36, 37, 38 и 39 од овој закон.

Со оглед на тоа што чл. 40 не е спомнат во горецитираниот чл. 50, произлегува дека во случајов треба да се применуваат одредбите од чл. 46 ст. 2 од споменатиот закон според кој на работникот кој има над 30 години работен стаж (маж) односно над 25 години (жена) продолжениот паричен надоместок му се исплатува до повторното вработување односно до настапување на некои од основите според кои престанува правото на паричен надоместок утврдени во чл. 37 од т. 3 до 7 на овој закон.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1631/81 од 12. XI 1981 година)

8. До донесувањето на прописите на општините за изградба на објекти од граѓани и граѓанско-правни лица и за изградба на овие објекти важи режимот на градбата утврден со законот што ги уредувал односите за изградба на таквите објекти.

Од образложението:

Со првостепеното решение се експроприра целосно и без надоместок и се пренесува во општествена сопственост во корист на општината станбена зграда за расчистување на локација за изградба на нова станбена населба.

Според чл. 42 од Законот за експропријација („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/73 и 22/76) ако се експроприра зграда или одделен дел од зграда што се изградени без пропишана дозвола од надлежниот орган, а прибавувањето таква дозвола било предвидено со прописите што важеле во времето кога објектот бил изграден, поранешниот сопственик нема право на надоместок. Тој може да ја урне зградата и да го однесе материјалот од таа зграда во рок што ќе му го определи надлежниот орган.

Од описите кон предметот, посебно од записникот за сослушување на тужителот како странка, се гледа дека тужителот ја изградил предметната зграда без одобрение од надлежниот орган, па правилно нашле органите во управната постапка дека тужителот нема право на надоместок за експроприраната зграда, согласно со чл. 42 од Законот за експропријација.

При одлучувањето овој суд ги ценеше наводите на тужителот дека индивидуалната станбена зграда ја подигнал и во неа живее од 1972 година, т.е. пред влегувањето во сила на Одлуката за изградба на објекти од граѓани и граѓанско-правни лица, донесена од собранието на општината во 1974 година кога не било предвидено да се прибавува градежна дозвола за изградба на објекти надвор од урбанистичкиот план. Овој навод судот не го уважи од следниве причини: Според чл. 3 од Основниот закон за изградба на инвестициони објекти („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 20/67) кон изградба на инвестиционен објект може да се пристапи откако од надлежен орган ќе биде прибавено одобрение за градба. Согласно со ст. 2 на чл. 8 од овој закон изградбата на објекти од граѓани и граѓанско-правни лица се утврдува со прописот за изградба на такви објекти што го донесува општинското собрание, ако со закон на републиката не е поинаку определено. До донесувањето на соодветните прописи на републиките, односно на општинските собранија, согласно со ст. 3 на чл. 90 одредбите на овој закон ќе се применуваат и при изградбата на инвестициони објекти чија изградба не е регулирана со овој закон. Од друга страна и во чл. 20 од републичкиот Закон за изградба на инвестициони објекти („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/67) беше предвидено дека изградбата на објекти од граѓани и граѓанско-правни лица според чл. 8 од Основниот закон се уредува со прописи на општинските собранија, доколку со овој закон не е поинаку пропишано. Според тоа во 1972 година, кога според наводите на тужителот била изградена станбената зграда — предмет на експропријација, режимот на градба на објекти од граѓани и граѓанско-правни лица бил всушност регулиран со Основниот закон за изградба на инвестициони објекти, а тој закон, како што е веќе наведено, предвидуваше дека кон изградба на инвестиционен објект може да се пристапи откако ќе се прибави одобрение од надлежен орган. Според тоа, и тужителот бил должен за изградбата на својата куќа да прибави одобрение од надлежен орган, без оглед на тоа на кое место ја лоцирал, а тој тоа не го сторил.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 477/81 од 13. V 1981 година)

9. Кога се донесува решение за локација за изградба (доградба) на балкони на постојна станбена зграда, не е доволно да се утврди дека тоа не е во спротивност со урбанистичкиот план, туку е потребно да се испита и да се утврди дали со изградбата на балконите не се попречува користењето на становите и другите делови на зградата.

Од образложението:

Со првостепеното решение, потврдено од тужениот орган, во жалбената постапка била издадена локација на куќниот совет за изградба на балкони на станбената зграда.

Според наоѓањето на овој суд, тужениот орган попрешил кога жалбата ја одбил како неоснована од следниве причини:

Од описите кон предметот се гледа дека тужителите во управната постапка со изјавата дадена пред првостепениот орган не се согласиле со изградбата на балконите — терасите поради тоа што тие ќе им попречуваат на соседните станови и ќе ја загрозуваат безбедноста на станарите, бидејќи биле лоцирани на влезот од станбената зграда. Исто така, тие истакнувале дека балконите биле лоцирани на мала оддалеченост од балконите на сопствениците на становите бр. 5, 8 и 11, така што може да се влегува од балконот во собата на овие станови, а укажале и на други причини и околности поради кои се проливат на изградбата на балконите. Меѓутоа, во списите кон предметот нема докази дека наводите на тужителите биле проверени, а тие, според мислењето на овој суд, се од влијание за правилното и законитото одлучување во оваа управна работа. Имено, пред да одлучи, органот требало со увид на лице место од страна на вештите лица да ги испита и да ги провери наводите на тужителите и тоа секој навод посебно, па врз основа на дадениот наод и мислење да одлучи. Од описите не произлегува дека органот така постапил, поради што фактичката состојба останала недоволно испитана, а со тоа е доведена во прашање и правилната примена на законот. Според мислењето на овој суд, органот требало посебно да ги провери наводите на тужителите, бидејќи станува збор за преправка на постојниот станбен објект, па повикувањето на тужениот орган на чл. 39 од Законот за просторното и урбанистичкото планирање („Сл. весник на СРМ“, бр. 20/78) не е доволно. Тоа што евентуално изградбата на балконите не е спротивна на урбанистичкиот план, во вакви случаи не е доволно да се донесе решение за локација, туку кога во постапката ќе се истакнат наводи на заинтересираните лица дека со изградбата се попречува користењето на становите и другите функции на зградата, тие наводи треба да се земат во разгледување, да се испитаат и оценат, па дури потоа да се одлучи. Навистина, во списите постои записник за увид на лице место од 21. VI 1982 година, во кој само е констатирано дека постои услов за изградба на терасите, со тоа што ќе треба да има корекција на стопите поради тоа што се појавуваат шахти од зградата, а нема никакви наоди и мислења во врска со наводите на тужителите.

Од изнесените причини овој суд оцени дека оспореното решение треба да се поништи.

Во повторената постапка органот ќе треба да изврши увид на лице место и преку вешти лица да ги провери сите наводи на тужителите и за секој од нив да даде посебно образложение, па заедно од резултатот на постапката да одлучи според законот.

При одлучувањето органот треба да води сметка и за одредбите на чл. 19 од Законот за сопственост на делови од згради („Сл. весник на СРМ“, бр. 20/74 и 14/75). Според овие одредби сопственикот на посебен дел од зграда може, во согласност со градежните прописи, на свој трошок да врши преправки на својот посебен дел од зградата, ако со тие преправки не се засепнува во посебниот дел на друг сопственик или во деловите што ѝ служат на зградата како целина, или на посебниот дел на друг сопственик. Исто така, според овој член од законот, сопственикот не може на својот посебен

дел да врши преправки што би можеле да го нарушат архитектонскиот лик на зградата, или да ја намалат сигурноста или стабилноста на зградата или на заеднички дел на зграда, односно на посебен дел на друг сопственик и на тие делови на друг начин да им нанесештета.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1802/83 од 8. II 1984 година)

10. Не се смета дека со одземањето на градежното земјиште од владение на поранешниот сопственик се нарушува нормалното и редовното користење на постојната станбена зграда, ако со тоа на поранешниот сопственик му се оневозможува да изгради гаража.

Од образложението:

Според чл. 15 ст. 1 од Законот за градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79), поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има право да го користи тоа земјиште до денот кога врз основа на решението на општинскиот орган на управата надлежен за имотно-правните работи е должен да го предаде на користење.

Со првостепеното решение се одзема правото на користење на градежно неизградено земјиште во корист на општината заради изградба на индивидуална станбена зграда предвидена со урбанистичкиот план, поранешна сопственост на тужителот.

Од списите кон предметот, а посебно од изводот на урбанистичкиот план се гледа дека спорното земјиште е составен дел на градежна парцела со површина од 325 m² на која се предвидува изградба на индивидуална станбена зграда од приземје и 2 ката, а од записникот за увид на лице место се гледа дека со одземањето на земјиштето не се нарушува нормалното и редовното користење на станбената зграда на тужителот.

При ваква фактичка и правна состојба според оцена на овој суд тужениот орган не го повредил законот на штета на тужителот кога ја одбил како неоснована неговата жалба изјавена против првостепеното решение.

При одлучувањето судот ги ценеше наводите на тужителот дека спорното земјиште претставува дел од градежната парцела на која тој сега гради кука и кое според планот било предвидено за градење на гаража, па како такво не може да му се одземе, но тие наводи ги смета неосновани. Ова затоа што од извршениот увид на лице место на органот е утврдено дека со одземањето на земјиштето не се нарушува нормалното и редовното користење на станбената зграда на тужителот, а не е од значење тоа што со одземањето на земјиштето евентуално ќе му се оневозможи изградба на гаража.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 529/81 од 13. V 1981 година)

11. Програмата за парцелација на дел од населба донесена на седница на собрание на општината, со која се опфатени повеќе парцели, може да претставува основ за одземање од владение на дел од дворно место.

Од образложението:

Од описите по предметот се гледа дека со првостепеното решение е одземено од владение неизградено градежно земјиште — двор, со површина од 31 m², на кое право на користење има заинтересираното лице К. Р. Одземањето е извршено врз основа на Програмата за блоковска парцелација на дел од населбата Х. К., донесена на седница на Собранието на општината К. за реализација на урбанистичкиот план на град К, односно за докомплетирање на градежна парцела на која имаат право на користење В. и Ц. и на која постои изградена станбена зграда, купена од овие лица со договор за купопродажба склучен со СИЗ за станување на град К.

Второстепениот орган сметал дека одземањето од владение на спорното земјиште не се врши заради уредување на цела населба, туку заради поединечно оформување на дворно место на веќе изградена станбена зграда, што се гледало од приложената Програма. Поради ова тој ја уважил жалбата на заинтересираното лице К. и првостепеното решение го поништил.

Судот смета дека ваквото становиште на тужениот орган е неправилно. Ова затоа што, според Програмата се врши одземање од владение на неколку градежни парцели од поранешни сопственици, меѓу кои се наоѓа и парцелата на заинтересираното лице Р. Според тоа, Програмата не се однесува на поединечно оформување на дворно место, како што нашол тужениот орган, туку на повеќе парцели, од што произлегува дека се врши планско колективно уредување на земјиште. Судот смета дека одземањето е оправдано и од аспект што парцелата на заинтересираното лице Р. по површина е поголема од парцелата на која треба да се припои одземеното земјиште и од записникот за ослудување на ова лице од 9. IX 1983 година се гледа дека тоа предложило во урбанистичкиот план на неговото дворно место да се вврта уште една локација за изградба на станбена зграда.

Со оглед на гореизнесеното судот најде дека тужбата на јавниот правобранител е основана, поради што следуваše оспореното решение да биде поништено и предметот да биде вратен на повторно одлучување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1851/83 од 25. I 1983 година)

12. Не постои законски основ за враќање во владение на поранешниот сопственик на национализирано градежно неизградено земјиште, кое со решение на надлежниот орган на општината е одземено од владение, и покрај тоа што не е искористено за намената за која било одземено.

Од образложението:

Со оспореното решение на Републичкиот секретаријат за финансии — Републичка управа за имотно-правни работи — Скопје одбиена е жалбата на тужителот изјавена против решението на Секрета-

ријатот за финансии на СО — Б., со кое му е одбиено барањето за враќање во владение на КП, бр. 12699.

Со тужба во управен спор тужителот ја спори законитоста на горното решение, со предлог тоа да биде поништено.

Од списите по предметот се гледа дека со решение на Секретаријатот за финансии на СО — Б., односно на Републичкиот секретаријат за финансии — Републичка управа за имотно-правни односи, била извршена експропријација без надоместок на некои објекти, а исто така било извршено одземање од владение на градежно земјиште со вкупна површина од 12337 m² — КО — Б., поранешна сопственост на тужителот, во полза на општината Б. за изградба на стопански двор за водовод и бањи во Б.

Тужителот поднел барање до првостепениот орган да му биде вратено дел од одземеното земјиште кое не било искористено за намената за која било извршено одземањето.

Овој суд смета дека е правилно правното становиште на органите во управната постапка дека не постојат законски услови спорното земјиште да му биде вратено на тужителот во владение. Ова затоа што тоа се наоѓа во потесниот градежен реон на град Б., а одредбите од Законот за градежното земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79) врз основа на кои било извршено одземањето, не даваат можност за поништување на правосилни решенија за одземање од владение.

Со оглед на горенаведеното овој суд смета дека не е повреден законот на штета на тужителот кога неговото барање е одбиено како неосновано.

Судот ги ценеше наводите во тужбата на тужителот дека постоеле услови земјиштето да му биде деекспроприирано, согласно со одредбите од чл. 32 ст. 2 и 3 од Законот за експропријација и дека неправилно органот смета оти во конкретниов случај требало да се применат одредбите од Законот за градежно земјиште, бидејќи земјиштето не било урбанизирано. Овие наводи судот ги смета за неосновани. Ова затоа што во конкретниов случај не станува збор за земјиште кое станало општествена сопственост според одредбите од Законот за експропријација, туку за земјиште кое е одземено од владение и станало општествена сопственост според Законот за градежното земјиште, врз основа на одлука за определување на градежно земјиште на општината, па според тоа не можат да бидат применети одредбите од чл. 32 ст. 2 и 3 од Законот за експропријација.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1518/83 од 14. XII 1983 година)

13. Не е законито решението со кое се одзема од владение градежно неизградено земјиште за оформување на градежна парцела, за индивидуална станбена зграда, ако не е испитано дали некој од потомците на поранешниот сопственик — исполнува услови да му се признае предимствено право на градба.

Од образложението:

Според чл. 15 од Законот за градежното земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79), поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има право да го користи тоа земјиште до денот кога

врз основа на решението на општинскиот орган на управата надлежен за имотно-правните односи е должен да му го предаде на корисникот. Ако земјиштето е предвидено за градба на индивидуална станбена зграда, поранешниот сопственик, согласно со чл. 17 од цитираниот Закон има предимствено право на користење на тоа земјиште на една градежна парцела за изградба на станбена зграда на која, според Законот, може да има право на сопственост. За ова право на тужителот е одлучувано со решение и ова право му е признато. Кога повторно барал предимствено право, барањето му е одбиено бидејќи е утврдено дека, ако пак му се признае такво право, би го надминал станбениот максимум на станови пропишан со чл. 2 од Законот за национализација на наемните згради и на градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“, бр. 52/58). Тужителот не го оспорува наведеното. Според тоа, во однос на ова прашање тужбата е неоснована.

Меѓутоа, во однос на другите тужбени наводи, тужбата е основана. Имено, во жалбата против првостепеното решение тужителот истакнал дека има потомци кои имаат предимствено право на по една градежна парцела. Тужениот орган наквиот жалбен навод не го испитал, ниту предметот го вратил на првостепениот орган да ја доиспита работата и да се произнесе дали на некој од потомците ќе му признае предимствено право, согласно со чл. 17 ст. 3 од Законот за градежно земјиште. Со оглед на ова, бидејќи во првостепената постапка не бил поучен, согласно со чл. 13 од Законот за општата управна постапка, фактичката состојба останала недоутврдена и не било можно врз основа на нецелосно утврдена фактичка состојба правилно да се примени законот, т.е. не било можно предметното земјиште да се одземе, без да им се повредат правата на лицата од цитираниот чл. 17 ст. 3 од Законот за градежното земјиште, доколку такви лица постојат и доколку ги исполнуваат условите за да го остварат предимственото право.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 206/82 од 21. IV 1982 година)

14. Кога на земјиштето што се одзема од владение од поранешниот сопственик заради оформување на друга градежна парцела, постои канализациона мрежа која треба да се дислоцира, за која поранешниот сопственик приговорил дека нема можност за дислоцирање, органот е должен да испита дали постои таква можност.

Од образложението:

Пред првостепениот орган, а и во жалбата, тужителот истакнал дека со одземањето на земјиштето се оневозможувало приод во дворотното место зад станбената зграда и дека на тоа земјиште се наоѓала канализациона и водоводна мрежа со шахта. Тужениот орган таквите приговори ги одбил како неосновани со образложение дека тоа прашање требало да биде разрешено во постапката за надоместокот, а евентуалното дислоцирање, доколку се јавело како неопходно, ќе паднело на товар на корисникот.

При таква состојба на работите судот наоѓа дека оспореното решение се заснова врз нецелосно утврдена фактичка состојба.

Кога веќе во постапката било утврдено дека земјиштето што се одзема од тужителот претставува дел од неговото дворно место на веќе изградена станбена зграда и дека на тоа место се наоѓала шахта, органот бил должен да ги испита сите факти и околности на кои укажал тужителот, а кои според наоѓањето на судот можеле да бидат од влијание за нормалното користење на станбената зграда, и тоа како за користење на дворното место зад станбената зграда, така и за постоењето на можноста за дислокација на канализационата и водоводната мрежа.

Погрешно смета органот дека дислокацијата на канализационата мрежа, во конкретниов случај е прашање само на надоместокот. Тоа би било прашање на надоместокот кога приговорот би се однесувал само за трошоците за нивната дислокација, но кога тужителот приговорил дека нема можност да се дислоцира таквата мрежа, органот бил должен во постапката да направи скица, од која јасно може да се види местоположбата на станбената зграда на тужителот, да утврди каде се наоѓа точно канализационата и водоводната мрежа, па доколку најде дека треба да се врши дислокација на мрежата, да испита дали постои можност за таква дислокација и да даде конкретно решение. За тоа би требало да сослуша и вешто лице и да му се даде можност на тужителот во оваа постапка да се произнесе по спорните факти и околности.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 687/83 од 1. VI 1984 година)

15. Изградба на гаража во дворно место на кое сопствениците на посебни делови од станбената зграда спогодбено го утврдиле начинот на користењето, претставува поинаков начин на користење, поради што пред издавањето на решението за локација треба да се постигне согласност за местото на локацијата на гаражата.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Кога семејната станбена зграда на која постои право на сопственост на посебни делови е изградена на една градежна парцела, при решавањето за локација на друг објект во таа парцела мора да се води сметка за одредбите од чл. 16 ст. 3 и 4 од Законот за градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“ бр. 10/79). Имено, според ст. 3 на овој член од Законот сопствениците на посебните делови од згради подигнати на земјиште на кое постои право на користење, спогодбено го утврдуваат начинот на користењето на тоа земјиште, а во случај на несогласување решава надлежниот суд во вонпроцесна постапка, додека согласно со ст. 4 од овој член од Законот, доделената градежна парцела на која е изградена зграда според урбанистичкиот план не може да биде предмет на физичка делба меѓу сопствениците на посебни делови на зградата. Од овие одредби произлегува дека, ако зградата лежи на една градежна парцела, сопствениците на посебните делови на зградата се сокорисници на земјиштето на целата градежна парцела, а тие го уредуваат сами или преку надлежниот суд во вонпроцесна постапка, само начинот на користењето на тоа земјиште. Поради тоа, пред издавањето на решението за локација, потребно е да се постигне согласност меѓу корисниците, крајно преку надлежниот суд, за користење на земјиштето за изградба на новиот објект.

Навистина во постапката било утврдено дека спогодбено дворното место било поделено, а од тоа органите заклучиле оти спогодбено бил одреден начинот на користењето на дворното место. Меѓутоа, судот наоѓа дека и покрај постоењето на досегашната спогодба за начинот на користењето на дворното место, потребно е да се постигне нова спогодба во смисла на претходниот став за тоа каде ќе биде поставен новиот објект — гаражата, бидејќи изградбата на гаражата претставува поинаков начин на користење на земјиштето.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1177/84 од 29. VIII 1984 година)

16. За остварување предимствено право на користење земјиште не е пречка тоа што брачниот другар на поранешниот сопственик има стан во сопственост во кој заедно живеат.

Од образложението:

Со оспореното решение, покрај другото, одбиено е барањето на тужителката за признавање предимствено право на користење на една градежна парцела, затоа што таа не ги исполнувала условите од чл. 17 ст. 3 од Законот за градежното земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79). Имено, во постапката тужениот орган утврдил дека станот во кој живее тужителката со своето семејство претставувал нејзина сопственост.

Тужителката кон тужбата приложи договор за купопродажба на стан склучен на ден 9. XII 1965 година помеѓу Фондот за станбена изградба К. и нејзиниот сопруг. Бидејќи овој договор тужениот орган не го имал на увид при одлучувањето по предметот, а тужителката во жалбата потенцирала дека станот во кој живее со своето семејство е сопственост на нејзиниот сопруг, следуваше решението да биде поништено и предметот да биде вратен на повторно одлучување, затоа што, според мислењето на овој суд, доколку тужителката нема стан во лична сопственост, односно зграда, би имала предимствено право на користење на земјиштето.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1285/80 од 2. X 1980 година)

17. Градежно земјиште на кое според планот за реализација треба да се изгради објект што се состои од П + 1, т.е. приземје наменето за деловен простор и катот за живеење, може да му се додели на поранешниот сопственик, ако ги исполнува условите определени со закон во однос на максимумот на станови и големината на деловниот простор.

Од образложението:

Со решението на Републичката управа за имотно-правни работи во Републичкиот секретаријат за финансии, уважена е жалбата на Јавниот правобранител на општината О., а решението на Секретаријатот за комунални работи, урбанизам и имотно-правни односи на општината О. е поништено и предметот е вратен на повторно разгледување и одлучување.

Со првостепеното решение се задоволува барањето на тужителите за доделување правото на користење на градежно земјиште за изградба на објект чие приземје е наменето за локал, додека катот за живеење, согласно со планот за реализација.

Второстепениот орган со оспореното решение смета дека првостепениот орган требало да решава за признавање на предимствено право на користење на градежното земјиште само за станбениот дел, а не за целиот објект, при што требало да утврди дали тужителите го имаат во сопственост максимумот на станови предвидени со закон.

Во образложението на првостепеното решение е наведено дека со изградба на новопредвидената индивидуална станбена зграда тужителите нема да го пречекорат станбениот максимум.

Со оглед на тоа, не е јасно зошто второстепениот орган смета дека првостепениот орган на тужителите им признал предимствено право на користење на градежното земјиште за изградба на деловен простор и дека првостепениот орган можел да решава само за станбениот дел, а не за целиот објект.

Всушност, во прашање е единствен објект што според планот за реализација треба да се изгради од П + 1 и тоа приземјето е наменето за локал, а катот за живеење. Забрана за стекнување во сопственост на деловен простор не постои. Граѓаните, во смисла на чл. 6 и 7 од Законот за деловните згради и деловните простории („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/75 и 41/75), можат да стекнуваат и да имаат во сопственост деловна зграда или деловна просторија до 70 m², а тие што вршат дејност со самостоен личен труд и поголема од 70 m², ако таа им служи и им е потребна со оглед на природата, технологијата и другите услови за современо работење.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1838/82 од 7. II 1983 година)

18. Предимственото право на поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште на користење на една градежна парцела од тоа земјиште за изградба на станбена зграда, може да се однесува и на зграда што служи за одмор и закрепнување, ако врз основа на планот за реализација може на тоа земјиште да се подигне таква зграда и доколку се исполнети и другите предвидени услови.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со првостепеното решение е уважено барањето на тужителот за признавање на предимствено право на користење на градежно земјиште за изградба на викенд-куќа предвидена со Одлуката за утврдување на урбаното подрачје, како и начинот и условите за градба во населбата Б. и му се признава предимствено право на користење на градежното земјиште што е поранешна негова сопственост.

Решавајќи по изјавената жалба второстепениот орган се согласил со становиштето на првостепениот орган.

Незадоволно од наведеното второстепено решение Јавното правобранителство на општината О. поднесе тужба за управен спор со предлог да се поништи решението затоа што одредбата на чл. 17 од Законот за градежно земјиште не се однесува и на зградите, односно становите што ќе служат за одмор и рекреација.

Овој суд најде дека тужбата е неоснована.

Според чл. 17 ст. 1 и 2 од Законот за градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79 и 17/79), поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има предимствено право на користење на тоа земјиште на една градежна парцела за изградба на станбена зграда на која според законот може да има право на сопственост, ако врз основа на планот за реализација може на тоа земјиште да се подигне таква зграда. Предимственото право на користење поранешниот сопственик може да го оствари ако во моментот на донесувањето на актот за преминување на тоа земјиште во општествена сопственост, го нема во сопственост максимумот на згради, односно станови определени со закон, ниту со изградба би го надминал тој максимум.

Вистина во наведената одредба од законот не е употребен терминот станбена зграда што служи за одмор и рекреација, туку само терминот станбена зграда, но, исто така во наведените одредби, како и во другите одредби од законот, не постои изречна забрана или пак одредба од која би можело на некаков индиректен начин да се заклучи дека наведените одредби на законот што се однесуваат за правото на поранешниот сопственик врз градежното земјиште, не се однесуваат и на станбените згради што служат за одмор и рекреација.

Во чл. 4 ст. 2 од Законот за станбени односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73), е определено дека како стан, односно семејна станбена зграда, во смисла на тој закон, се смета и стан, односно зграда што сопственикот и членовите на неговото семејство сезонски или повремено ја користат за одмор и закрепнување, ако според градежните особини и можности за користење ги има својствата на стан, односно станбена зграда.

Со оглед на горенаведеното, овој суд не најде причини дека одредбите на чл. 17 од Законот за градежно земјиште не се однесуваат и на станбени згради што служат за одмор и закрепнување, туку напротив оцени дека наведените одредби за признавање предимствено право врз градежно земјиште можат да се однесуваат и на станбени згради што служат за одмор и закрепнување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 582/84 од 9. V 1984 година)

19. Ако од поранешниот сопственик се одзема градежно неизградено земјиште со површина повеќе од 400 m², а ова земјиште според урбанистичкиот план влегува во повеќе градежни парцели, со помалку од 50^{0/0}, така што тој не може да оствари предимствено право на користење на ниедна од тие градежни парцели, органот е должен да одлучи за обврската на општината за доделување на друга градежна парцела.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение му е одбиено барањето на тужителот за признавање на предимствено право на користење на градежно земјиште дел од КП. бр. 6658/3 во КО, поранешна негова сопственост. Органот утврдил дека според постојниот урбанистички план на тој дел од градот на земјиштето на тужителот биле предвидени две гра-

дежни парцели за изградба на индивидуална станбена зграда. Една од парцелите била со вкупна површина од 192 m², во која земјиштето на тужителот влегува само со 52 m², а другата градежна парцела со површина од 306 m², во која земјиштето на тужителот влегува со 148 m². Според ова, тужителот ниту во едната од двете парцели не влегува со свое земјиште повеќе од 50%, па органот не можел да му признае предимствено право на користење на наведените градежни парцели. Врз основа на вака утврдената фактичка состојба правилно тужениот орган со оспореното решение не му признал предимствено право на предметните парцели, но го повредил законот кога во врска со неговото барање не одел и пошироко. Имено, тужителот во тужбата наведува дека неговата парцела имала површина од 2.050 m² и на неа биле предвидени 6 градежни парцели, од кои тужителот бара предимствено право на градба на една градежна парцела. Ваквите наводи на тужителот не можат со сигурност да бидат проверени, со оглед на тоа што приложениот извод од урбанистичкиот план делумно ја прикажува состојбата со предметната катастарска парцела, односно од него се гледа дека дел од парцелата влегува со одредени површини во формирање на двете градежни парцели — по локациите 6 и 7, другиот дел во формирање на улици, а еден поголем дел останува непојаснет.

Според ова следуваеше решението да биде поништено и предметот да му биде вратен на тужениот орган на повторно одлучување, со тоа што во повторната постапка, по земена изјава од тужителот и со другите докази со кои располага органот ќе се утврди дали од останатиот дел на предметната катастарска парцела ќе се формираат или се формирани градежни парцели, па доколку и за таа цел од тужителот ќе биде одземено земјиште повеќе од 400 m², во тој случај органот треба да одлучи за неговото предимствено право согласно со чл. 18 ст. 2 од Законот за градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“, број 10/79). Според оваа законска одредба, кога земјиштето што е одземено од поранешниот сопственик за изградба на семејна станбена зграда изнесува повеќе од 400 m² влегува во две или повеќе градежни парцели, а на ниту една од нив поранешниот сопственик не може да го оствари предимственото право на користење на градежното земјиште за изградба на семејна станбена зграда, општината е должна да му даде на користење друга градежна парцела, доколку располага со таква парцела и доколку поранешниот сопственик нема сопствен стан, или има, но не ги задоволува неговите лични и семејни потреби.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 194/81 од 29. IV 1981 година)

20. Кога од брачните другари кои се поранешни сопственици на различни парцели се одзема повеќе од 400 m² за изградба на колективна станбена зграда, треба да им се признае предимствено право на купување на еден стан во зградата што се гради на тие парцели, без оглед на тоа што од секој посебно се одзема помалку од 400 m².

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Градежното земјиште што се наоѓа на КП бр. 10200 КО — К. со површина од 300 m², поранешна сопственост на тужителката, било одземено од нејзиното владение поради тоа што според урбанистич-

киот план на градот на тоа место била предвидена изградба на колективна станбена зграда.

Тужителката во постапката побарала да ѝ биде доделено во замена друго неизградено градежно земјиште за изградба на индивидуална станбена зграда, или пак да ѝ биде признато предимствено право на купување стан во колективната станбена зграда, но таквото барање било одбиено како неосновано.

Со оглед на фактите што биле утврдени во постапката правилно нашол тужениот орган дека тужителката нема право на добивање друга градежна парцела, дури и од неа да се одземе повеќе од 400 m², бидејќи, во смисла на чл. 18 ст. 2 од Законот за градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79) општината е должна да му даде на користење друга градежна парцела на поранешниот сопственик, доколку располага со таква парцела, ако на тоа место, опored урбанистичкиот план, е предвидена изградба на индивидуална станбена зграда, а токму во конкретниот случај земјиштето се одзема за изградба на колективна станбена зграда. Исто така, тужителката не би можела да оствари предимствено право на купување стан во колективната станбена зграда, со оглед на тоа што од неа не се одзема повеќе од 400 m², како што било утврдено во постапката.

Меѓутоа, новиот факт на кој укажа тужителката во тужбата е дека за изградба на колективната станбена зграда се одзема и катастарската парцела КП 10201, поранешна сопственост на нејзиниот сопруг, со површина од 301 m², а што се гледа и од приложениот урбанистички план, е од влијание за законитоста на оспореното решение и за остварување на правата на тужителката како поранешен сопственик.

Опоред наоѓањето на судот, одредбата од чл. 18 ст. 4 од претходно цитираниот закон, предимственото право на купување стан го условува со одземање на повеќе од 400 m² од поранешниот сопственик. Бидејќи за изградба на колективната станбена зграда се одзема повеќе од 400 m² оваа одредба треба да се примени така што на двајцата брачни другари да им се признае предимствено право на купување на еден стан во колективната станбена зграда. Поради тоа што во таа смисла не било одлучувано во постапката, се јавува потреба од повторно разгледување и одлучување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 425/83 од 6. VII 1984 година)

21. Лицето кое станало траен корисник на градежно земјиште до 15. II 1968 година, има предимствено право на градба на индивидуална станбена зграда на тоа земјиште, ако ги исполнува и условите од чл. 17 ст. 1 и 2 од Законот за градежното земјиште.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од описите кон предметот, а посебно од решението за национализација се гледа дека поранешен сопственик на спорното земјиште бил М. К. од с. К. Според пресудата на Општинскиот суд О. таткото на тужителката во првата половина на 1958 година го купил спорното земјиште од поранешниот сопственик М. К. и со договорот за подарок и отстапување при живот на недвижен имот заверен во

Општинскиот суд О. ги пренел сите права што произлегуваат од тој дел на земјиштето врз тужителката. При ваква фактичка состојба, а со оглед на тоа што во постапката, по чие завршување е донесена горенаведената пресуда, не учествувал јавниот правобранител на општината, органите нашле дека прометот е извршен пред 25. XI 1958 година, па согласно со чл. 70 ст. 1 од Законот за национализација на наемните згради и на градежното земјиште („Сл. лист на ФНРЈ“, бр. 52/58), нашле дека таткото на тужителката, односно и тужителката, не се поранешни сопственици или наследници на поранешниот сопственик, туку дека е корисник на земјиштето, поради што не ѝ признале предимствено право на градба.

Според наоѓањето на овој суд, во конкретниов случај фактичката состојба не е целосно утврдена, бидејќи органот пропуштил да утврди дали таткото на тужителката при оклучувањето на договорот за купопродажба со поранешниот сопственик — М. К. ги стекнал правата од чл. 5 ст. 4 од Законот за определување на градежно земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 5/68). Ова затоа што според оваа законска одредба лицата врз кои поранешните сопственици до денот на влегувањето во сила на овој закон — 15. II 1968 г. го пренесле правото за користење или првенственото право за користење, ако преносот на правата е извршен врз основа на договор на кој потписите се заверени од органот надлежен за заверување потписи, или ако договорената цена е исплатена преку банка, или ако лицето врз кое поранешниот сопственик го пренесол тоа право вршело исплата на даноците или придонесите во врска со земјиштето на кое постои тоа право, можат под условите од ст. 1—3. на овој член овие права да им ги пренесат на потомците, односно горенаведените права можат да ги наследат нивните законски наследници.

При повторното разгледување и одлучување, врз основа на договорот склучен помеѓу таткото на тужителката — В. А. и М. К., односно врз основа на други докази предвидени со чл. 5 ст. 4 од горенаведениот закон органот треба да утврди кога В. А. го купил спорното земјиште — пред 15. II 1968 година, или потоа. Ако при тоа утврди дека земјиштето го купил пред 15. II 1968 година, треба да испита дали договорот ги исполнува другите услови од чл. 5 ст. 4 од Законот. Доколку по ова утврди дека сите горенаведени законски услови се исполнети, треба В. А. да го третира како поранешен сопственик според Законот за градежно земјиште.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 767/81 од 26. VIII 1981 година)

22. Органот на управата е надлежен да одлучува за губење на правото на користење на доделеното градежно земјиште за изградба на индивидуална станбена зграда, доколку корисникот во определен рок не започне со изградба на зградата, без оглед на тоа дали правото на користење е стекнато по основ на предимствено право или по основ на доделување по пат на конкурс.

Од објаснувањето:

Од списите кон предметот се гледа дека со решение на Одделението за недвижно земјиште и имотност се одлучило за изградба на индивидуална

станбена зграда предвидена со урбанистичкиот план на градот. Од списите кон предметот се гледа дека ова решение било донесено врз основа на заклучокот на Собранието на општината К. Во наведеното решение за доделување на земјиштето корисникот е задолжен во рок од 3 години од денот на добивањето на одобрението за градба да изгради станбена зграда предвидена со урбанистичкиот план, а во спротивен случај дека ќе го изгуби правото на доделеното земјиште.

Исто така од списите на предметот се гледа дека со заклучок на Собранието на општината била изменета т. 33 од заклучокот на истото Собрание во таа смисла што Ј. Т. го губи правото на користење на градежното земјиште, бидејќи семејната станбена зграда не ја подигнал во рокот од 3 години. Со истиот заклучок е определено дека одделението за имотно-правни работи на Секретаријатот за финансии на општината К. ќе донесе посебно решение за губење на правото на користење на градежното земјиште.

Врз основа на означениот заклучок на Собранието на општината, првостепениот орган со свое решение утврдил дека Ј. Т. го губи правото на користење на неизграденото градежно земјиште, затоа што ја немал изградено семејната станбена зграда на градежното земјиште кое му било доделено на користење, иако бил должен да ја изгради во рок од 3 години.

Од списите се гледа и тоа дека заинтересираното лице во овој управен опор Ј. Т. поднело жалба до тужениот орган кој, како што е веќе наведено, по повод на жалбата, а по службена должност го поништил обжаленото решение. Од образложението на решението на тужениот орган се гледа дека првостепеното решение било поништено затоа што тужениот орган нашол дека во случајов станува збор за доделување на земјиште од општествена сопственост за што било надлежно да одлучува Собранието на општината, а не Одделението за имотно-правни работи, односно дека првостепениот орган одлучувал по прашање за кое не бил овластен да одлучува.

Според наоѓањето на овој суд оспореното решение е незаконито. Судов смета дека потрешно е наоѓањето на тужениот орган дека во случајот станува збор за доделување земјиште од општествена сопственост, бидејќи за таков заклучок нема потпора во списите на предметот. Напротив, од списите несомнено произлегува дека првостепениот орган одлучувал за губење на правото на користење на доделено градежно и неизградено земјиште поради тоа што корисникот во определениот рок не ја изградил индивидуалната станбена зграда предвидена со урбанистичкиот план. Со оглед на тоа што е во прашање решавање за губење на правото на користење на доделено градежно неизградено земјиште, судот смета дека управниот орган во случајов, Одделението за имотно-правни работи бил надлежен да одлучува врз основа на одредбата од чл. 23 на Законот за градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79) која соодветно се применува и во случаите кога градежното неизградено земјиште е доделено од Собранието на општината. Освен тоа, во конкретниот случај, како што е тоа истакнато и погоре, првостепениот орган решението го донел и врз основа на заклучокот на Собранието на општината од 26. X 1983 година, така што и по тој основ првостепениот орган можел да го донесе овоето решение.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 563/84 од 3. V 1984 година)

23. Даночното задолжение од земјоделство што се пресметува по повисока стапка ги исклучува олеснувањата во вид на намалување на данокот предвидени со чл. 50 од Законот за даноците на граѓаните.

Од образложението:

Не е спорно дека тужителот е учесник во НОБ од 1941 година и дека земјоделството не му е единствено занимање.

Според чл. 50 од Законот за даноците на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/77) при облог со данок од земјоделство на даночните обврзници и членовите на домаќинството — учесници во НОБ и во Илинденското востание кои се занимаваат со земјоделство, им се признава олеснување во вид на намалување на данокот, и тоа на учесниците од 1941 година и во Илинденското востание — 50%, на учесниците од 1942 — 40%, на учесниците од 1943 година — 30% и на учесниците од 9. IX 1944 година — 20%.

Според чл. 53 ст. 2 од истиот закон, данокот од земјоделство за обврзниците на кои земјоделството не им е единствено занимање, се плаќа по повисоки стапки, освен за обврзниците од ридско-планинските подрачја, како и домаќинствата што примаат боречки додаток и инвалидите чија степен на инвалидност е најмалку 50%.

При неспорната околност дека земјоделството на тужителот не му е единствено занимање, правилно е обложен со овој вид данок по повисока стапка, бидејќи не е обврзник од ридско-планинско подрачје, ниту е корисник на боречки додаток, ниту е инвалид поради инвалидност од најмалку 50%.

Даночното задолжение од земјоделството што се пресметува по повисока стапка ги исклучува олеснувањата во вид на намалување на данокот предвиден со чл. 50 од Законот за даноците на граѓаните.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 331/80 од 10. IV 1980 година)

24. Се смета дека на даночните обврзници на приход од земјоделство, земјоделството не им е единствено занимање ако тие и членовите на нивните домаќинства не се здравствено осигурени по основ на здравствено осигурување на земјоделците.

Од образложението:

Со првостепеното решение, потврдено од тужениот орган во жалбената постапка, тужителката била задолжена со данок од личен доход и придонеси од вршење земјоделска дејност.

Тужителката во жалбата, а и сега во тужбата, истакнува дека е повреден законот на нејзина штета со тоа што данокот е утврден по повисока стапка која е предвидена за неземјоделци, а таа има својство на земјоделец, па треба да се примени пониска стапка.

Според наоѓањето на овој суд органот во управната постапка правилно постапил и не го повредил законот на штета на тужителката, кога данокот го утврдил по стапка која не е предвидена за земјоделци, и тоа од следните причини:

Според ст. 2 на чл. 53 од Законот за даноците на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/77 и 50/82) данокот од земјоделство за обврзниците на кои земјоделството не им е единствено занимање се

плаќа по повисоки стапки, а според ст. 3 на означениот член од законот се смета дека на обврзниците земјоделството не им е единствено занимање, ако тие и членовите на нивните домаќинства не се здравствено осигурени по основ на здравствено осигурување на земјоделците.

Од описите кон предметот како неспорно произлегува дека тужителката не е здравствено осигурена по основ на здравствено осигурување на земјоделците, што не се оспорува ни во тужбата, туку е здравствено осигурена преку нејзиниот сопруг кој е во работен однос.

При одлучувањето судот ги ценеше наводите на тужителката дека во оваа управна работа требало да се има предвид и одредбата од ст. 2 на чл. 19 од Законот за старосно осигурување на земјоделците („Сл. весник на СРМ“, бр. 15/78) според која како осигуреник се смета и земјоделецот чиј брачен другар е вработен во здружениот труд со општествени средства, ако земјоделството што му припаѓа на семејството го обработува лично и со помош на другите невработени членови на семејството. Меѓутоа, овие наводи судот не ги уважи затоа што споменатата одредба од Законот за даноците на граѓаните точно определува кој даночен обврзник се смета за земјоделец односно на кого земјоделството му е единствено занимање во смисла на тој закон, така што е без правно значење во оваа управна работа тоа што според Законот за старосно осигурување на земјоделците тужителката евентуално би се третираше како земјоделец и би остварувала право според тој закон, бидејќи е во прашање остварување на различни права, за кои условите се пропишани со посебни закони.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1621/83 од 5. I 1984 година)

25. Сопственикот на работна просторија е должен да плати данок на приходи од имот и во случај ако работната просторија ја издал под закуп без да уговори закупнина. Во ваков случај како приход ќе се земе закупнината, односно наемнината што се постигнува според месните услови или со споредување на закупнината, односно наемнината за исти или приближно исти работни простории.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 95 од Законот за даноците на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/77) ако приходите пријавени во смисла на чл. 94 од истиот Закон се помали од оние што можат да се постигнат според можните услови, како приход ќе се земе закупнината, односно наемнината што се постигнува според месните услови или со споредување на закупнината, односно наемнината за исти или приближно исти предмети. Според ова, не е решавачко во случајов дали тужителот договорил или не договорил наемнина за работната просторија издадена под наем на РО туку е решавачко тоа што просторијата е издадена под наем. Впрочем, тоа не е спорено случајно, туку затоа што тужителот имал друг интерес — вработување на член на семејството. Најпосле, и во договорот за закуп (чл. 4) тужителот се обезбедил на начин што овој товар го зел врз себе закупувачот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1441/80 од 31. X 1980 година)

26. Органот на управата за приходи не може да наложува обврска за плаќање на данок на промет на недвижности, ако е во прашање договор за купопродажба на национализирано градежно неизградено земјиште.

Од образложението:

Според мислењето на овој суд, данок на промет на недвижности и права продавачот е должен да плати ако се врши пренос на сопственоста на недвижноста, што инаку според законот е дозволено и што произведува правно дејство. Во случајов станува збор за пренос на градежно неизградено земјиште кој според законот не е дозволен и според кој не може да се пренесува сопственост, бидејќи градежното неизградено земјиште е во општествена сопственост. Пресудата на општинскиот суд во О., во која тужителот е обврзан да изврши пренос на градежно земјиште, не може да има правно дејство спрема органите на катастарската управа и врз основа на неа не може да се изврши промена во катастарскиот операт, затоа што таа пресуда нема дејство спрема општината која не била опфатена со неа. При таква состојба судот смета дека нема основ за наплатување на данок на промет, бидејќи Законот за данок на промет на недвижности и права има предвид пренос на сопственост на недвижност кој во правниот поредок е дозволен и кој има правно дејство. Градежното неизградено земјиште, меѓутоа, според чл. 1 од Законот за градежното земјиште условите за определување на градовите и населбите од градски карактер („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/73) е во општествена сопственост, и сопственоста како таква не може да се пренесува. Поранешниот сопственик има право само да по користи тоа земјиште до денот кога е должен, врз основа на правосилен акт на општината, да му го предаде на корисникот (чл. 4). Само правото на користење може да се пренесе и тоа на одредени лица во чл. 8 ст. 1 од наведениот закон. Следствено на ова, ако со наведената пресуда не може да се пренесе правото на сопственост, тогаш не станува збор за промет од чл. 2 од Законот за данок на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/78) и овој закон не може да се применува.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 754/80 од 22. X 1980 година)

27. Не постои обврска за плаќање данок на промет ако со правосилна пресуда е утврдено дека одредена недвижност што во катастарската евиденција била заведена на едниот брат е стекната со заеднички средства и на другиот брат.

Од образложението:

Од списите по предметот се гледа дека органите во управната постапка го задолжиле тужителот И., сметајќи го како продавач на недвижност, да плати данок на промет за една идеална половина од деловната просторија. Во списите не се наоѓа договор за купопродажба, туку е приложена судска пресуда врз основа на признание, во која е наведено дека се утврдува дека тужителот Н. има право на

сопственост и владение на една идеална половина од дуќанот во С. па му е наложено на тужениот И. ова право да му го признае и да изврши пренос на правото на сопственост на името на тужителот. Во опоменатата пресуда не е наведено по кој основ тужителот стекнал право на сопственост.

Судот смета дека за правилна примена на материјалното право, при утврдување на обврската на тужителот да плати данок, претходно било потребно да се провери со изведување на докази дали станува збор за купопродажба, односно за промет на недвижност со надоместок или пак фактички станува збор за делба на имот стекнат со заеднички средства. Ова со оглед на тоа што според одредбите од чл. 2 ст. 1 од Законот за данок на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/78), како промет на недвижности и права, во смисла на овој закон, се подразбира преносот со надоместок и тоа на: правото на сопственост на недвижности, правото на патенти (лиценци), правото на плодуживање, правото на стварна службеност, правото на рента, правото на модели и жигови, правото на надградување, правото на допрадување, правото на заедничка градба и правото на користење на недвижности и други права во општествена сопственост.

Со оглед на предните одредби од Законот, доколку се утврди дека навистина станува збор за имот стекнат со заеднички средства, според мислењето на овој суд во случајов не би можело да стане збор за промет на недвижности па според тоа, не би постоела обврска кај тужителот И. за плаќање данок на промет на опорната идеална половина од деловната просторија.

При ваква состојба следуваше оспореното решение да биде поништено поради суштествена повреда на одредбите од постапката и поради нецелосно утврдена фактичка состојба.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1566/83 од 21. XII 1983 година)

28. Даночниот обврзник има право да биде ослободен од плаќање данок на промет на недвижности за продадениот стан не само кога целосно така добиените средства ги вложил за купување нов стан, туку и кога значителен дел од добиените парични средства се вложени за купување стан.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужениот орган утврдил дека тужителот склучил договор за купопродажба на стан преку организација за изградба во Б. во 1977 година, чија претсметковна вредност со поскапување изнесува 580.961,40 динари. Исто така, органот утврдил дека тужителот обезбедил сопствени средства од 306.598,40 динари, а за доплата му останале уште 274.363,00 динари. Бидејќи во случајов, на продадениот сопствен стан првостепениот орган прометната вредност ја утврдил на 360.000,00 динари, останувала една разлика од околу 90.000,00 динари што не е уплатена за изградбата — купопродажбата на новиот стан.

При таква фактичка состојба погрешно смета тужениот орган дека тужителот не ги исполнува условите од чл. 4 ст. 1 од Законот за данок на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“,

бр. 35/78) за ослободување од плаќање данок на промет од причини што тужителот вложил само 274.363,00 динари за купување на новата станбена зграда, а не смот износ од 360.000,00 динари остварен со продажбата. Според мислење на судот не е неопходно сите средства добиени од продажбата да бидат вложени за купување нов стан. Даночниот обврзник според оваа законска одредба има право да биде ослободен од плаќање данок на промет и во случаи кога за купување или изградување нов стан од добиените средства од продажбата вложи поголем износ од нив, а тие средства инаку се значителни. Во случајов, како што се гледа од описите, што не е ни опорно, за купување на новиот стан тужителот вложил 274.363,00 динари, кои се значителни и кои претставуваат три четвртини од добиените средства, од што фактички може да се заклучи дека продажбата на старата зграда е мотивирана со изградбата, односно купување на нова, што е смислата и на поренаведената законска одредба.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1032/80 од 22. X 1980 година)

29. Договорот за ортачка градба на индивидуална станбена зграда ако дозволата за градба не гласи и на тужителот, не може да служи како доказ за ослободување од плаќање данок на промет за продадениот стан.

Од образложението:

Според чл. 4 од Законот за данокот на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“, бр. 23/72, 47/75, 27/77 и 13/78), во случај кога средствата добиени од продажба на стан во кој живее лицето, во рок од две години ги вложи за купување новоизграден стан, односно за изградба нов стан или семејна станбена зграда, а за решавање на станбеното прашање на неговото домаќинство, се ослободува од плаќање данок на промет. Барањето за ослободување се документира со соодветни докази (со договор за купување стан, градежна дозвола и сл.).

Тужителот со барањето не приложил ни договор за купување на станбена зграда, ниту дозвола за градење. Според тоа, немало законски услови да биде ослободен од плаќањето на предметниот данок на промет.

Судот го ценеше и тужбениот навод дека тужителот ќе гради индивидуална станбена зграда ортачки со лицата кои добиле одобрение за изградба, па смета дека и овој договор може да послужи како доказ за ослободување од плаќање на данокот, меѓутоа, овој тужбен навод како неоснован го одби од следниве причини:

Предметниот договор за ортачка градба не е перфектен иако содржи обележја на таков договор, согласно со чл. 110 до 113 од Основниот закон за станбените задруги („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 1/68) — преземен како републички закон со Уставниот закон за споредување на Уставот на СРМ — чл. 16 т. 8 („Сл. весник на СРМ“, бр. 7/74). Имено, според чл. 114 од истиот закон за да има договорот важност, нужно е да се поднесе на регистрација кај органот на управата на општинското собрание надлежен за станбените работи. Во случајов, предметниот договор не е регистриран и врз основа на него не можат да се остварат правата од истиот закон што важат за станбените задруги.

Од друга страна, со овој договор се стекнуваат одредени права и привилегии во однос на изградениот објект. Меѓутоа, таквиот договор во никој случај не може да има важност во однос на договорот за продажбата на станот и ослободувањето од данокот на промет, за кое ослободување според Законот за данокот на промет на недвижности и права се бара поседување на градежна дозвола на свое име.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1148/82 од 29. IX 1982 година)

30. Решението за облог со данок, односно ослободување од данок на промет може да се измени и по службена должност во рок од 3 години од правосилноста на решението, доколку се утврди дека прописите се повредени во корист или на штета на даночниот обврзник, или доколку се утврдат грешки во пресметувањето.

Од образложението:

Од описите по предметот се гледа дека тужителот со договор за купопродажба ја отуѓил семејната станбена зграда во лична сопственост што се наоѓа во Б. Со договор за изградба — купопродажба на стан преку СИЗ за станување на град С. купил трисобен стан во С. за купопродажна цена од 1.377.634 динари, која со анекс е зголемена на 1.522.322 динари. Тужителот е жител на С. и не живее во моментот на отуѓувањето во предметната зграда.

При вака утврдена фактичка состојба, која и тужителот во тужбата не ја оспорува, органите правилно постапиле кога тужителот го задолжиле со данок на промет за продадената семејна станбена зграда, а со тоа не го примениле законот на штета на тужителот, поради следново:

Според одредбите од чл. 4 од Законот за данокот на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/78) од данок на промет на недвижности и права се ослободува даночниот обврзник, преку враќање на платениот данок во случај кога средствата добиени од продажба на стан, односно станбена зграда во која живее или не живее поради тоа што друго лице е носител на станарско право, во рок од две години ги вложил за купување новоизграден стан, односно за изградба нов стан или семејна станбена зграда, а за решавање на станбеното прашање на неговото домаќинство.

Согласно со оваа одредба од законот битен услов за ослободување од данокот е средствата добиени од продажбата да се употребат за купување нов стан и во станот што се продава треба да живее лицето што го продава или тоа да не живее поради тоа што друго лице е носител на станарското право.

Неспорно е утврдено дека тужителот е постојан жител на град С. и во моментот на продажбата живее во С. Но, бидејќи не е исполнет еден од битните услови за ослободување од плаќање данок на промет — да живее во станот или да не живее поради тоа што друг е носител на станарското право — без разлика дали средствата од продажбата се употребени за купување стан (тужителот не приложил таков доказ — уплатница) или не, не може да биде ослободен од плаќање данок на промет, како што правилно одлучиле органите.

При одлучувањето овој суд го имаше предвид наводот во тужбата дека добил уверение од СО — отсек за имотно правни односи, на кое стои клаузула дека е ослободен од плаќање данок, врз основа на што договорот го заверил во судот, меѓутоа, оцени дека тој не е основан и е без важност во оваа управно-правна работа, поради тоа што според одредбите од чл. 27 од Законот за данок на промет на недвижности и права, правосилното решение за облог со данок на промет на недвижности и права може да се измени и по службена должност во рок од 3 години по правосилноста на решението, доколку се утврди дека прописите се неправилно применети во корист или на штета на даночниот обврзник или се утврдат пресметковни грешки.

Во конкретниов случај очигледно е дека горната клаузула (решение) органот неправилно го применил чл. 4 од Законот, па во таа смисла, тој можел, како што и правилно сторил, решението да го измени.

Натаму, при издавањето на предметната клаузула, тужителот навел дека живее во Б. а не во С., па бидејќи подоцна се утврдило дека тој живее во С., а не во предметната куќа во Б., органот во смисла на чл. 26 од истиот закон, можел и во обновена постапка решението да го измени.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 600/84 од 25. IV 1984 година)

31. За увезено патничко возило кое подлежи на регистрација увозувачот е должен да плати основен данок на промет на производи и за ненавремено плаќање на данокот — камата по стапка од 36% годишно.

Од образложението:

Со решение на Републичката управа за приходи при Републичкиот секретаријат за финансии во Скопје, одбиена е како неоснована жалбата на НН., изјавена против решението на Управата за приходи со кое е задолжен да плати камата по стапка од 36% годишно за времето од 6. VI 1979 година до 23. X 1980 година поради ненавремено плаќање на сојузен, републички и општински данок на промет за купено моторно возило.

Против второстепеното решение лицето поднело тужба до овој суд, со која бара наведеното решение како незаконито да биде поништено.

Тужбата е неоснована.

Во случајов не е спорно дека на тужителот му е царинето увезеното патничко возило на 21. V 1979 година (царинска декларација бр. 630). Не е спорно ни тоа дека данокот на промет го платил на 23. X 1980 година. Со оглед на ова, правилно е применет законот што е задолжен со камата од 36% годишно, односно по стапка од 1 промил за секој ден задоцнување, како што е пропишано со чл. 30 ст. 1 од Законот за оданочување на производи и услуги во прометот („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 33/72, 36/75 и 58/75), за сето време од 21. V 1979 до 23. X 1980 година.

Судот ги ценеше, но не ги уважи, наводите во тужбата дека органот на управата по добивањето на царинската декларација бил должен да го задолжи со данок и тој да го исплати, дека во царинницата не го предупредиле за обврската, дека не ги знаел прописите со оглед на тоа што престојувал во странство и дека во меѓувреме бил на отслужување на воениот рок. Ова од причина што обврската за плаќање на данокот настанува во моментот кога е извршен прометот, а во случајов се смета дека прометот е извршен во моментот на настанувањето на обврската за плаќање царински давачки — чл. 22 ст. 1 и ст. 2 т. 6 од цитираниот закон. Според тоа, на тужителот му било познато дека треба да плати данок бидејќи и во царинската декларација е наведено оти данокот не е исплатен. При ваква состојба, а бидејќи со ниеден пропис не е пропишана обврската на Управата за приходи да ги опоменува обврзниците за исполнување на даночните обврски, произлегува дека е должен секој обврзник на време да си ја регулира даночната обврска, ако сака да го избегне плаќањето на камата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 640/81 од 24. VI 1981 година)

32. Обврската за плаќање данок на промет на производи и услуги настанува во моментот кога е извршен прометот, односно извршена услугата, а прометот е извршен во моментот на издавањето на фактурата или во моментот на испораката на производот (што побргу ќе настане). Според тоа дополнително прибавување наод и мислење на надлежната лекарска комисија за одредена категорија на инвалидност е без значење при одлучувањето за ослободување од плаќање данок на промет по основ на инвалидност.

Од образложението:

Според одредбите од чл. 36 ст. 1 т. 39 од Законот за оданочување на производи и услуги во прометот („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 33/72, 55/72, 78/73, 36/75, 58/75, 7/77, 61/78, 26/79 и 5/80) основниот данок на промет на производи не се плаќа на прометот на патнички автомобил до вредноста што е утврдена со прописот донесен врз основа на чл. 58 од овој закон, што врз основа на писмен наод и мислење на надлежна комисија ги набавуваат непосредно од производителот, увозникот или трговската организација на здружениот труд, најмногу еднаш во 5 години, лицата чија неспособност одговара на неспособноста на воените инвалиди од I до IV група.

Според одредбите од чл. 22 од истиот закон, обврската за пресметување данок на промет на производи и данок на надоместоци за услуги настанува во моментот кога е извршен прометот на производи, односно кога е извршена услугата или работата за која е пропишано плаќање на тие даноци, а прометот на производи и услугата е извршена во моментот на издавање на фактурата или во моментот на испораката на производите, ако испораката е извршена пред издавањето на фактурата или без издавање на фактури (продажба во готово). Од тука, ослободувањето од плаќање на данок за патнички автомобил може да се изврши, ако тој е набавен врз основа на наод и мислење на надлежна комисија, за лица чија неспособност одговара на неспособноста на воените инвалиди од I до IV група.

Неопорно е, а тоа се гледа и од писмените докази, дека тужителот во моментот на набавката на возилото — 15. I 1981 година (ден на издавање на фактурата), а кој ден според чл. 22 од Законот се смета како ден за настаната обврска, од надлежна комисија со пиомен наод не бил огласен за инвалид од I категорија. Напротив тој бил огласен за инвалид од I група на ден 4. V 1981 година.

Значи, бидејќи тужителот во моментот на набавката на возилото не поседувал наод и мислење од надлежна комисија дека неговата неспособност одговара на неспособноста на воените инвалиди од I до IV група, тој не можел да биде ослободен од плаќање данок, односно не можело да му се врати веќе уплатениот данок, како што правилно одлучиле органите, без разлика што неговата инвалидноот датира од сообраќајната незгода во 1972 година. За да може да се ослободи од обврската за плаќање данок, битен и основен услов е возилото да се набави врз основа на наод и мислење на надлежната (инвалидока) комисија, а тужителот таков наод и мислење во моментот на набавката немал, бидејќи таков наод добил дури на 4. V 1981 година.

(Пресуда на Врховен суд на Македонија, У. бр. 119/84 од 18. IV 1984 година)

33. Деловната просторија експроприрана со правосилно решение за која не е платен надоместок, поранешниот сопственик, до одземањето од владение, може да ја издава под наем на друго лице за вршење одредена занаетчиска дејност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите по предметот се гледа дека со првостепеното решение е одбиено барањето на заинтересираното лице С. М. за основање дуќан за производство на бели печива. Ова од причини што првостепениот орган нашол дека заинтересираното лице не поседувало деловна просторија за вршење на дејноста, а имено, деловната просторија била сопственост на Р. С. и била експроприрана со правосилно решение на Секретаријатот за финансии на СОБ.

Решавајќи по жалбата на заинтересираното лице, второстепениот орган, со оспореното решение го поништил првостепеното решение и предметот го вратил на повторна постапка. Ова затоа што сметал дека експропријацијата, што била извршена во 1978 година, сè уште не била реализирана, па сè до нејзината реализација можело во експроприраната деловна просторија да се врши дејност, така што поранешниот сопственик можел да ја издава под наем.

Овој суд смета дека, и првостепеното, и второстепеното решение се донесени врз основа на нецелооно утврдена фактичка состојба. Во случајов за правилно решавање на оваа управна работа е битно да се утврди фактот дали поранешниот сопственик примил надоместок за експроприраната деловна просторија — фурна, или не примил. Доколку примил надоместок, без оглед на тоа што не му е одземено владението на споменатата просторија, тој нема право да ја издава под наем. Според тоа, неправилно е становиштето на тужениот орган дека сè до одземањето од владение на деловната просторија, таа може да се издава под наем. Според мислењето на овој суд по правосилноста на решението за експропријација и по испла-

Кањето на надоместокот на поранешниот сопственик на експроприраната недвижност тој нема никакви други права во врска со таа недвижност, освен самиот да ја користи за свои потреби, до одземањето на владението. Доколку таа недвижност не е реализирана за намената на експропријацијата, односно, во случајов, доколку, не е пристапено кон изградба на автобуската станица, поради што била извршена експропријацијата, поранешниот сопственик има право да бара деекспропријација, согласно со одредбите од чл. 32 од Законот за експропријација („Сл. весник на СРМ“, број 47/73 и 22/76).

Судот смета дека доколку не му е платен надоместокот на поранешниот сопственик, тој би можел да ја издава деловната просторија под наем и да остварува приходи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 965/84 од 8. II 1984 година)

34. На работник не му престанува работниот однос по сила на законот, ако издржувал казна затвор помалку од шест месеци и тој може да оствари право на додаток на деца доколку ги исполнува другите предвидени услови.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во образложението на оспореното решение е наведено дека е неспорно оти тужителот бил на издржување казна затвор од 12. III 1983 година до 12. IX 1983 година, за кое време и не може да му се признае право на додаток на деца, како и дека стапил во работен однос од 1. I 1984 година, и дека за јануари 1984 год., остварил месечен личен доход во износ од 10.115,50 динари, а овој доход влијаел за одредувањето на правото на додатокот на деца од 1. I 1984 година, при што е утврдено III група.

Од решението на управителот на меѓуопштинскиот затвор во С. се гледа дека тужителот условно се пушта на слобода на 3. XII 1983 г., а во затвор бил затоа што со правосилна пресуда бил осуден за кривично дело на казна затвор, во траење од три месеци, а на издржување се наоѓа од 12. IX. 1983 година до 12. XII 1983 година.

Од отпусниот лист издаден од управителот на истиот затвор се гледа дека тужителот е ослободен од затворот на 3. XII 1983 год.

Од наведеното се заклучува дека тужениот орган погрешно ја утврдил фактичката состојба. Имено, тој наведува дека тужителот е осуден на казна затвор од шест месеци, додека од доказите произлегува дека бил осуден на казна затвор од три месеци.

Од потврдата на ЖТII — С. се гледа дека на тужителот му мирувал работниот однос поради заминување на издржување казна затвор од 12. IX до 5. XII 1983 година.

Според чл. 216 ст. 1 т. 5 од Законот за здружениот труд („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 53/76) на работник му престанува работниот однос по сила на законот, ако поради издржување казна затвор мора да биде отсутен подолго од шест месеци — со денот на стапувањето на издржувањето на казната.

Со оглед на тоа што тужителот бил осуден на три месеци затвор, а не на повеќе од шест месеци, нему работниот однос не му престанал по сила на законот, поради што неговото враќање на работа не може да се третира како ново вработување па има право на додаток на деца.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 948/84 од 11. VII 1984 година)

35. При експропријација на станбена зграда што е изградена целосно или делумно без одобрение од надлежниот државен орган, поранешниот сопственик има право на надоместок за зградата, ако зградата, односно нејзиниот дел, е изграден пред 15. II 1968 година.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Сојузниот закон за експропријација донесен во 1957 година не содржеше одредби за тоа дека поранешниот сопственик на експроприрана зграда или одделен дел од зграда што се изградени без пропишана градежна дозвола нема право на надоместок. Со измената на овој закон („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 5/68), која влезе во сила на 15. II 1968 година, според одредбите од чл. 37 ст. 3, ако се експроприра зграда или посебен дел од зграда кои се изградени без пропишана дозвола од надлежниот државен орган, поранешниот сопственик нема право на надоместок за таквата недвижност. Соодветни на овие одредби се одредбите од чл. 42 од републичкиот Закон за експропријација („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/73 и 22/76). Значи, до измената на сојузниот Закон за експропријација при вршењето на експропријација, на поранешните сопственици на градежни објекти им се исплаќаше надоместок без оглед на тоа дали нивните згради биле изградени со или без градежна дозвола.

Со оглед на тоа што до 15. II. 1968 година им припаѓало подеднакво право на надоместок на поранешните сопственици на експроприрани објекти, без оглед на тоа дали биле изградени со или без градежна дозвола, според мислењето на овој суд, одредбите од чл. 37 ст. 3 од сојузниот Закон за експропријација, односно одредбите од чл. 42 од републичкиот Закон за експропријација не можат да се применуваат ретроактивно при експропријација на бесправно изграден објект до 15. II 1968 година.

Со оглед на тоа при примената на одредбите од чл. 42 од Законот за експропријација треба да се испитува и утврдува не само околноста дали објектот е изграден без градежна дозвола, туку и околноста дали таквиот објект е изграден пред 15. II 1968 година или по тој датум. При ова, доколку станува збор за експропријација на објект изграден без градежна дозвола пред 15. II 1968 година, на поранешниот сопственик му припаѓа право на надоместок.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 266/82 од 24. III 1982 година)

36. Кога се експроприраат простории што претставуваат купатило и WC како составен дел од станбена зграда и како такви се нужни за задоволување на потребите што произлегуваат од живеењето во таа зграда, а се изградени дополнително без пропишана дозвола од надлежен орган но пред 15. II 1968 година, поранешниот сопственик на такви простории има право на надоместок.

Од образложението:

Од скицата на куќата што се наоѓа во предметот се гледа дека објектите кои всушност претставуваат WC и кујна се составен дел на станбената зграда и функционално со другите простории сочинуваат една целина. Во описите на предметот нема доказ дека тужителот има и други такви простории, што значи дека тие се единствени и како такви нужни.

Тужителот не спори дека наведените објекти се изградени без потребна дозвола од надлежниот орган.

Од пиомените изјави што се соодветно заверени, а се наоѓаат во предметот, се гледа дека изјавувачите учествувале во изградбата на кујната и купатилото што се со вкупна површина од околу 10 m² и дека се изградени во текот на 1965 година.

Во Законот за експропријација („Сл. лист на ФНРЈ“, бр. 12/57 и 53/62 и „Сл. лист на СФРЈ“, бр. 13/65), нема одредби за тоа дека нема право на надоместок поранешниот сопственик на експроприрана зграда или посебен дел од зграда што се изградени без пропишана дозвола од надлежниот орган. Законот за изменување и дополнување на Законот за експропријација („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 5/68), што влезе во сила на 15. II 1968 година, донесе измени за надоместокот. Имено, во чл. 40 ст. 3 е утврдено дека, ако се експроприра зграда или посебен дел од зграда што се изградени без пропишана дозвола од надлежниот државен орган, поранешниот сопственик нема право на надоместок на таквата недвижност. Од изнесеното се заклучува дека до влегувањето во сила на наведените одредби од Законот — 15. II 1968 година, на поранешните сопственици за експроприрана зграда или одделен дел од зграда што е изграден без пропишана дозвола од надлежен орган им следува надоместок. Ова особено затоа што наведените одредби на чл. 40 ст. 3 од Законот не можат да се применуваат ретроактивно.

Со оглед на сето тоа, во конкретниов случај треба да се има предвид околноста дека WC и купатило се составен дел на станбената зграда и нужни простории за функционирање на зградата во целина, а исто така треба да се има предвид и дека тие две простории се изградени пред 15. II 1968 година.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1041/83 од 2. XI 1983 година)

37. Средствата што се обезбедуваат за плаќање надоместок за експропријација на недвижен имот треба да бидат приближно во висината потребна за плаќање на надоместокот.

Од образложението:

Јавниот правобранител на општината О. поднел предлог за експропријација со барање во корист на општината О. заради из-

градба на колективна станбена зграда во осмата урбана единица да се експроприраат три индивидуални станбени згради, меѓу кои и станбената зграда чии сопственици се тужителите.

Во предметот се наоѓа потврда со која Службата на општественото книговодство — филијала во О. потврдува дека за експропријација на осмата урбана единица — комплекс III има кај службата издвоени средства во износ од 750.000 динари.

Според чл. 8 и 11 од Законот за експропријација („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/73 и 22/76), недвижност не може да се експроприра ако не се обезбедени средства за плаќање на надоместок. За експроприраната недвижност на сопственикот му припаѓа паричен надоместок. Надоместокот за експроприраната недвижност паѓа на товар на корисникот на експропријацијата.

Од наведените одредби произлегува дека за секој одделен случај треба да се цени колку средства се обезбедени за плаќање на надоместокот, но секогаш треба да се води сметка дека средствата што се обезбедени за плаќање на надоместокот треба да бидат приближно во висина потребна за плаќање на надоместокот.

Според мислењето на овој суд износот од 750.000 динари, колку што се издвоени на посебна сметка за плаќање на надоместокот на трите индивидуални станбени згради, што треба да се експроприраат, не претставуваат средства приближно до висината потребна за плаќање на надоместокот, како што е тоа предвидено во одредбите на чл. 8 и 11 од Законот. Во предметот нема претходни претсметки за вредноста на објектите што треба да се експроприраат, ниту пак било каков друг доказ од кој може да се види дека обезбедените средства од 750.000 динари се доволни за надоместок, за да може со сигурност да се оцени дека се доволни односно приближни во висината потребна за плаќање на надоместокот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1763/83 од 5. I 1984 година)

38. Поранешниот сопственик на експроприраната семејна станбена зграда или стан како одделен дел од зградата не може да биде присилно иселен од станбената зграда, односно стан, доколку во постапката за надоместок побарал во замена како надоместок да му се даде иста таква станбена зграда, односно стан, додека не се постигне согласност со корисникот на експропријацијата за замената, односно откако ќе се реши прашањето за надоместокот во вонпроцесната постапка.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на Републичкиот комитет за урбанизам и заштита на човековата околина одбиена е жалбата на тужителот изјавена против решението на општинскиот Секретаријат за урбанизам и комунално станбени работи со кое му е наложено заедно со своето семејство во рок од 3 дена од извршноста на решението да се исели од станбената зграда.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на горното решение, со предлог тоа да биде поништено.

Судот најде дека тужбата е основана.

Од описите по предметот е видно дека со правосилно првостепено решение е извршена експропријација на семејната станбена зграда со помошни објекти, сопственост на тужителот.

Од записникот за усна расправа е видно дека корисникот на експропријацијата преку јавниот правобранител на гр. С. му понудил на тужителот за решавање на станбеното прашање еден двообен стан во населбата К., во кој ќе се всели откако ќе биде изграден овој блок, а за привремено сместување му понудил двообен стан во Г. П. Меѓутоа, тужителот не се согласил со оваа понуда и побарал да откупи еден трисобен стан, веднаш уселив во непосредна близина на експроприраниот објект. Со оглед на тоа што не е постигната согласност, одлучено е предметот да се достави на решавање на надлежниот општински суд во вонпроцесна постапка.

Без да се дочека решавањето по барањето на тужителот на надоместокот од вонпроцесниот суд, првостепениот орган донел решение за присилно вселување на тужителот од експроприраната станбена зграда во двообен стан во Г. П. и тоа врз основа на одредбите од чл. 69 од Законот за станбените односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73). Судот смета дека со оглед на тоа што не била постигната согласност во врска со надоместокот, а бидејќи тужителот побарал да откупи стан, не биле исполнети условите да му се наложи присилно иселување на тужителот од експроприраната станбена зграда согласно со одредбите од чл. 69 од споменатиот Закон, поради следново:

Согласно со одредбите од чл. 40 ст. 2 од Законот за експропријација („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/73), ако се експроприра станбена зграда или стан како одделен дел од зграда, во кој живее сопственикот, нему ќе му се понуди во замена друга соодветна зграда, односно стан, а за евентуалната разлика во вредноста меѓу експроприраната и понудената недвижност од поранешниот сопственик ќе се бара разликата да ја дополни во готови пари, односно на овој ќе му се понуди дополнување во готови пари.

Согласно со одредбите од чл. 40 ст. 5 од споменатиот закон, ако меѓу поранешниот сопственик и корисникот на експропријацијата од ст. 2 на овој член не се постигне спогодба за замената, одлука ќе донесе судот според одредбите од чл. 53 до 56 од овој закон.

Со оглед на споменатите одредби, а бидејќи тужителот побарал да го откупи станот што му се нудел во месноста К. што значи дека тој всушност побарал да му се даде во замена како надоместок друг соодветен стан, овој суд смета дека не можело да му се наложи иселување на тужителот од експроприраната станбена зграда додека не се постигне согласност за замената, односно додека не се реши прашањето за надоместокот во вонпроцесна постапка, во која дефинитивно ќе биде одлучено за замената. Во случајов од описите не може да се види дека е завршена вонпроцесната постапка.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 379/84 од 11. IV 1984 година)

39. На поранешниот сопственик на летна кујна изградена пред 15. II 1968 година без дозвола од надлежниот орган не му припаѓа надоместок при експропријацијата на таквиот објект, ако не му служи за задоволување на неговите станбени потреби, односно ако постои кујна во станбената зграда.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите кон предметот се гледа дека со решение на Одделението за општа управа на општината К. била експроприрана во целост со надоместок на имот куќа со површина од 90 m², сопственост на тужителот, а исто така биле експроприрани во целост, но без надоместок, и летна кујна со површина од 8 m², надворешен клозет и сушница за месо со површина од 4 m². Со решение на тужениот орган жалбата на тужителот против означеното првостепено решение му била одбиена како неоснована.

Со пресудата на овој суд У. бр. 525/82 од 19. V 1982 година, тужбата на тужителот против оспореното решение на тужениот орган била уважена, оспореното решение поништено и предметот вратен на повторно разгледување и одлучување. Имено, судот нашол дека по однос на правото на тужителот да се експроприраат со надоместок летната кујна и клозетот не била целосно утврдена фактичката состојба а заради правилна примена на чл. 42 од Законот за експропријацијата („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/73 и 22/76) судот изразил став дека по исклучок, за објектите што служат за задоволување на станбените потреби не се применува одредбата од чл. 42 на Законот за експропријација и покрај тоа што се градени без градежна дозвола, ако градбата е извршена пред 15. II 1968 година. Во цитираната пресуда се дадени причините за ваквиот став.

Од списите кон предметот се гледа дека со увид на лице место, органот утврдил дека куќата на тужителот има три простории што ги користи за спиење и дневен престој, потоа една просторија што ја користи како кујна, две простории што ги користи за штајз и една просторија (трем). При ваква состојба на работите органите во управната постапка правилно нашле дека летната кујна на тужителот не служи за задоволување на неговите станбени потреби, бидејќи просторија за кујна тужителот има во куќата, па поради тоа правилно одлучиле летната кујна да се експроприра без надоместок, како објект изграден без дозвола од надлежниот орган.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 578/83 од 18. V 1983 година)

40. Кога се врши административен пренос на правото на користење на земјиште во општествена сопственост со цел за изградба, во поглед на надоместокот важат одредбите со кои се определува надоместокот за целосна експропријација, па според тоа важат и одредбите за изградена зграда без одобрение.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

На тужителот му следува надоместок за објектите што ги изградил без одобрение за градба, што е утврдено на несомнен начин. Ова од причина што одредбите од главата VII на Законот за експро-

пријација („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/73) административен пренос на правото на користење на земјиште во општествена сопственост со цел за изградба — (чл. 72) во поглед на надоместокот упатуваат на одредбите кои го регулираат прашањето на надоместокот за целосна експропријација на недвижности (чл. 39). Според чл. 42 од Законот, пак, ако се експроприра зграда или одделен дел од зграда што се изградени без пропишана дозвола од надлежниот орган, а прибавувањето на таква дозвола било предвидено со прописите што важеле во времето кога објектот бил изграден, поранешниот сопственик нема право на надоместок. Со оглед на ова, кога со првостепеното решение е одлучено административниот пренос да се врши без надоместок за објектите што се изградени без пропишана дозвола, не е повреден законот на штета на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1443/80 од 31. X 1980 година)

41. Пазарниот инспектор не е овластен да изрекува заштитна мерка забрана на вршење дејност ако занаетчијата изврши промена на работната просторија во истото место без да ја пријави на надлежниот орган.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од образложението на првостепеното решение, на кое се повикува и тужениот орган се гледа дека тужителот има регистрирано качарски дуќан на ул. И. М. во Б. и дека по иселувањето од тој дуќан и вселувањето во новиот, таа промена не ја регистрирал при надлежниот орган. Според тоа, во случајов не станува збор за вршење занаетчиска дејност без одобрение, туку само за обврска да се пријави промена на деловната просторија според чл. 19 од Законот за вршење на занаетчиска дејност со личен труд и средства во сопственост на граѓаните („Сл. весник на СРМ“ бр. 9/74). Неисполнувањето, пак, на таа обврска претставува прекршок од чл. 101 ст. 1 т. 5 од истиот закон, а во прекршочната постапка, согласно со чл. 104 од тој закон, може да се изрече и заштитна мерка забрана на вршење на дејноста во траење од шест месеци до една година. Со оглед на ова, кога пазарниот инспектор утврдил ваква повреда на законот, требало да поднесе пријава до општинскиот судија за прекршоци.

Првостепеното решение е донесено врз основа на чл. 8 и 14 од Законот за пазарната инспекција („Сл. весник на СРМ“, бр. 40/73). Меѓутоа, во наведените одредби не е пропишано овластување за изрекување на заштитна мерка. Вистина според чл. 14 ст. 3 постои можност да се изрече и управна мерка, но само ако со тој закон или со друг пропис е предвидено изрекување на управна мерка. За конкретниот случај ниту во Законот за пазарната инспекција ниту со друг пропис таква можност не е предвидена. И во чл. 15 од овој закон се зборува за управна мерка, но само ако е таа предвидена со посебен пропис. Според горесцитираниот закон за вршење на занаетчиска дејност предвидена е заштитна мерка во чл. 98 во случај кога дејноста се врши без одобрение, односно без пријавување, или ако се врши дејност што е во опротивност со одредбите на овој закон и со прописите донесени врз основа на него. Случајов,

пак, не може да се подведе под овој член, во која смисла е образложено во првостепеното решение, бидејќи тужителот за вршење на дејноста има одобрение.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1733/81 од 24. XII 1981 година)

42. Учесник во НОВ кој се занимава со земјоделска дејност и остварува катастарски приход, должен е да плаќа придонес за здравствено осигурување на земјоделците.

Од образложението:

Во чл. 1 од Законот за здравствена заштита на учесниците во Народноослободителната војна („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/72), регулирано е правото на здравствена заштита на учесниците во НОВ и на членовите на нивните семејства кои не се здравствено осигурени, односно кои се здравствено осигурени по основ по кој им се обезбедува помал обем на права од здравствената заштита од правата што им се обезбедени на осигурениците работници.

Според тоа, тужителот како учесник во НОВ кој се занимава со земјоделска дејност и има катастарски приход, должен е да плаќа и придонес за здравствено осигурување на земјоделците, бидејќи тој ужива статус на земјоделски осигуреник, а според гореситируваниот закон, тој како учесник во НОВ ја користи само разликата на правата од здравствената заштита од земјоделското осигурување до правата од работничкото осигурување, односно ги користи во целост правата што им се обезбедени на осигурениците — работници.

Поради изнесеното, неосновани се тужбените наводи дека тој здравствено е осигурен како учесник во НОВ и дека не треба да плаќа придонес за здравствено осигурување како земјоделец, затоа што како е појаснето погоре, тој како земјоделски осигуреник користи права од здравствено осигурување во помал обем од правата што им се обезбедуваат на осигурениците — работници, а како осигуреник по основ на учеството во НОВ, ја користи и разликата на правата од земјоделско осигурување до правата на осигурениците — работници.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 75/80 од 14. II 1980 година)

43. Фактот што заедницата за вработување во местожителството на работникот не посредувала работникот да се вработи во истото место, туку тој е вработен со посредување на друга заедница за вработување, не може да биде пречка работникот здравствено да се осигури.

Од образложението:

Во чл. 12 од Законот за вработувањето и осигурувањето во случај на невработеност („Сл. весник на СРМ“, бр. 13/78) предвидена е должноста основните организации на здружениот труд да го пријават секој престанок на работниот однос на работникот. Чл. 22 од

истиот закон го обврзува лицето што бара вработување да се пријавува во Заедницата за вработување на чие подрачје има постојано место на живеење, поради воведување во евиденција на лицата што бараат вработување. Во наведените одредби, а ни во другите одредби на истиот закон, не е речено дека здравствено не можат да се осигурат лица кои се вработиле без посредување на определена заедница за вработување. Според тоа, кога тужениот орган од наведените законски одредби извел заклучок дека не се исполнети условите работниците здравствено да се осигурат, погрешно ги применил цитираните одредби.

Ова произлегува и од одредбите на Законот за здравствено осигурување и задолжителните видови на здравствена заштита на населението („Сл. весник на СРМ“, бр. 21/71). Според чл. 1 од овој закон работниците здравствено задолжително се осигуруваат. Со чл. 7 е пропишана обврска за работните и други организации работниците задолжително здравствено да ги осигурат. Во чл. 55 ст. 2 е речено дека заедницата за здравствено осигурување го утврдува својството на осигурено лице врз основа на пријавата за осигурување што ја поднесува организацијата, односно приватниот работодавач. Во ниедна одредба од овој закон не стои дека заедницата може да одбие пријава за здравствено осигурување.

Поради изложеното, иако Заедницата за вработување во Б. во случајов не посредувала при вработувањето и со тоа, можеби, е нарушена определена дисциплина во ова чувствително прашање, во никој случај тоа не може да биде причина на веќе вработени лица да не им се обезбеди здравствено осигурување кое, инаку, со законот е задолжително.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 368/81 од 22. X 1981 година)

44. Законот за привремена забрана на користење на земјоделското земјиште за неземјоделски намени не може да се примени на случаите во кои од поранешните сопственици со конечно решение им е одземено од владение земјоделско земјиште што е опфатено со урбанистичкиот план, пред неговото влегување во сила.

Од објазложението:

Со првостепеното решение се одзема од владение градежно неизградено земјиште, поранешна сопственост на тужителот, во корист на општината К. за изградба на магацински простори. Ова е потврдено со спореното решение.

Незадоволен од второстепеното решение тужителот со тужба за управен спор побара тоа да се поништи, затоа што земјиштето што се одзема од владение е обработливо земјоделско земјиште од кое тој со своето семејство живее.

Тужбата е неоснована.

Геодетската управа на град С. со уверение потврдува дека предметната катастарска парцела е опфатена во градежниот план и дека е национализирана.

Според урбанистичкиот план на С. на наведената градежна парцела е предвидена изградба на магаџински простор. Според чл. 15 ст. 1 од Законот за градежно земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79), поранешниот сопственик на неизградено градежно земјиште има право да го користи тоа земјиште до денот кога врз основа на решението на општинскиот орган на управата надлежен за имотно-правни работи е должен да му го предаде на корисникот.

Од наведеното произлегува дека органите во управната постапка постапиле во согласност со законот, при што не се повредени правата на тужителот. Неспорно е дека станува збор за градежно неизградено земјиште, што се наоѓа во градежниот реон и на кое според урбанистичкиот план на гр. С. е предвидена изградба на магаџински простор.

Оудот ги ценеше наводите од тужбата дека одземањето од владение на наведеното земјиште е спротивно на чл. 2 од Законот за привремена забрана на користењето на земјоделското земјиште за неземјоделски намени („Сл. весник на СРМ“, бр. 23/83), но смета дека во конкретниов случај тоа е без значење затоа што тој закон влегол во сила на 27. VII 1983 година, т.е. по донесувањето на наведените решенија во управната постапка. Овој закон, евентуално, ќе може да се примени во постапката за добивање на потребните одобренија за градба на наведениот објект.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1342/84 од 29. IX 1983 година)

45. Ако врз основа на уредно добиено градежна техничка документација до влегувањето во сила на Законот за привремена забрана на користење на земјоделско земјиште во земјоделски работи, е започната градбата на објектот, таа може непречено да продолжи. Како започната градба особено се смета и кога е извршен ископ на темели и подрумски простории со набавен материјал, изградени помошни објекти и сл.

Од образложението:

Со решение Уп. II бр. 13-3454 од 25. XI 1983 година на Републичкиот комитет за земјоделство, шумарство и водостопанство — С., одбиена е како неоснована жалбата на тужителот изјавена против решението на земјоделскиот и градежниот инспектор при општината Г., бр. 10-29/I-3 од 27. IX 1983 година, со кое на тужителот му се забранува градба на семејната станбена зграда.

Согласно со одредбите од чл. 3 од Законот за привремена забрана на користењето на земјоделското земјиште за неземјоделски намени („Сл. весник на СРМ“, бр. 23/83) забраната на користењето на земјоделско земјиште не се однесува на земјиштето на кое е започната изградба на објекти, односно е започнато изведувањето на други градежни работи и доколку за нив е издадено одобрение за градба.

Од описите по предметот, а посебно од наводите во жалбата и тужбата се гледа дека тужителот со договор за купопродажба на недвижен имот Ов. бр. 864/81 од 28. VIII 1981 год. станал сопственик на недвижен имот со површина од 370 m².

Собранието на општината Г., Одделение за финансии и имотно-правни односи, со решение споменатото земјиште му го доделило во трајно користење на тужителот.

Врз основа на: решението за доделување на земјиштето, решението за локација, урбанистичката согласност, договорот за платено комунални, потврдата за платен придонес за засолништа и проектот во три примероци изработен од РО, Одделението за комунално-станбени прашања и урбанизам на општината Г. му има издадено одобрение за градба на тужителот на негово име.

По добиеното одобрение за градба тужителот пристапил кон подготвување на земјиштето, направил барака за складирање на градежниот материјал-цемент и друго и извршил ископ на земјиштето за подруми и темели.

При ваква состојба, а во согласност со цитираната одредба, овој суд најде дека органите погрешно ја утврдиле фактичката состојба во поглед на тоа дали тужителот започнал со градба пред да влезе во сила Законот за привремена забрана на користењето на земјоделокото земјиште за неземјоделски намени, поради што тужбата се уважува.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 234/84 од 5. VII 1984 година)

46. За да се изврши измена во катастарски операт, затоа што на определено земјиште е изградена индивидуална станбена зграда, треба да се приложи и доказ за големината на површината на земјиштето на кое е изграден објектот и за дворното место што е нужно за користење на станбената зграда.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со пресуда на Општинскиот суд во С. е утврдено дека тужителот во есента 1969 година, со сопствени средства и градежен материјал на општествено земјиште изградил кука во С. која се состои од две соби и чардак. Со истата пресуда на тужената страна — Градската општина на град С. е задолжена да му признае право на сопственост на тужителот на изградениот објект. Со пресуда, пак, на Окружниот суд во С. е потврдена пресудата на Општинскиот суд С., при што во образложението е наведено дека кука е изградена на земјиште од општествена сопственост и без градежна документација и дека на тужителот треба да му се признае право на сопственост само на кука.

Органите во управната постапка застанале на становиште дека во предметниот случај судовите не одлучувале за земјиштето, туку за сопственоста на зградата, која и од самите пресуди, како што неспорно се утврдува, е дива градба, па бидејќи Геодетската управа не води катастар на згради, туку катастар на земјиште, не постои правен основ за заведување на наведениот објект во катастарската евиденција. При ова, се наведени и одредбите на чл. 10, 49 ст. 3 и чл. 56 од Законот за премер и катастар на земјиштето и чл. 16 од Законот за данок на промет на недвижности и права.

Според чл. 10 ст. 1 од Законот за премерот и катастарот на земјиштето („Сл. весник на СРМ“, бр. 34/72, 43/78), судовите и другите органи што решаваат за промените на сопственоста и другите права врз недвижности, во актите со кои решаваат за тие промени го означуваат земјиштето според податоците на премерот и катастарот на земјиштето.

Според чл. 49 ст. 3 од истиот закон, измените на корисниците во катастарскиот операт ќе се вршат врз основа на правосилна одлука на судот или на друг надлежен орган како и врз основа на договор за промет на земјиште заверен од судот.

Според чл. 56 од истиот закон, измените што не настанале во согласност со важечките прописи не можат да се спроведуваат во работните оригинали и во катастарскиот операт.

Според чл. 20 ст. 1 од Законот за данокот на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/78), без доказ за платен данок на недвижности, како и за други даноци со кои продавачот и купувачот се задолжени, а кои спасале за наплата, не може да се изврши заверка на лотпиот на договорот за пренос на правото на сопственост на недвижности, односно не може да се изврши прокнижување или упис на преносот на право на сопственост и на друго право на недвижност во катастарските и другите јавни книги врз основа на договорот за пренос на правото на сопственост, судска пресуда, порамнување на странките или со друг правен акт.

Општинскиот и Окружниот суд со означените пресуди ја утврдиле само сопственоста на изградената куќа, но не и површината на земјиштето под зградата и површината на дворното место што не служи за користење на таа куќа, а тоа, според оценката на овој суд е битна претпоставка за да може да се изврши измена во катастарскиот операт, па со оглед на ова овој суд смета дека не е повреден законот на штета на тужителката, бидејќи таа мора да приложи доказ за површината на земјиштето на кое се наоѓа куќата и евентуално на дворното место што ќе служи за користење на самата куќа.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1645/83 од 8. II 1984 година)

47. За да се изврши промена во катастарскиот операт, не е доволно да постои само решение за доделување на земјиштето на новиот корисник, туку мора да постои и решение донесено од надлежниот орган за одземање на владението на тоа земјиште од поранешниот сопственик, односно од лицата на чие име тоа земјиште се води во катастарскиот операт.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со увид во решението од 1962 година, овој суд констатира дека со тоа решение на Н. Н. му се дава на трајно користење и управување за изградба на станбена зграда, дел од КП бр. 13635 со површина од 356 m² и дел од КП 13635/4 со површина од 78 m². Никаде во решението не е споменато дека истовремено предметното земјиште се одзема од владение од поранешните сопственици и од кои поранешни сопственици. Во општите, исто така, нема доказ за тоа дека предметното земјиште е претходно одземено од владение од ту-

жителите, за дополнително тоа да им биде доделено на користење на лицата означени во оспореното решение.

При таква состојба не постојат законски услови за промена во катастарскиот операт. За да се изврши промена, не е доволно да постои само решение за доделување на земјиштето на новиот корисник, туку мора да постои и решение донесено од надлежниот орган за одземање на владението на тоа земјиште од поранешниот сопственик, односно од лицата на чие име тоа земјиште се води во катастарскиот операт.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 320/80 од 25. IV 1980 година)

48. Договорот за купопродажба на недвижен имот склучен во писмена форма во 1946 година претставува законит основ за измена на корисниците во катастарскиот операт, како не е заверен во суд.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение тужениот орган го отфрлил барањето на тужителот за извршување измена во поседовната состојба во катастарската евиденција, затоа што во рокот оставен од тужениот орган, тужителот не доставил судеки заверен договор за купопродажба на предметниот имот.

Според мислењето на овој суд, погрешил тужениот орган кога врз основа на приложениот договор за купопродажба и градежната дозвола не му го уважил барањето на тужителот. Имено, од приложениот договор се констатира дека тој е оставен на 21. I 1946 година, кога според тогаш важечките прописи не се барала и судска заверка на договорот. Инаку, тој е уредно составен во писмена форма со потписи на двете странки и два сведока, па како таков може да послужи како основ за извршување на бараната измена во катастарот. Ова дополку повеќе што со договорот тужителот приложил и уредна градежна дозвола за изградба на семејна станбена зграда што се наоѓа на предметната катастарска парцела. Врз основа на ваквите докази, според наоѓањето на овој суд нема пречка да се уважи барањето на тужителот за промена во катастарскиот операт.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 495/81 од 22. IV 1981 година)

49. Измена во сопственоста на земјиште настаната со купопродажба, не може да се спроведе во катастарскиот операт, доколку земјиштето спаѓа во реонот за кој општината со одлука го забранила прометот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од описите на предметот се гледа дека на 27. IV 1982 год. е склучен договор за купопродажба на нива, помеѓу Ј. Т. од С., како продавач, и тужителот, како купувач.

Со чл. 1 од Одлуката за привремена забрана на прометот на земјиштето во населеното место В. („Сл. гласник на гр. Скопје бр. 3/84), се забранува прометот на земјиштето опфатено со Планот за реализација на урбанистичката единица В. Забраната е привремена и ќе трае до донесувањето на одлука за градежното земјиште, а најмногу до три години од денот на влегувањето во сила на оваа одлука.

Според чл. 38 ст. 1 од Законот за промет со земјиште и згради („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/75, 41/75 и 10/79), општината со своја одлука може привремено, а најмногу до 3 години, да го забрани прометот на земјиштето, кое според просторниот, односно урбанистичкиот план или со акт на општината, со кој е регулиран режимот на условите за градење во населените места, е предвидено за потребите на станбената и комуналната изградба, за одмор и рекреација, или заради зачувување на определени природни целини.

Во чл. 56 од Законот за премерот и катастарот на земјиштето („Сл. весник на СРМ“, бр. 34/72 и 13/78), е определено дека измените што не настанале во согласност со важечките прописи не можат да се спроведуваат во работните оригинали и во катастарскиот операт.

Од наведените одредби произлегува дека општината може да го забрани прометот на земјиштето, но привремено до 3 години. Доколку во тој рок не биде поопштествено земјиштето, по истекот на рокот, забраната ќе престане. Со оглед на тоа што измената што настанала на предметното земјиште по однос на сопственоста, не е во согласност со наведената одлука, т.е. купопродажба не може да се врши, овој суд оцени дека законот не е применет на штета на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1839/82 од 2. III 1983 година)

50. Кога повеќе не постои станбено штедната задруга и поради тоа не е можно задругарите да ги уредат имотно-правните односи, ако од документацијата за доделување на градежното земјиште или од градежната дозвола е можно со сигурност да се утврди за кој задругар е изграден објектот, нема законска пречка во катастарскиот операт да се изврши измена од задругата на име на задругарот.

Од образложението:

Со решение на Народниот одбор на општината „И“. предметното градежно земјиште ѝ е доделено на трајно користење на Станбено-штедната задруга „К. — С.“ Градежната дозвола исто така, е издадена на таа задруга. Меѓутоа, Одделението за комунални работи на општината „И“ издало решение со кое се одлучило градежната дозвола издадена на задругата да гласи на име на задругарите Н. Т. и Б. П. Најпосле техничката служба на општините „И“, „К“ и „С. К.“ издала дозвола за употреба на изградениот станбен објект на именуваните лица кои ги третира како инвеститори.

Од сето горе изложено несомнено е дека објектот е изграден за споменатите задругари на кои, впрочем, според цитираното решение и гласи градежната дозвола, па според наоѓањето на судот, кога веќе Задругата не постои со тоа не постои можноста да се уредат

односите помеѓу Задругата и задругарите, во случајов нема законска пречка да се изврши бараната измена во катастарскиот операт. Ова не би било во спротивност со чл. 49 ст. 3 од Законот за премерот и катастарот на земјиштето („Сл. весник на СРМ“, бр. 34/72 и 13/78).

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 155/83 од 20. IV 1983 година)

51. Договорот за купопродажба на земјиште, склучен во време на важноста на одлуката за привремена забрана на прометот, може да претставува основ за вршење промена во катастарската евиденција доколку со подоцнежната одлука со која се одредува кое градежно земјиште е опфатено со планот за реализација парцелата што е предмет на договорот за купопродажба не влегува во земјиштето опфатено со планот.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Од описите по предметот се гледа дека е одбиено барањето на тужителот да се изврши промена во катастарската евиденција на парцелата бр. 144/3 — врз основа на договорот за купопродажба склучен меѓу тужителот, како купувач, и Р. М., како продавач, заверен кај Општинскиот суд С. Г. Ова од причини што во времето кога бил склучен договорот, бил забранет прометот на спорната парцела со Одлуката за привремена забрана на прометот на земјиштето во населеното место В. („Службен гласник на град Скопје“ бр. 3/81).

Овој суд смета дека е погрешно правното становиште на органите во управната постапка дека согласно со споменатата одлука не можело да се изврши промена во катастарската евиденција, поради следново:

Согласно со одредбите од чл. 1 од истата одлука се забранува прометот на земјиштето опфатено со Планот за реализација на урбанистичката единица В. („Службен гласник на град Скопје“ бр. 11/73). Забраната од ст. 1 на овој член е привремена и ќе трае до донесувањето одлука за градежното земјиште, а најмалку до 3 години од денот на влегувањето во сила на оваа одлука.

Согласно со став 2 од горедитираниот член на Одлуката, Собранието на општината К. врз основа на чл. 2 ст. 2, чл. 9 ст. 2 и чл. 14 од Законот за градежното земјиште донело Одлука за определување на градежно земјиште во населеното место В. („Службен гласник на град Скопје“ бр. 15/82). Во чл. 3 од оваа одлука се наведени броевите на катастарските парцели кои претставуваат градежно земјиште опфатено со планот за реализација на урбанистичката единица В. Спорната КП. бр. 144/3 не влегува во ваквото градежно земјиште, бидејќи не е наведена во чл. 3 од споменатата одлука. Според тоа на оваа парцела може да постои право на сопственост односно таа може со правна работа да биде отуѓена, па во случајов предметниот договор за купопродажба, иако е склучен на 24. VI 1981 година, може да претставува основ за упис во катастарската евиденција на оваа парцела на името на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 211/83 од 27. X 1983 година)

52. Кога се бара промена во катастарската евиденција по судска одлука со која е утврдено дека барателот е сопственик на семејна станбена зграда по основ на градба, не постои обврска за плаќање данок на промет, бидејќи нема промет.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужениот примил како неспорно, а врз основа на пресудата на Општинскиот суд Скопје I од 29. IV 1982 година, дека тужителот бил сопственик по основ на градба на семејна станбена зграда, што се наоѓа на улица В. во С. и корисник на дворно место кое служи за редовна употреба на зградата, па дека пресудата произведува правно дејство само по однос на правото на сопственост. Меѓутоа, тој смета дека ваквата пресуда не може да биде основ за промена во книгите на катастарот со примена на чл. 20 од Законот за данокот на промет на недвижности и права („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/78).

При вака утврдена фактичка состојба, според наоѓањето на овој суд тужениот орган погрешно го применил законот, а на штета на тужителот. Имено, според одредбите од чл. 20 ст. 1 од Законот за данок на промет на недвижности и права, точно е дека без доказ за платен данок на промет на недвижности и права, како и на други даноци со кои продавачот и купувачот се задолжени, а втасале за наплата, не може да се изврши заверка на потписот на договорот за пренос на правото на сопственост на недвижности и правото, односно не може да се изврши прокнижување или улпис на преносот на правото на сопственост и на друго право на недвижност, во книгите на катастарот и други јавни книги врз основа на договорот за пренос на правото на сопственост, судска пресуда, порамнување на странките или со друг правен акт.

Меѓутоа, од самиот текст на овој член, па и од називот на законот, очигледно произлегува дека таква обврска постои само во случај кога недвижноста се пушта во промет. Таквата обврска се однесува на продавачот и на купувачот. Во конкретниов случај, тужениот орган неспорно утврдил дека не станува збор за промет на недвижност, туку за утврдување на право на сопственост по основ на градба, а кое право е утврдено со правосилна судска пресуда во која странка е Општината К. и СИЗ за станување на град С. кои на тужителот му го оспорувале правото на сопственост. Според тоа, бидејќи во конкретнава управно-правна работа не станува збор за промет на недвижноста, туку за утврдување на остворено право на сопственост на куќата изградена од негови средства од страна на општината, укнижувањето на ова право во книгите на катастарот не може да биде условено со плаќање на данок на промет за зградата — зашто промет и не настанал, а со тоа во овој случај и не може да се примени чл. 20 од Законот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1718/83 од 19. I 1984 година)

53. Со денот на отпустот од југословенско државјанство, под услов решението за отпустот да не ја загуби важноста и лицето од земјата да се исели пред истекот на една година од донесувањето на решението за отпуст, недвижностите што се сопственост на тоа лице стануваат општествена сопственост и повеќе не може да се отуѓуваат.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Нивата КП. бр. 5864 со површина од 6676 m² тужителот ја купил за 1.200 динари од З. Б. во 1959 година. До 1974 година во катастарот се водела на А. Р. а во 1974 година ја превел на свое име и од таа година плаќа данок за нивата. Наводно за купопродажбата во истата година склучиле договор. Тој договор, пак, е датиран на 20. X 1959 година, се гледа од приложениот препис.

Ако оваа фактичка состојба се земе за точна, иако има докази од кои може да се заклучи дека купопродажбата станала многу подоцна, З. Б. не можел нивата да ја продава бидејќи на 4. IV 1958 година со решение на ДСВР на СРМ го загубил југословенското државјанство и во 1959 година се иселил од СФРЈ, т.е. се иселил пред решението за отпуст да ја загуби својата правна сила, според одредбата од чл. 19 од Законот за државјанството на ФНРЈ („Сл. лист на ФНРЈ“ бр. 54/47) кој бил во сила во критичното време. Поради ова од 4. IV 1958 година нивата станала општествена сопственост по сила на одредбата од чл. 3 ст. 4 од Законот за измени и дополнувања на Законот за национализација на приватните стопански претпријатија („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 35/48) и не било можно да биде предмет на купопродажба. Затоа судот најде дека законот е правилно применет, поради што оспореното решение е законито.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 933/82 од 7. VII 1982 година)

54. Деловни згради и простории што со правосилно решение биле оставени во сопственост според Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште, не можат повторно да бидат предмет на национализација.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на Републичкиот секретаријат за финансии — Републичка управа за имотно-правни работи — С., одбиена е жалбата на тужителот изјавена против заклучокот на Секретаријатот за финансии на С. Б., со кое е запрена постапката за национализација на деловните простории што се наоѓаат во состав на станбената зграда.

Со тужба во управен спор тужителот — Јавниот правобранител на С. Б. ја оспори законитоста на горното решение, со предлог тоа да биде поништено.

Тужбата е неоснована.

Не е спорно дека споменатите деловни простории со решение на Комисијата за национализација на НОО Б. му биле оставени во сопственост на лицето С., согласно со одредбите од чл. 2 ст. 1 алинеја прва и чл. 69 од Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 52/58).

Од записникот за извршен увид на лице место од 28. III 1983 година се гледа дека на споменатите простории не се вршени никакви поправки, преправки, доградба и надградба, освен што на објектот во дворот преградниот ѕид бил срушен, така што незначително влијал да се зголеми неговата површина.

При ваква состојба овој суд смета дека е правилно становиштето на управните органи дека еднаш оставени во сопственост деловни простории според Законот за национализација на наемните згради и градежното земјиште не може повторно да се национализираат, па според тоа не е повреден законот на штета на општествената заедница кога е запрена постапката за национализација на спорните деловни простории.

Судот ги ценеше наводите во тужбата: дека, освен спорните објекти, заинтересираното лице имало и друга деловна просторија на ул. Д. Р. која му била оставена во сопственост согласно со одредбите од чл. 5, 14 и 29 од споменатиот Закон за национализација, затоа што во таа просторија вршел дејност со личен труд и дека по престанувањето на дејноста, оваа просторија станала општествена сопственост; и дека попрешил второстепениот орган кога нашол дека престанале да важат одредбите од чл. 14 и 29 од споменатиот Закон за национализација, со измените на Сојузниот Закон за промет со земјишта и згради („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 17/67) — чл. 17а-, 17-б, 17-в и чл. 62-а, но ги смета за неосновани. Судот смета дека деловната просторија на ул. Д. Р. не била предмет на оваа постапка за национализација што е запрена, па според тоа управните органи правилно ја утврдувале фактичката положба само за деловните простории во објектот на ул. 11 Октомври и правилно е постапено кога е запрена постапката за национализација за овие простории.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1165/83 од 27. X 1983 година)

55. Изјавите дадени во друга постапка, а заверени од надлежен орган пред влегувањето во сила на одредбите од чл. 184 од Основниот закон за пензиското осигурување не можат да се сметаат за изјави од сведоци во смисла на овие одредби и врз основа на тие изјави може да се одлучува по барање за признавање пензиски стаж.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, одбиена е жалбата на тужителот изјавена против заклучокот на Основната заедница во Б. со кое му е отфрлено како неблагоприятно барањето за утврдување во стаж на осигурување времето поминато како фурнициски работник.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на порното решение, со предлог тоа да биде поништено.

Судот најде дека тужбата е основана.

Согласно со одредбите од чл. 184 ст. 1 од ОЗПО крајниот рок до кој можеше да се поднесува барање за утврдување стаж на осигурување со сведоци, беше 31. XII 1967 година.

Меѓутоа, опоред мислењето на овој суд, одредбите од чл. 184 ст. 1 од ОЗПО во делот во кој се зборува за изјави од сведоци, врз основа на кои се бара утврдување на пензиски стаж, треба да се толкуват така што се мисли на изјави на сведоци што треба дополнително да се ослуштаат во управната постапка. Ако такви изјави веќе се дадени во некоја друга или во истата управна постапка, значително порано, па и ако тие се заверени од надлежниот орган, тие изјави не можат да се сметаат како изјави од сведоци за кои се зборува во одредбите од чл. 184 ст. 1 од ОЗПО. Таквите изјави треба да се сметаат како исправи или уверенија, па макар со нив и посредно да се докажуваат фактите релевантни за решавање на управната работа — утврдување стаж на осигурување или посебен стаж и како такви ќе се ценат во составот со другите докази, па и сослушувањата на односните лица треба да се оценуваат.

Од списите по предметот се гледа дека тужителот приложил изјави на двајца сведоци заверени кај Народниот одбор на општината Б., од кои се гледа дека тужителот работел како фурнициски работник кај лицето В. Н., а кој е и потпишан на изјавата, а изјавата е дадена и потпишана и од друго лице — И. С. Така заверените изјави од надлежниот орган, уште значително пред влегувањето во сила на Основниот закон за пензиското осигурување, не можат да се сметаат за изјави од сведоци во смисла на чл. 184 ст. 1 од ОЗПО, па врз основа на тие изјави не може да се отфрли како неблагоприятно барањето на тужителот за признавање на спорниот временски период во стаж на осигурување. По истото барање органот требало да одлучи мериторно и со прибавување на други докази, ценејќи ги доказите опоред правилата на Законот за општата управна постапка.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 406/80 од 15. V 1980 година)

56. Писмена изјава издадена од приватниот занаетчија каде што тужителот работел, не се смета за писмен доказ врз основа на кој може да се поведе постапка за утврдување на стаж во смисла на чл. 184 од ОЗПО, независно од тоа што изјавата е заверена пред занаетчиското здружение.

Од образложението:

Од списите во предметот се гледа дека тужителот на 15. X 1981 година поднел барање да му биде утврден во посебен стаж на осигурување времето од 1939 до 1940 година, како време поминато во работен однос кај приватен занаетчија, а за доказ предложил уверение издадено од приватниот занаетчија што било потпишано пред занаетчиското здружение во П.

При таква состојба судот наоѓа дека оспореното решение е законито.

Согласно со чл. 184 ст. 1 од Основниот закон за пензиското осигурување („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 51/64) барање за утврдување на пензиски стаж врз основа на изјава на сведоци наполнето пред почетокот на применувањето на законот, може да се поднесе за посебен стаж до 31. XII. 1966 година, а за стаж на осигурување до 31. XII 1967 година. Согласно со ст. 2 од истиот член, барањето од ст. 1 по протекот на рокот може да го поднесат само лица кои од објективни причини биле опречени тоа да го сторат, како и лица кои не биле во работен однос, ниту вршеле друга дејност за која е предвидено задолжително осигурување ако станат осигуреници, но само во рок од една година од повторното стапување во работен однос, односно од почетокот на вршењето на други дејности.

Тргнувајќи од ваквата одредба, правилно нашол тужениот орган дека барањето на тужителот е поднесено неблагоприятно со оглед на тоа што бара да му биде утврдено во стаж на осигурување врз основа на изјава на сведок. Ова од причина што тужителот му доставил на органот уверение издадено од неповиот работодател, а според наоѓањето на судот ваквото уверение правилно е оценето од органот како писмена изјава на сведок, а не како писмена исправа која може да биде процесен услов за поведување на постапката за утврдување во посебен стаж на спорното време и по протекот на рокот од чл. 184 од цитираниот закон. Уверението не е издадено од занаетчиското здружение за факти за кои тоа водело евиденција, ниту пак здружението во уверението го потврдува фактот дека во спорното време тужителот работел кај лицето што го издал уверението. Со уверението само се потврдува фактот дека тоа навистина е издадено и потпишано од работодателот, односно здружението само ја потврдил о автентичноста на издавачот, а не и нејзината содржина.

Затоа органот правилно нашол дека не станува збор за поведување постапка врз основа на писмена исправа, туку врз основа на изјава на сведок, поради што таквото барање е неблагоприятно.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 710/82 од 10. VI 1982 година)

57. Тешка болест што бара повеќе години лекување може да претставува објективна причина за поднесување барање, врз основа на изјава на сведоци, да се утврди пензиски стаж наполнет пред применувањето на ОЗПО, по истекот на роковите предвидени со тој основен закон.

Од образложението:

Со решението на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија жалбата на А. М. од с. М — општина К. се одбиза како неоснована. По повод изјавената жалба решението на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија — Основна заедница во К. се менува и гласи: Барањето на А. М. за утврдување во посебен стаж — учество во НОБ во времето од 1. XI 1944 година до 15. V 1945 година се отфрла како неблагоприятно.

Незадоволен од наведеното решение А. М. од с. М. поднесе тужба за управен спор, со барање решението да се поништи и пред-

метот да се врати на повторно одлучување, затоа што тој тешко се разболел и се лекувал повеќе години поради што и му истекол рокот за поднесување на барањето.

На 16. II 1982 година тужителот поднел до Основната заедница во К. молба со која барал да му се признае времето поминато во НОВ од 1. XI 1944 година до 15. V 1945 година, при што приложил потврда од Сојузот на здружението на борците од НОВ — Општинскиот одбор во К. и три изјави од оведоци учесници.

Второстепениот орган во образложението на оспореното решение навел дека барањето на тужителот се отфрла како неблагоприятно затоа што е поднесено по изминување на пропишаниот рок — 31. XII 1978 година.

Во чл. 184 од Законот за ОЗПО („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 1/67), во кој се наведени роковите за поднесување на барање, во ст. 2 е наведено дека по истекувањето на тие рокови барање можат да поднесат само лица кои од објективни причини биле спречени тоа да го сторат, како и лица кои не биле во работен однос ниту вршеле друга дејност за која е установено задолжително осигурување, ако станат осигуреници, но само во рок од 1 година од повторното стапување во работен однос, односно од почетокот на вршењето на друга дејност.

Од описите на предметот не се гледа дали второстепениот орган го испитал и фактот за објективни причини, доколку навистина тие постоеле, поради кои бил спречен тужителот барањето да го поднесе во наведениот рок. Тужителот во тужбата наведува дека тешко се разболел, поради што повеќе години се лекувал. Овој факт тужениот орган не го зел предвид, ниту пак може да се види од описите на предметот дека испитувал дали тужителот навистина бил објективно спречен да го поднесе барањето во наведениот рок. Според мислењето на овој суд тешка болест која бара повеќе години лекување може да претставува објективна причина во смисла на наведената одредба од чл. 184 од Законот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1350/83 од 2. XI 1983 година)

58. Според чл. 32 ст. 1 од Конвенцијата за социјално осигурување меѓу ФНРЈ и НР Бугарија, а по барањето за признавање во стаж на осигурување на времето поминато на работа во ФНРЈ и НР Бугарија, право на пензија стекнато за времето на осигурување наполнето до 31. XII 1957 година, во осигурување во било која од странките — договорнички, паѓа на товар на онаа страна — договорничка на чија територија осигуреникот имал постојан престој на 31. XII 1957 година, без оглед на тоа дали правото на пензија е остварено до 31. XII 1957 година или подоцна.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со првостепеното решение во стаж на осигурување наполнет во СФРЈ е утврдено 21 година 8 месеци и 22 дена, и тоа сметано со прекин од 12. VII 1933 до 1. X 1942 година, и од 25. III 1967 до 31. V 1981 година. Во стаж наполнет во НР Бугарија е утврдено времето од 1. I 1943, со прекин од 11. X 1966 година, или 22 години и 1 ден. Меѓутоа, и времето од 12. VII 1933 до 1. I 1942 година, или вкупно

7 години 6 месеци и 16 дена, оставено е на товар на бугарското социјално осигурување, според чл. 32 од Конвенција за социјално осигурување меѓу ФНРЈ и НР Бугарија од 1957 година и за преостанатиот пензиски стаж поминат во СФРЈ е определен оразмерен дел на пензија во износ од 4.012,67 динари, месечно, од вкупниот износ на пензијата што би требало да изнесува 11.329,90 динари. Ова од причина што тужителот на 31. XII 1957 година бил жител на НР Бугарија и според цитираниот чл. 32 од Конвенцијата пензиски стаж така треба да се распореди помеѓу страните — договорнички

Тужителот смета дека чл. 32 на цитираната Конвенција е применет погрешно, бидејќи привремено живеел во НР Бугарија, а и поради тоа што не остварил пензија до 31. XII 1957 година, па според тоа требало пензијата во полн износ да падне на товар на осигурувањето во СФРЈ, или барем за периодите поминати на работа пред војната и на окупираната територија.

Судот ги ценеше наводите во тужбата но најде дека се неосновани, бидејќи чл. 32 од Конвенцијата е применет правилно на случајов. Според ст. 1 од тој член, право на пензиско осигурување стекнато врз време на осигурување исполнето до 31. XII 1957 година, во осигурување во било која од страните — договорнички, ќе го уреди според своето законодавство на свој товар онаа страна — договорничка на чија територија заинтересираното лице имало постојан престој на 31. XII 1957 година. Со оглед на тоа што тужителот, несомнено, постојано престојувал во НР Бугарија, целиот пензиски стаж остварен до таа дата, без оглед на тоа дали еден дел е поминат во Југославија, паѓа на товар на НР Бугарија. При ова, според наоѓањето на судот, не е нужно правото на пензија да е остварено до 31. XII 1957 година, како што наведува тужителот, туку тоа важи и во случај ако правото се остварува и по таа дата. Ова произлегува од ст. 2 од цитираниот чл., според кој е пропишано собирање на стажовите, согласно со чл. 11 од Конвенцијата, какво собирање не би имало резон доколку одредбите од ст. 1 би се однесувале само на лице што правото го остварило до 31. XII 1957 година. И во тој став е речено дека времето до 31. XII 1957 година ќе го засмета на свој товар страната — договорничка според постојаниот престој на осигурениците на 31. XII 1957 година.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1896/1 од 17. XII 1981 година)

59. На работник на орган на управа за внатрешни работи за да може да му се признае право на пензија врз основа на просечен личен доход остварен во последната година пред пензионирањето, потребно е да има најмалку 10 години ефективно поминати на работа и работни задачи за кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење. Стажот со зголемено траење се докажува со уверение издадено од Републичкиот секретаријат за внатрешни работи.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на Самоуправната интересна заедница на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, одбиена е жалбата на тужителот изјавена против решението на СИЗ на Основната заедница во К., со кое му е признато право на старосна пензија.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на горното решение, со предлог тоа да биде поништено.

Тужбата е неоснована.

Од образложението на првостепеното решение се гледа дека тужителот има признато вкупно ефективен работен стаж од 32 години, што му е пресметан во зголемено траење и тоа 12 месеци како 15, а тоа зголемување изнесува 8 години и 20 дена, така што вкупниот пензиски стаж на тужителот е утврдено дека изнесува 40 години и 1 месец.

Спорно е прашањето дали тужителот спаѓа во онаа категорија лица на кои како на работници на орган на управа за внатрешни работи пензискиот основ им се определува од износот на просечниот месечен личен доход остварен во последната година пред пензионирањето, или пак не спаѓа таму.

Како што се гледа од уверението на Републичкиот секретаријат за внатрешни работи, на тужителот му се смета како на работник во орган на управа за внатрешни работи во стаж на осигурување со зголемено траење и тоа секои 12 месеци ефективно поминати како 16 месеци, согласно со чл. 43 ст. 2 т. 1 и чл. 121 ст. 1 од Законот за внатрешни работи („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/72) само времето од 8. VII 1948 година до 3. IX 1950 година, и од 9. VII 1951 година до 7. I 1953 година, а тоа се вкупно 3 години 7 месеци и 25 дена.

Со оглед на тоа што тужителот нема најмалку 10 години ефективно поминато на работи и работни задачи во орган на управата за внатрешни работи, за кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, правилно е одлучено во управната постапка кога пензискиот основ на тужителот му е утврден врз основа на просечниот личен доход остварен во последните 10 години. Според тоа, оспореното решение е законито.

Судот ги ценеше наводите во тужбата дека тужителот поминал на работа во СВР К. над 20 години и како таков тој се сметал за овластено службено лице поради што пензијата требало да му се определи врз основа на одредбите од чл. 128, во врска со чл. 132 ст. 1 од Законот за внатрешни работи („Сл. весник на СРМ“, бр. 37/80), но ги смета за неосновани. Ова затоа што на тужителот не му престанал работниот однос по потреба на службата, бидејќи решението за престанок на работниот однос на тужителот не е донесено од Републичкиот секретаријат за внатрешни работи, кој е овластен согласно со чл. 128 ст. 2 да донесува вакви решенија. Од друга страна за примена како на одредбите од чл. 128 така и на одредбите од чл. 132 од споменатиот Закон потребно е тужителот да има најмалку 10 години ефективно поминати на работи и работни задачи како работник во орган на управа надлежен за внатрешни работи, за кои стажот на осигурување се смета со зголемено траење, за секои 12 месеци ефективно поминати, како 16 месеци, стаж согласно со одредбите од споменатиот Закон. Тужителот таков стаж има само 3 години 7 месеци и 25 дена. Под претпоставка дури и тужителот да работел во СВР — К. повеќе од 20 години, како што наведува во тужбата, тоа не значи дека тој работел како овластено лице, бидејќи во тој случај

тоа време би било наведено во гореспоменатото уверение, а тужителот не поднесува никаков доказ со кој би биле доведени под сомнение податоците наведени во уверението.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1793/81 од 7. IV 1982 година)

60. Ако осигуреникот кој согласно чл. 19 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување еднаш извршил избор на пензиската основа, по конечното решение за признавање на пензија истакне дека за него поповолно е пензиската основа да му се утврди од личниот доход остварен во некој друг период, а не од периодот во конечното решение, треба да се смета дека станува збор за обнова на постапката.

Од образложението:

Од списите во предметот се гледа дека со решение на тужителот му било признато право на инвалидска пензија од пензиската основа утврдена од просекот на личниот доход што то остварил во периодот од 1. I 1972 до 30. VI 1981 година.

По негово барање, со решение од 9. II 1982 година му било признато право на нов износ на инвалидска пензија од пензиска основа утврдена од просекот на личниот доход остварен во периодот од 1. I 1971 до 31. XII 1980 година.

Тужителот по вторпат побарал да му биде признат нов износ на инвалидска пензија од пензиската основа утврдена од просекот на личниот доход што то остварил во периодот од 1. I 1970 до 31. XII 1979 година. Првостепениот орган барањето го одбил како неосновано, наоѓајќи дека тужителот имал можност два пати да избира поповолна пензиска основа, а второстепениот орган жалбата ја одбил како неоснована наоѓајќи дека не биле исполнети услови за обнова на постапката во смисла на чл. 249 од Законот за општата управна постапка, со оглед на тоа што тужителот не поднел нови докази кои не биле изнесени во поранешната постапка.

Таквото правно офаќање на органите е погрешно.

Согласно со чл. 73 ст. 1, во врска со чл. 19 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“ бр. 39/78 — пречистен текст), инвалидската пензија се одредува од пензиската основа што претставува месечен просек од личните доходи што осигуреникот ги остварил во последните 10 години осигурување пред остварувањето на правото на пензија или во кои и да е други едно-подруго 10 години по избор на осигуреникот.

Од ваквата одредба произлегува правото на осигуреникот на остварување на најповолна пензија и тоа по избор на осигуреникот. Правото да оствари најповолна пензија, согласно со чл. 7 од истиот закон, не застарува, а тоа пак истовремено значи дека не застарува неговото право на нов избор на други 10 години.

Со оглед на тоа што постои конечно решение со кое му била призната инвалидска пензија, тужителот правилно побарал обнова на постапката за утврдување на нов износ на инвалидска пензија од пензиска основа за остварен месечен просек на личните доходи во други 10 години.

Тужениот орган погрешил кога го одбил барањето за обнова на постапката, наоѓајќи дека не биле исполнети условите од чл. 249 ст. 1 т. 1 од ЗОУП, со што ги повредил правата на тужителот, а при тоа пропуштил да ги има предвид правата што осигуреникот ги има од чл. 173 од Законот за пензиското и инвалидско осигурување.

Судот смета дека и при изборот на периодот од кој се земаат личните доходи за утврдување на пензиската основа, во смисла на цитираниот чл. 19 од Законот, може да биде пропуштено да се изнесе некој факт или доказ кој би бил од значење за остварување на правото, па затоа ако осигуреникот еднаш извршил избор и врз основа на тој избор му е утврдена пензиската основа и определен износот на пензијата, тоа не значи дека тој не може повеќе да избира некој друг период, ако по конечност на решението оознае за факт или доказ кој, доколку бил познат и изнесен во постапката, би довел до избор на некој друг период, па и до поинакво решение за износот на пензијата. Кога осигуреникот по конечност на решението истакнува дека поповолно за него е пензиската основа да му се утврди од личните доходи остварени во некој друг период, а не од тој во конечното решение, според мислењето на овој суд, станува збор за изнесување на нов факт, па органот во таква ситуација треба да постапува според правилата за обнова на постапката. Правото на обнова на постапката според овој член не го изгубил со тоа што веќе еднаш побарал обнова на постапката заради нов избор, како што погрешно нашот првостепениот орган.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1023/82 од 7. IX 1982 година)

61. Податоците за валоризација на пензиите до Самоуправната интересна заедница на пензиското и инвалидското осигурување ги доставува Републичкиот секретаријат за внатрешни работи, и во управна постапка пред органот на пензиското и инвалидското осигурување не може со успех да се оспорува точноста на тие податоци.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 9 од Уредбата, за критериумите и процентот за валоризација на пензиите на пензионираниите работници на органот за внатрешни работи („Сл. весник на СРМ“, бр. 35/81), податоците за валоризација на пензиите на пензионираниите работници од органите на управата надлежни за внатрешни работи до Самоуправната интересна заедница на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија ги доставува Републичкиот секретаријат за внатрешни работи. Со тој член е пропишан и начинот на кој Републичкиот секретаријат ги обезбедува потребните податоци. Според чл. 10 ст. 2 од истата Уредба, податоците за валоризација на пензиите содржат лично име на корисникот на пензијата и личниот доход од кој се пресметува пензиската основица од која ќе се определи новиот износ на пензијата на пензионираниот работник.

Од списите на предметот се гледа дека во случајов е постапено според цитираните одредби на Уредбата. Имено, со пиомо Републичкиот секретаријат за внатрешни работи во Скопје испратил податоци за валоризација на пензијата за тужителот, од кое писмо се гледа дека за 1980 година му е утврден личен доход во просечен месечен

износ од 9.555 динари. Овој износ првостепениот орган го зел за пензиска основица и правилно пресметал дека пензијата од 1. I 1981 година треба да изнесува 85% од наведениот износ, или месечно 8.121,75 динари. Со оглед на изложеното произлегува дека пензијата правилно е утврдена, па оспореното решение е законито.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1593/82 од 17. XI 1982 година)

62. Пензиската основица се утврдува врз основа на податоците регистрирани во матичната евиденција, па доколку надоместокот за време на боледувањето по 30 дена не бил регистриран во таа евиденција, не може да биде земен предвид при утврдувањето на пензиската основа.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Со решение на Основната заедница на пензиското и инвалидското осигурување, на тужителот му било признато право на старосна пензија.

Од описите, се гледа дека тужителот поднел молба до првостепениот орган повторно да му се пресмета износот на старосната пензија, со тоа што за 1978 година ќе му се засмета надоместокот за боледувањето над 30 дена според потврдата на општинската заедница за здравство и здравствено осигурување.

Првостепениот орган го одбил барањето на тужителот како неосновано со образложение дека податоците за вкупниот број часови и остварен личен доход, заедно со боледувањето, на органот му ги доставила службата за матична евиденција, па бидејќи боледувањето на кое се повикува тужителот не било евидентирано во матичната евиденција, тоа не можело да се засмета во пензиската основа за таа година. Освен тоа, органот нашол дека, ако се земаат предвид ефективните часови и часовите на кои тужителот се повикува како минати на боледување, тогаш ќе има 65 часа повеќе од можните во таа година. Тужениот орган жалбата против ова првостепено решение ја одбил како неоснована, согласувајќи се со становиштето на првостепениот орган.

Според оцената на овој суд, оспореното решение е законито. Имено, и овој суд смета дека по воведувањето на матичната евиденција, согласно со чл. 8 од Уредбата за матичната евиденција за осигурениците и за уживателите на пензии („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 13/71), во постапката за решавање за правата на осигурениците од пензиското, односно инвалидското осигурување, поведена од 1. I 1973 година се користат податоците регистрирани во матичната евиденција. Со оглед на тоа што во случајов пензиската основа, односно износот на пензијата на тужителот е утврден врз основа на податоците од матичната евиденција, со првостепеното и оспореното решение не е повреден законот на штета на тужителот. Доколку надоместокот за боледување над 30 дена примен во текот на 1978 година не бил регистриран во матичната евиденција, тужителот ќе треба претходно според прописите за матичната евиденција да издејствува тој надоместок да се регистрира во матичната евиденција па дури потоа да бара повторно утврдување на пензиската основа за таа година.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 21/83 од 23. III 1983 година)

63. На работник на орган на управа за народна одбрана кој остварил право на старосна или инвалидска пензија како последна година на пензионирањето за утврдување на износот на остварениот просечен месечен личен доход, му се смета последната година на фактичкото пензионирање, а не годината кога тој ги исполнил условите за пензионирање.

Од образложението:

Тужителот во тужбата наведува дека нему треба да му се признае право на пензија од 3. IX. 1980 година, затоа што тој тогаш ги исполнил условите за старосна пензија, а поради потреба на олужбата бил задржан на работа уште еден мандатен период, така што работниот однос му престанал на 1. V 1983 година.

Според чл. 301 од Законот за народна одбрана („Сл. весник на СРМ“, бр. 11/76), на работникот на органот на управата за народна одбрана, кој има најмалку 15 ефективни години поминати на работа во орган за народна одбрана, а ќе оствари право на старосна или инвалидска пензија, пензијата му се определува во износ на просечниот месечен личен доход остварен во последната година на пензионирањето.

Од наведената одредба на Законот јасно произлегува дека пензијата се определува во износ на просечниот месечен личен доход остварен во последната година на пензионирањето, а тоа значи последната година пред пензионирањето. Тужителот е пензиониран, односно пензијата почнува да му тече од 1. VI 1983 година. Тоа значи дека последната година на пензионирањето кај него е 1983 година. Од наведената одредба никако не може да се заклучи дека последната година на пензионирањето значи не фактичкото пензионирање, туку кога се исполниле условите за пензионирање, како што тоа го тврди тужителот. Наведената одредба од законот ја има предвид последната година на фактичкото пензионирање.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1823/83 од 18. I 1984 година)

64. Личниот доход остварен за работа подолга од полното работно време во воена болница за време на државните празници, се зема предвид при утврдувањето на пензиската основа.

Од образложението:

Со оспореното решение е одбиено барањето на тужителката во пензиската основа да ѝ бидат засметани примањата остварени за работа подолга од полното работно време, за време на државните празници, во кои ЈНА не работела.

Според наоѓањето на овој суд со решението е повреден законот на штета на тужителката, поради следново:

Според чл. 21 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“ бр. 39/78) личниот доход за работа подолга од полното работно време се зема предвид ако таквата работа е вршена во согласност со посебни прописи.

Според чл. 83 од Законот за работните односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/77) на работникот му припаѓа зголемена аконтација на

личниот доход за работа во деновите на празниците кога не се работи, за ноќна работа и за работа подолга од 42 часа во неделата, во висина утврдена со самоуправниот општ акт, во согласност со општествениот договор и самоуправната спогодба.

Според чл. 55 од Правилникот за платите и другите парични принадлежности на граѓанските лица во служба на ЈНА („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 16/74) работата во деновите на државни и воени празници и на денот на востанието на социјалистичката република на чија територија се наоѓа на работа во кои денови според правилата на службата на ЈНА не се работи, на граѓанското лице му се плаќа како прекувремена работа, со тоа што зголемувањето на платата изнесува 100%. Платата со зголемувањето од ст. 1 на овој член му припаѓа покрај платата од чл. 456 на законот. Во конкретната управна работа од податоците за остварен личен доход поднесени од Воената болница во Скопје под број 1639 од 15. X 1979 год. покрај редовната работа и покажана е и работата за време на државните празници, кои во конкретниов случај, согласно со горе цитираните прописи треба да бидат земени предвид при утврдувањето на пензијата основа бидејќи станува збор за примање зголемена аконтација на личниот доход за работа во деновите на празниците, која тужителката ја примала согласно со Правилникот за платите и другите парични принадлежности на граѓанските лица во служба на ЈНА.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1786/81 од 24. III 1982 година)

65. Не може да се оствари право на семејна пензија, доколку смртта на осигуреникот била предизвикана со кривично дело на лице кое по неговата смрт треба да се здобие со право на пензија, а начинот на извршувањето на делото бил таков што стекнувањето на пензијата е во спротивност со начелата на моралот на социјалистичкото општество.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не е спорно дека тужителката со пресуда на Окружниот суд во Ш., која е правосилна, е огласена за виновна за кривично дело убиство од чл. 37 ст. 1 од КЗ на СРМ.

Овој суд смета дека е правилно правното становиште на тужениот орган дека тужителката нема право по основ на својот сопруг, да се здобие со семејна пензија, поради следново:

Согласно со одредбите од чл. 26 ст. 1 т. 1 од Законот за основните права од пензијското и инвалидското осигурување („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 5/72), односно одредбите од чл. 33 ст. 1 т. 1 од Републичкиот закон за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78), во случај на смрт на осигуреникот, брачниот другар стекнува право на семејна пензија. Според мислењето на судот овие одредби треба да се толкуваат така што правото на семејна пензија може да се оствари ако смртта на осигуреникот настапила по природен пат или, по други слични околности, а не и кога била предизвикана со кривично дело сторено од лицето кое по смртта на осигуреникот треба да се здобие со право на пензија.

Во конкретниов случај, бидејќи смртта на осигуреникот е предизвикана со кривично дело убиство извршено од тужителката, како негова сопруга, овој суд смета дека не е повреден законот на штета на тужителката кога нејзиното барање за признавање право на семејна пензија и е одбиено како неосновано.

Судот ги ценеше наводите во тужбата дека при оцена на вината на тужителката требало да се имаат предвид сите околности, а имено, дека делото по сторила со намалена пресметливост во состојба на ефективна разјареност и страв, па смета дека во случајов тие не се такви да можат да влијаат тужителката да се здобие со право на пензија. Овој суд смета дека со оглед на начинот на кој е извршено кривичното дело од тужителката, признавањето на правото на пензија на тужителката би било во спротивност со начелата на моралот на социјалистичкото општество.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 167/83 од 5. X 1983 година)

66. Детето кај кое настанала целосна и трајна неспособност за работа по возраста до која му се обезбедува право на семејна пензија, такво право може да оствари само доколку неспособноста за работа настанала пред смртта на родителите и поради тоа било издржувано од родителот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во постапката било утврдено дека кај тужителката, која била родена во 1926 година, настапила трајна и целосна неспособност за работа и дека била распоредена во I категорија на инвалидност, а како ден на настапување на инвалидноста бил земен денот кога било поднесено барањето за признавање право на семејна пензија — 22. VI 1982 година.

При таквата состојба, правилно е правното сфаќање на органите во управната постапка дека на тужителката не може да ѝ се признае право на семејна пензија, бидејќи тужителката не ги исполнува условите од чл. 39 ст. 4 од Законот за пензиско и инвалидско осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78 — пречистен текст). Признавањето право на семејна пензија на дете, кај кое ќе настане целосна и трајна неспособност за работа по возраста до која на децата им се обезбедува право на семејна пензија е условено со два кумулативни услови, кои мора да постојат пред смртта на родителот и тоа: да станале целосно и трајно неспособни за работа и поради тоа да биле издржувани од родителот, а во конкретниов случај тужителката не ги исполнува условите.

Правилно нашле органите дека кај тужителката целосната и трајна неспособност за работа не настапила пред смртта на нејзиниот родител, туку настапила на денот на поднесувањето на барањето за признавање право на семејна пензија, во смисла на чл. 141 ст. 3 од Статутот на Самоуправната интересна заедница на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија („Сл. весник на СРМ“, бр. 8/79), според кој како ден на настапување на инвалидноста се смета денот на поднесувањето на барањето, а по исклучок настапувањето на инвалидноста може да се утврди пред поднесувањето на барањето

само врз основа на медицинска документација што потекнува од тој период. Тужителката не доставила таква медицинска документација, па правилно нашле органите во постапката дека кај тужителката инвалидноста настапила по смртта на нејзиниот татко.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 240/83 од 11. V 1983 година)

67. Брачниот другар и детето, како членови на потесното семејство, имаат право на 80% од пензијата што би му припаднала на умрениот осигуреник и врз тој процент не влијае семејната пензија што ја примил родителот на умрениот осигуреник како член на неговото пошироко семејство, па затоа одредениот процент останува ист и по смртта на членот на поширокото семејство.

Од образложението:

Од описите кон предметот се гледа дека со решение на тужителката ѝ било признато право на семејна пензија заедно со детето Т. во износ од 80% од пензијата што му припаѓала на умрениот осигуреник — нејзиниот маж Љ, од кого го изведува правото. Од списите, исто така, се гледа дека со друго решение покрај пензијата на детето и тужителката, се одредува семејна пензија и на мајката на умрениот осигуреник, како член на поширокото семејство и тоа 20% од пензијата што би му припаѓала на умрениот осигуреник.

Според ст. 3 на чл. 43 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78) висината на семејната пензија се одредува во процент од основата определена според ст. 1, зависно од бројот на членовите што имаат право на таа пензија, и тоа: 1) ако пензијата им припаѓа само на членовите на потесното семејство, или само на членовите на поширокото семејство — во следните проценти: за еден член 70%, за два члена 80%, за три члена 90% и за четири и повеќе члена 100%; 2) ако пензијата им припаѓа на членовите на потесното семејство и на членовите на поширокото семејство на членовите на потесното семејство им се одредува семејна пензија од точката 1) на овој став, а на членовите на поширокото семејство им припаѓа остатокот до целиот износ на семејната пензија. Според тоа, врз процентот од семејната пензија што им припаѓа на членовите на потесното семејство не влијае семејната пензија на членовите на поширокото семејство. Така, и во конкретнава управна работа тужителката и нејзиниот син, како членови на потесното семејство, имаат право на 80% од пензијата што би му припаднала на умрениот осигуреник и врз тој процент не влијае семејната пензија што ја примала мајката на умрениот осигуреник. Затоа, органот правилно нашол дека процентот на семејната пензија што ја примала тужителката останува ист и по смртта на мајката на умрениот осигуреник, односно и по престанокот на правото на семејна пензија на мајката.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1857/80 од 18. II 1981 година)

68. Инвалидот на трудот од III категорија не може да се здобие со право на привремена инвалидска пензија ако не му е признато право на вработување на соодветна работа, односно право на професионална рехабилитација.

Од образложението:

Правилно тужениот орган со оспореното решение го укинал решението на првостепениот орган, со кое на тужителот како на инвалид на трудот од III категорија му е признато право на привремена инвалидска пензија и право на заштитен додаток, бидејќи нашол дека тужителот не ги исполнува условите за здобивање со вакво право. Имено, според чл. 65 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“ бр. 39/78), со право на привремена инвалидска пензија може да се здобие осигуреник кој е наполно неспособен за вршење на својата работа и за друга соодветна работа, а со професионална рехабилитација не може да се оспособи за друга соодветна работа, како и осигуреник кај кого инвалидноста настапила по наполнети одреден број години од животот до кои се обезбедува правото на професионална рехабилитација, односно правото на вработување.

Според чл. 41 од Статутот на Самоуправната интересна заедница на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија („Сл. весник на СРМ“, бр. 3/79) инвалидот на трудот кој се здобил со право на вработување на соодветна работа може да се здобие со право на инвалидска пензија доколку настапи влошување на порано утврдениот инвалидитет, или ако настапи нов случај на инвалидност.

Според наведените законски одредби тужителот не може да се здобие со право на привремена инвалидска пензија затоа што не ги исполнува условите за тоа. Од списите по предметот се гледа дека инвалидноста кај тужителот настапила како последица на болест на 30. X 1972 година, односно кога тој имал наполнето 51 година од животот, па со оглед на тоа што не ги исполнувал условите во однос на пензискиот стаж, не му било признато право на вработување на друга соодветна работа. Аналогно, тужителот нема право на привремена инвалидска пензија ниту според чл. 41 од Статутот на заедницата, бидејќи не се здобил со право на вработување, а кај него и не настапило влошување на инвалидноста од III категорија, што е утврдено со правосилното решение.

Судот ги ценеше наводите од тужбата дека тужителот бил присилен да се вработи одново, бидејќи немал потребен стаж за признавање право од инвалидско осигурување, дека сега здравствената состојба му била влошена до таа степен што кај него инвалидноста била од I категорија, но најде дека тие наводи се неосновани поради гореизнесеното. Тужителот може во нова постапка пред органот да поднесе барање за преутврдување на категоријата на инвалидноста и врз основа на исходот од таа постапка да бара да му бидат признати права од инвалидско осигурување, како што правилно одлучил и тужениот орган во оспореното решение.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1213/80 од 3. XII 1980 година)

69. Осигуреник од I категорија на инвалидност настаната поради болест пред засновање на работен однос нема право на докуп на стаж заради остварување на инвалидска пензија.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 3 од Одлуката за докуп на стаж за остварување право на пензија („Сл. весник на СРМ“, бр. 17/81), осигуреникот кај кого е утврдена инвалидност со која се остварува право на инвалидска пензија, може да докупи стаж со кој ќе ги исполни пропишаните услови за остварување право на инвалидска пензија во поглед на пензиискиот стаж, стажот на осигурување и густината на стажот на осигурување.

Од списите кон предметот, а посебно од конечното решение се гледа дека тужителот бил распореден во I категорија на инвалидност настаната како последица на болест, сметано од пред засновањето на работниот однос, а пак од друго решение се гледа дека било одбиено барањето на тужителот за признавање право на инвалидска пензија, согласно со чл. 65 од Законот за пензииското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78) бидејќи во моментот кога настанила инвалидноста тој немал својство на осигуреник, односно инвалидноста настанила пред засновањето на работниот однос.

Со оглед на тоа што согласно со чл. 3 од означената Одлука, право на докуп на стаж има осигуреник кај кого е утврдена инвалидност со која се остварува право на инвалидска пензија, а во случајов е неспорно дека со утврдената инвалидност, тужителот не може да оствари право на инвалидска пензија, бидејќи инвалидноста настанила пред засновање на работниот однос, органите во управната постапка, според наоѓањето на овој суд, правилно постапиле кога барањето на тужителот за докуп на стаж го одбиле, бидејќи не биле исполнети предвидените услови во цитираната одлука.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 574/83 од 22. VI 1983 година)

70. Ако од медицинската документација произлегува дека инвалидноста настанила пред поднесувањето на барањето, нема пречка денот на инвалидноста да се утврди од тогаш, независно што во наредните години осигуреникот повремено работел.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во наодот и мислењето на Второстепената инвалидска комисија е наведено дека затоа што тужителката повремено работела и во текот на 1969 година, не било можно инвалидноста да се утврдува од порано, бидејќи била способна за работа. Тоа становиште го прифатил и тужениот орган и на тужителката не ѝ признал право на инвалидска пензија, бидејќи 3/4 од работниот век не ѝ бил покриен со пензииски стаж.

Судот меѓутоа, наоѓа дека во случајов не е постапено правилно и законито и дека е одлучено на штета на тужителката. Вистината тужителката во текот на 1974, 1975 и 1976 година работела повре-

мено, но ова не би требало да биде од влијание да се одлучи на штета на тужителката и од тој факт да се заклучува дека порано не била неспособна за работа. Нужно било првостепената и второстепената комисија случајов да го испитаат преку постојната медицинска документација и да дадат наод и оценка од кога тужителката фактички е неспособна за работа, без оглед на тоа што повременио работела. При тоа, ако се утврди дека вистина уште од 1969 година не била способна за работа, ќе се оценува дали тужителката, согласно со чл. 66 ст. 1 т. 2 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78), исполнува услови за инвалидска пензија, бидејќи најмалку 1/3 од работниот век би ѝ бил покриен со пензиоки стаж.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 908/80 од 29. V 1980 година)

71. Не станува збор за несреќа на работа кога осигуреникот, кој бил железнички работник, одел на работното место по шините на железничката пруга и бил прегазен од воз, бидејќи таквото одење на работно место не се смета за редовен пат.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 70 ст. 1 т. 1 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78), како несреќа на работа се смета и повредата предизвикана на начин предвиден во чл. 69 ст. 1 од овој закон што осигуреникот од чл. 50 ст. 1 од овој закон ќе ја претрпи на редовен пат од станот до местото на работата, или обратно.

Првостепениот орган нашол дека: прво, несреќата се случила за време на 48-часовниот одмор, и поради што случајот не било можно да се смета за несреќа на работа, бидејќи осигуреникот работел во С, а загинал во родното место, и второ, тој се движел по шините и на тој начин дошло до несреќата. Со оспореното решение тужениот орган смета дека случајот настанал по вина на осигуреникот и затоа не станува збор за несреќа на работа. Овој орган не се занимавал со прашањето дали несреќата се случила на патот за на работа.

Во однос на прашањето дали овој случај е несреќа на работа, со оглед на однесувањето на осигуреникот, судот е на мислење дека не станува збор за несреќа на работа. Ова од причина што постојниот во моментот на несреќата, како што се гледа од доказите и што во управната постапка е целосно и правилно утврдено, не загинал при качување или слегување од возот од евентуално невнимание, туку загинал пред да дојде на железничката станица во Т, од каде што со воз требало да се префрли во С. за утредента да стапи на работа. Со оглед на ова, и бидејќи несомнено е утврдено дека се движел по пругата при доаѓањето на железничката станица во Т., не може да се земе дека е загинал на патот од домот до местото на работата, согласно со чл. 70 ст. 1 т. 1 од цитираниот закон, бидејќи одењето по пруга во никој случај не може да биде пат, а уште помалку редовен пат за да се дојде на работа, или од работа да се

дојде дома. За да дојде на железничката станица, покојниот требало да го користи патот што го користат и другите граѓани, а не да оди по забрането место.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1329/80 од 22. X 1980 година)

72. Времето поминато на работа пред наполнувањето на 15 години од животот не се признава во пензиски стаж, без оглед на тоа што со посебен акт е признато како работен стаж.

Од образложението:

Не е спорно дека тужителот е роден на 24. V 1923 година.

Спорно е дали на тужителот при признавањето право на пензија требало да му се пресмета во пензиски стаж и времето од 8. XI 1934 до 8. XI 1939 година, вкупно 5 години, што тужителот по поминал на работа пред да наполни 15 години од животот.

Според чл. 124 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување — пречистен текст („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78), во стаж на осигурување се смета времето што осигуреникот по поминал по исполнетата 15-та година од животот во организациите на здружен труд или на работа кај приватни работодавци.

Од наведената одредба на Законот произлегува дека не е повреден законот на штета на тужителот со тоа што во постапката за признавање право на старосна пензија времето пред наполнувањето на 15 години од животот не му е признато во пензиски стаж.

Наводите на тужителот дека спорното време му било признато во работен стаж со посебно решение се неосновани, затоа што во конкретниот случај тоа решение не може да се земе предвид поради тоа што таквото време законот не го признава за пензиски стаж.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1888/82 од 23. II 1983 година)

73. Времето поминато на работа како лојач на парни котли во фабрика не се признава како бенефициран стаж, туку само како стаж во ефективно траење.

Од образложението:

Од Одлуката за утврдување на работните места на кои стажот на осигурувањето се смета со зголемено траење, степенот на зголемувањето на стажот на осигурувањето на тие работни места и постапката за утврдување на фактичката состојба („Сл. весник на СРМ“, бр. 31/75) се констатира дека во работните места на кои работата е особено тешка и штетна за здравјето за што се утврдува соодветен степен на зголемување на стажот на осигурување, не е опфатено и работното место на тужителот — лојач на парни котли во фабрика. Во глава XXVIII на цитираната Одлука во сообраќајот бенефици-

ран стаж им се признава: на огнари на парни локомотиви во железничкиот сообраќај, на јагленоогнари и јагленари на долга, голема и малта крајбрежна пловидба во поморскиот и помороко-речниот сообраќај и на јагленоогнари и јагленари во речниот сообраќај. Работното место на тужителот како ложач на парни котли на тврдо гориво во фабрика не е ниту посебно предвидено, ниту е изречно наведено дека се изедначува со наведените работни места за кои се признава бенефициран стаж. Од овие причини, според наоѓањето на судот, не постојат законски услови на тужителот да му се признае спорниот период како бенефициран стаж на осигурување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 584/81 од 13. V 1981 година)

74. Фактот што оставината не е расправена и што оставителот уште се води како даночен обврзник за плаќање данок од личен доход од вршење земјоделска дејност, не може да биде пречка за осигурување како индивидуален земјоделец на лице кое лично го плаќа данокот од личен доход со придонесите, ако ги исполнува другите услови од законот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во управната постапка е утврдено дека тужителката е здравствено осигурена по основ на земјоделско осигурување, но дека, и покрај тоа, нема право на пензија затоа што не е обврзник за плаќање данок од личен доход од вршење земјоделска дејност, бидејќи судски не е расправена оставината по смртта на нејзиниот брачен другар, кој е умрен на 27. VI 1963 година. Ова становиште заземено во управната постапка, според наоѓањето на судот, не е во согласност со законот и со тоа што е одбиено барањето повреден е законот на штета на тужителката.

Според мислењето на судот, кога некое лице е здравствено осигурено по основ на земјоделско осигурување како индивидуален земјоделец и го плаќа данокот на личен доход од вршење земјоделска дејност, вклучувајќи ги и пропишаните придонеси, треба да се смета дека го исполнува условот од алинејата 1 на ст. 1 од чл. 19 од Законот за старосното осигурување на земјоделците („Сл. весник на СРМ“, бр. 15/78), без оглед на тоа што задолжението за данок од личен доход се води на оставителот. Ова посебно што од описите се гледа дека тужителката по смртта на брачниот другар била фактички корисник на земјоделскиот имот.

Тужителката има право на пензија, под услов да ги исполнува и другите законски услови (старост и др.) и согласно со ст. 2 на чл. 19 од цитираниот закон. Имено, според таа одредба не се бара да е обврзник за плаќање данок, туку е доволно земјиштето што му припаѓа на семејството да го обработува лично и со помош на другите невработени членови на семејството.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1055/81 од 8. X 1981 година)

75. За да може брачниот другар да стекне право на минимална земјоделска пензија, потребно е другиот брачен другар на земјоделецот кој е вработен во здружениот труд со општествени средства, имотот да го обработува сам со личен труд и со помош на невработени членови на семејството и тоа како постојано занимање, а не само повремено, преку лето и сл.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Според одредбите од чл. 19 од Законот за старосно осигурување на земјоделците („Сл. весник на СРМ“, бр. 15/78), како осигуреник, во смисла на ст. 1 од истиот член се смета и земјоделецот чиј брачен другар е вработен во здружениот труд со општествени средства, ако земјиштето што му припаѓа на семејството го обработува лично и со помош на другите невработени членови на семејството.

Од списите по предметот, а посебно од изјавата на тужителката, се гледа дека таа живее 20 години во С., а нејзиниот брачен другар бил во работен однос, а сега пензионер по основ на работа. Земјоделскиот имот во с. Д. за кој плаќале данок таа со својот брачен другар го обработувале само преку летото.

При фактичка состојба, според наоѓањето на овој суд, правилно е становиштето на органите дека тужителката не може да се смета за осигуреник во смисла на порецитираниот пропис, а со тоа не може ниту да стекне право на минимална пензија. Ова поради тоа што според ст. 2 од чл. 19 од Законот, брачниот другар имотот треба да го обработува сам со личен труд или со помош на другите невработени членови на семејството. Тужителката, како што и самата во тужбата тврди, само преку лето го обработувале имотот заедно со својот брачен другар, а другото време од подината живееле во С. Од наковата изјава и тврдење очигледно е дека тужителката не можела и не го обработувала имотот сама со личен труд или со помош на невработени членови на семејството, туку таа била домаќинка и постојано живеела во С., каде што работел нејзиниот брачен другар. Повременото одење во село и работата на друг начин на имотот не може да биде основ за стекнување со својство на осигуреник.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 836/84 од 11. VII 1984 година)

76. Право на минимална старосна пензија не може да стекне брачниот другар по основ на другиот брачен другар кој е земјоделски осигуреник, ако овој до моментот на смртта не бил уживател на земјоделска пензија ниту ги исполнувал законските услови за остварување на таквото право.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите по предметот се гледа дека брачниот другар на тужителката, кој е роден на 15. XI 1914 година, а починал на 13. VII 1979 година, плаќал придонес за здравствено осигурување. Имотот се водел на име на покојниот и тој бил даночен обврзник. Во моментот на смртта тој немал наполнето 65 години и сè уште не стекнал право на пензија по основ на години на старост. Тужителката по неговата смрт станала даночен обврзник и за 1983 година го платила данокот. Таа е родена во 1914 година.

Според одредбите од чл. 19 од Законот за старосно осигурување на земјоделците („Сл. весник на СРМ“, бр. 15/78) осигуреник, во смисла на Законот е земјоделец, кој е здравствено осигурен по основ на земјоделско осигурување, покрај другото и земјоделец кој е обврзник за плаќање данок од личен доход од вршење на земјоделска дејност.

Според чл. 21 од овој закон, со право на старосна пензија се здобива осигуреник кој ќе наполни 65 години живот (маж) односно 60 години живот (жена) и има најмалку 10 години стаж на осигурување според овој закон.

Согласно со одредбите од чл. 24 од Законот, по смртта на корисникот на старосната пензија, односно на осигуреникот кој ги исполнува условите за старосна пензија, а такво право не остварил до смртта, неповиот брачен другар се здобива со правото на семејна пензија, ако наполнил 65 години живот (маж), односно 60 години живот (жена), а според чл. 25 од Законот брачниот другар на осигуреникот кој не ги исполнил условите за признавање право на семејна пензија до смртта на осигуреникот, се здобива со својство на осигуреник и во стаж на осигурување му се смета и стабот на умрениот осигуреник.

Имајќи ја предвид ваквата состојба и горедитираните прописи, според наоѓањето на овој суд, правилно постапиле органите кога на тужителката не ѝ признале својство на осигуреник и право на минимална старосна пензија, и со тоа не го примениле законот на нејзина штета, поради тоа што нејзиниот брачен другар во моментот на смртта не се здобил со вакво својство и со право на семејна пензија, па според тоа такво својство и право не може да и се признае и на тужителката. Тужителката навистина била здравствено осигурена, меѓутоа, осигуреник може да биде само оној земјоделец кој е даночен обврзник, а даночен обврзник бил покојниот Н.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 60/84 од 14. III 1984 година)

77. Старосното осигурување на земјоделците е задолжително и нема законска можност за ослободување или олеснување од плаќање на придонесите.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение, наведено во диспозитивот на пресудата, како неоснована е одбиена жалбата на тужителот против решението на Управата за приходи на општината К., бр. 5/57 од 31. X 1982 година со кое за 1982 год. од вршење на земјоделска дејност, е задолжен со придонес за здравствено и старосно осигурување во вкупен износ од 3.820,80 динари на даночна основица (катастарски приход) од 25.860 динари.

Тужителот е должен да ги плаќа придонесите за здравствено и пензиско осигурување, без оглед на здравствената состојба и годините на возраст и без оглед на тоа дали е во состојба импот да го обработува. Наведените придонеси се облигаторни и со нивното плаќање се обезбедува користење на правото за здравствена заштита и користење на правото на пензија. Во прописите не е предвидена можност за ослободување од плаќање на придонесите, поради што и

не било можно таквото барање да се уважи. Со тоа, пак, не е повреден законот на штета на тужителот — чл. 38 од Законот за старосно осигурување на земјоделците („Сл. весник на СРМ“, бр. 15/78).

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1948/82 од 9. III 1983 година)

78. Неуплатувањето на придонесот за пензиско и инвалидско осигурување од вршење на занаетчиска, односно угостителска дејност не претставува пречка да се остварат правата од пензиското и инвалидското осигурување, доколку придонесите бидат дополнително платени, па дури и по смртта на осигуреникот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во образложението на првостепеното решение е наведено дека покојниот придонесот за пензиско и инвалидско осигурување не го платил до неговата смрт, ниту пак по неговата смрт тоа го сторила тужителката. Друг пензиски стаж тој немал. Со оглед на тоа што придонесот за пензиско и инвалидско осигурување, првостепениот орган го отпишал, па констатирал дека покојниот немал најмалку 5 години стаж на осигурување, односно 10 години пензиски стаж, поради што ни тужителката не ги исполнува условите за стекнување право на семејна пензија.

Меѓутоа, фактот зошто покојниот не го плаќал придонесот за пензиско и инвалидско осигурување не е образложен. Според чл. 5 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчии и самостојните угостители („Сл. весник на СРМ“, бр. 23/66 и 10/70), својството на осигуреник се стекнува со денот на упиоот на занаетчискиот, односно угостителскиот дуќан во регистарот на занаетчиските, односно угостителските дуќани, а престанува со денот на бришењето на дуќанот од регистарот. Според чл. 18 од истиот закон, осигурениците можат да остварат старосна и инвалидска пензија и таа им се исплатува по престанокот на вршењето на самостојната дејност, ако сите втасани придонеси се уплатувани во целина. Според чл. 22 ст. 3 од истиот закон, осигуреникот не плаќа придонес за време на спреченост за работа, ако за тоа време во неговиот дуќан не се врши дејноста.

Од наведените одредби на законот се заклучува дека престанокот на својството на осигуреник настанува со денот на бришењето на дуќанот од регистарот, како и дека осигуреникот не плаќа придонес за време на спреченост за работа, ако за тоа време во неговиот дуќан не се врши дејноста. Со оглед на ова, првостепениот орган требало да го утврди фактот зошто покојниот не го плаќал придонесот за пензиско и инвалидско осигурување, дали тоа било затоа што во неговиот дуќан не се вршела дејноста, или пак, од други причини, како и да ја наведе основаноста за отпишувањето на придонесот на покојниот, што требало да го плати за пензиско и инвалидско осигурување. Ова особено и поради одредбата од чл. 18 од Законот, од која произлегува дека пензијата може да се оствари само под услов сите втасани придонеси да бидат уплатени во целина, т.е. исплатата може да се врши откако ќе се утврди дека се уплатени сите придонеси, а ако придонесите не се уплатени, пензи-

јата ќе се исплатува откако ќе се уплатат оите заостанати придонеси. Од обврската за осигурување произлегува и обврската за плаќање на придонесот од страна на обврзаникот на придонесот.

Значи, првостепениот орган бил должен да бара покојниот да ја изврши обврската за плаќање на придонесот за пензиското и инвалидското осигурување. Со оглед на тоа, овој суд не гледа причини зошто на покојниот Н. му се отпишани придонесите за пензиско и инвалидско осигурување на приватната дејност што ја вршел, па следствено на тоа не гледа ниту причини зошто тие придонеси не можат да бидат уплатени од страна на неговата сопруга, која изразила готовност придонесите да ги уплати во целост.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1549/83 од 21. XII 1983 година)

79. Осигуреникот кој врши приватна професионална дејност нема обврска да плаќа придонес за пензиско и инвалидско осигурување, доколку бил на боледување и за тоа време фактички не ја вршел дејноста, без оглед на тоа дали кај надлежните органи дејноста била одјавена или не.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија, одбиена е жалбата на тужителот изјавена против решението на Основната заедница во К. со кое му е одредено да плати придонес за пензиско и инвалидско осигурување за 1979 година.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на горното решение, со предлог тоа да биде поништено.

Судот најде дека тужбата е основана, поради следново:

Согласно со чл. 22 ст. 3 и 4 т. 1 од Законот за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетлии и самостојните угостители („Сл. весник на СРМ“, бр. 23/66), осигуреникот не плаќа придонес за време на спреченост на работа ако за тоа време во неговиот дуќан не се врши дејноста. Се смета дека постои спреченост за работа, ако осигуреникот поради болест или повреда е привремено неспособен за работа, односно ако заради лекување или медицински испитувања е сместен во стационарна здравствена или друга специјализирана установа.

Овој суд смета дека е неправилно правното становиште на тужениот и на првостепениот орган дека од фактот што тужителот не ја одјавил дејноста, произлегува дека тој ја вршел дејноста во неговиот столарски дуќан во текот на целата 1979 година. Според мислењето на овој суд, од одредбите од порепоменатиот чл. 22 не произлегува дека треба дејноста на осигуреникот да е одјавена, па да се смета дека не е вршена, затоа што Законот предвидува ослободување од плаќање придонес за одредено време ако за тоа време не се врши дејноста, а не предвидува да е извршено одјавување на дејноста. Ова значи дека е потребно фактички да не се врши дејноста поради престој во стационар или од други причини наведени во споменатиот чл. 22, а при тоа не мора да е одјавена.

Со оглед на горесцитираните одредби од Законот, било потребно да се испита дали за времето додека тужителот бил болен фактички е вршена дејноста во дуќанот или не. Од писмото на кое се повикуваат органите во управната постапка не може да се утврди со сигурност дека дејноста била вршена. Бидејќи овој факт не е испитан, нецелосно е утврдена фактичката состојба, поради што следуваше оспореното решение да биде поништено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1831/81 од 11. III 1982 година)

80. При утврдувањето на разликата во остварениот личен доход помеѓу поранешните и новите работи и работни задачи, во остварениот просечен личен доход се пресметува и боречкиот додаток, доколку осигуреникот го остварувал.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Судот ги ценеше наводите во тужбата дека погрешил органот кога во остварениот личен доход го зел и боречкиот додаток, но наоѓа дека се неосновани. При утврдувањето на разликата во личниот доход, според наоѓањето на судот, правилно бил утврден остварениот просечен личен доход на поранешните и новите работи и работни задачи, во смисла на чл. 87 од Статутот на Самоуправната интересна заедница за пензиското и инвалидското осигурување на Македонија („Ол. весник на СРМ“, бр. 8/79). Во смисла на чл. 5 од Законот за боречки додаток („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 39/77) боречкиот додаток влегува во основот за определување на паричниот надоместок од кој и да е вид, така што органот правилно го пресметал остварениот боречки додаток во личниот доход што тужителот го остварил во 1981 година и тоа на новите работи и работни задачи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1679/82 од 15. XII 1982 година)

81. Валоризацијата на личниот доход што се врши при утврдување на надоместок поради помал чист личен доход се врши според порастот на личниот доход во основната организација во која инвалидот на трудот е вработен, а не според порастот на личниот доход во работната организација.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 87 ст. 1 и 2 од Статутот на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија („Ол. весник на СРМ“, бр. 8/79) надоместокот поради помал чист личен доход се определува во висина на разликата помеѓу просечниот износ на чистиот личен доход остварен по час во годината што ѝ претходи на годината во која настапила инвалидноста за работа со полно работно време, валоризиран на ниво на годината за која се утврдува разликата и просечниот износ на чистиот личен доход што го остварил инвалидот на

трудот по час според завршната сметка за годината во која по настапувањето на инвалидноста бил распореден на други работи и работни задачи, работејќи со нормален работен učinok утврден со општ акт на организацијата. Валоризацијата на личниот доход остварен во годината пред настапувањето на инвалидноста се врши според порастот на личниот доход во организацијата во која инвалидниот на трудот е вработен.

Според чл. 125 од Законот за здружениот труд („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 53/76), на работникот во основната организација му припаѓа личен доход што му служи за задоволување на неговите лични потреби, како и за задоволување на заедничките и општите општествени потреби што, врз основа на самоуправни спогодба, односно закон, се намираат од неговиот личен доход.

Според чл. 127 ст. 1 од истиот закон, работниците во основната организација се должни да ги утврдат основите и мерилата за распределба на средствата за личен доход.

Според чл. 129 ст. 2 од истиот закон, со основите и мерилата за распределба на средствата за лични доходи работниците во основната организација обезбедуваат нивните лични доходи да се утврдуваат врз основа на придонесот во работата и во зависност од резултатите во работата и трудот што ќе ги остварат во основната организација.

Од наведените одредби произлегува дека надоместокот поради помал чист личен доход се определува во висина на разликата помеѓу просечниот износ на чистиот личен доход остварен по час во годината што ѝ претходи на годината во која настанила инвалидноста за работа со полно работно време, валоризиран на ниво на годината за која се утврдува разликата, а валоризацијата на личниот доход се врши според порастот на личниот доход во основната организација во која инвалидниот на трудот е вработен, бидејќи основите и мерилата за распределба на средствата за лични доходи, како и придонесот во работата на работникот се утврдува во основната организација.

Од приложените изводи од образецот ММ-4 и посебната потврда се гледа дека во конкретниов случај е земен порастот на личниот доход на ниво на работната организација, наместо на основната организација во која тужителката е вработена.

Од наведените одредби на Законот недвосмислено произлегува: дека на работникот во основната организација му припаѓа личниот доход; дека во основната организација се утврдуваат основите и мерилата за распределба на средствата за лични доходи; и дека придонесот во работата се утврдува и резултатите од трудот и работењето се мерат во основната организација. Согласно со ова пресметувањето, односно валоризацијата треба да се врши според личниот доход што работникот го остварил во основната организација.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1889/83 од 15. II 1984 година)

за приходите што тужителот ги остварил од издавањето под закуп на деловните простории и на земјиштето. Од овие податоци се гледа дека во времето од 1971 до 1979 година тужителот од издавањето на деловните простории под закуп и на земјиштето што противправно го зазел, по одбивањето на платениот данок, остварил приход во износ од 440.555,35 динари, а, пак, од приложените писмени договори за купопродажба на недвижен имот се гледа дека тужителот продавал неизградено градежно земјиште што станало општествена сопственост и од тоа остварил 49.000,00 динари. На тој начин во управната постапка е утврдено дека тужителот стекнал незаконито имот во вкупен износ од 489.555,35 динари.

Според оцената на судот правилно е применето и материјалното право кога е утврдено дека наведениот имот односно парични средства тужителот ги стекнал на незаконит начин во смисла на чл. 5 од Законот за пријавување и испитување потеклото на имотот („Сл. весник на СРМ“, бр. 9/77 — пречистен текст), бидејќи е остварен од давање под закуп на деловни простории изградени на противправно земено земјиште во општествена сопственост, како и од издавање под закуп на само по земјиште, а исто така и од недозволен промет на градежно неизградено земјиште, што според оваа одредба од законот се смета за имот стекнат на незаконит начин.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1245/81 од 8. X 1981 година)

86. Кривичната пресуда со која е изречена заштитна мерка одземање на имотна корист само на дел од имотот на тужителот, не може да биде основ за огласување ништовно решение на комисијата за испитување потеклото на имотот со кое е утврдено дека целиот имот што бил предмет на постапката тужителот го стекнал на незаконски начин.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на Републичката комисија за испитување потеклото на имотот, отфрлен е предлогот на тужителот за повторување на постапката окончана со правосилно решение на Комисијата за испитување потеклото на имотот на СО на гр. С. Со истото решение одбиено е барањето на тужителот за поништување на правосилно решение на Комисијата за испитување потеклото на имотот на СО на гр. С.

Судот најде дека тужбата е неоснована, поради следново:

Тужителот поднел барање за повторување на постапката окончана со решение на Комисијата за испитување потеклото на имотот на ден 7. XII 1979 година, кон кое како нов доказ приложил пресуда на Окружниот суд во С. и пресуда на Врховниот суд на Македонија.

Тужителот поднел и барање за поништување на решението на Комисијата за испитување потеклото на имотот, огласно со чл. 266 од Законот за општата управна постапка, бидејќи не можело за една иста работа да одлучува и кривичниот совет на Окружниот суд во С. и управниот орган и дека било ништовно споменатото решение.

Опорното решение е понесено од најблискиот орган. Согласно со чл. 38 ст. 2 од Законот за пријавување и копитување потеклото на имотот ("Сл. весник на СРМ" бр. 9/77 — пречистен текст) извршувањето на делението понесено во овој закон се врши според под-

Вопоставката за присилна наплата на подарувањето органот не е најблискиот во виста во отенка на законитоста на делението што правилно се спроведува и на утврдувајќи ги тужителот правилно бил запознат со опорната дума ја и тати како незаконито стекнат имот. Согласно со чл. 279 ст. 1 од ЗОВЛ во поставката за алтернативно извршување може да се изјави жалба која се однесува само на извршувањето, а со неа не може да се побива правосилноста на делението што се извршува.

Од објавувањето:

87. Кога наплатувањето на незаконито стекнат имот се врши од подарувањата на обрзаникот од личниот доход од работен однос, присилната наплата ја врши општинскиот орган за приходи.

14. V 1981 година)

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, V. бр. 1910/80 од

Управна постапка.
Ниповно, согласно со одредбите од чл. 266 од Законот за општата судба на предметното решение (бр. 35 од 29. XII 1975 година) за ност — одземање на имотна корист, не може да биде основ за ота- што постои кривична пресуда, со која е изречена мерка на безбед- начин и како таква да премина во општествена општност. Тоа или на друг законит начин, односно дека бил стекнат на незаконит распредели според резултатите од тужиот, со насретство, подарок одреден имот бил стекнат со личен труд, согласно со начелото на овластен и најблискиот орган да поведува постапка и да отлучува дали што смета дека комисијата за испитување потеклото на имотот бил општата управна постапка, но ги смета за неосновани. Ова затоа условите за понштување на делението од чл. 266 од Законот за Судот ги менше наводите во тужбата дека биле исполнети понштување на делението бр. 35 од 29. XII 1975 година.

Овој суд смета дека не е повреден законот на ште- та на тужителот која со опорното решение е одржано неговото барање за повторување на поставката, односно неговото барање за понштување на делението бр. 35 од 29. XII 1975 година.

Според тоа, овој суд смета дека не е повреден законот на ште- тата на имотот, без оглед на тоа што ќе се води кривичната пос- тупка.
Ова значи дека општинската комисија е овластена да ја про- должат постапката според оменатиот закон за испитување потек- обвинител, а ќе продолжи со постапката според одредбите на овој имотот е стекнат со кривично дело, ќе по извести најблискиот јавен тужител на постапката ќе утврди дека постои основано сомнение оти законот на постапката која општинската комисија во СРМ", бр. 9/77 — пречистен текст), која општинската комисија во општата управна постапка, односно за отлачување за ниповно на делот за понштување на делението според чл. 266 од Законот за овој суд смета дека правилно е однесо барањето на тужи-

таквата за присилна наплата на даноците на граѓаните, а согласно со чл. 209 од Законот за даноците на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/77 и 9/78) кога наплатувањето на даноците се врши од побарувањата на обврзникот, од други лица, како и од личниот доход од работен однос, присилната наплата ја врши органот за приходи на општината кој донесува решение со кое забранува располагање со личниот доход, а на исплатителот му налага должниот износ да го уплатува на сметката на општината.

Согласно со чл. 217 од Законот за даноците на граѓаните предвидена е судска надлежност само ако присилната наплата се врши од недвижниот имот на обврзникот, што во конкретната присилна наплата не е случај, бидејќи присилната наплата се врши од личниот доход на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1628/82 од 8. XII 1982 година)

88. Во киосците не е дозволено да се врши промет на алкохолни пијалаци. Големината на пакувањето на алкохолот во шишиња од 50 до 100 гр не го определува карактерот на стоката и таквите пакувања не можат да имаат сувенирска и колекционерска вредност.

Од образложението:

Согласно со чл. 7 ст. 2 од Законот за промет на стоки и услуги во прометот на стоки („Сл. весник на СРМ“, бр. 44/77) организациите на здружениот труд можат да вршат промет на стоки на мало во продавници, подвижни продавници, киосци, пазари на мало и друго, со тоа што согласно со чл. 8 од истиот закон, тие мораат да ги исполнуваат минималните технички услови што ги пропишува Републичкиот секретаријат за индустрија и трговија. Согласно со чл. 3 од Правилникот за минималните технички услови на продажниот (окладишниот) и друг деловен простор, уредите и опремата со кои треба да располагаат организациите на здружениот труд за вршење промет со стоки и услуги („Сл. весник на СРМ“, бр. 22/79), продавницата треба да биде сместена во зграда од цврст материјал или во објект од монтажни елементи (челик, дрво или друго), а продажбата на тутун и тутунски преработки, весници, леб, печиво, млеко и преработки од млеко, безалкохолни пијалаци, зеленчук, овошје и слично, и ситна индустриска стока наменета за секојдневна потрошувачка (нинбершка стока и др.) може да се врши во киосци од дрво или од друг соодветен материјал.

Од списите по предметот се гледа дека пазарниот инспектор при вршењето на инспекциски преглед утврдил оти тужителот во киосците продавал алкохолни пијалаци во шишиња од мало пакување од 50 до 100 гр.

При таква состојба, судот наоѓа дека не потрешиле органите кога во смисла на порецитираните одредби од Правилникот му забраниле на тужителот да врши промет со алкохолни пијалаци преку малопродажната мрежа — киосците, бидејќи во киосците не е нормирано да може да се врши продажба на алкохолни пијалаци.

Судот ги ценеше наводите во тужбата дека тужителот имал регистрирано дејност на промет со алкохолни пијалаци, а сите киосци ги задоволувале минималните технички услови според чл. 7 од цитираниот Правилник, но најде дека тие се неосновани. Со оспореното решение не му се забранува на тужителот да врши промет со алкохолни пијалаци, каква што дејност неспорно имал регистрирано, туку се забранува таквата дејност да ја врши преку киосците.

Судот ги ценеше и наводите дека малите пакувања на алкохолни пијалаци требало да се подведат под поимот нинбершка стока, бидејќи имале сувенирска и колекционерска вредност, но исто така најде дека и тие се неосновани. Полемиката на пакувањето според наоѓањето на судот не го определува карактерот на стоката. Ако се има предвид дека во нив имало алкохол, најденото поголемо количество такви шишиња во киосците, местото каде што се продавале и остварениот промет од 2.000.000.000 стари динари како што стои во тужбата, правилно заклучиле органите дека во конкретниов случај станува збор за промет со алкохол, а таков промет не е дозволено да се врши во киосците.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1871/83 од 25. I 1984 година)

89. Организацијата што има регистрирано дејност на меѓународно сообраќајно-агенциски работи, има право да продава билети за меѓународен сообраќај, иако продажбата не е посебно регистрирана.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите во предметот се гледа дека првостепениот орган утврдил оти Деловната заедница на патниот сообраќај, почнувајќи од јануари 1984 година вршела продажба на билети за автобуси за меѓународната автобуска линија Скопје — Истанбул преку деловната единица (патничка агенција), иако продажбата на билети била основна дејност на ООЗТ „Автобуска станица“ во С.

Бидејќи деловната заедница немала регистрирано таква дејност и немала прибавено решение дека се исполнети условите во поглед на техничката опременост и заштита при работа и други пропишани услови, пазарниот инспектор ѝ забранил да врши продажба на билети, согласно со чл. 412 од Законот за здружениот труд.

Второстепениот орган ја одбил жалбата на Деловната заедница како неоснована, од причините што ги навел и првостепениот орган.

Судот наоѓа дека оспореното решение се заснова врз нецелосно утврдена фактичка состојба.

Во жалбата Деловната заедница укажала дека, покрај дејноста што ја врши според Законот за организација на превозот во патниот сообраќај („Сл. весник на СРМ“, бр. 9/74), за што била регистрирана при Окружниот стопански суд во Скопје со решение ФИ. бр. 535/79, имала регистрирано и дејност според Законот за промет на стоки и услуги со странство („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 52/84) — меѓународни сообраќајно-агенциски работи и туристички работи со странство. Меѓутоа, второстепениот орган овој навод не го ценел. Ваквиот пропуст е од важност за овластувањето на Деловната заедница да продава билети за автобусите за меѓународната линија, бидејќи во смисла на чл. 66 ст. 2 од овој закон како меѓународно сообраќајно-агенциски работи се сметаат и продажбата на возни ис-

прави и други работи во врска со застапувањето и посредувањето во меѓународниот сообраќај, така што продажбата на билети немало потреба посебно да се регистрира како дејност на Деловната заедница.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1358/84 од 27. IX 1984 година)

90. Кога членовите на семејството живеат одделно односно имаат различно живеалиште, обврзник на самопридонесот е членот на семејството кој има живеалиште на подрачјето на кое се воведува самопридонесот, а не и членовите кои имаат живеалиште надвор од тоа подрачје.

Од објаснувањето:

Од списите кои предметот се гледа дека тужителот во управната постапка побарал да му се врати уплатениот износ на име самопридонес воведен со Одлуката за воведување на самопридонес во месните заедници на подрачјето на градот Б.

Првостепениот и тужениот орган сметаат дека тужителот е обврзник на самопридонесот, со оглед на тоа што неговото семејство живеело во Б. Според наоѓањето на овој суд, погрешно е правното становиште на органите во управната постапка, од овие причини:

Според ст. 1 на чл. 10 од Законот за општите начела на самопридонесот („Сл. весник на СРМ“, бр. 27/78), обврзници на самопридонесот се работните луѓе и граѓаните кои имаат живеалиште на подрачјето на кое се воведува самопридонесот. Согласно со ст. 2 на овој член од Законот за изградба на определени објекти од кои имаат непосредна или посредна корист и работните луѓе и граѓаните, сопствениците на недвижен имот, иако немаат живеалиште на подрачјето за кое се воведува самопридонесот се обврзници на самопридонесот. Постоенето на посредната и непосредната корист се утврдува при претресувањето на иницијативата за воведување на самопридонесот. Според тоа, за утврдувањето дали тужителот е обврзник на самопридонесот воведен за подрачјето на градот Б. од битно значење е да се утврди каде е неговото живеалиште во смисла на чл. 2 ст. 1 од Законот за пријавување на живеалиштето и престојувалиштето на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 15/72). Имено, според оваа одредба од Законот живеалиште е место во кое граѓанинот се населил да живее постојано. Според мислењето на овој суд околноста што семејството на тужителот живее во Б. не е од влијание за утврдување обврската за плаќање самопридонес од страна на тужителот, доколку во постапката се утврди дека живеалиштето на тужителот е надвор од подрачјето на град Б. односно во случајов во С. Затоа, тужениот орган требало претходно да утврди дали тужителот има живеалиште во С., па ако тоа се потврди, тој не би можел да биде обврзник на самопридонесот воведен на подрачјето на општината Б. бидејќи како што веќе е наведено, според Законот обврзници на самопридонесот се работните луѓе и граѓаните што имаат живеалиште на подрачјето на кое се воведува самопридонесот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 223/83 од 18. V 1983 година)

82. Кога органот прифаќа дека инвалидноста настапила не на денот на поднесувањето на барањето за признавање право од инвалидско осигурување, туку подоцна, органот треба да даде посебно образложение од кои причини нашол дека инвалидноста настапила подоцна и не му признал право од инвалидско осигурување на осигуреникот од денот на поднесувањето на барањето.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите во предметот се гледа дека со наод, оценка и мислење на првостепената инвалидска комисија било утврдено оти лекувањето на тужителката не е завршено и оти е потребно да се јави за оценка на работната способност по завршувањето на болничкото лекување и испитување.

Од списите, исто така, се гледа дека на 22. IX 1981 година тужителката до првостепениот орган поднела ново барање за признавање право од инвалидско осигурување, бидејќи не се чувствувала способна за работа. По повод на ова барање, со првостепеното и оспореното решение, а врз основа на наодот, оцената и мислењето на првостепената и на второстепената инвалидска комисија било утврдено дека тужителката не е способна за својата работа како премотувачка на јаток ниту со полно, ниту со скратено работно време, а е способна за вршење други соодветни работи со полно работно време, па е распоредена во III категорија на инвалидност со право на вработување на други соодветни работи и работни задачи, сметано од 1. II 1982 година, како ден на настапувањето на инвалидноста.

Според чл. 141 ст. 3 од Статутот на Самоуправната интересна заедница на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија („Сл. весник на СРМ“ бр. 8/79) како ден на настапување на инвалидноста, опасноста од настапување на инвалидност, телесното оштетување или потребата од помош и нега од страна на друго лице, се зема денот на поднесувањето на барањето, а по исклучок, настапувањето на инвалидноста, телесното оштетување или потребата за помош и нега може да се утврди и пред денот на поднесувањето на барањето, но само врз основа на медицинската документација што потекнува од тој период.

Тргнувајќи од неспорниот факт дека тужителката барањето за признавање право од инвалидско осигурување го поднела на 22. IX 1981 година, а имајќи ја предвид гореситираната одредба од Статутот, според наоѓањето на овој суд, тужениот орган требало да даде образложение за тоа од кои причини прифаќа дека инвалидноста кај тужителката настапила на 1. II 1982 година, а не на денот на поднесувањето на барањето, т.е. на 22. IX 1981 година, особено ако се има предвид дека и првостепениот орган во образложението на своето решение наведува дека постапката за признавање право од инвалидското осигурување на тужителката е поведена на 22. IX 1981 година.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1461/82 од 15. XII 1982 година)

83. Рокот од 6 месеци за обезбедување на продолжено осигурување, за лицата кои до 23. VII 1981 година не обезбедиле продолжено осигурување според поранешните прописи завршил на 23. I 1982 година и е преклузивен.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со првостепеното решение на тужителот не му се признава право на продолжено пензиско и инвалидско осигурување за времето од 14. X 1958 година до 1. X 1976 година, со прекин, кое го поминал на привремена работа во странство, поради неисполнување на условите од чл. 12 ст. 2 од Одлуката за условите и начинот на обезбедување на продолжено пензиско и инвалидско осигурување.

Второстепениот орган се согласил со становиштето на првостепениот орган.

Незадоволен од наведеното решение на второстепениот орган тужителот со тужба за управен спор, побара решението да се поништи, затоа што тој немал можност да знае какви прописи се донесени.

Тужбата е неоснована.

Од списите по предметот се гледа дека тужителот на 26. I 1982 година, поднел барање до првостепениот орган да му го утврди во работен стаж времето што го поминал на работа во странство со прекин, од 14. X 1958 година до 1. X 1976 година. Со молбата приложил и писмени докази.

Според чл. 12 од Одлуката за условите и начинот за обезбедување на продолжено пензиско и инвалидско осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 25/81), заради обезбедување на продолжено осигурување, осигуреникот поднесува барање до основната заедница на пензиското и инвалидското осигурување надлежна според местото на последното вработување на осигуреникот во рок од 6 месеци од настапувањето на околностите од чл. 125 од Статутот.

За лицата кои на денот на влегувањето во сила на оваа одлука се наоѓаат под околностите од чл. 125 од Статутот, а не обезбедиле продолжено осигурување според поранешните прописи, рокот од ст. 1 на овој член почнува да тече од денот на влегувањето во сила на оваа одлука.

Според чл. 125 ст. 1 т. 3 од Статутот на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија („Сл. весник на СРМ“, бр. 8/79 и 17/81), осигуреникот може да оствари продолжено осигурување за времето поминато на вработување во странство кај меѓународни и други организации врз основа на меѓународен договор, односно кај странски работодавци, ако за тоа време не е обврзан на задолжително осигурување во Југославија.

Одлуката е објавена во „Сл. весник на СРМ“ на 15. VII 1981 година, а влегла во сила осмиот ден од денот на објавувањето, т. е. на 23. VII 1981 година, од кој датум почнува да тече рокот од 6 месеци во смисла на чл. 12 ст. 2 од Одлуката и завршува на 23. I 1982 година, затоа што тужителот не обезбедил продолжено осигурување според старите прописи. Тужителот го поднел барањето по истекувањето на наведениот рок, поради што му било одбиено.

Од текстот на наведените одредби од Одлуката произлегува дека роковите имаат значење на преклузивни рокови, така што по истекот на тие рокови не може да се обезбеди продолжено осигурување.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 926/82 од 13. X 1982 година)

84. Во постапката за одземање на незаконски стекнат имот со продажба на градежно неизградено земјиште со објект, се одбиваат трошоците сторени за градба на градежниот објект.

Од образложението:

Од доказите кон предметот тужениот орган правилно утврдил дека тужителот на 15. VIII 1973 година на лицата М. Г. и Б. Б. им продал недвижен имот — куќа со димензии 4 x 4 и дворно место со површина од 1000 m². На тужителот и купувачите им било познато дека земјиштето е национализирано, дека не може судски да им биде преведено на купувачите и дека објектот е изграден без одобрение за градба.

При ваква фактичка состојба, тужениот орган правилно нашол дека станува збор за купопродажба на градежно национализирано неизградено земјиште и дека градежниот објект, со оглед на тоа што бил диво изграден, не може да претставува основ за продажба на станбена зграда со дворно место. Затоа правилно е одлучено дека во конкретниов случај станува збор за незаконита купопродажба на градежно национализирано неизградено земјиште. Имотот стекнат на таков начин, согласно со чл. 5 од Законот за пријавување и испитување потеклото на имотот („Сл. весник на СРМ“, бр. 9/77) се смета за незаконито стекнат, и правилно е одземен во корист на Општината К. При утврдувањето на висината на незаконски стекнатиот имот, исто така, правилно е постапено кога од износот стекнат со продажбата се одбиени трошоците што тужителот ги сторил околу градењето на градежниот објект, а кои што се утврдени по пат на вештачење, па од тужителот е одземен само остатокот до вкупната прометна вредност остварена со продажбата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1280/80 од 8. X 1980 година)

85. Како имот стекнат на незаконит начин се смета и имотот стекнат со издавање под закуп на деловни простории изградени на противправно заземено земјиште во општествена сопственост.

Од образложението:

Во поранешна управна постапка правосилно завршена со пресуда на овој суд било утврдено дека тужителот противправно зазел земјиште во општествена сопственост со површина од 4.327 m². Не е спорно дека тужителот на противправно заземеното земјиште во општествена сопственост изградил деловни простории што ги издавал под закуп, а исто така под закуп издавал и земјиште од општествена сопственост што противправно го зазел. Од општите кон предметот се гледа дека биле прибавени податоци од управата за приходи

91. Присилно извршување на долг од самопридонес може да се изврши врз основа на известување од месната заедница, без да биде донесено решение за облог, само ако тоа е предвидено со актот за воведување на самопридонесот.

Од образложението:

Решение за присилно извршување во смисла на чл. 269 од ЗОУП може да се донесе само за акт донесен во управната постапка кој станал извршен, односно откако правосилно ќе биде завршена постапката во која тој акт бил донесен.

Од списите кон предметот се гледа дека првостепениот орган дозволил присилно извршување со попис и процена на недвижниот имот на тужителката, а за наплата на долг од самопридонес. Меѓутоа, во списите нема доказ дека бил донесен акт кој станал извршен во управната постапка, ниту пак во образложението на првостепеното и на второстепеното решение се цитира кој управен акт се извршува. Од образложението на второстепеното решение се гледа дека присилното извршување на долгот од самопридонесот бил дозволен врз основа на известувањето на месната заедница на селото, кое се однесувало на постапка за спроведување на самопридонесот со список на обврзниците, но според наоѓањето на судот таквото известување не може да се смета како конечен акт во смисла на претходно цитираниот член. Во смисла на чл. 21 од Законот за општите начела на самопридонесот („Сл. весник на СРМ“, бр. 27/78), ако со актот за воведување на самопридонесот не е поинаку одредено, на облогот, наплатата, жалбената постапка и друго сообразно се применуваат прописите за даноците на граѓаните. Меѓутоа, органот не го прибавил актот за воведување на самопридонесот, така што и не утврдувал дали со тој акт е поинаку одлучено во врска со облогот на самопридонесот.

При повторната постапка органот треба да го прибави актот за воведување на самопридонесот, па доколку во актот за облогот и наплатата нема предвидено поинакви одредби од одредбите од Законот за даноците на граѓаните, органот треба да има предвид дека не може да донесе решение за присилна наплата на самопридонесот ако не постои решение за облог што му било доставено на обврзникот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1086/83 од 14. IX 1983 година)

92. За наплата на самопридонес од лице што е во работен однос не е потребно да се донесува решение за облог според прописите за даноците на граѓаните.

Од образложението:

Во постапката неспорно било утврдено дека тужителот, кој е сопственик на стан во О. бил обврзник на самопридонес според Одлуката за воведување на самопридонес за учество на општината Охрид за изградба на систем за заштита на Охридското Езеро од отпадни и загадени води донесена од Собранието на општината Охрид на 27. VI 1980 година.

Исто така, неспорно било утврдено дека тужителот не го плаќал самопридонесот за периодот од 1. I 1983 до 29. II 1984 година, во висина од 2% од личниот доход, и дека не го платил ни по опомената што му била испратена поради што со првостепеното решение за присилна наплата на обврската му било забрането да располага со побарувањата од личниот доход, а на Окружниот суд во Б. каде што бил вработен, му било наложено исплатувањето да го изврши во корист на општината О.

При таква фактичка состојба судот наоѓа дека оспореното решение е законито и дека не е повреден законот на штета на тужителот.

Законот за општите начела на самопридонесот („Сл. весник на СРМ“, бр. 27/78) содржи одредби за облогот и наплатата на самопридонесот, па одредбата од чл. 21 за облогот и наплатата упатува на прописите за даноците на граѓаните, според кои навистина, како што наведува и тужителот, наплатата на данокот се врши врз основа на правосилно решение со кое даночниот обврзник е задолжен со данокот и висината на данокот и времето на кое се однесува. Меѓутоа, во законот има и посебни одредби кои се однесуваат на плаќањето на самопридонесот, а кои според наоѓањето на судот се правилно применети од органите во постапката.

Така, според одредбата од чл. 22 од Законот, исплатувачите на личните доходи и на приходите за кои даноците се пресметуваат и се плаќаат според секој поединечно остварен приход (данок по одбивање), како и исплатувачите на пензија се должни при исплатата на овие лични доходи, приходи и пензии да го пресметаат и наплатат самопридонесот, доколку нивното седиште се наоѓа на подрачјето на општината во која е воведен самопридонесот или ако вршат исплатување на пензии за тоа подрачје. Другите исплатувачи на личните доходи и приходи, чие седиште е надвор од подрачјето на општината во која е воведен самопридонесот, должни се да го пресметаат и да го наплатат самопридонесот од личните доходи и приходи од ст. 1 на овој член ако месната заедница, односно општината им доставила заверен препис од актот за воведување на самопридонесот, со список на обврзниците за кои треба да се пресмета и наплати самопридонесот. Исплатувачите на личните доходи и приходи од кои се плаќа самопридонесот, кои своето финансиско работење го водат кај Службата на општественото книговодство, се должни истовремено со подигањето на готовината за исплатување на личните доходи, односно, приходи, да го пресметаат и уплатат самопридонесот на соодветната сметка кај надлежните организациони единици во Службата на општественото книговодство. Од оваа одредба правилно заклучиле органите дека наплатата на самопридонесот од личниот доход се врши само врз основа на одлуката со која е воведен самопридонесот, без да се донесува посебно решение во смисла на прописите за даноците на граѓаните, за самата обврска и за висината на самопридонесот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1300/84 од 13. IX 1984 година)

93. Корисник на постојана социјална парична помош не може да биде лице кое живее во вонбрачна заедница со лице кое остварува приходи.

Од образложението:

Со првостепеното решение на тужителот, како корисник на постојана социјална помош во месечен износ од 1.500 динари, му се прекратува помошта бидејќи настанале промени во таа смисла што живее во вонбрачна заедница со лице што е корисник на заштитен додаток како учесник во НОБ.

Второстепениот орган со оспореното решение во жалбената постапка се огласил со становиштето на првостепениот орган.

Незадоволен од наведеното решение на второстепениот орган В. Љ. од с. В. поднесе до Врховниот суд на Македонија тужба за управен спор, барајќи решението да се поништи, затоа што смета дека вонбрачната заедница не создава никакви права и обврски, па не би требало да има негативни последици врз неговиот статус како корисник на социјална помош.

Овој суд најде дека тужбата е неоснована.

Според чл. 4 ст. 1 од Одлуката за определување на корисниците и висината на правото на постојана парична помош за општината П. под семејство во смисла на оваа одлука се смета заедница на живеење, стопанисување и заедничко трошење на остварените приходи.

Според оценката на овој суд вонбрачна заедница може да се смета како заедница на живеење во смисла на наведената одредба од Одлуката. Со оглед на тоа, а имајќи ја предвид одредбата од чл. 3 ст. 2 од Одлуката каде што се определени условите кои лица можат да бидат корисници на постојана парична помош, се заклучува дека Одлуката не е применета на штета на тужителот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1139/82 од 16. III 1983 година)

94. Не станува збор за бесправно вселување во стан, ако постои договор за користење на стан со самоуправната заедница за станување, иако договорот е склучен без да постои решение за доделување на станот од давателот на станот.

Од образложението:

Во списите кон предметот постои договор за користење на стан, склучен помеѓу СИЗ на станување, како давател на станот, и тужителот врз основа на кој споменатиот стан му е предаден на тужителот, за што е составен и записник за примопредавање на предметниот стан.

При ваква фактичка состојба тужителот се здобил со станарско право со денот на законитото вселување во предметниот стан, врз основа на договорот за користење на тој стан, па органот погрешил кога зел дека тужителот е бесправно вселен.

Судот не го прифаќа правното сфаќање на тужениот орган дека станува збор за бесправно вселено лице, од причини што наводно договорот за користење на станот бил склучен без да постои решение од давателот на станот за доделување на станот. Судот смета дека, иако договорот за користење на стан е склучен без да постои решение за доделување на станот, не станува збор за бесправно вселување, бидејќи според чл. 11 од Законот за станбените односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73) вселувањето се смета за законито ако постои договор за користење на станот со самоуправната заедница за станување. Доколку давателот на станот смета дека таквиот договор е незаконит, може да бара од надлежниот суд негово поништување, но додека постои договорот, лицето вселено во станот не се смета за бесправно вселено лице.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 371/80 од 14. V 1980 година)

95. Станбениот орган на општината е надлежен да решава за иселување од стан на член на семејно домаќинство на носителот на станарското право кој останал во станот што носителот требало да го испразни поради здобивање на станарско право на друг стан во местото на живеењето.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите кон предметот се гледа дека е неспорно оти лицето Ш. Р. било носител на станарско право на двообен стан, во кој живеел со своето семејно домаќинство, меѓу кои бил и синот П. Исто така, не е спорно дека Ш. Р. се здобил со станарско право и на триобен стан, со вкупна корисна површина од 71 m². Не е спорно ни тоа дека Ш. Р. со дел од членовите на семејството се вселил во триобниот стан, а во станот останал да живее неговиот син П.

При ваква фактичка состојба судот наоѓа дека станбениот орган согласно со чл. 13 од Законот за станбените односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73) бил овластен да решава за испразнување на станот, од кој тужителот се иселил и се вселил во триобниот стан и на тој начин се изјаснил дека сака да живее во тој стан. Со оглед на тоа што обврската за испразнување на станот се однесува не само на носителот на станарското право, туку и на сите членови на семејното домаќинство на носителот на станарското право, управниот орган е надлежен да им наложи испразнување на станот на носителот на станарското право и на сите членови на неговото семејно домаќинство.

Погрешно смета тужениот орган дека во случајов треба да се примени чл. 20 ст. 3 од Законот за станбени односи, затоа што не станува збор за случај што оваа законска одредба го има предвид. Имено, според мислењето на судот, оваа одредба од законот се применува тогаш кога во станот на носителот на станарското право ќе останат корисниците на станот што живееле заедно со носителот на станарското право кога тој трајно ќе престане да го користи станот поради смрт или од други причини, но не и во случаите кога носителот на станарското право трајно ќе престане да го ко-

ристи станот врз основа на решение на станбениот орган поради користење на повеќе од еден стан, како што е тоа случај во конкретна управна работа. Ова затоа што во чл. 19 од овој закон, точно е утврдено кога членовите на семејното домаќинство имаат право да продолжат да го користат станот. Тоа се случаите кога носителот на станарското право поради смрт или кога од други причини трајно ќе престане да го користи станот, освен ако носителот на станарското право престане да го користи станот врз основа на отказ на договорот за користење на станот, раскин на тој договор или врз основа на договорот за размена на тој стан или врз основа на решение на станбениот орган поради користење на повеќе од еден стан, како и во други случаи предвидени со посебни прописи. Во случаите кога членовите на семејното домаќинство можат да продолжат со користењето на станот, ако давателот на станот на користење смета дека ниедно од лицата што останале во станот нема право да продолжи со користењето на станот, во смисла на чл. 19 од Законот, согласно со ст. 3 на чл. 20 од овој закон, може со тужба до општинскиот суд да бара иселување на лицата што останале во станот. Според тоа, управниот орган не е надлежен да одлучува само во случаите кога постои можност корисниците на станот што живееле заедно со носителот на станарското право да продолжат со користењето на станот. Меѓутоа, кога станува збор за случаите од чл. 13 на овој закон, т.е. кога законот не предвидува можност корисниците на станот што живееле заедно со носителот на станарското право да останат во станот, тогаш за испразнување на станот одлучува управниот орган. Од наведените причини судот наоѓа дека нема потпора во законот становиштето на тужениот орган додека и кога е во прашање престанок на станарското право поради користење на повеќе од еден стан на лицата кои ќе останат во станот треба да се примени ст. 3 на чл. 20 од Законот за станбените односи, односно дека и во таквите случаи е надлежен да решава судот, а не управниот орган, бидејќи, како што веќе е наведено, таа одредба од законот се применува тогаш кога постои законска можност корисниците што живееле со носителот на станарското право да можат да продолжат со користењето на станот кога носителот на станарското право трајно ќе престане да го користи станот, а не и во случаите кога корисниците според законот воопшто не можат да останат во станот, како што е тоа случајот од чл. 13 од законот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 671/83 од 20. X 1983 година)

96. За иселување на лице кое е носител на станарско право на два стана, надлежен орган е управниот орган, без оглед на тоа дали станува збор за иселување од стан во приватна сопственост или од стан во општествена сопственост.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на Републичкиот комитет за урбанизам и заштита на човековата околина одбиена е жалбата на тужителот изјавена против решението на Општинскиот секретаријат за

урбанизам, комунално-станбени работи на С. О. Ц. — С. со кое му е наложено заедно со членовите на неговото семејно домаќинство во рок од 3 дена по извршноста на решението да се исели од станот на ул. К. Р. во С.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на горното решение со предлог тоа да биде поништено.

Овој суд најде дека тужбата е основана, поради следново:

Од списите кон предметот се гледа дека тужителот како носител на станарско право го користел заедно со своето семејство еднособниот стан на ул. К. Р. — С., сопственост на заинтересираното лице Д. А., а во 1982 година, му е доделен на користење нов двособен општествен стан, изграден од средствата за солидарна станбена изградба, кој факт не е спорен.

Согласно со чл. 13 од Законот за станбените односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73 и 15/75), ако едно или повеќе лица кои живеат во исто семејно домаќинство се здобијат со станарско право на повеќе од еден стан, должни се во рок од 15 дена од денот на здобивањето со повеќе од еден стан да го известат органот и едновремено да се изјаснат на кој стан ќе го задржат станарското право. Ако лицата од претходниот став не се изјаснат на кој од становите ќе го задржат станарското право, за тоа ќе одлучи станбениот орган и едновремено ќе нареди испразнување од станот на кој им престанало станарското право.

Со оглед на тоа што тужителот со добивање на новиот стан стекнал станарско право на два стана, согласно со гореситираните законски одредби, правилно му е наложено да се исели од спорниот стан заедно со членовите на своето семејство и да му го предаде на сопственикот Д. А. Според тоа со оспореното решение не е повреден законот на штета на тужителот, кога неговата жалба е одбиена како неоснована.

Неосновани се и наводите во тужбата дека управниот орган не бил надлежен да одлучува за иселувањето на тужителот, туку редовниот суд, бидејќи станува збор за присилно иселување од приватен стан. Овој суд смета дека кога станува збор за иселување на лице кое е носител на станарско право на два стана, како што е во конкретниов случај, надлежен орган за решавање за иселување е управниот орган, без оглед на тоа дали еден од тие станови е во приватна сопственост. Кога одредбите од чл. 13 ст. 2 од Законот за станбените односи предвидуваат надлежност на станбениот орган за иселување на лице што стекнало станарско право на повеќе од еден стан, не прават разлика дали станува збор за носител на станарско право на приватен или на општествен стан. Не е спорно дека тужителот е носител на станарско право на спорниот стан. Според тоа овој суд смета дека управниот орган бил надлежен за иселување на тужителот од спорниот стан.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1364/83 од 19. X 1983 година)

97. Во случај кога станот го користеле заеднички две или повеќе семејства, при оценка на соодветноста на станот покрај површината на станот, функционалноста на решението и санитарно-хигиенските услови, треба да се има предвид и бројот на просториите што корисниците на станот ги имале во станот од кој треба да се иселат.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите кон предметот се гледа дека со првостепеното решение бил уважен предлогот на Општината, застапувана од јавниот правобранител за иселување на тужителите, па им е наложено со своето семејство да се иселат од станбената зграда, поради тоа што била експроприрана со правосилно решение и според урбанистичкиот план треба да се урне заради уредување на градежно земјиште за изградба на детска установа. Со истото решение на тужителите им се доделува на користење трисобен стан во новоизградена станбена зграда.

Судот смета дека во оваа управна работа не се утврдени и не се ценети сите факти и околности од решавачко значење за правилно и законито одлучување. Имено, според мислењето на судот при оценката на соодветноста на станот во смисла на ст. 2 од чл. 30 од Законот за станбените односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73) треба да се води сметка, покрај другото и за бројот на просториите што ги имале тужителите во експроприраната станбена зграда и бројот на просториите во станот што им се доделува на користење, а не само површината. Ова затоа што ако тужителите имале поголем број простории, без оглед на површината, од тие што ги има станот што им се доделува на користење, можно е битно да им се влошуваат условите за живеење, особено ако заеднички живеат две или повеќе семејства, како што е тоа во конкретниов случај, иако можеби станот што им се доделува има подобри санитарно-хигиенски уреди и сл. Од списите кон предметот, меѓутоа, не произлегува дека при оценката на соодветноста на станот органите ги ценеле овие околности, туку ги имале предвид површината на станот и доброто функционално решение, како и подобрите санитарно-хигиенски услови, без да се води сметка и да се има предвид бројот на просториите што тужителите ги имале во експроприраната станбена зграда.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 534/81 од 4. VI 1984 година)

98. Лице кое во стан со кој располага противпожарно здружение се вселило врз основа на одлуката на управниот одбор на здружението за користење на стан, не може да се третира како бесправно вселено лице.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со решение на Одделението за урбанизам, градежништво и станбено-комунални работи, на тужителот му било наложено да се исели од станот што се наоѓал во зградата на противпожарната единица во К., наоѓајќи дека диво се вселил во стан во општествена сопственост на неговата работна организација, дека немал добиено ре-

шение за давање на стан на користење, но две години живеел во тој стан, па со оглед на тоа што го решил станбеното прашање, требало да се исели од станот во зградата во противпожарната единица во К.

Од образложението на оспореното решение се гледа дека второстепениот орган не впуштајќи се во испитување на жалбените наводи, жалбата ја одбил како неоснована, наоѓајќи дека тужителот бесправно се вселил, спротивно на одредбите од чл. 54 од Законот за станбените односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73) па нашол дека првостепениот орган, согласно со чл. 56 од истиот закон, правилно му наложил на тужителот да се исели од спорните станбени простории.

Оспореното решение на тужениот орган е незаконито. Тоа се заснова врз факти кои не биле утврдени во постапката пред првостепениот орган. Тужениот орган погрешно ја применил одредбата од чл. 54 и чл. 56 од Законот за станбените односи, третирајќи го тужителот како бесправно вселен во спорните станбени простории, иако тоа не било утврдено од првостепениот орган, ниту, пак, тоа произлегува од образложението на првостепеното решение и од доказите што се наоѓале во списите. Ова од причина што тужителот во спорниот стан се вселил врз основа на одлуката на управниот одбор на доброволното противпожарно здружение во К. од 1959 година, за користење на станот му била одредена станарина и тој ја плаќал до донесувањето на одлуката за ослободување од плаќање на станарината, така што при постоењето на таквите факти, погрешил органот кога тужителот го третираше како да бил вселен спротивно на чл. 54 од Законот за станбените односи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 570/82 од 31. VIII 1982 година)

99. Договор за доживотна издршка не може да биде основ за законито вселување во стан, односно за останување во станот по смртта на носителот на станарското право, освен во случај кога меѓу давачот на издршката и носителот на станарското право, како примач на издршката, постоела долготрајна заедница на живеење.

Од образложението:

Од списите кон предметот се гледа дека тужителката во предметниот стан се вселила без да склучи договор за користење на станот, туку како што таа изјавила, во овој стан се вселила во согласност со носителот на станарското право на тој стан, а со намера да го чува и негува. Тужителката ниту во тужбата не оспорува дека во станот се вселила без да склучи договор за користење на станот.

При ваква неспорна фактичка состојба според наоѓањето на овој суд, органите во управната постапка правилно постапиле и не го повредиле законот на штета на тужителката кога нашле дека во предметниот стан таа се вселила спротивно на чл. 54 од Законот за станбените односи и кога поради тоа, во смисла на чл. 56 од законот и наложиле да се исели од станот.

Ова затоа што според ст. 1 на чл. 10 од Законот како корисници на стан во смисла на овој закон се сметаат: носителот на станарското право, членовите на неговото семејно домаќинство што живеат заедно со него, како и лицата што престанале да бидат членови на тоа семејно домаќинство, а останале во истиот стан, додека според ст. 2 на овој член како членови на семејното домаќинство на носителот на станарското право се сметаат: брачниот другар, како и лицата што носителот на станарското право според законот е должен да ги издржува, а кои заедно со него трајно живеат а тужителката неспорно не е член на семејно домаќинство на носителот на станарското право во смисла на горенаведените одредби, па поради тоа и нема основ да се смета за корисник на стан. Од овие причини ни договорот за доживотна издршка не може да биде основ за стекнување на станарското право, особено ако меѓу давачот и примачот на издршката не постоела долготрајна заедница на живеење, како што е тоа во конкретниов случај, бидејќи тужителката се вселила во предметниот стан во текот на 1980 година.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1717/82 од 12. I 1983 година)

100. Не е бесправно вселено лице во стан иако нема склучено договор за користење на стан лицето кое живеело во станот со носителот на станарското право повеќе од 20 години и било поставено за негов старател.

Од образложението:

Со оспореното решение на Републичкиот комитет за урбанизам и заштита на човековата околина одбиена е жалбата на тужителката, изјавена против решението на Секретаријатот за комунални работи, урбанизам и имотно-правни односи на СО — С., со кое ѝ е наложено во рок од 3 дена по правосилноста на решението да се исели од станот на ул. К. М., во кој бесправно се вселила.

Овој суд смета дека органите во управната постапка сториле суштествена повреда на постапката, бидејќи не се изведувани никакви докази од кои би можело да се види дека тужителката се вселила во спорниот стан бесправно по смртта на својата сестра.

Тужителката уште во жалбата истакнала дека таа живеела во заедница со својата сестра М. П. која била неспособна да се грижи за себе, дека таа била поставена за нејзин старател и како нејзин неопходен придружник живеела во станот повеќе од 20 години.

Тужениот орган воопшто не ги ценел овие наводи, а тие, според мислењето на судот се од значење за донесување на правилна одлука. Судот смета дека, доколку се точни ваквите наводи на тужителката, без оглед на тоа што таа нема склучено договор за користење на стан, не може да се смета за бесправно вселено лице.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1957/82 од 30. III 1983 година)

101. Не може да се смета за бесправно вселено лице, лице кое во станбената просторија се вселило врз основа на заклучок на органот на управата за нужно сместување.

Од образложението:

Со првостепеното решение, потврдено од тужениот орган во жалбената постапка, на тужителката ѝ било наложено во рок од 3 дена по приемот на решението да се исели од станот во кој бесправно се вселила. Во решението било определено и тоа дека жалбата не го задржува извршувањето.

Во образложението на првостепеното и оспореното решение е наведено дека тужителката ги користи просториите, односно дека во нив се вселила спротивно на чл. 54 од Законот за станбените односи, т.е. без договор и решение за вселување, па поради тоа е должна да ги испразни согласно со чл. 56 од наведениот закон.

Според наоѓањето на овој суд оспореното решение е незаконито.

Според чл. 54 од Законот за станбени односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73), носителот на станарското право може да се всели во станот по склучувањето на договорот за користење на станот, ако со овој закон, или со општиот акт на давателот на станот, не е поинаку определено, а согласно со чл. 56 ст. 1 од истиот закон ако некое лице се всели во стан спротивно на одредбите на чл. 54 од овој закон, секое заинтересирано лице може да му предложи на станбениот орган испразнување на станот.

Од списите кон предметот, а посебно од заклучокот на Секретаријатот за комунални работи, урбанизам и имотно-правни односи на Општината се гледа дека тужителката во просториите од кои ѝ е наложено иселување не се вселила без основ. Имено, во овие простории тужителката се вселила врз основа на споменатиот заклучок заради обезбедување нужно сместување и сместување на нејзините предмети. Така, од образложението на овој заклучок се гледа дека со заклучок на првостепениот орган било дозволено извршување на решението, со кое на тужителката, како на поранешен сопственик, ѝ била експроприрана индивидуална станбена зграда а за изградба на третата делница од улицата. Понатаму, во образложението на овој заклучок е наведено дека со оглед на тоа што во објектот кој е предмет на извршување се наоѓаат определени предмети, а тие не можат да бидат сместени во гаражата на Собранието на општината, на извршеникот, односно на тужителката ѝ се обезбедува нужно сместување нејзе и на предметите во просториите што се преадаптирани.

При ваква фактичка состојба судот наоѓа дека не постојат условите за примена на чл. 56 од Законот за станбените односи бидејќи тужителката во предметните простории се вселила врз основа на акт на првостепениот орган, па поради тоа и не може да се смета за бесправно вселено лице во смисла на наведените одредби од законот. Нејзиното иселување од овие простории врз основа на чл. 54 и 56 од Законот е противзаконито со оглед на тоа што не се исполнети условите за примена на овие одредби од законот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 445/84 од 3. V 1984 година)

102. За испразнување на стан од лице кое во него се вселило без претходно да склучи договор за користење на станот, а станот врз основа на купопродажба преминал од општествена сопственост на граѓанин не се одлучува во управна постапка.

Од образложението:

Од списите кон предметот се гледа дека првостепениот орган смета оти е во прашање стан во општествена сопственост и оти М. и В. М. во него се вселиле без да имаат склучено договор за користење на стан.

Од договорот за купопродажба на стан се гледа дека предметниот стан РО преку Самоуправната интересна заедница на становањето на град С., му го продала на лицето Н. Б.

Јавното правобранителство на град С. дало правно мислење дека станот не можел да биде продаден на Н. Б., затоа што тој никогаш не се здобил со станарско право на тој стан. Во мислењето е наведено дека според чл. 4 од Законот за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост („Сл. весник на СРМ“, бр. 21/72), продажба на семејна станбена зграда, односно стан на носител на станарско право се врши по пат на непосредно спогодување под условите определени со општиот акт на продавачот и со овој закон.

Според чл. 8 од овој закон ако општинскиот јавен правобранител утврди дека продажбата е извршена спротивно на неговите одредби, или на одредбите на општиот акт од член 3 на овој закон, ќе поднесе тужба за поништување на договорот за продажба, во рок од една година од приемот на договорот. Покрај поништувањето на договорот ќе се бара и враќање на семејната станбена зграда, односно станот.

Во списите кон предметот нема доказ дали Јавниот правобранител на град С. постапил во согласност со чл. 8 од Законот.

Имајќи го предвид наведениот договор за купопродажба на станот, овој суд оцени дека станот преминал од општествена во приватна сопственост, па со оглед на тоа смета дека првостепениот орган погрешил, а второстепениот орган правилно постапил што во смисла на чл. 266 од Законот за општата управна постапка решението го огласил за ништовно, затоа што тоа претставува работа што спаѓа во судска надлежност и не може за таква работа да се решава во управна постапка.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 492/83 од 2. VII 1983 година)

103. Кога на огласот за избор на судија за прекршоци ќе се јават кандидати кои ги исполнуваат условите од ст. 1 на чл. 10 од Законот за органите за водење на постапка по прекршоците, како и кандидати кои ги исполнуваат и условите од ст. 2 од истиот член, Собранието на општината има право изборот да го изврши како од кандидатите кои ги исполнуваат условите од ст. 1 така и од кандидатите кои ги исполнуваат условите од ст. 2.

Од образложението:

Од списите кон предметот се гледа дека на огласот објавен од Комисијата за избори и именувања при Собранието на општината Г.

во весникот „Нова Македонија“ за избор на судија за прекршоци во Г., покрај тужителот се јавиле уште и кандидатите А. Р., К. Е. и Г. Д. На седницата на Собранието на општината Г. за судија за прекршоци е избрано заинтересираното лице Г. Д. Тужителот, кој е еден од кандидатите за избор на судија за прекршоци, во тужбата смета дека избраниот кандидат не ги исполнува условите за избор на судија за прекршоци, предвидени во одредбите од чл. 10 од Законот за органите за водење на постапката по прекршоците, бидејќи немал положен испит за судија за прекршоци.

Согласно со одредбите од чл. 10 од Законот за органите за водење на постапката по прекршоците („Сл. весник на СРМ“, број 36/73), за општински судија за прекршоци може да биде избран дипломиран правник со положен правосуден испит или испит за судија за прекршоци. За општински судија за прекршоци може да биде избран и дипломиран правник ако има најмалку 2 години управна или судска практика или бил на правни работи во организација на здружен труд или друга самоуправна организација или заедница под услов да го положи испитот од претходниот став во рок од една година по изборот. Судијата за прекршоци што не го положи испитот во рокот од претходниот став се разрешува од должноста судија за прекршоци.

Судот смета дека горецитираните одредби од чл. 10 треба да се толкуваат така што подеднакво право за избор на судија за прекршоци имаат како оние кандидати што ги исполнуваат условите од ст. 1 од овој член, така и оние што ги исполнуваат условите од ст. 2 на истиот член. Според тоа, без оглед на тоа дали на огласот ќе се јават кандидати кои ги исполнуваат условите од ст. 1, ако се јават и кандидати што ги исполнуваат условите од ст. 2, соодветното собрание на општината има право изборот да го изврши како од редот на кандидатите што ги исполнуваат условите од ст. 1, така и од редот на кандидатите што ги исполнуваат условите од ст. 2. Ова затоа што со ст. 1 не е изречно предвидено дека предимство при изборот имаат кандидатите од ст. 1, односно не е исклучена можноста за избор на кандидати што ги исполнуваат условите од ст. 2, доколку се јават кандидатите кои ги исполнуваат условите од ст. 1.

При состојба дека не е спорно оти избраниот кандидат за судија за прекршоци — заинтересираното лице Г. Д. ги исполнува условите од ст. 2 од чл. 10 од споменатиот закон, односно ја има двогодишната потребна практика, овој суд смета дека не е повреден законот на штета на тужителот, кога за судија за прекршоци е избрано тоа лице.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1857/83 од 5. I 1984 година)

104. Лицето што завршило факултет за безбедност и општествена самозаштита и стекнало звање — дипл. правник — насока безбедност не може да полага испит за судија за прекршоци и да биде избран за судија за прекршоци.

Од образложението:

Согласно со чл. 10 и чл. 24 од Законот за органите за водење на постапката за прекршоци („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73) за општински судија за прекршоци и раководител на општинскиот орган

за прекршоци може да биде избран дипломиран правник, па во постапката спорно било прашањето дали тужителот кој нема завршено правен факултет може да се подведе под терминот дипломиран правник, со оглед на тоа што немал завршено правен факултет и немал положено правосуден испит или испит за судија за прекршоци.

Во врска со оваа одредба од Законот тужениот орган правилно го диференцирал стручниот назив дипломиран правник од стручниот назив дипломиран правник — насока безбедност и правилно нашол дека со стручен назив — звање дипломиран правник се здобива студентот по завршувањето на наставата од втор степен на правниот факултет — како што произлегува од чл. 186 од Статутот на ООЗТ Правен факултет, а не и студентот кој се здобил со висока стручна подготовка на факултетот за безбедност и општествена самозаштита.

Според чл. 5 ст. 3 од Законот за центарот за образование на кадри за безбедност и општествена заштита („Сл. весник на СРМ“, бр. 30/77), таквиот студент добива звање дипломиран правник — насока безбедност. Меѓутоа, правилно нашол тужениот орган дека и покрај тоа што во звањето на тужителот стои дипломиран правник, таквото звање не може да се изедначи со дипломиран правник за кој се однесува Законот за органите за водење на постапката по прекршоците.

За правилното толкување на оваа одредба според наоѓањето на судот не е од решавачка важност тоа што во неа не е потенцирано дека се однесува само на лицата кои завршиле правен факултет, бидејќи, како што правилно заклучува тужениот орган, во времето на донесувањето на тој закон не бил ни основан факултетот за безбедност и општествена самозаштита, па немало ни потреба тоа посебно да биде нормирано, туку е побитно, разликата да се согледа и преку профилот на кадрите што се подготвуваат на овие два факултети и областа во кои тие се формирани. Така, факултетот за безбедност и општествена самозаштита според чл. 2 од означениот закон организира настава за вишо и високо специјализирано образование и оспособување стручњаци за вршење работи во органите за внатрешни работи, установите за извршување на кривични санкции и во други органи, организации и заедници, како и за потребите на општествена самозаштита, а не и за органи и организации за кои кадри од областа на правните науки подготвува правниот факултет.

За правилно толкување на оваа одредба судот смета дека од битна важност е и прашањето дали правник кој нема завршено правен факултет може да полага и правосуден испит, зашто не би можело да се прави разлика во тие права. Ако дипломираниот правник — насока безбедност и самозаштита може да полага испит за судија за прекршоци тоа би значело дека има право да полага правосуден испит. Прашањето за полагање на правосудниот испит е регулирано со новиот Закон за правосудниот испит („Сл. весник на СРМ“, бр. 26/80). Според одредбата од чл. 2 правосуден испит може да полагаат дипломирани правници. Според чл. 8 ст. 3 кандидатите кон пријавата треба да приложат и доказ за завршен правен факултет, па ако овој испит може да го полагаат само лицата со завршен правен факултет, тоа укажува дека под поимот дипломиран правник во смисла на Законот за органите за водењето на постапката по прекр-

шоците треба да се разбере дипломиран правник што завршил правен факултет и дека само таков правник може да полага и испит за судија за прекршоци.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 92/84 од 7. II 1984 година)

105. Кога лицето што води угостителски дуќан престане да ги исполнува законските услови во поглед на плаќањето на стасаните придонеси и даноци, дуќанот престанува со работа по сила на законот и надлежниот орган на управата е овластен да донесе решение за престанок со работата.

Од образложението:

Според чл. 14 од Законот за вршење угостителска дејност со самостоен личен труд со средства во сопственост на граѓани („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/77), угостителски дуќан може да основе лице што ги исполнува условите наведени во тој член. Покрај другите услови, во т. 8 од истиот член е предвиден и услов лицето да ги исплатило стасаните придонеси и даноци. Според чл. 31 т. 7 од истиот закон, угостителскиот дуќан престанува со работа по силата на законот ако самостојниот угостител престане да ги исполнува пропишаните законски услови.

Бидејќи тужителот не го исполнува законскиот услов од чл. 14 ст. 1 т. 8 од Законот, т.е. бидејќи и самиот не оспорува дека не ги плаќа стасаните придонеси и даноци, а не било можно да му се наплатат присилно, иако се правени обиди, првостепениот орган по сила на одредбата од чл. 31 од Законот бил должен да го донесе решението за престанок со работа на дуќанот. Со тоа, пак, што со оспореното решение е одбиена жалбата против првостепеното решение, не е повреден законот на штета на тужителот и произлегува дека оспореното решение е законито, а тужбата неоснована.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 713/82 од 8. IX 1982 година)

106. Фактичкото претворање на станбени простории во деловни не претставува поседување на деловни простории во смисла на одредбите од чл. 14 ст. 1 т. 6 од Законот за вршење угостителска дејност со самостоен личен труд со средства во сопственост на граѓаните.

Од образложението:

Со оспореното решение е уважена жалбата на заинтересираното лице и заклучокот на првостепениот орган е поништен, така што е одлучено на истото лице да му се одобри да основе угостителски дуќан — Кебапчилница.

Со тужба во управен спор јавниот правобранител на град Скопје ја оспори законитоста на горното решение.

Судот ја уважи тужбата и го поништи оспореното решение, поради следното:

Првостепениот орган со заклучок го отфрлил барањето на заинтересираното лице за основање угостителски дуќан, согласно со одредбите од чл. 68 ст. 1 од Законот за општата управна постапка, затоа што ова не ги доставило сите документи што се бараат за одлучување по неговото барање, а, имено, не доставил доказ дека располага со деловен простор.

Второстепениот орган, решавајќи по жалбата на заинтересираното лице, го поништил заклучокот на првостепениот орган и му одобрил да основе угостителски дуќан — кебапчилица. При ова второстепениот орган утврдил дека заинтересираното лице располага со деловна просторија, за што постои доказ во списите. За таков доказ второстепениот орган го сметал писмото издадено од Собранието на општината — Секретаријатот за стопанство и труд, со кое сопругата на заинтересираното лице е известена дека тој орган е согласен деловната просторија на ул. И. М. да биде наменета за бифе. Меѓутоа, од договорот за купопродажба се гледа дека таа купила семејна станбена зграда, а не деловна просторија.

Согласно со одредбите од чл. 7 ст. 2 од Законот за станбените односи („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/73) простории наменети за домување не смеат да се издаваат под закуп и да се користат како деловни простории, освен во случаите предвидени со овој закон. Од оваа одредба произлегува дека станбените простории не можат да се користат како деловни, со исклучок предвиден во Закон за станбените односи, а тој исклучок е содржан во одредбите од неговиот чл. 32 и се однесува на користење на одделни простории од станот, а не целиот стан и тоа само со одобрение на станбените органи. Поради ова, судот смета дека тужениот орган погрешно го применил законот кога нашол дека заинтересираното лице поседува деловна просторија за вршење угостителска дејност. Фактичкото — самоволно претворање на станбена просторија во деловна не може да претставува поседување деловна просторија во смисла на одредбите од чл. 14 ст. 1 т. 6 од Законот за вршење угостителска дејност со самостоен личен труд со средства во сопственост на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/77).

Врз основа на изнесеното, судот најде дека е повреден законот на штета на општествено-политичката заедница — Општината Центар кога со оспореното решение е поништен заклучокот и е одобрено основањето самостоен угостителски — дуќан — бифе, поради што го поништи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1609/82 од 1. IX 1983 година)

107. Не е од значење за добивање одобрение за основање угостителски дуќан во привремен објект — киоск дали барателот го купил објектот со договор што не е заверен во суд ако има склучено договор за користење на градежното земјиште со општината на кое е поставен привремениот објект, и доколку ги исполнува другите пропишани услови за основање на дуќан.

Од образложението:

Од списите кон предметот се гледа дека до првостепениот орган на ден 26. VIII 1982 година тужителот поднел барање за добивање одобрение за основање на угостителски дуќан — киоск на ул. М. Т.

б. б. На 19. III 1982 година органот го известил тужителот дека е согласен деловната просторија на истата адреса да биде наменета за угостителска дејност — киоск со личен труд и средства на тужителот. Врз основа на ваквото известување тужителот ги прибрал сите потребни документи и докази од кои може да се види дека ги исполнува условите од чл. 14 од Законот за угостителска дејност со самостоен личен труд во сопственост на граѓаните („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/77) и тие докази ги доставил до првостепениот орган. Со договор за привремено користење на земјиштето во општествена сопственост од 19. III 1982 година, од Секретаријатот за финансии при СО на тужителот му е дадено на привремено користење земјиште на ул. М. Т. б.б. со површина од 8 m² со месечна закупнина од по 8,00 динари месечно од 1. IV 1982 година до 31. XII 1984 година.

При ваква фактичка состојба според наоѓањето на овој суд првостепениот орган погрешил кога не дал одобрение за отворање на угостителски дуќан сметајќи при тоа дека тужителот не го исполнува условот од т. 6 од чл. 14 на законот, а тужениот, пак, погрешил кога се согласил со становиштето на првостепениот орган и кога жалбата на тужителот ја одбил како неоснована.

Според одредбите од т. 6 од чл. 14 од Законот, услов за основање угостителски дуќан, покрај другото е и барателот да има деловни простории кои одговараат на пропишаните технички услови во поглед на изградбата, опремата и здравствено-техничките услови пропишани за определениот вид на угостителски дуќан. Од списите кон предметот се гледа дека тужителот има простории за вршење на дејноста (друго е прашањето дали тие одговараат во поглед на техничките и други услови) за што приложил и договор за купопродажба на киоскот. Навистина овој договор не е судски заверен, меѓутоа, таква заверка според наоѓањето на овој суд и не е потребна, бидејќи станува збор за киоск, за привремен објект — подвижен предмет, а надлежниот орган на тужителот му издал на користење земјиште за определено време. Законот, како што се гледа од текстот на т. 6 од чл. 14 не бара деловната просторија да биде негова сопственост, туку „да има деловна просторија“. Во конкретниов случај, бидејќи надлежниот орган на тужителот му го дал земјиштето под закуп за одредено време со купување на киоскот тужителот не ги повредил одредбите од чл. 18 од Одлуката за начинот и условите за изградба и поставување на привремени објекти („Сл. гласник на град Скопје“ бр. 40/76) Овде е битно земјиштето, а не објектот — киоскот, зашто тужителот ваков киоск можел да набави директно од производителот или да го направи сам со сопствени средства. Значи, од тука произлегува дека тужителот има деловни простории и по тој основ барањето не може да му биде одбиено.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 237/84 од 30. V 1984 година)

108. Издавањето решение за локација, односно урбанистичка согласност за надградба и реконструкција на станбена зграда до која непосредно има и други станбени згради, по правило, е двостранечка работа, односно повеќестранечка, па органот е должен на овие лица да им овозможи учество во постапката.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со решение на Републичкиот секретаријат за урбанизам во Скопје, одбиена е како неоснована жалбата на НН, изјавена против решението на Секретаријатот за урбанизам, комунални работи и сообраќај на општината на град Н. со кое му е издадено решение за локација и урбанистичка согласност на лицето Ј. И. за надградба и реконструкција на бараката.

Незадоволен од решението, жалителот поднесе до овој суд тужба за поведување управен спор, со која решението го напаѓа поради повреда на законот и предлага да биде поништено.

Тужбата е основана.

Оспореното решение не е законито. Од списите се гледа дека во случајот станува збор за двостранечка управна работа, а таков карактер ѝ дал и тужениот орган со фактот што решавал по жалбата на тужителот против првостепеното решение. Меѓутоа, од списите не се гледа дека на тужителот му е овозможено да учествува во постапката пред првостепениот орган за да може да ги штити своите интереси. При таква состојба повредена е одредбата од чл. 143 ст. 1 од ЗОУП, според која странката има право да учествува во испитна постапка. Тужениот орган требало да го укине првостепеното решение и предметот да му го врати на првостепениот орган на повторно разгледување и одлучување, при што, во смисла на чл. 149 ст. 2 од ЗОУП да нареди расправа.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1485/79 од 28. V 1980 година)

109. Општинскиот орган на управата што ја води службената евиденција на недвижностите е должен да издаде уверение по барањето на странката, иако е во прашање зграда изградена без одобрение од надлежниот орган.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужениот орган во образложението на своето решение навел дека правилно било одбиено барањето на тужителот затоа што индивидуалната станбена зграда за која го барал уверението била изградена без одобрение за градба од надлежниот орган, па, како таков не ужива правна заштита и поради тоа за тој објект не може да му се издаде уверение. Ваквото правно становиште на тужениот орган е неправилно. Ова затоа што тужителот не барал да му се даде некоја правна заштита во врска со индивидуалната станбена зграда, туку да се издаде уверение за определен факт односно дека таа зграда не преминала во општествена сопственост. Ова дотолку повеќе што, како што се гледа од изводот на имотниот лист, во катастарската евиден-

ција е внесена индивидуална станбена зграда на име на тужителот, и тоа на КП. бр. 3281/2 како куќа со површина од 24 m² и двор од 154 m². Од друга страна, според ст. 1 на чл. 171 од Законот за општата управна постапка, државните органи се должни да издаваат уверенија за фактите за кои водат службена евиденција, а под службена евиденција, согласно со ст. 4 на овој член од Законот, се подразбира евиденција која е установена со пропис, односно со самоуправен општ акт на организацијата или заедницата на која ѝ е доверено вршење на јавно овластување. Со Законот за евиденција на недвижностите во општествена сопственост („Сл. весник на СРМ“, бр. 40/72) е установена евиденција на недвижностите во општествена сопственост (чл. 1), а неа ја води општинскиот орган на управата надлежен за геодетски работи (чл. 4 ст. 2).

Врз основа на изнесеното судот смета дека општинскиот орган на управата што ја води службената евиденција на недвижностите во општествена сопственост не може да одбие издавање на уверение на странката, односно на тужителот со оглед на правниот статус на станбената зграда т.е. само затоа што зградата била изградена без одобрение од надлежниот орган. Тој е должен да го издаде бараното уверение според податоците во службената евиденција, т.е. дека зградата се води, или не се води како недвижност во општествена сопственост, а со тоа непосредно не се остваруваат никакви права на сопственикот на недвижноста — во случајов на тужителот во врска со таа недвижност, ниту пак со издавањето на уверението настануваат некои промени во правниот статус на зградата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 832/81 од 30. IX 1981 година)

110. Решение донесено од управен орган на општината со кое во управна постапка странката стекнала одредено право не може да биде укинато од извршниот совет на собранието како второстепен орган, со примена на одредбите од чл. 26 од Законот за државната управа.

Од образложението:

Со конечно решение на Секретаријатот за општествени дејности при Собранието на општината Т. на тужителот му било признато право на материјално обезбедување, како на учесник во НОВ.

Со решение на второстепениот — тужениот орган, всушност оспореното решение, врз основа на чл. 26 од Законот за државната управа („Сл. весник на СРМ“, бр. 45/80) по правото на надзор, било поништено горенаведеното решение затоа што семејството на тужителот, освен приходи од земјоделска дејност, остварувало и приходи од неговиот син, кој се наоѓал на привремена работа во странство, а кои изнесувале месечно 2.142,00 динари по член на семејството.

Овој суд смета дека тужениот орган во оспореното решение погрешно се повикува на одредбите од чл. 26 од Законот за државната управа. Во конкретниов случај овие одредби не можат да бидат применети, бидејќи тие се однесуваат на случаи кога извршниот совет на соодветното собрание е овластен во вршење на надзор на ра-

ботата на органите на управата да ги укинува нивните прописи, кои се во спротивност со закон, друг пропис и општ акт на соодветното собрание или кои се во спротивност со прописот на извршниот совет, донесен заради извршување на закон на друг пропис, односно на општ акт на собранието.

Во случајов горенаведеното конечно решение не претставува таков пропис, поради што со оспореното решение е повреден законот на штета на тужителот.

Како што се гледа од оспореното решение, правото на материјално обезбедување на тужителот е укинато, бидејќи тој стекнал и приходи од неговиот син, кој се наоѓал на работа во странство. Овој факт не бил земен предвид при поранешното одлучување, така што овој факт претставува нова околност, која може да биде основ за повторување на постапката, па при одлучувањето требало да бидат применети одредбите од чл. 249 до чл. 260 од Законот за општата управна постапка, што се однесуваат на повторување на постапката.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1909/82 од 5. II 1983 година)

111. Конечно решение со кое на конкурс е доделен градежен плац за изградба на индивидуална станбена зграда може да се поништи само под условите од одредбите на Глава XVI (посебни случаи на поништување, укинување и менување на решение) од Законот за општата управна постапка.

Од образложението:

Со решение тужителот стекнал право на градежниот плац и тоа решение станало конечно и правосилно. Со оглед на ова, тоа решение било можно да се поништи само под условите од одредбите на Глава XVI (посебни случаи на поништување, укинување и менување на решение) од Законот за општата управна постапка. Во случајов така не е постапено, па произлегува дека законот е повреден на штета на тужителот, поради што оспореното решение е незаконито, а тужбата основана.

Вистина според чл. 36 и 37 од Законот за градежно земјиште („Службен весник на СРМ“, бр. 10/79) актите со кои собранието на општината доделува општествено земјиште се акти на располагање и против нив не е дозволен управен спор. Меѓутоа, во случајов не станува збор за доделување, туку за ускратување на веќе признато право кое повеќе не може да претставува располагање. Од друга страна, од списите се гледа дека градежниот плац е доделен врз основа на спроведен конкурс за доделување градежни плацеви, од што произлегува дека и поништеното решение со кое плацот е доделен не претставува акт на располагање, туку управен акт во смисла на чл. 6 од Законот за управните спорови.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1698/82 од 16. XII 1982 година)

112. По барање за враќање на национализиран недвижен имот (дуќан) не се одлучува според прописите за национализација туку според одредбите од чл. 264 од Законот за општата управна постапка, доколку се утврди дека е неправилно применет законот.

Од образложението:

Со оспореното решение, е уважена жалбата на П. Т. и е поништено решението на Одделението за имотно-правни работи на општината Ц. со кое било одбиено барањето на тужителката да ѝ се врати порано национализираната деловна просторија на ул. В. Н. во С.

При одлучувањето првостепениот орган не го решил барањето според чл. 264 од ЗОУП, иако во уводот се повикал и на тој член, туку образложува дека барателката ги пропуштила роковите од чл. 37 од Уредбата за постапката за спроведување на национализацијата на наемните згради и градежното земјиште („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 6/59 и 53/60) како и дека институтот денационализација не постои. Со оглед на ова, било нужно тоа решение да се поништи и предметот да се врати на повторно разгледување и одлучување. Тужениот орган тоа го сторил со оспореното решение, при што постапил согласно со пресудата на овој суд У. бр. 1994/81 од 21. IV 1982 година.

Со оглед на изложеното, според наоѓањето на судот, оспореното решение е законито. При тоа, како ќе постапи првостепениот орган при повторното одлучување, зависи од фактот дали ќе најде дека е повреден законот, или не. Ако најде дека е повреден законот и ако сака да го измени решението за национализација, ова не може да го стори без согласност на странката, која со решението за национализација го стекнала правото (чл. 264 ст. 1). Ако, пак, не најде дека е повреден законот, или ако не сака да го менува решението за национализација, ќе постапи според чл. 264 ст. 2 од ЗОУП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1495/82 од 17. XI 1982 година)

113. Кога надлежен управен орган најде дека нема услови за измени или укинување на конечното решение во смисла на чл. 264 ст. 1 од Законот за општата управна постапка, ја известува за тоа странката која поднела такво барање и против таквото известување не може да се води управен спор.

Од образложението:

Според чл. 264 ст. 1 од Законот за општата управна постапка, ако со правосилно решение странката стекнала некое право, а органот што го донел тоа решение смета дека во тоа решение неправилно е применет материјалниот закон, може решението да го укине, или да го измени заради негово усогласување со законот, само ако странката која врз основа на тоа решение стекнала некое право се согласи со тоа и ако со тоа не се повредува правото на трето лице. Согласноста на странката е задолжителна и за измена странката на правосилно решение на штета на странката со кое нејзе ѝ е одредена обврска.

Под условите од ст. 1 на овој член, а по барање од странката, може да се укине или измени и правосилно решение кое е неповолно за странката. Ако органот најде дека нема потреба решението да се укине или измени, должен е за тоа да ја извести странката.

Во конкретнава управна работа, тужениот орган не нашол за потребно да го измени правосилното решение, па во оваа смисла требало само да ја извести странката, а не да донесува и формално решение.

Против известувањето на органот, согласно со горечитираната законска одредба, не е дозволена жалба, ниту водење на управен спор, па во случајов тужбата се јавува како недозволена и како таква треба да биде отфрлена, согласно со чл. 30 ст. 1 т. 5 од Законот за управните спорови.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1515/80 од 5. XI 1980 година)

114. Решавањето по барање за отворање пристапен пат до семејна станбена зграда не претставува решавање на управна работа во управна постапка.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите кон предметот се гледа дека тужителот, врз основа на решение за локација и одобрение за градба изгради семејна станбена зграда. Со изградбата на патот му било оневозможено колски пристап до неговата зграда, така што сега има пристап само со скали. Од списите исто така се гледа дека во постојниот урбанистички план не е предвиден пристапен пат до станбената зграда на тужителот. Со оглед на ваквата состојба на работата, барањето од тужителот за отворање пристапен пат (слепа улица) треба да се сфати и да се третира како барање, односно иницијатива за изменување и дополнување на урбанистичкиот план. Ова затоа што уличната мрежа, па во тие рамки и пристапните патишта до објектите што се предвидуваат со планот, согласно со т. 4, од ст. 1 на чл. 20 од Законот за просторно и урбанистичко планирање (пречистен текст — „Сл. весник на СРМ“, бр. 20/78) се предвидува во планот за реализација со деталниот план на уличната мрежа и градежните парцели. Со оглед на тоа што урбанистичкиот план претставува општ акт, барањата за неговото изменување и дополнување не може да се третираат како барања за кои се одлучува во управна постапка, односно одлучувањето по нив не претставува управна работа.

Согласно со т. 1 од ст. 1 на чл. 266 од Законот за општата управна постапка за ништовно се огласува решение кое во управната постапка е донесено во работа од судска надлежност или во работа за која воопшто не може да се решава во управна постапка. Според тоа, првостепениот и второстепениот орган го повредиле законот кога се впуштиле во мериторно одлучување, наместо да го отфрлат барањето, бидејќи по таквото барање не може да се решава во управна постапка.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1916/79 од 6. II 1980 година)

115. Кога локацијата за изградба на индивидуална семејна станбена зграда е издадена врз основа на основниот урбанистички план, а до донесувањето на деталниот урбанистички план не е изградена туку е само започната изградбата, таквата локација, односно решението со кое е одобрена таа се огласува за ништовно во смисла на чл. 266 ст. 1 од ЗОУП, како правно неизвршливо.

Од образложението:

Од списите кон предметот произлегува дека со решение Уп. бр. 03-2376/75 на поранешните сопственици им се одобрува локација за изградба на индивидуална станбена зграда на к.п. бр. 2979 и 2980 во КО — О, а под условите одредени во изводот од Основниот урбанистички план.

Со решение е повлечена издадената локација бидејќи таа не била во согласност со Деталниот урбанистички план кој бил донесен во 1978 година. Во решението е констатирано дека на наведените катастарски парцели е предвидена градба на индивидуална станбена зграда, која што требало да биде усогласена со новиот детален урбанистички план донесен во 1978 година.

До усогласувањето на локацијата со новиот детален урбанистички план стопирана е градбата на таа локација.

Со оспореното решение тужениот орган го поништил решението на првостепениот орган, со што е повлечена предметната локација, затоа што утврдил дека лицата почнале со градбата на семејната станбена зграда врз основа на добиената техничка документација во 1975 година.

Тужбата на заинтересираното лице е основана.

При состојба што деталниот урбанистички план е донесен во текот на 1978 година, на предметното место е предвидена градба на индивидуална семејна станбена зграда, која по својата локација не е во согласност со конечното решение за локацијата, донесено врз основа на Основниот урбанистички план, и зградата не е конечно изградена, туку само почнала изградбата, правилно е одлучено кога е поништено решението за локацијата, бидејќи за изградба на зградата по оваа локација постојат правни пречки, а тоа е новиот детален урбанистички план, поради што решението за локација е ништовно во смисла на чл. 266 ст. 1 т. 3 од ЗОУП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 96/82 од 17. XI 1982 година)

116. Може да се огласи за ништовно решение со кое е признато остварување на предимствено право на користење на градежно земјиште поради неможност за извршување ако на тоа земјиште е изградена улица што е предвидена со урбанистичкиот план.

Од образложението:

Со решение на тужителот му се одобрува остварување на предимствено право на користење, со право на градба на неизградено градежно земјиште, поранешна сопственост на тужителот, а за изградба на индивидуална станбена зграда за потребите на неговото семејство.

На записник за извршен увид на лице место од страна на вешти лица е констатирано дека, доколку се докомплетира градежната парцела на тужителот, ќе треба да се затвори улицата затоа што таа катастарска парцела всушност претставува улица која е асфалтирана и прометна и по која има пристап до поголем број изградени станбени згради, а таа улица служи и како пристап до градските гробишта. Освен тоа, за да се докомплетира градежната парцела, потребно е да се изврши експропријација и на друга куќа.

Од изводот од урбанистичкиот план се гледа дека констатациите на вештите лица се точни.

Од наведеново се заклучува дека навистина не е можно решението да се изврши, затоа што, доколку тоа решение би се извршило, би дошло до затворање на улицата, а постоењето на улицата е предвидено во урбанистичкиот план. Тоа значи дека доколку би се дозволила изградба на станбена зграда по решението што е огласено за ништовно, таа зграда не би била во согласност со урбанистичкиот план на градот К.

Со оглед на сето наведено овој суд смета дека органите во управната постапка извлекле правилен заклучок од фактичката состојба и врз основа на тоа во смисла на чл. 266 ст. 2 од ЗОУП правилно постапиле што решението е огласено за ништовно.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 583/84 од 25. IV 1984 година)

117. Не може да се нареди уривање на изградени делови на објект спротивно на одобриениот проект и издадената градежна дозвола, ако решението со кое се наредува запирање на натамошното градење на објектот и со кое се определува рок за усогласување на документацијата, не станало извршно, односно не поминал определениот рок.

Од образложението:

Со првостепеното решение му се наредува на тужителот веднаш по приемот на ова решение да ги урне изградените делови од објектот — станбена зграда во с. Г., спротивно на одобриениот проект и издадената градежна дозвола.

Тужителот смета дека првостепеното решение е донесено пред време поради што второстепеното решение е незаконито, бидејќи сè уште не била окончана постапката по основ на запирање на градбата на предметниот објект.

Од записникот за констатацијата се гледа дека тужителот продолжил со натамошна градба на предметниот објект и покрај тоа што со решение му било наредено да запре со градбата.

Со решението од 23. XI 1982 година му се наредува на тужителот веднаш по приемот на решението да запре со натамошното градење на објектот — станбената зграда, бидејќи објектот се гради спротивно на одобриениот за градба и во рок од 30 дена да ја набави потребната документација за направените измени во градбата. Доколку инвеститорот на објектот, по добивањето на решението за запирање на градбата, продолжи со градбата, или пак во пропишаниот рок не добие одобрение за направените измени во градбата, ќе се нареди уривање на делови од објектот.

Тужителот незадоволен од таквото решение изјавил жалба, а второстепениот орган му ја одбил жалбата како неоснована.

Првостепениот орган без да почека да се донесе второстепеното решение, на 7. VI 1983 год., донесува решение со кое на тужителот му наредува веднаш по приемот на решението да ги сруши изградените делови од објектот што се изградени спротивно на одобриениот проєкт и на издадената градежна дозвола.

Според чл. 269 ст. 4 од ЗОУП, ако во решението е определено дека дејствието што е предмет на извршувањето може да се изврши во остварениот рок, решението станува извршно со истекот на тој рок. Ако со решението не е определен рок за извршување на дејствието, решението станува извршно во рок од 15 дена од денот на неговото донесување. Со решението оставениот рок за неговото извршување, односно пропишаниот рок од 15 дена за извршување почнува да тече од денот кога решението во смисла на ст. 2 и 3 на овој член ќе стане извршно. Во смисла на ст. 2 и 3 од овој член првостепеното решение станува извршно со истекот на рокот за жалба, ако жалба не е изјавена, со доставувањето на странката, ако жалбата не е дозволена, со доставувањето на странката ако жалбата не го одлага извршувањето, со доставувањето на странката на решението со кое жалбата се отфрла или се одбива. Второстепеното решение со кое е изменето првостепеното решение станува извршно кога ќе ѝ се достави на странката.

Од изнесеното се заклучува дека првостепениот орган не постапил во смисла на наведените одредби од ЗОУП. Имено, тој не чекал решението од 23. XI 1982 година да стане извршно, поради што решението од 7. VI 1983 година е донесено предвреме, и спротивно на наведените одредби од ЗОУП.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 178/84 од 11. IV 1984 година)

118. Јавниот правобранител е активно легитимиран да поведе управен спор против решение со кое е одлучувано за основање на угостителски дуќан во станбена просторија.

Од образложението:

Согласно со одредбите од чл. 2 ст. 5 од Законот за управните спорови, управен спор може да поведе и јавниот правобранител кога со управниот акт е повреден законот на штета на општествено-политичката заедница, односно установата која тој според законот ја застапува. Според мислењето на овој суд, оваа одредба му дава посебно овластување на јавниот правобранител да се јави како тужител во управен спор, не само кога треба да ги заштити имотно-правните интереси и права на општествено-политичката заедница, туку кога најде дека е повреден законот на штета на општествено-политичката заедница. Со споменатите одредби се проширени правата на јавниот правобранител во поглед на неговата активна легитимација да се јави како тужител во управен спор надвор од оние што се предвидени во чл. 1 ст. 1, односно чл. 9 од Законот за јавното правобранителство („Сл. весник на СРМ“, бр. 9/77).

Во конкретниов случај судот смета дека со вршење на угостителска дејност во станбената просторија би бил оштетен — накрнет станбениот фонд на општината Ц., па од интерес е на сите граѓани на оваа општествено-политичка заедница да се спречи ваквото оштетување — намалување на станбениот фонд. Според тоа јавниот правобранител на град С. е активно легитимиран да поведе управен спор против решение со кое е одлучувано да се основе угостителски дуќан.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1752/82 од 28. III 1983 година)

119. Актот на органите на факултетот за поништување испит на студент е управен акт.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 6 од Законот за управните спорови, управен спор може да се води само против управен акт, а управен акт во смисла на овој закон, е акт со кој државен орган, организација на здружен труд или друга самоуправна организација и заедница, во вршење на јавни овластувања, решава за извесно право или обврска на определен поединец или организација во некоја управна работа.

Прашањата во врска со правата и должностите на студентите се уредени со Законот за високото образование („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/74 и бр. 36/76). Така, според чл. 12 од овој закон, граѓаните на СФРЈ, под еднакви услови, имаат право да се запишуваат и школуваат на високообразовните организации и да се здобиваат со стручни називи, академски и научни степени. Согласно пак, со ст. 1 на чл. 84 од овој закон, редовните студенти имаат право и должност да ги посетуваат предавањата, семинарите, вежбите, практичната работа, да учествуваат и соработуваат во наставната и научно-истражувачката работа, како и да полагаат испити. Со статутот на организацијата според ст. 3 на овој член, поблиску се уредуваат правата и должностите на студентите во согласност со овој закон.

Тргувајќи од тоа дека правата и должностите на студентите, вклучувајќи ги тука и правото и должноста да полагаат испит, се утврдуваат со законот и со статутот на високообразовната организација, Општата седница смета дека кога органите на високообразовната организација решаваат за признавање или непризнавање, односно за поништување на испит на определен студент, тогаш тие решаваат во вршењето на јавни овластувања за остварување на определено право и должност на поединец во управна работа. Според мислењето на Општата седница неправилно е правното сфаќање на советот за управни спорови дека актот за поништувањето на испитот претставува акт на работење на високообразовната организација, бидејќи со тој акт не се решава за некое прашање во врска со самиот начин на изведувањето на наставата, оценувањето и слично, туку за одредено право и должност на поединец утврдено со законот и со статутот и тоа на еден авторитативен начин во примена на управен пропис кој не дава можност за водење некој друг спор заради заштита на правата на поединецот. Затоа, Општата седница смета дека актот на

високообразовната организација за поништување на испитот на определен студент претставува управен акт во смисла на чл. 6 од Законот за управните спорови и против него може да се води управен спор.
(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, УЗЗ. бр. 6/80 од 10. I 1981 година)

120. Не може да се поднесе предлог за заштита поради незаконитото дејствие во случај кога не е завршена управната постапка.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со решението на Окружниот суд во Ш. е одбиен како неоснован предлогот на С. Д. од с. О. за заштита поради незаконитото дејствие поднесен против Одделението за општо управни работи на општината Р. за неизвршување на решението од 12. V 1981 година, со кое му е доделено на трајно користење градежно неизградено земјиште од општествена сопственост.

Незадоволен од наведеното решение именуваниот поднесе до Врховниот суд на Македонија жалба, барајќи решението да се укине.

Овој суд најде дека жалбата е неоснована.

Окружниот суд во Ш. наведениот предлог за заштита поради незаконитото дејствие го одбил како неоснован затоа што решението од 12. V 1981 година органот на управата не го извршил од причина што Собранието на општината Р. со заклучокот од 6. VII 1982 година, тоа решение го поништило, па според оценката на тој суд повеќе не постои право за кое би можело да се бара заштита.

Овој суд смета дека Окружниот суд во Ш. правилно одлучил кога предлогот го одбил како неоснован затоа што во случајот не е завршена управната постапка.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, Знд. бр. 2/83 од 21. III 1983 година)

121. Одлуката на наставничкиот колегиум со која е одбиено барањето за повторно испитување и повторно оценување на успехот на ученикот, не претставува управен акт, па против таквата одлука не може да се води управен спор.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспорената Одлука на училишниот центар за образование на стручни кадри, барањето на тужителот како законски застапник на неговата ќерка за преиспитување на негативната оценка по предметот историја добиена во јунската испитна сесија е одбиено како неосновано.

Со тужбата во управен спор тужителот ја оспорил законитоста на горната одлука, со предлог таа да биде поништена.

Судот најде дека тужбата е недозволена.

Согласно со чл. 6 од Законот за управните спорови, управен спор може да се води само против управен акт. Управен акт во смисла на овој закон, е акт со кој државен орган, организација на здружен труд или друга самоуправна организација или заедница во вршење на јавни овластувања, решава за извесно право или обврска на одреден поединец, или организација во некоја управна работа.

Во случајов тужителот бара измена на одлуката за оценката по предметот историја за неговата ќерка, ученичка во II-8 клас.

Одлуката на наставничкиот колегиум со која е одбиено барањето за повторно испитување и повторно оценување на успехот на ученикот не претставува управен акт во смисла на горечитираниот законски пропис, па и против таквата одлука не може да се води управен спор.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1399/81 од 11. XI 1981 година)

122. Кога со одлуката за условите, начинот и постапката за доделување на градежно земјиште на собранието на општина е предвидена можност за спогодбено доделување на неизградено градежно земјиште за изградба на индивидуална станбена зграда, решението со кое е одбиено барањето за доделување на такво земјиште по согласност, не претставува управен акт.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Од списите кон предметот се гледа дека тужителите со барање се обратиле до Собранието на општина Струга, по основ на спогодба, согласно со чл. 13 од Одлуката за условите, начинот и постапката, за доделување на трајно и привремено користење на градежно земјиште на подрачјето на општина Струга („Сл. гласник на општината Струга“ бр. 9/80) да им биде доделено градежно неизградено земјиште за изградба на индивидуална семејна станбена зграда, со оглед на тоа што се откажале од надоместокот за површина од 2000 m² градежно земјиште, што им било одземено од владение со решение на Одделението за општи работи и прописи при органот на управата на СО Струга, а за оформување на локацијата за изградба на туристички објекти.

Со оспореното решение ваквото барање било одбиено како неосновано, бидејќи собранието не располагало со градежни плацеви за доделување по основ на непосредна спогодба.

При таква фактичка состојба судот наоѓа дека тужбата е недоволена.

Согласно со чл. 13 од цитираната одлука градежно земјиште на трајно користење може да му се додели на поранешниот сопственик на кој му се одзема повеќе од 2000 m² градежно земјиште за изградба на колективни станбени згради, општествен или комунален објект, под услови за таа површина да се откаже од надоместокот за одземеното градежно земјиште, со тоа што согласно со Одлуката доделувањето на земјиштето се врши по пат на спогодба. Од тука, со фактот што решавањето за правото на тужителите кое би произлегувало од оваа одредба се врши по пат на непосредна спогодба, актот донесен во смисла на оваа одредба од Одлуката нема елементи на управен акт согласно со чл. 6 од Законот за управните спорови. Со актот донесен во смисла на оваа одредба од Одлуката, органот не решавал авторитативно, еднострано, како носител на власт, туку како што произлегува и од самата одредба ја изразил само својата волја како една од странките во настанатиот однос. Доделувањето на земјиштето по пат на спогодба дотолку повеќе не може да се третира

како управен акт, бидејќи од цитираните одредби од Одлуката за органот не се предвидени никакви посебни обврски, ниту пак таква обврска за органот произлегува од Законот за градежното земјиште („Сл. весник на СРМ“, бр. 10/79). Затоа, независно од тоа што тужителите ги исполнувале условите од одредбата од чл. 13 од Одлуката, тие не можат да бараат да се присили органот да им додели такво земјиште, бидејќи за нивното право што произлегува од оваа одредба, органот не решава како орган на власт, туку само ја изразува својата волја по пат на согласност како една од договорните странки.

Судот ги ценеше наводите од тужбата дека тужителите се откажале од надоместокот за одземеното земјиште токму со цел да им биде доделено друго градежно земјиште, но наоѓа дека тие околности не му даваат карактер на овој однос на управна работа, така што тие од претходно наведените причини се ирелевантни за спорот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1022/82 од 7. IX 1982 година)

123. Решението со кое е одбиено барањето да се издаде уверение дека тужителот поминал 15 години на работа во органот на управата за народна одбрана, не е управен акт.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 6 од Законот за управните спорови, управен спор може да се води само против управен акт. Управен акт, пак, во смисла на истиот закон е акт со кој државен орган, организација на здружен труд или друга самоуправна организација или заедница, во вршење на јавни овластувања, решава за право или обврска на определен поединец или организација во некоја управна работа.

Со оспореното решение не е решавано за право или обврска на тужителот, туку само му е одбиено барањето да му се издаде уверение со содржина каква не произлегува од службената евиденција на тужениот орган. Со оглед на ова, оспорениот акт не е управен акт во смисла на цитираниот закон и против него не е дозволено да се води управен спор.

Во однос на прашањето дали работата што тужителот ја работи во органот на управата надлежен за работите од стопанството е идентична со работите во органот за народна одбрана и дали тужителот при пензионирањето ќе има исти права какви што имаат работниците на органот за народна одбрана, ова ќе се расчистува во постапката за пензионирање и во таа постапка тужителот ќе може да докажува дека според законот му припаѓаат исти права од пензиското осигурување какви што им припаѓаат на работниците на органот за народна одбрана. Ова прашање тужениот орган не бил овластен да го расчистува бидејќи со ниедна одредба од Законот за народна одбрана („Сл. весник на СРМ“, бр. 11/76) таква надлежност не е пропишана.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1149/82 од 17. XI 1982 година)

124. Со изречената мерка губење на правото на вршење на адвокатурата во одреден рок, донесена во постапка за дисциплинска одговорност на адвокатот, со тоа што мерката нема да се извршува доколку во рокот од една година не стори таква или слична повреда на обврските и угледот на адвокатурата, на адвокатот не му престанува дејноста, поради што против таквата мерка не може да се води управен спор.

Од образложението:

Со оспореното решение била одбиена како неоснована жалбата на адвокат Н. Н. изјавена против решението на Дисциплинскиот суд при Основната адвокатска заедница — со кое на тужителот му била изречена мерка губење на правото на вршење на адвокатура во траење од 6 месеци, со тоа што мерката нема да се изврши доколку тужителот во рок од една година не стори такви или слични повреди на обврските и угледот на адвокатурата.

Жалителот поведе управен спор и предложи оспореното решение да биде поништено како незаконито.

Тужбата е недозволена.

Решението донесено во постапка за утврдување на дисциплинска одговорност не претставува управен акт во смисла на чл. 6 од Законот за управните спорови.

Согласно со чл. 32 ст. 4 од Законот за адвокатурата и другите видови на правна помош („Сл. весник на СРМ“, бр. 13/78) управен спор може да се поведе против решението на Адвокатската комора на Македонија за престанок на правото за вршење на адвокатурата, меѓутоа, во конкретниов случај судот наоѓа дека не се исполнети условите за водење на управен спор и по оваа одредба. На тужителот му била изречена мерка губење на правото на вршење на адвокатурата во траење од 6 месеци, па со тоа што мерката нема да се изврши доколку тужителот во рок од една година не стори таква или слична повреда на обврските и угледот на адвокатурата, фактички на тужителот не му престанало правото на вршење на адвокатурата.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 132/82 од 17. II 1983 година)

125. За правата во врска со уписот во матичната евиденција на осигурениците обезбедена е судска заштита пред судот на здружениот труд, а не во управен спор.

Од образложението:

Според чл. 6 од Законот за управните спорови, управен спор може да се води само против управен акт. Управен акт, пак, во смисла на овој закон е акт со кој државен орган, организација на здружен труд или друга самоуправни организација или заедница, во вршење на јавни овластувања, решава за некое право или обврска на одреден поединец или организација во некоја управна работа.

Со оспорениот упис во матичната евиденција не се решавало за право или обврска на тужителката и затоа уписот и евиденцијата

не се управни акти, поради што за уписот и евиденцијата не е дозволен управен спор. Впрочем, во врска со прашањата за уписот и евиденцијата е обезбедена судска заштита според чл. 29 ст. 6 и чл. 30 ст. 5 од Законот за матичната евиденција на осигурениците и уживателите на правата од пензиското и инвалидското осигурување („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 34/79), но не во управно судска постапка.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 252/83 од 15. V 1983 година)

126. Решение за доделување градежно неизградено земјиште што е донесено на седница на собрание на општина, врз основа на распишан конкурс, претставува управен акт и против него може да се води управен спор.

Од образложението:

Со оспореното решение на Собранието на општината Б. врз основа на распишан конкурс за доделување градежно неизградено земјиште за изградба на индивидуални станбени згради во Б-Л регион им е доделен на Л, Р и Б градежен плац за изградба на индивидуална станбена зграда.

Незадоволни од ова решение, заинтересираните лица С и Н, со тужба во управен спор ја оспорија неговата законитост сметајќи дека спорниот плац требало да им се додели ним. Судот ја одби тужбата како неоснована.

Јавното обвинителство на Македонија поднесе барање за заштита на законитоста против пресудата на Врховниот суд на Македонија У. бр. 1281/82 од 3. XI 1982 година, со предлог судот на општа седница да ја укине нападнатата пресуда и тужбата на тужителите да ја отфрли како недозволена, бидејќи смета дека е во прашање акт на располагање, а против таков акт не е дозволен управен спор.

Барањето за заштита на законитоста е неосновано.

Општата седница најде дека е неоснован наводот на барателот заштита на законитоста дека решението на Собранието на општината Б., со кое е доделено наведеното градежно неизградено земјиште, претставува акт на располагање и дека против таков акт не може да се води управен спор.

Општата седница најде дека наведеното решение на Собранието на општината Б. претставува управен акт против кој може да се води управен спор, затоа што е донесено од орган на власт во вршење на јавни овластувања, што има конститутивен определувачки карактер и што претставува конкретен акт. Имено, собранието, со оглед на тоа што одлучувало за доделување на градежно неизградено земјиште, врз основа на распишан конкурс, настапило како носител на власта, на авторитетен начин, како орган што е надлежен да цени кои лица ги исполнуваат одредените конкурсни услови за доделување на градежното неизградено земјиште, при што со решението создало определени нови правни односи и состојби и што решението се однесува на точно определен поединец за точно определена работа. Сето тоа укажува дека во прашање е управен акт што е донесен во управна работа против кој е дозволен управен спор.

Со оглед на тоа, Општата седница оцени дека советот за управни спорови правилно постапил што прифатил дека оспореното решение претставува управен акт донесен во управна работа и се впуштил во мериторна оценка на неговата законитост.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Узз. бр. 1/83 од 27. VI 1983 година)

127. Против акт на собрание на општина за отворање на постапка за редовна ликвидација на земјоделска задруга може да се води управен спор.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Со одлуката за отворање постапка за редовна ликвидација на 33 П. од с. К. Собранието на општината Г. Б. одлучило да се отвори постапка за редовна ликвидација на наведената задруга.

Против споменатата одлука 33П поднесе тужба за управен спор. Овој суд најде дека тужбата е неоснована.

Собранието констатирало дека наведената земјоделска задруга потрајно не ги обновувала општествените средства и средствата за работа и дека работниците во задругата не биле во можност да ги остваруваат правата загарантирани со Уставот.

Оспорената одлука е заснована врз чл. 202, во врска со чл. 10 ст. 1 т. 2 од Законот за санација и престанок на организациите на здружен труд („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 41/80).

Според чл. 202 ст. 1 од наведениот закон, постапката за редовна ликвидација се спроведува врз основа на правосилна одлука на органот на општествено-политичката заедница.

Навистина, во наведената одредба не е изречно наведено дека одлука за редовна ликвидација треба да донесе Собранието на општината и дека таа одлука претставува управен акт, односно дека против таа одлука може да се води управен спор. Меѓутоа, од наведената одредба се заклучува дека одлуката треба да ја донесе собранието и дека одлуката ги содржи сите карактеристики на управен акт.

Според чл. 10 ст. 1 т. 2 од истиот закон, постапка за редовна ликвидација се спроведува над основната организација која потрајно не е во можност да ги обновува општествените средства со кои работи и да обезбедува остварување на правата на работниците загарантирани со уставот.

Со оглед на горенаведеното овој суд смета дека постои основ да се поведе постапка за редовна ликвидација. Ова затоа што невнесувањето на паричните средства на жиро-сметката, одбегнувањето да се уплати данок на промет, ненамирувањето на обврските, неосновано зголемениот вкупен приход врз основа на фиктивни меници, утврдената загуба, неточното искажување на ненаплатената реализација, ненавременото уплатување на обврските по основ на данокот на промет, како и другите констатирани неправилности и незаконитости, недвосмислено го потврдуваат фактот дека 33 П. од с. К. потрајно не е во можност да ги обновува општествените средства со кои работи, а исто така и да обезбедува остварувања на правата на работниците загарантирани со уставот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 701/84 од 6. VII 1984 година)

128. Независно од тоа дали со тужбата актот за разрешување на јавен правобранител се оспорува само поради погрешна примена на одредбите од постапката, судот при оцена на законитоста на таквиот акт цени и дали е правилно утврдена фактичката состојба и дали правилно е применето материјалното право.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Со решение на Со — О. Н. тужителот е разрешен од должноста јавен правобранител на општината С. Н.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на горното решение, сметајќи дека е незаконито, поради што предложи да биде поништено.

Со пресуда на овој суд, тужбата на тужителот против споменатото решение е одбиена како неоснована.

Јавниот обвинител на Македонија против оваа пресуда поднесе барање за заштита на законитоста, сметајќи дека со неа е повреден законот, поради што предложи да биде укината и предметот вратен на повторно разгледување и одлучување.

Барањето за заштита на законитоста е основано.

Општата седница на Врховниот суд на Македонија смета дека се основани наводите во барањето за заштита на законитоста на Јавниот обвинител на Македонија дека судот во управен спор при одлучувањето за законитоста на еден управен акт, покрај тоа што треба да цени дали со оспорениот акт е правилно применет формалниот закон, треба да цени и дали е правилно утврдена фактичката состојба, како и тоа дали е правилно применето и материјалното право и при ова да не е сврзан со причините наведени во тужбата.

Согласно со одредбите од чл. 40 ст. 1 од Законот за управните спорови законитоста на оспорениот управен акт судот ја испитува во границите на барањето од тужбата, но при тоа не е сврзан со причините од тужбата.

Во случајов во оспорената пресуда е наведено дека судот ја ценел законитоста на актот за разрешување на тужителот само по однос на тоа дали правилно се применети одредбите од постапката за разрешување на јавен правобранител, предвидени во чл. 29 од Законот за Јавното правобранителство („Сл. весник на СРМ“, бр. 9/77) а не и по однос на тоа дали правилно е утврдена фактичката состојба, односно дали правилно се применети одредбите од материјалниот закон — чл. 28 ст. 1 т. 3 и 6 од Законот за Јавното правобранителство, кои ги содржат причините за разрешување.

Навистина тужителот ја оспорил законитоста на решението за разрешување само по однос на примената на одредбите на постапката, меѓутоа согласно со горесцитираните одредби од чл. 40 ст. 1 од Законот за управни спорови судот бил должен да ја цени законитоста на овој акт и надвор од рамките — причините наведени во тужбата.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, Узз. бр. 3/83 од 27. VI 1983 година)

129. Уредување на граници на градежни парцели не е управна работа и за тоа одлучува редовен суд од општа надлежност.

Од образложението:

Од списите кон предметот се гледа дека тужителите поднеле предлог до првостепениот орган со барање на лице место со премер да се утврдат површините што им се отстапени на трајно користење и да се утврдат нивните граници и површините со така утврдените граници да им се отстапат како градежни парцели на трајно користење.

На Н. К. со решение му е дадено на трајно користење градежно неизградено земјиште со граници и мери точно утврдени во диспозитивот на решението. На Б. К. и И. Т. им е дадено на трајно користење градежно неизградено земјиште со граници и мери точно одредени во диспозитивот на решението. На тие земјишта корисниците врз основа на градежни дозволи имаат изградено семејни станбени згради. Значи, на наведените корисници наведеното земјиште им е предадено во владение и тие на него изградиле објекти во согласност со урбанистичкиот план. Со оглед на тоа, првостепениот орган смета дека со воспоставувањето на границата помеѓу урбаните парцели работата во рамките на неговата надлежност е завршена. Според неговото мислење, доколку дојде до нарушување на воспоставената граница помеѓу парцелите надлежен е судот кој е стварно и месно надлежен за уредување на меѓите.

Од поднесениот предлог на тужителите до првостепениот орган се гледа дека, всушност, станува збор за спор кој настанал со тоа соседите на недозволен начин од западната страна на парцелата ја нарушиле граничната линија на парцелите и навлегле во нивните дворни места, дури поставиле дрвена барака, WC и други објекти.

Според мислењето на второстепениот орган, првостепениот орган погрешил што одлучувал мериторно по наведениот предлог, затоа што за решавање на такви спорови според неговото мислење е надлежен редовниот суд поради што тој по службена должност обжаленото решение го поништил, а барањето го отфрлил.

Овој суд дојде до заклучок дека во прашање не е утврдување на граници, затоа што тоа веќе е сторено од страна на надлежниот орган на управата, туку во прашање е уредување на граници, кои според мислење на тужителите се нарушени, а за тоа е надлежен редовен суд од општа надлежност.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 226/84 од 25. V 1984 година)

130. Решението на работна организација од ПТТ сообраќај со кое се укинува претплатниот телефонски однос претставува управен акт.

Од образложението:

Со оспорената одлука на работната организација за ПТТ сообраќај, е одбиен приговорот на тужителот изјавен против решението на директорот на ООЗТ за ПТТ сообраќај со кое е одлучено да му престане претплатничкиот телефонски однос.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на горната одлука, со предлог таа да биде поништена.

Судот најде дека тужбата е неоснована.

Согласно со чл. 75 ст. 1 т. 4 од Законот за поштенските, телеграфските и телефонските услуги („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/74), претплатничкиот однос помеѓу телефонскиот претплатник и ПТТ организација може да престане, покрај другото, и ако телефонскиот претплатник се иселил од својот стан, односно деловна просторија.

Од списите кон предметот, а посебно од писмото на Секретаријатот за внатрешни работи во Т. В., се гледа дека тужителот на 20. III 1979 година се одјавил кај овој секретаријат и се пријавил во С. каде што добил лична карта, а неговата сопруга се одјавила на 4. III 1980 година и се пријавила во СВР во С. каде што добила лична карта.

Со оглед на горенаведеното, овој суд смета дека правилно е утврдено во управната постапка оти тужителот со неговата сопруга се преселил од Т. В. во С. во 1979 година, односно во 1980 година, па според тоа биле исполнети законските услови да му биде запрена телефонската претплата, предвидена во горечитираните одредби од чл. 75 ст. 1 т. 4 од Законот.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 375/84 од 30. V 1984 година)

131. Решавањето по барање од странката службено лице на геодетската управа да излезе на лице место за да изврши мерење на плацот на странката и на двата соседни плаца, не претставува одлучување по некоја управна работа и против таквиот акт не може да се води управен спор.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Според чл. 6 од Законот за управните спорови, управен спор може да се води само против управен акт, а управен акт во смисла на овој закон е акт со кој државен орган, организација на здружениот труд или друга самоуправна организација или заедница, во вршење на јавни овластувања, решава за извесно право или обврска на определен поединец или организација во некоја управна работа.

Од списите кон предметот се гледа дека тужителот до првостепениот орган поднел барање да излезе на лице место и да го измери неговиот плац што му е доделен уште во 1977 година, како и да се измерат плацевите на М. Ц. и М. К., затоа што овие плацеви не биле правилно измерени, што се гледало од тоа што лицето М. К. презел од неговиот плац по целата должина од јужната страна 33,60 м. и писмено да биде известен за тоа што ќе биде измерено на лице место.

Според наоѓањето на овој суд донесените акти на првостепениот и тужениот орган по повод ова барање на тужителот не претставуваат управни акти во смисла на означениот член на законот, па следствено на тоа против оспореното решение не е дозволен ни управен спор.

Во случајов тужителот не поставил нское барање за донесување поединечен акт со кој органот би решавал за некое негово право и обврска засновани врз закон, туку за извршување една услуга.

(мерење на границите на неговата и соседните парцели), заради утврдување на определен факт што на тужителот евентуално ќе му послужи во некоја друга постапка (управна или судска). Поради тоа, во одлучувањето по барањето на тужителот нема елементи на одлучување во некоја управна работа, па ни донесените акти не се управни акти, поради што против оспореното решение и не може да се води управен спор.

(Решение на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 507/84 од 23. VI 1984 година)

132. За одлучување по спорови во врска со користење на гробно место се надлежни редовните судови од општа надлежност, а не органите на управата.

Од образложението:

Со првостепеното решение се одбива сако неосновано барањето на тужителката да се утврди правото на користење на гробното место во гробиштата во Б.

Во конкретниов случај станува збор за право на користење на гробно место. Според мислењето на овој суд користењето на гробно место има имотно-правен карактер, поради што се надлежни да решаваат судовите од општа надлежност, а не управните органи.

Според чл. 40 ст. 2 од Законот за управните спорови на ништовноста на управниот акт судот внимава по службена должност. Според чл. 266 т. 1 од ЗОУП за ништовно се огласува решението што во управната постапка е донесено во работа од судска надлежност или во работа за која воопшто не може да се решава во управна постапка.

Со оглед на изнесеното, по повод тужбата, а по службена должност овој суд одлучи да ги огласи за ништовни наведените решенија на првостепениот и на второстепениот орган. Поради тоа и тужбата ја одби како неоснована.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1494/83 од 8. III 1984 година)

133. Ако инвестиционо-техничката документација за градежни или други работи не е изработена според условите утврдени во решението за локација, не може да се даде урбанистичка согласност.

Од образложението:

Со решението за локација се одредени урбанистичко-архитектонските услови за изградба на индивидуална станбена зграда на тужителот. Од увидот во инвестиционо-техничката документација — проект изработен од комуналната работна организација, во управната постапка е утврдено дека тој не е изработен според условите утврдени во решението за локација, затоа што: проектот не е усогласен во однос на заедничкиот комплекс, ламелите треба да се така направени што едно степениште да опслужува две ламели од колективната станбена зграда; секој кат на ламелите да има еден стан; од проектот не се гледа каква е поврзаноста на ламелите и каков изглед

ќе има комплексот со сите негови елементи во функционална, естетска и визуелна смисла, а пристапот и влезот на објектот не одговараат на условите од локацијата.

При таква неусогласеност на проектот со условите од решението за локација, судот најде дека правилно е одбиено барањето на тужителите за давање урбанистичка согласност на вака приложениот проект.

Судот ги ценеше наводите во тужбата дека идејниот проект бил одобрен и дека се споменувале услови што ги немало во решението за локација, односно во ламелата да има само еден стан и дека едно степениште треба да поврзува две ламели, но најде дека со оспореното решение правилно е утврдена фактичката состојба и правилно е применето материјалното право. Согласно со чл. 56 од Законот за просторно и урбанистичко планирање („Сл. весник на СРМ“, бр. 20/78) проектот мора да биде усогласен со условите во решението за локација, а проектот во случајов има повеќе недостатоци.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 333/82 од 6. V 1982 година)

134. Општинскиот пазарен инспектор е овластен да ѝ нареди на работната организација која се занимава со производство цената на своите производи да ја формира калкулативно во согласност со усвоената самоуправна спогодба.

Од образложението:

Од списите кон предметот се гледа дека му е наредено на тужителот малопродажната цена на белото сирење од овчо млеко со 45% масленост да ја формира калкулативно, така што највисоката цена да биде до 326 динари по килограм. Ова со оглед на тоа што тужителот бил потписник на Самоуправната спогодба, односно на анексот на Самоуправната спогодба за здружување на трудот и средствата, долгорочна и деловна соработка во областа на производството, преработката и прометот на млеко за 1983 година, усвоен од Групацијата за производство, преработка и пласман на млекото и млечните производи при Стопанската комора на Македонија, на состанокот одржан на 19. VIII 1983 година и потпишан од оваа Комора.

Согласно со одредбите од чл. 7 ст. 1 од Законот за системот на цените и општествена контрола на цените на производите и услугите („Сл. весник на СРМ“, број 33/80), работниците во основните организации на здружениот труд самостојно, во односите на меѓусебна зависност, поврзаност и одговорност, ги формираат цените на своите производи и услуги, врз основа на дејствувањето на законитостите на пазарот, тргнувајќи од критериумите утврдени со закон, а во согласност со самоуправната спогодба, општествените договори и услугите за стекнување доход утврдени со законот.

Согласно со одредбите од чл. 14 ст. 1 од Законот за пазаришната инспекција („Сл. весник на СРМ“ бр. 40/73 и 6/79), ако пазарниот инспектор при вршењето на надзорот утврди дека прописот не е применет, или е неправилно применет, со решение, ќе нареди да се отстранат утврдените неправилности.

Со оглед на тоа што тужителот, согласно со цитираните одредби од Законот за системот на цените, ги формира цените на своите производи, покрај другото и во согласност со самоуправните спогодби, а имајќи го предвид овластувањето на пазарниот инспектор содржано во цитираните одредби од Законот за пазаришната инспекција да врши контрола за тоа дали правилно се применуваат прописите, овој суд смета дека не е повреден законот на штета на тужителот кога пазарниот инспектор во Г. му наредил највисоката малопродажна цена за белото сирење од овчо млеко со 45% масленост да се формира така што да изнесува до 326 динари, односно колку што било предвидено со Анексот на Самоуправната спогодба.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1911/83 од 21. III 1984 година)

135. Пазарната инспекција не е овластена да им нареди на идните корисници на ПТТ услуги да ги снесат трошоците за приклучување на телефонски број.

Од образложението:

Со оспореното решение на Републичкиот комитет за општостопански работи и пазар — Републички пазаришен инспектор, одбиена е жалбата на Работната организација за ПТТ — сообраќај — ООЗТ — ПТТ С., изјавена против решението на пазарниот инспектор при СО — С. со кое е наредено во рок од 8 дена на лицата на кои е извршен приклучок на нов телефонски број да им се вратат парите наплатени или пресметани како „инсталациони трошоци“.

Со тужба во управен спор Работната организација на ПТТ сообраќај — С. ја оспори законитоста на горното решение со предлог тоа да биде поништено.

Тужбата е основана.

Во образложението на првостепеното решение е наведено дека затоа што тужителот не можел да ја зголеми приклучната такса за приклучок на нов телефонски број од 1.500 на 3.000,00 динари, а со цел приближно да дојде до 3.000,00 динари, прибегнал кон задолжение на заинтересираните лица со инсталациони трошоци, а дотогаш практиката била таква што не се плаќале инсталационите трошоци. Освен приклучна такса, се плаќале и инсталациони трошоци, но само ако се вршело инсталација на нов телефонски приклучок за што се договорало со заинтересираното лице и тие се потпишувале во налогот за работење, а тоа во случајов не било сторено. При ова првостепениот орган смета дека сето тоа било во спротивност со Одлуката за замрзнување на цените на највисокото ниво на цените на сите производи и услуги на ниво од 30. VII 1982 година и дека никој не можел да ја менува цената на приклучната такса, па со тоа што тужителот покрај приклучната такса наплатил и инсталациони трошоци, сакал да ја изигра споменатата Одлука.

Второстепениот орган решавајќи по жалбата на тужителот нашол дека првостепеното решение било законито. Ова затоа што тужителот спротивно на прописите за највисоко ниво на цените — Одлуката за определување на највисоко ниво на цените на сите производи и услуги („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 47/82) и чл. 60 од Законот

за основите на системот на цените и општествената контрола на цените („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 1/80), неовластено ги зголемил цените на ПТТ услугите, па правилно било донесено решение со кое му наложил на тужителот да им ги врати парите на заинтересираните лица на кои им биле наплатени инсталационите трошоци.

Овој суд смета дека образложението на првостепениот орган е нејасно. Имено, не е јасно од каде првостепениот орган заклучил дека не станува збор за инсталациони трошоци, туку за незаконито зголемување на приклучна такса. Оваа нејасност не ја отстранил ни второстепениот орган, иако тужителот укажал на тоа во жалбата.

Судот смета дека доколку станува збор за зголемување на приклучната такса преку износот утврден со Решението за давање согласност за цената на приклучната такса за нов телефонски приклучок во кое е предвидено дека приклучната такса за телефонски приклучок на подрачјето на Општината С. изнесува 1.500 динари, само во тој случај би бил овластен инспекторот да му нареди на тужителот да го врати наплатениот износ преку износот утврден со спомнатото решение.

Доколку станува збор за инсталациони трошоци, во тој случај инспекторот нема никакво овластување да наредува враќање на овие трошоци. Ова затоа што односите во врска со наплатата на инсталационите трошоци имаат имотно-правен карактер, па за споровите настаните во врска со нивната наплата е надлежен да решава редовниот суд.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 216/84 од 14. IV 1983 година)

136. Против решение на пазарен инспектор со кое ѝ се наредува на работна организација да ги врати цените на нивото пред влегувањето во сила на Одлуката за определување на највисоките цени односно на највисокото ниво на цените и за начинот на формирање на цените на производите и услугите од надлежноста на сите општествено-политички заедници, може да се води управен спор.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Со првостепеното решение ѝ се наредува на РО М. од С. да ги врати цените за обука на кандидатите за возачи на нивото од пред 24. XII 1983 година.

На записник пазарниот инспектор на општината Ц. констатирал дека РО М. од С. своите услуги ги наплаќала врз основа на заверен ценовник од 15. XII 1983 година, но дека тие нови цени отпочнала да ги применува од 28. XII 1983 година, затоа што донела одлука за зимски попуст на обука на кандидатите од 28. XII 1983 година.

Според т. 1 од Одлуката за определување на највисоките цени односно на највисокото ниво на цените и за начинот на формирање на цените на производите и услугите од надлежноста на сите општествено-политички заедници („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 68/83), цените на производите и услугите од надлежноста на сите општествено-политички заедници што постоеле според прописите на денот на влегувањето во сила на оваа одлука се сметаат како највисоки цени на

сите производи и услуги и не можат да се зголемат, освен ако со оваа одлука или со посебни прописи на Сојузниот извршен совет не е определено поинаку.

Според т. 20 од истата одлука, одлуката влегува во сила наредниот ден од денот на објавувањето во „Сл. лист на СФРЈ“. Одлуката е објавена на 23. XII 1983 година.

Новиот ценовник за обука на кандидати за возачи на моторни возила е заведен од градската заедница за работи на цените на 15. XII 1983 година.

Од наведеното се заклучува дека на денот на влегувањето во сила на означената одлука на Сојузниот извршен совет во работната организација М. се применувала одлуката за зимски попуст, што всушност значи дека тие цени на услугите што ги прима тужителот постоеле на денот на влегувањето во сила на одлуката на Сојузниот извршен совет. Со оглед на ова, овој суд смета дека во конкретниов случај одлуката на Сојузниот извршен совет не е применета на штета на тужителот.

Што се однесува, пак, до наводот изнесен во одговорот на тужбата дека во смисла на чл. 16 од Законот за пазаришната инспекција тужителот не може да поведе управен спор, овој суд смета дека тој навод е неоснован. Имено, во чл. 16 од Законот за пазаришната инспекција („Сл. весник на СРМ“, бр. 40/73), е предвидено ако организацијата на здружен труд при купување или продавање на стока не се придржува за пропишаната цена, или за друга цена која за неа е задолжителна според важечките прописи, пазарниот инспектор ќе донесе решение за одземање на разликата меѓу цената по која стоката е купена, односно продадена и цената по која организацијата на здружениот труд била должна да ја купи, односно да ја продаде стоката. Со тоа решение ќе се одземе само остварената позитивна разлика во цените. Против конечното решение за примена на таа мерка организацијата на здружен труд не може да поведе управен спор. Во конкретниов случај не станува збор за решение со кое се одзема разликата меѓу цените по која стоката е купена, односно продадена, и цената по која организацијата на здружениот труд било должна да ја купи, односно да ја продаде стоката, туку во прашање е враќање на цените на нивото од пред 24. XII 1983 година, т. е. на нивото пред влегувањето во сила на одлуката на Сојузниот извршен совет.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 462/84 од 18. IV 1984 година)

137. На лице цивилна жртва од војната, независно од тоа што при утврдувањето на ова својство му е утврден инвалидитет од 70⁰/₀, може да му се признае стаж со зголемено траење само доколку кај него постои телесно оштетување од најмалку 70⁰/₀ и тоа да е утврдено во смисла на прописите за пензиското и инвалидското осигурување.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија жалбата на тужителот изјавена против решението на Основната заедница е одбиена како неоснована, а спо-

менатото решение изменето така што е одбиено како неосновано барањето на тужителот да му се признае пензиски стаж со зголемено траење од 12/15 месеци.

Со тужба во управен спор тужителот ја оспори законитоста на тоа решение со предлог да биде поништено.

Тужбата е неоснована.

Од списите по предметот се гледа дека: на тужителот со решение на Центарот за социјална работа во К. му е признато својство на цивилен инвалид од војната по основ на оштетување здобиено како последица на ранување од заостанат воен материјал со 70% инвалидитет за постојано, по претходно прибавено мислење од страна на военолекарската комисија; тужителот барал да му се признае во стаж со зголемено траење времето поминато во работен однос, како на цивилен инвалид од војната; првостепената инвалидска комисија нашла оти кај тужителот постои наглувост и состојба по ампутација на првиот и вториот прст од левата шака кои оболувања повлекуваат телесно оштетување од 40% по глава II под в, т. 17 и 40% по глава VI под т. 5 буква г, од Општествениот договор за Листата на телесните оштетувања („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 40/75). Со наодот на првостепената инвалидска комисија се согласила и второстепената инвалидска комисија.

Согласно со чл. 56 ст. 3 од Статутот на Заедницата за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија („Сл. весник на СРМ“, бр. 8/79), ако постојат две или повеќе телесни оштетувања вкупниот процент се определува на тој начин што на поголемиот процент се додава и тоа: 1) за по 20% за секое натамошно телесно оштетување од VI до I степен (од 50% или повеќе); 2) за по 10% за секое натамошно оштетување од VII и VIII степен (40% или 30%).

Со оглед на тоа што второто оштетување на тужителот е од 40%, првото оштетување треба да се зголеми за 10% така што вкупното телесно оштетување кај него изнесува 50%. Според тоа, правилно е одлучено во управната постапка дека тужителот не ги исполнува условите за признавање во стаж со зголемено траење времето поминато во работен однос како цивилна жртва од војната, предвидени во одредбите од чл. 58 од Законот за основните права од пензиското и инвалидското осигурување, односно со одредбите од чл. 133 од Законот за пензиското и инвалидското осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78).

Судот ги ценеше наводите на тужителот дека процентот на неговото телесно оштетување изнесува 70%, како што било утврдено со решението на Центарот за социјална работа во К., но ги смета за неосновани. Ова затоа што на вакво лице, цивилна жртва од војната, кое работело со полно работно време најмалку 5 години може да му се признае стаж со зголемено траење, само доколку кај него постои телесно оштетување од 70% и тоа да е утврдено од страна на надлежните инвалидски комисии во смисла на Општествениот договор од Листата за телесните оштетувања, независно од тоа што при утврдувањето на својство на цивилна жртва од војната, по тој основ и во таа постапка му е утврден инвалидитет од 70% по претходно прибавено мислење од воено лекарската комисија.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1386/80 од 25. X 1980 година)

138. Брачниот другар на лицето кое се наоѓа на задолжителна воена служба, кој има статус на редовен студент, не може да се смета како лице неспособно за стопанисување и не му припаѓа право на материјално обезбедување.

Од образложението:

Со оспореното решение на Републичкиот секретаријат за здравство и социјална политика во С. во вршење на ревизија, е поништено решението на Центарот за социјална работа, со кое на тужителката ѝ било признато право на материјално обезбедување по основ заштита на членовите на семејствата на лицата на задолжителна воена служба.

Со тужба во управен спор тужителката ја оспори законитоста на горното решение, со предлог тоа да биде поништено.

Судот ја одби тужбата како неоснована, поради следново:

Првостепениот орган сметал дека на тужителката ѝ припаѓа право на материјално обезбедување по основ заштита на членовите на семејствата на лицата на задолжителна воена служба, и покрај тоа што била способна за стопанисување, а поради тоа што била редовен студент на Виша техничка школа и била издржувана од нејзиниот сопруг кој се наоѓал во ЈНА.

Второстепениот орган поништувајќи го првостепеното решение во вршење на ревизија нашол дека вакво право на тужителката не ѝ припаѓа согласно со одредбите од чл. 9 од Законот за заштита на членовите на семејствата на лица на задолжителна воена служба („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 18/76).

Овој суд смета дека правното становиште на второстепениот орган е правилно.

Согласно со чл. 9 ст. 2 т. 1 од Законот за заштита на членовите на семејствата на лица на задолжителна воена служба, неспособни за стопанисување, во смисла на овој закон, се сметаат и членовите на семејствата на хранителите и во следниве случаи: брачниот другар — за време на бременост и породување, или ако има едно или повеќе деца помлади од 15 години, или ако има постаро дете кое се наоѓа на редовно школување или е неспособно за стопанисување.

Со оглед на тоа што не станува збор за случај предвиден во гореспоменатите одредби од законот, односно со оглед на тоа што во случајов статусот на редовен студент на брачниот другар не е предвиден како основ за стекнување право на материјално обезбедување, овој суд смета дека не е повреден законот на штета на тужителката кога со оспореното решение е поништено првостепеното решение и на тужителката не ѝ е признато право на материјално обезбедување поради одење на нејзиниот сопруг во ЈНА.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 169/80 од 5. III 1980 година)

139. Не следуваат права по основ на заштита на членовите на семејството чиј хранител е на задолжителна воена служба доколку барањето за признавање на ваквите права е поднесено по отслужувањето на воената обврска.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Со чл. 1 од Законот за заштита на членовите на семејството на лица на задолжителна воена служба („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 18/76) заради заштита на членовите на семејството чиј хранител се наоѓа на задолжителна воена служба, се утврдуваат нивните основни права, условите за стекнување и постапката за остварување на тие права.

Смислата на оваа законска одредба е во тоа да ги заштити членовите на семејството за времето додека хранителот на семејството се наоѓа на задолжителна воена служба.

Во конкретнава управна работа не е спорно дека тужителката барање за признавање права по цитираниот закон поднела откако нејзиниот сопруг се вратил од служењето на задолжителната воена служба, па тужениот орган не го повредил законот на нејзина штета кога решението на првостепениот орган во вршење на ревизија го поништил и нашол дека тужителката нема право на материјално обезбедување.

При одлучувањето судот ги имаше предвид наводите од тужбата дека ваквите права може да ги оствари и сега кога нејзиниот сопруг се вратил од служењето на воената обврска, бидејќи за времето на неговото отсуство била материјално задолжена, но најде дека се без влијание за одлуката.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 371/81 од 13. V 1981 година)

140. Кога е утврдено дека сопругата на хранителот на семејството не била способна за работа и немала катастарски приход и приход од личен доход, не може да се смета дека таа има сопствени приходи за издржување затоа што хранителот пред заминувањето во ЈНА склучил договор за производство на тутун. Приходот од таквиот договор не може да се смета како редовен приход од претходната година.

О д ю б р а з л о ж е н и е т о :

Правилно нашле органите дека тужителката, како сопруга на хранителот на семејството, била неспособна за работа, со оглед на тоа што имала две малолетни деца помлади од 15 години, но погрешно нашле дека имала сопствени приходи доволно за издржување во смисла на чл. 7 од Законот за заштита на членовите на семејството на лица на задолжителна воена служба („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 18/76), а во врска со чл. 2 ст. 2 и чл. 3 од Законот за заштита на семејството чиј хранител е на задолжителна воена служба („Сл. весник на СРМ“, бр. 44/76).

Согласно со чл. 2 ст. 2 од Законот се смета дека членовите на семејството на хранителот немаат доволно средства за издржување ако немаат личен доход од земјоделска дејност повисок од утврде-

ниот цензус, ако личниот доход од работен однос и други редовни приходи не изнесува повеќе од 400,00 динари по член, односно во конкретниов случај по 1.127,00 динари според одлуката за цензусот. Согласно, пак, со чл. 3 ст. 1 како личен доход од земјоделска дејност се смета катастарскиот приход од претходната година, а согласно со ст. 2 како други редовни приходи се сметаат старосната, инвалидската и семејната пензија, личниот доход од самостојно вршење на стопанска или нестопанска дејност, приход од имот и имотни права, приходи остварени во случај на привремена невработеност и други редовни приходи остварени во претходната година.

Органите утврдиле дека тужителката немала катастарски приход и приход од личен доход, но погрешно нашле дека тужителката располага со други редовни приходи, поаѓајќи од тоа што хранителот пред заминувањето на отслужување на воениот рок склучил договор за соработка во производство на тутун од кој тужителката, според наоѓањето на органите ќе остварела 50.000,00 динари годишно. Според наоѓањето на судот со тоа што бил склучен таков договор не може да се смета дека тужителката има сопствени приходи за издржување, затоа што тоа не е приход, кој може да се смета како редовен приход од претходната година во смисла на чл. 43 ст. 1 од Законот, туку евентуален приход за кој не може однапред да се знае дали во иднина ќе биде остварен и колку ќе биде остварен, особено ако се има предвид природата на таквиот договор.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 1529/82 од 17. X 1982 година)

141. Како редовен приход од личен доход од вршење на самостојна дејност остварен во претходната година не се смета приходот што го остварил хранителот од вршење на таква дејност пред заминувањето на воена служба, туку приходот што го остварува член на неговото семејство од вршење на таква дејност.

Од образложението:

Во постапката пред првостепениот орган било утврдено дека К. Р. на 6. X 1983 година, заминал на задолжителна воена служба. Со првостепеното решение на тужителката и нејзиното малолетно дете родено во 1983 година, им било признато право на материјално обезбедување, како на членови на семејство чиј хранител се наоѓа на задолжителна воена служба.

Второстепениот орган нашол дека не се исполнети условите за признавање на ова право, затоа што членовите на семејството на хранителот располагале со приход од самостојно вршење на стопанска дејност, чиј месечен приход по член на семејство, не сметајќи го хранителот, изнесувал по 5.833,00 динари по член, а како приход го зел приходот што хранителот го остварил од таа дејност во 1982 година, како претходна година и го поништил првостепеното решение.

Судот наоѓа дека правното сфаќање на тужениот орган, според кое остварените приходи од страна на хранителот во 1982 година од вршење на самостојна дејност треба да се сметаат како располагање со доволно средства за издржување на членовите на неговото семејство е погрешно.

Членовите на семејството чиј хранител е на задолжителна воена служба имаат право на материјално обезбедување ако немаат средства за издржување и тоа согласно со чл. 2 од Законот за заштита на семејството чиј хранител е на задолжителна воена служба („Сл. весник на СРМ“, бр. 44/76), ако немаат сопствени средства доволни за издржување од личен доход, од земјоделска дејност, работен однос и други редовни приходи над предвидениот износ на приходи по член на семејството. Според чл. 3 ст. 2 како редовен приход се смета и личниот доход, доходот од вршење самостојна дејност остварен во претходната година. Меѓутоа, според наоѓањето на судот, како редовен приход според оваа одредба не може да се смета приходот што хранителот го остварил во претходната година пред заминувањето на воената служба, туку приходот што го остварува член на семејството од вршење на таква дејност како негов сопствен приход, поради кој не може да се смета дека нема доволно средства за издржување. Остварениот приход од вршењето на самостојна дејност од страна на војникот е само основ за признавање на својство на хранител и не може да се смета дека само поради тој остварен приход членовите немаат право на материјално обезбедување, бидејќи со неговото одење на отслужување на воениот рок тој е спречен да остварува такви приходи.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 512/84 од 3. V 1984 година)

142. И повременото обезбедување на средства од лице кое се наоѓа на задолжителна воена служба, за егзистенција на неговото семејство, влегува во поимот „издржување на семејството“.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со оспореното решение на Републичкиот комитет за здравство и социјална политика е поништено решението на Комитетот за здравство и социјална политика на Општината К, со кое на тужителката С. С. и нејзините деца им е доделено материјално обезбедување по основ заштита на семејството чиј хранител е на задолжителна воена служба.

Со тужба во управен спор тужителката ја оспори законитоста на горното решение, со предлог тоа да биде поништено:

Судот најде дека тужбата е основана.

Првостепениот орган на тужителката и децата И. и З. им призна право на материјално обезбедување, утврдувајќи дека до одењето во ЈНА сопругот на тужителката бил хранител на семејството и дека иако не бил во работен однос, обезбедувал средства, повремено работејќи на имотот на својот татко.

Второстепениот орган во вршење на ревизија, откако ја дополни постапката, го поништил првостепеното решение, бидејќи нашол дека тужителката не ги исполнува условите за признавање на материјално обезбедување предвидени во одредбите од чл. 2 од Законот за заштита на членовите на семејството на лицата на задолжителна воена служба („Сл. лист на СФРЈ“, број 18/76). Имено, органот нашол дека нејзиниот сопруг не обезбедувал постојани средства

за егзистенција на членовите на неговото семејство, а тоа што работел три месеци во годината во летниот период не можело да се смета за континуирано обезбедување на средства.

Овој суд смета дека второстепениот орган погрешно го применил материјалното право и погрешно ги толкувал одредбите од чл. 2 од споменатиот закон кога го поништил првостепеното решение, поради следново:

Во чл. 2 од споменатиот закон е предвидено дека хранител на членовите на семејството, во смисла на овој закон, се смета лице кое ги издржувало членовите на своето семејство до денот на стапувањето на задолжителна воена служба или обврската за издржување настапила во текот на задолжителната воена служба (во натамошниот текст: хранител).

Правното становиште на тужениот орган дека повременото обезбедување на средства не може да претставува основ за признавање својството на хранител е неправилно. Судот смета дека поимот обезбедување средства за издржување како услов за признавање својство на хранител, треба да се сфати пошироко и дека треба да се смета за хранител на семејството и лице кое не било во работен однос пред одењето во ЈНА, ако засновало семејство и обезбедувало средства за семејството без оглед на тоа дали тие средства биле доволни за целосно или за делумно издржување. Со оглед на карактерот на материјалното обезбедување, кое претставува соодветна помош на семејството, судот смета дека и повременото обезбедување на средства влегува во поимот издржување на семејството.

(Пресуда на Врховниот суд на Македонија, У. бр. 491/84 од 16. V 1984 година)

СТОПАНСКО ПРАВО

МАТЕРИЈАЛНО И ПРОЦЕСНО СТОПАНСКО ПРАВО

1. Се смета дека е склучен договор за купопродажба помеѓу странките со прифаќање на писмената понуда под условите содржани во понудата, следствено и по однос на висината на каматната стапка — чл. 32 од Законот за облигационите односи.

Предмет на спорот е пресметана камата по стапка од 12% Тужениот го признал тужбеното барање во висина на 8% пресметана камата оспорувајќи го за 4% камата со оглед на тоа што помеѓу странките не била договорена каматна стапка од 12%.

Првостепениот суд го уважил тужбеното барање и во оспорениот дел, од причини што утврдил дека пресметаната камата — предмет на спорот, произлегува од парично побарување на тужителот на име купопродажна цена од склучен договор за купопродажба со тужениот, откако претходно од тужениот била прифатена писмената понуда дадена од тужителот во која меѓу другото било утврдено во случај на доцнење на плаќањето да се засметува камата по стапка од 12%.

Од образложението:

Стопанскиот суд на Македонија ја потврди првостепената пресуда со образложение дека помеѓу странките не е спорно оти тужениот со порачка — изјава бр. 108, 109, 110, 111 и 112 нарачал стока од тужителот. Со наведените порачки заверени со потпис и печат на тужениот тој бара од тужителот да му продаде стока наброена во спецификацијата на самата порачка. Во порачките — изјавите во графата „начин и услови на плаќање“ наведено е дека плаќањето е во законски рок од 15 дена со вирман или 45 дена со меница — валута во рок од 30 дена, а потоа да се засметува 12% камата. Понудите, односно порачките — изјавите ги примил тужителот, во целост ги прифатил и му ја испорачал договорената стока на тужениот. При вакви неспорни факти првостепениот суд правилно го применил материјалното право, кога сметал дека тужениот е должен да му плати 12% камата на тужителот за ненавремено плаќање на долгот, бидејќи помеѓу странките е склучен писмен договор за купопродажба на стока, во кој е договорена 12% камата за ненавремено плаќање на долгот. Имено, во смисла на чл. 32 од Законот за облигационите односи наведените порачки имаат карактер на договор, така што доколку се прифатат, би можело да се склучи договор за купопродажба. Таквите понуди тужителот ги прифатил бидејќи стоката што била предмет на понудата — тужителот му ја доставил на тужениот — чл. 39 ст. 2 од Законот за облигационите односи. Со прифаќањето на понудата од страна на тужителот договорот помеѓу странките е склучен, бидејќи во понудата, покрај другото, било наведено дека туже-

ниот се согласил да плати 12% камата, доколку долгот не го плати навреме, а тоа тужителот го прифатил, затоа првостепениот суд правилно смета дека помеѓу странките постои писмен договор за купопродажба во кој покрај другото е договорена висина на стапката на затезна камата од 12%.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 795/83 од 1. IX 1983 година)

2. Одлуката за стапката на затезна камата на СИС ќе се примени и на парично побарување по основ надоместок на штета, доколку штетата настанала при исполнување на договор во стопанството.

Од образложението:

Првостепениот суд, бидејќи во случајов станува збор за штета, а не за барање кое произлегува од договорите во стопанството смета дека зголеменото тужбено барање по однос на висината на каматната стапка на затезна камата од 25 и 35% е неосновано, поради тоа што тужителот имал право само на камата по стапка од 8%, па поради тоа тужбеното барање го одбил во овој дел како неосновано.

Со заземањето на ваквото стојалиште првостепениот суд погрешно го применил материјалното право, од причини што штетата е причинета во реализација на договор за превоз, а договорот за превоз претставува договор во стопанството во смисла на чл. 25 ст. 2 од ЗОО. Затоа доверителот, според Одлуката на СИС за висината на стапката на затезна камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82 и бр. 40/83) има право на камата по стапка од 25 и 35% и тоа на камата по стапка од 25% сметано од 20. VII 1982 година до 29. VII 1983 година и 35% од 30. VII 1983 година до исплатата.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 138/84 од 13. XII 1984 година)

3. Писмено кое ги содржи сите елементи од договор за купопродажба и е потпишано од двете странки ги обврзува договорните странки и по однос на договорената стапка на затезна камата од 12% без оглед на тоа што тоа писмено е назначено како „порачка“.

Од образложението:

Првостепениот суд зазел стојалиште дека договорните страни од договорот за купопродажба не постигнале согласност за висината на стапката на затезната камата од 12%, со оглед на тоа што ваквата одредба била предвидена во „порачка“ во која, покрај другото, биле содржани сите елементи на договор за купопродажба и е потпишана од двете страни.

Второстепениот суд ја уважил жалбата на тужителот со следново образложение:

Погрешно е стојалиштето на првостепениот суд дека не постои договор помеѓу странките каматната стапка за испорачената стока по сметката да изнесува 12%, до што е дојдено поради тоа што погрешно ја оценил порачката. Имено, со оглед на тоа што порачката не е еднострана изјава од нарачувачот на стоката, туку е пот-

пишана од двете договорни страни и во неа се содржани сите елементи од договорот за купопродажба и, меѓу другото, е договорено доколку се доцни со плаќање на купопродажната цена да се засметува камата по 12⁰/₀, произлегува дека наведеното писмено всушност претставува заклучница за предметната купопродажба, а меѓу другото, е постигнат и договор за висината на каматната стапка од 12⁰/₀.

Со оглед на тоа што првостепениот суд утврдил дека тужениот ја примил нареданата стока, а стасаната обврска за плаќање на купопродажната цена не ја исполнил, тужителот има право на затезна камата по стапка од 12⁰/₀ на главницата од денот на стасаноста на побарувањето утврдено од страна на првостепениот суд до денот на плаќањето.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 16/82 од 9. II 1982 година)

4. Булдожерот не може да служи за превоз на лица или товари и исклучиво служи за вршење на операциите како градежна машина. Поради тоа не може да му се даде третман на моторно возило во смисла на чл. 51 од Законот за основите на системот за осигурување на имоти и лица, па не подлежи на задолжително осигурување од одговорност за штета спрема трети лица. Следствено на ова причинетата штета при работата со булдожерот оштетениот треба да ја остварува во согласност со чл. 154 ст. 2, чл. 170 ст. 1 и чл. 174 од Законот за облигациони односи.

По регресен спор заведен од Заедницата за осигурување на имоти и лица против ООЗТ сопственик на булдожерот со која била причинета штетата на осигуреното возило кај тужителот, првостепениот суд зазел стојалиште дека булдожерот треба да се третира како возило на моторен погон во смисла на чл. 51 од Законот за основите на системот на осигурување имоти и лица и дека спаѓа во групата на возила кои мора да бидат осигурени од одговорност за штета спрема трети лица, па тужбеното барање го уважил.

Од образложението:

Кога се има предвид дека станува збор за градежна машина и не може да има друга намена — за превоз на лица или товари, и притоа не подлежи на задолжителна регистрација, овој суд стои на стојалиште дека булдожерот не спаѓа во групата на моторни возила во смисла на чл. 51 од Законот за основите на системот за осигурување на имоти и лица.

Поради тоа, при повторното судење првостепениот суд ќе треба точно да го утврди односот помеѓу странките во врска со настанатата штета причинета на трето лице со основно средство на тужениот управувано од негов работник, а која штета ја исплатил тужителот да утврди дали булдожерот како основно средство на тужениот или во склопот на објектот во изградба бил осигурен кај тужителот и од кои ризици; и врз чиј товар крајно треба да падне причинетата штета. Притоа судот треба да ги има предвид и одредбите од чл. 154 ст. 2 и чл. 174, односно од чл. 170 ст. 1 од Законот за облигациони односи, а во врска со одговорноста на тужениот за причинетата штета.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 546/82 од 5. VIII 1982 година)

5. Кога работата се врши под организација и надзор на тужителот а со средства за работа — вилушкар на тужениот и со работник на тужениот, тужениот не одговара за надоместок на штета според чл. 170 од Законот за облигационите односи.

Од образложението:

Од изведените докази првостепениот суд утврдил дека помеѓу странките бил склучен договор тужениот да му стави на располагање на тужителот вилушкар со работник — возач за тужителот со нив да изврши одредена услуга, под свој надзор. Тужениот ја извршил својата обврска и на тужителот му ставил на располагање исправен вилушкар со исправни кочници што во текот на постапката било утврдено, а исто така и возачот бил обучен за ракување во вилушкарот. Бидејќи работата се одвивала по упатствата и надзор на работници од тужителот, тужениот не може да биде одговорен според чл. 170 од Законот за облигационите односи, затоа што овој законски прописи зборува за штетата што работникот при работата или во врска со работата ќе му ја предизвика на трето лице, но тоа претпоставува работата да се одвивала под непосредна организација и надзор на тужениот, што овде не е случај. Штом работник работел по упатства и налог на работниците од тужителот, штетните последици од тоа ќе ги сноси тој затоа што превозот се вршел во посебни услови — тесна уличка и затоа што поради невнимание на работниците на тужителот навреме да го предупредат ракувачот на машината за пречката што се наоѓала зад него, настанала штета, па за таа штета не може да биде одговорен тужениот. Тужениот одговара за надоместок на штета во смисла на чл. 170 од ЗОО, ако зел обврска да изврши одредена услуга со свои средства и работна сила и со своја организација, што овде не е случај.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 536/81 од 3. IX 1981 година)

6. Корисникот на превозот има право со тужба да бара да му биде надоместена штетата причинета со оштетување или губење на предметите при превозот, што биле осигурени и од осигурителната организација и од превозникот како солидарни сопарничари.

Предмет на спор е надоместок на штета причинета при превоз, на стока. Превозот го вршел првотужениот ЖТО ООЗТ Сообраќаен погон Скопје, а оштетената стока била осигурена кај второтужениот со генерална полиса за осигурување на пратки во внатрешен транспорт.

Првостепениот суд го уважил тужбеното барање на тужителот спрема првотужениот — превозникот и го задолжил да му ја надомести штетата на тужителот. Тужбата спрема второтужениот ЗОИЛ „Македонија“ филијала Битола ја отфрлил поради недозволеност на солидарно сопарничарство. Првостепената пресуда ја обжалил само првотужениот.

Од образложението:

Стопанскиот суд на Македонија, одлучувајќи по жалбата на првотужениот, покрај другото наведува:

Предмет на оценка на овој суд беше и жалбениот навод на првотужениот дека првостепениот суд погрешил кога ја отфрлил тужбата спрема ЗОИЛ „Македонија“ — филијала Битола поради недозволеност на солидарно сопарничарство. Овој суд го дели мислењето на жалителот дека согласно со чл. 196 ст. 1 т. 2 од ЗПП и двајцата тужени можеле да бидат сопарничари во спорот, па првостепениот суд погрешил кога го донел решението под став II од диспозитивот. Во случајов обврските на тужените произлегуваат од фактичка и правна основа, бидејќи се засновуваат врз ист настан. Меѓутоа, со оглед на тоа што тужителот кој бил единствено овластен да ја обжали одлуката не вложил жалба, таа останува неизменета.

Од друга страна жалителот не го губи правото во посебна постапка да го остварува своето право спрема ЗОИЛ „Македонија“ — филијала Битола по однос на причинетата штета, што е предмет на овој спор.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 720/81 од 20. XI 1981 година)

7. Во спор поведен против превозникот по склучен договор за превоз во железничкиот сообраќај за надоместок на штета на пратката настаната поради пропусти при пакувањето извршено од страна на испраќачот, не може да се примени одредбата од чл. 658 ст. 2 од Законот за облигациони односи поради тоа што со Законот за договорите за превоз во железничкиот сообраќај („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 2/74) ова прашање е регулирано поинаку.

Од образложението:

Првостепениот суд утврдил дека дошло до оштетување на пратка при превоз во железничкиот сообраќај како последица на пропусти при пакувањето извршено од страна на испраќачот, но превозникот не му обрнал внимание на испраќачот на сторените недостатоци при пакувањето. Поради тоа нашол дека е основано регресното барање на осигурителната организација, која штетата по договор за осигурување на стока при превоз ја исплатува на приемачот на стоката, па превозникот е задолжен со утужениот износ согласно со чл. 658 ст. 2 од Законот за облигационите односи

Второстепениот суд ја преиначи првостепената пресуда, одбивајќи го тужбеното барање како неосновано.

Првостепениот суд според наоѓањето на овој суд погрешно го применил материјалното право од одредбите од ЗОО. Ова од причини што одредбите од ЗОО од глава XIV — Превоз се применуваат на сите видови на превози, ако со Законот за одделни видови на превоз не е поинаку одредено — чл. 652 од ЗОО. За односите што ги регулира одредбата од чл. 658 од ЗОО, по однос на штета во превоз и однос испраќач — примач, како и однос на приемачот и трети лица, поинаку тие односи се регулирани со посебниот Закон за договори за превоз во железница, па во конкретниов случај доаѓа до примена на материјалните одредби од овој закон.

При правилно утврден битен факт дека до штетата е дојдено поради неправилен утовар, а утоварот е вршен од испраќачот, дека тужителот се јавува со регресно барање од правото на неговиот осигу-

гуреник — примачот на стоката, барањето на тужителот спрема тужениот е неосновано, бидејќи согласно со чл. 68 ст. 1 т. 3 од Законот на договорите за превоз во железничкиот сообраќај, тужениот како превозник се ослободува од одговорноста за оштетување на предмети во текот на превозот, ако до штетата е дојдено поради неправилен утовар што го вршел испраќачот.

Тужителот, како оштетен, своето побарување може да го оствари од испраќачот кој за конкретниот случај е одговорен за штета, согласно со чл. 54 од истиот закон.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1114/84 од 22. X 1984 година)

8. Со задолжително осигурување на тракторот од одговорноста спрема трети лица, се покриваат сите ризици во врска со неговата употреба, а не само во сообраќајот.

Од образложението:

Првостепениот суд во конкретниот случај погрешно зазел становиште и погрешно ја толкувал одредбата од чл. 51 ст. 1 од Законот за основите на системот на осигурување на имоти и лица, кога примил дека според горната одредба, тракторот не претставувало моторно возило, бидејќи и не бил регистриран и бил наменет само за работа, а не и за превоз, па затоа тужениот немал обврска да ги надомести трошоците за лекување на осигуреникот на тужителот Ратка Димитриевска.

Според наоѓањето на овој суд одредбата од чл. 51, а во врска со чл. 44 и 55 од Законот за основите на системот за осигурување на имот и лица („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/70) треба да се толкува така што во смисла на горните одредби тужениот, како осигурувач, е одговорен за штетите предизвикани на трети лица со употреба на тракторот и со употребата на таквиот трактор бил покриен ризикот со задолжително осигурување во сообраќајот. Ова затоа што треба да се подразбира дека законскиот израз „употреба на моторно возило“ се однесува за секаква употреба, а не само во сообраќајот, и дека со осигурувањето треба да бидат покриени сите ризици во врска со употребата на тракторот. Затоа, пак, е предвидено задолжително осигурување за одговорност спрема трети лица, имајќи го предвид високиот степен на опасност за трети лица поради движењето и употребата на моторните возила, а со тоа и на тракторот. Поради изнесеното, следуваше жалбата на тужителот да се уважи, а обжалената пресуда да се преправи и тужениот да се задолжи да му го надомести на тужителот на име надоместок на штета утужениот износ од 1.017,65 динари, како и да му ги надомести стварните трошоци од 225,00 динари сторени во првостепената и второстепената постапка.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 549/81 од 21. IX 1981 година)

9. ЗОИЛ е одговорен за надоместок на штета причинета на негова територија на странско возило со непрописно возење од непознат возач.

Од о б р а з л о ж е н и е т о :

Неспорно е помеѓу странките дека штетата во случајов била предизвикана од непознато моторно возило, поради што во смисла на одредбите од чл. 55 од Законот за основите на системот на осигурување на имот и лица („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/76), истата должен да ја надомести штетата е тужениот. Тужителот, како осигурувач, на оштетените им го исплатил спорниот износ што се однесува на име осигурување од последици на несреќен случај, иако тоа била обврска на тужениот според цитираниот закон.

Првостепениот суд смета дека тужителот во ваков случај не е активно легитимиран за истакнување на регресно побарување спрема тужениот, бидејќи тоа право им припаѓа на корисниците на осигурувањето.

Меѓутоа, неспорно е дека тужителот им платил на корисниците на осигурување, па во ваквите случаи по исплатата на надоместокот од осигурувањето врз осигурувачот — тужителот преминуваат до висината на исплатениот надоместок сите права на осигуреникот спрема лицето одговорно за штета. Тоа значи дека тужителот како осигурувач има право на суброгација спрема тужениот. За правото на суброгација на осигурувачот — тужителот не е потребна согласност на одговорното лице — тужениот. За конституирање на ова право потребно е да му е исплатен надоместокот на осигуреникот по основ на осигурување и да постои одговорност на трето лице за причинетата штета. Како што е веќе кажано, тужителот го исплатил надоместокот за спорниот износ, а обврската на тужениот во случајов произлегува од чл. 55 од наведениот закон, па со моментот на исплатата на надоместокот на осигуреникот, осигурувачот — тужителот стапува во правна положба што дотогаш осигуреникот ја имал спрема тужениот.

Бидејќи исклучиво виновен за настанување на штетата, во случајов е возачот на непознатото моторно возило, а спорниот износ е висината што тужителот му ја исплатил на осигуреникот, тужениот има обврска на тужителот да му го плати тој износ, за кој имал обврска да му го плати на осигуреникот на тужителот. Бидејќи вината е целосно на страната на непознатото моторно возило, обврската целосно паѓа на товар на тужениот.

Во случајов се решава по барањето на странското лице за настанатата штета на територијата на Југославија, па бидејќи постои законски реципроцитет, т.е. според законодавството во Белгија и државјаните на Југославија во ваков случај би ги имале истите права, во таа смисла не постои пречка на тужителот да му биде надоместен спорниот износ.

По однос на каматата барањето на тужителот е основано. Каматата стасува од моментот на настанувањето на штетата за тужителот, т.е. откако им извршил исплата на осигурениците, но бидејќи

тужителот ова барање го поставил сметано од 17. II 1977 година, овој суд од тој момент му досудил камата од 8%, иако плаќањето е извршено порано.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 107/82 од 15. III 1982 година)

10. ЗОИЛ има право на регрес за исплатена нематеријална штета на оштетените, иако моторното возило на тужениот не било осигурено, а потпаѓа под задолжително осигурување од одговорност спрема трети лица.

Од образложението:

Не е точен жалбениот навод на тужениот дека нема обврска на страната на тужениот да ја плати сумата од 12.000,00 дин. на име регрес од платената нематеријална штета, само поради фактот што возилото не било осигурено. Според наоѓањето на овој суд, првостепениот суд правилно зазел правно становиште кога нашол дека тужителот во случајов има право на регрес, имајќи ја предвид одредбата од чл. 29 од Законот за осигурување на имоти и лица („Сл. весник на СРМ“, бр. 36/77), бидејќи станува збор за задолжително осигурување на возилата во сообраќајот. Тужениот бил должен да го осигурува предметното возило со кое е предизвикана несреќата, така што тужениот не може да биде ослободен од обврската за плаќање на сторената штета. Затоа тужбеното барање на тужителот и по основ, и по висина се јавува како основано

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 535/80 од 9. IX 1980 година)

11. Побарувањето на заедницата за здравство и здравствено осигурување за надоместок на штета причинета на нејзините фондови со повредување на нејзин осигуреник во текот на 1979 година ќе се разреши согласно со одредбите од Законот за здравствено осигурување и задолжителни видови на здравствена заштита на населението („Сл. весник на СРМ“, бр. 24/73) со што е исклучена примената на одредбите за надоместок на штета од Законот за облигациони односи. Непостоењето на писмена потврда дека работникот е обучен за работа на одредена машина, не може да се припише во крајно невнимание на страната на ОЗТ за телесно оштетување на работник при работа со таа машина, доколку тој на тоа работно место со успех работи долг временски период.

Од образложението:

Првостепениот суд го уважил тужбеното барање за надоместок на штета причинета на фондовите на заедницата заради лекување на нејзиниот осигуреник повреден при работсње на машина за извлекување на арматурата со оглед на тоа што оваа машина претставува средство со зголемена опасност од чл. 154 ст. 2 од Законот за облигациони односи, и со оглед на тоа што немало писмена потврда дека работникот е обучен за работа со ваква машина. Одговорноста на ОЗТ е заснована врз чл. 170 ст. 1 од Законот за облигациони односи.

Второстепениот суд не го прифати стојалиштето на првостепениот суд, со следново образложение:

Правото на тужителот да бара да му се надомести штетата причинета на неговите фондови произлегува од законските прописи од чл. 130-б и и чл. 130-в од Законот за изменување и дополнување на Законот за здравствено осигурување и задолжителни видови на здравствена заштита на населението („Сл. весник на СРМ“, бр. 24/73) и тоа доколку е сторена намерно, од крајно невнимание, односно поради непреземање заштитни мерки. Поради ова, при постоење на посебен закон со кој е регулирана оваа материја, нема место за примена на општата одредба од чл. 170 ст. 1 од Законот за облигациони односи.

Имајќи ги предвид цитираните законски одредби, судот требало да утврди дали при работењето на машината за извлекување на арматурата повредениот работник имал заштитни средства, како и тоа дали до повредувањето дошло поради преземањето намерно дејствие, или е како последица на крајно невнимание, односно дали повредениот работник бил обучен за работење на предметната машина.

Во записникот за увид на лице место е констатирано дека пред повредувањето работникот бил 6 години во работен однос кај тужениот, но не и на кое работно место, а дека не постоел писмен доказ за тоа дека бил обучен за работа на предметната машина. Повредениот работник распрашан во својство на сведок не појаснува точно на кое работно место работел пред повредувањето. Поради ова при повторното судење првостепениот суд ќе треба да прибави решение за распоред на работното место за повремениот работник и да утврди колку време пред повредувањето самостојно ги извршувал работните задачи на предметната машина. Доколку, пак, друго лице тоа го правело, зошто на критичниот ден тој работел на машината. Според тоа да ги цени сите околности и да заклучи дали работникот ги извршувал доволно долго работните задачи од работното место на кое се повредил, за да се земе дека целосно бил обучен за извршувањето на тие работни задачи, без оглед на тоа што не поседува и писмена потврда за извршена потребна обука. Исто така да оцени дали до повредувањето на работникот дошло поради крајно невнимание од страна на тужениот.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 428/82 од 8. VI 1982 година)

12. ОЗТ ги презела потребните заштитни мерки при поправка на работна машина: ја исклучила машината од струјното коло; го обезбедила местото од пристап на вработените и други лица; довела стручно лице да изврши поправка на машината, поради тоа не е одговорна за штетата призната на фондовите на заедницата за здравство и здравствено осигурување за лекување на одговорниот работник кој бил задолжен за обезбедување на местото.

Спорот е поведен по основ надоместок на штета од Заедницата за здравство и здравствено осигурување причинето на нејзините фондови со исплата на болнички трошоци за нејзин осигуреник кој бил

повреден при поправка на работната машина на неговото работно место. Првостепениот суд го уважил тужбеното барање и ја задолжил организацијата на здружениот труд каде што бил вработен осигуреникот на тужителот штетата да му ја надомести на тужителот, наоѓајќи дека не биле преземени потребните заштитни мерки при поправката на машината.

Стопанскиот суд на Македонија ја преиначи првостепената пресуда и тужбеното барање го одби како неосновано.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд правилно утврдил дека откако бил констатиран дефектот на машината „могул“ веднаш биле преземени мерки за нејзино поправање, со тоа што било повикано квалификувано лице — бравар, задолжен за одржување на машините, а повредениот Нешиќ Стојадин, како шеф на смена од своја страна презел заштитни мерки за безбедно и непречено да се изврши поправка на машината, на тој начин што пред сè од непосредна близина биле отстранети сите работници што работеле на машината и во нејзина близина а машината била исклучена од струјното коло. На ваков начин, според наоѓањето на овој суд од страна на тужениот во критичниот момент биле преземени потребните заштитни мерки со цел при поправката на машината да не дојде до несакани последици, т.е. до повредување на работниците. Имено, машината била исклучена од струјното коло, местото обезбедено, а поправката на машината доверена на квалификувано лице. Повредениот Нешиќ Стојадин со оглед на работното место на кое бил распореден — шеф на кујната, е тој што бил должен и кој што ги презел заштитните мерки од името на РО при поправката на машината. Од своја страна тој требало да се грижи во времето на поправката никој од работниците да не се доближува до машината, сè додека таа не се доведе во исправна состојба. Следствено на тоа тој требало да знае дека тоа се однесува и за него самиот и не требало да приоѓа до машината, уште помалку со рака да отстранува туѓи тела од запчаниците на електромоторот.

Поради вака утврдената фактичка состојба, според наоѓањето на овој суд, првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога нашол дека до причинување штета на фондовите на тужителот дошло поради тоа што од страна на тужениот не биле преземени задолжителните мерки за заштита при работа во смисла на чл. 103-в од Законот за измена и дополнување на Законот за здравственото осигурување и задолжителни видови на здравствена заштита на населението, бидејќи до повредување на осигуреникот на тужителот дошло по исклучиво невнимание од повредениот. Со оглед на тоа што тужениот не може да биде одговорен за причинетата штета во смисла на чл. 130-в од цитираниот закон, произлегува дека тужбеното барање е неосновано.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 657/83 од 8. VII 1983 година)

13. При постоење на посебен закон од областа на пензиското и инвалидско осигурување со кој е регулирано и прашањето за надоместок на штета сторена со исплата по основ на инвалидско и пензиско осигурување во врска со инвалидното и телесно оштетување или смрт на осигуреникот, исклучена е примената на одредбите од Законот за облигационите односи за одговорност за штета од опасни предмети.

Од образложението:

По спор за надоместок на штета причинета на фондовите на СИЗ за пензиско и инвалидско осигурување со повредување на негов осигуреник при работење со работни машини, против ОЗТ во која осигуреникот на тужителот бил вработен, првостепениот суд нашол дека предметната работна машина претставува опасен предмет во смисла на чл. 174 ст. 1 од ЗОО, па го уважил тужбеното барање. Второстепениот суд не го прифатил ова стојалиште поради следново:

Судот настанатиот однос помеѓу странките го разрешил согласно со одредбите за надоместок на штета од Законот за облигационите односи при постоење специјален закон во областа на пензиското и инвалидско осигурување со кој што оваа материја е посебно регулирана. Имено, согласно со чл. 191 од Законот за пензиско и инвалидско осигурување („Сл. весник на СРМ“, бр. 39/78) предвидено е дека кога штетата е сторена со исплата по основ на инвалидското и пензиското осигурување во врска со инвалидното телесно оштетување или смрт на осигуреникот, предизвикани со противправно дејствие или со пропуштање, постои обврска за надоместок на штета.

При ваква законска регулатива, не може да се прифати одговорност на тужениот по принцип на објективна одговорност, па при повторното судење, првостепениот суд ќе треба да утврди како дошло до повредување на осигуреникот на тужителот, за која цел како доказ ќе изврши увид во предметот на Основниот суд на здружен труд — Скопје РО бр. 82/79. По тој предмет е извршено вештачење. По потреба да изведе и други докази, а посебно да утврди: на кое работно место бил распореден повредениот работник; дали во делокругот на неговото работење спаѓа ракување и поправка на паусман машина; дали местото од каде се вклучува машината во работа било обезбедено или имале слободен пристап и други лица во кој домен спаѓа работењето со паусман машината. Сево ова е потребно за да се утврди и да се согледа дали за повредувањето на осигуреникот на тужителот е одговорен тужениот, согласно со чл. 191 од Законот за пензиско и инвалидско осигурување, односно дали на страна на тужениот стои дејствие на пропуштање во поглед на обученост на повредениот за ракување со машината во работа од неовластени лица на работникот или е последица на отсуство на должниот надзор во работењето.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 175/83 од 14. III 1983 година)

14. Доколку примачот на телеграмата, иерати тоа што не му била врачена, претрпел штета со тоа што бил задолжен со лежарина заради ненавремен истовар на пристигнатата вагонска пратка, ПТТ организацијата е должна да му ја надомести причинетата стварна штета на примачот, доколку во рокот од чл. 55 од Законот за поштенски, телеграфски и телефонски врски поднел навремена рекламација поради неврачување на телеграмата.

Од образложението:

Одлучувајќи по спорот за надоместок на штета причинета поради неврачување на телеграмата со која тужителот бил известен за пристигнувањето на вагонската пратка, а која штета се состои од платена лежарина поради ненавремен истовар на вагонската пратка, првостепениот суд делумно го уважил тужбеното барање, па на тужителот му досудил 168 дин. кој износ претставува двоен износ на утврдениот петократен износ од паричната вредност на испорачаната телеграма, согласно со чл. 87 и 88 од Законот за ПТТ услуги.

Стопанскиот суд на Македонија ја укина првостепената пресуда поради нецелосно утврдена фактичка состојба со изразено стојалиште дека тужителот во согласност со чл. 53 од Законот за ПТТ услуги, испраќачот на телеграмата, или друго овластено лице имаат право да им се надомести од ПТТ организацијата стварната штета доколку таа е сторена од крајно невнимание, и доколку рекламацијата е поднесена во рок од 3 месеци од денот на предавањето на телеграмата, согласно со чл. 54 од Законот за ПТТ услуги.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1062/82 од 15. I 1982 година)

15. Водостопанската организација нема правен основ да бара да ѝ се надомести штетата што претставува парична противвредност на одредена кубатура техничка дрвна тополова маса, поради тоа што со предвременно сечење на засадените тополови стебла како заштита од ерозија при изградба на далновод е спречено да се постигне техничка зрелост на стеблата, доколку со сечењето на стеблата не дошло до предизвикување на ерозија.

Од образложението:

Водостопанска организација повела спор против Електростопанската организација за надоместок на штета што се состои во противвредност на одредена кубатура техничка дрвна тополова маса, со оглед на тоа што поради изградба на далновод дошло до предвременно сечење на засадени тополови стебла како заштита од ерозија, а со тоа било спречено стеблата да достигнат техничка зрелост.

Првостепениот суд го одбил тужбеното барање од причини што сечата е извршена согласно со одредбите од Правилникот за технички нормативи за изградба на надземни електроенергетски водови, па останува вина на страната на тужениот, а не постои ниту штета, бидејќи се бара противвредност на дрвна маса која не постоела во времето на сечата.

Второстепенниот суд ја потврди пресудата, со следново образложение:

Се поставува прашање дали прирастот на стеблата што биле засадени како заштита од ерозија, а кои требало да бидат исечени, претставува штета во смисла на чл. 94 од Законот за водите („Сл. весник на СРМ“, бр. 6/81) во согласност со кој на тужителот му е дадено право да бара да му се надомести сторената штета во случај на предизвикување на ерозија. Имено, согласно со овој пропис организациите на здружениот труд, граѓанските правни лица и граѓаните, кои со својот однос, со неправилна обработка на површините или некое друго дејствие создаваат ерозија, се должни на своја сметка да преземат заштитни мерки за спречување на ерозијата и да ги надоместат направените штети. При ваква состојба единствено доколку со преземеното дејствие од тужениот при изградба на далноводот, што минува над реката Струмица чии брегови се заштитени од ерозија со садење на тополови стебла, со сечење на стеблата ќе се предизвика ерозија, во тој случај согласно со овластување од чл. 94 од Законот за водите, тужителот ќе се здобие со право да бара надоместок на штета доколку е причинета. Во случајов со дејствие на тужениот не е предизвикана ерозија, па поради тоа не постои ниту штета во смисла на овој законски пропис. Поради тоа првостепенниот суд правилно нашол дека тужбеното барање е неосновано.

(Пресуда на Стопански суд на Македонија, Пж. бр. 748/82 од 10. IX 1982 година)

16. Решението за присилно порамнување претставува извршна исправа но само за правата и обврските утврдени во него, па наплата на каматата извршена надвор од оваа извршна исправа претставува неосновано збогатување.

Од образложението:

Фактичката состојба меѓу странките не е спорна. Имено, тужениот барал извршување врз основа на решение за присилно порамнување ПП. бр. 4/77 од 29. VI 1977 година и со решение И. бр. 5785/79 тужениот го наплатил спорниот износ на име камата за ненавреме платениот долг утврден со решението за присилно порамнување, сметано од истекот на рокот до кога тужителот требало да го плати долгот па до неговата фактичка исплата.

Исто така не е точен жалбениот навод за погрешна примена на материјалното право, бидејќи судот во извршната постапка може да спроведе извршување врз основа на извршна исправа и во границите на правото утврдено во неа — чл. 42 од ЗИП. Решението за присилно порамнување претставува извршна исправа, но само за права и обврски утврдени во него, т.е. за долгот утврден според условите за присилно порамнување, но без каматни трошоци. Затоа наплата на каматата извршена надвор од оваа извршна исправа претставува неосновано збогатување, па затоа правилно постапил првостепенниот суд кога го задолжил тужениот да го врати спорниот износ со кој неосновано се збогатил со камата и трошоци.

Од ова не треба да се заклучи дека тужениот немал право на камата за побарувањето утврдено со решението за присилно порамнување од истекот на рокот во кој тужителот требало да го изврши

чинењето и да го плати утврдениот долг па до времето кога фактички го платил, но за тоа тужениот требало да издејствува извршна исправа.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 361/80 од 10. V 1980 година)

17. Во моментот кога продавачот е свесен дека не е во состојба во висина на однапред уплатениот износ да изврши испорака на договорена стока отпаднал основот за натамошно држење на средствата и тој станува несовесен држател на дел од средствата што не може да ги покрие со испорака на стока. Од тој момент купувачот има право да бара враќање на паричните средства со затезна камата.

Тужителот, како купувач, однапред уплатил одреден износ пари како купопродажна цена за одредено количество пченица. Продавачот испорачал дел од стоката, а другото количество не го испорачал бидејќи немал повеќе пченица. Тужителот повел спор за враќање на преостанатите парични средства и тие му биле платени во тек на спорот. Тужбеното барање за затезната камата е одбиено како неосновано од причини што тужителот доброволно однапред извршил плаќање на купопродажната цена и поради тоа што не бил повикан да му ги врати преостанатите пари.

Второстепениот суд најде дека тужбеното барање за затезната камата е основано од моментот кога тужениот станал несовесен држател на парите.

Од образложението:

Бидејќи својата обврска за продавање на пченицата што е предмет на купопродажбата тужениот само делумно ја извршил за противвредност од 1.655.421,00 дин., заклучно со 22. I 1981 год., а потоа друга испорака не извршил, во согласност со чл. 210 ст. 4 од Законот за облигационите односи настанала обврска за тужениот да ја врати разликата од паричните средства за кои не испорачал пченица, односно во висина на утужениот износ не се остварил договорот за купопродажба помеѓу странките по кој основ средствата биле уплатени на тужениот. Поради тоа што последната испорака на пченицата тужениот ја извршил на 22. I 1981 година, произлегува дека, почнувајќи од наредниот ден без основ ги држел кај себе средствата на тужителот во висина на утужениот износ, иако бил свесен дека не е во состојба за таа противвредност да испорача пченица, што произлегува од фактот дека тоа не го сторил ниту дополнително, иако тужителот барал целосна испорака.

При ваква состојба овој суд смета дека тужениот без основ и несовесно ги држел средствата на тужителот од 23. I 1981 година, од кога тужителот согласно со чл. 214 од Законот за облигационите односи има право да бара средствата да му се вратат заедно со затезната камата до денот на плаќањето.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 191/82 од 15. III 1982 година)

18. Кога доверителот извршил зголемување на цените на производи од црната металургија врз основа на овластувањето од Одлуката за определување на максимални цени за производи од овој вид („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 43/80) која е со ретроактивно важење, а за извршена продажба во периодот на ректроактивно важење на одлуката, па тоа важење дополнително ректроактивно е избришано, должникот кој примил задолжение за плаќање и плаќањето го извршил откако ректроактивното важење било избришано, се смета дека се согласил плаќањето да го изврши по новите цени, па нема право да бара враќање на дополнително платените парични средства на име зголемување на купопродажната цена.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

За купопродажба на производи од црната металургија, странките згоговориле ориентациона цена. По предавањето на стоката е објавена Одлуката за определување на максимална цена за производите на црната металургија („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 43/80) со ректроактивно важење, со што е опфатена и предметната купопродажба. Дополнително со одлуката за измена на цитираната Одлука („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 66/80) ректроактивноста е избришана. Производителот — продавачот му доставил на купувачот книжно задолжение за доплата на купопродажната цена, откако ретроактивноста е избришана, а купувачот извршил плаќање по тоа задолжение, а потоа повел спор за враќање на овие средства.

Првостепениот суд го уважил тужбеното барање согласно со чл. 210 ст. 4 од ЗОО, односно поради тоа што отпаднал основот врз кој било извршено плаќањето.

Второстепениот суд ја преиначил првостепената одлука и тужбеното барање го одбил како неосновано, поради следново:

Судот утврдил дека книжното задолжение во висина на тужениот износ под бр. 152240 тужениот го испоставил на 19. VIII 1980 година со валута на 8. IX 1980 година, а од книжното задолжение приклучено кон тужбата произлегува дека тужителот го примил на 10. X 1980 година. Плаќањето по книжното задолжение е извршено на 27. II 1981 година.

При ваква состојба произлегува дека од моментот од влегувањето во сила на одлуката за измени на Одлуката за определување на максимални цени за производите на црната металургија, односно 29. XI 1980 година, со која е избришана т. 4 од Основната одлука која предвидуваше ретроактивно важење, до моментот на плаќањето по испоставеното книжно задолжение, односно на 27. II 1981 година, изминал период од речиси цели 3 месеци. Бидејќи во службеното јавно гласило („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 66/80) е објавено дека т. 4 од Одлуката за формирање на цените на производите на црната металургија („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 43/80) е избришана, тужителот бил запознат дека ретроактивното важење на основната Одлука е избришано, па дека нема обврска да плаќа зголемување на цените од 20% на стоката која била испорачана во периодот од 6. VI 1980 година до 24. VII 1980 година. Но, и покрај тоа извршил плаќање по новоформираната цена од страна на тужениот врз основа на споменатата Одлука и врз основа на испоставеното книжно задолжение. Од тоа произ-

легува дека тужителот се согласил да изврши плаќање на купопродажната цена по претходно испоставените сметки и по испоставеното книжно задолжение, иако во меѓувреме дошло до измена на Одлуката за определување на максималните цени за производите на црната металургија („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 43/80).

Од гореизложеното произлегува дека уплатата по испоставеното книжно задолжение тужителот ја извршил на 27. II 1981 година, иако знаел дека не е должен тоа да го стори. Затоа согласно со чл. 211 од Законот за облигационите односи, тужителот нема право да бара враќање на уплатениот паричен износ во висина на утужениот износ, со оглед на тоа што не го задржал правото да бара враќање, а во случајов не може да стане збор дека плаќањето го извршил за да избегне присилба.

Од наведените причини од страна на првостепениот суд врз правилно утврдена фактичка состојба дошло до погрешна примена на материјалното право, кога судот зазел стојалиште дека во случајов плаќањето по книжно задолжение е извршено по основ кој дополнително отпаднал, во смисла на чл. 210 ст. 4 од ЗОО. Ова од причини што цитираната законска одредба предвидува обврска на враќање кога нешто се прими, при постоење на основ во времето на примањето, а кој дополнително отпаднал. Меѓутоа, во конкретниот случај за извршеното плаќање по книжното задолжение во времето на извршената уплата не постоел основ. Имено, книжното задолжение е едностран акт и само по себе не претставува обврска за плаќање доколку нема поткрепа во воспоставен договорен однос помеѓу странките, или доколку нема поткрепа во присилни прописи. Предметното книжно задолжение е испоставено врз основа на купопродажниот договор помеѓу странките, во кое предвиделе дека купопродажната цена е ориентациона и може да се измени доколку за периодот на извршената испорака на стоката, согласно со законските или други прописи дојде до зголемување на цените. Ова книжно задолжение има поткрепа во одредбите од Одлуката за определување на максимални цени за производите на црната металургија — т. 4. Бидејќи т. 4 во која беше предвидено ретроактивна примена на одлуката, сметано од 29. XI 1980 година повеќе не произведува правно дејство, по овој период, т.е. за периодот од 6. VI 1980 до 24. VII 1980 година тужениот немал правен основ за зголемување на цените за испорачаната стока во овој период за 20%. Тоа на тужителот му било познато, бидејќи било објавено во службеното гласило на СФРЈ. Затоа извршеното плаќање од негова страна на 27. II 1981 година во висина на тужениот износ, што претставува зголемување на цените на примената стока, за периодот од 6. VI 1980 до 24. VII 1980 година е без основ во времето на плаќањето. Поради тоа што ова плаќање е извршено по протекот на периодот на речиси 3 месеци од влегувањето во сила на Одлуката за измени на Одлуката за определување на максимални цени за производите на црната металургија, не може да стане збор за тоа дека тужителот не знаел за настанатата измена во основната Одлука. Со оглед на тоа што и покрај тоа го извршил плаќањето произлегува дека манифестираше волја купената стока да ја плати според новите цени, а за тоа во ЗОО изречно е предвидено дека тој нема право да бара враќање на уплатениот износ — чл. 211 од ЗОО.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 933/84 од 28. VIII 1984 година)

19. Со договорот не може да се предвиди дека доверителот се откажува од правото на затезна камата во случај на доцнење со исполнување на паричните обврски од должникот.

Од образложението:

Тужениот во жалбата не спори дека своите обврски спрема тужителот не ги исполнил на време и дека со плаќањето на фактурите паднал во доцнење. Неспорно е и тоа дека поради доцнењето обврската за плаќање на пресметана камата што е утврдена како главен долг изнесува 54.182,64 дин. на која камата тужителот, согласно чл. 279 од Законот за облигационите односи, има право на камата од утужувањето. Спорно е дали првостепениот суд требало да изведува докази за утврдување на фактот дека странките усно се договориле за откажување од правото на камата поради ненавремено плаќање на долгот.

Според мислењето на овој суд, првостепениот суд не требало воопшто да изведува докази за утврдување на горниот факт, бидејќи тој е ирелевантен за одлучување дали тужителот има право да пресмета камата за ненавремено плаќање на долгот или не. Во смисла на чл. 277 од Законот за облигационите односи предвидено е дека должникот кој задоцнил со исполнувањето на паричните обврски долгува покрај главницата и камата. Наведениот пропис е од императивен карактер, па договорот на кој се повикува жалителот е ирелевантен, бидејќи тужителот согласно со горенаведениот законски пропис може од тужениот да бара камата за ненавремено плаќање на долгот, а секако евентуално договарање за откажување на таквото право не може да влијае врз правото на тужителот да ја бара каматата од тужениот поради ненавремено плаќање на долгот.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1305/84 од 14. XI 1984 година)

20. Кога спорот е заведен за наплата на паричен износ кој претставува пресметана камата за период чиј последен ден паѓа по заведување на спорот, доверителот има право на затезна камата сметано од наредниот ден кога побарувањето на име пресметана камата стасало за плаќање, а не од поднесување на тужбата.

Од образложението:

Спорот е поведен за наплата на паричен износ кој претставува пресметана камата за период чиј последен ден паѓа по поведување на спорот, така што главницата стасала за наплата во текот на постапката пред првостепениот суд. Тужбеното барање е уважено со 25% камата сметано од денот на поведувањето на спорот.

Првостепената пресуда е преиначена така што е одлучено затезната камата на утужената главница да тече од наредниот ден кога таа стасала за наплата.

Не е спорно, а во текот на првостепената постапка судот утврдил, дека спорната главница произлегува од каматните листи бр. 41 од 2. IX 1983 година и бр. 42 од 2. IX 1983 година и претставува пресметана затезна камата по стапка од 25% на парично побарување на тужителот кое било обезбедено со меница издадена во согласност

со Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства за временскиот период од стасаноста на долгот за плаќање, до денот кога меницата стасала за плаќање. При тоа неспорно е дека по каматната листа бр. 41 од 2. IX 1983 година меницата стасала за плаќање на 24. X 1983 година, а по каматната листа бр. 42 од 2. IX 1983 година, меницата стасала за плаќање на 21. X 1983 година. Кога се има предвид дека спорот е поведен на 14. IX 1983 година, произлегува дека во времето на поведувањето на спорот побарувањето по наведените две каматни листи сè уште не било стасано, бидејќи тужителот имал право да поведе спор за наплата на пресметаната камата по истекот на последниот ден од рокот за кој е извршено пресметување на каматата. Меѓутоа, во текот на водењето на постапката пред првостепениот суд и ова побарување стасало, па бидејќи не дошло до доброволно плаќање на оспорениот износ, правилно постапил првостепениот суд кога го уважил тужбеното барање за оспорената главница во износ од 61.450,65 динари.

Меѓутоа, испитувајќи ја обжалената пресуда во делот со кој што е уважено тужбеното барање за камата за 25% на спорната главница сметано од 14. IX 1983 година како ден на поведување на спорот до исплатата, судот нашол дека од страна на првостепениот суд во овој дел погрешно е применето материјалното право од чл. 279 ст. 2 од Законот за облигационите односи, бидејќи на тужителот му е призната затезна камата за периодот додека сè уште каматата течела, односно за периодот пред стасаноста за плаќање на побарувањето што претставува пресметана камата и тоа по каматната листа бр. 41, пресметана камата за периодот од 14. IX 1984 до 24. X 1983 година и по каматната листа бр. 42 пресметана камата за периодот од 14. IX 1983 до 21. X 1983 година. Ова од причини што одредбата од чл. 279 ст. 2 од Законот за облигационите односи, каде што е предвидено дека на износот на неисплатената камата може да се бара затезна камата само од денот кога до судот е поднесено барање за нејзина исплата. А тоа треба да се протолкува така што примената на оваа одредба може да дојде само на побарување на име неисплатена камата која во времето на поведувањето на спорот била стасана за плаќање што не е случај во овој спор.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 97/84 од 3. II 1984 година)

21. Доверителот на парично побарување кое произлегува од договор во стопанство има право на затезна камата по онаа стапка која за одреден период е пропишана со Одлуката на Сојузниот извршен совет, без оглед на тоа што странките здоговориле пониска стапка на затезна камата од пропишаната.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Плаќањето на затезната камата во случај на доцнење со исполнување на паричната обврска е законска обврска и таа произлегува од чл. 277 од Законот за облигационите односи. Согласно со цитираниот законски пропис во ст. 2 е предвидено дека за паричната обврска која произлегува од договорите во стопанство, стапката на затезната камата ја пропишува СИС. Бидејќи за временскиот период за кој тужителот стекнал право да бара затезна камата важела Одлу-

ката на СИС („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82) со која е пропишана затезна камата за паричните обврски произлезени од договорите во стопанство по стапка од 25% годишно, правилно постапил првостепениот суд кога го уважил тужбеното барање по однос на каматата како споредно побарување на утужената главница по стапка од 25%, какво што барање било поставено од страна на тужителот.

Предмет на оценка беше жалбениот навод дека меѓу странките била здоговорена камата по стапка од 16%, па за разликата до 25% тужбеното барање било неосновано. Судот најде дека овој жалбен навод е неоснован од горенаведените причини. Имено, во случајов станува збор за исполнување на законска обврска на страна на тужениот во поглед на плаќање на затезна камата чија стапка е утврдена со Одлуката на СИС, така што без оглед на тоа што странките здоговориле пониска каматна стапка, согласно со одредбата од чл. 277 од ЗОО и Одлуката за висината на затезна камата тужителот има право на каматна стапка на затезна камата од 25% годишно, какво што барање тужителот и поставил во овој спор. Пропишаната каматна стапка е од императивен карактер, па странките спогодбено не можат да ја менуваат.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 892/83 од 13. IX 1983 година)

22. Доверителот нема право на затезна камата на камата која е утужена како споредно побарување на главен долг од кој произлегува и тогаш кога главниот долг во текот на постапката по спорот е платен, а затезната камата доверителот ја пресметал во апсолутен износ.

Од образложението:

Во текот на постапката пред првостепениот суд по стопански спор за наплата на парично побарување што претставува купопродажна цена со тековна затезна камата, тужениот го платил главниот долг, па тужителот во тој дел ја повлекол тужбата, извршил пресметување на затезната камата во апсолутен износ и го зголемил тужбеното барање за 35% камата на пресметаниот износ на име затезна камата.

Првостепениот суд го уважил зголеменото тужбено барање. Второстепениот суд ја укинал оваа одлука поради сторена суштествена повреда на постапката, за зголеменото тужбено барање се дадени следниве причини:

Предмет на спорот е парично побарување што претставува купопродажна цена по склучен купопродажен договор помеѓу странките, а побарувањето на име затезна камата е споредно побарување на име тековна камата на утужената главница.

При таква состојба, без оглед на тоа што во текот на постапката пред првостепениот суд утужената главница е платена, бидејќи со тужбата предметната камата била опфатена како споредно побарување во однос на утужениот главен долг од кој што произлегува, судот ќе треба да одлучи по таквото барање.

Со оглед на тоа што, согласно со чл. 279 ст. 1 од Законот за облигациони односи е предвидено на стасана, а неисплатена догово-

рена или затезна камата да не тече затезна камата, во случајов тужителот нема право на затезна камата на каматата што е утужена како споредно побарување.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1173/84 од 23. X 1984 година)

23. За договорена стапка на затезна камата од 12% за период пред влегување во сила на Одлуката за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82) не е потребна писмена форма, доколку основниот договор од кој произлегува правниот однос е устен договор и доколку странките поинаку не се договориле.

Од образложението:

Предмет на спорот е парично побарување кое претставува пресметана затезна камата по стапка од 12% за период пред влегување во сила на Одлуката за висината на стапката на затезна камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82).

Првостепениот суд го уважил тужбеното барање во висина од 8% камата, од причини што странките со писмен договор не договориле каматна стапка од 12%.

Второстепениот суд ја укина пресудата со следново образложение:

Согласно со чл. 67 од Законот за облигационите односи предвидено е дека склучувањето на договорот не подлежи на било каква форма доколку со закон не е одредено поинаку. Меѓутоа, странките може да се договорат посебната форма да биде услов за полноважност на нивниот договор, па во ваков случај тој нема правно дејство доколку не е склучен во договорната форма — чл. 69 и чл. 70 ст. 2 од Законот за облигационите односи.

При ваква состојба, при повторното судење првостепениот суд треба да утврди од кој основен правен однос помеѓу странките произлегува пресметаната камата како споредно побарување што е предмет на спорот, дали предметниот договор требало да биде склучен и бил склучен во посебна законска форма и дали е постигната согласност за посебна форма како услов за полноважност на договорот, или, пак станува збор за неформален договор. Во зависност од утврдувањето по сиве овие прашања судот ќе биде во состојба да се произнесе по спорниот дел од тужбеното барање.

Инаку, за склучување на договорот за висината на стапката на затезната камата од 8—12% не е предвидена посебна законска форма.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 673/83 од 14. VII 1983 година)

24. Купувачот има право на камата на однапред платена купопродажна цена на стоката кога таквото плаќање е условено од продавачот, од денот на извршената уплата до денот кога е испорачана стоката и тогаш кога ова не е предвидено со договорот.

Од образложението:

Предмет на спорот е камата пресметана по стапка од 25% на паричен износ кој претставува однапред платена купопродажна цена

на купена стока, од денот на уплатата до денот на испораката на стоката. Првостепениот суд го одбил тужбеното барање наоѓајќи дека тужителот нема право на каматата.

Одлучувајќи по жалбата на тужителот, првостепената пресуда е укината, со образложение:

За донесување правилна одлука по овој предмет судот требало да се впушти во утврдување дали плаќањето на авансот по профактурата бр. 6/111 од 15. IV 1982 година е извршено по барање поставено како предуслов од страна на тужениот, како продавач на стоката опфатена со профактурата, или, пак е во прашање доброволно плаќање од страна на тужителот. Ова затоа што овие околности се од значење за правото на тужителот да бара камата на уплатените износи на име аванс од денот на уплатата до денот на стасаноста за плаќање на купопродажната цена за испорачаната стока што е предмет на купопродажбата. Имено, доколку е во прашање доброволно плаќање на парична обврска пред рокот за плаќањето, или доколку е извршено плаќање на паричниот износ, а тужителот знаел дека таква обврска не постои, согласно со чл. 398 ст. 3 од Законот за облигационите односи, на тужителот би му следувала камата од денот на плаќањето до стасаноста на обврската само ако е овластен со договор, или ако тоа произлегува од обичаите. Меѓутоа, доколку купопродажбата од страна на тужениот, како продавач, е обусловена со плаќање на дел или на целата купопродажна цена пред испораката, односно пред стасаноста за плаќањето, во тој случај на тужителот редовно му следува камата за времето од извршената уплата до денот на испораката.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 15/84 од 10. I 1984 година)

25. Договорот за купопродажба на погребна опрема склучен помеѓу ОЗТ која врши стопанска дејност и комунална ОЗТ не може да се третира како договор во стопанство, па поради тоа на паричната обврска што произлегува од тој договор не може да се примени стапката на затезна камата предвидена со Одлуката на СИС за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82),

Од образложението:

Предмет на спорот е камата на купопродажна цена на погребна опрема склучен помеѓу ОЗТ која врши стопанска дејност и ОЗТ која врши комунална дејност, при што судот го уважил тужбеното барање со камата по стапка од 25% годишно.

Одлучувајќи по жалбата на тужениот, првостепената пресуда е преиначена:

Се поставува прашање дали во случајов стапува збор за работи за договор во стопанство, односно дали може да се примени Одлуката за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82), според која затезните камати по годишна стапка од 25% течат на сите парични побарувања изразени во динари што потекнуваат од договорите во стопанство и се применува од 17. IV 1982 година.

Со чл. 25 ст. 2 од Законот за облигационите односи е предвидено дека договори во стопанство се оние договори што ги склучуваат организациите на здружениот труд и другите организации и заедници кои вршат стопанска дејност, како и иматели на дуќани и други поединци кои во вид на регистрирано занимање вршат некоја стопанска дејност, за меѓусебно вршење на некоја стопанска дејност што е предмет на нивното работење или во врска со тие дејности. Меѓутоа, дејноста на тужителот — ООЗТ Комунална хигиена и јавно зеленило од Битола е општествена дејност. Поради тоа, иако во случајов е склучен купопродажен договор помеѓу странките за продадената погребна опрема за работникот на тужениот, овој договор не произлегува од стопанска дејност на тужителот, зашто тој е регистриран за извршување на општествени дејности. На договорите, пак, склучени помеѓу тужителот и други правни субјекти во врска со извршување на дејноста на тужителот не може да им се даде третман на стопански договор, па затоа и не може да дојде до примена на стапката за висината на затезната камата утврдена со Одлуката за висината на стапката на затезната камата која се применува на паричните побарувања што потекнуваат од договорите во стопанството.

Според гореизложеното, во случај на доцнење, тужителот има право да засметува единствено вообичаена камата по стапка од 8⁰/₀ за односите помеѓу организациите на здружениот труд и другите субјекти од чл. 489 т. 1 од ЗПП.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 93/84 од 3. II 1984 година)

26. На парично побарување кое произлегува од договор за давање здравствени услуги, не може да се примени стапката на затезна камата според Одлуката на Сојузниот извршен совет за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82 и 40/83) бидејќи тоа побарување не произлегува од договор во стопанство.

Од образложението:

Со спор поведен од здравствена организација на здружен труд против заедницата за здравствено осигурување за наплата на цената за давање здравствени услуги, првостепениот суд го уважил тужбеното барање задолжувајќи го тужениот, покрај главниот долг, да плати и затезна камата по стапка од 25⁰/₀ годишно.

Одлучувајќи по жалбата на тужениот, првостепената пресуда е преиначена за каматата, така што на тужителот му е признато право на затезна камата по стапка од 7,5⁰/₀, со образложение:

Основан е жалбениот навод дека тужителот нема право да засметува камата по стапка предвидена со Одлуката за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82) односно („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 40/83), кои стапки се утврдени на парични побарувања изразени во динари што потекнуваат од договорите во стопанството. Според чл. 25 ст. 2 од Законот за облигационите односи договори во стопанството се договори што ги склучуваат меѓу себе организациите на здружен труд и другите организации и заедници кои вршат стопанска дејност, за извршување на дејности што се предмет на нивното работење, или во врска со тие дејности. Би-

дејќи во случајов предмет на спорот е побарување што претставува цена за дадени здравствени услуги, тужителот нема право на затезна камата според цитираните одлуки за висината на стапката на затезната камата пропишана за побарување што произлегува од договорите во стопанството.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 578/84 од 16. V 1984 година)

27. На побарувањето што претставува пресметана камата доверителот има право на затезна камата од поднесувањето на тужбата по стапка пропишана од Одлуката за висината на стапката на затезната камата од Сојузниот извршен совет („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82) доколку главното побарување произлегува од договор во стопанството.

Од образложението:

Неоснован е жалбениот навод дека не му следува затезна камата по стапка од 25% на побарување кое претставува пресметана камата, туку единствено по стапка која во местото на исплатувањето се плаќа на штедните влогови по видување.

Согласно со чл. 279 ст. 2 од Законот за облигационите односи на износ на неисплатена камата може да се бара затезна камата од денот кога до судот е поднесено барањето за нејзината исплата.

Стапката на затезната камата за парични побарувања кои произлегуваат од договорите во стопанството согласно со чл. 277 ст. 2 од Законот за облигационите односи ја пропишува Сојузниот извршен совет и таа за временскиот период опфатен со овој спор, согласно со Одлуката за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82) изнесува 25% годишно.

Првостепениот суд утврдил дека неисплатената камата што е предмет на овој спор е пресметана на парично побарување кое произлегува од договор во стопанството, во смисла на чл. 25 ст. 2 од Законот за облигациони односи, поради што стапката на затезната камата е 25% годишно, и правилно ја применил на паричниот износ што претставува пресметана камата што произлегува од договор во стопанството.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 205/83 од 2. III 1983 година)

28. При доцнење со плаќање на побарување во странска валута не се применува стапката на затезна камата пропишана со Одлуката на Сојузниот извршен совет за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82).

Од образложението:

Предмет на спорот е надоместок за извршени шпедитерски услуги во странство изразен во САД долари. Судот го уважил тужбеното барање признавајќи му на тужителот затезна камата по стапка од 25% годишно за периодот по влегувањето во сила на Одлуката

на СИС за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 19/82), почнувајќи од 17. IV 1982 година.

Првостепената пресуда е укината од повеќе причини, а по однос на стапката на затезната камата се дадени следниве упатства:

Првостепениот суд не наведува од кои причини смета дека на тужителот му следува камата по стапка од 25% сметано од 17. IV 1982 година, според Одлуката за висината на стапката на затезната камата, при состојба кога не се во прашање динарски средства. Имено, оваа одлука се применува единствено на парични побарувања изразени во динари што потекнуваат од договорите во стопанството, а во случајов предмет на спорот се девизни средства — САД долари. Поради тоа за периодот на доцнењето должникот има обврска да плати камата по стапка која во местото на исполнувањето се плаќа на штедните влогови по видување, односно 7,5%, според чл. 277 ст. 1 од Законот за облигационите односи.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 701/84 од 28. VIII 1984 година)

29. Кога плаќањето на долгот по создаден должничко-доверителски однос е обезбедено со издавање сопствена авалирана меница, доверителот има право на затезна камата од денот на стасаноста на побарувањето за наплата до денот на стасаноста на меницата за плаќање, без оглед на тоа дали доверителот оваа меница ја индосирал пред нејзината стасаност.

Од образложението:

Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога нашол дека согласно со чл. 277 ст. 1 од Законот за облигациони односи на тужителот му следува затезна камата од денот на стасаноста на побарувањето до денот на плаќањето, односно до денот на стасаноста на меницата за плаќање, а со која му било обезбедено плаќањето на стасаните побарувања.

Правилно постапил првостепениот суд кога не се впуштил во утврдувањето дали пред стасаноста на мениците за плаќање тие биле индосирани од страна на тужителот. Ова од причина што овој факт е ирелевантен по овој спор, бидејќи се задира во правото на тужителот спрема тужениот по однос на затезната камата на која тужителот има право од денот кога должникот — тужениот паднал во доцнење па до денот на плаќањето, односно до денот на стасаноста на меницата за плаќање со која било обезбедено плаќањето на долгот. Врз овој однос помеѓу странките од должничко-доверителскиот однос без влијание е фактот дали тужителот, како доверител, добиените меници ги индосирал понатаму. Зашто и тој не вршел плаќање на свои долгови спрема свои доверители, туку само го обезбедувал плаќањето, со оглед на тоа што не е платежно средство меницата издадена согласно со Законот за облигационите односи.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 990/82 од 9. XI 1982 година)

30. За регресното побарување на имателот на протестираната меница каматата изнесува 6%.

Од образложението:

Предмет на спорот е регресно побарување против еден од индосантите по протестираната меница издадена во согласност со одредбите од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства. Првостепениот суд го уважил тужбеното барање за главницата со 8% камата.

Стопанскиот суд на Македонија ја преиначи првостепената пресуда, признавајќи му на тужителот како на имател на протестирана меница камата по стапка од 6%, со образложение:

Кога е во прашање менична тужба и тужителот бара наплата на побарувањето по таква тужба, нему му припаѓа камата по стапка од 6%, а не 8%, затоа што не станува збор за побарување помеѓу лицата од основниот правен однос, туку за побарување помеѓу имателот на меницата и регресниот должник, а тогаш доверителот има право на затезна камата по стапка од 6% според одредбите од чл. 47 и 48 од Законот за меницата.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 489/83 од 17. V 1983 година)

31. Ако плаќањето се врши по пат на вирман со посредство на банката кај која се води сметката на доверителот, а договорните странки немаат тековна сметка кај иста банка, долгот е намирен кога налогот (вирманот) ќе пристигне во банката кај која се води сметката на доверителот.

Од образложението:

Заради утврдување на спорниот факт дали е извршено плаќање на долгот по воспоставен должничко-доверителен однос помеѓу странките, кое плаќање е извршено со посредување на СОК по пат на вирман, а странките немаат тековна сметка при иста филијала, првостепениот суд се задоволил единствено со увид во вирманот на тужениот со кој дал налог од неговата сметка да се преведат парите во полза на сметката на доверителот, па од овој доказ заклучил дека долгот е платен.

Постапувајќи по жалбата на тужителот кој навел дека не ги примил парите, второстепениот суд ја укинал првостепената пресуда, поради следното:

Согласно со чл. 318 т. 1 од Законот за облигационите односи е предвидено дека, доколку плаќањето се врши со посредство на банката или друга организација кај која се води сметката на доверителот, ќе се смета, ако странките друго не се договориле, дека долгот е намирен кога во банката ќе стигне паричната дознака во полза на доверителот или налогот од банката на должникот. Според тоа, бидејќи процесните странки имаат тековни сметки кај разни филијали на СОК, првостепениот суд требало да утврди дали парите, односно вирманот стигнале во филијалата каде што тужителот има те-

жковна сметка, па во зависност од утврдувањето за тоа ќе може да цени дали дошло до плаќање на долгот или не. Од вирманскиот налог што го приложил тоа не може да се види.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 821/82 од 12. X 1982 година)

32. Со плаќањето на застарен главен долг не се смета дека должникот се одрекол од застареноста и по однос на побарувањето на име затезна камата на оваа главница како споредно побарување.

Од образложението:

Предмет на спорот што е поведен во 1982 година е пресметана камата на главницата која потекнува од 1974, 1975 и 1976 година а која од тужениот била платена по истекот на застарениот рок од 3 години, односно на 25. XII 1980 година Тужителот смета дека со денот на плаќањето на оваа главница почнува одново да тече застарениот рок на побарувањето од пресметаната камата на оваа главница.

Првостепениот суд го одбил тужбеното барање наоѓајќи дека настапила застареност на побарувањето. Тоа правно стојалиште е прифатено и од второстепениот суд, со образложение:

Не се точни жалбените наводи дека настанал прекин на застареноста и застарениот рок почнал одново да тече од денот на плаќањето на главницата од која произлегува паричниот износ на име пресметана камата како споредно побарување, што е предмет на овој спор.

Ова од причини што, пред сè, долгот по фактурите е платен по протекот на застарениот рок од три години (чл. 17 од Законот за застареност на побарувањето), а не во рамките на рокот на застареноста. Значи, во случајов тужениот платил застарен долг — натурална облигација, така што тужениот кој ја намирал застарената обврска нема никакви права спрема тужителот, па ниту по основ на стекнување без основ. Меѓутоа, ова не значи дека настапил прекин на застареност. Плаќањето на застарен главен долг, односно признавањето на застарена обврска според чл. 7 од Законот за застареност на побарувањето не значи и признавање на застарените камати што се пресметани со горенаведената каматна листа, бидејќи за застарените камати во случајов нема признавање, односно откажување од застареност во смисла на горенаведениот член.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 354/84 од 13. IV 1984 година)

33. Пресметувањето на каматата не се врши на крајот на годината, туку од денот на стасаноста на секое побарување одделно, поради што и застареноста почнува да тече од денот на стасаноста на секое побарување одделно.

Од образложението:

Утужениот износ претставува пресметана камата за 1976 год. како самостојно побарување. Во текот на првостепената постапка тужениот приговорил на застареност на побарувањето на тужителот. Првостепениот суд го уважил тужбеното барање на тужителот и го

задолжил тужениот да му го плати на тужителот спорниот износ — пресметана камата, бидејќи тужениот доцнел со плаќањето на долгот по фактури. Судот утврдил дека каматата за ненавремено плаќање на долгот се пресметува на крајот на годината и дека според тоа рокот за застареност почнувал да тече од првиот ден од наредната година — во случајов од 1. I 1977 год. Бидејќи тужбата е поднесена на 26. XI 1979 год., односно во рок од 3 години, судот нашол дека тужбеното барање на тужителот не е застарено.

По разгледувањето на жалбата на тужениот Стопанскиот суд на Македонија ја укинал првостепената пресуда.

Точен е жалбениот навод на тужителот за погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба по предметниот спор во целост за износот од 9.095,55 дин. поради што дошло и до погрешна примена на материјалното право во поглед на фактот — моментот од кога треба да тече каматата и рокот за застареност. Како што се гледа од списите по предметот, побарувањето од 9.095,55 дин. претставува утужена камата за 1976 година, како самостојно побарување, бидејќи главното побарување е платено со задоцнување. Меѓутоа пресметувањето не се врши на крајот на годината, како што примил првостепениот суд, туку од денот на стасаноста на секое одделно побарување, бидејќи каматата стасува секој ден, па и застареноста треба така да се смета. Затоа првостепениот суд ќе треба да утврди кога стасало секое од тие побарувања, и зависно од тоа да го утврди и рокот за застареноста на побарувањето на каматата.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 735/80 од 11. XI 1980 година)

34. Застарениот рок на парично побарување кое произлегува од должничко-доверителен однос воспоставен помеѓу корисници на општествени средства почнува да тече по истекот на рокот од 15 дена од воспоставениот должничко-доверителен однос, а не од денот на воспоставувањето на тој однос.

Од образложението:

Со тужбата се бара плаќање на надоместок за превоз по договор за превоз во друмскиот сообраќај. По истакнатиот приговор на застареност првостепениот суд нашол дека настанала застареност на побарувањето сметајќи го застарениот рок од денот на приемот на стоката.

Пресудата е укината, а по однос на истакнатиот приговор за застареност на побарувањето, се дадени следниве упатства:

При повторното судење првостепениот суд треба да утврди кога стасало за наплата побарувањето на тужителот, имајќи ја предвид одредбата од чл. 361 од ЗПП. Согласно со оваа одредба доверителот имал право да бара исполнување на обврската. Таа треба да се поврзе со одредбите од чл. 2 и 7 од ЗОПКОС, за да се види кога настанува обврската за должникот за плаќање по создадениот должничко-доверителен однос. Имено, предвидено е дека должникот својата обврска треба да ја исполни во рок од 15 дена по извршувањето на услугата. Дури по протекот на овој рок доверителот има право да бара исполнување на обврската, а од тогаш почнува да тече и застарениот рок.

Инаку и овој суд е на стојалиштето на првостепениот суд дека во согласност со чл. 112 ст. 1 од Законот за договорите за превоз во друмскиот сообраќај застарувањето на побарувањето кое произлегува од договорот за превоз на предмети изнесува една година, а пресметувањето на рокот треба да се изврши во согласност со чл. 361 од Законот за облигационите односи.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 540/84 од 16. V 1984 година)

35. Побарувањето кое претставува противвредност на невратена амбалажа — стаклени шишиња и пластични гајби од меѓусебното работење на ОЗТ застарува за 3 години.

Од образложението:

Одлучувајќи по приговорот за застареност на побарувањето, првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога зазел стојалиште дека предметната амбалажа — стаклени шишиња и пластични гајби, која претставува ситен инвентар е со работно кус употребен циклус и се троши при ограничен број на употреба, поради што има третман на споредно побарување од купопродажен договор и ја дели судбината на главниот предмет. Бидејќи меѓусебните побарувања на стопанските организации што произлегуваат од договорите за испорака на стока, согласно со чл. 17 од Законот за застареност на побарувањата, застаруваат во рок од 3 години, а рокот на застареност на утуженото побарување почнал да тече од 1. I 1976 година, кога истекла обврската на тужениот за враќање на амбалажата, односно за плаќање на нејзината противвредност, при состојба спорот да е поведен на 9. VI 1982 година, произлегува дека постои застареност на побарувањето.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1229/82 од 14. III 1983 година)

36. Побарувањето на тужителот — стопанска организација против тужениот ДРЖАВА СФРЈ — за воена пошта застарува за две години согласно со чл. 21 ст. 1 т. 2 од Законот за застареноста на побарувањата, бидејќи станува збор за деловен однос помеѓу стопанска организација и друго лице.

Предмет на спорот е долг што го побарува тужителот од тужената Држава СФРЈ за воена пошта.

Првостепениот суд со пресуда го одбил тужбеното барање на тужителот како неосновано бидејќи утврдил дека барањето на тужителот е застарено, применувајќи го застарениот рок од 2 години, а во смисла на чл. 21 ст. 1 т. 2 од Законот за застареноста на побарувањата.

Во жалбата тужителот наведува дека првостепениот суд при одлучувањето погрешно го применил материјалното право кога во конкретниов случај го применил застарениот рок од чл. 21 т. 2 од

Законот за застареност на побарувањата, а требало да го примени чл. 17 од горенаведениот закон, каде е предвиден застарен рок од 3 години.

Стопанскиот суд на Македонија ја одбил како неоснована жалбата на тужителот и првостепената пресуда ја потврдил.

Од образложението:

Не е точен жалбениот навод дека првостепениот суд, применувајќи го чл. 21 т. 2 од Законот за застареност на побарувањето, погрешно го применил материјалното право кога тужениот го подвел под поимот „други лица“ поради што го применил застарниот рок за две години. Ова поради тоа што тужениот како општествено-политичка заедница за воена пошта не може да се смета како стопанска организација. Затоа првостепениот суд, имајќи предвид дека во случајов станува збор за побарување на тужителот, како стопанска организација, за испорачана стока на тужениот, како друго лице кое не е стопанска организација, правилно го применил застарениот рок од две години според чл. 21 т. 2 од истиот закон, поради што правилно е применето материјалното право и правилно е најдено дека барањето е застарено поради што и е одбиено како неосновано.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија. Пж. бр. 878/80 од 5. II 1981 година)

37. Рокот на застареност на побарувањето на здравствени установи на име цена за дадена здравствена услуга во рамките на извршувањето на нивната дејност изнесува 2 години — чл. 21 ст. 1 т. 11 од Законот за застареност на побарувањето, без оглед на тоа што спорот е поведен по основ на неосновано збогатување.

Од образложението:

Тужителот — здравствената организација на здружениот труд повел спор за наплата на цените на дадена здравствена услуга во текот на првата половина на 1978 година по основ на неосновано збогатување, па судот го уважил тужбеното барање, применувајќи го застарниот рок од чл. 14 од Законот за застареност на побарувањата од 10 години.

Второстепениот суд ја преиначил пресудата и тужбеното барање го одбил како неосновано поради застареност.

Утужениот главен долг претставува цена за дадена здравствена услуга од страна на тужителот. Согласно со чл. 21 ст. 1 т. 11 од Законот за застареност на побарувањата е предвидено дека побарувањето на установите за воспитување, нега или лекување за извршените услуги во рамките на нивната дејност застаруваат за 2 години. При состојба кога не е спорно дека предмет на спорот претставува токму такво побарување, а ако се има предвид дека согласно со чл. 186 ст. 3 од ЗПП судот не е врзан за правниот основ на тужбеното барање, првостепениот суд погрешил кога одлучувајќи по истакнатиот приговор на застареност на побарувањето не се впуштил да го утврди правниот основ на тужбеното барање, туку се повел по основот означен во тужбата. Бидејќи од стасаноста на побарувањето до поведу-

вањето на спорот поминале повеќе од 2 години, настапила застареност на побарувањето согласно со чл. 21 ст. 1 т. 11 од Законот за застареност на побарувањето.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 493/83 од 14. VI 1983 година)

38. Рокот на застареност на побарувањата од чл. 22 ст. 2 од Законот за застареност на побарувањето по однос на радио и телевизиска претплата се однесува како за физички така и за правни лица.

Од образложението:

Со првостепената пресуда тужбеното барање на тужителот било одбиено како неосновано, бидејќи првостепениот суд утврдил дека тужбеното барање на тужителот да се задолжи тужениот да му плати износ за претплата било застарено, согласно со чл. 22 ст. 2 од Законот за застареност на побарувањата.

Во жалбата тужителот, покрај другото, наведува дека чл. 22 ст. 2 од Законот за застареност на побарувањето се однесува само за физички лица, а не и за општествено-правни лица за кои според чл. 12 од горенаведениот закон важи застарниот рок од 3 години.

Стопанскиот суд на Македонија ја одбил жалбата на тужителот како неоснована и првостепената пресуда ја потврдил, со образложение:

Правилно нашол првостепениот суд дека согласно со чл. 22 ст. 2 од Законот за застареност на побарувањата, утуженото побарување на тужителот било застарено. Како што се гледа од списите кон предметот, надоместокот за користење на радиопретплатата се бара за 1978 година, а тужбата е поднесена на 3. I 1980 година, што значи по истекот на една година. Жалбениот навод на тужителот дека само за физичките лица се однесувала одредбата од чл. 22 од Законот за застареноста на побарувањата не е точен и не може да се прифати, од причина што рокот за застареност од чл. 22 ст. 2 од Законот за застареноста на побарувањата по однос на радиопретплатата, под која треба да се подразбере и ТВ претплатата, се однесува како за физичките лица така и за општествено-правните лица.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 533/80 од 9. IX 1980 година)

39. Се смета дека дошло до признавање на долгот, а со тоа и до прекин на застареноста на побарувањето кога странките со договор одредиле друг рок на исплатување на обврските договорени со претходно склучен договор.

Од образложението:

Тужителот — деловна банка и правниот претходник на тужениот склучиле договор за кредит. Во текот на рокот на застареност процесните странки со писмен договор одредиле друг рок за исплатување на обврските договорени со претходниот склучен договор. Спорот е заведен за наплата на стасани ануитети, раководејќи се од роковите договорени со договорот помеѓу процесните странки. Спо-

ред ова неоснован е жалбениот навод на тужениот дека настапила застареност на побарувањето, сметајќи ги роковите според датумите за стасаноста на плаќањето утврдени со првобитниот договор склучен помеѓу тужителот и правниот претходник на тужениот, бидејќи со составувањето на новиот договор помеѓу странките со кој се договорени нови рокови за исплатување на обврската по првобитно склучениот договор, дошло до признавање на долгот од страна на тужениот, и до прекин на застареноста.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 736/83 од 9. VII 1983 година)

40. Со испоставување на извод од отворени ставки од должникот до доверителот доаѓа до признавање на долгот, следствено и до откажување од застареност на побарувањето, единствено доколку овој извод е потпишан од овластено лице во смисла на чл. 438 или 439 од Законот за здружениот труд.

Од образложението:

Првостепениот суд нашол дека предмет на спорот е застарено побарување. Тужбеното барање го уважил од причини што откако настапила застареност на побарувањето, должникот — тужениот доставил до доверителот — тужителот извод на отворени ставки во кој бил опфатен долгот — предмет на спорот, па со тоа дошло до признавање на долгот, односно до откажување од застареност на побарувањето.

Стопанскиот суд на Македонија ја укинал пресудата од следниве причини:

При повторното судење треба да се утврди во кое својство истапувал потписникот на отворените ставки, дали тој може да се подведе под застапник во смисла на чл. 438 од Законот за здружениот труд, дали имал овластување за признавање на предметниот долг во смисла на чл. 439 од Законот за здружениот труд. Откако судот ќе го утврди овој факт, ќе може со сигурност да утврди дека во смисла на чл. 366 ст. 1 од Законот за облигационите односи дошло до одрекување од застареност по побарувањето што е предмет на овој спор, па тогаш ќе биде во состојба правилно да го примени материјалното право, изјаснувајќи се по истакнатиот приговор за застареност на побарувањето.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 934/84 од 28. VIII 1984 година)

41. Спорот поведен за враќање на надоместокот за пречекорување на рокот за растовар на стоката не произлегува од договор за превоз, па според тоа на овој однос не се применува застарениот рок од чл. 112 од Законот за договорите за превоз во друмскиот сообраќај. Предметниот спор треба да се разрешува согласно со прописите со кои е регулирана материјата за стекнување без основ, со примена на општ рок за застареност од чл. 371 од ЗОО.

Од образложението:

Првостепениот суд одлучувајќи по спор за враќање на исплатениот надоместок за пречекорување на рокот за растовар на превезе-

ната стока, со примена на застарениот рок — чл. 112 од Законот за договорите за превоз во друмскиот сообраќај нашол дека настапила застареност на побарувањето, па гужбеното барање го одбил како неосновано.

Стопанскиот суд на Македонија ја укинал првостепената пресуда и при тоа со својата одлука го зазел следново стојалиште:

Од тужбата и списите кон предметот произлегува дека тужителот со овој спор бара враќање на исплатени средства, од причини што смета дека за таквата исплата немало основ во воспоставениот однос помеѓу странките. Извршената исплата чие враќање се бара со овој спор навистина била сторена во реализирање на договорот за превоз склучен помеѓу странките. Меѓутоа, не може да се смета дека барањето за враќање на платените средства произлегува од договорот за превоз, туку спорот треба да се разрешува согласно со прописите од Законот за облигационите односи со кои е регулирана материјата за стекнување без основ. Според тие прописи на ова побарување ќе треба да се примени општиот рок на застареност од чл. 371 од цитираниот закон.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, П. бр. 510/82 од 8. VI 1982 година)

42. Кога за причинета штета при превоз во друмскиот сообраќај странките дополнително склучиле спогодба според која превозникот се обврзал штетата да ја надомести, но не ја исполнил својата обврска поради што бил поведен спор за реализација на спогодбата, превозникот нема право да истакнува приговор по основ на договор за превоз, па според тоа ни приговор за застареност на побарувањето, согласно со чл. 112 од Законот за договорите за превоз во друмскиот сообраќај.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

При превозот во друмскиот сообраќај превозникот го уништил превезуваниот предмет, поради што испраќачот на стоката повел спор за надоместок на штета. Меѓутоа, во текот на спорот помеѓу странките била постигната писмена спогодба според која превозникот се согласил штетата да ја надомести на утврден начин и во утврдени рокови, а примачот на стоката зел обврска да ја повлече тужбата, и тоа го сторил. Бидејќи превозникот не ја исполнил обврската од спогодбата, бил поведен предметниот спор за нејзина реализација. По истакнатиот приговор за застареност на побарувањето првостепениот суд, согласно со чл. 112 од Законот за договорите за превоз во друмскиот сообраќај нашол дека барањето е застарено, поради што го одбил како неосновано.

Стопанскиот суд на Македонија ја укина првостепената пресуда поради недоволно утврдена фактичка положба, со образложение:

При состојба кога помеѓу странките постои спогодба за начинот за надоместок на штетата настаната при превозот и кога тужбеното барање се однесува на реализација на спогодбата, тужениот не може да истакнува приговори по основ на договорот за превоз, туку приговори можат да се истакнат по основ на тужбеното барање кое

произлегува од спогодбата. Затоа првостепениот суд требало да се впушти во утврдување на основаноста или неоснованоста на тужбеното барање поставено по основ на спогодбата.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 145/82 од 15. III 1982 година)

43. Регресното побарување на осигурителната организација против превозникот кое произлегува од договор за превоз на предмети во железничкиот сообраќај застарува во рок од една година, сметано од денот на издавањето на стоката.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не се точни жалбените наводи на тужителот дека првостепениот суд неправилно постапил кога сметал дека барањето на тужителот е застарено и дека на тужителот не може да се примени застарниот рок од една година во смисла на Законот за договорите за превоз на стварите во железничкиот сообраќај, но дека треба да се примени застарниот рок од 3 години бидејќи во случајов станува збор за регресно побарување.

Со чл. 380 ст. 6 од ЗОО е регулирано дека застарувањето на побарувањето што му припаѓа на осигурувач спрема трето лице кое е одговорно за настанување на осигурителен случај почнува да тече кога почнува да тече и застарувањето на побарувањето на осигуреникот спрема тоа лице и се завршува во истиот рок.

Со оглед на горенаведената законска регулатива во случајов е јасно дека за осигурителната организација — тужителот важи истиот рок на застареност кој важи и за застареноста на побарувањето на осигуреник — корисникот на превозот спрема превозникот и се завршува во истиот рок. Побарувањето на корисникот на превозот спрема лице кое врши превоз — тужениот и кое е одговорно за штетата, застарува за една година согласно со Законот за договорите на превоз на стварите во железничкиот сообраќај — чл. 80 ст. 3.

Со оглед на горното, првостепениот суд во случајов правилно го применил материјалното право кога сметал дека застарниот рок и за тужителот е од една година.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 434/84 од 26. IV 1984 година)

44. Кај договорот за купопродажба, кога е потребно да се изврши превоз на стоката — предмет на купопродажбата, а странките не го договориле местото на испораката, се смета дека е извршено предавањето на стоката со нејзиното врачување на превозникот или шпедитерот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд го одбил тужбеното барање за плаќање на купопродажната цена на стока наредена од тужениот, од причини што доверителот дал единствено доказ дека стоката ја предал на превоз, но не е доказ дека стоката ја примил купувачот, кој го оспоририл приемот на стоката. Поради ова судот нашол дека помеѓу странките не е воспоставен должничко-доверителски однос.

Второстепениот суд ја преиначил оваа одлука уважувајќи го тужбеното барање, со образложение:

Согласно со одредбата од чл. 472 од Законот за облигационите односи, доколку според договорот треба да се изврши превоз на стоката, а со договорот не е одредено местото на исполнувањето, се смета дека предавањето е извршено со врачувањето на стоката на превозникот или на лицето кое го организира отпремањето на стоката.

При ваква состојба произлегува дека првостепениот суд погрешно го применил материјалното право кога примил дека е потребно да се утврди дали тужениот ја примил стоката, бидејќи во конкретниот случај извршено е предавање на стоката со нејзино врачување на превозникот, со што е создадена обврска за тужениот за плаќање на купопродажната цена. Доколку тужениот навистина не ја примил стоката, тоа прашање ќе треба да го регулира со превозникот, бидејќи стоката патува на негов ризик.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 909/82 од 12. X 1982 година)

45. Изведувачот нема правен основ да го држи договорениот износ на име депозит како гаранција за квалитет од подизведувачот, доколку договорените занаетчиски градежни работи изведувачот ги примил без забелешки, ги пуштил во употреба, а во текот на гарантниот рок од две години по извршениот прием не се појавиле недостатоци на изведените работи од подизведувачот, без оглед на тоа што сè уште не бил извршен технички прием на објектот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд целосно и правилно ја утврдил фактичката состојба од изведените докази, по предметниот спор кога примил дека тужителот, како подизведувач, ги извршил работите по предметните договори бр. 073347 од 27. V 1978 година и бр. 0713024 од 17. IX 1977 година и дека изведените занаетчиски работи ги примил тужениот. Имено, тужениот извршените работи од тужителот ги примил и ги употребувал, а гарантниот рок од 2 години, предвиден во чл. 14 од предметниот договор, поминал а депозитот задржан од тужениот. Поради тоа според чл. 13 од договорот за работите што ги извел тужителот, бидејќи тие се примени без ставање приговор за неизвршеност и некавалитетност следува да му се врати на тужителот зашто причините поради кои фактички бил задржан депозитот престанале. Значи, во случајов тужителот има право да бара враќање на задржаниот депозит од 251.016,40 дин. Задржувањето на предметниот депозит понатаму и во недогледно време — до техничкиот прием на целиот објект е спротивно на договорот и на прописите што го регулираат договорот за градба. Ова затоа што е неизвесно кога целиот објект — Рафинеријата ќе престане да се смета дека не е во изградба, односно неизвесно е кога ќе се извршат дефинитивните сметки на работите помеѓу изведувачот и главниот инвеститор. Поради гореизнесеното овој суд, уважувајќи ја жалбата на тужителот ја преправи објалената пресуда и предметниот платен налог го одржа во сила и тужбеното барање на тужителот го уважи онака како што е изнесено во диспозитивот на оваа пресуда.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 536/82 од 8. VI 1982 година)

46. Доколку е оспорена точноста на товарниот лист, судот е должен да ги утврдува спорните елементи од договорот за превоз на предмети во друмскиот сообраќај.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

По поведен спор за плаќање на надоместок за извршен превоз во друмскиот сообраќај, првостепениот суд, раководејќи се единствено од содржината на товарниот лист, која била оспорена од тужителот, а како обврзник за плаќање на надоместокот во товарниот лист бил назначен правен субјект, кој не е ниту испраќач ниту приемач на стоката, нашол дека тужбеното барање е неосновано.

Во жалбата од тужителот е наведено дека возачот погрешно го пополнил товарниот лист — рубриката испраќач на стоката, па второстепениот суд ја укинал првостепената пресуда, од следниве причини:

Договорот за превоз е неформален договор. Согласно со чл. 655 од Законот за облигационите односи договарачите можат да се договараат за пратката предадена на превоз да се пополни товарен лист Меѓутоа, со чл. 656 од истиот закон е предвидено дека постоењето и полноважноста на договорот за превоз не зависат од постоењето на товарниот лист и неговата точност. При ваква состојба, а со оглед на тоа што тужителот наведува дека била сторена грешка од возачите при пополнувањето на товарниот лист во однос на назначување на испраќачот на стоката и на обврзникот за плаќање надоместок за превоз, првостепениот суд ќе треба да се впушти во утврдување на околноста кој е испраќач на стоката. При непостоење на писмени докази ќе треба тоа да го утврди со сослушување сведоци и со други доказни средства.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 862/82 од 12. X 1982 година)

47. Примачот на стоката има обврска да го плати надоместокот за превоз под условите од чл. 670 од Законот за облигациони односи. Меѓутоа, доколку превозникот нема можност да си наплати од примачот, има право да го бара надоместокот за превоз од испраќачот на стоката, кој е договорна странка од договорот за превоз (чл. 659 од Законот за облигациони односи).

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Превозникот повел спор против испраќачот на стоката за наплата на надоместок за превоз, откако претходно го изгубил спорот против примачот на стоката, до што дошло од причина што судот се впуштил во утврдување на чиј товар треба да паднат превозните трошоци според склучениот договор за купопродажба, иако спорот произлегува од договорот за превоз. Во новоповедениот спор против испраќачот на стоката превозникот го оспорил барањето, истакнувајќи дека тоа не е во врска со плаќањето на надоместокот за превоз, која обврска била на примачот на стоката.

Првостепениот суд го уважил тужбеното барање, а второстепениот суд ја потврдил пресудата, со образложение дека со оглед на тоа што превозникот не може да си наплати од примачот на стоката,

не згаснала обврската на тужениот како испраќач, кој е договорна странка во договорот за превоз што произлегува од чл. 659 од Законот за облигациони односи.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 693/82 од 18. VIII 1982 година)

48. Превозникот на стоката во друмскиот сообраќај не може од примачот на стоката да бара повисока возарина од онаа што тој ја одредил со товарниот лист.

Од образложението:

Согласно со чл. 670 ст. 1 од Законот за облигационите односи примачот на стоката, со преземањето на пратката и товарниот лист, доколку нешто друго не е предвидено во договорот за превоз и во товарниот лист, се обврзува на превозникот да му го исплати надоместокот за превоз. Тужениот, како примач на стоката, ја исполнил во целост својата обврска за плаќање на надоместокот за превоз според товарниот лист бр. 8182 од 21. V 1980 година по кој го извршил приемот на стоката и тоа според цената назначена во товарниот лист. Поради тоа тужителот, како превозник, не може од тужениот, како примач на стоката, да побарува повеќе одошто тој се обврзал со преземање на товарниот лист.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 903/82 од 12. X 1982 година)

49. Примачот на стоката кој го одбил приемот на стоката нема обврска за плаќање на надоместок за превоз, и покрај тоа што во товарниот лист е назначено дека тој ќе го плати надоместокот за превоз.

Од образложението:

Со обжалената пресуда е одбиено барањето на тужителот спрема првотужениот бидејќи со фактурата — товарниот лист било предвидено превозот да го плати второтужениот кој наедно бил и примач на стоката, па имал и обврска да ја плати возарината согласно со чл. 659 и 670 од Законот за облигационите односи.

Незадоволен од оваа пресуда второтужениот благовремено вложил жалба со која се напаѓа пресудата поради погрешно и нецелосно утврдена фактичка состојба и погрешна примена на материјалното право. Во жалбата се наведува дека првостепениот суд погрешно ја утврдил фактичката состојба дека тој бил примач на стоката и дека презел обврска за плаќање на возарината. Бидејќи стоката била испорачана спротивно на договорот што го имал склучено со првотужениот, тој не ја примил стоката, туку му ја вратил на првотужениот, кој треба да го плати и превозот затоа што извршил неправилна испорака на стоката.

Стопанскиот суд на Македонија ја уважил жалбата на второтужениот и првостепената пресуда ја укинал.

Првостепениот суд погрешно нашол дека стоката што тужителот ја превезол по налог на првотужениот до второтужениот и ја примил и дека поради тоа стапил во обврска за плаќање на возарината. Од изведените докази ваков заклучок не може да се изведе, туку дека второтужениот му ја вратил стоката на првотужениот. Бидејќи е во прашање спор за друмска возарина, договорот за превоз е склучен меѓу тужителот и првотужениот, па возарината, согласно со чл. 659 ст. 1 од Законот за облигационите односи треба да ја плати испраќачот.

Примачот на стоката стапува во обврска за плаќање на возарината ако тоа е назначено во товарниот лист и ако со приемот на стоката ја прифати таа обврска. Во конкретниов случај не може да се види дека второтужениот прифатил ваква обврска.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 364/80 од 10. V 1980 година)

50. Примачот на стоката по договор за превоз на предмети и договор за шпедиција има обврска единствено спрема превозникот за плаќање на надоместокот за превоз, и тоа под улсовите од чл. 670 ст. 2 од Законот за облигационите односи, без оглед на тоа што, како купувач по договорот за купопродажба на предметната стока, со продавачот договорил превозните трошоци да паднат на негов товар.

Од образложението:

Спорот е поведен од шпедитерот против примачот на стоката, а предмет на спорот е плаќање на надоместок за шпедиција и услуги и надоместок за извршен превоз на предмети во друмскиот сообраќај.

Првостепениот суд го одбил тужбеното барање од причини што помеѓу испраќачот и примачот на стоката, кои се и договорни странки од договорот за купопродажба, не било договорено на чиј товар треба да паднат превозните трошоци.

Второстепениот суд ја потврдил првостепената пресуда, но од други причини:

Според наоѓањето на овој суд во случајов се воспоставени три различни облигациони односи: купопродажен однос помеѓу „Центро-маркет“ — Београд и тужениот; договор за шпедиција помеѓу „Центро-маркет“ — Београд и тужителот и договор за превоз помеѓу тужителот и „Србија-транспорт“ Београд, односно помеѓу него и ООЗТ Даљински превоз — Тузла, во кој договор е назначено дека превозот го плаќа „Србија транспорт“ Београд.

При ваква состојба, со оглед на тоа што предмет на спорот претставува наплата на надоместок по договорот за шпедиција и по договорот за превоз, тужениот како примач на стоката единствено би можел, под условите од чл. 670 од ЗОО, да има обврска за плаќање на надоместок за превоз. Меѓутоа, бидејќи во товарниот лист како обврзник за плаќање на надоместокот за превоз е назначен „Србија транспорт“ Београд, во случајов не може да дојде до примена на овој законски пропис. Поради ова тужителот своето побарување треба да го остварува од налогодавачот по договорот за шпедиција — РО „Центро-маркет“ Београд, во согласност со чл. 827 од ЗОО.

Најпосле прашањето кој треба да ги сноси овие трошоци, а во врска со тоа како била договорена испораката на стоката по договорот за купопродажба може да претставува предмет на расправање помеѓу договорните странки од тој договор, односно помеѓу РО „Центромаркет“ Београд и тужениот.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 24/82 од 9. II 1982 година)

51. За да го задржи правото на приговор на висината на надоместокот за превоз која при приемот на стоката и товарниот лист примачот ја оспорил, примачот е должен веднаш спорниот износ да го депонира во судот единствено доколку превозникот одбива да му ја предаде стоката.

По поведен спор од превозникот против примачот на стоката за наплата на надоместокот за превоз чија висина примачот на стоката ја оспорил при приемот на стоката и на товарниот лист и во текот на спорот, Окружниот стопански суд без да се впушти во утврдување кој надоместок бил договорен со нарачувач на превозот, го одбил тужбеното барање од причини што тужениот, како примач на стоката, износот не го депонирал во судот согласно со чл. 670 ст. 2 од Законот за облигационите односи сметајќи дека примачот на стоката го изгубил правото на приговор на висината на надоместокот за превоз

Стопанскиот суд на Македонија ја уважил жалбата на тужениот, првостепената пресуда ја укинал и предметот му го вратил на првостепениот суд на повторно судење.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Стопанскиот суд на Македонија е на стојалиште дека само затоа што тужениот не го положил депозитот не значи дека и нема право да ја оспорува висината на надоместокот за извршениот превоз назначена во товарниот лист. Неприфатливо е стојалиштето на првостепениот суд поради што тој ја укинал пресудата со образложение да се утврди висината на надоместокот за превоз што е должен да го плати како примач на стоката. Самото тоа што тужениот не го положил депозитот не значи дека нема право да ја оспорува висината на надоместокот за извршениот превоз назначен во товарниот лист. Со ваквиот формалистички приод кон толкувањето на чл. 670 ст. 2 од Законот за облигационите односи, како што тоа го прави првостепениот суд, според мислењето на овој суд му се нанесува штета на примачот на стоката, па доколку примачот смета дека не е должен да плати онолкува превознина колкува што е назначена во товарниот лист, во која смисла и истакнал приговор, должен е кај судот да го депонира спорниот износ, согласно со чл. 670 ст. 2 од ЗОО единствено доколку по истакнатиот приговор превозникот го условува предавањето на стоката со претходно депонирање на спорниот износ. Меѓутоа, доколку примачот нема пречки да ги врши правата од договорот за превоз, односно доколку превозникот му ја предаде стоката на примачот, отпаѓа потребата за депонирање на спор-

ниот износ како предуслов примачот да го задржи правото да приговара на висината на превознината. Затоа при повторното судење судот ќе треба да се впушти во утврдување на основаноста на тужбеното барање по однос на висината, во смисла на одредбите од чл. 839 од наведениот закон. Имено, судот ќе треба да утврди дали и колкава висина на надоместок за превоз била договорена со испраќачот и превозникот, а во недостиг на договор, судот да утврди дали тужителот има тарифа или некој друг општ акт со кој се одредува надоместокот, а ако нема надоместокот го одредува судот, при што треба да води сметка какво било вообичаеното пресметување на надоместокот за превоз на ваков вид на стока во дадениот период и на дадената релација, па потоа да одлучи.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 80/83 од 9. II 1983 година)

52. Побарувањето од радиостаниците за употреба на радиоприемниците — радио претплатата е месечна обврска и стасува за наплата 15 дена по протекот на месецот за кој се однесува побарувањето.

Од образложението:

Тужбеното барање на тужителот се однесува за наплата на радиопретплата за радиоприемник што го имал тужениот за 1978 година, а тужбата е поднесена во 1979 година. Првостепениот суд го уважил тужбеното барање на тужителот.

Тужениот, покрај другото, во жалбата наведува дека првостепениот суд не утврдил кога стасало за наплата побарувањето на тужителот, односно дека не утврдил кога тужениот ја примил фактурата од тужителот за спорниот износ, од што зависи и утврдувањето на фактот кога стасала обврската за плаќање на радиопретплатата.

Стопанскиот суд на Македонија решаваше по жалбата на тужениот и ја одби како неоснована, а првостепената пресуда ја потврди.

Не е основан жалбениот навод на тужениот дека првостепениот суд не утврдил кога стасало за наплата барањето на тужителот бидејќи во случајов тоа е ирелевантно. Со тужбата се бара плаќање на радиопретплата за 12 изминати месеци, па бидејќи е во прашање фиксно месечен утврден износ на претплата, барањето е стасано за наплата. Ова од причини што согласно со чл. 2 од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 50/75) должничко-доверителскиот однос настанува кога должникот ја примил услугата во случајов тоа е на крајот на секој месец. Во смисла на чл. 7 од наведениот закон во случајов, обврската стасува за наплата петнаесеттиот ден по протекот на месецот за кој се однесува побарувањето.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 275/80 од 4. IV 1980 година)

53. Кога работната организација е договорна странка од договорот за превоз во железничкиот сообраќај, како испраќач, па по истакнат приговор од нејзина страна во спор за наплата на надоместок за превоз дека фактички испраќач била ООЗТ во нејзиниот состав која не се прифатила да биде странка во спорот, обврзник за плаќање на надоместокот за превоз останува работната организација.

По спор за наплата на надоместок за превоз по договор за превоз во железничкиот сообраќај поведен од превозникот против испраќачот на стоката, кој е работна организација со повеќе ООЗТ во нејзиниот состав, по приговор од тужениот дека пасивна легитимација има некоја од ООЗТ, тужителот извршил субјективно преиначување на тужбата според чл. 192 од ЗПП, но новиот тужен не се согласил да биде странка во спорот. Поради тоа првостепениот суд го одбил тужбеното барање спрема РО.

Одлучувајќи по жалбата на тужителот второстепениот суд ја преиначил оваа одлука, задолжувајќи го првотужениот — работната организација да го плати надоместокот за превоз.

О д образложението:

Имајќи ја предвид законската регулатива, а со оглед на фактот што во товарните листови е наведено, како што утврдил првостепениот суд дека тужениот Рудници и железарница „Скопје“ од Скопје се јавил како испраќач на стока и обврзник да го плати превозот, тој се јавува како договорна странка со тужителот во склучениот договор за превоз на стока, бидејќи согласно со чл. 29 од Законот за договорите за превоз во железничкиот сообраќај („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 2/74), договор за превоз помеѓу странките бил склучен во моментот кога превозникот ја примил на превоз стоката со товарниот лист, зашто потврдата за прием на товарниот лист е доказ за склучениот договор за превоз. Инаку, неспорно е дека тужениот Рудници и железарница „Скопје“ — Скопје е организација на здружен труд со својство на правно лице и обврски и одговорности што ги има врз основа на Уставот, законот и другите акти, па истапува во правниот промет со други правни субјекти и презема права и обврски. Тужителот во текот на првостепената постапка, покрај тужениот Рудници и железарница „Скопје“ — Скопје назначил и нов тужен — ООЗТ Транспорт и шпедиција при Рудници и железарница „Скопје“ од Скопје, но новотужениот не прифатил да стапи во парница. Затоа правилно постапил првостепениот суд спрема новотужениот кога не допуштил преиначување на тужбата. Но, тоа не значи дека тужениот Рудници и железарница „Скопје“ — Скопје нема обврска на тужителот да му го плати спорниот износ за извршениот превоз.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 826/84 од 22. VIII 1984 година)

54. Примачот на стоката има обврска на превозникот да му плати посебен надоместок поради пречекорување на рокот за однесување на стоката (колска лежарина), согласно со чл. 63 ст. 3 од Законот за договорите за превоз во железничкиот сообраќај, до кое е дојдено поради тоа што според склучениот едногодишен договор за превоз на руда помеѓу примачот на стоката, кој едновременно е и нарачувач на превозот, и превозникот, превозот е вршен со товарни

вагони па поради ниските температури во зимските месеци дошло до замрзнување на рудата и нејзино слетување од вагоните, кое оневозможило навремен растовар при пристигање на стоката во местото на определување. Во ваков случај примачот на стоката не може да се повикува на виша сила или вината да ја префрли на превозувачот, согласно со чл. 662 ст. 3 и 4 од Законот за облигационите односи.

Од образложението:

Потврдувајќи ја првостепената пресуда со која е уважено тужбеното барање за плаќање посебен надоместок на име колска лежарина при растовар, согласно со чл. 63 ст. 3 од Законот за договорите за превоз во железничкиот сообраќај, второстепениот суд ги ценеше жалбените наводи на тужителот дека превозникот не постапил во согласност со чл. 662 ст. 3 од Законот за облигационите односи, па дека според тоа нема обврска за плаќање на утужениот износ, но тие наводи не ги уважил, поради следново:

Согласно со чл. 662 од Законот за облигационите односи, превозникот е должен да го известува испраќачот за сите околности кои би биле од влијание за изршување на превозот и да постапува според добиените упатства. Согласно со ст. 3 од истиот член доколку не е можно да се чека на упатствата од испраќачот, превозникот е должен да постапи како што би постапил добар стопанственик и за тоа да го извести испраќачот. Се поставува прашање дали во конкретниов случај настанале такви околности и дали постоела обврска за тужителот да презема некои мерки за заштита на рудата од замрзнување. Овој суд го дели стојалиштето на првостепениот суд дека тужениот при склучувањето на едногодишниот договор за превоз свесно се определил превозот на рудата да се врши со отворени вагони, што му одговарало со оглед на тоа што станува збор за стока на која атмосферските промени не влијаат врз нејзиниот квалитет. Според тоа, тужениот знаел дека превозот ќе се врши и во зимски период и се согласил со последиците од влијанието на атмосферските промени што ќе се случат за време на превозот. При ваква состојба тужителот, како превозник немал потреба да презема било какви дејствија зашто постоела изречна договорна одредба превозот да се врши со отворени вагони.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 13/83 од 18. I 1983 година)

55. Доколку колската денгуба настанала од превоз извршен во железничкиот сообраќај од ООЗТ во состав на ЖТО, активна легитимација за водење спор за наплата на надоместокот поради доцнење со однесувањето на стоката има единствено ООЗТ која го извршила превозот, доколку тоа право не му го пренела на друг.

Од образложението:

За наплатата на надоместокот поради доцнење со однесувањето на стоката — колската денгуба против примачот на стоката, за превоз извршен од ООЗТ во состав на ЖТО спорот го повела ЖТО, а судот го одбил тужбеното барање како неосновано од причини што на страна на тужителот нема активна легитимација за водење на овој спор.

Второстепениот суд го прифати ова стојалиште, со следново образложение:

Споредно е дали тужителот, како работна организација, за превоз извршен од основна организација во нејзин состав, може да бара наплата на надоместокот за колска денгуба, односно дали е тој превезувачот во смисла на чл. 5 т. 1 и чл. 63 ст. 3 од цитираниот закон и дали има право да бара наплата на предметниот надоместок, т.е. дали е активно легитимиран во споров. Првостепениот суд зазел правилно стојалиште дека превезувач на стоката, во смисла на чл. 5 т. 1 од Законот за договорите за превоз во железничкиот сообраќај, е ООЗТ Сообраќаен погон — „Скопје“ — Скопје, организирана во согласност со чл. 320 од Законот за здружениот труд во својство на правно лице, а со дејност вршење на превоз на патници и предмети со средства на железничкиот сообраќај. Бидејќи колската денгуба настанала од превоз извршен од страна на ООЗТ Сообраќаен погон „Скопје“ — Скопје, како превезувач, единствено оваа ООЗТ е овластена да го води овој спор, со оглед на тоа што ова свое право не му го има пренесено на тужителот како на работна организација во чиј состав се наоѓа.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 506/82 од 8. VI 1982 година)

56. Со задолжителното осигурување на моторно возило од одговорност за штета причинета на трети лица не е опфатено и осигурувањето од одговорноста на штета за предмети примени на превоз, за што треба да се склучи посебен договор за осигурување од овој ризик.

Од образложението:

Според мислењето на Стопанскиот суд на Македонија првостепениот суд погрешно ги оценил изведените докази и погрешно заклучил дека со задолжителното осигурување на моторно возило од одговорност за штета причинета на трети лица постои обврска на тужителот и за надоместот на штета од сите ризици. Ова од причина што, согласно со одредбите од член 51 ст. 1 од Законот за основите на системот на осигурувањето на имоти и лица („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 24/76) тужениот како сопственик на моторното возило, бил должен да се осигури и од одговорност за штета сторена на трети лица поради смрт, повреда на телото или здравјето, или за уништување, односно оштетување на предмети при употреба на моторното возило, освен од одговорност за штета за предмети примени на превоз, а тоа се дополнува со чл. 54 од истиот закон. Бидејќи во конкретниов случај се бара регрес за штета на стока примена на превоз, не може да се прифати стојалиштето на првостепениот суд дека со задолжително осигурување на моторното возило од одговорност за штета причинета на трети лица е опфатен и овој ризик, туку треба да се утврди дали тужениот склучил посебно осигурување од овој ризик.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 581/80 од 9. IX 1980 година)

57. Осигурувачот од договорот за осигурување на имот склучен на подолг рок од 5 години, во случај на еднострано предвременно раскинување на договорот од негова страна има право да бара за изминатиот временски период осигуреникот да изврши плаќање на одобрените попуст на премијата по тарифата за долгогодишно осигурување на имот.

Од образложението:

Првостепениот суд по основ го одбил тужбеното барање на осигурувачот против осигуреникот за плаќање на одобрените попуст од 10% годишно од техничката премија според склучениот договор за осигурување на имоти во траење од 10 години, што бил еднострано раскинат од осигуреникот по 5 години, од причини што во договорот за осигурување не било предвидено дека во случај на раскинување на договорот осигурувачот има право да бара наплата на одобрените попуст.

Второстепениот суд ја укина првостепената пресуда со следново образложение:

Прашање е дали тужителот, како осигурувач, би му дал попуст на тужениот доколку помеѓу нив не би бил склучен долгогодишен договор за осигурување. Ова прашање е регулирано со Тарифата на премии за осигурување на имоти која претставува составен дел на Општите услови за осигурување на имоти на тужителот. Доколку е предвидено попуст да се дава само кај долгогодишни договори за осигурување, а до целосна реализација на склучениот договор не е дојдено поради еднострано раскинување од осигуреникот, отпаѓа основот за давање попуст при плаќање на премијата. Нема потреба ова посебно да се назначува во договорот. Осигурувачот има право да бара да му се надомести претрпената штета поради едностраното раскинување на договорот, според одредбите од Законот за облигационите односи.

Поради изложеното, при повторното судење на алтернативно поставеното тужбено барање за плаќање на износот што на тужениот му бил одобрен како попуст при плаќање на премијата по долгогодишен договор за осигурување, првостепениот суд ќе треба да се впушти во утврдување на фактичката состојба по однос на воспоставениот однос помеѓу странките со договарање посебни услови во исполнување на обврската на тужениот при плаќање на премијата. Имено дали исти такви услови, според општите правила и Тарифата на тужениот за осигурување имоти, може да се применат при едногодишни договори за осигурување, да се впушти во утврдување на висината на побарувањето доколку тоа е спорно, па дури тогаш во овој дел да се произнесе по поставеното тужбено барање.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 349/82 од 11. V 1982 година)

38. Заедницата за здравство и здравствено осигурување за дадени здравствени услуги на нејзин осигуреник од здравствена организација надвор од подрачјето на кое ѝ припаѓа, должна е да изврши исплата според цената утврдена за подрачјето на кое се наоѓа здравствената организација единствено ако услугата е извршена под условите од чл. 2 од Самоуправната спогодба за условите и начинот на користење на здравствена заштита надвор од подрачјето на СИЗ за здравствено осигурување и здравство на која осигуреникот ѝ припаѓа, односно ако лекувањето е извршено со уреден упат или ако е итен медицински случај.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со донесувањето на обжалената пресуда и постапката што ѝ претходела не се сторени суштествени повреди на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 1 од ЗПП, па судот правилно ја утврдил фактичката состојба кога утврдил дека тужителот му дал здравствена услуга на осигуреник на тужениот иако не биле исполнети условите од чл. 2 од Самоуправната спогодба за условите и начинот на користење на здравствена заштита надвор од подрачјето на СИЗ за здравствено осигурување и здравство на која осигуреникот ѝ припаѓа („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 60/78). Првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога го одбил барањето на тужителот да му се признае надоместок за дадени услуги по цени повисоки отколку што тужениот бил должен да плати односно, отколку што би платил ако лекувањето е извршено во здравствена организација со која имал склучено договор за вршење на такви услуги.

Повикувањето на тужителот на чл. 1101 и 1103 од Законот за облигационите односи за примена на Законот за здравствено осигурување на СР Србија е неприфатливо бидејќи со чл. 2 од горецитираната спогодба е кажано под кои услови здравствените организации се должни да им даваат здравствена заштита на осигуреници надвор од подрачјето на СИЗ, а, меѓу другите услови е и осигуреникот да поседува уреден упат за лекување или да е итен медицински случај, што овде не е случај. Според тоа, упатот е основ да се создаде обврска за тужениот кога не е во прашање итен медицински случај. Тоа тужителот го знаел, па затоа за тужениот не е создадена обврска да му плати на тужителот трошоци за лекување за дадената здравствена услуга според неговиот ценовник во смисла на чл. 5 од споменатата спогодба. Во вакви случаи тужителот можел да наплати од тужениот трошоци за дадена здравствена услуга во висина на трошоците што тужениот ги имал за ист вид услуги во утврдените цени со здравствената работна организација од своето подрачје, а разликата можел да ја наплати од корисникот кој сакал да користи здравствени услуги надвор од своето подрачје.

Впрочем и во чл. 34 ст. 3 од Законот за здравственото осигурување и задолжителните видови на здравствената заштита на населението („Сл. весник на СРМ“, бр. 21/71), наведено е дека доколку осигуреното лице ја користи здравствената заштита по поинакви услуги и на поинаков начин од оние утврдени во смисла на ст. 2 од овој член, заедницата за здравствено осигурување ги поднесува трошоците за користената здравствена услуга најмалку во висина што би одговарала, ако таквата здравствена услуга е укажана во здравствените работни организации со кои заедницата на здравственото осигуру-

ваџе склучила договор за давање на здравствената заштита. Во ст. 4 од истиот член од горенаведениот закон, пак, е регулирано прашањето кога заедницата за здравствено осигурување ги поднесува поголемите трошоци за користење на здравствени услуги од оние предвидени во ст. 3, па е наведено дека тоа ќе биде во случај кога осигуреното лице се лекува по упат од здравствена работна организација или од лекарска комисија поради одредени медицински индикации, или без упат, ако е во прашање итен медицински случај. во кој случај заедницата за здравствено осигурување ги поднесува трошоците за користење на здравствената заштита по цената на здравствената организација кај која е лекуван.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 909/80 од 5. II 1981 година)

59. Тужениот како услужна работилница за поправка на радиодифузен приемник не се третира како корисник во смисла на чл. 38 ст. 1 од Законот за радиодифузијата и не е обврзан да плаќа надоместок за користење на радиодифузните приемници што се наоѓаат на поправка кај него.

Од образложението:

Погрешно е правното стојалиште на првостепениот суд дека тужениот е корисник на радиодифузен приемник во смисла на одредбите од Законот за радиодифузијата („Сл. весник на СРМ“, бр. 20/74) и обврзан за плаќање надоместок за користење на радиодифузните приемници во висина и на начин утврден со истиот закон и со одлуките за висината на надоместокот за користење на радиодифузни приемници.

Според одредбите од чл. 38 ст. 1 од наведениот закон како корисници на радиодифузен приемник во смисла на законот се сметаат граѓаните и граѓанско-правните лица, организациите на здружен труд и други организации, самоуправни интересни заедници, општествено-политички заедници, воени пошти и сите други кои поседуваат радиодифузен приемник, без оглед на тоа дали го употребуваат (користат). Овие корисници плаќаат надоместок за користење на приемниците во паушален износ и висина утврдена со Одлуката за висината на надоместокот за користење на радиодифузни приемници („Сл. весник на СРМ“, бр. 25/78, 5/79 и 41/79).

Тужениот е услужна работилница што врши поправки на телевизиски приемници и други апарати за употреба во домаќинството, во домовите и деловните простории на имателите на овие апарати, а и во своите деловни простори, но не поседува други телевизиски приемници.

Со оглед на тоа што сите телевизиски приемници што кај тужениот се носат на поправка претставуваат сопственост на физички или правни лица и како такви веќе се пријавени кај тужителот и за нив сопствениците плаќаат телевизиска претплата, доколку и тужениот би бил задолжен да ја плаќа оваа претплата, би произлегувало за исти телевизиски приемници тужителот за одреден временски период, додека апаратите се наоѓаат на поправка, да се наплатува двојна претплата, а на кој начин всушност неосновано би се збогатил.

Бидејќи телевизиските приемници што се наоѓале кај тужениот како услужна работилница веќе се евидентирани за претплата, тужениот по однос на овие приемници не може да биде третиран како обврзник за плаќање на телевизиска претплата.

Со оглед на тоа што тужениот не поседува друг телевизиски приемник, освен оние што се наоѓаат привремено на поправка кај него, не може да биде третиран како корисник во смисла на чл. 38 ст. 1 од Законот за радиодифузијата.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 338/81 од 8. IX 1981 година)

60. Фабричките хали спаѓаат во деловни простории и за нивните површини во кои се создава смет се наплатува губретарина со намалување на површините на кои се фиксирани постројките и машините, бидејќи на тие површини се создаваат технолошки отпадоци кои не се сметаат за губре.

Од образложението:

Точни се жалбените наводи дека со обжалената пресуда нецелосно е утврдена фактичката состојба. Имено, првостепениот суд како површини за кои тужениот има обврска да плаќа губретарина ги зел утврдените со записникот по предметот П. бр. 388/79 на истиот суд. Ова според мислењето на овој суд не може да се прифати. Имено, помеѓу странките се неспорни слободните површини, додека спорно е дали фабричките хали претставуваат деловни простории и дали за таа површина тужителот има право на наплата на губретарина.

Според мислењето на овој суд фабричките хали спаѓаат во деловни простории и тужителот има право на наплата на губретарина за утужениот период, согласно со одредбите на одлуката за одржување на комуналната хигиена на подрачјето на град Скопје („Сл. гласник на град Скопје“, бр. 405/70, 411/71, 8/72, 28/75 и 37/76), за површините во фабричките хали во кои се создава смет. Меѓутоа, тужителот нема право да наплати губретарина, согласно со цитираната одлука за целата површина на фабричката хала, колку што изнесува под кров, туку оваа површина треба да се намали за површината што ја зафаќаат во халата фиксните постројки и машини. На површините на кои се фиксирани постројките и машините не се создава смет туку технолошки отпадоци кои во смисла на истата одлука не се сметаат па тужителот нема право на наплата како тоа да го изнесува на вообичаен начин, туку за изнесувањето на тие отпадоци е потребен посебен договор помеѓу странките.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 747/80 од 5. XII 1980 година)

61. Како корисна површина за која градежната работна организација плаќа губретарина се смета целото градилиште на кое се изведуваат градежни работи на одреден објект, а не само габаритната површина на објектот што се гради.

Предмет на спорот е плаќање на губретарина од тужениот ГРО на тужителот Комунална работна организација, а за градилиште на кое тужениот изведува одредени работи.

Првостепениот суд со пресуда го одбил приговорот на тужениот и платниот налог го одржал во сила, бидејќи нашол дека според Тарифата за утврдување на цените на услугите што ги врши Комуналното стопанско претпријатие — Тетово, бр. 0210388/1 од 23. V 1977 година тужениот има обврска да плаќа ѓубретарина за целата површина на градилиштето на кое се изведувал објектот.

Во жалбата тужениот наведува дека тужителот има право на надоместок за ѓубретарина само за корисна површина, а не и за површина што ја има градилиштето. А која е корисна површина, треба да утврди првостепениот суд.

Стопанскиот суд на Македонија со пресуда ја одбил жалбата на тужениот како неоснована и првостепената пресуда ја потврдил.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Согласно со одредбите од чл. 1-ѓ т. 9 од Тарифата за утврдување на цените на услугите што ги врши Комуналното стопанско претпријатие „Тетово“ од 23. V 1977 година предвидено е дека градежните работни организации при градба на објекти се должни да плаќаат на име ѓубретарина месечно по 2,00 динари за еден метар квадратен на градилиштето. Под поимот градилиште не се подразбира само габаритната површина на објектот, туку тоа е поголема површина, односно површина одредена од инвеститорот. Меѓутоа, при изградбата на објектот тужениот како градежна организација требало да го загради и обезбеди градилиштето според важечките норми за изведување на соодветен вид на објекти.

Тужениот има обврска за плаќање ѓубретарина на целото градилиште затоа што на него се складираат потребните градежни материјали и манипулираат механизацијата и транспортните средства, така што не може да се прифати становиштето на тужениот дека ѓубре се создавало само на дел од градилиштето.

Бидејќи не е спорна површината на целото градилиште, не е точен жалбениот навод дека фактичката состојба не била правилно утврдена. Затоа правилно постапил првостепениот суд кога го задолжил тужениот да плаќа надоместок за ѓубретарина за целата површина што е утврдено дека ја има градилиштето.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 51/80 од 8. II 1980 година)

62. Доколку корисникот на услугата изнесување смет не оспорува за предметниот период дека овластената комунална ОЗТ изнесувала смет за предметното подрачје во градот, доставените месечни сметки се доволен доказ за основаноста на тужбеното барање за плаќање цената на услугата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд го одбил тужбеното барање за плаќање цена за извршени комунални услуги — изнесување смет за деловна историја на тужениот, бидејќи од месечните сметки доставени до тужениот не произлегувала основаноста на тужбеното барање.

Пресудата е преиначена, поради следново:

Првостепениот суд погрешно ги оценил сметките доставени од тужителот до тужениот за секој месец одделно за периодот од јануари — септември 1981 година за наплата на надоместок за изнесување смет за деловната просторија на тужениот кога нашол дека тие се недоволни за да се утврди основаноста на поставеното тужбено барање. Со оглед на тоа што за подрачјето на град Скопје согласно со Одлуката за одржување на комуналната хигиена на град Скопје („Сл. гласник на град Скопје“, бр. 25/77), тужителот е единствено овластена организација да се грижи за хигиената во градот, не е спорно дека тужениот располага со деловен простор на адресата назначена во сметките, а при тоа тужениот не оспорил дека не е вршено изнесување на сметот за предметниот временски период. Од ова произлегува дека е создадена обврската на тужениот за плаќање на утужениот износ.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 786/82 од 10. IX 1982 година)

63. ОЗТ овластена за одржување на комунална хигиена има право на надоместок за извршена услуга — изнесување смет, доколку редовно ја извршува својата дејност на пропишан начин, односно редовно доаѓа кај корисникот на услугата со цел за изнесување на сметот. Доколку тоа не го прави, нема право да наплати губретарина.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Стопанскиот суд на Македонија по разгледувањето на жалбените наводи, наводите во обжалената пресуда и другите списи во предметот во смисла на чл. 365 од ЗПП најде дека жалбата е основана, а првостепената пресуда се заснова врз погрешна примена на материјалното право.

Имено, првостепениот суд го уважил тужбеното барање на тужителот за надоместок на услугите заземајќи при тоа становиште според кое и под претпоставка таквите услуги да не се исполнети треба да плаќа губретарина, а на тужителот ќе се применат казнените одредби на чл. 58 од Одлуката за одржување на комунална хигиена на подрачјето на град Скопје.

Со ваквото становиште Стопанскиот суд на Македонија не се согласува. Според одредбите од чл. 5, 20 и 23 ст. 5 од Одлуката за одржување на комунална хигиена на подрачјето на град Скопје („Службен гласник на град Скопје“, бр. 25/77) тужителот е должен да врши изнесување и транспортирање на сметот од сите корисни површини и простории на подрачјето на град Скопје, со надоместок. Доколку „Комуналец“, односно тужителот не ги извршува услугите од претходните ставови во целост, по барање од корисникот на услугите ќе се намали месечниот надоместок за тој вид услуги. Оттука произлегува правилото според кое, ако тужителот воопшто не ги врши услугите, а не само во целост, не може да го има ниту правото на надоместок за неизвршени услуги. Тужителот како организација што врши јавна комунална дејност според одредбите од чл. 8 ст. 4 од наведената одлука е задолжен да води евиденција за извршените услуги што првостепениот суд не ја побарал да ја изведе како доказ

при постоење на приговор на тужениот дека тужителот никакви услуги не извршил, а заради утврдувањето на основаноста на тужбеното барање, што произлегува од погрешното становиште изложено погоре.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 69/80 од 8. II 1980 година)

64. Корисникот на правото на користење чакал, добиено со одобрение од општествено-политичката заедница не може да го пренесе тоа право на друг субјект, бидејќи такво одобрение во смисла на одредбите од Законот за водите може да издаде само надлежната општествено-политичка заедница.

Од образложението:

Првостепениот суд од изведените докази во текот на постапката целосно и правилно ја утврдил фактичката состојба по предметниот спор и врз основа на така правилно утврдената фактичка состојба, правилно го применил материјалното право кога нашол дека тужителот, како корисник на чакалот кому таквото право на користење му е пренесено од надлежната општествено-политичка заедница немал законски основ таквото право на користење на предметниот чакал да го пренесе на друг, бидејќи такво право во смисла на одредбите од Законот за водите („Сл. весник на СРМ“, бр. 47/73 и 6/81) има само надлежната општествено-политичка заедница. Ова од причини што чакалот претставува природно богатство па како такво правото за вадење не може да биде предмет на договор за купопродажба, независно од тоа дали е во прашање црпење песок од недвижноста на сопственикот и дали тужителот со таквите сопственици има склучено договор за предметниот чакал, затоа што и за нив се однесува забраната да вршат промет со чакал и чакалот да биде предмет на договор за купопродажба.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 650/80 од 11. XI 1980 година)

65. По спор поведен од доверител — имател на меница против трасантот за исплата на меничен износ по меница издадена во согласност со Законот за меницата за создаден кредитен однос меѓу странките, судот не се впушта во утврдување на фактите за исполнување на основниот договор во врска со кој е издадена меницата.

Од образложението:

Ремитентот — деловната банка повела меничен спор за наплата на меничен износ против трасантот — корисникот на кредит по склучен договор за кредит, па првостепениот суд се впуштил во утврдување дали дошло и во која мера до реализација на договорот за кредит, односно колку средства од одобрениот кредит искористил корисникот, колку вратил, и за кој износ има обврска за плаќање.

Второстепениот суд ја укинал првостепената пресуда, со образложение:

Првостепениот суд наоѓа дека основаноста на тужбеното барање произлегува од меницата издадена од тужениот во полза на тужителот која стасала за плаќање, како и од склучените договори помеѓу странките за кредит. Со оглед на тоа што спорот е поведен врз основа на меница издадена од тужениот во полза на тужителот која стасала за плаќање и чија наплата се бара по пат на овој спор, меницата е издадена во согласност со прописите од Законот за меницата, судот во овој спор треба да се ограничи на испитување и утврдување единствено дали меницата е исправна, а меничниот износ стасан за плаќање во смисла на одредбите од Законот за меницата во која смисла и тужениот е овластен да истакнува единствено менично правни приговори, но не и приговори за основниот договор во врска со кој е издадена меницата. Ова од причини што со издавањето на меницата се создава нов однос — менично-правен однос помеѓу назначените лица во меницата, па со што се губи врската со основниот договор во врска со кој е издадена меницата. Поради тоа при повторното судење првостепениот суд ќе треба да се впушти во утврдување на фактите во врска со исправноста на меницата, во согласност со одредбите од Законот за меницата и евентуално по приговор на должникот дали делумно или целосно е платен меничниот износ.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 94/83 од 9. II 1983 година)

66. Последниот имател на меницата издадена согласно со Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства кој на денот на стасаноста на меницата за плаќање не ја поднел за наплата, може по основ на неосновано збогатување ненаплатениот меничен износ да го бара од трасантот и индосантите, при што има право и на затезна камата по стапка која во местото на исполнување се плаќа на штедните влогови по видување.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Последниот имател на меницата на денот на стасаноста на меницата пропуштил да ја поднесе за наплата, а потоа повел спор против трасантот за наплата на меничниот износ по основ на неосновано збогатување. Првостепениот суд го уважил тужбеното барање за главницата со 24⁰% затезна камата, сметано од денот на известувањето на трасантот дека меницата не е наплатена со барање да се изврши доброволно плаќање, со примена на Одлука за висината на стапката на затезната камата („Сл. лист на СФРЈ“ ,бр. 19/82).

Второстепениот суд ја преиначил одлуката единствено по однос на висината на стапката на затезната камата, признавајќи му на тужителот право на стапка од 7.5⁰% и не прифаќајќи го жалбениот навод на тужениот дека немало правен основ да го плаќа паричниот износ во висина на меничниот износ, па штетната последица од неподнесување меница за наплата треба да ја сноси тужителот.

Тужениот е трасант на меницата издадена на 23. VI 1982 година на износ од 282.223,50 динари со стасаност на 21. VIII 1982 година до наплатата, а тужителот е последен имател на меницата кој што пропуштил на денот на стасаноста на меницата за плаќање да ја поднесе за плаќање, така што по оваа меница воопшто не дошло до

плаќање на меничниот износ било од индосантите — трасантот и авалистот. При таква состојба имајќи предвид дека согласно со чл. 85 од Законот за меницата („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 104/46) трасантот-акцептантот и индосантот, чии менични обврски се изгаснале поради тоа што се пропуштени дејствијата пропишани заради одржување на меничните права, одговара имателот на меницата доколку на негова штета неоправдано се збогатиле. Од ова произлегува дека, со оглед на тоа што тужениот, како трасант, не извршил плаќање по издадената меница од негова страна, во однос на тужителот, како имател на меницата, неосновано би се збогатил за меничниот износ доколку не изврши плаќање на тој износ. Поради ова првостепениот суд правилно го применил материјалното право кога со примена на одредбите за стекнување без основ од чл. 210 и 214 од Законот за облигационите односи, а во врска со чл. 85 ст. 1 од Законот за меницата нашол дека тужениот има обврска спрема тужителот за плаќање на утужениот износ.

Меѓутоа, испитувајќи ја одлуката во делот во кој е уважено тужбеното барање за каматата по стапка од 24⁰%, судот најде дека немало основ за примена на Одлуката за висината на стапката на затезна камата, со оглед на тоа што паричната обврска што е предмет на овој спор не произлегува од договор во стопанството во смисла на чл. 25 ст. 2 од ЗОО. Поради тоа со примена на чл. 277 ст. 1 од ЗОО треба да се примени стапката која во местото на исполнување се плаќа на штедните влогови по видување, односно 7,5⁰%.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1057/83 од 9. XI 1983 година)

67. Доколку настапила застареност на побарувањето за имателот на меницата, кој како индосант извршил плаќање на претходникот по пат на регрес да се намира од своите претходници, против индосантот пред него со кого бил во должничко-доверителски односи има право да поведе спор по основ на стекнување без основ ако за тоа има услови.

Од образложението:

По исплатата на меничниот износ и на трошоците по постапката спрема последниот имател на меницата, тужителот против својот претходник во низата на индосантите со кого бил и во должничко-доверителски односи во улога на доверител, за што му биле индосирани предметните меници, повел регресен спор во согласност со чл. 48 од Законот за меницата. Но, со оглед на тоа што во текот на постапката констатирал дека од извршеното плаќање поминале повеќе од година, го сменил правниот основ во согласност со чл. 85 од Законот за меницата.

Првостепениот суд не осврнувајќи се и не утврдувајќи ги фактите во врска со новопоставениот основ, примајќи дека станува збор за регресно побарување, го одбил тужбеното барање како неосновано, поради застареност.

Второстепениот суд ја укинал оваа пресуда со следново образложение:

Тужителот го променил правниот основ на тужбеното барање, така што наместо за регресно побарување изјавил дека тужбеното барање е по основ на неосновано збогатување, од причини што во редицата на индосаментите странките се непосредно еден зад друг, односно тужениот ја има индосирано примената меница од тужителот за покривање на свое долгување спрема тужителот од настанат должничко-доверителски однос помеѓу странките. Тоа, впрочем, не е ниту спорно, а првостепениот суд тоа го утврдил во текот на водењето на повторната постапка по овој предмет. При ваква состојба судот при донесување на обжалената пресуда бил должен да ги изнесе причините за тоа дали во случајов станува збор за побарување по основ на неосновано збогатување настанато со гасење на меничните обврски на тужениот, поради тоа што настапила застареност на побарувањето за регрес на страната на тужителот, или, пак, станува збор за регресно побарување од предметната меница, од што зависи дали ќе се примени застарениот рок од чл. 78 ст. 3 од Законот за меницата или од чл. 85 од истиот закон.

При ваква состојба првостепениот суд при повторното судење треба задолжително да ги изнесе причините за својата одлука во еден или во друг правец, при што треба да има предвид дека спорот се води помеѓу двајца индосанти по предметната меница, кои биле во директен правен однос по создадени должничко-доверителски односи. Со оглед на тоа, пак, што тужителот е доверител по тој создаден должничко-доверителски однос кој не извршил наплата за своето побарување од страна на тужениот, судот имајќи го предвид тоа треба да се произнесе дека од своја страна тужителот ја намирал својата обврска спрема неговиот доверител — последниот имател на меницата, потоа дали тужениот неосновано се збогатил на товар на средствата на тужителот и во кој износ, односно дали тужителот има право да го наплати само меничниот износ по основ на неосновано збогатување или пак има право да ги наплати и издатоците на име трошоци по постапката по спорот кој е воден помеѓу него и имателот на меницата.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 935/83 од 13. X 1983 година)

68. Во состав на земјоделска задруга не може да се организира основна организација на здружен труд доколку претходно не е организирана основна задружна организација.

Од образложението:

Првостепениот суд не дозволил запишување во судскиот регистар на пренотација на одлуката за организирање на ООЗТ во состав на земјоделска задруга, бидејќи во нејзиниот состав не била организирана основна задружна организација.

Второстепениот суд не ги прифатил жалбените наводи дека според Законот за здружување на земјоделските организации во ООЗТ не е условено со претходно организирање на основна задружна организација во состав на земјоделска задруга, со следново образложение:

Во чл. 279 од Законот за здружениот труд предвидена е можноста за организирање основна задружна организација и основна организација на здружен труд во рамките на ЗЗ, што може да се

врши под условите утврдени со Законот, со тоа што во ст. 5 од цитираниот законски пропис е предвидено дека во ЗЗ која во својот состав нема основна задружна организација, во основните задружни организации во нејзиниот состав можат, под условите утврдени со закон, да се формираат работни единици.

Врз основа на основните одредби од Законот за здружениот труд, во Законот за здружување на земјоделците („Сл. весник на СРМ“, бр. 43/80) е предвиден начинот на организирање на основна задружна организација, односно основна организација на здружениот труд во состав на земјоделска задруга, кои одредби се во согласност со одредбите од Законот за здружениот труд од одделот здружување на земјоделците.

При ваква законска регулатива првостепениот суд правилно зазел стојалиште дека не постои правен основ во рамките на земјоделска задруга да се организира основна организација на здружен труд, при состојба кога во нејзиниот состав нема организирано основна задружна организација, бидејќи тоа не е во согласност со чл. 279 од Законот за здружениот труд. Затоа правилно постапил кога го одбил барањето на подносителот за запишување во судскиот регистар на пренотација на Одлуката за организирање како ООЗТ во состав на земјоделска задруга.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1015/84 од 25. IX 1984 година)

69. Кога тужена странка по спор за наплата на паричен износ, кој претставува пресметана камата, е РО, која во својот состав има повеќе ООЗТ, судот е должен да се впушти во утврдување дали побарувањето на тужителот произлегува од деловен однос со тужениот, или со ООЗТ во неговиот состав, а не по приговор за немање пасивна легитимација, па со примена на чл. 254 ст. 1 од Законот за здружениот труд, каде што е предвидена одговорност на ООЗТ за обврските на РО, тужбеното барање спрема РО да го одбие.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд го одбил како неосновано тужбеното барање што претставува пресметана камата вперено спрема РО, која во својот состав има организирано повеќе ООЗТ, од причини што пасивна легитимација за ваков спор имала единствено ООЗТ во состав на тужениот во смисла на чл. 254 ст. 1 од ЗПП, а тужителот не извршил проширување или објективно преиначување на тужбата.

Второстепениот суд ја укина првостепената пресуда, со следново образложение:

Предмет на спорот е пресметана затезна камата, поради ненавремено плаќање на парични обврски по привремени и завршни ситуации приложени кон мандатната тужба според каматната листа од 31. XII 1981 година. При таква состојба а и со оглед на истакнатиот приговор за немање пасивна легитимација на страна на тужениот првостепениот суд требало да утврди дека во неговиот состав се организирани повеќе основни организации на здружен труд, па дали деловниот однос на пресметана камата, е помеѓу процесните странки или помеѓу тужителот и некоја од основните организации на здру-

жен труд во состав на тужениот. Во зависност од утврдувањето на овој суштествен факт судот со сигурност ќе може да се произнесе по поставеното тужбено барање. Доколку првостепениот суд утврди дека пресметаната камата што е предмет на овој спор, како споредно побарување, произлегува од воспоставени должничко-доверителни односи помеѓу процесните странки, во тој случај би произлегло дека приговорот на тужениот за немање пасивна легитимација по овој спор е неоснован.

Навистина во чл. 254 ст. 1 од Законот за здружениот труд е предвидено дека за обврските на РО, која во својот состав има основни организации, одговараат тие основни организации како што е предвидено со Самоуправната спогодба за здружување во работна организација. Оваа законска одредба би можела да се примени единствено во случај кога во спорот како тужена странка би биле назначени основните организации на здружен труд во состав на тужениот, а предмет на спорот претставува обврска на работна организација. Во тој случај судот претходно би требало да утврдува каква одговорност со Самоуправна спогодба за здружување во работна организација е договорена за основните организации, што не може да се примени на предметниот спор, со оглед на тоа што тужена странка е самата работна организација за која тужителот тврди дека има обврска за плаќање на утужениот износ. Со тоа што со Самоуправната спогодба за здружување во работна организација е предвидена одговорност на основните организации за обврските на работната организација, не е исклучена обврската на работна организација, а единствено му е дадено право на доверителот да избира спрема кого ќе го остварува своето побарување, спрема работната организација тој своето побарување секогаш може да го остварува целосно, а спрема основните организации во нејзиниот состав, во рамките на договореното со Самоуправната спогодба за здружување во работна организација.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1091/83 од 9. XI 1983 година)

70. Не е дозволено РО да води спор во согласност со чл. 432 од Законот за здружениот труд за заштита на фирмата против ООЗТ во нејзин состав за која била донесена одлука за издвојување на ООЗТ во РО без основни организации, по која како таква сè уште не била запишана во судскиот регистар.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Тужителот РО во чиј состав има повеќе ООЗТ повел спор против една ООЗТ во својот состав за заштита на фирмата, согласно со чл. 432 од ЗЗТ, која со одлука за издвојување во РО без основни организации фактички се издвоила и почнала самостојно да работи. Меѓутоа, не е извршен упис и конституирање на новата РО во судскиот регистар, од причини што пред Основниот суд на здружен труд во тек бил спор помеѓу тужениот и тужителот, другите ООЗТ кои останале во негов состав, поради тоа што не била постигната согласност при склучувањето на Самоуправната спогодба за утврдување на меѓусебните права и обврски и за надоместокот на штета што

настанала со издвојувањето, во смисла на субјектите од чл. 81 ст. 1 т. 3 од Уредбата за уписот на ОЗТ и други субјекти во судскиот регистар. Со тужба се бара на тужениот да му се забрани да ја употребува фирмата на тужителот на своите возила и да работи под таа фирма.

Првостепениот суд го одбил тужбеното барање како неосновано од причини што тужениот без своја вина не можел да се организира и конституира во работна организација со посебна фирма сè додека не биде донесена одлука по поведениот спор пред Основниот суд на здружениот труд. Освен тоа тужителот не докажал дека претрпел штета од тоа што тужениот сè уште работи под спорната фирма.

Стопанскиот суд на Македонија ја укина првостепената пресуда и тужбата ја отфрли, од причини што најде дека таа е недозволена, бидејќи согласно со чл. 432 ст. 2 од Законот за здружениот труд барање за заштита на фирмата може да се поднесе против работна, односно основна организација која е запишана во судскиот регистар, а во конкретниов случај сè уште не дошло до запишување на новата РО во судскиот регистар, од причини што сè уште трае постапката за издвојување на ООЗТ во РО.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 989/81 од 15. I 1982 година)

71. Самоуправната спогодба за систематизација на работните места не може да се подведе под поимот „друг самоуправен општ акт“ од чл. 438 ст. 2 од ЗПП, со кој се предвидени застапниците на ОЗТ со посебни овластувања и одговорности.

Пропуштањето во судскиот регистар да се запишат овластувањата на застапниците во смисла на чл. 438 ст. 5 од ЗЗТ, не може да има штетни последици за спротивната странка доколку дејствијата се преземени од овластени застапници во смисла на чл. 438 ст. 2 од ЗЗТ во рамките на нивните овластувања содржани во статутот или во друг самоуправен акт.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд прифатил дека според описот на работното место и работните задачи содржани во Самоуправната спогодба за систематизација на работните места на тужителот директорот на техничко-комерцијалниот сектор и проектирање бил овластен да врши корекција на записникот за колаудација на штета на ОЗТ, без оглед на тоа што неговите овластувања не биле запишани во судскиот регистар согласно со чл. 438 ст. 5 од ЗЗТ, па тужбеното барање го одбил како неосновано.

Стопанскиот суд на Македонија ја укина првостепената пресуда со цел да се изврши увид во збирката на исправи на регистарската влошка за да се утврди дали со Статутот или со друг самоуправен општ акт потписникот на записникот со кој е извршена корекција на колаудациониот записник бил овластен застапник на тужителот, со упатство дека под поимот „друг самоуправен општ акт“ од чл. 438 ст. 2 од ЗЗТ не може да се подведе Самоуправната спогодба за систематизација на работните места преку овој Статут на РО без ООЗТ и Статутот на ООЗТ. Под овој поим може да се подведе единствено и

Самоуправната спогодба за здружување на ООЗТ во работна организација. Од описот на работните места може единствено да се извлече заклучок за овластувањата на лицата кои извршуваат одредени задачи во смисла на чл. 98 од Законот за облигационите односи.

Доколку дејствијата се преземени од овластени застапници предвидени во статутот или во друг самоуправен општ акт, согласно со чл. 438 ст. 2 од ЗЗТ, тие го обврзуваат вистинскиот субјект, без оглед на тоа што е пропуштено, во смисла на ст. 5 од истиот пропис нивните овластувања да бидат запишани во судскиот регистар.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 308/82 од 12. IV 1982 година)

72. Правен интерес за да се поднесе тужба за утврдување — да се утврди дека извршениот упис во судскиот регистар на работната организација настаната со здружување на две РО, во смисла на чл. 458 т. 1 и 2 од ЗЗТ, имаат и работниците на работните организации кои престанале да постојат со здружувањето во нова работна организација.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со тужбата за утврдување тужителите, поранешни работници на РО „Ловец“, барале да се утврди ништовност на решението со кое во судскиот регистар е извршен упис на здружување на РО „Ловец“ Скопје со РО „Македонијаспорт“ Скопје во нова РО „Македонијаспорт“ Скопје, бидејќи здружувањето било спроведено спротивно на законските одредби.

Првостепениот суд со обжаленото решение ја отфрлил тужбата на тужителите поднесена против РО „Македонијаспорт“ Скопје бидејќи смета дека е поднесена од неовластено лице и дека ваква тужба можел да поднесе само поранешниот директор на РО „Ловец“ Скопје.

По жалбата на тужителите Стопанскиот суд на Македонија го укина првостепеното решение и предметот го врати на повторно постапување, со образложение:

Според мислењето на Стопанскиот суд на Македонија, тужителите, како поранешни работници на работната организација „Ловец“ Скопје имаат правен интерес за поднесување тужба за утврдување ништовност на уписот, согласно со чл. 458 од Законот за здружениот труд.

Неприфатливо е правното становиште на првостепениот суд дека ваква тужба можело да поднесе само овластено лице — поранешниот директор на РО „Ловец“ Скопје, бидејќи согласно со чл. 448 ст. 2 од истиот закон уписот се врши по барање од овластено лице, додека тужба за утврдување ништовност, согласност со чл. 458 може да поднесе секое лице кое има правен интерес да се утврди ништовност на уписот. Ова уште повеќе што со извршениот упис за кој се бара утврдување ништовност, престанала да постои РО „Ловец“ па со тоа и овластувањето на нејзиниот поранешен директор.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 363/80 од 10. V 1980 година)

73. Против решението на СОК како второстепен орган со кое жалбата на корисникот на општествени средства изјавена против првостепено решение на Службата е отфрлена како неблагоприятна, не е дозволено да се води управно-сметководен спор доколку одлуката се напаѓа по суштината.

Од образложението:

Со првостепено решение на Службата во вршење контрола, на корисникот на општествени средства му е наложено да отстрани повеќе неправилности во финансиско-материјалното работење, а жалбата вложена против ова решение му е отфрлена како неблагоприятна. Против второстепеното решение корисникот повел управно-сметководен спор, но со тужбата всушност го напаѓа првостепеното решение по суштина. Првостепениот суд тужбата ја отфрлил како недозволена, согласно со чл. 30 ст. 1 т. 4 во врска со чл. 7 ст. 1 од Законот за управните спорови.

Второстепениот суд го потврди првостепеното решение, со образложение:

Тужителот поднел тужба за управно-сметководен спор во која навел дека со нападнатото решение е одбиена жалбата на тужителот изјавена против првостепеното решение на експозитурата во Гости-вар, па со тужбата бара поништување на ова решение од причини што не се согласува со дадените налози со првостепеното решение за отстранување на констатираните незаконитости во работењето со кусо појаснување по одделните ставки.

При ваква состојба, а кога се има предвид дека согласно со чл. 60 од Законот за Службата на општественото книговодство („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 2/77) е предвидено дека управно-сметководен спор може да се води против решение на Службата донесено во втор степен, против решение против кое не е дозволена жалба и против ревизионо решение доколку смета дека со нападнатото решение на корисникот на општествени средства му е повредено негово право или интерес засновани врз закон. Правилно нашол првостепениот суд дека тужбата е недозволена. Имено, од содржината на тужбата произлегува дека тужителот не го напаѓа второстепеното решение на СОК со кое е отфрлена како неблагоприятна жалбата на тужителот изјавена против решението на експозитурата на СОК, туку по суштина го напаѓа првостепеното решение на експозитурата, кое решение не е донесено во друг степен, па против него во смисла на чл. 60 ст. 1 од Законот за Службата на општественото книговодство не е дозволено да се води управно-сметководен спор, а второстепена постапка воопшто не е водена и не е донесено второстепеното решение по суштина, бидејќи тужителот вложил ненавремена жалба.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 731/83 од 8. VII 1983 година)

74. Изјавата од купувачот дека стоката — предмет на купопродажба, е наменета за репродукција, која изјава е ставена на самата писмена заклучница, уредно датирана, нумерирана и потпишана од овластено лице, иако не е содржана во посебна писмена изјава или нарачка, се смета дека е дадена во согласност со чл. 6 ст. 4 т. 2 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, поради што предметната стока не подлежи на плаќање данок.

Од образложението:

Пред првостепениот суд е поведен управно-сметководен спор за поништување на решение донесено од СОК — Централа со кое тужителот — корисник на општествените средства е задолжен да пресмета и да уплати одреден износ пари на име основен и посебен данок на промет на производи, од причини што при контролата кај тужителот било установено дека бил направен промет на производи со крајни потрошувачи непосредно, при што не бил пресметан основен и посебен данок на промет, иако не биле исполнети условите од чл. 6 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот. Првостепениот суд во текот на постапката утврдил дека прометот бил направен во согласност со чл. 6 ст. 4 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот со тоа што изјавата за репродукција не била ставена во посебно писмено или во нарачката, туку на самата писмена заклучница за предметната стока, па бидејќи заклучницата од страна на купувачот била уредно датирана, нумерирана и потпишана од овластено лице, а потпишувањето на заклучницата претходело на преземањето на стоката, првостепениот суд извлекол заклучок дека на ваков начин дадената изјава за репродукција ги исполнува условите од чл. 6 ст. 4 т. 2 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот. Согласно со чл. 6 ст. 1 од истиот закон судот заклучил дека за предметната стока се смета оти не е направен промет, и не подлежи на плаќање данок на промет, поради што го поништил решението донесено од страна на СОК — Централа.

Одлучувајќи по жалбата на СОК — Централа, Стопанскиот суд на Македонија го прифати стојалиштето на првостепениот суд во смисла дека дадената изјава за репродукција на претставениот начин ги задоволува условите од чл. 6 ст. 4 т. 2 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, а имено составувањето на заклучницата за предметната купопродажба му претходи на самото предавање на стоката — предмет на купопродажбата. Освен тоа, согласно со т. 3 и 4 од цитираниот законски пропис утврдено е дека во фактурите за продадените материјали продавачот ја внел клаузулата дека материјалот е за репродукција продаден без пресметување на данок врз основа на писмена изјава од купувачот, а бидејќи заклучницата од купувачот била нумерирана, датирана и потпишана од овластено лице, предметната изјава го исполнува и овој услов. Исто така заклучницата која во себе содржи и изјава за репродукција била приклучена кон копието на фактурата за продадената стока, како доказ дека на неа не е пресметан данок на промет. Ова е во согласност и со одредбата од чл. 6 ст. 5 од цитираниот закон, како и од чл. 32 од Правилникот за примена на даночните стапки и за начинот на водење на евиденцијата, пресметувањето и плаќањето на данокот на прометот на производите и услугите.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 222/80 од 11. III 1980 година)

75. Тоа што во време на вршење на контролата кај корисникот на општествени средства во врска со пресметување и плаќање данок на промет, кон копиите на фактурите со кои била фактурирана продадената стока не биле приклучени писмените изјави за репродукција поради неажурност во книговодството, а тие биле прибавени од купувачите пред да се изврши продажбата и му се презентирани на судот во постапката по управно-сметковен спор, не може да се смета дека изјавите за репродукција биле дополнително прибавени.

Од образложението:

При вршење контрола кај тужителот — корисник на општествени средства во врска со пресметување и уплатување данок на промет на производи, од страна на СОК е констатирано дека на направениот промет во текот на 1980 година не бил пресметан и не бил уплатен основен и посебен данок на промет на производи, а при тоа не биле исполнети условите од чл. 6 од Законот за оданочување на производни услуги и услуги во прометот („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 33/72), односно кон фактурите не биле приклучени изјавите за репродукција, па следствено на тоа бил извлечен заклучок дека такви изјави и не биле прибавени пред преземањето на стоката.

Во текот на водењето на управната постапка и на постапката во управно-сметковниот спор, тужителот ја средил книговодствената документација, така што првостепениот суд утврдил дека кон копиите од фактурите за направениот промет на производи во текот на предметниот временски период биле приклучени изјави за репродукција, кои од купувачите биле прибавени пред извршената продажба, односно пред преземањето на стоката и ги содржеле сите елементи од чл. 6 ст. 4 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот. Поради тоа судот го уважил тужбеното барање за поништување на решението на СОК — Централа, со кое на тужителот му било наложено да пресмета и уплати утврден паричен износ на име основен и посебен данок на промет.

Постапувајќи по жалбата на СОК — Централа, во која жалителот наведува дека со оглед на тоа што обврската за пресметување на данокот на промет на производите, согласно со чл. 22 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, настанува во моментот на извршениот промет, поради што дополнително прибавените изјави за репродукција не претставуваат основ за даночно ослободување на тужителот во смисла на чл. 6 од споменатиот закон, второстепениот суд ја потврди првостепената пресуда, со образложение:

Во случајов не станува збор за дополнително прибавени изјави за репродукција, односно изјавите не се прибавени од купувачите откако дошло до предавање на стоката, туку станува збор за дополнително приклучување на изјавите за репродукција кон копиите од фактурите, а тие биле прибавени пред да биде направен промет на производите но единствено поради неуредно и неажурно книговодство при тужителот во времето на вршењето на контролата, овој податок не можел да биде проверен. Бидејќи во текот на постапката по управно-сметковниот спор е утврдено дека продажбата на производите е извршена во согласност со чл. 6 ст. 4 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, согласно со чл. 6 ст. 1 од цитираниот закон не се смета дека е направен промет на произво-

дите остварен непосредно со крајниот потрошувач, па тој промет не подлежи на плаќање даноци. Значи, утврдено е дека изјавите за репродукција се прибавени и ги имаат сите обележја во согласност со чл. 6 ст. 4 од Законот. Тоа пак, што во моментот на вршење на контролата тужителот не ги имал приклучено изјавите за репродукција кон копиите од фактурите зборува за неуредното и неажурно водење на книговодството на тужителот, а за тоа СОК можел да иницира постапка за одговорност за стопански престап.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 865/81 од 7. XI 1981 година)

76. Производителот на алкохолни пијалаци во согласност со чл. 15 ст. 3 од Законот за оданочување на производи и услуги во прометот („Сл. лист на СФРЈ“, бр. 33/72, 5/80) има обврска да ја пресмета и уплати разликата на помалку пресметаниот и уплатен основен данок на промет според Тарифата за основниот данок на промет единствено доколку од страна на крајниот потрошувач било извршено пресметување и плаќање на основен данок на промет на купениот пијалак по помала даночна стапка, како последица на тоа што во сметката за продажба на пијалакот производителот не внел податоци за квалитетот и својствата на пијалакот, даночната основица, тарифниот број и даночната стапка.

Првостепениот суд го прифатил стојалиштето на Службата на општественото книговодство дека тужителот по управно-сметководниот спор — производител на алкохолни пијалаци добиени со преработка на етанол, има обврска да пресмета и уплати на име разлика на основен данок на промет помеѓу тарифен бр. 4 т. 1 алинеја 2 и тарифен број 4 ст. 1 т. 1 алинеја 3 од Тарифата за основниот данок на промет, од причина што извршил продажба на големо на алкохолни пијалаци — под назив „ракија“ и „ракија препеченица“ без во сметките за продажба да ги означат квалитетот и својството на пијалакот, даночната основица, тарифниот број и даночната стапка, иако не е утврдено кои се крајните потрошувачи и по која стапка пресметале и уплатиле основен данок на промет, со примена на чл. 15 ст. 3 од Законот за оданочување на производи и услуги во прометот.

Од образложението:

Второстепениот суд ја преиначил првостепената пресуда, ја уважил тужбата, а решението на Службата на општественото книговодство го поништил, поради следново:

За да се примени спрема тужителот одредбата од ст. 3 на чл. 15 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот отсутствува суштествениот елемент, односно дека поради сторените пропусти од страна на тужителот со невнесување на податоците од ст. 1 на чл. 15 од цитираниот закон во сметките, дошло до тоа даночниот обврзник да пресмета и уплати помалку данок одошто требало согласно со важечката тарифа за основниот данок на промет. Имено, Службата до крај не следела и не утврдила како се одвивала натамошната продажба на предметниот алкохол и не го пронашла даночниот обврзник во смисла на чл. 12 од цитираниот закон, односно не утврдила која организација на здружен труд или повеќе организации на здружен труд извршиле продажба на алкохолниот пија-

лак на крајните потрошувачи. Следствено на ова во постапката водена од страна на Службата не е утврдено дали поради пропустите на тужителот, за што веќе стана збор, дошло до пресметување и плаќање на основниот данок на промет по тарифен број кој се однесува за природни алкохолни пијалаци или не.

Имајќи го предвид изложеното, според наоѓањето на овој суд не се исполнети условите за примена на чл. 15 ст. 3 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот спрема тужителот, бидејќи отсуствува последицата од прописите сторена од негова страна при доставувањето на сметката за извршената продажба на алкохолниот пијалак. Самото невнесување на податоците или внесување на погрешни податоци во сметката во смисла на чл. 15 ст. 1 од цитираниот закон, согласно со чл. 50 ст. 1 т. 4 од Законот за оданочувањето на производите и услугите во прометот, претставува стопански престап.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1260/84 од 14. XI 1984 година)

77. Дополнително прибавените изјави за репродукција од производните организации или извршената продажба врз основа на изјава за репродукција која не ги содржи елементите предвидени во чл. 6 ст. 4 т. 3 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, не го ослободуваат продавачот од обврската за пресметување и плаќање данок на промет во смисла на чл. 6 ст. 1 т. 3 од цитираниот закон.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ја уважил тужбата по поведен управно-сметководен спор за поништување на решението на СОК — Централа со кое, откако по извршената контрола било констатирано дека тужителот како трговска организација на направениот промет на производи со красн потрошувач, за одреден временски период ќе пресмета и ќе уплати основен данок на промет, бил задолжен да пресмета и уплати основен данок на промет со камата поради ненавремена уплата. Судот вака одлучил откако утврдил дека купувачи на производите биле производните организации во смисла на чл. 6 ст. 2 т. 3 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, а купопродажбата била извршена врз основа на изјави за репродукција од кои некои биле дадени по испорака на производите, некои биле нумерирани и без дати, а некои биле антидатирани, па застанал на стојалиште дека извршената купопродажба не се смета за промет на производите во смисла на чл. 6 ст. 1 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот.

Второстепениот суд ја преиначил првостепената пресуда така што тужбата ја одбил како неоснована, со следново образложение:

Според чл. 6 ст. 4 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот ОЗТ можат да вршат продажба на производи на други ОЗТ, на материјали за репродукција, без да пресметаат и да уплатат данок на промет, под следниве услови: а) купувачот да е производна ОЗТ, б) купувачот да му дал на продавачот пред преземањето на материјалот, односно пред испораката — испраќањето на фактурата, писмена изјава дека купениот материјал ќе го употре-

би за репродукција и в) продавачот да наведе на фактурата дека материјалот е продаден за репродукција, без пресметан данок на промет врз основа на изјавата на купувачот која е нумерирана, датирана и потпишана од овластено лице и изјавата да е приклучена кон фактурата. Според чл. 22 од истиот закон обврската за пресметување на данокот на промет настанува во моментот кога е извршен прометот на производите кои подлежат на плаќање данок.

Бидејќи тужителот не прибавил од своите купувачи изјави во смисла на горечитираните законски одредби, бил должен на остварениот промет да пресмета и уплати основен данок на промет. Дополнително прибавените изјави од купувачите и неисправните изјави кои не ги содржат податоците од чл. 6 ст. 4 од Законот за оданочување на производи и услуги во прометот не го ослободуваат тужителот од обврската за пресметување и плаќање на данокот на промет.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 436/81 од 21. IX 1981 година)

78. Песокот и чакалот во природна состојба претставуваат производ во смисла на чл. 5 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, а даночна основица на направениот промет претставува продажната цена која продавачот ја наплатил од крајниот потрошувач и се состои од сите издатоци што ги имал продавачот во врска со вадењето на песокот и чакалот, како што се багерирање, издатоци за организација на чуварска служба, утовар, превоз до депонијата, растовар, разни такси и придонеси и сл.

Од образложението:

Првостепениот суд по поведен управно-сметководен спор ја уважил тужбата и го поништил решението на СОК на СРМ — Централна Скопје со кое на тужителот му било наложено да уплати основен и посебен данок на промет за направениот промет — извршена продажба на песок на крајни корисници, од причини што песокот во природна состојба не претставувал производ во смисла на одредбите од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, па дека на песокот треба да му се даде ист третман како и на производите опфатени со член 36 ст. 1 т. 11 и 12 од истиот закон, како што се водата, природниот гас, огревното дрво, црниот и камениот јаглен и други кои се ослободени од плаќање данок на промет.

Стопанскиот суд на Македонија ја преиначи првостепената пресуда и тужбата ја одби како неоснована, со следново образложение:

Во одредбата од чл. 4 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот предвидено е дека данок на промет може да се воведо на производите што служат за крајна потрошувачка, а во одредбата од чл. 5 од истиот закон се предвидува дека под промет на производи што служат за крајна потрошувачка се подразбира продажба на производи, нови или употребувани, ако со тој закон не е нешто поинаку одредено. При ова треба да се има предвид и одредбата од чл. 12 ст. 1 од истиот закон, каде што е предвидено дека даночен обврзник на данокот на промет е секоја основна организација на здружен труд — друго правно лице, орган или граѓанин, кои производите ги предале на крајниот потрошувач, или на друг начин

ги ставиле во промет производите што подлежат на оданочување. Во истиот закон во одредбата од чл. 36 децидно се наброени производите што се ослободени од плаќање данок на промет, без оглед на тоа кој е продавач, кој е купувач и за кои цени се врши купопродажбата, односно прометот, во која одредба не се опфатени песокот и чакалот.

При ваква законска регулатива, произлегува дека со наведениот закон, односно со Тарифата за основниот данок на промет се опфатени сите производи и тоа било да се финални производи, полупроизводи, суровина или сл., под услов да ги набавува и користи крајниот потрошувач за финални производи, освен производите кои што се опфатени со одредбата од чл. 36 од цитираниот закон.

Имајќи го предвид ова, доколку се врши промет — продажба на било кој производ што не е опфатен со одредбата од чл. 36 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот, а при тоа тој производ служи за крајна потрошувачка, произлегува дека сите такви производи подлежат на данок на промет, согласно со цитираниот законски пропис. Според тоа песокот и чакалот, без оглед на тоа дали се ставаат во промет во природна состојба или, пак, како што се извадени и одделени од водата и земјата, или, пак, понатаму се обработени како финални производи за промет и употреба во градежништвото, не се опфатени со одредбата од чл. 36 од цитираниот закон, односно не се ослободени од данокот на промет. Во конкретниот случај не е спорно дека продажбата е извршена на крајни потрошувачи и дека тужителот наплатил купопродажна цена во вкупен износ од 2.422.137,75 динари, од што произлегува дека направениот промет со продажба на песокот подлежи на оданочување согласно со одредбите од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот.

Согласно со чл. 16 ст. 2 и 4 од Законот за оданочување на производите и услугите во прометот како даночна основица за данокот на промет извршен од страна на тужителот со продажба на чакалот и песокот претставува продажната цена што тужителот ја наплатил од крајниот потрошувач, така што како основица за оданочување влегуваат сите давачки што ги имал тужителот во врска со вадењето на песокот, багерирање, организација на чуварска служба, утовар, превоз до депонијата, растовар, таксите што се плаќаат на име дозвола за правото за вадење песок и разните давачки на име придонеси и слично, што се вкалкулирани во купопродажната цена на песокот и чакалот и претставуваат составен елемент на цената, без оглед на тоа дали е вкалкулирана како посебна ставка на самиот чакал и песок.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 851/83 од 13. IX 1983 година)

79. Воспоставениот однос со надворешните соработници — инструктори за возење кои се наоѓаат во редовен работен однос кај друга ООЗТ, не произлегува од договор за дело, туку оние надворешни соработници се со статус на хонорарни работници.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

При вршење контрола над работењето на тужителот — работнички универзитет била констатирана незаконитост во работењето во врска со пресметувањето и уплатувањето на придонесот од личниот

доход при исплата на надоместоци на инструкторите во автошколата при тужителот, па со нападнатото решение тужителот бил задолжен да пресмета и уплати утврден износ на име придонеси и даноци од личен доход за овие работници, при што од страна на СОК на овие работници им е даден третман како да биле во однос со тужителот од договор за дело, па следствено на тоа ги применил стапките за плаќање на придонесите и даноците од личен доход кои се однесуваат на исплатите на надоместоците од договор за дело.

Првостепениот суд, а истото стојалиште преку својата одлука го изразил и Стопанскиот суд на Македонија, прифаќаат дека воспоставениот однос помеѓу тужителот со надворешните соработници — инструктори за возење во автошколата на тужителот не произлегува од договор за дело, туку претставува хонорарен работен однос, што повлекува примена на помала стапка за придонесите и даноците од личен доход за предметните работници, од следниве причини:

Предметните работници — инструктори за возачи биле лица кои со полно работно време во редовен работен однос биле вработени во други ООЗТ, додека кај тужителот работеле со неполно работно време, поради што согласно со чл. 35 и 36 од Законот за работните односи овие лица имаат статус на хонорарни работници, а при тоа нивната работа кај тужителот трае преку целата година и ги надминува рамките од 30 и 60 работни дена — чл. 108 и 109 од Законот за работните односи. Освен тоа, согласно со чл. 110 од истиот закон договор за дело може да се склучи со лице кое не е во работен однос или со работник кој засновал работен однос со работно време пократко од полното работно време. А ова не може да се примени на предметниот случај со возачите — инструктори, кои имале воспоставен редовен работен однос во полно траење со друга работна организација. Поради ова судовите зазеле стојалиште дека при пресметување на придонесите и даноците од личниот доход треба да се применат стапките што се однесуваат на хонорарен вработен, односно предвидени со Одлуката за општинските даноци на граѓаните.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 161/81 од 9. III 1981 година)

80. Исплатениот износ од организаторот — застапник на име дневници на уметници — музичари за изведување музички творби надвор од местото на нивното живеалиште не може да се подведе под приемот авторски хонорар, па следствено на тоа организаторот на музичките приредби нема обврска на исплатениот износ да плаќа данок од личен доход од авторски права, согласно со чл. 160 од Законот за даноците на граѓаните.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд ја уважил тужбата по поведен управно-сметководен спор и го поништил нападнатото решение на СОК — Централата со кое на тужителот кој се јавува како застапник — организатор на музички творби му било наложено на износот исплатен на уметниците — музичари, на име дневници за изведување на музички творби надвор од нивното место на живеење, да уплати данок на личен доход од авторски права. Ваква одлука судот донел од

причини што застанал на стојалиште дека уметниците — изведувачи на музички творби вршеле самостојна стопанска и професионална дејност на личен доход согласно со чл. 62, 75 и 76 од Законот за даноците на граѓаните по даночна стапка утврдена во општината каде што даночниот обврзник има живеалиште.

Второстепениот суд одлучувајќи по жалбата на доносителот на нападнатото решение, во која навел дека согласно со чл. 3 ст. 1 од Законот за авторските права, настапот на изведувачите — музичарите е авторско дело од причини што тој не е врзан само за нивното физичко присуство, туку и за начинот на изведувањето, па според тоа остварениот приход подлежи на оданочување од личен доход од авторски права, како и дека притоа треба да се примени стапка според местото каде што е извршена исплатата, ја потврдил првостепената одлука, со следново образложение:

Првостепениот суд правилно зазел стојалиште дека изведувачите — музичари, кои преку тужителот кој се јавува во својство на застапник — организатор изведувале музички творби во разни угостителски организации на територијата на СФРЈ, треба да се третираат за даночни обврзници на данок од личен доход од самостојно вршење на стопанска професионална дејност, а не за даночни обврзници на данок од личен доход од авторски права. Ова е во согласност со чл. 62 од Законот за даноците на граѓаните, според кој член даночен обврзник на данок од личен доход од самостојно вршење стопанска и професионална дејност е и работниот човек кој со личен труд — самостојно во вид на занимање врши научна, книжевна, ликовна, музичка, театарска, филмска или други уметнички или културни дејности. Додека, пак, во чл. 81 од истиот закон е предвидено дека даночен обврзник на данокот на личен доход од авторско право е граѓанинот кој остварува личен доход од авторско право. Даночниот обврзник на данокот од личен доход од авторски права е граѓанинот кој врши и авторски права во врска со изведувањето на авторски дела (рецензија, редакција, лектура и сл.). Од овие две законски одредби сосема јасно и недвосмислено се утврдува дека музичарите — изведувачи треба да се третираат како даночни обврзници на данок од личен доход од самостојно вршење на стопанска и професионална дејност. Со давањето на таквиот третман на музичарите — изведувачи, првостепениот суд правилно нашол дека произлегува обврската на исплатителот на секој бруто-приход да пресмета и според прописите да уплати данок од личен доход од самостојно вршење на стопанска и професионална дејност, и тоа на сметката на општината каде што обврзникот има живеалиште. На даночните обврзници што плаќаат данок од вршење дејност во процент од секој одделно остварен бруто-приход не им се признаваат надоместоци на име дневници, односно на нужни трошоци како што смета тужителот.

Што се однесува, пак, до висината на даночната стапка на данокот од личен доход од авторско право, правилно утврдил првостепениот суд дека треба да се применува онаа каматна даночна стапка на онаа општина на чие подрачје даночниот обврзник има свое живеалиште и тоа од денот кога одлуката влегла во сила. Ова е во согласност со чл. 86 од Законот за даноците на граѓаните, според кој на личен доход од авторско право што даночниот обврзник ќе го оствари од државен орган, организација на здружен труд и од друга

организација се плаќа данок од авторско право при секоја исплата на личен доход, според прописите и во корист на општината на чие подрачје авторот има живеалиште.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 513/81 од 9. X 1981 година)

81. Врз управно-сметковните спорови такса за тужба се пресметува според вредноста на предметот на спорот доколку таа е проценлива, со примена на тар. бр. 1 од Тарифата на републичките судски такси.

Од образложението:

Првостепениот суд го задолжил тужителот по поведен управно-сметковен спор да плати такса пресметана по тар. бр. 1 од Тарифата на републичките судски такси според вредноста на спорот.

Тужителот смета дека треба да се примени тар. бр. 14 од Тарифата која се однесува за тужба против управен акт.

Жалбата не е уважена, од следниве причини:

Правилно постапил првостепениот суд кога со обжаленото решение го одбил како неосновано барањето за враќање на таксата за тужбата на тужителот за поведување управно-сметковен спор и во случајот правилно го применил чл. 42 од Законот за судските такси („Сл. весник на СРМ“, бр. 46/72) Согласно со наведениот член предвидено е дека таксата за управните спорови се плаќа според вредноста на предметот на спорот кога тој е проценлив. Проценлив предмет на спор е оној, чија вредност може несомнено да се утврди. Дали вредноста на предмет на спорот е проценлива или не одлучува судот по слободна оценка. Во случајов првостепениот суд имал можност да ја процени вредноста на предметот на спорот, па правилно ја одмерил спорната такса за тужба. Исто така, според мислењето на овој суд, првостепениот суд правилно не го применил тар. бр. 14 од Законот за измени и дополнувања на Законот за судските такси и правилно сметал дека оваа одредба се однесува само во случај кога вредноста на спорот е непроценлива. Поради гореизложеното, жалбените наводи на жалителот се неосновани. Имено, тој неправилно смета дека во случајов треба да се примени тар. бр. 14 од наведениот Закон за измени и дополнувања на Законот за судските такси.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1105/84 од 24. IX 1984 година)

82. Побарувањето на поранешниот работник како доверител кон ОЗТ во стечај на име отпремнина не е исклучено како долг на делбената маса со одредбата од чл. 190 ст. 3 од Законот за санација и престанок на организациите на здружениот труд.

Од образложението:

Првостепениот суд при распределбата на делбената маса не го зел предвид побарувањето на поранешниот работник на стечајниот должник на име отпремнина утврдено со правосилна пресуда на над-

лежен суд, од причини што побарувањето по основ отпремнина не претставува долг на делбената маса.

По жалбата на стечајниот доверител, второстепениот суд низ својата одлука го изрази следново стојалиште:

Според одредбите од чл. 190 ст. 3 од Законот за санација и престанок на организациите на здружениот труд долгови на делбената маса не претставуваат неисплатените лични доходи над гарантираните лични доходи, како ни паричните казни од стопански престапи или прекршоци. Од ова се заклучува дека со наведената законска одредба отпремнината како побарување на стечајниот доверител не е исклучена од исплата од делбената маса.

Бидејќи стечајниот доверител издејствувал правосилна и извршена судска одлука, без оглед на тоа што неговото побарување по основ претставува отпремнина, тој има право на намирување на своето побарување од стечајната маса во обем и на начин како и другите доверители чии побарувања се утврдени.

Затоа при повторната постапка првостепениот суд претходно да ги цени одредбите од чл. 170 до 173 од Законот за санација и престанок на организациите на здружен труд („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 41/80), па потоа да одлучи.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 443/82 од 19. V 1982 година)

83. За споровите настанати во врска со спроведувањето на Самоуправната спогодба за здружување на средства за поттикнување и развој на млекопроизводството во СРМ склучена помеѓу ОЗТ за преработка на млеко во СРМ надлежни се судовите на здружениот труд, за спорот поведен од СРМ — Републички комитет за земјоделство, шумарство и ветеринарство, против ОЗТ — потписник на Самоуправната спогодба за здружување на средства за поттикнување и развој на млекопроизводството во СРМ за реализација на спогодбата, Окружниот стопански суд се огласил за стварно ненадлежен, па одлучил по правосилноста на тоа решение предметот да се отстапи на надлежност на основниот суд на здружениот труд.

Второстепениот суд не ги прифатил жалбените наводи на тужителот дека станува збор за облигациони односи настанати помеѓу странките заради извршување на предметната самоуправна спогодба, согласно со чл. 6 ст. 1 од Законот за облигационите односи.

Од образложението:

Од приложената кон тужбата самоуправна спогодба чија реализација се бара по овој спор произлегува дека основните организации на здружен труд за преработка на млеко во СРМ кои вршат откуп на кравјо и овчо млеко и го преработуваат, меѓу кои е и тужениот, склучиле самоуправна спогодба за здружување на средства од 0,40 дин. по литар за поттикнување и развој на млекопроизводството во СР Македонија и таа спогодба стапила во сила на 1. I 1981 година.

Имајќи го предвид ова, произлегува дека предметната спогодба е склучена во согласност со одредбите од чл. 586 и 587 од Законот за здружениот труд. Бидејќи поведениот спор се бара од тужениот да ја исполни преземената обврска со самоуправната спогодба, односно

бидејќи спорот е настанат во врска со спроведувањето на спогодбата, а со неа не е предвидена арбитража или друг начин на решавање на споровите што ќе настанат во врска со спроведувањето на спогодбата, согласно со чл. 578 ст. 2 од Законот за здружениот труд, предвидено е во таков случај ваквите спорови да ги решава судот на здружениот труд, па произлегува дека обжаленото решение е правилно и врз закон засновано.

Во случајов не е можна примена на чл. 6 ст. 1 од Законот за облигационите односи поради тоа што странките не стапиле во облигационен однос надвор од самоуправната спогодба заради извршување на самоуправната спогодба, туку спорот е настанат во спроведувањето на спогодбата, а решавањето за тоа е ставено во надлежност на судовите на здружениот труд — чл. 578 ст. 2 од Законот за здружениот труд.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 16/83 од 18. I 1983 година)

84. Во спор за надоместок на штета на Заедницата за здравство и здравствено осигурување против регресниот должник — осигурителната организација, покрај судот од општа месна надлежност надлежен е и судот на чие подрачје е сторена штетата.

Предмет на спорот е надоместок на штета сторена на средствата на тужителот — Заедницата за здравство и здравствено осигурување на град Скопје од осигуреникот на тужениот ЗОИЛ „Македонија“ Скопје.

Првостепениот суд со решение се огласил за месно ненадлежен за судење во спорот и сметал дека месно надлежен е судот од општа месна надлежност на чие подрачје се наоѓа седиштето на тужениот.

Стопанскиот суд на Македонија ја укина одлуката на првостепениот суд и одлучи дека месно надлежен суд за судење во спорот е Окружниот стопански суд во Скопје, како суд на чие подрачје е сторена штетата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Точни се жалбените наводи на тужителот дека првостепениот суд со обжаленото решение сторил суштествена повреда на одредбите на процесната постапка — чл. 354 ст. 1 од ЗПП.

Неспорно е дека тужителот со тужба барал судот да го задолжи тужениот да му ја надомести штетата бидејќи средствата на здравственото осигурување се оштетени од осигуреникот на тужениот во износ од 1.712,60 динари. Неспорно е и тоа дека штетата настанала во Скопје. Во смисла на чл. 52 од ЗПП, за судење во споровите за надоместок на штета, покрај судот од општа надлежност надлежен е и судот на чие подрачје е сторена штетата. Во ст. 3 од истиот член наведено е дека одредбите од ст. 1 и 2 од овој член ќе се применат и во споровите против Заедницата за осигурување поради надоместок на штета на трети лица врз основа на прописите за непосредна одговорност на заедниците за осигурување. Имајќи ја предвид горенаведената законска регулатива, тужителот има право да избира помеѓу судот од општа месна надлежност и судот на чие подрачје настанала

штетата. Бидејќи тужителот во случајов го избрал за судење во спорот Окружниот стопански суд во Скопје, на чие подрачје настанала штетата, во смисла на горенаведениот член тој суд е месно надлежен да постапува по тужбата на тужителот против тужениот.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 878/83 од 13. IX 1983 година)

85. Договорената месна надлежност на судот во товарниот лист нема правна важност спрема примачот на стоката.

Првостепениот суд со решение се огласил за месно ненадлежен за судење на спорниот однос, наоѓајќи дека во смисла на чл. 48 ст. 2 од ЗПП месно надлежен за судење е судот на чие подрачје се наоѓа седиштето на тужениот — примачот на стоката.

Стопанскиот суд на Македонија го потврдил првостепеното решение.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Товарниот лист што го доставува тужителот како доказ за договорена надлежност на Окружниот стопански суд во Скопје, не може да се смета како договор помеѓу странките за надлежноста на тој суд. Имено, товарниот лист претставува договор за вршење на превоз на стока на одредена релација за одредена цена. Примачот на стоката, во случајов — тужениот не е договорна странка по договорот за превоз, но само пристапува кон договорот склучен помеѓу испраќачот и превозникот и потврдува дека стоката ја примил во исправна состојба и дека цената на превозот ќе ја плати. Внесената клаузула за месната надлежност на судот во левиот агол во товарниот лист не може да се смета како договор за месна надлежност на Окружниот стопански суд во Скопје, бидејќи е тоа клаузула внесена од тужителот, а непотпишана од тужениот, додека точно во графата „потврда на примачот“ е наведено кои елементи од товарниот лист — договорот помеѓу тужителот и испраќачот, ги прифатил тужениот како примач.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1153/83 од 6. XII 1983 година)

86. За судење во споровите за надоместок на штета при превозот, кога не се знае каде настанала штетата при превозот, месно надлежен е судот на чие подрачје се наоѓа упатната станица — каде што е констатирана штетата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд со решение се огласил за месно ненадлежен за судење во спорот за надоместок на штета, во смисла на чл. 52 од ЗПП, и одлучил по правосилноста на решението предметот да се достави на месно и стварно надлежен Окружниот стопански суд во Загреб, каде што е седиштето на тужените. Ова од причина што штетата настанала при превозот на релацијата Липик — Скопје, а бидејќи не се знае каде настанала штетата, како месно надлежен суд треба да се определи судот на чија територија тужените имаат свое седиште.

Стопанскиот суд на Македонија го преиначи првостепеното решение и како месно надлежен суд за судење во спорот го определи Окружниот стопански суд во Скопје на чие подрачје се наоѓа упатната станица. Согласно со чл. 52 од ЗПП, за судење во спорови за надоместок на штета, покрај судот од општа месна надлежност за судење е надлежен и судот на чие подрачје е сторена штетата. При состојба кога во случајов не се знае каде настанала штетата при превозот на релацијата Липик — Скопје, ќе се прими дека таа настанала на подрачјето на судот каде што се наоѓа упатната станица, бидејќи штетата таму е констатирана.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 968/83 од 12. X 1983 година)

87. За спор за враќање на повеќе наплатен надоместок за превоз поведен од примачот на стоката против домашна железничка транспортна организација, што произлегува од договор за превоз во железничкиот сообраќај склучен помеѓу испраќачот и превозник во странство, покрај судот од општа надлежност според седиштето на тужениот, надлежен е и судот според седиштето на упатната железничка станица преку која примачот ја примил стоката и на која ѝ ја платил возарината.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Спорот е поведен од примачот на стоката — домашна ОЗТ против домашна ЖТО — превозник, за враќање на повеќе наплатен надоместок за превоз, а месната надлежност на судот ја определил според седиштето на упатната железничка станица во која ја примил стоката и ја платил возарината и таа надлежност е прифатена од првостепениот и второстепениот суд.

Неосновани се жалбените наводи дека согласно со чл. 5 од Законот за договорите за превоз во железничкиот сообраќај тужениот е превозник на опремата, бидејќи со договор превезува патници и предмети. Според чл. 29 ст. 1 од истиот закон со договорот за превоз на предмети превезувачот се обврзува да го превезе предметот до упатната станица и да му го предаде на примачот, а испраќачот за тоа да му ја исплати договорената превознина на превезувачот. Според ст. 2 договорот за превоз е склучен кога превезувачот ќе го прими на превоз предметот со товарен лист. Според ст. 3 приемот се потврдува со ставање на датумот и жигот од испратната станица на товарниот лист. Според ст. 4 потврдата за приемот ставена на товарниот лист е доказ за склучениот договор за превоз. Од меѓународните товарни листови што се наоѓаат во списите кон предметот се гледа дека договорот за превоз на опремата чија превознина е спорна бил склучен помеѓу иноиспраќачот од СССР и ЖТО во таа земја, па според тоа согласно со цитираните одредби од Законот за договорите за превоз во железничкиот сообраќај превозник на предметната опрема е соодветната организација во СССР. Во товарните листови како упатна станица е означена Железничката станица во Битола, која работи во состав на тужениот како негова деловна единица. Тужениот ја примил опремата од Железничката станица во Битола, а возарината што требало да ја плати испраќачот, произлегува дека е наплатена од него, како примач на опремата преку назначената станица во

Битола за превоз извршен на железницата во Југославија. Од гореизнесеното произлегува дека тужениот учествувал во превозот на опремата од тужителот, но спорот за повеќе наплатената возарина, што е спорна, настанал од правен однос помеѓу Железничката станица во Битола, како деловна единица на тужениот и тужителот, па првостепениот суд правилно постапил кога со побиеното решение врз основа на чл. 59 од ЗПП одлучил дека покрај судот од општа месна надлежност надлежен е и Окружниот стопански суд во Битола на чие подрачје се наоѓа таа деловна единица.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 508/84 од 30. V 1984 година)

88. Тужителот кој има право на избор на месно надлежен суд, а судот до кој е доставена тужбата не е еден од тие судови, не може да го отстапи предметот на еден од месно надлежните судови без претходно да го повика тужителот во одреден рок да изврши избор на месно надлежен суд.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Во регресен спор по протестирана меница тужителот со тужбата опфатил четворица тужени — регресни должници со седиште надвор од подрачјето кое го покрива судот каде што е поведен спорот, заради кое тој се огласил за месно ненадлежен и предметот го отстапил на стварно и месно надлежен суд според местото на плаќањето по меницата.

Второстепениот суд го укина тоа решение, со образложение:

Спорот е за наплата на парично побарување што е упатено спрема четворица тужени — организации на здружен труд од кои двајца се со седиште во Загреб, еден во Белград, а еден во Грачаница. Станува збор за регресно побарување по протестирана меница издадена во согласност со одредбите од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства против трасантот и тројца индосанти. При ваквата состојба при одредување на месната надлежност на судот за постапување по овој предмет, треба да се тргне од одредбата од чл. 60, во врска со чл. 48 ст. 2 од ЗПП, и чл. 64 од ЗПП. Имено, согласно со чл. 64 од ЗПП, за судење во споровите на имателот на меницата надлежен е, покрај судот од општа месна надлежност, и судот според местото на плаќањето. Суд според местото на плаќањето по меницата би бил Окружниот стопански суд во Загреб, имајќи предвид дека согласно со чл. 13 ст. 1 од ЗОПКОС под меница во смисла на овој закон се подразбира сопствена трасирана меница домилирана на СОК кај која се водат сметките на трасантот, а седиштето на трасантот по предметната меница е во Загреб. Меѓутоа, со чл. 64 од ЗПП е дозволен избор на тужителот да се определи за суд според општата месна надлежност, или за суд според местото на плаќањето, а судот според општата месна надлежност треба да се определи во согласност со чл. 50, во врска со чл. 48 ст. 2, каде што е предвидено дека доколку со една тужба се тужени повеќе лица и за нив не постои месна надлежност на ист суд, надлежен е судот кој што е месно надлежен за еден од тужените, а во случајов според седиштето на еден од тужените опфатени со овој

спор. Тоа значи дека на тужителот му е оставен избор во определување на месната надлежност на судот во врска со горечитираните одредби.

Со оглед на тоа што на тужителот му е оставено правото на избор за одредување на месната надлежност, согласно со прописите од чл. 50 и чл. 64 од ЗПП, при повторното постапување судот треба да го повика тужителот да се определи за еден од судовите што се општо месно надлежни за некои од тужените, односно за судот што е месно надлежен според местото на плаќањето по меницата што е предмет на овој спор, за што треба да се огласи за месно надлежен и предметот да го отстапи на натамошно постапување на посочениот суд од страна на тужителот. Доколку тужителот во оставениот рок не определи месно надлежен суд во овој предмет, имајќи ги предвид цитираните законски одредби, првостепениот суд, откако ќе се огласи за месно ненадлежен, предметот ќе го отстапи на еден од судовите што се месно надлежни според местото на плаќањето по меницата или според општата месна надлежност за еден од тужените, што ќе му биде оставено на избор на првостепениот суд.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 539/84 од 16. V 1984 година)

39. Предлогот за повторување на постапката опремен со штембил на ОЗТ со назначување на бројот на деловодникот, уредно потпишан и заверен со печат на ОЗТ, не може да се смета за неуреден затоа што бил потпишан од лице кое претходно на расправата пред судот пристапило без полномошно.

Од образложението:

Од списите во предметот се констатира дека предлогот за повторување на постапката поднесен од тужителот е заведен во деловодникот што се гледа од штембилот на работната организација, а потписот е заверен со печат на работната организација, па според тоа произлегува дека станува збор за уреден поднесок во смисла на чл. 106 од ЗПП. Тоа што потписникот на предлогот за повторување на постапката по предметот се јавил на расправа без полномошно не мора да значи дека не е овластен од името на работната организација да го потпише предлогот за повторување на постапката. Впрочем, доколку судот се сомнева во таа смисла требало да прибави изјаснување од работната организација, меѓутоа, со оглед на тоа што во предметот е поднесен и друг предлог за повторување на постапката потпишан од директорот на работната организација, произлегува дека тужителот како правно лице поднел уреден предлог, па судот треба да спроведе постапка по предлогот за повторување на постапката завршена со правосилна пресуда П. бр. 628/82 од 3. VI 1982 година.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 910/82 од 12. X 1982 година)

90. Кога последниот ден од рокот паѓа во недела, и тој ден истовремено е и државен празник поради што неработен ден за судот бил и наредниот ден, рокот истекува со истекот на првиот нареден работен ден.

Од образложението:

Приговорот на туженист против платниот налог е отфрлен како неблагоприятен од причини што последниот ден од рокот паѓа во недела, а приговорот е поднесен во вторникот.

Второстепениот суд нашол дека приговорот е навремен поради следново:

Согласно со чл. 448 ст. 2 од ЗПП тужениот е должен во рок од 8 дена по приемот на платниот налог да поднесе приговор, а согласно со чл. 112 од ЗПП рокот одреден во денови почнува да тече првиот нареден ден од извршената достава, а доколку последниот ден од рокот паѓа во недела, или на државен празник, или во некој друг ден кога судот не работи, рокот истечува првиот нареден работен ден.

Во конкретниов случај денот на приемот на платниот налог е последниот ден на рокот, што е недела и државен празник, поради што неработен ден бил и понеделникот на 12. X 1981 година. Затоа рокот истекува првиот нареден работен ден — 13. X 1981 година, кога фактички и приговорот е предаден. Поради тоа приговорот е благоприятен.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 129/82 од 15. III 1982 година)

91. Доставата на писмено за ООЗТ чиј прием е потврден од РЗ Заеднички служби при РО, се смета дека е уредна во смисла на чл. 134 ст. 1 од ЗПП единствено доколку со самоуправната спогодба за организирање на работната заедница ова право ООЗТ ѝ го пренела.

Од образложението:

Првостепениот суд го отфрлил како неблагоприятен приговорот изјавен од тужениот против платниот налог.

По жалбата на тужениот дека не му е извршена уредна достава на платниот налог, од причини што приемот е потврден од РЗ Заеднички служби при работната организација во која тужениот е основна организација на здружениот труд, првостепеното решение е укинато, со следниве упатства:

Тужена странка во спорот е ООЗТ „Пивара“ — Битола во состав на ЗИК „Пелагонија“ — Битола. Согласно со чл. 134 ст. 1 од ЗПП доставата на државни органи, организации на здружен труд или на граѓански правни лица се врши со предавање на писмената на лицето овластено за примање на писмената или на работникот што ќе се затече во канцеларијата, односно деловната просторија. Според тоа, доставата на платниот налог судот требало да ја изврши на начин предвиден во цитираниот законски пропис.

Од доставницата за извршената достава на платниот налог по овој предмет за тужениот како примач произлегува дека налогот го примила Работната заедница Заеднички служби при ЗИК „Пелагони-

ја“ — Битола, која достава не може да се смета за уредна, освен доколку на ниво на комбинатот не е организирана единствена приемна служба.

Имајќи го предвид изложеното, за да оцени судот дали приговорот е вложен во дозволениот рок, треба претходно да утврди дали извршената достава на платниот налог е во согласност со чл. 134 ст. 1 од ЗПП, односно дали тужениот приемот на писмената ѝ го доверил на приемната служба при Работната заедница, па доколку такво овластување не постои, ќе се смета дека извршената достава е неуредна.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 509/82 од 8. VI 1982 година)

92. Не се смета дека е извршена уредна достава на пресудата ако таа му е доставена на тужениот, а овластено лице за прием на писмена била РЗ — Заеднички служби, па рокот за поднесување жалба ќе се смета од денот кога РЗ — Заеднички служби ја примила пресудата, а не тужениот.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не е спорно дека првостепениот суд препис од пресудата од 11. XII 1980 година му доставил на тужителот ГРО „Маврово“ ООЗТ „Нискоградба“ Скопје. Тужителот ја примил оваа пресуда на 29. XII 1980 година, а жалбата е поднесена од РЗ Заеднички служби при ГРО „Маврово“ Скопје на 14. I 1981 година, по истекот на рокот предвиден со чл. 500 т. 2 од ЗПП. Прашање е дали во случајов е извршена уредна достава на одлуката. Според одредбите на чл. 134 ст. 1 од ЗПП доставувањето до државните органи, организациите на здружен труд и до други општествени или граѓански правни лица се врши со предавање на писменото на лицето овластено за примање на писмена. Овој суд смета дека во овој случај овластено лице за примање на писменото е РЗ Заеднички служби при ГРО „Маврово“ — Скопје, на која со самоуправните акти, односно со Статутот на Самоуправната спогодба за меѓусебните права и обврски на РЗ Заеднички служби и здружените ООЗТ во состав на ГРО „Маврово“ Скопје ѝ се доверени правно-стручните, административните, помошните и други на нив слични работи во кои спаѓа и застапувањето на споровите и работите во врска со примањето на поштата. Од изведеното полномошно од страна на тужителот се гледа дека застапувањето по овој предмет е дадено на Здружените служби при ГРО „Маврово“ преку која всушност судот по овој предмет ја вршел целата достава, освен за обжалената пресуда.

Поради ова со доставувањето на пресудата на ООЗТ „Нискоградба“ при ГРО „Маврово“ Скопје се смета дека не постои уредна достава, со што првостепениот суд ги повредил одредбите на чл. 134 ст. 1 од ЗПП и сторил суштествена повреда на одредбите на процесната постапка во смисла на чл. 354 ст. 1 од истиот закон.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 488/81 од 17. VIII 1981 година)

93. Тужениот кој пропуштил во рок од 15 дена по дознавањето дека тужителот ја повлекол тужбата да постави барање за надоместок на трошоците по постапката нема право во таа смисла дополнително да истакнува барање.

Од образложението:

Тужителот ја повлекол тужбата на рочиштето за главна расправа на кое не бил присутен тужениот. Тужениот за ова дознал со приемот на решението со кое е констатирано повлекување на тужбата, па вложил жалба со предлог тоа решение да се укине за да му се даде можност во нова постапка да стави барање за трошоците по постапката, инаку во жалбата навел дека се согласува со повлекувањето на тужбата.

Жалбата е одбиена како неоснована, со следново образложение:

Тужениот во жалбата изјавил дека се согласува со повлекувањето на тужбата, но спорно е единствено дали на тужениот му следуваат трошоци по постапката и во кој износ.

Согласно со чл. 164 ст. 1 и 2 од ЗПП за надоместок на трошоците судот одлучува по одредено барање од странката. Бидејќи за повлекувањето на тужбата тужениот дознал со приемот на примерок од обжаленото решение, на 25. X 1983 година, согласно со чл. 164 ст. 7 од ЗПП, тужениот имал право за надоместок на трошоците да стави барање во рок од 15 дена по приемот на известувањето за повлекувањето на тужбата, односно по приемот на обжаленото решение. Но бидејќи тужениот такво барање не поставил како посебно барање или во жалбата, произлегува дека пропуштил да го користи своето право да предјави трошоци по постапката.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1216/83 од 6. XII 1983 година)

94. Ако пред почетокот на течењето на парницата тужителот наместо РО, како тужен, назначи нејзина основна организација на здружен труд, се смета дека е извршена исправка на тужбата а не преиначување на тужбата во смисла на чл. 192 од ЗПП.

Од образложението:

Со тужбата поднесена од тужителот на 31. XII 1982 г. како тужен бил назначен ЗИК „Винојуг“ од Гевгелија. На 17. V 1982 г. тужителот со подавка како тужен го означил ЗИК „Винојуг“ ООЗТ Живинарска фарма од Гевгелија со која тужителот и бил во деловен однос со договорот склучен на 7. IX 1977 година. По назначувањето на тужениот првостепениот суд првото рочиште за главна расправа го закажал на 11. XI 1982 г. и за истото рочиште на тужениот ООЗТ Живинарска фарма при ЗИК „Винојуг“ Гевгелија со поканата за главна расправа му доставила тужба — подавка за назначување на првиот тужен. На наведеното рочиште за главна расправа тужениот, иако уредно повикан не се јавил, па е закажано второ рочиште за главна расправа на 13. I 1983 година.

Со оглед на горенаведеното, неосновани се жалбените наводи на тужениот во жалбата дека подавката за назначување нов тужен е доставена од тужителот по одржани две рочишта за главна расправа

и тоа на 13. I 1982 и 3. II 1982 г. Значи, во случајов тужителот како тужен ја назначил ООЗТ Живинарска фарма пред да почне да тече парницата, бидејќи согласно со чл. 194 од ЗПП парницата почнува да тече со доставувањето на тужбата на тужениот. Сè до почетокот на течењето на парницата тужителот може да ја уредува својата тужба, а и во случај како што е во овој спор, до поднесувањето на тужбата на тужениот, во кој случај не е потребна согласност на тужениот во смисла на чл. 192 од ЗПП, бидејќи таквата тужба се преиначила на новотужениот во текот на постапката.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1304/84 од 14. XI 1984 година)

95. Кога во текот на постапката тужителот наместо РО тужи една пејзина основна организација на здружен труд, тоа претставува субјективно преиначување на тужбата во смисла на чл. 192 од ЗПП, а не исправка или прецизирање на тужбата.

Во тужбата тужителот како тужен го истакнал Автотранспорт и сервис Кочани. Во текот на постапката тужителот ја прецизирал тужбата спрема ООЗТ „Атом“ при Автотранспорт и сервис Кочани. Првостепениот суд го одбил тужбеното барање на тужителот како неосновано спрема тужениот Автотранспорт и сервис Кочани, бидејќи утврдил дека тој не бил во деловен однос со тужениот. Спрема тужениот ООЗТ не допуштил преиначување на тужбата од тужителот, бидејќи тој не дал согласност да стапи во парница наместо тужениот — чл. 192 ст. 2 од ЗПП.

Стопанскиот суд на Македонија ја потврдил првостепената пресуда.

Од образложението:

Не е спорно помеѓу странките дека тужениот Автотранспорт и сервис Кочани нема обврска спрема тужителот за плаќање на спорниот износ. Тужителот ја преиначил тужбата спрема тужениот Автотранспорт и сервис ООЗТ „Атом“ од Кочани, но тужениот спрема кого е преиначена тужбата во текот на постапката не се согласил да стапи во парница. Затоа првостепениот суд правилно не дозволил преиначување, како што наведува во образложението на пресудата, но требало и во диспозитивот на решението да одлучи дека не се дозволува преиначување. Не се точни жалбените наводи на тужителот дека во случајов станува збор за прецизирање на тужбата, а не за преиначување и дека во случајов не е потребна согласност на лице кое треба да стапи во парница, наместо тужениот. Во смисла на чл. 192 од ЗПП, тужителот може сè до заклучувањето на главната расправа да ја преиначи својата тужба така што наместо првотужениот ќе тужи друго лице. Во ст. 2 од истиот член се вели дека за преиначување на тужбата во смисла на ст. 1 од овој член е потребна согласност од лицето кое треба да стапи во парница наместо тужениот, а доколку тужениот веќе се впуштил во расправа за главната работа потребна е и согласност од тужениот. Од горенаведената законска регулатива јасно се гледа дека во случајов тужениот ООЗТ „Атом“ за да стапи во парница на место тужениот Автотранспорт и сервис од Кочани требало да даде согласност и дека без не-

гова согласност судот не може да го третира како тужена страна во спорот и да донесува мериторна одлука спрема него. Во случајов стапува збор за два посебни правни субјекта, така што замената на тужениот наместо РО да се тужи една нејзина основна организација на здружен труд, претставува субјективно преиначување на тужбата, а не исправка или прецизирање на тужбата.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 835/83 од 1. IX 1983 година)

96. Не постои согласност за стапување во парница на лице кое треба да стапи во парница наместо должникот во смисла на чл. 192 ст. 2 од Законот за парничната постапка со плаќање на дел од утужениот износ.

Од образложението:

Според мислењето на Стопанскиот суд на Македонија правилно одлучил првостепенит суд кога со обжаленото решение не дозволил преиначување на тужбата на тужителот спрема РО „Промет“ од Скопје. Согласно со чл. 192 од ЗПП, за преиначување на тужбата потребна е согласност од лицето кое треба да стапи во парница наместо тужениот. Во случајов, имајќи ја предвид горенаведената законска регулатива, полномошникот на тужениот РО „Промет“ — адвокатот Предраг Симовски од Скопје на расправата на ден 9. IX 1983 година не се согласил тужбата да се преиначи спрема тужениот РО „Промет“. Штом нема таква согласност од новотужениот, судот не може да дозволи преиначување. Тоа што РО „Промет“ му платил дел од долгот на тужителот во износ од 111.763,60 динари не значи дека се согласил да стапи во парница наместо тужениот РО „Маркетинг“. Плаќањето е извршено доброволно надвор од расправа, а согласно со горенаведениот чл. 192 од ЗПП, а согласноста за стапување во парница се дава во текот на постапката пред судот. Сите други дејствија преземени надвор од судската постапка не можат да се сметаат како согласност во смисла на горенаведениот член.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1118/83 од 6. XII 1983 година)

97. Против судското порамнување не е дозволена жалба во случај кога таа е изјавена од причини што од името на странката судското порамнување е склучено од неовластено лице.

Од образложението:

Во стопански спор странките склучиле судско порамнување, против кое една од странките вложила жалба.

Стопанскиот суд на Македонија ја отфрлил жалбата како недозволена, со образложение:

Според мислењето на овој суд жалбата е недозволена, бидејќи судското порамнување не може да се побива со жалба од причини што тоа не претставува судска одлука. Порамнувањето, било судско или вонсудско, може да се побива со тужба, како и секој договор.

Ова од причини што судското порамнување треба да се третира како и секој друг договор, па негово побивање се врши со тужба онака како што може да се побива секој договор и секое порамнување.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1344/84 од 26. XI 1984 година)

98. Приговорот на тужениот со кој се побива решението за извршување претставува поднесок со кој е оспорено тужбеното барање на тужителот, па поради тоа нема услови за донесување пресуда поради изостанок од чл. 332 од ЗПП.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Со обжалената пресуда и постапката што ѝ претходела првостепениот суд сторил суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 6 од ЗПП, бидејќи спротивно на одредбата од чл. 332 од ЗПП донел пресуда поради изостанок. Со одредбите од чл. 332 од ЗПП, покрај другите услови за донесување пресуда поради изостанок во ст. 1 т. 3 е предвиден и условот „ако тужениот со поднесок не го оспори тужбеното барање“.

Според мислењето на Стопанскиот суд на Македонија, пресуда поради изостанок не може да се донесе ако тужениот кој изостанал од рочиштето за главна расправа, го оспорил тужбеното барање во одговорот на тужбата или со некој друг поднесок кој стигнал во судот пред да се донесе пресуда.

Според оцената на овој суд и поднесениот приговор на тужениот од 22. X 1979 г. против решението за извршување всушност претставува поднесок со кој е оспорено барањето на тужителот.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 245/80 од 25. III 1980 година)

99. Во жалбата изјавена прогив пресуда донесена поради изостанок во согласност со чл. 332 од ЗПП, не е дозволено да се истакнува приговор за застареност на побарувањето.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Пресуда поради изостанок согласно со чл. 352 ст. 2 од ЗПП не може да се побива поради погрешно или нецелосно утврдена фактичка состојба, туку може да се побива поради сторена суштествена повреда на одредбите на процесната постапка и поради погрешна примена на материјалното право.

Приговорот дека настапила застареност на побарувањето, иако е материјално-правен приговор, сепак со него се оспорува тужбеното барање кое не може да се оспори откако е донесена пресуда поради изостанок, за чие донесување еден од условите е тужбеното барање да не биде оспорено. Освен тоа, донесувањето на одлуката по овој приговор изискува утврдување на факти, од кои причини овој вид на пресуда не може да се побива.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1098/82 од 4. XII 1982 година)

100. Бидејќи тужбеното барање се однесува на побарување кое порано е наплатено во извршната постапка врз основа на извршна исправа — правосилен платен налог, со тоа што како основ на тужбата се наведува неосновано збогатување, тужбата ќе се отфрли бидејќи се работи за правосилно пресудена работа.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд го одбил тужбеното барање на тужителот по основ стекнување без основ, бидејќи е во прашање пресудена работа.

Стопанскиот суд на Македонија по повод жалбата на тужителот, а по службена должност ја укина пресудата на првостепениот суд и тужбата на тужителот со која барал да се задолжи тужениот да му плати износ од 43.535,00 динари со 8% камата по основ неосновано збогатување ја отфрлил. При неспорна фактичка состојба дека утужениот износ тужениот го наплатил врз основа на извршна исправа — правосилен платен налог, првостепениот суд зазел правилно становиште дека во случајот правниот основ не се стекнал со овие средства над средствата на тужителот без основ, па поради тоа нема обврска на негова страна за враќање на тие средства, во смисла на чл. 210 од Законот за облигационите односи.

Меѓутоа, Стопанскиот суд на Македонија, по повод жалбата на тужителот, а по службена должност — чл. 365 ст. 2 од ЗПП, ја укина првостепената пресуда и тужбата на тужителот ја отфрли согласно со чл. 333 ст. 2 од ЗПП. Ова од причина што согласно со горенаведениот член судот во текот на целата постапка по службена должност внимава дали работата правосилно е пресудена, и доколку утврди дека постапката е поведена за барање за кое веќе правосилно е одлучено, тужбата ќе ја отфрли.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 168/81 од 16. IV 1981 година)

100. Сторена е суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 197 ст. 1 од ЗПП кога судот при одлучувањето по поставеното тужбено барање не се придржувал според редоследот на тужените од тужбата.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Како што се гледа од списите во предметот, тужителот ги тужел, согласно со чл. 197 од ЗПП: „Уникомерц“ Загреб, „Металпромет“ — Кавадарци, „Суровина“ — Марибор и ТРО „Јавор“ ООЗТ „Репроматеријали“ Битола и му предложил на судот, согласно со чл. 197 од ЗПП, доколку не биде одговорен тужениот „Уникомерц“ Загреб да биде одговорен следниот од тужените. Меѓутоа, тужителот на одржаното рочиште за главна расправа од 15. VI 1982 година на записник од главната расправа го изменил редоследот и предложил судот во прв ред тужбеното барање да го уважи спрема тужениот „Суровина“ Марибор, а доколку тој не биде одговорен да се оди по ред спрема другите тужени — ТРО „Јавор“ ООЗТ „Репроматеријали“ Битола, „Уникомерц“ Загреб, и на крај „Металпромет“ Кавадарци. При ваква состојба судот, уважувајќи го тужбеното барање спрема туже-

ниот „Уникомерц“ Загреб и задолжувајќи го да ја плати предметната превознина од 306.974,00 динари сторил суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 197 ст. 1 од ЗПП, од причини што кога тужителот своето тужбено барање го поставил супсидијарно во смисла на чл. 197 ст. 1 од ЗПП и побарал тужбеното барање во прв ред да биде усвоено спрема тужената „Суровина“ Марибор, па доколку тој не бил одговорен, тогаш да се оди по редот на другите тужени, првостепениот суд бил должен да се придржува кон така поставениот редослед на одлучувањето. Во случајов судот требало да се произнесе прво по тужбеното барање спрема тужената „Суровина“ Марибор, па доколку најде дека барањето е неосновано спрема него, за следниот тужен судот ќе можел да одлучува по правосилноста на пресудата со кое е одбиено тужбеното барање спрема првотужениот, а не како што постапил во случајот и примил дека тужбеното барање е основано спрема третотужениот по ред и одлучил спрема другите тужени да се одлучи по правосилноста на одлуката спрема првотужениот „Уникомерц“ — Загреб не придржувајќи се спрема поставените граници на одлучување во смисла на чл. 197 ст. 1 од ЗПП.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 244/84 од 23. III 1983 година)

101. Со тоа што судот дозволил во имотно-правен спор во кој вредноста на спорот преминува 50.000,00 динари полномошникот на ОЗТ да е без правосуден испит, сторил суштествена повреда на постапката од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 91 од ЗПП.

Од образложението:

Не се точни жалбените наводи на тужениот дека првостепениот суд со донесувањето на обжалената пресуда сторил суштествена повреда на одредбите на процесната постапка бидејќи дозволил тужителот да го застапува полномошник без положен правосуден испит, спротивно на чл. 91 од ЗПП. Навистина, согласно со чл. 91 од ЗПП, доколку во постапката за имотно-правни барања вредноста на предметот на спорот преминува 50.000,00 динари полномошниците на организациите на здружен труд и на другите самоуправни организации и заедници можат да бидат само лица кои имаат положено правосуден испит. Доколку полномошникот на организацијата на здружен труд нема положено правосуден испит, а вредноста на предметот на спорот е над 50.000,00 динари, како што е во случајов, тоа претставува релативна повреда — суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 1 од ЗПП. Штом се работи за таква повреда во случајот се цени дали тоа суштествено би можело да биде од влијание врз донесувањето на законита и правилна пресуда. Во конкретниов случај фактички се цени дали таквиот полномошник правилно го застапувал тужителот и дали од таквото застапување тужителот не претрпел евентуално некаква штета. Во случајов е очигледно дека полномошникот на тужителот го застапувал тужителот правилно, бидејќи тој успеал во спорот, а впрочем туже-

ниот можел да се повикува на наведената повреда доколку тој бил неправилно застапуван од лице кое немало положено правосуден испит, па со тоа бил оштетен, а не затоа што тужителот бил застапуван од полномошник без положен правосуден испит.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1160/83 од 6. XII 1983 година)

102. Ако тужителот не пристапи на рочиштето за главна расправа а уредно е повикан, па тужениот предложи мирување на постапката, а судот таквиот предлог го одбие и постапката ја продолжи, прави суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 216 ст. 1 од ЗПП.

Од образложението:

Првостепениот суд од изведените докази утврдил дека тужениот има обврска на тужителот да му го плати спорниот износ, па со пресуда тужбеното барање на тужителот го уважил. Во текот на првостепената постапка, тужениот предложил мирување на постапката, бидејќи тужителот иако уредно е повикан на рочиштето за главна расправа, не се јавил, но судот постапката ја продолжил и на истата расправа донел пресуда.

Во жалбата против првостепената пресуда жалителот — тужениот, покрај другото, наведува дека првостепениот суд со донесувањето на обжалената пресуда сторил суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 216 ст. 1 од ЗПП, бидејќи на неговиот предлог не допуштил мирување на постапката, иако за тоа имало услови.

Стопанскиот суд на Македонија ја уважи жалбата на тужениот, првостепената пресуда ја укина и предметот го врати на повторно судење.

Од извршениот увид во списите и жалбата на тужениот Стопанскиот суд на Македонија најде дека со обжалената пресуда е сторена суштествена повреда на одредбите од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 216 ст. 1 од ЗПП, бидејќи ако едната странка која е уредно поканета не пристапи на рочиштето за главна расправа, а другата предложи мирување, тогаш настапува мирување на постапката по сила на законот, па судот не може да одлучи постапката да не мирува од било кои причини на целисходност. Штом тужителот не пристапил на рочиштето за кое бил уредно поканет, а тужениот предложил мирување на постапката, настапува мирување, па затоа немало претпоставки за одржување на расправа.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1033/80 од 9. III 1981 година)

103. На странката не ѝ е ускратено правото да расправа во спорот па поради тоа не е сторена суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 7 од ЗПП, во случај кога доказите врз кои се темели одлуката му се врачени на полномошникот на самото рочиште за главна расправа, а тој не ги оспорил ниту барал одлагање на расправата со цел дополнително да се произнесе по доказите.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Не е точен жалбениот навод на тужителот дека првостепениот суд сторил суштествена повреда на одредбите од процесната постапка од чл. 354 ст. 2 т. 7 од ЗПП, со тоа што првостепениот суд не му оставил рок да се произнесе по однос на приложените докази кои му биле презентирани на расправата и тоа по однос на фактот дека стоката била вратена. Од увидот во записникот за расправата од 8. I 1981 г. се гледа дека доказите му се врачени на полномошникот на тужителот на расправата и тој не ги оспорил ниту пак барал одлагање на расправата за да ги провери и дополнително да се произнесе по однос на нив. Од овие причини првостепениот суд правилно постапил кога на расправата ги извел доказите и ја утврдил фактичката состојба врз основа на презентираниите докази.

(Пресуда на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1061/81 од 15. I 1981 година)

104. Доколку судот изврши спојување на постапките по два предмета кои одделно претставуваат спорови од мала вредност, па збирот на паричните побарувања го надминува износот од 30.000,00 динари, понатаму при постапувањето не може да се применат одредбите од ЗПП кои ја регулираат постапката во споровите од мала вредност.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд извршил спојување на постапките по два предмета кои се однесуваат на парично побарување и секој за себе претставува спор од мала вредност, но збирот на вредноста од двата предмета го надминува износот од 30.000,00 динари. Бидејќи во текот на постапката на две рочишта едноподруго не дошле и двете странки, со примена на чл. 465 ст. 2 од ЗПП судот констатирал дека настапила законска претпоставка за повлекување на тужбата.

Одлучувајќи по жалбата на тужителот, Стопанскиот суд на Македонија го укина првостепеното решение, со следново образложение:

Со донесувањето на обжаленото решение е сторена суштествена повреда на одредбите на процесната постапка од чл. 354 ст. 1, во врска со чл. 465 ст. 2 и чл. 502, во врска со чл. 10 од Законот за измени и дополнувања на Законот за процесната постапка.

Имено, како што се гледа од списите во предметот, пред првостепениот суд меѓу истите странки се поведени постапки по два предмета, и тоа под П. бр. 2986/81 за наплата на 26.734,00 динари со 8% камата и под П. бр. 2987/81 за наплата на 14.994,00 динари. Постапката по овие предмети е споена и е водена единствена постапка под П. бр. 2986/81. Согласно со чл. 313 ст. 1 од ЗПП, при ваква состојба произлегува дека вредноста на спорот настанат со припојување на две-

те постапки е 41.728,00 динари, поради што овој спор не може да се третира како спор од мала вредност во смисла на чл. 502 од ЗПП, во врска со чл. 10 од Законот за измени и дополнувања на ЗПП, па немало место за примена на чл. 465 ст. 2 од ЗПП. Со оглед на тоа што наведените две постапки се споени во една, понатаму постапката како единствена се спроведува по еден предмет. Затоа судот по извршеното спојување на постапките не може да ги третира посебно предметите, па спобред означените вредности на спорот во тужбите одделно споровите да ги третира како спорови од мала вредност, туку по извршеното спојување на постапките по двата предмети, треба да спроведе единствена постапка, како и по еден предмет, со тоа што предмет на спорот претставува она што претставувало предмет на двата одделно поведени спорови. Во конкретниов случај предмет на спорот е наплата на парично побарување во износ од 41.728,00 динари. За разрешување на овој спор се применуваат одредбите од ЗПП, кои се однесуваат за стопанските спорови.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 939/84 од 28. VIII 1984 година)

105. Стопанскиот спор во смисла на чл. 489 од ЗПП се определува единствено според својството на странките, а не според предметот на спорот, па во спорот во кој една од странките е фудбалски клуб не е стварно надлежен стопанскиот суд.

Од образложението:

Во спор за наплата на паричен износ кој претставува купопродажна цена поведен од општествено-политичка заедница против фудбалски клуб, стопанскиот суд се огласил за стварно ненадлежен.

Второстепениот суд не ги прифатил жалбените наводи на тужителот дека двете странки се општествено-правни лица, а паричното побарување — предмет на спорот произлегува од договор во стопанството, и дека е во прашање стопански спор кој е во стварна надлежност на стопанските судови, согласно со чл. 45 ст. 1/a од Законот за редовните судови и чл. 489 ст. 1 од ЗПП, со следново образложение:

Со одредбата од чл. 489 т. 1 од ЗПП, предвидено е дека правилата на постапката од стопанските спорови се применуваат во споровите во кои и двете странки се општествено-политички заедници, организации на здружен труд, самоуправни интересни заедници или други самоуправни организации и заедници. Од ова произлегува дека со оваа одредба поимот на стопанскиот спор е одреден единствено врз основа на субјективниот критериум, односно својството на странките, а не и според предметот, чие решавање е ставено во надлежност на стопанските судови. Значи, и двете странки треба да бидат еден од субјектите наброени во наведената законска одредба. Со оглед на тоа што тужениот Фудбалски клуб „Вардар“ Скопје не може да се подвете ниту под еден од правните субјекти наброени погоре, произлегува дека предметниот спор не може да се третира како стопански спор. Поради тоа правилно постапил првостепениот суд кога напсил дека не е стварно надлежен да постапува во овој спор.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 939/83 од 13. X 1983 година)

106. Доколку доверителот, откако платниот налог станал правосилен, со поднесок ја повлекол тужбата, а потоа врз основа на тој платен налог побарал присилно извршување, судот ќе го дозволи предложеното извршување освен ако утврди дека доверителот преку овластено лице се откажал од своето побарување.

Од образложението:

Извршниот суд го одбил предлогот за извршување наплата на трошоци по правосилен платен налог, наоѓајќи дека не постои извршна исправа во смисла на чл. 16 и 17 од ЗИП, од причини што доверителот, откако платниот налог станал правосилен, во целост ја повлекол тужбата.

Постапувајќи по жалбата на доверителот, второстепениот суд го укинал првостепеното решение, со образложение:

Паричниот износ — предмет на ова извршување претставуваат трошоци по платниот налог на првостепениот суд Пл. бр. 17504/83 од 19. VIII 1983 година што должникот не ги платил, а цитираниот платен налог станал правосилен.

При ваква состојба погрешно е стојалиштето на првостепениот суд дека овој платен налог не претставува извршна исправа во смисла на чл. 16 и 17 од ЗИП, па дека постоела причина за изјавување приговор во смисла на чл. 53 ст. 2, во врска со чл. 50 т. 2 и 3 од ЗИП, каде што е предвидена можност за вложување приговор против извршното решение, ако исправата врз основа на која е предложено извршувањето нема својство на извршна исправа или ако одлуката не е извршна, што во конкретниов случај не е така. Единствено во случајов би можело да се примени т. 8 од чл. 50 на ЗИП, каде што е предвидена можност за приговарање ако побарувањето настанало врз основа на факт кој настапил по извршноста на одлуката. Меѓутоа, овој факт треба да се утврди од страна на првостепениот суд, односно дали доверителот се откажал од своето побарување кое произлегува од извршната исправа — правосилниот и извршен платен налог на првостепениот суд Пл. бр. 17504/83 од 19. VIII 1983 година на име трошоци по платниот налог доколку тоа е сторено од овластено лице во смисла на чл. 438 и 439 од Законот за здружениот труд.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1138/84 од 23. X 1984 година)

107. По предлог за извршување наплата на парично побарување според чл. 21 од Законот за извршната постапка врз основа на меница, судот ќе дозволи извршување на затезна камата на меничниот износ единствено доколку каматата е внесена во меницата.

Од образложението:

Првостепениот суд дозволил извршување на присилна наплата на парично побарување согласно со чл. 21 од Законот за извршната постапка на меничен износ по меница издадена од должникот, како трасант во полза на доверителот, со 35% камата сметано од стасаноста на меничниот износ за плаќање, според склучен договор за кредит помеѓу странките до плаќањето.

Првостепеното решение е укинато поради сторени повеќе повреди на постапката, а за делот од одлуката со кој е дозволено извршување на 35% камата на меничниот износ се дадени следниве причини:

Кога се предлага извршување на парично побарување врз основа на веродостојна исправа, согласно со чл. 21 од Законот за извршната постапка, односно фактура, меница и чек, судот ќе го дозволи извршувањето во рамките на паричниот износ содржан во веродостојните исправи. Во случајот меничниот износ претставува стасан неплатен ануитет, па судот може да дозволи извршување според ставениот предлог од доверителот, а до висина на меничниот износ. Врз основа на меницата доверителот со успех ќе може да бара извршување на паричен износ кој претставува пресметана затезна камата, согласно со чл. 21 од Законот за извршната постапка, единствено доколку ваквото побарување во апсолутен износ е пресметано и внесено во меничниот износ. Во спротивно претходно доверителот за ова свое побарување против должникот ќе треба да издејствува извршна исправа во смисла на чл. 16 од Законот за извршната постапка, па дури тогаш врз основа на таа исправа би предложил извршување.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1135/84 од 23. X 1984 година)

108. Каматната листа не претставува веродостојна исправа во смисла на чл. 21 од Законот за извршната постапка и тогаш кога пресметаната камата произлегува од главницата чие плаќање било обезбедено со меница.

Од образложението:

Првостепениот суд го одбил предлогот на доверителот за извршување, поднесен врз основа на чл. 21 од Законот за извршната постапка, од причини што нашол дека каматната листа врз основа на која е поднесен предлогот за извршување, не претставува веродостојна исправа во смисла на цитираниот законски пропис.

Во жалбата доверителот навел дека пресметаната камата содржана во каматната листа врз основа на која е ставен предлогот за извршување произлегува од главницата чие плаќање било обезбедено со меница, па со оглед на тоа што меницата претставува веродостојна исправа, во смисла на чл. 21 од ЗИП, и на каматната листа треба да ѝ се даде идентичен третман.

Решавајќи по жалбата второстепениот суд го потврдил првостепеното решение, наоѓајќи дека жалбените наводи се неосновани, од следните причини:

Доверителот има право на затезна камата на побарување чие плаќање било обезбедено со меница издадена во смисла на одредбите од Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства од стасаноста на плаќањето до денот на наплатата, доколку не е поинаку договорено. Меѓутоа, правото на камата на доверителот во случај кога должникот доцни со исполнувањето на паричната обврска чие плаќање го обезбедува со меница, не произлегува од меницата, туку од законската одредба на

чл. 277 ст. 1 од Законот за облигационите односи. Поради тоа, до- колку каматата не е договорена и пресметана во меничниот износ, а должникот не ја платил доброволно, доверителот за остварување на ова побарување треба да издејствува извршна исправа врз основа на која ќе може да поднесе предлог за извршување.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 522/81 од 8. IX 1981 година)

109. Дали радиотелевизија врши стопанска дејност или не, не може да се оцени само според класификацијата на дејноста, туку треба да се установа дали меѓу другото, се занимава и со стопанска дејност (економско-пропагандни услуги и др.)

Од образложението:

Од увидот во списите и жалбата на доверителот овој суд најде дека првостепениот суд со обжаленото решение нецелосно и погрешно ја утврдил фактичката состојба, па затоа и погрешно го применил чл. 21 од ЗИП.

Навистина според одредбите од чл. 21 од ЗИП извршување врз основа на веродостојна исправа може да се дозволи меѓу организации на здружен труд кои вршат стопанска дејност. Меѓутоа, прашањето што претставува стопанска дејност не треба да се оцени само врз основа на класификацијата на дејности, каде што радиотелевизијата се ставени во област 12 — образование, наука и информации, туку според тоа со што фактички се занимава. Од нејзината дејност може да се види дека, меѓу другото, се занимава и со стопанска дејност со вршење услуги од економски карактер, какви што се економско-пропагандните услуги, за каква што дејност станува збор во случајов.

Затоа при повторното одлучување првостепениот суд прво треба да установа со каков вид дејности се занимава радиотелевизија па зависно од тоа да оцени дали е во прашање стопанска дејност или не. Ако станува збор за стопанска дејност, која е во рамките на запишаната дејност на доверителот, треба да го дозволи бараното извршување согласно со чл. 21 од ЗИП.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 89/81 од 16. VI 1981 година)

110. Доверителот кој издејствувал извршна исправа против една ООЗТ со која бил во должничко-доверителски односи, не може врз основа на оваа извршна исправа и запишаната и договорена меѓусебна солидарна одговорност за обврските на ООЗТ во состав на РО со самоуправната спогодба за здружување на ООЗТ во РО, да бара присилна наплата на паричното побарување од другите ООЗТ, без претходно против нив да се здобие со извршна исправа.

Од образложението:

Според наоѓањето на овој суд запишаната солидарна одговорност на ООЗТ во состав на ЗИК „Прилеп“ — Прилеп за преземените обврски до висина на вредноста на основните средства, претставува право и можност за доверителот своето побарување кое го има кон

една од ООЗТ да го оствари од другите ООЗТ според принципите на солидарната одговорност. При отсуство на доброволно исплатување на обврската, доверителот своето побарување може да го оствари преку поведување спор, па присилната наплата спрема главниот должник и солидарните должници, може да се изврши доколку доверителот спрема сите нив се здобие со извршна исправа. Бидејќи во случајов доверителот нема издејствувано извршна исправа спрема ООЗТ „Млекара“ — Прилеп, како солидарен должник, првостепениот суд правилно постапил кога го одбил предлогот дозволеното извршување спрема ООЗТ „Оранжерија“ Прилеп, да се спроведе од ООЗТ „Млекара“ — Прилеп.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 173/83 од 14. III 1983 година)

111. Не е дозволено да се спроведе присилно извршување на товар на средствата на ООЗТ врз основа на извршна исправа издејствувана спрема РО во чиј состав е организирана ООЗТ спрема која е насочено присилното извршување, доколку оваа ООЗТ била организирана пред поведувањето на спорот по кој е издејствувана извршната исправа против РО.

О д о б р а з л о ж е н и е т о :

Првостепениот суд го запрел извршувањето за наплата на спорното побарување и дозволил против РО во чиј состав постојат организирани повеќе ООЗТ врз основа на извршна исправа издејствувана против РО, од причини што должникот не поседува жиро-сметка од која би се спровело предложеното извршување со пленидба и пренос на паричната сметка од должникот.

Второстепениот суд не ги прифатил жалбените причини дека извршувањето треба да се спроведе од паричните средства што се наоѓаат на жиро-сметката на ООЗТ во состав на РО, поради следново:

Спорот по кој е издејствувана извршна исправа против РО е поведен на 26. VII 1984 година и основните организации на здружен труд во нејзиниот состав се организирани и конституирани на 8. II 1974 година, односно пред поведувањето на спорот. При ваква состојба, без оглед на тоа каква одговорност е предвидена на ООЗТ за обврските на РО според самоуправната спогодба за здружување во РО, доверителот врз основа на извршна исправа издејствувана против РО, не може да бара извршувањето да се спроведе на товар на сметката на ООЗТ во нејзиниот состав. Ова од причини што во врска со поведувањето на спорот доверителот имал законска можност како тужени да ги опфати и ООЗТ во составот на РО со која бил во должничко-доверителен однос, бидејќи тие постоеле како правни субјекти, но доверителот се определил спорот да го води единствено против РО. За да се спроведе извршувањето против ООЗТ за обврските на РО што биле организирани пред поведувањето на спорот претходно против нив доверителот ќе треба да издејствува извршна исправа.

Предложеното извршување е дозволено врз основа на извршна исправа — правосилна пресуда на првостепениот суд П. бр. 5910/74

од 15. I 1976 година, а статусни промени кај должникот, со организирање во неговиот состав на основни организации на здружен труд, настанале на 8. II 1974 година. Од извршениот увид во предметот на првостепениот суд П. бр. 5910/74 се констатира дека спорот по тој предмет доверителот го повел на 26. VII 1974 година, што значи дека во времето на поведувањето на постапката по тој предмет веќе кај должникот биле организирани и конституирани основни организации на здружен труд. Поради ова неоснован е жалбениот навод дека статусните промени кај должникот, со организирање и конституирање на организации на здружен труд во неговиот состав, настанале во текот на водењето на постапката по предметот П. бр. 5910/74 на првостепениот суд, по кој предмет доверителот издејствувал извршна исправа врз основа на која е поднесен предлогот за извршување по овој предмет.

При ваква состојба, доколку доверителот сака присилна наплата на неговото парично побарување што е предмет на овој спор да се спроведе од средствата на некоја ООЗТ во составот на ЖТО — Скопје, претходно треба против нив да издејствува извршна исправа.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1132/83 од 6. XII 1983 година)

112. Доколку по донесувањето на извршната исправа правата и обврските од неа се пренесени или на друг начин преминале на други лица, тие лица стапуваат во правата и обврските на своите претходници и во извршната постапка можат да се појават како доверители или должници, доколку со јавна или според закон заверена исправа докажат дека на нив преминале правата и обврските од извршната исправа.

Од образложението:

Правилно постапил првостепениот суд кога го одбил како неоснован предлогот на должникот за противизвршување на износот од 9.332,90 динари и примил дека дозволеното извршување со решение И. бр. 2117/80 од 31. III 1980 година е законито. Ова од причина што, во случајов постои извршна исправа П. бр. 2365/73 од 29. X 1973 година, која гласи на име на работната организација — за претставништво во Скопје, како деловна единица, а која поради тоа по настанувањето на извршната исправа се организирала и конституирала во ООЗТ — Трговија на големо, па бидејќи таа деловна единица ги користела предметните простории, а и сега продолжила да ги користи како ООЗТ, против неа може да се одреди предметното извршување во смисла на чл. 22 од Законот за извршната постапка. Согласно со ст. 1 од наведениот член извршувањето се определува и по предлог од лице кое во извршната исправа не е означено како доверител, ако тоа со јавна или според законот заверена исправа докаже дека побарувањето е пренесено врз него. Во ст. 2 од истиот член, пак, е наведено дека одредбите од ст. 1 од овој закон согласно се докажуваат и во поглед на извршувањето против лице кое во извршната исправа не е означено како должник, како што е во случајов. Значи, независно од тоа што извршната исправа гласи од РО за деловницата во Скопје, како деловна единица, по доставувањето

на извршната исправа, таа деловна единица се организира и конституира во ООЗТ во смисла на чл. 261 од ЗЗТ, што се гледа од изводот во судскиот регистар за упис на конституирањето на ООЗТ Трговија на големо Скопје. Така имајќи ја предвид горенаведената законска регулатива, првостепениот суд правилно го одбил предлогот на должникот за противизвршување и правилно сметал дека против него извршувањето е спроведено, иако извршната исправа не гласала на него.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 806/80 од 5. XII 1980 година)

113. Извршниот суд не може да определува извршување заради остварување на парично побарување со средство на извршување или врз предмети кои не се наведени во предлогот за извршување, без оглед на тоа што со наведеното средство во предлогот за извршување не е можно да се спроведе извршување.

Од образложението:

Заради остварување на парично побарување доверителот предложил извршување со пренос на средствата што се водат на должниковата сметка кај Службата на општественото книговодство. Предлогот е одбиен од причини што должникот кој е РО со повеќе ООЗТ во нејзиниот состав нема жиро-сметка од која би можело да се спроведе извршувањето.

Второстепениот суд не ги прифатил жалбените наводи дека извршувањето требало да се спроведе со продажба на подвижни предмети на должникот, од следниве причини:

Согласно со чл. 29 од ЗИП судот одредува извршување заради остварување на парично побарување со она средство и врз оние предмети што се наведени во предлогот за извршување, а со чл. 27 од ЗИП е предвидено кои можат да бидат средства на извршување заради остварување на парично побарување, со тоа што доверителот во предлогот за извршување може да предложи наплата на парично побарување од повеќе средства на извршување, или пак да се ограничи на едно. ЗИП не предвидува можност во тек на постапката доверителот да предлага извршувањето да може да се спроведе со други средства на извршување кои што не се опфатени со предлогот за извршување.

Според тоа првостепениот суд правилно постапил кога се ограничил на тоа извршувањето да го спроведе со пренос на парично побарување кое се води на сметката на должникот во СОК, кое средство на извршување единствено било предложено во предлогот за извршување, па со оглед на тоа што со предложеното средство извршувањето не можело да се спроведе, од причина што должникот, како работна организација со ООЗТ во нејзиниот состав, не поседува жиро-сметка кај СОК, правилно постапил првостепениот суд кога предлогот за извршување го одбил. Доколку доверителот ќе сака извршувањето да се спроведе со продажба на подвижни предмети, во таа смисла ќе треба да поднесе друг предлог за извршување.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 216/83 од 14. III 1983 година)

114. Должникот не може да поднесе приговор против решението за извршување од причина што долгот е платен пред поведување на спорот помеѓу странките, од кој спор потекнува извршната исправа.

Од образложението:

Правилно нашол првостепениот суд дека согласно со чл. 50 т. 8 од Законот за извршната постапка приговор против решението за извршување може да се поднесе ако побарувањето престанало врз основа на фактот кој настапил по извршноста на одлуката или пред тоа, но во времето кога должникот тоа не можел да го истакне во постапката од која потекнува извршната исправа, односно ако побарувањето престанало врз основа на фактот кој настапил по склучено порамнување, што овде не е случај, бидејќи должникот тврди дека долгот го платил во 1972 година, а извршната исправа — пресудата П. бр. 1821/78 на Окружниот стопански суд во Белград е од 20. IX 1979 година, па правилно нашол првостепениот суд дека приговорот е неоснован и во извршна постапка не може да се ставаат приговори оти долгот е намирен уште пред поведувањето на спорот помеѓу странките во кој е издејствувана извршна исправа, бидејќи должникот во тој спор имал можност тоа да го докажува, а никако не во извршната постапка.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 370/81 од 20. VIII 1981 година)

115. Кога доверителот во предлогот за извршување не ставил предлог во смисла на чл. 55 ст. 3 од ЗИП, судот решението за извршување ќе го стави вон сила, ќе ги укине спроведените извршни дејствија и постапката за извршување ќе ја запре.

Од образложението:

По предлог од доверителот првостепениот суд донел решение за извршување, против кое должникот во законскиот рок приговорил. Првостепениот суд со обжаленото решение извршното решение го ставил вон сила, ги укинал спроведените извршни дејствија и постапката за извршувањето ја запрел, бидејќи доверителот во предлогот за извршување не ставил предлог во смисла на чл. 55 ст. 3 од ЗИП.

Решавајќи по жалбата на доверителот, Стопанскиот суд на Македонија го потврдил обжаленото решение, а жалбата ја одбил како неоснована.

Не се точни жалбените наводи на доверителот дека требало да се спроведе постапка по оваа правна работа како да е во прашање редовна тужба, затоа што судот не е овластен тоа да го прави по своја иницијатива, само по предлог од доверителот, што требало да биде даден со предлогот за извршување. Бидејќи доверителот во предлогот за извршување ставил ваков предлог во смисла на ст. 3 од чл. 55 од Законот за извршната постапка, правилно постапил првостепениот суд кога ја запрел постапката, па нема законска основа за укинување на обжаленото решение.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, П. бр. 146/80 од 19. III 1980 година)

116. Предмет на противизвршување не може да биде камата за ненаплатен паричен износ со спроведено извршување од денот кога паричните средства се исплатени од должникот, до враќањето.

Судот дозволил противизвршување согласно со чл. 59 ст. 1 од ЗПП и тоа на паричен износ кој од должникот бил наплатен врз основа на извршно решение со 25^{0/0}, односно 35^{0/0} камата за временски период кога паричните средства биле исплатени од должникот, па до нивното враќање.

Второстепениот суд го преиначил првостепеното решение, со тоа што го одбил предлогот за противизвршувањето за камата од 25^{0/0}, односно 35^{0/0} на неисплатен паричен износ што е предмет на извршувањето, со следново образложение:

Од образложението:

Согласно со чл. 59 ст. 1 од ЗПП, предвидено е ,ако извршувањето е веќе спроведено, а притоа се исполнети наведените услови од овој пропис, должникот да може да поднесе предлог до судот за противизвршување, барајќи доверителот да му го врати она што го добил со извршувањето.

Имајќи ја предвид ваквата законска регулатива, произлегува дека предмет на противизвршување може да биде единствено она што доверителот го добил со извршувањето. Во овој случај со извршувањето по извршното решение И. бр. 13433/82 од 19. X 1982 година доверителот добил вкупно паричен износ од 23.289.766,90 динари, па со оглед на тоа што извршната исправа врз основа на која е спроведено извршувањето е укината, должникот има право за противизвршување да го бара само она што му е наплатено, односно означениот паричен износ.

Доколку должникот смета дека има право на камата за периодот од 22. X 1982 година, кога од него е наплатен наведениот паричен износ, па до денот на враќањето на овие средства, тој треба за ова свое побарување да издејствува извршна исправа, па дури потоа во извршна постапка по присилен пат да бара наплата, доколку не уследи доброволно плаќање по таа дополнителна издејствувана извршна исправа. Инаку не може само врз основа на тоа што должникот смета дека има право на камата за наведениот временски период и врз основа на чл. 277 од Законот за облигационите односи и на Одлуката за висината на стапката на затезната камата во постапката за противизвршување на должникот да му се признае право на камата, со што извршниот суд се става во улога на процесен суд, а тоа нема поткрепа од Законот за извршната постапка.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 1217/84 од 23. X 1984 година)

117. Не може да се дозволи одлагање на извршувањето само поради околности што против одлуката врз основа на која е определено извршување е изјавен вонреден правен лек, доколку доверителот не стори веројатност дека со спроведување на извршувањето би претрпел позначителна штета.

Извршниот суд не е овластен да се впушта во оценка на законитоста на извршната исправа.

Извршниот суд дозволува извршување на побарување во странска валута врз основа на извршна исправа.

Од образложението:

Должникот во жалбата навел дека против пресудата врз основа на која е определено извршувањето вложил ревизија, па дека треба да се дочека исходот од таа постапка, а извршувањето треба да се спроведе во динари, бидејќи било погрешно задолжението од извршната исправа во странска валута.

Жалбага е одбиена како неоснована, со образложение:

Во одредбата од чл. 63 т. 1 од ЗИП е предвидено дека по предлог од должникот судот ќе го одложи извршувањето доколку против одлуката врз основа на која е определено извршување е изјавен вонреден правен лек, ако должникот стори веројатност дека со спроведување на извршувањето би претрпел позначителна штета.

При ваква законска регулатива единствено врз околноста што против одлуката врз основа на која е определено извршувањето е изјавен вонреден правен лек, во случајов ревизија, не може да се издејствува одлагање на извршувањето, доколку кумулативно не биде исполнет и другиот законски предуслов, да се стори веројатност дека со спроведувањето на извршувањето должникот би претрпел позначителна штета. Со оглед на тоа што по овој предмет должникот се повикува единствено на фактот дека вложил ревизија, а при тоа не сторил веројатност за настанување позначителна штета со спроведувањето на извршувањето, првостепениот суд правилно зазел стојалиште дека не се исполнети условите за одлагање на дозволеното извршување.

Предмет на оценка беа жалбените наводи дека не било дозволено извршување во странска валута помеѓу домашни работни организации и дека било погрешно задолжението во САД долари. Овој суд најде дека тие се неосновани. Во извршната постапка не се испитува правилноста на извршната исправа врз основа на која е ставен предлог за извршување, па извршниот суд е должен да спроведе извршување на извршната исправа во валута на која гласи исправата доколку тоа е можно. Во динарската противвредност на странската валута по курс на денот на извршувањето судот ќе спроведе извршување само доколку не е можно извршувањето да се спроведе во странска валута, поради непоседување на такви средства на сметка на должникот и доколку таков предлог биде ставен од страна на доверителот.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 55/84 од 3. II 1984 година)

118. Кога тужбата е повлечена за главниот долг, а спорна останала само каматата на главниот долг, а одлуката е обжалена во делот за каматата, жалителот плаќа такса за жалба само во висина на вредноста на каматата.

Од образложението:

Во текот на првостепената постапка тужителот ја повлекол тужбата за главниот долг, па првостепениот суд мериторно одлучувал за каматата на главниот долг и за трошоците по постапката. Против првостепената пресуда жалба вложил тужителот. Првостепениот суд со решение го задолжил тужителот да плати редовна и казнена такса за жалба против пресуда затоа што таксата е пресметана според вредноста на целиот утужен износ а не само на обжалениот спорен износ на каматата.

Против решението за плаќање на судска такса за жалба, тужителот вложил жалба наведувајќи дека првостепениот суд неправилно го задолжил со плаќање на судски такси за жалба според вредноста на целиот износ, кога тужбата ја повлекол за главниот долг, а судот мериторно одлучувал само за каматата од главниот долг.

Стопанскиот суд на Македонија решавајќи по наведената жалба на тужителот го укинал правосилното решение, со следново образложение:

Основана е жалбата на тужениот против решението за такса за жалба и казнената такса бидејќи тужителот правилно укажал уште со својот поднесок од 20. XII 1979 година дека по однос на главниот долг тужбата е повлечена и дека има обврска за плаќање на такса за жалба во висина на вредноста на каматата.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 169/80 од 11. III 1980 година)

119. Кога предмет на извршување се процесните трошоци и споредното барање — каматата, основицата за пресметување на трошоците за извршувањето ја сочинува збирот на споредните барања и трошоците.

Од образложението:

Точни се жалбените наводи на доверителот дека првостепениот суд погрешно ги одмерил трошоците на извршувањето со горенаведеното обжалено решение. Имено, согласно со чл. 38 ст. 1 од Законот за судските такси („Сл. весник на СРМ“, бр. 46/72) во извршната постапка се плаќа такса според вредноста на барањето, што треба да се исполни или обезбеди. Во ст. 3 од истиот член е наведено дека процесните трошоци, односно трошоците на постапката и споредните барања се земаат предвид само ако тие трошоци и барања се предмет на барањето што треба да се изврши или обезбеди. Со оглед на горенаведената законска регулатива, првостепениот суд при одмерувањето на трошоците за извршување требало како вредност на барањето на кое се одмеруваат трошоци за извршување да го земе збирот на споредните барања — каматата и трошоците во вкупен износ од 1.124,40 динари.

(Решение на Стопанскиот суд на Македонија, Пж. бр. 953/83 од 13. X 1983 година)

РЕГИСТРИ

РЕГИСТАР

НА КРИВИЧНОТО ПРАВО

(бројот на текстот го означува бројот на одлуката)

I КРИВИЧЕН ЗАКОН

A. Општ дел од Кривичниот закон на СФРЈ

Санкции

- само казните предвидени во чл. 5 од КЗ на СФРЈ можат да се изречат — — — — — 1
- кон условна осуда можат да се изречат само мерки одредени во законот — — — — — 1

Кривично дело — чл. 8 од КЗ на СФРЈ

- позајмувањето бензин на возилото што на пат останало без пориво не е кривично дело — — — — — 2
- наредбата на претпоставениот не ја исклучува противправноста на делото — — — — — 3, 4

Нужна одбрана — чл. 9 од КЗ на СФРЈ

- обвинетиот не е должен да чека друг да го одбрани — — — — — 5
- пречекорена е одбраната кога по одбивањето на нападот се продолжи со дејствието — чл. 9 ст. 3 — — — — — 6
- нема нужна одбрана ако напаѓачот друг го држи и за тоа време обвинетиот му нанесе смртен удар — — — — — 7

Крајна нужда — чл. 10 од КЗ на СФРЈ

- нема крајна нужда ако сам обвинетиот ја создал опасноста — — — — — 8

Пресметливост — чл. 12 од КЗ на СФРЈ

- чл. 12 ст. 3 се применува само кога делото е сторено во непредметлива состојба — — — — — 9
- кога сторителот делото го сторил во битно намалена пресметливост — чл. 12 ст. 2, казната не мора да му се ублажи — — — — — 10

Умисла — чл. 13 од КЗ на СФРЈ	
— делото е сторено со умисла ако возачот не може не- среќата да ја избегне ако од спротивен смер наиде друго возило — — — — — — — — — —	11
Вистинска заблуда — чл. 16 од КЗ на СФРЈ	
— заблуда за возраста-годините на малолетничката —	12
Подготвување — чл. 18 од КЗ на СФРЈ	
— подготвувањето на кривичното дело обљуба над не- моќно лице од чл. 95 од КЗ на СРМ не е казниво —	13
Обид — чл. 19 од КЗ на СФРЈ	
— нема обид за свршено дело кражба иако е откриен во групот на работната организација — — — — —	57
Неподобен обид — чл. 20 од КЗ на СФРЈ	
Доброволно откажување — чл. 21 од КЗ на СФРЈ	
— кај свршениот обид — — — — — — — — — —	14
Соизвршителство — чл. 22 од КЗ на СФРЈ	
— стои само ако се договорил или знае дека со заед- ничко дејствување ќе настапат забранетите последици па на тоа пристане — — — — — — — — — —	16
— нема ако обвинетите дејствувале не знаејќи еден за друг — — — — — — — — — — — — — —	16
— ако заеднички дејствуваат — — — — — — — — — —	17
— ако заеднички делото го чинат 2 лица од кои 1 е вработен а друг не, а се присвојуваат ствари дове- рени во работа — чл. 162 и 160 од КЗМ — — — —	62
Парична казна — чл. 39 од КЗ на СФРЈ	
— определување висината на паричната казна во пос- тапката за вонредно ублажување на казната — —	18
Одмерување на казна — чл. 41 од КЗ на СФРЈ	
— околности што се од значење за одмерување на казната за кривично дело грабеж — — — — — — — —	19
— придонесот на оштетениот од влијание при одмеру- вањето на казната — — — — — — — — — —	22
Посебна основа за ослободување од казна — чл. 45 од КЗ на СФРЈ	
— не може да се ослободи кај идеалниот стек или абe- рацио иктус, иако е едното дело сторено со умисла —	20

Стек на кривични дела — чл. 48 од КЗ на СФРЈ	
— кога 4-ца обвинети се договараат да нападнат 2-ца оштетени и со сила им одземат пари, па 2-ца од обвинетите го нападнат едниот а другите другиот сториле 2 дела во стек — — — — —	21
— на кривични дела силување од чл. 94 и противприроден блуд од чл. 101 од КЗМ — — — — —	52
Засметување на притворот и поранешната казна — чл. 50 од КЗ на СФРЈ	
— издржаната казна од прекршок — — — — —	23
Условна осуда — чл. 52, 53 и 54 од КЗ на СФРЈ	
— не може да се изрече за обид на убиство — — — — —	24
— кога се отповикува — — — — —	25
Одземање на имотната корист прибавена со кривично дело — чл. 84 од КЗ на СФРЈ	
— купени ствари со проневерени пари — — — — —	26
— кога оштетениот се откаже или не бара — — — — —	27
— што претставува — — — — —	28
— парите дадени за мито ќе се одземат, а не се враќаат на давателот на митото — — — — —	29
Бришење на осудата — чл. 93	
— зависно од висината на изречената казна а не од неиздржаниот дел — — — — —	30
Застареност — чл. 95—100 од КЗ на СФРЈ	
— кај продолжено кривично дело — — — — —	31,
— од кога се смета кога казната е изречена во постапка за вонредно ублажување — — — — —	32
Дејство на казната врз воспитните мерки — чл. 25 од КЗ на СРМ	
— кога е судот должен да одлучи дали по издржаната казна затвор ќе продолжи извршувањето на воспитната мерка — — — — —	34
Б. Посебен дел на кривичните закони	
Шпионажа — чл. 128 од КЗ на СФРЈ	
— делото од ст. 3 е сторено иако податоците не се од доверлива природа — — — — —	35

Здружување заради непријателска дејност — чл. 136 од КЗ на СФРЈ	
— кој се смета за ооздавач — — — — —	36
Трговија со златни пари, странска валута и девизи — чл. 167 од КЗ на СФРЈ	
— златниот накит не е предмет на ова дело, а може да биде на делото од чл. 137 од КЗ на СРМ или чл. 359 од Царинскиот закон — — — — —	37
— делото е сторено и кога збирот на одделно купените странски пари го надминува износот од 10.000 дин.	38
Пооредување во вршење на проституција — чл. 251 од КЗ на СФРЈ	
— делото е сторено иако врбуваните и порано се проституирале — — — — —	39
Издавање чек без покритие — чл. 172 од КЗ на СФРЈ	
— ст. 1 — кога се само послужува — — — — —	40
— ст. 2, 3 и 4 кога износот се присвојува — — — — —	40
Царинско кривично дело — чл. 359 од ЦЗ	
— сторено е и со еднократно пренесување — — —	41
— делото е сторено ако се бави со пренесување на стоки — — — — —	42
Убиство — член 37 од КЗ на СРМ	
— на свиреп начин — — — — —	43
— од користољубие — — — — —	44
— казнување на лице што и порано сторило убиство	45
Убиство на миг — член 38 од КЗ на СРМ	
— иако интензитетот на наредата е помал од поранешни навредувања — кумулација на афект — —	46
Тешка телесна повреда — член 43 од КЗ на СРМ	
— кога тешката последица е резултат на вкупно дејство од дозволена и недозволена употреба на сила — —	47
— кога делото не е на миг — — — — —	48
Учество во тешка повреда — чл. 43 од КЗ на СРМ	
— делото стои ако учествувале најмалку 3 лица — —	49

Силување — член 94 од КЗ на СРМ	
— на особено суров начин — — — — —	50, 51
— стек со кривично дело противприроден блуд од чл. 101 од КЗ на СРМ	
Противприроден блуд — чл. 101 од КЗ на СРМ	
— полово задоволување во уста — — — — —	52
— стек со кривичното дело силување — — — — —	52
Несовесно работење во стопанството — чл. 126 од КЗ на СРМ	
— делото е сторено иако штетата е намирена пред да е поднесена пријавата — — — — —	53
— делото е сторено, иако штетата е нанесена со кражба од сторител што е познат — — — — —	54
Склучување на штетен договор — член 130 од КЗ на СРМ	
— виноста се цени во време кога договорот е склучен	55
Кражба — чл. 155 од КЗ на СРМ	
— калфата кој присвојува ствари донесени во приватен занаетчиски дуќан каде работи чини кражба а не загајување — — — — —	56
— кога е делото свршено — — — — —	57
Тешка кражба — чл. 156 од КЗ на СРМ	
— со демонтирање на делови од моторно возило — —	58
— грабнување пари од регистар каса на особено дрзок начин — — — — —	59
— провалување е и кога две врати се размакнат па се ооздаде отвор и се одземат ствари — — — — —	60
Тешки случаи на разбојништво — чл. 159 од КЗ на СРМ	
— ако е употребена силата да се овлада отпорот, а не стек на телесна повреда и одземање на предмети —	61
Грабеж — чл. 162 од КЗ на СРМ	
— кога се соизвршители еден вработен а друг невработен — — — — —	62
Измама — чл. 161 од КЗ на СРМ	
— разграничување со царинскиот прекршок од чл. 359 ст. 1 т. 10 од ЦЗ — — — — —	63
— не може да се изврши со лажно прикажување на факти во поднесок со кој се бара управниот орган да реши за некое право — — — — —	64

Злоупотреба на службената положба — член 177 од КЗ на СРМ	
— кога е делото оvrшено — — — — —	65
Проневера — член 178 од КЗ на СРМ	
— својство на вработен — — — — —	66
Фалсификување на службена исправа — чл. 187 од КЗ на СРМ	
— сторено е едно дело а не стек кога едни исправи се сочинат со неистинита содржина, а други се прикријат, ако е целта иста — — — — —	67
Давање на лажен исказ — чл. 196 од КЗ на СРМ	
— нема доброволно откажување, ако е тоа сторено кога е веќе подигнато обвинение — — — — —	68
Побуна на лица лишени од слобода — чл. 199 од КЗ на СРМ	
— ако се бара да бидат пренесени во друг затвор, да не бидат осамени или осамените да се пуштат — —	69
Спречување на службено лице во вршење на службено дејство — чл. 203 од КЗ на СРМ	
— службено лице е и стражар во работна организација — — — — —	70
— службено лице е и кондуктер на автобус во јавен превоз — — — — —	71
Напад врз службено лице при вршење на работа на безбедноста — член 204 од КЗ на СРМ	
— работа на безбедноста е и кога милиционер на повик од стражари интервенира во заеднички простории	72
Фалсификување на исправа — чл. 222 од КЗ на СРМ	
— незаверена фотокопија не е исправа — — — —	73
— делото се чини и со преправање на податоците за националната припадност во работната книшка — —	74
Доведување во опасност на животот и имотот со општоопасно средство — чл. 231 од КЗ на СРМ	
— отровот „Ланата“ за заштита од штетници на пилперот и зелката е општоопасно средство — — — —	75
Неукажување помош на лице повредено во сообраќајна несреќа — член 244 од КЗ на СРМ	
— возач е и лице кое нема возачка дозвола — —	76

II Кривична постапка

Изземање

- изземање на судија што учествувал во донесување на пресуда за која било допуштено повторување на постапката — чл. 39 ст. 1 т. 5 — — — — — 77

Приватна тужба

- сметање на рокот за поднесување — чл. 52 ст. 1 — 78
- сметање на рокот за дело сторено од малолетник — чл. 52 ст. 1 — — — — — 79
- кога во текот на постапката се утврди делото да се гони по приватна тужба — чл. 53 — — — — — 80, 81

Бранител

- обвинетиот на кого му е одземена деловната способност мора да има бранител чл. 70 — — — — — 82
- карактерот на повредата кога обвинетиот немал бранител во време на доставувањето на обвинението — чл. 70 ст. 2 — — — — — 83
- кога може обвинетиот да биде раопитан во отсуство на бранителот — чл. 218 — — — — — 83

Осуден

- не е осудено лице она на кое му е изречена мерката за безбедност од чл. 64 од КЗ на СФРЈ за дело сторено во непресметлива состојба — чл. 147 ст. 4 — 84

Преткривична постапка

- пресудата не може да се заснова на изјава што обвинетиот ја дал на овластено лице на внатрешни работи кога тоа постапува по овластувањата од чл. 151 од ЗКП — — — — — 85
- кога може да се прочита службената белешка составена од овластеното лице на внатрешни работи чл. 151 во врска со чл. 83 од ЗКП — — — — — 86

Истраги

- кога ќе се дозволи повторување на постапката — — 120
- истрага се спроведува и за дела што се гонат по приватна тужба ако окружниот суд е надлежен да суди во прв степен — чл. 176 ст. 2 во врска со чл. 160 — 88
- против решение на советот со кое е преиначено решението за спроведување на истрага не е дозволена жалба — — — — — 118

Препознавање

- препознавањето што не е извршено согласно чл. 233 од ЗКП не е без доказна вредност — — — — 89

Вештачење

- кога е утврдена количината на алкохол во крвта на возачот, не мора да се нареди невропсихијатричко вештачење за психофизичките способности — чл. 241 90
- за својствата на опиумот како наркотично средство не се наредува вештачење бидејќи дека е опојно средство е утврдено со решение на СИС — чл. 241 од ЗКП 91
- заклучокот на невропсихијатарот за пресметливоста на обвинетиот е од релевантно значење за судот, а заклучокот за вината и мотивот не се релевантни согласно чл. 258 од ЗКП — — — — — — — — 92, 93

Пресуда

- не е пречекорено обвинението ако обвинетиот е огласен за виновен за кривично дело од чл. 155 а бил обвинуван за разбојништво од чл. 158 од КЗ на СРМ 94
- во диспозитивот на осудителната пресуда се внесува околноста дека делото е сторено во битно намалена пресметливост — чл. 12 ст. 2 од КЗ на СФРЈ а согласно чл. 351 од ЗКП — — — — — — — — 95
- диспозитивот на осудителната пресуда не содржи ослободителен дел, ако само се намалува сумата што е присвоена — — — — — — — — — — 96
- диспозитивот на осудителна пресуда содржи ослободителен дел, ако од едно или од повеќе дејствија што го сочинуваат продолженото кривично дело обвинетиот се ослободува — — — — — — — — — — 96
- во диспозитивот на осудителната пресуда не се внесуваат неприфатените предлози на јавниот обвинител за изрекување на мерки за безбедност, споредни казни итн. — — — — — — — — — — 97
- ослободителна пресуда што се донесува поради вистинска заблуда — чл. 16 од КЗ на СФРЈ, се темели врз чл. 350 ст. 2 од ЗКП а не врз т. 1 од тој чл. — 98

Жалба

- јавниот обвинител нема право на жалба по однос на одлуката за имотноправното барање — чл. 359 од ЗКП — — — — — — — — — — 99

Повреди на постапката

- суштествено е повредена постапката кога се оценети само доказите што одат во полза на обвинението а не и оние на обвинетиот — чл. 364 ст. 1 т. 11 во врска со чл. 357 ст. 1 т. 7 од ЗКП — — — — — — — — 100, 115

- не е суштествено повредена постапката со тоа што лицата од чл. 229 од ЗКП не се предупредени на своите права — — — — — 101.
- суштествено е повредена постапката кога во целост не е одлучено за обвинението — чл. 364 ст. 1 т. 7 од ЗКП — — — — — 102
- Првостепениот суд е должен да ги изведе процесните дејствија на кои е укажано од второстепениот суд 116.
- присуството на главниот претрес на лице кое подоцна е соопшано како сведок може да биде суштествена повреда од чл. 364 ст. 2 од ЗКП — — — — — 103
- читањето на писменото вешто мислење на Заводот за вештачење не претставува повреда на чл. 364 ст. 2 од ЗКП — — — — — 103.
- читање на исказ на сведок што не може да се пронајде не е повреда — чл. 333 ст. 1 од ЗКП — — 104.
- пропуштањето да пресудата се достави на бранителот е суштествена повреда — — — — — 105
- судењето во отсуство, ако нема особено важни пречки согласно чл. 300 ст. 3 е повреда од чл. 364 ст. 2 од ЗКП — — — — — 106.
- суштествено е повредена постапката ако пресудата се заснова на искази на сведоци кога записниците не се прочитани на главниот претрес — — — — — 107
- кога може да се чита исказ на сведок — — — — — 108
- врз исказ на глувонем сведок не може да се заснова пресудата ако не е земен преку толкувач — — — 109.
- второстепениот суд е должен да одговори на жалбените наводи за погрешна примена на кривичниот закон — — — — — 110.
- не е суштествено повредена постапката туку се работи за погрешна примена на КЗ, ако пресудата се темели врз чл. 350 т. 1 од ЗКП во врска со чл. 8 од КЗ а треба да ја темели врз чл. 350 т. 2 во врска со чл. 16 од КЗ на СФРЈ — — — — — 111
- пресудата се темели врз непотполно утврдена фактичка положба, ако судот утврдил дека обвинетиот не сакал да го лиши од живот, а не испитал дали бил свесен и се согласил на таа последица — чл. 366 од ЗКП — — — — — 122.

Граници во кои се испитува првостепената пресуда

- кога јавниот обвинител се жали за фактичката положба и квалификацијата — — — — — 113.

Реформацио ин птеус

- повредено е тоа начело кога е со новата пресуда отповикувањето условено и со плаќањето на неплатениот данок — чл. 378 од ЗКП — — — — — 114

Постапка пред второстепениот суд

- повредена е постапката кога за седницата не е известен јавниот обвинител — чл. 370 од ЗКП — — — 117

Повторување на постапката

- кога судот одлучува за изрекување на една казна за дела утврдени со повеќе правосилни пресуди — чл. 401 од ЗКП, должен е да ги прибави сите списи — 119
- правосилно запрената истрага ќе се повтори, ако со нов доказ се стават под сомнение причините поради кои јавниот обвинител дал изјава — — — — — 120

Барање за заштита на законитоста

- повредата дека оптужениот не е поучен за правото да се користи со мајчиниот јазик — чл. 7 од ЗКП, ако на тоа не се жалел — само ќе се констатира — — — 121
- против решение на второстепен суд со кое се укинува првостепена пресуда не е дозволено барање — 122

Барање за вонредно преиспитување на правосилна пресуда

- не е дозволено против решение со кое е отфрлена жалбата — — — — — — — — — — — 123
- таткото или друг сродник не е овластен да поднесува барање — — — — — — — — — — — 124
- вонредно преиспитување ќе се уважи заради попрешна примена на кривичниот закон само ако е на штета на обвинетиот — — — — — — — — — — — 125
- вонредното преиспитување не е дозволено заради превисоко одмерена казна, ако не се пречекорени овластувањата — — — — — — — — — — — 126
- исклучувањето на јавноста кога е спротивно на постапката не е основ за вонредно преиспитување — — — — — — — — — — — 127
- не е дозволено барањето за дело сторено пред 1. VII 1977 година, и ако е судено во стек и со дела сторени по тој ден — — — — — — — — — — — 128

Скратена постапка

- второстепениот суд не е должен да ги извести за седницата иако обвинетиот и бранителот барале, ако се суди за дело од скратена постапка — — — — — — — — — — — 129
- судот е должен да го поучи обвинетиот и поуката да се внесе на записник и кога претресот веднаш го врачувањето на обвинението почнува — чл. 439 од ЗКП — — — — — — — — — — — 130

Запирање на постапката

- ако застареноста настала пред истекот на рокот за жалба — — — — — — — — — — — — — — — 131

РЕГИСТАР НА СТОПАНСКИТЕ ПРЕСТАПИ

(Бројот по текстот во регистарот го означува бројот на одлуката во збиркава)

I. СТОПАНСКИ ПРЕСТАПИ

A. Општ дел од Законот за стопанските престапи

Одговорност за стопански престапи

- деловната единица не може да биде субјект на стопански престап — — — — — 1
- одговорност за стопански престап на лице што не е во работен однос со правното лице — — — — — 2
- одговорност за стопански престап на лице во орган на општествено политичката заедница — — — — — 3
- престанок на стопанско-казнената одговорност на правните лица — — — — — 4
- имотна корист претставува чистата добивка остварена со извршувањето на стопанскиот престап — — — — — 5
- прописите за стопански престапи се применуваат и за стопанските престапи сторени надвор од територијата на СФРЈ — — — — — 6

B. Посебен дел

Стопански престап по чл. 49 ст. 1 т. 6 од Законот за обезбедување на плаќањата помеѓу корисниците на општествени средства

- стопанскиот престап се чини со ненавремено предавање на инструмент за обезбедување на плаќањето на обврските од должничко-доверителските односи, а не и за обврските по кредити и други парични обврски — — 14
- ООЗТ не е одговорна за стопански престап за непредавање на доверителот инструмент за обезбедување на плаќањето за обврските што ги создала РЗ Заеднички служби, ако комерцијалното и финансиското работење го пренела на РЗ Заеднички служби — — — — — 13

- стопанскиот престап не е сторен во крајна нужда ако за обврските од должничко-доверителските односи должникот не предал инструмент за обезбедување на плаќањето во законскиот рок поради неликвидност и финансиски тешкотии — — — — — 15

Стопански престап по чл. 94 ст. 1 т. 1 од Законот за основите на системот за цени и за општествена контрола на цените

- формирањето на цените на производите и услугите е право и должност на работниците во ООЗТ и не може да се пренесе на друго правно лице — — — — — 17
- засметувањето на зависни трошоци во износ поголем од стварниот, претставува непрописно формирање на цените — — — — — 16
- ценовникот се смета за реализиран ако поголемиот број производи наведени во него биле реализирани до денот на стапување во сила на Одлуката за определување на највисоките цени, односно највисокото ниво на цените и за начинот за формирање на цените на производите и услугите од надлежност на оите општествено-политички заедници („Сл. лист на СФРЈ“ бр. 66/83) — — — — — 18

Стопански престап по чл. 60 ст. 1 т. 3 од Законот за книговодство

- стопанскиот престап по чини лицето што извршило книжење на исправи чија исправност, точност и законитост претходно не била утврдена — — — — — 19

Стопански престап по чл. 62 ст. 1 т. 2 од Законот за книговодство

- стопанскиот престап не се чини со книжење на меница издадена во согласност со Законот за обезбедување на плаќањето помеѓу корисниците на општествени средства, а должничко-доверителскиот однос настанал по нејзиното издавање — — — — — 20

Стопански престап по чл. 62 ст. 1 т. 3 од Законот за книговодство

- за ненавремено и неточно извршениот попис, се одговорни членовите на пописната комисија именувани со одлука на органот на управување на правното лице — — — — — 21

Стопански престап по чл. 37 ст. 1 од Законот за основите на работењето на организациите на здружениот труд во областа на прометот на стоки и услуги во прометот на стоки и за системот на мерките со кои се спречува нарушувањето на единството на југословенскиот пазар во таа област

- со прикривање, ограничување и запирање продажбата на стоки со што се предизвикува недостиг на тие стоки, се чини дело шпекулација во прометот со стоки — — — — — 22

- со ставање во промет кафе во пакет со други производи, купувачите се условуваат да купат стоки што не би ги купиле и со тоа чини спекулација во прометот со стоки — — — — — 23

Стопански престап по чл. 75 ст. 1 т. 1 од Законот за промет на стоки и услуги во прометот со стоки

- вршењето промет на стоки преку деловна единица која не е запишана односно евидентирана во судскиот регистар, а во рамките на дејноста на ООЗТ запишана во судскиот регистар, не претставува неовластено вршење промет на стоки — — — — — 24

Стопански престап по чл. 75 ст. 1 т. 2 од Законот за прометот на стоки и услуги во прометот на стоки

- не е дозволено на ОЗТ да купува земјоделски производи непосредно од индивидуални земјоделски производители произведени во рамките на трајна деловна соработка помеѓу индивидуалните земјоделски производители и други организации на здружен труд — — — 25

Стопански престап по чл. 24 ст. 1 од Законот за сузбивање на нелојален натпревар и на монополистички спогодби

- со плаќањето повисоки цени од максималните цени пропишани за одделни земјоделски производи, организацијата на здружен труд чини дело на нелојален натпревар — — — — — 26

Стопански престап по чл. 94 ст. 1 т. 10 од Законот за прометот на стоки и услуги со странство

- за повреда на угледот на ОЗТ и СФРЈ во странство за извршен извоз на стока со послаб квалитет од договорениот, покрај производната, одговорни се и организацијата што го извршила извозот и одговорното лице во неа — — — — — 27

Стопански престап по чл. 215 ст. 1 т. 6 од Законот за девизното работење и кредитните односи со странство

- стопански престап се чини со плаќање во девизи помеѓу домашни правни лица — — — — — 28

Стопански престап по чл. 650 ст. 1 т. 7 од Законот за здружениот труд

- стопанскиот престап се чини со отпочнување дејност во деловни простори без решение на надлежниот орган дека просторите ги исполнуваат условите во поглед на техничката опременост и заштита при работата како и другите пропишани услови — — — — — 29

Стопански престап по чл. 29 ст. 1 т. 2 од Законот за здравствената исправност на животните намирници и на предметите за општа употреба

- производите со поминат рок на употреба се сметаат хигиенски неисправни и мора да бидат отстранети од промет. Се смета дека се во промет и производите што се наоѓаат во прирачниот магацин на продавницата 30

Стопански престап по чл. 203 ст. 1 т. 5 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата

- стопанскиот престап се чини ако веднаш не се преземат мерки за отстранување на пречките што ја загрозуваат безбедноста на сообраќајот на јавен пат — 31

Стопански престап по чл. 203 ст. 1 т. 10 од Законот за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата

- нема стопанско-казнена одговорност ако неисправноста на еден или повеќе пропишани уреди што возилото мора да ги има исправни во сообраќај на пат, настане на пат и возачот продолжи да управува со возилото без одобрение на одговорното лице — — — — — 32

- за употреба во сообраќај на пат технички неисправно возило во организацијата на здружен труд во која е организирана служба за контрола на техничката исправност на возилата, возачот не е одговорно лице туку работникот задолжен за вршење контрола над техничката исправност на возилата — — — — — 33

- повеќе стопански престапи сторени во временски континуитет — во исто место и на ист начин — со давање налози за употреба на возила во сообраќај на патиштата со неисправни уреди претставуваат продолжен стопански престап — — — — — 34

- неисправноста на уредите за управување и за сопирање на возилото мора да биде утврдена во организација овластена за вршење технички преглед на возила — — 35

Стопански престап по чл. 79 ст. 1 т. 4 од Законот за организација на превозот во патниот сообраќај

- невлегувањето во автобуската станица на автобусот во линискиот патен сообраќај не претставува изменување туку непридржување на возниот ред и не претставува стопански престап — — — — — 36

Стопански престап по чл. 4 ст. 1 од Уредбата за задолжителниот рок во кој организациите на здружен труд што користат услуги на превоз на стоки со железница се должни да вршат истоварување односно натоварување на стоки

- обврската за истоварување на стоката е врзана за моментот на известувањето во смисла на чл. 1 од Уредбата за задолжителниот рок во кој организациите на здружен труд што користат услуги на превоз на стоки со железница се должни да вршат истоварување односно

натоварување на стоки, а околностите дека железницата не извршила предизвестување во смисла на чл. 2 од Уредбата нема значење за постоењето на стопанскиот престап по чл. 4 ст. 1 од Уредбата — — — — —

37

II. СТОПАНСКО-КАЗНЕНА ПОСТАПКА

Начело на единство на постапката

- за стопански престап се води единствена постапка против правното лице и одговорното лице во него, освен ако за тоа постојат законски пречки — — — — —

7

Поднесоци

- обвинителниот предлог мора да ги содржи податоците по чл. 101 од ЗСП — — — — —

8

Преиначување на обвинението

- не може да се врши субјективно преиначување на главен претрес, туку со обвинителен предлог — — — — —

9

Претставник на обвинетото правно лице

- овластувањето на претставникот за претставување на правното лице го издава органот на управување на правното лице — — — — —

10

Повреда на правото на одбрана

- со одржување на главен претрес без присуство на обвинетото правно лице, се чини повреда на правото на одбрана — — — — —

12

Пресуда

- изреката на пресудата е неразбирлива ако дејствието не е конкретизирано со факти и околности што ги чинат обележјата на стопанскиот престап — — — — —

11

1. Закон за стопанските престапи
Закон за кривичната постапка
(Сл. лист на СФРЈ бр. 4/77)

од бр. 1 —12

2. Закон за обезбедување на плаќањето помеѓу юрисдициите на општествени средства
(Сл. лист на СФРЈ бр. 60/75)

3. Закон за општествена контрола на цените
(Сл. лист на СФРЈ бр. 25/72)

Закон за основите на системот на цените и за општествена контрола на цените
(Сл. лист на СФРЈ бр. 1/80)

од бр. 16—18

4. Закон за книговодството
(Сл. лист на СФРЈ бр. 58/76 и 25/81)
од бр. 19—21
5. Закон за основите на работењето на ОЗТ во областа на прометот на стоки и услуги во прометот на стоки и за системот на мерките со кои се нарушува единството на југословенскиот пазар во таа област
(Сл. лист на СФРЈ бр. 43/76)
од бр. 22 и 23
6. Закон за прометот на стоки и услуги во прометот на стоки
(Сл. весник на СРМ бр. 44/77)
бр. 24 и 25
7. Закон за сузбивање на нелојален натпревар и монополистичка оплогодба
(Сл. лист на СФРЈ бр. 24/74)
бр. 26
8. Закон за прометот на стоки и услуги во странство
(Сл. лист на СФРЈ бр. 15/77 и 32/82)
бр. 27
9. Закон за девизно работење и кредитни односи со странство
(Сл. лист на СФРЈ бр. 15/77)
бр. 28
10. Закон за здружениот труд (Сл. лист на СФРЈ бр. 53/76)
бр. 29
11. Закон за здравствена исправност на животните намирници и на предметите од општа употреба
(Сл. лист на СФРЈ бр. 55/78)
бр. 30
12. Закон за основите на безбедноста на сообраќајот на патиштата
(Сл. лист на СФРЈ бр. 63/80)
од бр. 31—35
13. Закон за организација на превозот во патниот сообраќај
(Сл. весник на СРМ бр. 9/77)
бр. 36
14. Уредбата за задолжителниот рок во кој ОЗТ кој вршат услуги на превоз со железница се должни да вршат истоварување односно натоварување на стоки
(Сл. лист на СФРЈ бр. 56/83)
бр. 37

АЗБУЧЕН ИМЕНИК
НА ГРАЃАНСКОТО ПРАВО

(Бројот по текстот го означува бројот на одлуката во оваа збирка)

А

- Активна легитимација 6
- Антрополошко вештачење 8
- Авторско право 45
- Авторска агенција 45
- Авторски хонорар 46
- Адвокатска канцеларија — достава 106
- Арондиран имот — активна легитимација 132

Б

Б Р А К

- развод на брак 105
- продолжување на спорот од наследниците 1

БРАЧНИ ДРУГАРИ

- заеднички имот 16

БРАЧНА ЗАЕДНИЦА

- сопственост 17

БЕСПРАВНА ГРАДБА 14

БАРАКА — продажба 55

В

Вонбрачно дете

- наследување 35

Вонбрачно татковство

- вештачење (антрополошко; проширено биолошко; папиларни линии) 8

Веридба

— раскинување и надомест 81

Вредност на спорот

— ревизија 125

Вонпроцесна постапка

— ревизија 124

— упатување на спор 134

— надомест за преправки и поправки на стан 135

Г

Градба 12, 13, 14

Градежно земјиште

— продажба 57

ГРОБНО МЕСТО

— надлежност 118

119

ГАРАЖА

— сопственост 15

Д

ДОГОВОР

— зеленашки 66

— опклучување со писмена понуда 51

— конверзија 28

— неважност 58

— појак правен основ 27

Договор за градење 23

Договор за дело, 64

— надомест 93

— на живот 62

Договор за подарок — прекид 26

Договор за доживотна издршка 29, 30

— поништување 29

— ревизија 128

Договор за продажба 49

- на пероок 16
- на стан 52, 56
- на споредни простории 53
- на барака 55
- на градежно земјиште 57

Договор за користење на стан

- отказ 37

Долгови — одговорност на наследниците 31

Држател (совесен и несовесен) 48

Добро во општа употреба — владение 19

Доставување

- на спротивна странка 102
- до адвокатска канцеларија 106

Е

Етажна сопственост

- камата
- одредување надоместок 40, 42, 43
- надомест на трошоци за комунално уредување 41

Ж

Жалба — доставување 102

З

зголемување на издршка 3

заеднички имот на брачни другари 16

— застареност

— истакнување на приговор 20

— на наследничка тужба 33

— застарена обврска — признавање 67

— за надомест на штета 74,

— застареност — прекин 75

ЗАКУП

Заедница на живот

Зеленашки договор 66

Злоупотреба на право 99, 100, 101

Запрена постапка — дозволеност на ревизија 131

И

ИЗДРШКА

- на полнолетно лице 2
- издршка — изгубена, 76, 78, 79
- зголемување 3

Имотна корист 65
Изгубен изглед за мажачка 80
Извршна постапка — извршување на непарично побарување

К

Кредит — отплата 18
Конверзија 28
Камата 59
— затезна 60
Капар 54

Л

ЛЕГИТИМАЦИЈА

— активна 132
— пасивна

М

Местен самопридонес 12

Н

Надлежност 122

— за реализација на урбанистички план 117
— за национализација 44
— за узурпиран имот 10
— за исплата на волонтерски додаток 118
— за гробно место 119
— за местен самопридонес 113
— за користење на пат 114
— пред поднесување на тужба 115
— за смекавање на posed помеѓу ОЗТ 120
— за утврдување овојство на станар 121
— за претпавки и погравки на стан 136
— за извршување на непарично побарување 137

Надоместок

— за експроприран имот 40, 42, 43
— на трошоци за комунално уредување при експропријација 41
— на трошоци за авторска агенција 45

Надоместок на штета

— поради ништовност 70
— поради неисполнување 71
— тотална 68
— одговорност на штетник 69
— поради губиток и намалување на работната способност 72
— поради употреба на лозови насади 73
— за изгубена издршка 76, 78, 79
— зголемување во текот на спорот 74
— на нематеријална штета 77
— поради изгубен изглед за мажачка 80
— поради раскинување на веридба 81

- за објавена фотографија 82
- од сеча на шума 91
- поради прекин и промена на природен водотек 92, 98
- поради необезбедена ХТЗ 93
- на издатоци за отстранување на штета 94
- поради одржување на земјиште 97

Нарушено владение — добро во општа употреба 19

Наследување

- одговорност за долгови на оставителот 31
- постапка 31
- решение за наследување 32
- наследство уредено на друг начин 32
- застареност на наследничка тужба 33
- издвојување на наследен дел (придонес во стекнувањето) 34
- на вонбрачно дете 35
- судски тестамент 36
- засметување на подароци 134

НАЦИОНАЛИЗАЦИЈА

- надлежност 44
- обврска на општината за преземање на земјиштето 44

Неважност на договор, 58, 62, 66, 103

Нематеријална штета 77, 80

Недвижен имот

Неосновано збогатување 60, 61

Несовесен држател 48

О

ОБВРСКА

- застарено признавање 67

ОДГОВОРНОСТ

- на штетник 69
- на општина 84, 85
- на СИЗ за здравство 86
- на банка 87
- на ЗОИЛ 88, 89, 90
- поделена 83

ОКРУЖЕН СТОПАНСКИ СУД

Осигурителна организација

- одговорност 88, 89, 90

Осигурување

- на живот 62

Оспорување на татковство

— продолжување на рокот 4

Осигурено лице

Општествена сопственост 10

Општествено-правни лица

— посилна правна основа 22

О п ш т и н а

— обврска за превземање на земјиште при национализација 46

— одземање на имотна полза 65

— одговорност за штета 84, 85

— отстранување на опасност од штета 99

Оштетување или уништување на продадена стока 50,

П

Продолжување на спор од наследници 1

Полнолетно лице — издршка 2

Продолжување на издршка 3

Пасивна легитимација

— утврдување на татковство 5

Проширено биолошко вештачење 8

Папиларни линии — вештачење 8

Приговор

— за застареност 20

— на квалитет при продажба 52

Посилна правна основа 22, 27

Подароци — враќање 25

Поништување на договор, 29

Полномошник — склучување на договор за доживотна издршка 30

Полска службеност 38

Потекло на имот

— постапка при продажба 49

Процесна постапка 102, 104, 106, 107, 108, 110, 111, 113, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132

Пресудна работа 110, 111

Признавање на странска судска одлука 112

Р

— спогодбен 105

Работна способност

— намалување 72

— губиток 72

Раскинување на договор

— за продажба на стан 56

Радио апарат — користење во автобус 46

Рес јудиката 110, 111

Рестрикција — службеност 39

Ревизија

— против одлуки на Суд на здружен труд на Македонија 123

— во вонпроцесна постапка за одредување на единствен носител на станарско право 124

— во постапка по предлог за повторување на постапката 125

— утврдување вредност на предметот на спорот 126

— поради формални повреди за кои во ревизијата не е дадено образложение 127

— кај договор за доживотна издршка 128

— во управно-сметководен спор 129

— при постоење на тужба и противтужба 130

— против решение за запирање на процесната постапка 131

Ризик

— за продадена стока 50

Регрес — на ЗОИЛ 88, 90

С

С то к а

— одговорност при продажба 50

Старателство

— постапка за утврдување татковство 9

Странска одлука — признавање 112

Стекнување:

— без основ 60, 61

— од малолетно лице 21

— во семејна заедница 24

— со оставителот 34

Суштествени повреди на постапката 103, 109, 119

Спојување на постапката 104

Судски состав, 105

Суд на здружен труд 116, 118, 122, 123

Смеќавање на посед, 120

II

Сопственост

- заеднички имот на брачни другари 16
- при прекин на брачна заедница 17
- отплата на кредити 18
- во семејна заедница 21, 24
- стекнување на малолетно лице 21
- општествена 10
- трајно користење 11
- прадба 12, 13
- бесправна прадба 14
- гаража 15

II

Станарско право

- отказ на договор за користење стан 37
- Споредни простории — отуѓување 53**

Стан

- договор за продажба 52, 56
- раскин на договор за продажба 56
- размена — надлежност 122
- надлежност за преправки и поправки 136

СИЗ за становање

- отказ за користење на стан 37

СИЗ за здравство

- одговорност за штета 86

Службеност

- полска 38
- попречување 38
- рестрикција 39

T

Тужба

- зголемување на тужбено барање 76
- за утврдување 103
- противтужба — ревизија 130

Татковство

- оспорување 4
- продолжување на рокот за оспорување 4
- утврдување 5
- пасивна легитимација 5
- активна легитимација 6
- постапка покрената од орган за старателство 8
- вештачење 8

Трајно користење 11

Тестамент

- конверзија 28
- судски 36
- ништовност 36

Трошоци

- за комунално уредување при експропријација 41
- надомест на авторска агенција 45

Тотална штета 68

У

Утврдување на татковство

- пасивна легитимација 5
- активна легитимација 6
- антрополошко вештачење 8
- проширено биолошко 8
- вештачење на папиларни линии 8

Узурпиран имот

- надлежност 10

Утврдување на вредност 107, 126, 133

УСТАВЕН СУД 117

Управно сметководен спор — ревизија, 129

Упатување на спор во вонпроцесна постапка, 134

Ф

Форма на договор 54

- при физичка делба 135

Форма на решение

- за наследување 32

Фирма

- договор за отстапување 63
- злоупотреба на право со истакнување 101

Фотографија

- надомест за објавена 82 -

Физичка делба

- форма на договор 135

X

Хонорар

- авторски 46

Ш

Штета 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

Штетник

- одговорност 69

Штедна книшка

- одговорност на банката за исплата 87

РЕГИСТАР

НА ПРОПИСИТЕ НА УПРАВНИТЕ СПОРОВИ

(Прописите во регистарот се средени по азбучен ред и материја — Бројот по цртичките го означува бројот на одлуката во оваа збирка)

Адвокатура

Закон за адвокатурата и другите видови на правна помош („Службен весник на СРМ“ бр. 13/78)
Член 32 — 124

Боречки додаток

Закон за боречки додаток („Службен лист на СФРЈ“ бр. 39/77)
Член 5 — 80

Воена обврска

Закон за воената обврска („Службен лист на СФРЈ“ бр. 36/80)
Член 25 — 1
Член 31 — 1
Член 36 — 2
Член 86 — 1

Воени инвалиди

Закон за воените инвалиди („Службен лист на СФРЈ“ бр. 39/77)
Член 76 — 3
Член 77 — 4
Член 84 — 5
Член 88 — 5

Внатрешни работи

Закон за внатрешни работи („Службен весник на СРМ“ бр. 45/72 и 37/80)
Член 43 — 59
Член 121 — 59
Член 128 — 59
Член 132 — 59

Закон за пријавување на живсалиштето и престојувалиштето на граѓаните („Службен весник на СРМ“ бр. 15/72)
Член 2 — 90

Закон за Центарот за образование на кадри за безбедност и општествена заштита („Службен весник на СРМ“ бр. 30/77)
Член 5 — 104

Уредба за критериумите и процентот за валоризација на пензиите на пензионирани работници на органите за внатрешни работи („Службен весник на СРМ“ бр. 35/81)
Член 9 — 61
Член 10 — 61

Вработување

Закон за вработување и осигурување во случај на невработеност („Службен весник на СРМ“ бр. 13/78)
Член 12 — 43
Член 34 — 6
Член 31 до 40 — 7
Член 46 — 7
Член 50 — 7

Гаража

Види одлука 15

Градежништво и градежно земјиште

Основен закон за изградба на инвестициони објекти („Службен лист на СФРЈ“ бр. 20/67)
Член 3 — 8
Член 8 — 8
Член 90 — 8

Закон за изградба на инвестициони објекти („Службен весник на СРМ“ бр. 35/67)
Член 20 — 8

Одлука за начинот и условите за изградба и поставување на привремени објекти („Службен гласник на град Скопје бр. 40/76)
Член 18 — 107

Закон за определување на градежно земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Службен лист на СФРЈ“ бр. 5/68)
Член 5 — 21

Закон за условите за определување на градежно земјиште во градовите и населбите од градски карактер („Службен весник на СРМ“ бр. 10/73)
Член 1 — 26
Член 4 — 26
Член 8 — 26

Закон за градежно земјиште („Службен весник на СРМ“ бр. 10/79)

Член 2 — 51

Член 9 — 51

Член 14 — 51

Член 15 — 10, 13, 11, 12, 14

Член 16 — 15

Член 17 — 13, 16, 17, 18

Член 18 — 19, 20

Член 19 — 21

Член 23 — 22

Член 37 — 111

Член 36 — 111

Одлука за условите, начинот и постапката за доделување на трајно и привремено користење на градежно земјиште на подрачјето на Општина Струга („Службен гласник на Општина Струга“ бр. 9/80)

Член 13 — 122

Даноци

Закон за даноците на граѓаните („Службен весник на СРМ“ бр. 45/77)

Член 50 — 23

Член 53 — 23, 24

Член 95 — 25

Член 209 — 87

Член 217 — 87

Закон за оданочување на производи и услуги во прометот („Службен лист на СФРЈ“ бр. 33/72)

Член 22 — 31, 32

Член 30 — 31

Член 36 — 32

Закон за данок на промет на недвижности и права („Службен весник на СРМ“ бр. 35/78)

Член 2 — 26, 27

Член 4 — 28, 29, 30

Член 20 — 46, 52

Член 26 — 30

Член 27 — 30

Деловни згради и простории

Закон за деловните згради и деловните простории („Службен весник на СРМ“ бр. 36/75)

Член 3 — 33

Член 6 — 17

Член 7 — 17

Додаток на деца

Закон за општествена заштита на децата („Службен весник на СРМ“ бр. 6/81)

Член 20 — 34

Државна управа

Закон за државната управа („Службен весник на СРМ“ бр. 45/80)

Член 26 — 110

Државјанство

Закон за државјанството на ФНРЈ („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 54/47)

Член 19 — 53

Експропријација

Закон за експропријација („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 12/57 и „Службен лист на СФРЈ“ бр. 5/68)

Член 37 — 35, 36

Закон за експропријација („Службен весник на СРМ“ бр. 47/73 и 22/76)

Член 8 — 37

Член 11 — 37

Член 32 — 12, 33

Член 40 — 38

Член 42 — 35, 36, 39, 40, 8

Член 72 — 40

Занаетчиска дејност

Закон за вршење на занаетчиска дејност со личен труд и средства во сопственост на граѓаните („Службен весник на СРМ“ бр. 9/74)

Член 19 — 41

Член 101 — 41

Член 104 — 41

Закон за вршење на занаетчиска дејност со личен труд со средства на трудот во сопственост на граѓаните и на занаетчиските задруги („Службен весник на СРМ“ бр. 24/83)

Член 10 — 33

Здравствено осигурување

Закон за здравствена заштита на учесниците во Народноослободителната војна („Службен весник на СРМ“ бр. 45/72)

Член 1 — 42

Закон за здравствено осигурување и задолжителните видови на здравствена заштита на населението („Службен весник на СРМ“ бр. 21/71)

Член 1 — 43

Член 7 — 43

Член 55 — 43

Задруги

Земјоделска задруга — Види одлука 127

Основен закон за станбените задруги („Службен лист на СФРЈ“ бр. 1/68)

Член 110 — 29

Член 113 — 29

Земјоделско земјиште

Закон за привремена забрана на користењето на земјоделското земјиште за неземјоделски намени („Службен весник на СРМ“ бр. 23/83 и 25/84)

Член 2 — 44

Член 3 — 45

Земјоделско осигурување

Види пензиско осигурување

Здружен труд

Закон за здружениот труд („Службен лист на СФРЈ“ бр. 53/76)

Член 125 — 81

Член 127 — 81

Член 129 — 81

Член 216 — 34

Член 412 — 89

Инвалидско осигурување

Види пензиско осигурување

Инспекции

Закон за пазарна инспекција („Службен весник на СРМ“ бр. 40/73 и 6/79)

Член 8 — 41

Член 14 — 41, 134, 135

Член 16 — 136

Југословенска народна армија

Правилник за платите и другите парични принадлежности на граѓанските лица на служба во ЈНА („Службен лист на СФРЈ“ бр. 16/74)

Член 55 — 64

Јавно правобранителство

Закон за јавното правобранителство („Службен весник на СРМ“ бр. 9/77)

Член 9 — 118

Член 28 — 126

Член 29 — 126

Катастар

Закон за премерот и катастарот на земјиштето („Службен весник на СРМ“ бр. 34/72 и 13/78)

Член 10 — 46

Член 49 — 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52

Член 56 — 46, 49

Одлука за привремена забрана на прометот на земјиштето во населеното место Волково („Службен гласник на Град Скопје“ бр. 3/81)

Член 1 — 49, 51

Одлука за определување на градежно земјиште во населеното место Волково („Службен гласник на Град Скопје“ бр. 15/82)

Член 3 — 51

Народна одбрана

Закон за народна одбрана („Службен весник на СРМ“ бр. 11/76)

Член 301 — 63

Член 1 — 123

Национализација

Закон за измени и дополнувања на Законот за национализација на приватните стопански претпријатија („Службен лист на ФНРЈ“ бр. 35/48)

Член 3 — 53

Закон за национализација на наемните згради и градежното земјиште („Службен лист на СФРЈ“ бр. 52/58)

Член 2 — 54

Член 5 — 54

Член 14 — 54

Член 29 — 54

Член 69 — 54

Член 70 — 21

Уредба за постапката за спроведување на национализацијата на наемните згради и градежното земјиште („Службен лист на СФРЈ“ бр. 6/59 и 53/60)

Член 37 — 112

Незаконски стекнат имот

Закон за пријавување и испитување потеклото на имотот („Службен весник на СРМ“ бр. 20/74, 42/76, 5/82, 24/82 — пречистен текст)

Член 5 — 84, 85

Член 24 — 86

Член 38 — 87

Оружје

Пензиско и инвалидско осигурување

Основен закон за пензиско осигурување („Службен лист на СФРЈ“ бр. 56/65, 14/66, 1/67, 18/67, 31/67 и 54/67)

Член 184 — 55, 56, 57

Закон за основните права од пензиското и инвалидското осигурување („Службен лист на СФРЈ“ бр. 35/72, 18/76, 58/76 и 22/78)

Член 26 — 65

Член 58 — 137, начелен став бр. 9/80

Закон за матичната евиденција на осигурениците и уживателите на правата од пензиското и инвалидското осигурување („Службен лист на СФРЈ“ бр. 34/79)

Член 30 — 125

Уредба за матичната евиденција за осигурениците и за уживателите на пензии („Службен лист на СФРЈ“ бр. 13/71)

Член 8 — 62

Конвенција за социјално осигурување меѓу ФНРЈ и НР Бугарија („Службен лист на ФНРЈ“ додаток бр. 8/58)

Член 11 — 58

Член 32 — 58

Општествен договор за листата на телесните оштетувања („Службен лист на СФРЈ“ бр. 40/75)

Гл. II — в/17 — 137

Закон за пензиското и инвалидското осигурување („Службен весник на СРМ“ бр. 39/78)

Член 19 — 58, 59, 60, 61, 62, 63

Член 21 — 64

Член 33 — 65

Член 39 — 66

Член 43 — 67

Член 50 — 71

Член 65 — 68, 69

Член 66 — 70

Член 69 — 71

Член 70 — 71

Член 73 — 60

Член 124 — 72

Член 132 — 73

Член 133 — 137, начелен став бр. 9/80

Член 173 — 60

Закон за старосно осигурување на земјоделците („Службен весник на СРМ“ бр. 15/78)

Член 19 — 74, 75, 76, 24

Член 21 — 76

Член 24 — 76

Член 38 — 77

Закон за спроведување на пензиското и инвалидското осигурување на самостојните занаетчии и самостојните угостители („Службен весник на СРМ“ бр. 23/66 и 10/70)

Член 5 — 78

Член 18 — 78

Член 22 — 78, 79

Статут на СИЗ на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија („Службен весник на СРМ“ бр. 8/79)

Член 41 — 68

Член 56 — 137

Член 87 — 80, 81

Член 141 — 82, 66

Член 125 — 83

Одлука за утврдување на работните места на кои стажот на осигурувањето се смета со зголемено траење, степенот на зголемувањето на стажот на осигурувањето на тие работни места и постапката за утврдување на фактичката состојба („Службен весник на СРМ“ бр. 31/75)

Гл. XXVIII — 73

Одлука за условите и начинот за обезбедување на продолжено пензиско и инвалидско осигурување („Службен весник на СРМ“ бр. 25/81)

Член 12 — 83

Одлука за докуп на стаж за остварување право на пензија („Службен весник на СРМ“ бр. 17/81)

Член 3 — 69

ПТТ услуги

Закон за поштенските, телеграфските и телефонските услуги („Службен лист на СФРЈ“ бр. 24/74)

Член 75 — 130

Види — цени

Правосуден испит

Закон за правосудниот испит („Службен весник на СРМ“ бр. 26/80)

Член 2 — 104

Член 8 — 104

Прекршоци Промет

Закон за промет со земјишта и згради („Службен лист на СФРЈ“ бр. 17/67)

Член 17-а — 54

Член 17-б — 54

Член 17-в — 54

Член 62-а — 54

Закон за промет со земјишта и згради („Службен весник на СРМ“ бр. 36/75, 41/75 и 10/79)

Член 38 — 49

Закон за промет на стоки и услуги со странство („Службен лист на СФРЈ“ бр. 52/84)

Член 66 — 89

Закон за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост („Службен весник на СРМ“ бр. 21/72)

Член 3 — 102

Член 4 — 102

Член 8 — 102

Правилник за минималните технички услови на градежниот, складишниот и друг деловен простор, уредите и опремата со кои треба да располагаат организациите на здружениот труд во вршење промет со стоки и услуги („Службен весник на СРМ“ бр. 22/79)

Член 3 — 88

Одлука за начинот и условите за изградба и поставување на времени објекти („Службен гласник на Град Скопје бр. 40/76)

Член 18 — 107

Работни односи

Закон за работните односи („Службен весник на СРМ“ бр. 45/77)

Член 52 — 6

Член 83 — 64

Самопридонес

Закон за општите начела на самопридонесот („Службен весник на СРМ“ бр. 27/78)

Член 10 — 90

Член 21 — 91

Член 22 — 92

Санација

Закон за санација и престанок на организациите на здружен труд („Службен лист на СФРЈ“ бр. 41/80)

Член 10 — 127

Член 202 — 127

Сообраќај

Закон за организација на превозот во патниот сообраќај („Службен весник на СРМ“ бр. 9/74)

Член 1 — 89

Сопственост

Закон за евиденција на недвижности во општествена сопственост („Службен весник на СРМ“ бр. 40/72)

Член 1 — 109

Член 4 — 109

Закон за сопственост на делови од згради („Службен весник на СРМ“ бр. 10/74)

Член 19 — 131, 9, начелен став

Член 20 — начелен став

Закон за условите и начинот на продажба на станбени згради и станови во општествена сопственост („Службен весник на СРМ“ бр. 21/72)

Член 3 — 102

Член 4 — 102

Член 8 — 102

Социјална заштита

Закон за социјална заштита („Службен весник на СРМ“ бр. 9/78)

Член 16 — 93

Одлука за определување на корисниците и висината на правото на постојана парична помош на општина Прилеп

Член 3 — 93

Член 4 — 93

Станбени односи

Закон за станбени односи („Службен весник на СРМ“ бр. 36/73)

Член 4 — 18

Член 7 — 106

Член 10 — 99

Член 11 — 94

Член 13 — 95, 96

Член 19 — 95

Член 20 — 95

Член 30 — 97

Член 32 — 106

Член 54 — 98, 99, 100, 101, 102

Член 56 — 98, 99, 100, 101, 102

Член 69 — 38

Судија за прекршоци

Закон за органите за водење на постапката по прекршоците („Службен весник на СРМ“ бр. 36/73)

Член 10 — 103, 104

Член 24 — 104

Угостителска дејност

Закон за вршење угостителска дејност со самостоен личен труд со средства во сопственост на граѓаните („Службен весник на СРМ“ бр. 39/77)

Член 14 — 105, 106, 107, 33

Член 31 — 105

Управна постапка

Закон за општата управна постапка („Службен лист на СФРЈ“ бр. 32/78)

Член 11 — 5

Член 13 — 13

Член 24 — 3

Член 66 — 3

Член 68 — 106

Член 143 — 108

Член 149 — 108

Член 171 — 109

Член 249 — 60, 106, 110

Член 260 — 110, 111

Член 264 — 112, 113

Член 266 — 86, 102, 114, 115, 116

Член 268 — 111

Член 269 — 91, 117

Член 279 — 87

Управни спорови

Закон за управните спорови („Службен лист на СФРЈ“ бр. 4/77)

Член 2 — 118

Член 6 — 113, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 129, 130, 131

Член 30 — 113

Член 40 — 128, 132

Член 67 — 120

Урбанистичко планирање

Закон за просторно и урбанистичко планирање („Службен весник на СРМ“ бр. 20/78)

Член 20 — 114

Член 39 — 9

Член 56 — 133

Факултет

Закон за високото образование („Службен весник на СРМ“ бр. 47/74 и 36/76)

Член 12 — 119

Член 84 — 119

Статут на ООЗТ Правен факултет — Скопје

Член 186 — 104

Хранител

Закон за заштита на членовите на семејствата на лица на задолжителна воена служба („Службен лист на СФРЈ“ бр. 18/76)

Член 1 — 139

Член 2 — 142

Член 7 — 140

Член 9 — 138

Закон за заштита на семејството чиј хранител е на задолжителна воена служба („Службен весник на СРМ“ бр. 44/76)

Член 2 — 140, 141

Член 3 — 140, 141

Цени

Закон за основите на системот на цените и општествената контрола на цените („Службен лист на СФРЈ“ бр. 1/80)

Член 60 — 135

Одлука за определување на највисоко ниво на цените на сите производи и услуги („Службен лист на СФРЈ“ бр. 47/82)

Член 1 — 135

Одлука за определување на највисоките цени, односно највисокото ниво на цените и за начинот на формирање на цените на производите и услугите од надлежноста на сите општествено-политички заедници („Службен лист на СФРЈ“ бр. 68/83)

Член 1 — 136

Член 20 — 136

Закон за системот на цените и општествената контрола на цените на производите и услугите („Службен весник на СРМ“ бр. 33/80)

Член 7 — 134

Цивилна жртва на војната

Закон за цивилните инвалиди од војната („Службен весник на СРМ“ бр. 33/76 и 25/79)

Член 8 — 137

**АЗБУЧЕН РЕГИСТАР
НА ПОИМИТЕ НА СТОПАНСКОТО ПРАВО**

А

- Амбалажа 35
- Активна легитимација 55, 69

Б

- Булдожер 4

В

- Веродостојна исправа 108, 109, 110, 116
- Виљушкар 5

Г

- Градба — 45

Д

- Договор во стопанство 2, 21, 25, 26, 27, 28
- Доставување 91, 92
- Депозит 45

Е

- Ерозија 15

Ж

- Жалба 97, 99, 119
- Железнички превоз 7, 43, 53, 54, 55, 87

З

ЗАСТАРЕНОСТ

- одрекнување од застареност 32, 40
- застареност на камата 33
- тек на рокот на застареност 34
- амбалажа 35
- спрема други лица 36
- за здравствени услуги 37
- за РТВ претплата 38

- прекин на застареноста 39
- во друмскиот сообраќај 41
- во железничкиот сообраќај 42, 43
- приговор на застареност 99
- Здравство 11, 12, 37, 58
- Земјоделска задруга 68
- Застапници на ООЗТ 71 ✓

И

- Извршна исправа 16, 107, 111, 112, 113
- Извод на отворени ставки 40

К

- Камата 2, 3, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 108, 109, 117
- Колска денгуба 54, 55
- Комунални услуги 60, 61, 62, 63

М

- Меница 29, 30, 65, 66, 67, 108, 109
- Мирување на постапката 103

Н

НАДОМЕСТОК НА ШТЕТА

- право на камата 2
- штета спрема трети лица 4, 8, 56
- одговорност на ОЗТ 4, 5
- при превоз 6, 7, 42
- од непознат возач 9
- од неосигурано возило 10
- во здравство 11, 12
- од пензиско и инвалидско осигурување 13
- од ПТТ услуги 14
- од предизвикување на ерозија 15
- Надоместок на превоз 47, 48, 49, 50, 51, 53
- Надоместок за однесување на стока 54
- Надоместок за здравствени услуги 58
- Надоместок за користење на радиодифузни приемници 52, 59
- Надоместок за комунални услуги 60, 61, 62, 63
- Надлежност на судот 83, 84, 85, 86, 87, 88

О

- Одговорност на превозникот 6, 7
- Одрекнување од застареност 32, 40
- Одговорност за обврските на ОЗТ 69, 111, 112
- Одлагање на извршување 118
- Опасна ствар 4, 5
- Општествено-политичка заедница 36
- Основна организација на здружен труд 68
- Осигурување 8, 9, 10, 43, 56, 57

П

- Пензиско осигурување 13
- Писмена форма 23
- Плаќање 31
- Понуда 1
- Пошта 14
- Поднесок 89
- Поранување 97
- Премија 57
- Полномошник 102
- Продажба 1, 3, 24, 31, 44, 50
- Превоз 7, 41, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 85, 86, 87
- Признавање на долг 39, 40
- Превоз во друмскиот сообраќај 41, 42
- Превоз во железничкиот сообраќај 43, 53, 54, 55, 87
- Преиначување на тужба 94, 95, 96
- Пресуда 98, 99
- Пресудена работа 100
- Премии на обврска 111, 112, 113
- Приговор на извршување 115, 116
- Противизвршување 117

Р

- Радио 38, 52, 59, 110
- Регрес 10, 30, 43
- Рокови 90

С

- Солидарна одговорност 6
- Соперничарство 101
- Спор од мала вредност 105
- Средство на извршување 114
- Стекнување без основ 16, 17, 18, 41, 66, 67, 100
- Стечај 82
- Стопански спор 106
- Судски регистар 71, 72
- Судска такса 81, 119, 120, 121
- Суштествени повреди на постапката 101, 102, 103, 104

Т

- Товарен лист 46, 85
- Трактор 8
- Тужба 72, 94, 95, 96
- Трошоци 93, 120

У

- Управен сметководен спор 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81

Ф

- Фирма — заштита 70

Ш

- Шљунак 64
- Штета 2, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 42, 56, 84

